

<36620083230018 S

<36620083230018

Bayer. Staatsbibliothek

Med. gen. 42.d

Hl 2 3241

Medicina. Lexica 2A.



D. vd^r. Plats pinx. Liebe scu

STEPH. BLANCARDI
LEXICON MEDICVM RENOVATVM

IN QVO

TOTIVS ARTIS MEDICAE

VOCABVLA

VSITATA

BREVITER ET DILVCIDE EXPLICANTVR.

RECENSVIT ALIQVIBVS LOCIS
AVXIT PLVRIBVS EMENDAVIT

IO. HENRICVS SCHVLZE D.

MEDICINAE ELOQVENTIAE ET ANTIQVITATVM PROFESSOR IN REGIA FRIDERICIANA.

EDITIO III.

HALAE MAGDEBVRGICAE

EX OFFICINA FRITSCHIANA

1739.

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.
IO. HENR. SCHVLZE.

Quod TIBI exhibeo lexicon medicum, qualicunque opera mea nunc excultum, iam ſatis longo tempore in bibliopoliis verſatum eſt, fortunamque ita fauentem habuit, vt iterum iterumque prælo ſubiici debuerit. Prima quidem editio admodum exiguo volumine conſtabat; eamque ante complures annos, cum noua præfatione viri excellentiſſimi GEORGII ERNESTI STAHLII, emittebat idem bibliopolium, ex quo nunc prodit hæc longe & plus quam

 alte-

altero tanto auctior. Scire itaque, vnde illa incrementa acceperit liber antea tam exiguus, & tua interest & nostra refert.

Bibliopola, vt animum renouando lexico Blancardiano adiecerat, in eo fere iam erat vt priorem, quam hic recusam dixi, exscribendam typographo traderet, correctiorem tamen & a multis erroribus repurgatam, alicubi etiam conspicue auctam a viro docto, cuius nomen requirenti mihi non indicauit. Enimuero alii monuerunt ipsum de editione noua Lugduni Batauorum cIↃ IↃ CC XXXV. emissa, omninoque suaserunt vt illam potissimum adhiberet. Meum tandem consilium requirebatur, quod post aliquam deliberationem candide impertiebar, nihil vtique tunc minus exspectans, quam fore vt ad exsequendum & perficiendum opus vocarer. Repetitis tamen precibus expugnatus sum, præsertim quum mihi omnia liberrime peragenda traderentur, modo prospiceretur ne moles maior fieret, quam vt pretio tolerabili emtoribus etiam tenuioris fortunæ tradi posset.

Statim illud cognoscebam, magis mihi

hi fore cogitandum de reſecandis quibusdam, quibus carere liber poſſe videbatur, quam de nouis addendis. Quare initio ſtatim de omittendis interpretationibus vocabulorum Gallicis, Belgicis, Anglicanis ſtatuebam: quum ſufficere videretur ſi libello huic, fines Germaniæ non facile tranſituro, vernaculæ denominationes adiicerentur. Deinde non parum demi debere & poſſe intelligebam, quum obſeruarem ſæpe factum fuiſſe vt eadem res bis, terue diceretur, ſub diuerſis nominibus eandem rem deſignantibus. Tandem etiam notabam multa fuiſſe fuſius, quam in lexico conueniebat, planeque διεξοδικῶς explicata, præcipue anatomica, phyſiologica & practica: quæ in libris ad has diſciplinas pertinentibus potius requiruntur, quam in libello vocum explicationem promittente. His demtis ſperabam futurum vt non ſolum ſua mediocritas dari libello poſſet, verum etiam locus fieret quibusdam magis neceſſariis, quæ deſiderabantur. In vocabulis ad rem botanicam pertinentibus, quarum fere ampliſſimæ ſunt deſcriptiones, diu anceps & dubius hæſi, quid mihi faciendum eſſet.

Esse illas plerumque verbosiores res ipsa docebat: sed quid demi deberet non facile succurrebat. Videbantur mihi pleraque esse ex prælectionibus summi viri HERMANNI BOERHAAVII desumta; vtque ita existimarem effecit libellus inscio auctore editus, in Britannia, si titulo fides est, excusus. Statui tandem pleraque esse relinquenda integra, nisi de rebus vulgatissimis, vt quercu, piro, pomo, ageretur: in quibus commode tolli quædam posse credebam. Aliqua etiam, quæ in officinis medicis locum non habent, resecari & omitti sine studiosorum medicinæ damno posse putabam. De his itaque præcipue me excusandum beneuolo lectori existimo; quem etiam rogo, vt condonet si quid minus recte in his positum obseruet. Nimis enim destitutus ab apparatu botanico, malui pleraque ita relinquere, vt inueniebam posita, quam mutare etiam suspecta, de quibus tamen non essem plenissime instructus.

In singulis autem, quæ posita sunt, vocabulis id inprimis operam dedi, vt recte scripta essent. Multum hic erat, præsertim in Græcis nominibus, aberratum: quod

quod nunc ita extersum puto, vt non multa sperem superesse, quæ oculum fefellerint. Si quid forte in spiritibus Græcarum vocalium aberratum fuerit, tenuitati characterum condonetur, & oculo, qui nubilis diebus aut ad lucernam non adeo accurate potuit typographorum specimina semper arbitrari, vt omnino nihil subterfugeret. Deinde operam dedi vt singula vocabula ad analogiam artis grammaticæ reuocarem: prorsus vitiosa, vt os *sphenois*, pro *sphenoides*, aut tollerem & recta substituerem; aut, vbi nimis vsu trita & vbique recepta sunt, annotationem adiungerem: qualia sunt *radiæus*, *cubitæus*. Consulere in eo tironibus artis volui, quibus huiusmodi libri maxime scribuntur. Horum in gratiam annotatur ad *anasarca*, quod sit Græcum ex duabus partibus orationis conflatum, quarum posterior est casu quarto: quodque declinari non debeat. Visus mihi sum obseruasse quod etiam viri hic impingant, & aliqui, τὸ *anasarca* adiectiuum femininum rati, deinde perpetuo hydropem ex masculinorum classe ad feminina transtulerint. Non parum etiam corrigendum fuit in deriuatio-

nibus, quæ ſæpe aberrabant aut prorſus prauæ erant. Sic *coloboma* a κολλάω *glutino*, quis ferre poſſet? qui totus locus adeò erat corruptus, vt refingi omnino deberet. Idem in multis aliis factum fuiſſe intelliget, quisquis noſtram editionem cum prægreſſâ illa Lugdunenſi comparare non grauatus fuerit.

Illud poſſum ſane aſſerere, non aliqua negligentia mea factum fuiſſe, ſi quod in hoc genere erratum ſuperſit notabile. Sæpe enim verecundia me retinuit, vbi aliquid eſſe putabam, quod excuſare aut tueri poſſet receptum. Adducam exemplum. Vbi ad *Aegagropilam* deueneram, volebam ſcribere *ægagropilus*, quia memineram GEORG. HIER. WELSHIVM, qui nomen iſtud inuenit, ita poſuiſſe. Recurrebam itaque ad auctorem pridem lectum, cuius mihi tractatus *de ægagropilis* 1660. editus ad manus erat. Fuerat autem olim illo exemplo vſus medicus celeberrimus *Guern. Rolfinckius*, qui multa ſua manu adnotauerat. Hæc inter videbam pag. 2. ad verba: *ante nos nemini vſurpata voce*, in margine adiectum: *certè nemo ſic delirauit in imponendo nomine.* Vbi autem Welſchius p. 3.

ſcripſerat: *ὁ πῖλος non tantum pila eſt Suidæ in lexico*; hæc legebam in margine: *pilam Græci non dicunt πῖλον, nec eius rei quidpiam eſt in Suida*. Proximum erat adire Suidam, in quo cum vere nihil tale ad vocem πῖλος legerem, non poteram aliter ſuſpicari, quam Welſchium hic aliquid humani eſſe paſſum. Relinquebam itaque locum vt fuerat. Aliquo tempore interiecto, quum alius indagationis cauſa Euſtathii indicem percurrerem, inueni vocabulum πίλα, euolui locum *pag. 1554. lin. 34. ed. Rom.* atque duo omnino momenta, Welſchio aduerſus Rolfinckium defendendo ſufficientia, ſcilicet quod pila πῖλος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο, & quod Suidas ἐν τῷ κ' hoc ſcripſerit, ibi recognoſcebam. Nunc prorſus accedere Welſchio debebam: ſed iam impreſſum diu fuerat folium, vbi corrigi debuerat. Volui hæc adducere, vt corrigendum locum ſuadeam, & vt perſuadeam hoc genus inueſtigationis non eſſe facillimum & perfunctoria induſtria ſuperabile.

Aliud exemplum ſubiungam in quo diu iam hæſitaui. Mirum a multis annis iam videtur, quid in mentem venerit illis

qui ossi sphenoidi, quod Latini cuneiforme vocant, nomen imposuerunt. Quis vmqam vidit cuneum tot processibus præditum, vt πολύμορφον hoc os? quis cuneum alatum? Cœpi igitur suspicari, quod antiquissimi nomen hoc scripserint σφηκοειδὴς, quod vespæ similitudinem habet. Me non absurda cogitare agnoscet, qui apud veteres notauerit, quod cranii ossa tantum septem numerauerint, atque os ethmoides partem sphenoidis habuerint. Iam quæso intuere figuram huius ossis, qualem Vesalius dedit, annon insectum alatum volans sic satis bene referat. Enimuero adeo constans est scriptura σφηνοειδὲς apud Galenum & Oribasium, vt temerarius merito videretur, qui substituère nunc vellet σφηκοειδὲς. Neque tamen dimoueor a sententia, quod Latine commodius vocaretur *vespiforme*, quam *cuneiforme*. Video enim apud Suidam, Hesychium & etymologici magni auctorem clarissima documenta, quod σφὴξ vtrumque significauerit, & *vespam* & *cuneum*. Forte hinc factum est vt posteriores, de similitudine inter vespam & hoc os non cogitantes, alterum autem significatum, qui

cune-

cuneum adactum denotat, in animo habentes, desierint scribere σφηκοειδὲς & σφηνοειδὲς arripuerint. Sed & forte σφὴν apud eos vespam valuit. Certe ψὴν, quod nonnisi dialectica variatio videtur, est nomen insecti volatilis. Credidi igitur non male me acturum, si hæc paucis verbis in ipso lexico notarem: liberum cuique relinquens quantum coniecturæ meæ vellet statuere pretium. Plura huius generis, quamuis pauci verbis, passim allata inuenies, quæ forte alio tempore paulo amplius prolaturus, omniumque rationes redditurus sum. Diu enim occupor in Olai Borrichii lingua pharmacopœorum ad prælum reuocanda, multo auctiori & ad omnem grammaticæ legem magis exacta futura: cui subiungetur lingua anatomicorum, & forte etiam chirurgorum. Videtur nostro æuo cogitandum esse de eiusmodi indice antibarbaro, quum fere plerique ex libellis potius gallica lingua scriptis, quam puris fontibus, principia nunc hauriant, & ad vsum Gallorum etiam Latine loquuturi se accommodent: in quo aliqui tantum sibi placent, vt re-

ctiora ſequentes omnino barbaros bona fide habeant.

Vt certum eſſet, quæ ſyllabæ in pronunciando eleuandæ vel deprimendæ ſint, curaui Græca in primis adiicienda: ratus omnino ex hac conſideratione vocalium ſua natura longarum aut breuium cuiuis facillimum inuentu fore, quid fugere quidue ſequi deceat. De reliquis, quorum non magnus eſt numerus, conabor vtique efficere vt rem omnem cum firmis rationibus cognoſcant philiatri, ſi prodierit id opuſculum, cuius modo ſpem faciebam.

Tandem etiam indicandum eſt, quid in hac editione acceſſerit, quod in prioribus non exſtabat. Inſerti ſunt vtique integri articuli, vt *arcanum duplicatum*, *caſcurilla*, *Pareira braua*, *Caieput*, *cochia*, *arnica*, longeque plura huiusmodi: ſed pleraque huius generis adiecta ſunt articulis iam exſtantibus ſed nimis imperfectis. Nolumus hic nos iactare, ſed cuiuis permittimus, vt, comparatis editionibus, noſtræ acceſſiones arbitretur.

Spe-

Speramus vtique noſtrum ſtudium, nec exiguum nec perfunctorium, effeciſſe vt lexicon hoc Blancardianum, quod nunc exhibemus, illis, quibus priores editiones non diſplicuerunt, magis impenſe placiturum ſit. Non indigere talibus libris iam perfecte excultos medicos, facile largimur: ſed ſtudioſorum vtilitatibus, vt & eorum, qui aliis ſtudiis dediti ſubinde in medicæ facultati proprios terminos incidunt, eorumque vim cognoſcere cupiunt, inſeruiturum illud eſſe, & in plerisque abunde ſatisfacturum, prope confidimus. Facile præuidemus ſubinde futurum vt aliquid hic fruſtra requiratur: præſertim ſi quis barbarorum medii æui ſcriptorum volumina tractare velit. Enimuero iſtiusmodi omnino obſoleta, quæ ſingulare vtique gloſſarium poſtulant, non eſſe noſtri ſæculi, nouerunt omnes medicæ artis gnari, neque vitio nobis verſuri ſunt, quod iſta in tali opuſculo neglexımus. Certe ſi quis ſola ad materiam medicam pertinentia dare voluiſſet: quod facile licuiſſet Syluatici pandectas transſcripturo, opus hoc

hoc præſenti maius mole proditurum fuiſſet. Quanto maius naſci debeat, ſi ex ceteris partibus colligenda & exhibenda eſſent, facile æſtimabitur. Sed hæ lactucæ labris hominum noſtri ſæculi non ſapiunt; & pauculi illi, qui miculas auri ex hoc fimeto aliquando colligere forte cupient, ipſo vſu diuturno efficient vt facilius tandem in illis ſe progredi ſentiant: præſertim ſi ad vocabula Arabica intelligenda vſi fuerint gloſſario vtiliſſimo, Ebn Sinæ latinis editionibus plerumque ſubiuncto. Quod ſupereſt tuæ, lector beneuole, æquitati omnia permittimus, vtque noſtris publico inſeruiendi conatibus porro faueas, quo decet officio rogamus. Halæ Magdeburgicæ, prid. Kalend. Aprilis cIↃ IↃ CCXXXIX.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

LEXICON MEDICVM.

A.

A Siue ā, āā, vide *Ana*.

ABAPTISTON, videatur *Modiolus*, ex α priu. & βαπτίζω immergo, quia immergi non poteſt. Eſt autem nomen adiectiuum, & ſubauditur τρύπανον. Vulgo hodie vocamus *trepanum*, quod vide ſuo loco.

ABARTICVLATIO, vide *Diarthroſis*.

ABDOMEN, *Iuuenali Sumen*, *Aqualiculus*. Eſt venter infimus, hepar, lienem, ventriculum, inteſtina, &c. continens. Intus membrana *Peritonæum* dicta ſuccingitur: anterius in epigaſtrium, hypochondrium dextrum & ſiniſtrum, vmbilicumque diuiditur: inferior regio hypogaſtrii nomine venit. Nomen accepiſſe videtur quod abdit, ſeu abſcondit viſcera. Græcis ὑπογάστριον, ἦτρον, ὑπήτριον, ἐπίσχιον, λαπάρα, ὑποκοίλιον. G. der Unterbauch, Schmerbauch.

ABELMOSCH: Semen eſt puſillum, reniforme, vmbilico albicante, parallelis ſulcis ſtriatum, colore extus

gryſeo, intus albo, odorem moſchi ſpirans: vox arabica compoſita ex *Habb*, *granum*, & *elmoſch*, *muſci* ſ. *moſchi*: quaſi granum aut ſemen moſchatum dicas. Semen pulueriſatum potui coffee pro gratia addunt.

ABDVCTORES MVSCVLI, ſunt illi, qui brachium, crus, oculos &c. abducunt, quorum oppoſiti, *Adductores*, dicuntur.

ABIGA. Herba, quæ & Chamæpitys dicitur. Vocatur & *Aiuga*, *Arthetica*, *Arthritica*, *Iua Arthetica* vide hæc ſuis locis.

ABLACTATIO, dicitur quando infans, annum agens vnum aut alterum, a lactatione arcetur. Entwehnung.

ABLVENTIA, vide *Abſtergentia*.

ABLVTIO, Chymicis eſt, cum medicamenta impura, mediante aqua affuſa abluuntur, vt lixiuium a ſua terra; vel quando acrimonia a quauis calce aquam affundendo & decantando abluitur.

ABOMASVM, in ruminantibus quatuor numerantur ventriculi: *Venter*, *Reticulum*, *Omaſum & Abomaſum*. Gr. Ἤνυστρον.

ABORTIVA ſunt medicamenta, quæ vterum aperiunt, fœtumque & placentam expellunt.

ABORTVS, ABORSVS, ABORTIO & ABORTIVVM indiſcriminatim accipitur. Eſtque fœtus immaturi ante debitum partus tempus, in lucem editio. Fœtus abortiuus. Exterricinius *Feſto*, quaſi matre exterrita ante tempus natus. Ἠλιτόμηνον Græci dicunt. Ἔκτρωμα, Ἔκβολον, Κύημα ἀνεμιαῖον, Ἄμβλωμα, Ἀμβλυωσμὸς, Ἀποφθορα, Ἀμβλωθρίδιον, Ἄμβλωσις, Ἔκτρωσις, Ἐκτρωσμὸς, *Ariſt*. Ἐξάμβλωμα. G. Eine unzeitige Geburt.

ABRASA, ἀποσύρματα græcis dicta, ſunt vlcera, quæ mollem & ſuſpenſam habent cuticulam: Vel eſt quoque locus deſquammatus, & fruſtulum, in vlceribus a partis vlceratæ ſubſtantia abraſum.

ABRASIO INTESTINORVM eſt vlceratio partium ſuperficiariarum in inteſtinis, qua earundem partium ramenta educuntur vna cum fœcibus.

ABRO-

ABROTONVM. Planta officinalis est, gymnomonosperma, flore composito, semine non papposo, foliis tenuissime diuisis, odore forti, aromatico & acri, flores & semina referunt satis Absinthium, radix lignosa, caulis multifidus, durus, fragilis, ramosus, medulla alba repletus. G. Stab-Wurtz, Eberreiß.

ABSCESSVS, vide *Apostema*.

ABSCISSIO, est ablatio partis mollis vitiatæ vel corruptæ, ope instrumenti acuti secantis.

ABSINTHIVM, est officinalis planta, habens flores flosculosos deorsum vergentes, caulem lignosum, ramosum, albescentem, folia incana, amara insigniter, odoris aromatici, semina parua, non papposa. G. Wermuth.

ABSORBENTIA, medicamenta sunt plerumque ex terrestribus petita, quæ vim habent acidum in corpore humano in se trahendi, sibi associandi & eneruandi. Dicuntur & *Temperantia*, *Concentrantia* & *Saturantia*. G. Saur-brechende Mittel.

ABSORBENTIA, vasa sunt minima, quæ, quasi introsugendo exteriùs applicata, ea corpori inuehunt, & liquidis admiscent. Talia sunt vbique in corpore, vbi membranæ libere in cavitates hiant, & per hæc Mercurius & Emplastra & alia penetrabilia corpora externe applicata intrant in corpus; dicuntur quoque *Resorbentia*.

ABSTEMIVS, est propriè, qui Vino abstinet, late sumitur pro eo, qui cibo & potu a Medico interdicto se abstinet. Compositum ex abs & temetum. Gr. ἄοινος.

ABSTERGENTIA, sunt quæ diluentibus, resoluentibus, & saponaceis particulis fluida glutinosa, vel semicorrupta solida auferunt ex locis, quibus sua tenacitate adhærebant, non lædendo loca quibus coniuncta fuerant. Gr. Ῥύπτοντα, Ἀποπλύνοντα. Abstreichende, Wund-reinigende Mittel.

ACACIA, Gr. Ἀκακία: habet folia pinnata numerosis foliolis, flores monopetalos infundibuliformes, campa-

nulatos, multis ſtaminibus donatos, in capitulum congeſtos, ſiliquam longam, in plures foueas diuiſam, recondentem ſemina ſubrotunda vt plurimum reniformia. Ex Acaciæ Aegyptiæ ſiliquis immaturis exprimitur ſuccus, qui coctus & inſpiſſatus, ſaporis acerbi, auſteri & adſtringentis eſt, & in Aegypto multum adhibetur in peſte & dyſenteria, morbis ibi familiaribus. Ille ſuccus cum olim eſſet pretioſiſſimus, & raro ad nos deferretur, hinc Germani illum extrahere cœperunt ex fructibus pruni ſylueſtris; qui ſuccus expreſſus, coctione leni inſpiſſatus, nigricans, ſolo colore ab Aegyptiaco differt, ſaporis ſimiliter eſt acidi, auſteri, adſtringentis. G. Schlehendorn.

ACAMATOS, eſt optima corporis humani conſtitutio & figuratio, Item non laborans, indefeſſus. Ex α priv. & κάμνω laboro, fatiſco.

ACANTHABOLVS eſt inſtrumentum Chirurgicum, quo ſpinæ œſophago inhærentes eximuntur: Item fruſtula oſſis corrupta & mobilia; ſpicula item & globuli eorumque fragmenta, turundæ, atque pili, aliaque extranea, quæ in vulneribus reperiuntur, eodem inſtrumento eximuntur. Ex ἄκανθα ſpina, & βάλλω iacio. G. Grät-Zänglein, Korn-Zänglein.

ACANTHA ſeu Ῥάχις, eſt Vertebrarum protuberantia poſterior, vulgo *Spina Dorſi* appellata. G. Rück-Grad.

ACANTHVS, *Acanthium* & *Acantha*, eſt ſpina arbor vel herba ſpinoſa,

ACANTHVS, ἄκανθος, ſeu Branca vrſina, planta eſt flore monopetalo, anomalo, quæ habet folia ampla, mollia, villoſa, profunde inciſa, repentia, ex radice erumpentia, & ſuccum glutinoſum habentia; florem monopetalum, anomalum, verſus anteriora bifidum, verſus poſteriora ſuccedit vaſculum ſeminale inſtar gladii, obvolutum plerumque ipſo calice, fructum habet glandiformem, disangeion polyſpermum, ſemina oblonga, radicem extus nigram, intus albam. G. Bärenklau. Bartſch.

ACARVS, ab α priv. & κείρω, tondeo, ſeco, quod ſit animalculum paruitate inſectile. G. Micte.

ACCELERATORES vocantur muſculi penis duo, qui carnei orti a ſuperiori parte vrethræ ſub oſſe pubis, ambientes bulbum vrethræ, inferius iuncti, decurrunt, & ſecedentes inſeruntur vtrimque membranæ forti corporum cauernoſorum penis. Hinc agendo, conſtringunt vrethræ partem poſteriorem, quo vrinam ex vrethra, ſed præcipue in coitu vi magna ſemen expellunt.

ACCESSIO, idem quod *Paroxyſmus.*

ACCIDENS, idem quod *Symptoma.*

ACCIPITRINA. Vide *Hieracium.*

ACER, vel vt apud *Solinum* legitur ACERIS: eſt arbor glandifera, ſatis procera, flore roſaceo, piſtillo frugifero, tricapſulari, in alam foliaceam deſinente, foliis laciniatis: huius cortex eſt rubicundus, lignum durum & ſatis fragile; ex huius arboris ſucco ſacharum præparant Canadenſes. Gr. Σφένδαμνος. G. Ahorn.

ACERIDES, ſunt emplaſtra, quæ carent cera, quale eſt Norimbergenſe.

ACETABVLVM, idem quod *Vmbilicus Veneris.* Folium habet rotundum & in ſummitate depreſſum, a ſimilitudine ſcutellarum dictum, in quibus acetum olim menſæ ſolebat apponi. Gr. Κοτυληδών. G. Nabel-Kraut.

ACETABVLVM, anatomicis denotat oſſis cauitatem, alterius oſſis caput profundius excipientem; & in ſpecie applicatur cauitati, quæ eſt in extrema ceruicis ſcapulæ parte, & caput brachii excipit; & inprimis cauitati magnæ, formatæ in concurſu externo trium oſſium, ilii, iſchii, & pubis, capiti oſſis femoris recipiendo dicatæ. Veteres etiam vtero acetabula tribuebant: de quo vide infra: *Cotyledones.*

ACETABVLVM, ὀξύβαφον, eſt menſuræ genus, quod tam ſiccis quam fluidis adhibebatur. Capit vini vncias duas cum ſemiſſe.

ACETARIA, ſunt ex vegetabilibus obſonia vel condimenta, quæ cruda cum aceto, oleo, & ſale manducantur. G. Sallat.

ACETOSA, eſt planta flore apetalo, ſemine triangulari capſula obuoluto, quæ conficitur ex tribus foliis calicis: habet folia oblonga viridia, ſplendentia, ſuccum acidum habentia. Gr. Ὀξαλὶς & Ὀξυλάπαθον, quia inter Lapathi ſpecies recenſetur. G. Saurampffer.

ACETOSELLA, eſt minor Acetoſæ ſpecies, & eiuſdem originis. Alia trifolia dicitur Alleluia, Luiula, Oxys, Acetoſum trifolium, Oxytriphyllum.

ACETVM, eſt liquor acidus, vegetabilis, tenuis, penetrans, ſubpinguis, ignem & flammam extinguens: in genere autem liquorem quemcunque acidum notat, vnde nonnullis ſpiritus ſalis, nitri, vitrioli, & ſimiles, *Acetum* dicuntur. Verum tamen in officinis liquorem ſolum acidum denotat, ex potulentis ſuccis factum & κατ' ἐξοχὴν ex vino ſeu vuis: & hoc recipiendum eſt, quoties *Aceti* ſimpliciter fit mentio. Aliud eſt *Simplex;* aliud *Deſtillatum*, cum vel ſine Medicamentis; aliud eſt *Compoſitum*, vt Acetum Calendulæ, Roſarum, Sambuci, Scilliticum. Gr. Τὸ ὄξος. G. Eßig.

ACETVM ALCALISATVM; eſt acetum deſtillatum, quod proprio vini ſale alcali eſt ſaturatum. Vocatur alias *Arcanum tartari* vel *terra foliata tartari*.

ACETVM PHILOSOPHICVM, eſt acidum ex melle deſtillatum; vel eſt aqua mercurialis, quam alias lac virgineum appellant, quo metalla ſolvi perhibent. Gr. ὕδωρ σοφῶν.

ACETVM RADICATVM, eſt liquor acerrimus aceti, abſtracto phlegmate remanens. Aliqui hoc nomine cenſent *acetum alcaliſatum*, de quo antea.

ACHATES, vel ACHATITES LAPIS, eſt genus inter opacos lapides, & gemmas, ita medium vt ſemiopacum vocari queat: coloribus & rerum imaginibus, quas ab ipſa natura formatas repræſentat, valde varians.

ACHILLEA & ACHILLEVS, vide *Millefolium*. Sic dicitur, quia ferunt Achillem Chironis diſcipulum primum inueniſſe.

ACHLYS, Gr. ἀχλὺς ſignificat aëris caliginem, & turbationem

bationem, cuius craſſamentum eſt medium inter nebulam & nubem; & in ſpecie ita dicitur oculi quoddam vitium caliginoſum ob cicatriculam tenuiſſimam a ſuperficiaria corneæ exulceratione factam, nigrum pupillæ occupantem. Recenſetur inter ſpecies *Amblyopiæ.*

ACHOR, ſeu *Cerea*, eſt cruſtoſa ſcabiei capitis ſeu Herpetis ſpecies: ſunt vlcera in capitis ſuperficie pluribus exiguis foraminibus aperta, ſanie liquida manantia, fætida, putrilaginoſa & cadaueroſa, alias liuida, alias flaua, fœdis ac tuberoſis cruſtis tecta, pruriginoſa; orta a quocunque acri glandulas cutis obſidente. Differentia achoris & faui hæc eſt, quod in Achoribus foramina ſint minora & viſum quandoque effugientia: in Fauis vero maiora & manifeſta. Dicitur etiam *cruſta lactea*, *lactumen* & *tinea*, præſertim, ſi achores diutius durent, & tardius ad curationem diſponantur. Gr. Ἀχῶρες, *Saphati* Arabibus. G. Neudigkeit des Haupts.

ACHROI, ſunt homines decolores, vt melancholici, cachectici & chloroſi vel ictero laborantes vel exſangues. ex α priu. & χρόα color G. Entfärbt, übel gefärbt.

ACIA *Celſi*, idem quod *Fibula Chirurgorum.*

ACIDITATIO vocatur ſymptoma ventriculi; quando vinum aſſumtum in illo acorem contrahit, quod hypochondriacis quibusdam ſatis familiare eſt.

ACIDVLÆ, ſub aquis mineralibus comprehenduntur, & ſunt proprie aquæ ſpiritu volatili acido imprægnatæ, quarum vires differunt pro diuerſitate ſalium, quæ ſecum ferunt. &c. vide *Balaneum.*

ACIDVM, eſt ſal fixus, aut volatilis: denominatur 1°. ab ortu ſuo, natiuo, fermentatione, 2°. a materie ſua vegetabili, foſſili. Cognoſcitur effectu efferveſcentiæ, cum alcalinis, terreſtribus, oſtracodermatis, coralliis, &c. præcipationis, coalitus in neutrum cum alcalicis, terreſtribusque; ſolutionis inprimis partis metallicæ mercurialis; mutationis coloris heliotropii, roſarum, violarum, in rubrum, ſaporis, odoris, doloris rodentis, lancinantis excitatione.

ACINESIA, ἀκινησία, est totius corporis aut partis alicuius immobilitas, vt in paralysi, apoplexia, syncope &c. ex α priv. & κινέω moueo G. Unbeweglichkeit.

ACINI, sunt granula minutiora siue per se crescant, vt acini, id est, baccæ sambuci, siue aliis inclusa, vt acini vuarum, quin & ipsas vuas integras sonant. *acinus* etiam *Columella* appellatur: vt & minutissimæ glandulæ in hepate, cute, &c. quæ fere visum fugiunt, quoque *acini glandulosi* appellantur. G. Körnlein, Beeren.

ACINIFORMIS TVNICA, idem quod *Oculi Tunica vuea*, dicitur quoque acinosa tunica. Gr. ῥαγοειδής.

ACINVS vel ACINOS, est Ocimastrum.

ACMASTICA FEBRIS, idem quod *Synochus* ab ἀκμάζω invalesco, vigeo. vide *Homotonos*.

ACME, ἀκμή, est morborum vigor, seu status & summum. Morbi plerique quatuor tempora habent: primum dicitur Ἀρχή, *id est*, *Principium*, seu *Inuasio*, siue cum morbus primo inuadit. 2. Ἀνάβασις, siue *Augmentum*, estque tempus inter principium & vigorem. 3. Ἀκμή seu morbi *Vigor*, cum morbi symptomata maximè vrgent; in quo æger, si vires deficiant, moritur. 4. Παρακμή seu *Declinatio*, quando morbus deferbuit, & æger extra noxam iudicatur, nemo enim in declinatione moritur. G. Wann die Kranckheit am hefftigsten ist.

ACONITVM, Planta est, quæ caulem habet exiguum rotundum, in multos ramos divisum; folia in ambitu fere rotunda, ampla, laciniata habet, & florem pentapetalon anomalum, caput humanum cuculla monachi tectum referentem, pistillum abit in siliquas multas uniualues, dehiscentes, quæ recondunt semina angulosa, nigra; radix fibrosa; vis deleteria magna inest, hinc *Lycoctoni* cognomen habet a λύκος lupus & κτείνω occido. Narren-Kappen, Eisenhütlein, Wolffs-Kraut.

ACOPVM, est medicamentum, quod lassitudinem a vehementiore motu corporis contractam, illitu sopit, & dolores leuat; e calefacientibus, emollientibusque conflatum,

flatum. ex α priv. & κόπος. laſſitudo G. Eine Salbe vor Müdigkeit.

ACOR, eſt acidus ructus ex cibis aceſcentibus non bene digeſtis in ventriculo,

ACORVM & ACORVS, Eſt calamus aromaticus officinarum: eſt duplex, *Indicus* vel *noſtras;* præſtat prior fragrantia: in vſu radix, quæ oblonga, paululum compreſſa, in ſuperficie quaſi geniculata, externe ex flauo rubeſcens, intus alba, fungoſa, ſaporis acris, ſuauiter amaricantis, & aromatici, odoris fragrantis; in paludibus creſcit. G. Calmus.

ACOSMIA, ἀκοσμία, eſt ſtatus ſanitatis peruerſus cum faciei decoloratione, vide *Achroi.* G. Veränderte Farbe, übel gefärbt.

ACOVSTICA, ſunt medicamenta auditum iuuantia. ab ἀκούω audio. G. Gehör Mittel.

ACRASIA, eſt INTEMPERIES, ſiue qualitatum in mixtione exceſſus, ex α priv. & κεράννυμι tempero.

ACRISIA, eſt turbulentus morborum ſtatus, adeo ut vel nullum, vel difficile, malumque iudicium aut criſis ſumi poſſit, ex α priv. & κρίνω iudico.

ACROCHIR, Gr. ἀκρόχειρ, eſt ſumma & extrema manus, cuius termini ſunt vlna cum radio, & extremi digitorum apices: diuiditur in tres partes minores, carpum ſeu brachiale, metacarpum ſeu poſtbrachiale, & in digitos,

ACROCHIRISMVS, dicitur ſpecies luctæ vel exercitationis, quando duo homines ſummis manibus inter ſe colluctantur, & ſeſe omni niſu mutuo premunt.

ACROCHORDON, ἀκροχορδών, eſt verrucarum ſpecies, orbiculari figura cum anguſta baſi, & *penſilis verruca* appellatur. Vel eſt verruca ſub cute durior, aſperior, callosa, & plerumque teres, cuti concolor, infra tenuis, ad cutim latior, iuniores maxime infeſtans. Sic dicta, quod in imo adeo anguſta ſit, vt pendere videatur. Ex ἄκρη ſumma & χορδὴ fides. G. eine hangende Wartze.

ACROMIVM, ἀκρώμιον, est scapulæ processus superior, siue humeri summitas, vbi cum scapulis clauiculæ committuntur; dicitur & *humeri mucro & summus humerus*, ex ἄκρος summus, & ὦμος humerus. G. **Oberste Theil des Schulterblats.**

ACROMPHALVM, vel ACROMPHALIVM, est vmbilici medium, siue vmbo, cui funiculus vmbilicalis ante partum adhærebat; dicitur & Μεσόμφαλον, Μεσομφάλιον, ex ἄκρος summus & ὄμφαλος vmbilicus. G. **Das mittelste von dem Nabel.**

ACROTERIASMOS dicitur extremarum corporis partium, videlicet manuum & pedum, vel putrescentium, vel quorum ossa corrupta sunt, per serram resectio.

ACTIO, est operatio siue Functio, definiti motus definita exercitatio: solent distingui in vitales, animales, naturales, sexus, priuatas, publicas: *Vitalis* dicitur omnis motus inseparabilis a vita, ac proin motus cordis, pulmonis, cerebelli. *Animalis* dicitur motus, in quo mens conscia simul concurrit, ac proin sensuum motus, & musculorum voluntariorum. *Naturalis*, est motus, qui heterogenea assumta mutat sic, vt abeant in naturam nostram, quales sunt actiones viscerum & vasorum. *Sexus*, est actio quæ viro vel mulieri propria, vt semen conficiendi vel suscipiendi. *Priuata* actio est, quæ modo vni inseruit parti, vti est vesicæ vrinariæ. *Publica* actio est quæ toti corpori inseruit, vti est actio ventriculi.

ACVERE, Chymicis est, quando liquor debilis, ab alio fortiori, ad dissoluendum penetrantior redditur. Sic sp. salis acuit succum citri, spiritus nitri acetum destill. ad solutionem pro conficiendis magisteriis Sic suppositoria acuuntur scammonio, aliisue rebus.

ACVS, instrumentum est tenue, oblongum, in extremitatibus habens acutiem & rimam, cuius ope partes in vnione solutæ consuuntur, vel vniuntur. G. **Nadel.**

ACVTVS MORBVS est, qui cum magno periculo, breui tempore decurrit: estque vel *Perperacutus* siue *Peracutissimus*, qui tertio vel quarto die terminatur: vel

Peracu-

Peracutus, qui vsque ad ſeptimum diem extenditur: vel *Acutus ſimpliciter*, qui ad decimum quartum vel vigeſimum diem ad ſummum durat: vel *Acutus ex decidentia*, qui quadrageſimum diem pro ſummo termino habet. *Praecipitem* non malè cum *Scribonio* dicas; vel *Celerem* cum *Aureliano*; *Pernicialis Liuio* dicitur, qui *celeriter* necat aut liberat hominem. Gr. ὀξὺ νόσημα καὶ πάθος. *G.* Gefährliche vel geſchwinde Kranckheit.

ADDEPHAGIA, ἀδδηφαγία. eſt voracitas, qua ſubinde alii cibi, prioribus nondum concoctis vel digeſtis, aſſumuntur. Graecis componitur ex ἄδδην largiter & φάγω comedo. *G.* Freßigkeit.

ADDVCTORES MVSCVLI, ſunt illi, qui brachium, crus, pollicem, indicem digitum, oculos &c. adducunt verſus corpus; quorum antagoniſtæ *Abductores* nuncupantur. *G.* Herzuführende Mäußlein.

ADEN, ἀδὴν, idem quod *Glandula*.

ADEPS, *Gr.* Στέαρ, eſt pars ſanguinis oleoſa, albicans, in paruis veſiculis membranoſis collecta, fouendis & inungendis partibus inſeruiens: ab *Anatomicis* à pinguedine diſtinguitur, cum adeps ſit craſſior, durior, calore difficilius ſoluatur & prompte coeat; & hinc in homine vix reperitur, ſed modo in brutis. *G.* Feißt, Fett, Schmeer, Schmaltz.

ADEPTI, dicuntur a Chymicis, qui artem bene norunt, & id, quod in ea ſummum cenſetur, lapidem ſcilicet philoſophorum, conſequuti ſunt: abuſiue id nomen accipiunt, qui omnem laborem in arcano vniuerſali acquirendo impendunt, & in hanc metam adſpirant; ſic etiam vocarunt adeptos, qui ſpecialem ſcientiam crederent ſe habere ſiue in Medicina ſiue in Chirurgia pro ſanandis ægris.

ADIANTVM, nomen ab eventu accepit, quod folium eius aqua perfuſum οὐ διαίνεται, id eſt non madeat, ſicco ſemper ſimile. *G.* Frauen Haar.

ADIAPNEVSTIA, eſt impedita, per inſenſibiles corporis

poris poros, perſpiratio, ab α priu. & διαπνέω perſpiro.] G. Verhinderte Ausdunſtung.

ADIPSON, ab α priuatiuo & δίψα, ſitis; quod ſitim arcet.

ADIVTORIVM OS, vide *Humerus*. Sic dicitur, quia in eleuando brachio iuuat.

ADNATA TVNICA, eſt membrana oculi extima, orta a perioſteo, ex ambitu exteriori orbitæ, ibidem laxa, mobilis eſt; vaſculoſa; toti anteriori oculo obducitur, pellucida, ſolida eſt, hac firmatur oculi bulbus; in medio relinquit foramen rotundum pro tunica cornea, per quam transparet oculi iris & pupilla. Vocatur & coniunctiua. G. Das angewachſene Häutlein. vide *Albuginea*.

ADONIS FLOS, Planta eſt ranunculi ſpecies, cuius caulis rotundus, villoſus, intus excauatus, & in multos ramos diuiſus, folia tenuiter inciſa, ſaporis acris, coloris viridis, flores roſacei, purpurei, qui ſuſtinentur a pedunculo ſatis longo; radix minima, alba, ſimplex, ſaporis ingrati & herbacei; nomen accepit ab Adone veneris Amaſio. dicitur & Eranthemum.

ÆDOR, *Zea*.

ÆD PONDVS OMNIVM, ſignificat, quod vltimum in formula præſcriptum medicamentum tantum debeat pendere, quantum omnia illa ſuperius præſcripta ſimul.

ADVLTERATIO, ſignificat in Pharmaceuticis medicamentorum fraudulentam corruptionem, ſub ſpecie genuinorum.

ÆGAGROPILA, ſunt pilæ rupicaprarum ſeu damarum oblonga frequentius, rarius rotunda figura donatæ, quæ in primo aut ſecundo ventriculo horum animalium reperiuntur; pondere etiam, cum maximæ habentur, leuiſſimæ, & quaſi ex flocculis laneis confectæ: duplici conſtant ſubſtantia, quarum interior germina aut fibras radicum, aut filamenta & plantarum cauliculos ſucco concreto & exſiccatione in pulverem ſubtilem faceſcente compacta refert; exterior coriaceam cutim; interdum

terdum tamen lignosum corticem quendam; rarissime crustam lapideam æmulatur, coloris vt plurimum aut cineritii, aut nigri, aut etiam ex luteo obscuri; & magnitudinis variæ, quæ tamen manum in pugnum contractam vix vnquam excedat; dicuntur in variis affectibus singulari cum emolumento a Medicis exhibitæ in certa dosi; loco Bezoar orientalis utuntur. ab Ægagros, rupicapra & πῖλος pila. G. Gemsen-Kugel.

ÆGIAS, notat apud Hippocratem concretionem albicantem, quæ pupillae oculi inhærescit, aciei caliginem offendit, eamque obscurat.

ÆGILOPS, & *Anchylops*, est proprie tuberculum, vt plurimum cum inflammatione, a caruncula lachrymali affecta ortum, maiorem oculi canthum obsidens. Sæpe *Anchylops* & *Ægilops* confunduntur; Quidam tamen distinctionis gratia dicunt, quod *Anchylops* sit, quando illud tuberculum nondum est apertum: *Ægilops* vero vbi abscessus factus est, & ruptus, quod, si tempestius non aperiatur, os subiectum cariem contrahit: dicitur & fistula lachrymalis. vide *Anchylops*. G. Geiß-Auge. Augen-Fistel. Item est species graminis hordeum enecans. G. wilder Haber, Hasen-Brodt. Vocatur etiam cerris vel festuca. Sic dicitur quia putatur hac herba oculorum morbum, qui dicitur Ægilops, sanari posse.

ÆGOCEROS, fœnum Græcum, ipsius enim siliquæ, capri referunt cornu.

ÆGOLETHRON, est ranunculus, qui dicitur flammula: sic vocatur, quod quadrupedes & præsertim capra inde facile moriantur. Ex αἶξ caper & ὄλεθρος exitium.

ÆGYPTIACVM VNGVENTVM, est compositio valde detersiua, improprie vnguentum appellatur. nam neque oleum neque pingue quid illud ingreditur; nomen ab Ægypti regione traxisse videtur.

ÆREOLVS seu *Chalcus*, est veterum Græcorum pondus, pendens grana duo nostratium.

AEROMELI, Ἀερόμελι. Vide *Manna*.

ÆRVGINOSA BILIS, vide *Bilis.*

ÆRVGO, siue VIRIDE ÆRIS, est æris, siue cupri, mediante quouis acido, in friabile & viride corpus reductio, Gr. Ἰὸς χαλκοῦ. G. Spangrün, Grün-Span.

ÆS, metallum est, ductile sub malleo, & in fila subtilia distractile, valde elasticum & tinniens, ignitur ante fusionem, soluitur facile ab omni sale, virideſcens, cæruleſcens, vnde in aëre & aqua floreſcit, adeoque in paruos cryſtallos mutatur, facillime cum plumbo & antimonio in ſcorias vitrumue verſum, a teſta in fumos, vel per teſtam abit, coloris eſt rubri ad flauedinem tendentis, & grauitatis reſpectu aquæ, velut 8843 ad 1000. G. Kupffer.

ÆSCHYNOMENE, ſic vocatur herba impatiens, ſeu noli me tangere, quia tactum humanum non fert, ab αἰσχύνομαι pudeſio.

ÆSTHESIS. Gr. αἴσθησις, ſenſus, eſtque *externus*, vt viſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus: hiſce quidam addunt ſitim, famem, & coëundi appetitum. Vel *internus*, vt vulgo ſenſus communis, phantaſia, memoria, iudicium, ratiocinium &c. *Aeſtheſis* cum externus eſt ſenſus, eſt receptio, qua motus a corpore aliquo obiecto, fibrillis neruorum impreſſus, ſenſorio communi, ſeu animæ, communicatur, ab αἰσθάνομαι ſentio. G. Die Sinnen, Empfindlichkeit.

ÆSTHETERIVM, eſt ſenſorium commune, ab *Ariſtotele* dicitur τὸ πρῶτον αἰσθητήριον, quod *Carteſius*, aliique huius aſſeclæ plures, glandulam pinealem eſſe volunt: verum ſenſorium commune debet eſſe, vbi ſenſuum externorum nerui terminantur, qui non in glandulam pinealem, ſed circa initium medullæ oblongatæ in corpore ſtriato, ſuum terminum conſequuntur; vel ſi neruos continuationes ramorum arteriarum iuxta nonnullos ponamus, ad eorum exortum communem ſenſorii ſedes ponenda erit, adeoque vbicunque cerebri corticalis ſubſtantia eſt, erit æſtheterium.

ÆSTVARIVM, idem quod *Vaporarium.*

ÆSTVS,

ÆSTVS, idem quod ardor, vſtio, notat quoslibet feruores, ſiue ſint externi a ſole, pharmaco, igne; ſiue interni a febribus & inflammationibus; dicitur etiam de aëris feruoribus. G. Hitze.

ÆTAS, eſt certus temporis decurſus, quem id, quod viuit, tranſegit, & quo euidentem mutationem ſubiit. Eſtque a variis auctoribus diuerſo modo diuiſa. Dicitur *Infantia*, quæ extenditur vsque ad annum quintum: inde ſequitur *pueritia*, ad decimum quintum vel octauum: hanc excipit *adoleſcentia*, quæ ad vigeſimum quintum decurrit: hanc excipit *iuuentus*, a vigeſimo quinto ad trigeſimum quintum: *virilis ætas*, a trigeſimo quinto ad quinquageſimum: *ſenectus*, a quinquageſimo ad ſexageſimum: *decrepita ætas*, quæ tandem in mortem terminatur. Gr. Ἡλικία. G. Alter, Alterthum.

ÆTHIOPS MINERALIS, eſt præparatio ex Mercurio, quando nempe duæ florum ſulphuris partes cum vnica parte argenti viui miſcentur: deinde mixtum accenditur, & puluis niger remanet: vel paratur, ſumendo florum ſulphuris optimorum drachmam vnam, & Mercurii drachmas tres, conteruntur in mortario vitreo, diu, fortiter, donec diſpareat argentum viuum, & fiat puluis niger, inodorus, inſipidus, nullo modo acer, quique nulli vehiculo facile miſceri integre poteſt. A ſumma nigredine Æthiopis nomen meruit.

ÆTIOLOGIA eſt cauſæ explicatio, ſeu ratio de rebus medicam artem ſpectantibus. Vnde *Ætiologica* pars medicinæ eſt, quæ cauſas morborum & ſanitatis exponit. Ex αἰτία cauſa, & λόγος ratio.

AER, eſt fluidum valde elaſticum, & compreſſile, graue, infinita & varia in ſe continens corpora. G. Lufft.

AER INGENITVS, ſiue *Innatus*, veteribus dicebatur, qui in cauo tympani in aure hæret: verum per recentiores detectum eſt, quod renouetur per tubam Euſtachianam.

AETITES, lapis eſt veluti prægnans, cum quatitur, alio in vtero ſonante: huius genera pro diuerſitate ſuperficiei,

ficiei, (ſcabræ ſc. vel læuis) colorum, tum materiæ inibi contentæ, conſtituuntur quatuor. Primum eſt exterius ſcabrum, colore vario, plerumque nigricante: continet in ſe lapidem *Callimum* dictum. Secundum cinerei coloris eſt, ac in ſe argillam vel margam continet. Tertium terram in ſe concludit, vnde *gæodes* vocatur. Quartum præter hos addit *Plinius* nomine *Taphuſium*, qui noſtratibus incognitus. Primus orientalis eſt, raroque pruni magnitudinem ſuperat. Secundus & tertius etiam in Germania reperiuntur, pugnique magnitudinem ſæpe æquant. Dicitur & *Lapis Aquilæ*, quod in aquilæ nido reperiatur, ad promouendum, vt fabulantur, partum ab aquila eo deportatus, ab ἀετὸς aquila. G. Adler-Stein, Klapper-Stein.

AGALLOCHVM, ſiue *lignum Aloës*, Gr. Ξυλαλόη: eſt lignum, cuius fruſta raro magna ad nos ex India adferuntur, vt plurimum enim in fragmentis nobis transmittuntur, nam ex integra arbore ſæpe, quæ quercu magnitudine non inferior eſt, vix lib. ſem. ligni laudabilioris eruitur; hæcque optima cenſentur nigro-purpurea, venis cinerei coloris interſecta, amara, ponderoſa, liquorem, ſi prunis, candentiue ferro imponantur, exſudantia; aromaticum & ſuauem fumum, ſi incendantur, præbentia, bullulasque ſimul poſt ſe relinquentia, haud ita facile diſparentes; his adde haud poſtremum bonitatis ſignum, ſi aquæ ſupernatarint. Dicitur & *Lignum Paradiſi*.

AGARICVS vel AGARICVM, Gr. Ἀγαρικὸν, eſt excreſcentia forma fungi nata in trunco aut magnis ramis plurimarum arborum, vt laricis & veteris quercus. Duæ ſunt ſpecies agarici, vna vocatur fœmina, quæ eſt alba, leuis, friabilis, & tenera, habetque rectas intus, pectinum modo, venas & inciſuras; ſaporis ſtatim poſt aſſumptionem dulcis, ſed mox in amaritudinem tranſit, odoris eſt penetrantis; hæc eſt optima ſpecies; altera ſpecies, quam vocarunt marem, eſt flaua, compacta, grauis, lignoſa, & tenax; hæc nihil valet, creſcit plerum-

rumque in veteri trunco quercus. Venit ex Italiæ contermino episcopatu Tridentino, & officinæ nullum expetunt, nisi ex larice.

AGERATVM, est planta flore monopetalo, personato, inferne tubulato, superne in duo labia diuiso, colore luteo, folia germinat multa, parua, oblonga, incisa, repentia, saporis amari; semina reconduntur in capsula membranosa; radix eius fibrosa, parua, flauescens, crescit in montibus & locis siccis: officinalis est, vox fit ex α priv. & γῆρας senectus, quod flos colore vix senescat. G. Rheyn-Blumen, Motten-Kraut.

AGGLVTINANTIA, vocantur quæ vulnerum labia diducta coniungunt, & ad perfectam vnionem deducunt, qualia sunt adstringentia & exsiccantia.

AGGREGATIVÆ PILVLÆ, dicuntur ab aggregare: quia vt inuentor Mesue putabat, iuuamenta multa aggregant. Idem est ac si diceres *polychrestæ*, quæ pluribus indicationibus satisfaciunt.

AGNVS CASTVS, est *vitex*. Agnus dicitur, quasi ἄγονος, sine semine: quod crederent, ab illo Veneris impetum cohiberi, adeoque semen in viro infœcundum reddi, & ne quidem generari, his enim foliis cubilia castitatis ergo sternebant. Sed Ἁγνὸς, Lat. est castus, & vnicam vocem bis nominant, semel nempe græce, & semel latine. G. Keusch-Baum.

AGON certamen; significat sæpe summum vitæ periculum ex morbo.

AGONIA, est timor & animi contristatio ab ἀγωνιάω, anxius sum: siue potius illa horrenda hominis conditio, qua summa anxietate oppressus, semet ipsum perferre non potest, & morti quam proximus est. G. eusserste Traurigkeit, Unmuth.

AGONIA seu *Atecnia*, est sterilitas, quæ est mulieris viro vtentis ad concipiendum ineptitudo, dicitur & ἀφορία ab α priuat. & φέρω fero, porto; si a parte viri, fit vel ex vitio membri genitalis, vel seminis ipsius mala qualitate, vel defectu; in fœminis a mala vteri vel

aliarum partium conceptui inseruientium dispositione vel conformatione. G. Unfruchtbarkeit.

AGONIZARE, dicuntur, qui ex superante vi morbi & viribus vitæ prostratis efflando animam proximi sunt, ab ἀγών certamen.

AGRESTA, vide *Omphacium*.

AGRIMONIA, siue Eupatorium Græcorum, est herba officinalis cum foliis pinnatis, neruosis, rugosis instar Pimpinellæ; floribus hexapetalis rosaceis, in spicam congestis; florem fructus sequitur exiguus, qui binum vel solitarium semen continet. Radix perennis est, longa, mediocriter crassa, nigricans. G. Odermenig.

AGROSTIS, graminis species, cuius radices in officinis asseruantur.

AGRIPPA, dicitur, cuius nascentis non caput, sed pedes primi exierunt. G. Ein Kind das mit den Füssen voraus kommt.

AGRYPNIA, siue PERVIGILIVM, aut VIGILIÆ NIMIÆ, & COMA VIGIL, est cum somnus diu interrumpitur, per aliquot dies, vel per aliquot menses, vel, vt dicitur, annos. Alii ex somno irrequieto sæpius euigilant, & per aliquod temporis spatium redormire non possunt. G. Schlaflosigkeit.

AGRYPNOCOMA, ex ἄγρυπνος vigil & κῶμα sopor inordinatus, idem quod *Coma vigil.*

AIGIROS, est arbor Populus dicta.

AGYRTA, CIRCVLATOR, siue CIRCVMFORANEVS, qui medicamentis empiricis vendendis se dicat, eaque morbo cuiuis absque ratione vlla expellendo valere iactat, hincque lucri gratia populum in foro congregat, ab ἀγυρέω, populum congrego; olim ita vocabantur præstigiatores, qui diuina quadam virtute, carminibus, & sacrificiorum mysteriis, se morbos infligere; inflictos quoque curare, & si quid sceleris esset commissum a diuitibus, eorumque proauis, id magica sacrificiorum celebritate, suffimentorumque odore expiare, eorumque inimicos, tam sontes quam insontes, carminibus oblædere

dere posse, gloriabantur. G. Landfahrer, Landstreicher, Quacksalber.

AHENVM, est vas cupreum, vel ferreum, medicamentis coquendis & destillandis destinatum, G. Ein Kessel.

AIPATHIA, Gr. ἀειπάθεια, est perpetua passio, seu continua patibilitas, ab ἀεὶ semper, & πάθος passio.

AIVGA, est *Chamæpytis*, dicitur & abiga. Vide *Iua* & *Abiga*.

AIZOON, est Telephii & semperuiui species, quæ diu in viuis persistunt, ex ἀεὶ semper, & ζῶον viuum.

AL vel EL est articulus Arabicus, qui nominibus in principio sæpe apponitur, vt Germani suum der, die, das solent nominibus præmittere.

ALABASTRITES, est species marmoris, verum ipso mollior. Hic est ita mollis, vt cultro scindi possit, & est id lapidis genus, e quo varia torno finguntur vasa. Vnguentum ingreditur Alabastrinum. Gr. Ἀλαβαστρίτης. G. Alabaster-Stein.

ALÆ, variis corporis humani partibus tribuuntur. Sic ponuntur pro *axilla*, vnde dicitur regio subalaris, glandula subalaris. Ita etiam vocantur narium latera; item nymphæ, auribus, pulmonibus, vtero, ossi sphenoidi tribuuntur alæ: de quibus singulis videndi sunt anatomicorum libri.

ALÆ VESPERTILIONVM, vide *Vespertilionum*.

ALARES MVSCVLI, vide *Pterygoides*.

ALARIA OSSA, sunt processus pterygoides ossis sphenoidis.

ALBA PITVITA, idem quod *Leucophlegmatia*.

ALBARAS NIGRA, vide *Lepra Græcorum*. *Albaras alba*, vide *Leuce*.

ALBVGINEA oculi, est membrana, quæ obducit partem anteriorem & hemisphæricam oculi, scleroti firmiter adhæret, videtur tantum esse expansio tendinosa quatuor musculorum oculi, quæ circa corneam valde attenuatur, & in ipsa quasi euanescit: videantur Anatomici;

mici: datur & altera similis membrana albuginea dicta testem obuoluens immediate, robusta est, arcte cum substantia testis cohærens, G. das weisse Augen-Häutlein.

ALBVGO oculi, idem quod Album oculi. Item macula alba in tunica cornea, vel ab humoribus, vel a cicatrice aut exulceratione, excitata. Gr. λεύκωμα & αἰγίς. G. das weisse Augen-Fell.

ALBVM CANIS, est stercus album canis, quod sub Canis sydere legebatur æstiuis summis ardoribus. Vel dicitur *Album Græcum.*

ALBVM RHASIS, vnguentum est, ita dictum a colore albo, & ab *Autoris* nomine. Rhases enim insignis fuit medicus ex Arabum familia.

ALCAHEST vel ALKAHEST, describunt esse generale resoluens, perenne & immutabile, quod reducit omne corpus visibile in liquorem sui concreti, seruata seminum potestate, forma essentiali & natiua integra.

ALCALI, est sal, quod extrahitur e cineribus vegetabilium aperto igne combustorum, vel animalium partibus, vt sanguine, vrina, si vel antea putruerint, vel ex retorta forti igne fiat destillatio. Etiam minerale regnum fouere suum alcali, clarissime docent fontes salubres, vt & analysis salis communis. Cognoscitur effectu efferuescentiæ cum acidis; præcipitationis; coalitus cum oleis, solutionis inprimis sulphuris: mutationis coloris heliotropii, rosarum, violarum, in viridem colorem, qui cum acidis in rubrum, sapore ipso, doloris vrentis excitatione. Sal illud Alcali nomen ab herba *Kali* accepisse affirmatur, cuius sale *Ægyptii* vt & nostrates vitrum conficiunt. Vitriariis *souda* appellatur. Alcali triplex accipitur. Nempe *Alcali Volatile*, vti conficiuntur ex animalibus, sal sc. cornu cerui, vrinæ &c. *Fixum*, quod ex cineribus plantarum elicitur, vti sal absinthii, tartari &c. & *Minerale.* G. Aschen-Saltz, Kalck-Saltz, Säuber-Saltz.

ALCALISATIO, est, quando verbi gratia spiritus vini alcali quouis imprægnatur, vt menstruum euadat magis dissoluens.

ALCAN-

ALCANNA, eſt anchuſæ Monſpeſſulanæ floribus puniceis radix tenuis, longa, lignoſa, rubra, roſeo colore tingens, ſaporis adſtringentis. Ab aquoſis non facile extrahitur eius color, ſed in oleoſis dat colorem ſeu tincturam rubram.

ALCE, ALCES, Gr. ἀλκὴ, id eſt vis & robur. Nomen animalis robuſtiſſimi, ceruo maioris, cuius vngula & cornua in vſu medico ſunt. G. Elendthier.

ALCEA, eſt Herba, cuius caules villoſi, aſperi, medullam fungoſam habentes, folia maluæ, magis diuiſa, villoſa, caulibus longis adhærentia; ſemina latiora in capitula congeſta; reliqua maluis communia. G. Sigmars-Kraut, Sigmunds-Wurtz.

ALCHEMIA, idem quod *Alchymia*, vide *Chymia*.

ALCHIMILLA, eſt planta cuius folia caulibus longis adhærent, & ſerrata ſunt; calix in octo vel nouem ſegmenta fiſſus ſuperius, inferius tubuloſus eſt ſatisque amplus, ſegmenta quatuor maiora, quatuor minora, in ſtellam expanſa: caules parui, rotundi, villoſi, ramoſi; flores in ſummis caulibus habent ſtamina quatuor & in vmbellam diſpoſiti ſunt; ouarium in fundo calicis tubam emittit apice ſphærico donatam; calix fit capſula continens bina plerumque ſemina, parua, rotunda, flaua. Vocatur *Pes Leonis & Stellaria*, *Pes Leonis* dicitur, quod folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. *G.* Synau, Löwen-Fuß.

ALCIBIADIVM & ALCIBIVM, eſt *Echium*, aduerſus viperarum morſus commendatum.

ALCOHOL, ALCHOOL, ALCOOL, ALKOL, ALCOL, vox origine Arabica, eſt purior ſubſtantia rei ſegregata ab impuritate ſua. *Alcohol* ſignificat puluerem ſtibii ſubtiliſſimum & impalpabilem, qualis expetitur ab orientalibus ad illa collyria, quibus oras palpebrarum, venuſtatis gratia, illinunt. Interdum ſpiritum fermentatione productum, rectificatiſſimum, ita dephlegmatum, vt accenſus ardeat, donec totus conſumatur,

 nihil-

nihilque fæcum, aut phlegmatis in fundo remaneat. G. Das feinste von einem Dinge.

ALECTOROLOPHOS, est herba pratensis, cui nomen *Crista galli.* Ex ἀλέκτωρ gallus, & λόφος crista, dicitur quoque *Fistularia*, *Pedicularis*, G. Rödel/Leuß-Kraut. Hanekamm.

ALEMBICVS seu ALEMBICVM, vel CAPITELLVM, seu GALEA. Putatur deriuari ab articulo Arabico *Al*, & Græca voce ἄμβιξ, quæ vasis rotundi speciem denotat. Est instrumentum chymicum, quod cucurbitis & vesicis destillatoriis operculi vice superimponitur: habet formam galeæ, intus concauam, extus conuexam. Circa infimam partem rostrum habet cubitale, per quod vapores descendunt. Si sine rostro fuerint, vsum potius in vasis circulatoriis obtinent, & *Alembici cæci* vocantur. Gall. *Le rencontre.* Conficiuntur ex ære, stanno, vel vitro. Alii pro ipsa cucurbita sumunt: iterum alii pro cucurbita capitello simul iuncta. G. Alembick/ Helm.

ALEPHANGINÆ, vel ALOEPHANGINÆ PILVLÆ. Teste Syluatico est vox Arabica, significans rem odoram; componuntur enim hæ pilulæ, in officinis prostantes, ex Aloë, & plurimis aromatibus.

ALTERCVM, vox Arabica, teste *Plinio* dicitur etiam *Altercangenon.* Vide *Hyoscyamus.*

ALEXIPHARMACA, dicuntur medicamenta, quæ valent inertes reddere qualitates veneni cuiuscunque quibus nocet corpori. Veteres doctrinam de venenis in duas dispescebant partes: alteram, quæ docet remedia aduersus deleteria pharmaca intus sumta, vocabant ἀλεξιφάρμακα: ab ἀλέξω, *arceo*, & φάρμακον, venenum; alteram, quæ remedia tradit illis, qui morsu aut ictu venenatorum animalium læsi sunt, idonea, inscribebant θηριακά. Legatur Nicander Colophonius & Dioscorides, quorum libri his titulis præscripti exstant. G. Artzney wieder Gifft.

ALEXITERIVM, Gr. ἀλεξητήριον. est generale vocabulum, quo denotatur præsens remedium aduersus omnis generis noxam corpore susceptam, siue ore acceperis

siue

siue bestia inflixerit. Complectitur non solum intus sumendas medicinas, verum etiam exterius applicandas; *quin* et amuleta aduersus fascinationem collo appendenda ab *ἀλεξέω. auxilior, opitulor.*

ALGA siue FVCVS, est vegetabile marinum & palustre, cuius variæ dantur species: quædam habent folia instar graminis, aliæ instar capillorum; vsitatior vero habet folia pedem vnum vel alterum longa, mollia, tenuia plus minusque, alba, vel rubra, aliquando viridia; reperiuntur vt plurimum circa littora maris, & inprimis Mediterranei. Gr. φῦκος θαλάσσιος, vide *Fucus.* G. Meergraß.

Ἀλφιτιδὸν, ab ἄλφιτον, farina, est ossium fractura cum comminutione in modum farinæ. Est aduerbium.

ALGEMA, & ALGEMATODES, ab ἀλγέω doleo; idem quod *Dolor.*

ALGEROTH, est puluis albus, insipidus, ponderosus, factus ex butyro vel oleo liquefacto, depurato, Antimonii, quod aquæ puræ instillatum, præcipitatur in talem puluerem; qui dicitur *mercurius vitæ*, etsi nihil habet omnino Mercurii in se, sed purissimum stibii Regulum; datus ad grana duo vel tria violenter emeticus est. Nomen habet ab inuentore *Victorio Algarotto.*

ALHANDAL, vide *Colocynthis. Alhandal* est nomen Arabicum Colocynthidis, quod imponitur Trochiscis de Colocynthide.

ALICA, *Gr.* χόνδρος. est species frumenti illa, quæ Zea dicitur, excorticata, vnde decoquendo parabantur iuscula pultesue, quibus bene nutriendi facultas inesset. Perinde se res habet, vt cum ptisana, quæ proprie est semen hordei decorticatum, & decocta vel cum semine sorbetur, quod erat ptisana integra, vel sola colatura, pro tenuiori alimento concedebatur. Vnde fit vt alica & ptisana non raro coniungantur. G. Graupen. Grieß.

ALIFORMIS, est epitheton processuum binorum ossis cuneiformis ad palati latera occurrentium, a similitudine alarum vespertilionum vid. Ala & Pterygoides.

ALIMENTVM, dicitur *Potus & Cibus.* Eſtque talis materia, cujus particulæ minimæ aſſimilatæ noſtris liquidis animalibus & inquilinis, facile canaliculos noſtri corporis ſubire, permeare, lateribus applicari, & adhærere iis poſſunt, totumque corpus reſtituere quoad ſolida & fluida, ac proin nutrire. *G.* Nahrung, Erhaltung, Ernehrung.

ALINDESIS, eſt corporis exercitatio, qua oleo vncti ſe in puluere olim volutabant, ab ἀλινδέω voluo.

ALIPTA, *Gr.* ἀλείπτης vocabatur olim ille, qui Athletas inungebat: ſæpe etiam, qui exercitationes docebat & moderabatur.

ALISMA, a veteribus materiæ medicæ auctoribus laudatur tamquam venenis reſiſtens & antidyſentericum. Sed recentiores nondum inter ſe conſentiunt, cuinam plantæ id nominis tribui debeat, quum alii ſaponariam velint, alii plantaginem aquaticam, rurſusque alii doronicum, aut arnicam.

ALITVRA, eſt actio corporis viui, qua perpetuus ſanguinis, ſpiritus, ſubſtantiæque defluxus, ope ſucci alimentarii noui, præparati & in partes alendas impulſi, continuo inſtauratur. *Gr.* Θρέψις. *G.* Das Ernehren.

ALKAHEST, vid *Alcaheſt.*

ALKALI, vide *Alcali.*

ALKERMES, Quod veteres vocabant granum infectorium, κόκκον βαφικὴν, id Arabes dixerunt *Kermes*, & cum articulo *Al Kermes.* Naſcitur in ilicis quadam ſpecie, quæ *acuifolia* dicitur, vulgo *aquifolia.* Includit pulpam rubicundam vermiculo circumdatam, qui, ni mature aceto grana immergantur, prodit & inutilem folliculum relinquit. Ex iuſto tempore collectis granis ſuccus exprimitur, & addito ſaccharo incoquitur. Inde, adiectis quibusdam, paratur celeberrima CONFECTIO ALKERMES, cui magnæ vires cordiales tribuuntur. Proſtat *completa*, cum ambra & moſcho: atque incompleta, pro his, quibus odores hi non conueniunt.

ALKEKENGI, siue solanum Vesicarium, halicacabum vulgare, habet caules exiguos, rotundos, rubicundos, in multos ramos exiguos diuisos, folia solani, sed maiora; calicem tubulosum, campaniformem quinquifidum, instar vesicæ supra conniuentis excrescentem, qui per maturitatem fit pericarpium; flores monopetalos, rotatos, quinquefidos, staminibus quinque præditos; ouarium ex placenta ad finem pedunculi, intra calicem natum, tuba longa, gracili, apice globoso prædita instructum, fit fructus mollis cerasi forma (qui tectus latet in vesica membranacea ex calice dilatato) per maturitatem rubens, saporis acidiusculi aliquantulum amari, continens sub tenui pellicula pulpam globosam, & flauescentem, in qua hærent semina compressa, subrotunda, rugosa, plana, saporis subacris, subamari, odoris nullius euidentis: radix parua, alba, repens. Alkekengi vox Arabica. G. Jüden-Kirschen.

ALLANTOIDES, Gr. ἀλλαντοειδὴς, tunica vrinaria, *Farciminalis* dicta, in quibusdam animalibus magna & conspicua est, vt in vaccis. Nihil ipsi simile in hominibus, omninoque negant talem in homine dari, anatomicorum præcipui. Sed qui affirmant, describunt eam, quod sit inter amnion & chorion collocata, tenuissima, tenerior amnio, multo pellucidior, ad tactum delicatior, aëris flatui minimo cedens, figuræ oualis, nullis vasis sanguineis huc vsque visis prædita; totum fætum non obuoluat, sed solam partem qua chorion respicit; neque ad totam placentam extendatur; protendi enim nequit vltra margines placentæ, vbi amnios & chorion tam arcte fibris connectuntur, vt nulla membrana inter eas adesse possit, recipit liquorem vrinosum, a fœtu secretum, & in eam sensim manantem ex vesica per vmbilicum & vrachum. Ab ἀλλᾶς farcimen, & εἶδος forma. G. Harn-Häutlein, Wurst-Häutlein. *Pseudo-allantoidem* homini tribuit *Ruyschius*.

ALLELVIA, est *Oxytriphyllum* siue *trifolium acetosum*, sic appellatum creditur, quia primum e terra fo-

lia emittit, quo tempore in ecclesiis canticum alleluia cantari solet. G. Saurer Klee, Buch-Ampffer. Vid. *Acetosella*.

ALLIARIA & ALLIARIS, est herba, quæ trita allium olet. G. Knoblauch-Kraut.

ALLIVM, est planta bulbosa graue olens: quæ habet folia longa, plana, non caua; caulem rotundum, politum; florem hexapetalum, pedunculo longo sustentatum, in fasciculum globosum collectum, paruum, sæpe destitutum ouario, si modo mas sit, aliquando ouarii specie & tuba instructum: ouarium intra florem fit fructus, subrotundus, trilocularis, plenus seminibus subrotundis, sæpe autem ouarium solitarium globosum, pellicula obuolutum, specie bulbi hæret ad vnum pedunculum floris. Masculi fætor est olidus in omni parte plantæ: radix huius plantæ est tunicata, bulbosa, ex multis nucleis constans: integer bulbus nondum fractus, nullum odorem spargit, sed demum vbi fractæ squammulæ sunt, odorem acrem fundunt. G. Knoblauch.

ALLOEOTICA. Vide *Alterantia*.

ALNVS, est arbor mediocris magnitudinis, erecta, cuius lignum rubicundum, leue, facile in terra corrumpitur, sed fere nunquam in aqua, vnde pro fundamentis ædificiorum optime inseruit: folia subrotunda, viridia, splendentia, viscosa; fructus squamosus est, sub squammis recondens semina rubicunda & compressa: crescit hæc arbor in locis paludosis. Officinas raro intrat; sed passim scopo adstringente & vulnerario commendatam videas. Dictam vult Isidorus, quod alatur amne. Gr. Ellern-Baum, Erlen-Baum.

ALNVS NIGRA. Vide *Frangula*.

ALOE, est planta, exotica, crescens in Arabia, Persia, Africa; quamquam & Europæ calidioribus partibus satis familiaris & per hortos frequens est. Habet folia longa, integra, semper virentia, plerumque succulenta, crassa, carnosa, crenata, in margine acuta, sedis fere accedentia; flos est monopetalus, tubulatus, infra prominens

minens in ventrem, ſupra anguſtior, & in ſex ſegmenta ibi ſciſſus, nudus, clauo hyacinthino affixus, ſex ſtaminibus præditus; fructus oblongus, trilocularis, cylindricus, hexagonus, repletus ſeminibus ſibi mutuo impoſitis planis, ad loculamentum ſuum accommodatis; radix perennis, fibroſa vel & tuberoſa. Huius plantæ ſuccus, ex foliis expreſſis vel inciſis ſponte emanans, ſolis calore inſpiſſatus, ſaporis amari, aromatici, nauſeoſi, Aloe quoque dicitur, qui ex Arabia & Ægypto ad nos pellibus inuolutus affertur. Eius ſpecies hodie in officinis quatuor in vſu ſunt, quæ tamen non niſi puritate & impuritate ab inuicem diſcrepant. Scilicet Aloe Succotrina, hepatica, caballina & quarta lucida dicitur: *Aloe Succotrina*, eſt ſuccus gummoſus, & reſinoſus, ex fuſco nigricans, dum fractus in lamellas, ſplendens & pellucidus, in puluerem redactus citrini eſt coloris, ex foliis, imo & ex plantis transuerſim verſus radicem diſſectis, ſponte ſua adulta æſtate, vbi ſuccus maxime elaboratus eſt, in ſuppoſitas patinas amplas deſtillans, in quibus a ſole condenſatur, & exſiccatur; inde vlterius inſpiſſatur, & quo exactius hæc fiunt, eo Aloe pellucidior & nobilior. *Aloe Caballina*, eſt ſuccus eiusdem plantæ gummoſus, & reſinoſus nigricans, priori ponderoſior, craſſior ac impurior, expreſſus ex foliis Aloes, in ſole concretus, ſaporis ſubacris, amari, nauſeoſi, odoris graueolentis, quaſi picei & myrrhati: *Aloe Hepatica* hodiernorum eſt ſimilis ſuccus ac aloe Succotrina, quoad virtutes & qualitates, & differt tantum ab ea, quod hæc in China, prior in inſula Succotra educitur, hinc differunt tantum loco natali. Vbi Aloe tam pura eſt, vt pellucida ſit inſtar vitri, dicitur *lucida*. Leniter purgat. Gr. ἀλόη. G. Aloe. Sucotrinæ nomen recens eſt, ab inſula nondum multis ſæculis cognita. Medii æui medici requirebant pro optima aloe συκωτινὴν, quod veteres dicebant ἡπατίζουσαν, i. e. hepati ſimilem, hepaticam. Nam συκωτὸν vocabant hepar, quod animalia ficubus paſta magnum & delicatum offerebant, vnde etiam

etiam Latini *ficatum* vocabant. Huius originis ignari quum Sucotrinam viderent laudari a mercatoribus optimam, Græcum priſcum nomen συκωτινῆς ad illam traxerunt, & neſcientes eandem eſſe hepaticam, illam quærere cœperunt veterum hepaticam; cui ſubſtituerunt aliquam ex China allatam, magis, quam Sucotrina, gummoſam.

ALOE, *lignum*, vide ſupra AGALLOCHVM. Hæc ſola intelligenda eſt vbi in ſacris occurrit mentio aloes, aut vbi auctores de pollinctura veterum loquuntur.

ALOEDARIA vel ALOETICA, ſunt medicamenta, quæ magnam vel modicam Aloes quantitatem recipiunt. Gr. ἀλοηδάριον.

ALOGOTROPHIA, eſt improportionata nutritio, ita vt vna pars corporis maius incrementum accipiat, quam altera, vt in *Rachitide*, ab ἄλογος rationis expers, & τρέφω nutrio. *G.* Ungleiche Ernehrung.

ALOPECIA, Gr. ἀλωπεκία. Plinio *Capillorum defluuium*, a lue venerea, phthiſi, virium corporis collapſu, vel aliunde excitatum, ex ἀλώπηξ vulpis, cuius lotium effæta dicitur reddere loca in annum, vt *Callimachi* Scholiaſtes annotat: vel a malo vulpi peculiari. Vocatur etiam ὀφίασις a figura, quod partes glabræ & pilis deſtitutæ tortuoſæ inſtar ſerpentum videntur. Vtrique huic affectui commune eſt, quod areatim pili decidunt; vnde etiam in genere hoc malum *Area* vocatur. G. Ausfallen des Haars.

ALOPECVROIDES GRAMEN, eſt gramen vulpinum, ex ἀλώπηξ *vulpes*, οὐρὰ *cauda* & εἶδος *forma*. G. Fuchs-Schwantz.

ALPHVS, Lat. *Vitiligo*, ita deſcribitur *a Celſo*; dicitur ἄλφος, vbi color albus eſt, fere ſubaſper, & non continuus, vt quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur in cute. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermiſſionibus ſerpit. Si niger eſt color, & vmbræ ſimilis, vocatur μέλας, cætera eadem ſunt. λεύκη habet, quiddam ſimile Alpho, ſed magis albida eſt, & altius deſcen-

descendit, quam Alphus, in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt; sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphus & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Locum, quem occupauit, non facile dimittit. ἄλφος dicitur ab ἀλφαίνω muto, vt Aëtio placet. G. Weisser Aussatz, Mehl-Fleck.

ALSINE, est planta habens folia parua, oblonga, sibi inuicem opposita, bina cauli adhærentia; calicem magnum, oblongum, in quatuor vel quinque segmenta diuisum: florem rosaceum, polypetalon, pro vt calix vel est quadrifidus vel quinquifidus; his floribus succedit fructus paruus, membranaceus, includens semina exigua, obrotunda fere, rubra aut fusca; radix parua, fibrosa; est planta vbique obuia, dicitur etiam *morsus gallinæ*, quia ab iis amatur. G. Hüner-Darm, Hüner-Biß, Vogel-Kraut.

ALTERANTIA, Græce ἀλλοιωτικά. Late patet vsus vocabuli alterare. In genere denotat mutationem qualitatum, vt diuersa a priori emergat, v. g. vt ex frigido calidum, ex sicco humidum fiat, & contra. Atque hæc notio tam late extenditur, vt omnia medicamenta sub alterantibus comprehendantur. Dicunt enim omnia, quæ intro assumuntur, vel assimilari corpori, & in eius substantiam abire: quod est *alimentum*, vel statum eius alterare; quod est *medicamentum*. Strictiori significatu alterantia ab euacuantibus disiunguntur; vt omne medicamentum vel euacuet vel alteret: alteratio autem hæc vel in fluida agat, vel solidorum statui inferatur; vt motus intendantur, aut excitentur; vel nimii cohibeantur & ad moderationem reuocentur.

ALTERATIO SANGVINIS, significat sanguinis per medicamenta depurationem. G. Blutsäuberung.

ALTHÆA, *Ibiscus*. Planta est semine nudo, polysperma, seminibus caseosis, floribus octopetalis, folio longiori serrato, molleculo, tomentoso, radice oblonga, digiti crassitie, in ramos diuaricata, foris pallide

cine-

cinerea, intus pallida, ex ſiccitate rugoſa, ſaporis mucilaginoſi, & lenti, odoris nullius euidentis, quæ diſciſſa attactu eſt glutinoſa, & decocta cum aqua, ipſam reddit mucilaginoſam. *Althæa* appellatur a multiplici excellentique, quam in medendo præſtat, vtilitate, teſte *Dioſcoride*; nam ἀλθαίνειν mederi eſt. G. Althåe, Eibiſch-Kraut, groß oder wild Pappeln.

ALVDEL, vel ALVDELLI, ſunt vitra ſublimatoria, & ollæ fundo carentes, ſibique inuicem impoſitæ, quæ ollæ ſuppoſitæ, adaptantur: ſublimationibus inſeruiunt. G. Ein Sublimier-Helm.

ALVEARIVM, eſt cauitas auris externæ, ſiue meatus auditorius, vbi ſordes flauæ & amaræ gignuntur, & ſoni inferuntur. G. Ohrengang.

ALVEOLI DENTIVM, vtriusque maxillæ cauitates ſunt, quibus dentes per gomphoſin inſeruntur. G. Hôle der Zåhne.

ALVMEN, ſalis foſſilis ſpecies, quod alibi ex ſaxo profunde ſub terra ſito, duro, fiſſili, bitumine & ſulphure pleno, facile incendendo, eruitur; alibi ex terra bituminoſa, combuſtili, & flammam nidore ſulphureo noxiam emittente. Hæc materies, aeri menſis ſpatio expoſita, in puluerem fatiſcit, alumini gignendo apta redditur, prius illi inepta. Si ex ſaxo materies, aeri expoſita prius, igne exuritur, flammam tunc capiens, ſulphuris præſentiam teſtatur. Sic parata aere, & ſi e ſaxo aere & igne, materies aqua ſoluitur, affuſione alcali fixi vel volatilis præcipitatur cum efferueſcentia: ſic exſuperans acidum vnitum alcalino, facit ſalem nouum, ex aere, alcali, & foſſili natum. Præcipitata materies a lixiuio ſupernatante ſeparata, aqua bulliente ſoluta, in vaſe plumbeo inſpiſſata, dolio immiſſa, quieſcens, dat cryſtallos albas, vel rubellas, octohedras, ſaporis dulcis, auſteriuſculi, haud facile liqueſcentes in aere. Huius acidum, vi ignis expreſſum, cum ſulphuris incenſi collecto vapore acido idem omni fere dote. Relicta inde, expulſo acido, fœx terram leuem

uem ſubtilem, bolo ſimilem, exhibet copia larga. Cum carbonariæ inflammabilis materiæ triplo exuſta, phoſphorum ſeu pyrophorum Hombergianum dat: adeoque virtutem ſingularem excitando cum aere igne videtur poſſidere. Aluminis ſpecies in officinis quinque celebrantur. Primum locum tenet *Alumen Rupeum*, Gal. *Alun de Roche*, Alterum, eſt *Plumeum*, ſeu *Plumoſum*, quod vide. Tertium, *Sciſſile* Σχιςὴ, quod glebarum inſtar eſt & plumoſum oblongum vocatur. Quartum eſt *Zuccarinum*, ſiue *Saccharinum*, ex Alumine rupeo, albumine ouorum & aqua roſacea, pro vſu coſmetico comparatum. Quintum dicitur *Alumen catinum*. Si ſimpliciter præſcribatur, *Rupeum* ſemper accipiendum eſt: Dicitur autem R*upeum*, quia ex rupe ſeu ſaxis confici ſolet. Item *Glaciale*; quia glaciei conforme eſt. *Alumen Romanum* dictum, rupeo ſimile eſt, ſed pallide rubens. Gr. Στυπτηρία.

ALVMEN CATINVM, proprie alumen non eſt, ſed ſal ex cineribus lignorum quorundam extractum, optimeque reuerberatum. G. Pottaſche.

ALVMEN PLVMOSVM, eſt ſubſtantia fere lapidea ex incano viridis, pinguis, attritu in tenuia filamenta ſolubilis, eruta ex fodinis, quæ in ignem coniecta exuritur, ſaporis adſtringentis & acris. G. Federweiß.

ALVIDVCA, Medicamenta ſunt, quibus aluus liquida & leniter fluida fit. Gr. ἐκκοπρωτικά. G. Laxierende Mittel.

ALVVS, Gr. Κοιλία & Γαςὴρ, eſt abdominis cauitas, qua ventriculus, inteſtina, hepar, lien, renes; veſica &c. continentur, vel & locus per quem fæcum & excretorum craſſorum naturalis fit excretio. G. Der Bauch.

ALVVS ADSTRICTA, dicitur, cum quis raro per ſeceſſum fæces ex inteſtinis, & tantum valde compactas & cum difficultate deponit. G. Hartleibigkeit.

ALVVS FLVIDA, eſt, cum quis liquida ſtercora, idque facillime deponit. G. Weichleibigkeit.

ALVI FLVXVS, Idem quod *Diarrhæa*.

ALY-

ALYPON, eſt herbæ nomen, & dicitur turbith' album: vocatur & *Alypia*, ex α priu. & λύπη dolor; quaſi herba dolorem auferens.

ALYSSON, Eſt planta, quæ habet caules repentes, longos, duros, lignoſos, rubicundos, tortuoſos, in multos ramos diuiſos, lanuginem albam habentes; Folia oblonga, aſpera, albeſcentia; Flores in vmbellam extremitati ramorum adhærentes, quadrifidos, flauos; ſemper poſt vnumquemque florem naſcitur ſilicula vnica compreſſa, rotunda, quæ conſtat duabus membranulis, & ſepto medio. Illa membrana valua dicitur; valuæ hæ vel contra ſeptum illud complicantur, vel parallele, vel perpendiculariter; ſemina ſunt oualia, compreſſa, rubicunda. Radix eſt longa, lignoſa, alba, fibroſa, lanuginem habens; creſcit hæc planta in locis montanis. Herba hæc ſic appellatur, quod a cane commorſos rabiem ſentire non patiatur, & commorſis medeatur, ſingultum quoque ſanat, ex α priu. & λύσσα rabies.

AMALGAMA, vnde AMALGAMATIO, eſt alicuius metalli cum mercurio commixtio. *G.* Zernagung des Metalls mit Queck-Silber.

AMARACVS, eſt herba odorifera, ab Amaraco Cynaræ, Regis Cypri, vnguentario dicta, qui caſu lapſus, dum ferret vnguenta, fracto alabaſtro, maiorem ex confuſione odorem creauit. Vnde optima vnguenta amaracina dicuntur. Hunc poſtea, cum nimio odore contabuiſſet, in herbam Sampſucum, quæ ab eius nomine Amaracum apellata eſt, mutatum fuiſſe fabulantur. Folia Bliti habet, ſed acutiora & magis polita, coloris viridis, ſubfuſci, in margine rubicundi, ſaporis inſipidi. vid. Maiorana.

AMARANTVS, planta eſt floris comam ſpecioſam & non marceſcentem habens, variis coloribus ornatam vnde eius nomen. Hinc hyeme & æſtate ex illa geſtant puellæ immarcidas corollas, ex α priu. & μαραίνω marceſco. G. Sammet-Blumen, Amarant.

AMAVROSIS, eſt in rebus eminus, & cominus poſitis, viſus abolitio, ita tamen vt nullum vitium externum in oculo vel accurate inſpicienti appareat. Vitium in nerui optici obſtructione conſiſtit: pupilla eſt integra, humores ſunt integri; cauſa eſt omne illud, quod illæſo ſpectabili bulbo facultates viſus ineptas reddere poteſt; hinc oritur vel a vitio in tunica retina, vel ſi afficitur neruus opticus aliquo in loco a retina ad thalamos neruorum ophthalmicorum; ſi ipſa medulla cerebri male ſe habeat, in illa parte ſuæ ſubſtantiæ, vnde fit neruus opticus, vel ſi ipſe cortex, vnde producitur illa pars ſubſtantiæ medulloſæ, quæ neruo optico inſeruit, vitiatus ſit. Vocatur etiam *Gutta ſerena*, ab ἀμαυρόω obſcuro. G. Der ſchwartze Staar.

AMBE, in genere notat ſuperciolioſam eminentiam, quæ eſt in ora alicuius rei vel ambitu, vnde eminentia oſſium ſuperficiaria ita etiam dicitur. Item, inſtrumentum chirurgicum, quo brachia dearticulata reſtituuntur.

AMBLOSIS, idem quod *Abortus*.

AMBLOTICA, ſunt medicamenta abortum facientia, vt ſunt diuretica omnia, & quæ vterum aperiunt, fœtumque & placentam expellunt. Ab ἀμβλώσκω abortio, vnde ἄμβλωσις & ἄμβλωμα, abortus. G. Mißgeburt verurſachende Mittel.

AMBLYOPIA, eſt viſus obſcuritas: quæ eſt quadruplex: *Myopia*, *Presbytia*, *Nyctalopia & Amauroſis*, de quibus ſuo loco; ex ἀμβλὺς obtuſus, hebes, & ὄπτομαι video. G. Dunckelheit der Augen.

AMBRA GRYSEA bituminis quædam ſpecies eſt, inflammabilis, pinguis, odoris ſuauiſſimi, quod procelloſis fluctibus ex fundo maris excuſſum & ad littus eructatum eſt. Recte cenſetur ex deſtillatione, Ambram recenſeri inter ſuccina, & foſſiles reſinas, licet etiam in cetis reperiatur, qui forte illam deuorarunt, eaque delectantur. Inuenitur in Iaponia, inſulis Moluccanis, Mauritii, Neicotarres, in Sumatra, Borneo aliisque In-

diæ tractibus. Optima censetur grysea, seu coloris cinerei seu grysei, a sordibus purgata & odorata, leuis, quæque acu perfossa succum pinguem resudat; notat KAEMPFFERVS, quod nulla sit melior bonitatis & constantior nota, quam si candenti laminæ eius granula aliquot imponantur, quo ipso suffitus prodit adulterium, & cineris paucitas bonitatem. Improbatur *nigra* & *candida* valde, procul dubio adulterata; sæpius enim solet adulterari, notante eodem, qui dicit, quod cum recens in littus deponitur, massæ farinaceæ instar & adulterio recipiendo aptissima sit. Nihil vero eidem facilius ingeritur, (prout ipsi adulteratores authori fassi sunt;) quam gluma oryzæ in pollinem redacta, nam hæc & leuitatem & colorem glaucum ei conciliat; sed hanc fraudem teredines, illata carie, possessori detegunt &c. G. **Amber.**

AMBROSIA, est herba quædam Botrys dicta: ab α priv. & βροτὸς mortalis, interposito μ vocalitatis gratia. Poetæ diis tribuunt τὴν ἀμβροσίαν, propter incredibilem fragrantiam, expetitam. Ad hanc accedere huius plantæ odorem ipso nomine significare voluerunt veteres. Habet caulem vnicum, in multos ramos diuisum; folia incisa, albescentia; flores flosculosos, plurimis scilicet flosculis sterilibus calice comprehensis, constantes; fructus est clauæ æmulus, echinatus, monospermus, fætus semine nigricante & oblongo, tuba bifida instructus, alio loco plantæ; radix longa, lignosa, tenuis. Tota planta habet odorem suauem, saporem aromaticum, aliquantulum amarum, sed gratum, colitur in hortis. G. **Trauben-Kraut.**

AMBROSIA, est quoque medicamentum solidum, sed omni qua fieri potest gratia, præparatum. Ratio nominis ante indicata est.

AMBVBEIA. Idem quod cichorium. Apud C. Celsum legitur. Volunt aliqui scribendum esse nomen *ambuleia*: quia flos ambulare videtur, dum se ad solem continuo vertit.

AMBV-

AMBVLATIO, Chirurgis dicitur, quando pars quædam inflammatione, gangræna, aut ſphacelo corripitur, & in ambitu plagæ malum vlterius proſerpit. G. Um ſich freſſende Geſchwüre.

AMBVSTIO, eſt continui ſolutio, a materia externa adurente, (igne ſcilicet actuali vel potentiali) inducta, cuticulam ſemper, cutim plerumque, nonnunquam etiam muſculos, venas, arterias, neruos atque tendines lædens. Gr. περίκαυσις. G. Brand, Verbrennung.

AMENTVM, Idem quod *Alumen plumeum*. Apud botanicos amentum aut flos amentaceus, ſeu amentifer, dicitur, qui in longum protenſus inſtar lori propendet aut prominet. Vocatur etiam nucamentum, aut iulus. Talem florem habent ſalix, corylus, iuglans, caſtanea. G. Wurſtförmige Blumen, Kätzlein.

AMETHODICVM, eſt quod ſine methodica & dogmatica ratione fit, vt ſolent Empirici, ex α priu. & μέθοδος, ratio ad inuenienda auxilia.

AMETHYSTVS, G. ἀμέθυστος eſt gemma pellucida, purpurei ſeu violacei coloris, aliquando ad flauedinem inclinantis: huius color videtur deberi pigmento metallico inprimis, aut & alteri cuidam fixo & foſſili principio, in ipſa earum natiuitate, quam intime permixto, vnitoque: euincit hoc huius & aliarum ſimilium gemmarum coloratarum artificioſa confectio. Datur Orientalis & Occidentalis, in India Orientali, Arabia petræa, Armenia, Cypro, Bohemia &c. G. Amethyſt, Ametiſt. Dicitur ebrietatem impedire: indeque nomen Græcum ipſi eſt impoſitum.

AMIANTVS, eſt lapis alumini plumoſo ſimilis, ſed absque ſapore & in igne non combuſtilis, in quo ab alumine plumoſo differt, coloris varii, & in filamenta deductilis; inde veteres induſia, aliaque, præparare nouerunt, quæ vbi ſordida, igne tradebantur & pura euadebant: duplici forma diuerſa reperitur, ſub ſpecie filamentorum maiorum alumine plumoſo, & vocatur hæc linum incombuſtile, altera ſpecies ſub forma lapidis fu-

ſci, vel nigri, duri, malleo extenſilis. Græcis Ἄσβεςος, quod ellychnia ex eodem fiant incombuſtibilia. G. Federweiß, Steinflachs, Schiefer-Weiß, Stein-Dacht.

AMMA, ſiue SVBLIGACVLVM, aut BRACHERIVM, eſt vinculum hernioſis vtile, quod vel ex lintea faſcia, vel orbiculo metallico inferius abdomen ambiente, conficitur, & protuberantia eminente interius donato, applicatur in inguine ad proceſſum peritonæi, vbi per muſculos tranſit, & annulum comprimens, retinet inteſtina in abdomen reducta, quæ per hunc annulum ceteroquin elaberentur, ab ἅπτω connecto. *Bracherium* nomen accepiſſe videtur a cingulis, quæ lumbis & renibus adaptantur, ab *Iſidoro Brachiale Monachorum* vocatum *Succinctorium*; *Brachile* ſeu *Brachiale* dicitur, quamuis non brachiorum ſed renum ſit cingulum. *Rebrachiatorium Caſſiano*, vnde procul dubio natum *Bracherium* chirurgorum, cingulum nempe herniam inteſtinalem ſubſtringens. G. Bruch-Band.

AMMI, ſunt ſemina exigua, ſabuli grana referentia, ſtriata globoſa, ſuauiter aromatica, ſaporis amari, acris, odoris fragrantis, fere vt origani vel thymi; optima deferuntur ex Alexandria vel Candia. Planta, vnde creſcit, ſatis eſt procera, ramoſa, Ammioſelinum dicta, folia habens anethi ſimilia, in longas & anguſtas diſſectas lacinias abeuntia, crenas habentia ad coſtas. Nomen deduci videtur ab ἄμμος arena, ob ſimilitudinem quam habent cum granis ſabuli.

AMMONIACVM GVMMI, ſeu HAMMONIACVM, eſt lachryma ex Ferula Africana, iuxta delubrum Hammonis naſcente, vnde & nomen: gummi inſtar thuris grumoſum eſt, ſubalbicans, cui ſemina, angelicæ inſtar, interſperſa ſunt; odor eſt fere caſtoreus, & grauis, ſaporque aromaticus & amareſcens. G. Ammoniack.

AMMONIACVM SAL, vide *Armoniacum*.

AMNION, CHARTA VIRGINEA, eſt membrana fœtum in vtero proxime obuoluens, & molliter excipiens, quæ etiam cum reliquis ſecundinis poſt partum expellitur.

tur. Chorio longe albicantior atque tenuior eſt, ipſi chorio blanditer accumbens, non tamen niſi ſuperiore parte adnexa; hæc figuræ fere oualis, maxime tenuis & ſimplex ac mollis eſt, læuior ac politior parte interna, externa inæqualior, candida & pellucida, laxo interuallo a fœtu diſtans, nullis vaſis ſanguineis hactenus demonſtratis donata; exterius Chorio inueſtitur, quæ ſibi inuicem aliquando ſatis tenaciter adhærent ab hac parte, ita vt vix auelli queant. Continet non tantum fœtum, ſed & humorem nutritium, quo fœtus, per os & gulam alimentum ſibi ſugit: vide liquorem Amnii. Ἄμνειος, Ἄμνιος Græcis dicitur, Latinis amiculum, induſium, quod fœtum amiciat & obuoluat, vel vt alii volunt ab ἀμνὸς agnus, ſic ab eius teneritudine dicta & mollitie, G. Schaf-Häutlein.

AMOLYNTVM, eſt medicamentum, quo tractato, manus non inquinantur, α priu. & μολύνω inquino.

AMOMVM, Veterum quodnam ſit, adhuc ſub iudice lis eſt. Sunt enim, qui roſam Hierichuntis eſſe velint: alii aliud quid eſſe contendunt. Officinæ duplex ſemen ſub amomi nomine monſtrant, quorum alterum maius, nigrum rotundumque eſt, inſtar granorum piperis rotundi vel cubebarum, guſtu minime acre, quod videtur veterum eſſe *Siſon*, Dioſcoridi memoratum. Alterum minutum ſemen & pallidum; vtrumque raro in vſu, locoque Amomi Veterum recipitur Acorus. Ingreditur Theriacam. *Amomum & Cardamomum minus*, quæ in officinis proſtant, putant nonnulli fructus eſſe plantarum genere conuenientium, ſpecie vero ſaltem differentium; & quoniam illa differentia in fructuum duntaxat forma, hoc eſt rotunda aut triangulari conſiſtit, folia autem conueniunt, nec fructus hac in regione vnquam producuntur; hanc plantam pro vtrisque ſpectandam exhibent. Dicitur ab odore bono, qui reprehendi minime queat: μῶμος enim eſt reprehenſio, & ἄμωμος reprehenſioni non obnoxius. Sed forte origo eſt ex orientalibus linguis repetenda, a *mum* vel *mom*, quod

quod pretiosum balsamum, viribus præclaris in medicina præditum, denotat: cui præmissa littera *a* videtur esse articulus Arabum *al*. In illa enim lingua *l* articuli ante *m* & alias quasdam litteras non pronuntiatur. Suadent hoc credere poetæ, qui inter species ad pollincturam magnatum requisitas *amomum* referunt. Quumque plura aromata, fragrans oleum possidentia, in terminationem *amomum* exeant, vt *cardamomum*, *cinnamomum*; tanto magis sit verosimile hanc terminationem significare aliquid fragrans, balsamicum: priores autem litteras pro differentia denotanda fuisse adiectas.

AMPELOPRASVM, est porrum, circa vites nascens. Ex ἄμπελος vitis, & πράσον porrum. G. Acker-Knoblauch.

AMPHIBIVM, est omne animal, æque in aquis ac in terris viuens. Ex ἀμφὶ vtrinque, & βίοω viuo.

AMPHEMERINVS, est morbus quotidianus, vnde πυρετὸς ἀμφημερινὸς febris quotidiana, ex ἄμφι circum, & ἡμέρα dies.

AMPHISBÆNA, ex ἀμφὶς, vtrinque, & βαίνω, gradior. Serpentis genus est, nunc in anteriorem, nunc in posteriorem progrediens partem.

AMPHIBLESTROIDES, ἀμφιβληστροειδής, TVNICA RETINA oculi, mollis est alba mucosaque substantia, cui nomen inditum, quod proiecta in aquas reticulum æmuletur. Protenditur ab ipso nerui optici centro, supraque vitreum humorem expansa, ad ligamentum ciliare porrigitur. Hæc tunica siquidem albida & medullaris, ab ipsa nerui optici substantia medullosa ac fibrosa procedit; vt sit fibrarum neruearum, quæ illic in vnam fasciam colliguntur, quasi in velum retiforme expansio. Reuera si integer oculus pro flore, qui cerebro per neruum opticum, velut caudicem accrescit, sumatur, tunica retina erit flos ipse, ac duæ priores tantum calicis vicem præstabunt. Habet se intra oculi thalamum velut paries albatus, qui species visibiles per foramen cameræ atratæ admissas excipit repræsentatque, cui species

sen-

ſenſibiles imprimuntur, & a quo eadem πρώτῳ αἰσθητηρίῳ *ſenſorio communi*, communicantur, ex ἀμφίβληστρον rete, & εἶδος forma. G. Spinneweb-Häutlein.

AMPHIBRANCHIA, ſunt loca circa tonſillas vel tonſillæ ipſæ.

AMPHIDEVM, eſt caput oris vteri, labris cucurbitarum ſimile. Græcis Ἀμφίδεον.

AMPHISMILE, eſt cultellus anceps anatomicus & chirurgicus, vtrinque acie præditus, ſecandisque cadaueribus, vtilis, ex ἀμφι vtrinque, & σμίλη, ſcalpellum. G. Ein zweyſchneidig Meſſer.

AMPHORA, eſt vas cum duobus anſis, capit duas vrnas, ſeu octo congios: eſt menſura liquidorum apud veteres. Italis continet libras ſeptuaginta duas. Attica vero dimidium amphoræ circiter ſupra Italicam amphoram continebat. Secundum hodiernam computationem, capit vini libras octoginta, & olei circiter ſeptuaginta. G. Eimer.

AMPVLLA, eſt vitrum rotundum, cui collum in ſummitate eſt. G, Ein rund Fläſchlein.

AMVLETVM, PERIAMMA, *Periapton*, eſt monile, quod e collo ſuſpenſum & geſtatum, vel in annulo, dicitur occulta quadam virtute remedium præſentaneum aduerſus febres, venena & faſcinationes.

AMVRCA, dicitur ſedimentum vel recremeutum oliuarum expreſſarum, fæx olei. Gr. Ἀμόργη ab ἀμέργω, exugo oleas, & amurcam exprimo. G. Truſen vel Heſen von Oele.

AMYGDALÆ, idem quod *Antiades & Pariſthmia* eſſe perhibentur. Sunt tamen qui amygdalas vocandas putant glandulas conglobatas exiguas, quæ ad mentum ſub regione dentium molarium percipiuntur tactu, ſubinde autem aliquibus ſporadice, non raro populariter ſimul compluribus intumeſcunt, tuncque deſcendunt & inter maxillam & linguam deprehenduntur, magnamque moleſtiam inferunt. Atque tunc ſæpe tonſillæ veræ, quæ Græcorum ſunt antiades & pariſthmia, ſaluæ & in-

columes manent. Germani hoc vocant geschwollene Mandeln.

AMYGDALUS, est arbor, quæ habet folia longa, angusta, acuta, saporis amari, grati: calix est monophyllus, quinquifidus; flos rosaceus, pentapetalus, staminibus multis præditus; ovarium in fundo calicis instructum tuba longa donata apice globoso, quod fit fructus, callo pulvinato, minus spisso, ficciore condens officulum rugis minus profundis ornatum, in quo nucleus oblongus, plerumque unus, pediculo brevissimo. Fructus vocantur amygdalæ, quæ sunt dulces vel amaræ, & sapore tantum a se invicem differunt. *Græce* Ἀμυγδαλή. G. Mandel-Baum.

AMYGDALATUM, est lac artificiale, seu *Emulsio* ex amygdalis aliisque seminibus parata, ab ἀμυγδάλη, amygdalæ fructus. G. Mandel-Milch.

AMYLUM, est flos tritici aut siliginis subtilissimus, albissimus, multiplici aquæ affusione ex farina extractus, & in exiguas massulas exsiccando coactus. Sic dicitur, quod sine mola paretur. Ex α priv. & μύλη mola. G. Ammel-Mehl, Krafft-Mehl, Stärcke.

ANA, est æqualis variorum medicamentorum, una formula præscriptorum, portio. Vulgo simplici a vel duplici āā brevitatis gratia scribitur. G. Gleiche Theile

ANABASIS, est morborum invalescentia. Vide *Acme*, ab ἀναβαίνω ascendo.

ANABOLE, materiæ reiectionem per superiora significat.

ANABROCHISMUS, est, cum immissis vinculis aliquid superuacanei tabefactum tollitur. Idem modus extrahendi pilos palpebrarum inversos, oculumque pungentes, immisso per foramen acus tenuissimo bysso: per cuius duplicatam ansam pilus traiectus vellitur.

ANABROSIS, est partis alicuius in corpore, ab humoribus acribus, erosio. Idem quod *Diabrosis*, ab ἀναβιβρώσκω peredo, corrodo. G. Zernagung, Verzehrung.

ANACARDIVM, duplex eſt, *Orientale* & *Occidentale*. *Orientale*, eſt fructus arboris Malabaribus Oepata dictæ, qui eſt cordiformis cum cuſpide in vertice, niger, ſplendens, includens ſub duplici inuolucro a ſe ſeparato mellaginem craſſiuſculam, lentam, ceraſorum colore, ſub qua nucleus pallidus amygdalæ ſaporis. *Occidentale* eſt quaſi oſſiculum renis leporis figura; foris fuſcum, durum, & gerens nucleum album amygdalæ ſaporis. Magna eſt eius in Cananor copia, tum in Calecut, & aliis Indiæ locis, veluti in Cambaya & Decan. Gr. Ἀνακάρδιον. Veteribus incognitum fuit. Arab. *Balador* Indis *Byho*. Luſit. *Facca de Malaqua*, quod viridis & in arbore pendens ſimilis ſit noſtrati maiori fabæ, maior tamen, ſic ob cordis ſimilitudinem vocatur. G. Elephanten-Lauß.

ANACATHARTICA, ſunt medicamenta vomitoria, quæ per ſuperiora purgant, ex ἄνω ſupra, & καθαίρω purgo. Idem quod *Emetica*.

ANACATHARSIS, eſt medicamentum per ſuperiora purgans; vt vomitorium, ſternutatorium, errhinum, maſticatorium, ſaliuatio, &c. ab ἀνακαθαίρω per ſuperiora purgo: & in ſpecie apud Hippocratem ſignificat purgationem per ſputa.

ANACOLLEMA, eſt linimentum aut aliud medicamentum ſiccum, quod fronti & naribus ad oculorum vitia & hæmorrhagiam ſiſtendam admouetur. Idem remedium incarnans & conglutinans, ab ἀνακολλάω conglutino; vnde κόλλα gluten.

ANACTORION, eſt planta, cui nomen *Gladiolus*: ab Ἀνάκτωρ, herus vel dominus, cui ſoli gladii ius eſt.

ANADENDROMALACHE, eſt malua roſacea fruticoſa; ex ἀνα ad, δένδρον arbor, & μαλάχη malua.

ANADENDRON, eſt Althæa, ex ἀνὰ ad (formam) & δένδρον, arbor: quia arboris in modum ſe erigit.

ANADIPLOSIS, eſt febrium reduplicatio, ab ἀναδιπλόω reduplico.

ANADOSIS, eſt diſtributio, vt alimenti concocti &

præparati in vaſa lactea, hinc in maſſam humorum & ad omnes partes diſtributio. ex ἀναδίδωμι diſtribuo.

ANADROME, eſt ſurſum latio, vel refluxus humorum ad ſuperiora, Gr. ἀναδρομή.

ANAESTHESIA, eſt facultas ablata percipiendi actiones obiectorum ſenſibilium in organo ſenſuum externorum, vt paralyticis & ſphacelo laborantibus contingit, ex α priv. & αἰσθάνομαι, ſentio. Aliquando eſt motu ac vitalitate partis ſuperſtite & ſaluo, ſæpius his vna ſublatis. G. Unempfindlichkeit.

ANAGALLIS, Officinalis eſt planta, folia habens ex aduerſo bina & floſculos foliorum alis inſidentes, in quinque lacinias diuiſos, coloris rubri, pedunculis longis. His floribus ſuccedit fructus ſphæricus, membranaceus, per maturitatem in duas partes diſſiliens, ſemina plerumque anguloſa, minima. Radix fibroſa eſt, alba. Magica putatur herba. Nam in limine veſtibuli ſuſpenſa maleficia arcere creditur. Obſcura eſt nominis origo Gr. Ἀναγαλλίς. G. Gauchheil.

ANAGYRIS, a natali ſolo hæc arbuſcula nomen accepit. Anagyrus enim eſt ciuitas Attica: eſt arbuſcula valde ramoſa, habens corticem viridi fuſcum, lignum flaueſcens aut pallidum; folia terna, oblonga, acuta, in parte ſuperiori viridia, in inferiori albeſcentia, odoris adeo fortis & fætidi, vt contuſa, capitis dolorem producant; flores flaui, papilionacei, cuius vexillum breuius eſt cæteris petalis: flori ſuccedit ſiliqua longa, cartilaginoſa, phaſeoli ſiliquæ æmula, fœta ſeminibus reniformibus, in initio albis, dein purpureis, tandem poſt maturitatem cæruleis & nigricantibus; creſcit in regionibus calidis, vbi fœtorem, Aſam fœtidam ſuperantem, excitat. Apud veteres officinalis erat, vt ex Dioſcoride apparet: ſed noſtro tempore vſu exidit.

ANALEPTICA, ſunt medicamenta, quæ vires refocillant: item pars hygieines, qua valetudinarii reficiuntur, ab ἀναλαμβάνω, iterum refocillo.

ANAL-

ANALGESIA, eſt indolentia ſiue doloris defectus, ab α priv. & ἀλγέω, doleo.

ANALOGISMVS, eſt comparatio & perceptio cauſarum morbificarum & medicamentorum iuuantium per ſimilitudines, ab ἀναλογίζομαι, comparo: *Analogia* eſt ſimilitudo, relatio mutua.

ANALYSIS, eſt alicuius corporis, in ſua principia, per Chymiam, reductio. Item partium corporis humani demonſtratio anatomica, quæ per partes inſtituitur, ab ἀναλύω diſſoluo. G. Auflöſung.

ANAMNESTICA, remedia, quæ memoriam reſtaurant, vt ſunt ſpirituoſa omnia. Ab ἀναμνάομαι reminiſcor. Sed hic ſignificatus nouus eſt. Antiquæ ſcholæ ſic vocantur ſigna quædam ad diagnoſtica pertinentia, quæ corporis vel morbi ſtatum prægreſſum in memoriam reuocant.

ANAPHALANTIASIS eſt defluuium pilorum in ſuperciliis.

ANANAS eſt planta flore monopetalo infundibuliformi tripartito, fructu carnoſo, turbinato, ſucci pleno, fœto ſeminibus exiguis reniformibus: fructus maturus in deliciis habetur apud Braſilienſes, vbi quoque *Tayama* audit. G. Ananaſſen.

ANAPHRODISIA dicitur impotentia venerea, ſiue ineptitudo ad congreſſus venereos.

ANAPHROMELI, eſt mel deſpumatum, ex α priv. ἀφρὸς ſpuma & μέλι mel.

ANAPLEROSIS, in genere ſignificat repletionem; alias ſpecialiter ita dicitur Chirurgiæ pars, qua ea, quæ in corpore deficiunt vel caſu perierunt, arte reſtituuntur, ab ἀναπληρόω impleo. Vnde *Plerotica medicamenta*, quæ partes reſtituunt.

ANAPLEROTICA, ſunt medicamenta vulnera carne implentia, & deficientia in corpore, quantum poſſibile, reſtituentia.

ANARRHOPVS, ab ἄνω ſupra, & ῥέπω vergo, ſerpo.

ANASARCA, eſt totius corporis exterioris, aut quarundam

rundam eius partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foueam a compreſſione relinquens. Cauſa eſt lympha nimis tenax, vires vitæ imminutæ, & ſanguis viſcidus, quibus vaſorum extremitates obſtruuntur & veſiculæ adipoſæ implentur; hinc fit, vt maior lymphæ copia in corpore aggeratur, quam per vaſcula reducentia ablegetur, adeoque eſt primum hydropis initium. Si humores nimis viſcidi fuerint, *Leucophlegmatia* appellatur. Item, Ὑποσαρκίδιος, κατὰ σάρκα. *Heraclidæ* σαρκίτης, *Intercus*, *Aqua inter cutem* &c. ex ἀνα per, & σάρξ caro, ſunt autem proprie duo vocabula, quæ ad verbum ſignificant *per carnem*. Adeoque indeclinabile eſt, niſi volumus vim grammaticorum immutabilibus legibus inferre. G. Leib-Waſſer.

ANASTOICHIOSIS, eſt corporum chymica reſolutio, ab ἀναστοιχειόω in ſua principia redigo. στοιχεῖον, Elementum.

ANASTOMOSIS, in pathologia denotat illum euentum, vbi extrema oſcula vaſorum nimis dilatata emittunt ſua liquida naturaliter retinenda, & tum dicitur G. Eröffnung der Adern. Apud anatomicos dicitur de vaſorum eiusdem generis mutua inoſculatione, e. g. arteriarum carotidum internarum primo inter ſe, deinde cum vertebralibus. Eodem nomine deſignatur immediata inoſculatio vltimi finis vaſis arterioſi in principium venoſi, ſiue id fiat recto modo continuato tramite, ſiue per laterales ramos, ex arteria in venam hiantes, quales in vaſis ſpermaticis demonſtrauit Lealis &c. ex ἀνὰ per, & στόμα os.

ANASTOMOTICA, ſunt medicamenta poros & meatus aperientia, vt ſunt deobſtruentia, cathartica, ſudorifera, diuretica, &c. ex ἀνὰ per, & στόμα os. G. Eröffnende Mittel.

ANATASIS, eſt corporis extenſio verſus ſuperiora, ab ἀνατείνω ſurſum tendo. G. Ausſtreckung.

ANATHYMIASIS, eſt vapor, exhalatio, ſuffitus, halitus

litus &c. ab ἀναθυμιάω exhalo, suffio. G. Ausdunstung, Ausrauchen.

ANATICA PORTIO, vide *Ana.*

ANATOMIA, est animalis, præsertim hominis, concinna dissectio, qua partium materia, figura, structura, nexus, ad vsum medicum & physicum, demonstrantur, ab ἀνατέμνω disseco. G. Anatomie. Cæterum hoc nomen sola antiqui vsus præscriptione se tuetur: alias rectius, vbi tota disciplina significari debet, diceres anatomica, vt subaudiatur *doctrina*: vbi actus dissecandi denotandus est, anatome, id est dissectio, melius quadrat.

ANATOMICVS, vulgato vsu est vir, qui dissecandis cadaueribus aptus est. G. Anatomist. Dicitur vero etiam de libro, de cultro, de omni apparatu ad doctrinam vel actum anatomes pertinente.

ANATRIPSIS, est contritio calculi aut ossis comminutio, ab ἀνατρίβω contero. G. Zermalmung.

ANCHILOPS, est abscessus & collectio humoris lenti & melli aut pulticulæ similis, inter maiorem oculi angulum & nasum. Hic tunica vt plurimum continetur, nec infert dolorem, subito autem accipit incrementum, producitur tamen sæpe ab inflammatione prægressa carunculæ lachrymalis, quæ in abscessum terminatur, qui si rumpatur, exulceretur que, non amplius Ἀγχίλωψ vocatur, sed mutat nomen, & Αἰγίλωψ appellatur. Vide *Ægilops.*

ANCHORALIS processus, vide *Ancyroides.*

ANCHVSA, est planta, quæ caulem habet repentem, folia buglossi syluestris, longa, aspera; radicem longam, mediocriter crassam, foris rubicundam, interius albam, lignosam, colore rubro inficientem, saporis, dum recens est, paululum adstringentis, & insipidi, odoris nullius. Hanc dictam quidam volunt ἀπὸ τοῦ ἄγχειν, strangulando, quod vbi inter segetes locum occupauit, valde diffundendo ramos & propagines suas, eas suffocat & quasi strangulat. Alii ab ἀγχουσίζειν deducunt, quod est

fucare

fucare, colorare formam, quia illius radice facies rubore inficitur. Sed hoc verbum potius est denominatiuum, ab anchusa deductum. G. Ochsen-Zung. Vide *Alcanna*.

ANCHYLE, Gr. ἀγκύλη, est articuli contractio, & curuatura. Vide *contractura*.

ANCHYLOSIS, idem quod *Anchyle*. Rectius scribitur *ancylosis*, quod vide.

ANCON, Gr. ἀγκὼν, cubiti caput, strictius sumitur pro posteriore vlnæ processu maiori. G. Elnbogen. Recentiores anatomicæ rei scriptores hinc formant adiectiuum *anconæus*: sed contra analogiam grammaticam. Nondum enim reperire licuit talem formam a nominibus in ὼν deductam: sed a nominibus primæ declinationis sunt plurima exempla, pauca e declinatione secunda.

ANCORALIS, vide *Ancyroides*.

ANCTERES, Gr. ἀγκτῆρες, dicuntur fibulæ, quibus vulnerum labia longius dissita coniunguntur, quæ operatio propterea ancteriasmos, infibulatio, dicitur; parantur ex emplastris fortissime adhærentibus: in specie etiam dicta fuit, quando histrionibus & comœdis per præputium traiiciebatur fibula.

ANCYLOBLEPHARVM, est palpebræ cum tunica alba vel cornea concretio; vel cum interdum vtræque palpebræ sibi inuicem concrescunt. Sequitur ille affectus oculorum inflammationes & palpebrarum. Ea concretio aliquando ante partum contingit, & tunc vitium natiuitatis existit, dicitur ex ἀγκύλη, & βλέφαρον palpebra. G. Anwachsung der Auglieder.

ANCYLOGLOSSVM, est frænuli sub lingua, connexionis strictioris vitium, locutionem difficilem afferens, vnde μογιλάλος recte vocatur: ab ἀγκύλη contractio, & γλῶσσα lingua. G. Anwachsung des Zungen Riems.

ANCYLOGLOSSVS, est, qui frænulum prælongum habet, & ab eo nunquam sectus fuit, ex ἀγκύλη hamus,

mus, & γλῶσσα lingua. G. Dem die Zunge nicht gelöset ist.

ANCYLOSIS, est immobilitas articulationis cum tumore duriori, orta ex callo ad articulum ossis fracti, vel ligamentis rigescentibus, vel exostosi ad iuncturas, vel inspissato muco articulos illinente.

ANCYLOTOMVS, est scalpellum, quo linguæ frænulum rescinditur; in genere accipitur pro cultello aciem incuruam habente. G. Ein Messerlein die Zunge zu lösen.

ANCYROIDES, Gr. ἀγκυροειδὴς, est scapulæ processus rostriformis, qui *coracoides*, *anchoralis*, & *cornicularis* vocatur, ab ἄγκυρα anchora, & εἶδος forma. G. Der Anckergleiche Fortsatz des Schulter-Blats.

ANDRACHNE, vocatur portulaca: dicitur ἀνδράχνη inserto ν, quod primum teneritudine quadam læta & carnosa luxurient ramuli, foliaque albicent, spumosaque quadam fuligine, siue tenui quapiam aspergine cinerea, obducta videantur, ἄχνη enim Græcis lanugo est, ἁδρὸν *plenum*, *lætum*, *crassum*, *pingue*. Spuma autem in marina portulaca multo euidentius conspicitur, quam satiua. G. Burtzel-Kraut.

ANDROGYNVS, siue HERMAPHRODITVS, est, qui membra virilia & muliebria simul habet. Item, quibus excisa sunt membra virilia. Item effœminatus, ex ἀνὴρ vir, & γυνὴ mulier. G. Halb Mann und halb Weib, Zwitter.

ANDROSACES, Gr. ἀνδρόσακες, est planta flore monopetalo, hypocrateriformi, fructu globoso, foliis neruosis longis, & amplis, lanuginosis & in margine incisis, in orbem repentibus; calix est valde amplus & expansus; vasculum seminale exiguum per maturitatem in quinque partes dehiscit: habet in medio placentam, cui plurima adnascuntur semina oblonga, rubicunda; radix est fibrosa, & minima, crescit in locis maritimis, dicitur quasi ἀνδρὶ ἄκος φέρουσα, quod viris remedia suo nomine polliceatur, vel ἀνδρὸς σάκος, quod folliculi membranacei

branacei ſcutum exiguum referant coriaceum. Alii verum nomen eſſe, & in ſcriptis membranis Dioſcoridis legi ὑδρόσακες perhibent, quod ducendo vrinam hydropicis proſit, quam ipſi virtutem Dioſcorides adſcribit.

ANDROSAEMVM, Gr. Ἀνδρόσαιμον, eſt officinalis planta flore roſaceo, calice polyphyllo, fructu ouato vnicapſulari, character eius fere ac hyperici; differt in eo, quod planta ſit valde ramoſa referens arbuſculam: dicitur, ἀπὸ τῦ ἀνδρὸς a viro, & ab αἷμα ſanguis; *viri ſanguis*: ſic dicitur, quia folia contrita ſanguineum colorem præbent; dicitur & tota ſana. G. Johannis-Kraut, quaſi Græce dicas *Thraſybula.*

ANEMIVS FVRNVS, eſt, qui cæteris maiorem ignis vim deſtillandis, liquandisue rebus largitur. Ab ἄνεμος ventus, G. Wind-Ofen.

ANEMONE, Gr. Ἀνεμώνη, flos venti, ab ἄνεμος ventus: quia flores ſeſe nunquam aperiunt, niſi flante vento, vt teſtatur PLINIVS: pulſatilla aliquando anemone vocatur, quia a ventis facile propellitur; videtur eſſe flos Adonis veterum. G. Anemone, Wind-Blume.

ANETHVM, Gr. Ἄνηθον, planta eſt vmbellifera, foliis tenuiſſime diuiſis, viribus medicis pollens; radix annua, reliqua vt in fœniculo, ſemina foliacea, plana, membranacea, ouata, orbicularia, compreſſa, in parte exteriori tribus ſtriis vel ſulcis notata. Quibusdam παρὰ τὸ ἄνω θέειν, quod cito creſcat, & ſurſum quaſi currat: aliis aliæ coniecturæ de nominis origine placent, quibus non immorabimur. G. Dill-Kraut.

ANEVRYSMA, Gr. ἀνεύρυσμα, eſt duplex, *verum* vel *ſpurium*. *Verum* eſt tumor p. n. ab arteriarum interioris tunicæ ruptura & exterioris dilatatione; aliquando a vulnuſculo non penetrante, exterioris diuiſione & interioris dilatatione, ortum ducens, pulſans, rubens, compreſſus cedens, laxatus rediens. *Spurium* eſt, vbi tunicæ ruptæ liquorem effuderunt in partes vicinas, vnde tumor continuo auctus, mollis, vix pulſans, liuidus, compreſſu

preſſu vix euaneſcens, breui putreſcens; ab ἀνευρύνω dilato. G. Der Puls-Adern Ausſpannung.

ANGEIOTOMIA, eſt vaſorum diſſectio, vt in venæ ſectione, & arteriotomia; ab ἀγγεῖον vas, & τέμνω ſeco. G. Eröffnung der Blut-Gefäſſe.

ANGELICA eſt officinalis planta foliis latiſſimis, dentatis fere ramoſis, ſeminibus ſtriatis, floribus vmbelliferis, radice aliquantulum reſinoſa, oblonga, craſſa, in fibras tenuiores diuiſa, foris ex flauo rubeſcente, medulla interiore alba, ſaporis acris, ſuauiter amaricantis, cum quadam blanda dulcedine, odoris fragrantis, tota planta habet odorem & ſaporem aromaticum. Hæc planta creſcit multis in locis; quæ autem in montanis Bohemiæ locis reperitur, præ aliis laudatur; creſcit & in alpibus, & ſatis feliciter in hortis colitur: forte ſic dicta, quod contra venena angelicas præſtat virtutes. G. Angelick, Bruſt-Wurtzel, Engel-Wurtzel.

ANGINA, Lat. ab angendo, quia guttur vel fauces anguntur, ſic ab ἄγχειν, ſtrangulare, angere: vel vt alii ab ἀγχόνη laqueus, vel a συνέχειν, quod ſpiritum cohibendo reſpirationem inhibeat, vti *Aurelianus* vult. Eſt impedita valde, dolens admodum vel & impedita & dolens ſimul deglutitio atque reſpiratio, orta a cauſa morboſa ſupra pulmones & ſtomachum poſitas partes afficiente, quæ his functionibus dicatæ ſunt. Eſtque *externa* ſeu *ſpuria* vel *notha* vulgo dicta, dicitur & *alba angina*. G. Die weiſſe Bräune. Quæ ab externis cauſis venit, a frigore admiſſo, potu frigido, ſpinis & oſſiculis œſophago inhærentibus. Sed ea leuis eſt & ſine febre, niſi ab interna ortum ſumat, hoc eſt, quæ in cute ad collum exterius micat, atque hæc ſæpe ſubito *oritur* poſt internam, eamque tollit & ægrum liberat ab inſigni moleſtia vitæque diſcrimine: huc accedit *volans*, quæ ſubito diſparet, & mox oritur de nouo, aut per metaſtaſin, vt vocant, cum a faucibus abit vel ad pulmones vel ad cerebri meninges. Vel *interna* eſt, quæ ab interna cauſa ortum habet, hoc eſt a febri præceda-

nea, & febrem acutam comitem habet, quæ a loco diuerso, iuxta ac inflammatio propior est œsophago, tonsillis, epiglottidi, laryngi, ceruici incumbit, varia sortitur nomina, vti *synanche*, forte a suspendii similitudine cum laqueo. *Parasynanche*, *cynanche*, seu Λυκάγχη quod canes aut lupos frequenter afficiat: & *paracynanche*. De quibus suo loco. Sed tam accuratam, & in praxi vix applicabilem, discretionem inter inania studia iam olim retulit GALENVS, & cum ipso complures nostri sæculi graues doctique viri. G. **Hals- und Kehlen-Geschwulst, Hals-Geschwür, Entzündung des Halses.**

ANGINA LINI, est cuscuta, quod linum circumligando suffocet.

ANGIOLOGIA, ex ἀγγεῖον, vas, & λόγος, sermo, seu descriptio systematis vasorum corpus humanum perreptantium, quoad situm, ortum, fabricam, finem, & vsum eorum. Sed hæc notio est nostri æui & veteribus ignota, quibus hoc nomine veniebat operatio dolorifica & crudelis, qua cutim incidebant vt subiacentia vasa sanguifera in conspectum venirent. Illa deinceps hamulo sublata ligabant, exscindebant & abiiciebant. Duplici casu ad hanc desperatam curationem veniebant, scilicet in pituita oculorum diuturna, seu lippitudine, & in varicibus. Apud *Celsum* hoc vocatur *venas legere*: apud *Græcos* ἀγγειολογία, ab ἀγγεῖον, *vas*, & λέγω, *lego*, *eligo*, *colligo*.

ANGLICVS SVDOR, vide *Sudor Anglicus*.

ANGVILLA, ab anguis, ob similitudinem cum angue, seu serpente: piscis est oblongus, rotundus, lubricus, in deliciis habitus.

ANGVIS, animal quod complicari, & contorqueri potest.

ANGVLVS oculi, V. Canthus.

ANGVRIA, planta est e cucurbitaceorum genere, folia habens magna, villosa, aspera in profundas lacinias

nias diſſecta, flores flauos, campaniformes, quinquefidos, quibus ſuccedit fructus obrotundus, carnoſus, edulis, habens corticem ſatis durum, ſed politum varii coloris, caro cucumeris carni ſatis ſimilis eſt, alba aut rubicunda, ſaporis dulcis & grati, continet pulpam medulloſam, in qua latent ſemina oblonga, ampla, compreſſa, rugoſa, nigra, rufa, aut rubra, ſeminis cortex eſt valde durus, & cortice ablato, inuenitur amygdala parua, alba, medulloſa, ſaporis dulcis & grati; deriuari poſſet ab ἄγγος conceptaculum, vel vas quodlibet, quia euacuata medulla, vino impleri poſſit, quod Americani ſcite norunt. Vocatur etiam Citrullus a citreo colore. G. Waſſer-Melonen, Citrullen.

ANGVSTATIO, dicitur de vaſis & meatibus, quando præternaturaliter coarctantur & anguſtiores redduntur.

ANHALTINA, dicitur aqua quædam, ſeu ſpiritus, in variis officinis proſtans, primum inuentus & elaboratus in principis Anhaltini laboratorio Berenburgenſi: quod, vt & Caſſellanum, primum floruit medicinis chymicis, quibus Galenicorum bona pars profligata eſt. Plures paſſim celebrantur medicinæ Anhaltinæ, quæ non certam aliquam claſſem denotant, ſed hoc ſuo nomine originem produnt. *Oswaldus Crollius* in ſua baſilica chymica plerumque exhibet medicamenta Anhaltina; quippe laboratorio iſti præfuit.

ANHELATIO, eſt reſpiratio difficilis, parua, ſed concitata, quæ ſanis, ſed maxime debilibus, euenit, in omni vehementi exercitio, præcipue cum in altum aſcendunt, aut cum currunt, vel ſaltant, qua plerumque laborant obeſi, qui viſcera abdominis tam magna, & tam pinguedine onuſta habent, vt venter ſit tumidus & protuberans: alias etiam a repletione ſtomachi, cibis præſertim crudioribus, & flatulentis copioſe ſumtis mox anhelatio, vel ſedentibus vel decumbentibus, & magis adhuc currentibus, aut aſcendentibus, & grauiſſime, ſi æſtas fuerit, oboritur. At in febribus, hydrope, tumori-

moribus viſcerum in ventre, in pleuritide, cardialgia & aſthmate ſemper vrget quædam anhelatio, quæ eſt conuulſiui motus ſpecies. G. Ein ſchwerer Athen, Engbrüſtigkeit. Vide Aſthma. Gr. Ἄσθμα.

ANI PROCIDENTIA, vide *Procidentia ani.*

ANIMA HEPATIS, eſt Vitriolum ſiue ſal Martis, nomen a chymicis impoſitum, quia hoc medicamine morbis hepatis mederi ſe poſſe confidunt.

ANIMA RHABARBARI, eſt tinctura rhabarbari aquoſo & alcaliſato menſtruo extracta, rubicundiſſima: ſic dicta, quod vires eius radicis exhibere creditur.

ANIME GVMMI ſeu potius RESINA, quæ eſt pellucida ex albo citrineſcens, fragilis, in noua Hiſpaniola ex arboribus quibusdam proceris inciſis exſtillans, prunis impoſita gratiſſimi odoris, thuri ſimillima, quo tamen maiora grana refert: cur hoc nomine inſignita ſit, non adeo conſtat. Vetuſtiores auctores celebrant aliquod gummi Amineum, quod & myrrham Amineam vocant. Sed quia hi ſcripſerunt ante Americam inuentam, non poteſt ſecure aſſeri illud cum noſtro vnum idemque eſſe. Cum hoc gummi aut confunditur cancamum, aut ſæpiſſime ſubſtituitur, ab aliis vero vtrumque gummi ab inuicem diſtinguitur; putatur etiam ex Æthiopia & India Orientali ad nos deferri.

ANIMALIS FACVLTAS, eſt actio, qua homo, ſenſum, motum, & principes animi functiones exercet; ſuntque tres Imaginatio, Ratiocinatio, & Memoria. G. Würckung von der Seele.

ANIMI DEFECTVS, vide *Deliquium Animi, Lipothymia.*

ANISCALPTOR MVSCVLVS, alias LATISSIMVS DORSI: Brachium retro deorſum trahit, oritur principio membranoſo & latiſſimo, a vertebrarum ſpinæ apicibus, ab oſſe ſacro iliumque vsque ad ſextam thoracis vertebram: inſeritur inter pectoralem & rotundum valido, breui & lato tendine, figura eſt triangularis.

ANISVM, eſt planta vmbellifera, foliis tenuiſſime

diuiſis

diuiſis, ſemen aromaticum & carminatiuum proferens. Eſt & in vſu medico ſemen *Aniſi* Indici, quod ex China affertur, figuram ſtellæ refert, componitur ex 6 vel 7 nucleis particularibus radiorum more in centro coeuntibus, continentibus ſemen ſingulare, oblongum, colore ſeminis lini. Hoc vltimum vocant Germani **badian**. Aniſum noſtras vnde dictum ſit, tanto incertius eſt, quanto Græci in ſcribendo ſunt inconſtantiores. Legitur enim ἄνισον & ἄννησον: vnde Latini ſæpe etiam ſcribunt *anneſum*. Germ. **Anis, Enis.**

ANNVLARIS CARTILAGO, vide *Cricoides Cartilago.*

ANNVLARIS DIGITVS, eſt is, qui inter minimum & medium locum habet. Vide *Digitus.*

ANNVLARIS PROTVBERANTIA, ſiue Pons Varolii a figura dicta; eſt quædam pars cerebri tuberoſa, inter cerebellum & teſtes cerebri.

ANNVLVS ABDOMINIS, eſt perforatio in parte inferiore muſculi oblique deſcendentis, aſcendentis & tranſuerſalis; pro tranſitu proceſſuum peritonæi & vaſorum ſpermaticorum in viris; in mulieribus ligamenta vteri rotunda tranſmittit, in herniis vero inteſtina & omentum.

ANNVLVS OSSEVS, in fœtu tantum reperitur, & quidem præciſe ad oſtium tympani locatus, qui facile ab oſſe temporum ſeparabilis eſt, nudusque apparet cum membrana tympani, quando auris cum eius meatu eſt auulſa. Annulus hic, ad dimidiæ circiter lineæ ſpatium interruptus eſt, in parte ſua ſuperiori prope eum locum, vbi caput mallei, & pars ſolida incudis in tympanum conduntur. Interruptio hæc etiam in adultis videri poteſt, & eo loco membrana tympani immediate adhæret extremitati meatus oſſei auris externe. Annuli huius pars interior, paululum excauata eſt in tota ſua circumferentia interna, & ita crenam efficit, in quam membrana tympani impacta eſt. In ſuperiori quoque eius parte, ſinuoſitas parua obſeruatur, ſuper quam muſculus externus mallei porrigitur, & hæc ſinuoſitas in adultis

quoque permanet. Quamuis autem paruus iste annulus distinctus sit, & facile separabilis in infantibus recens natis, in adultis tamen cum vnum idemque cum meatu osseo corpus constituat, ab eo separari amplius non potest. In ætate trium & quatuor etiamnum annorum distingui potest, sed ossi temporum iam tum tam firmiter adhæret, vt amplius separari non possit. Notatur, quod incipiat adhærescere per duas extremitates, & paulatim per totam circumferentiam reliquam.

ANNVLVS, *plumbeus vel æneus*, Chirurgi eo vtuntur ad firmandum oculum, pro excisione pterygii, alisque operationibus in oculo peragendis.

ANNVS CLIMACTERICVS, est annus 63. 81. in quibus annis vana opinio est, quod nempe homines tunc temporis mori necesse sit. Illi anni semper incidunt in nonum annum, vt septies nouem, constituunt tria & sexaginta. Ita nouies nouem efficiunt octoginta & vnum. Nulla ratio, nec vlla experientia nobis persuadere potest cur homines illis annis magis essent morti obnoxii, quam aliis. Imo tantus mortuorum sexagenariorum affertur numerus, quam eorum, qui obierunt sexagesimo tertio aut octogesimo primo. Ergo huiusmodi obseruatio a multis ad nugas & superstitionem refertur. Vide *Climactericus annus*. G. Stufen-Jahr

ANODYNVM, in genere, est medicamentum dolorem tollens, & quatuor medicamentorum species complectitur; 1. *Paregorica*, quæ dolorem tollunt demulcendo; 2. *Hypnotica*, quæ dolorem tollunt somnum conciliando; 3. *Narcotica*, quæ dolorem tollunt stuporem inducendo; 4. *Nepenthes*, quod proprie notat medicamentum quod luctum minuit vel prohibet. Ex α priu. & ὀδύνη dolor Gr. Ἀνόδυνον, Παρηγορικόν, Λυσιπόνον, Πραϋντικὸν, Πόνου παυστήριον, Παυσίπονον. G. Schmertz stillende Mittel.

ANOEA, est amentia siue imaginationis & iudicii abolitio, ex α priu. & νοέω cogito. G. Unsinnigkeit.

ANOMOEOMERES, Gr. ἀνομοιομερές, idem quod

Hete-

Heterogeneum, ſiue id, quod ex aliis & inter ſe diuerſis particulis conſtat, ex α priu. ὅμοιον ſimile, & μέρος pars. G. Ungleicher Art.

ANONIS ſiue ONONIS, Gr. Ἀνωνίς, eſt herba ſpinoſa, flore papilionaceo: habet caulem tenuem, rotundum, lignoſum, villoſum, rubicundum, ſpinis longis & duris inſtructum; folia oblonga, nigricantia, villoſa, glutinoſa, dentata, odoris ingrati, ſaporis leguminoſi; flores leguminoſos, purpureos, raro albos; flori ſuccedit ſiliqua turgens, longior, breuiorue, biualuis, inſtar veſiculæ inflata, in qua hærent ſemina reniformia; ſaporis viciæ; radix eſt longa, lignoſa, fibroſa, alba, repens, fractu difficilis: ἀνωνίς quidam deducunt a non iuuando, quod inutilis ſit, aratro enim ipſisque aratoribus inimica. Nam non tantum ſuo ramorum & radicum implexu aratra, inuitis bubulcis, in mediis ſulcis remoratur (vnde & ipſi *Reſtæ* ſeu *Areſtæ bouis*, remoræ aratri, nomen impoſitum, quod arantes boues in opere ſiſtat) ſed etiam meſſores, fœniſecas, ac aratores ſpinis ſuis acutis admodum lædat; viuax præterea nimis fruges opprimit, iisque aculeis nocet. Officinæ expetunt radices, quæ inter quinque aperientes minores numerantur, & reſoluente ac diuretica virtute pollent. G. Hauhechel.

ANOREXIA, eſt cibi faſtidium, cum vel ſine nauſea, ex α priu. & ὄρεξις. appetitus. G. Eckel.

ANSERINA ſeu ARGENTINA, eſt herba ſic dicta, quod anſeres ea veſcantur: dicitur porro *Potentilla*, & *Tanacetum ſylueſtre* vid. *Pentaphylloides*. G. Genſerich.

ANTACIDA, ſunt medicamenta acidum domantia vt ſunt abſorbentia, de quibus ſuo loco; diluentia, vt aqua & aquoſa, vel obtundentia, quæ molli ſuo lentore inuiſcant acria ita, vt acies eorum hebetata amittat noxam; dum ſimul defendunt membranas ne offendantur a ſpiculis acidis; vnde & effecta horum iam impreſſa tollunt: vel ſunt quæ acidum immutant, talia ſunt quæ, cum

acidis mixta, ſtatim cum hiſce efferueſcunt, itaque motum cient, ſtimulant, agitantque fibras; poſtea vero, ipſis cum acidis vnita, conſtituunt nouam ſalis ſpeciem, in qua vis ſtimulans, diaphoretica, diuretica, reſoluens, adhuc ſupereſt. proinde ſunt antacida medicamenta, vel terreſtria, vel metallica, vel aquoſa, vel alcalia volatilia, vel fixa, vel oleoſa. Eſt vox mixta, origine græca & latina. G. Mittel gegen die Säure.

ANTAGONISTA, eſt muſculus in actione oppoſitus: vt adductor & abductor oculi, brachii, &c. ex ἀντὶ contra, & ἀγωνίζω certo, oppono. G. Gegen-Ständer.

ANTAPHRODITICA, ſunt medicamenta aduerſus nimiam veneris libidinem: imo contra luem veneream ſumuntur, ex ἀντὶ contra & ἀφροδίτη, venus. Vocantur quoque *Antaphrodiſiaca.*

ANTARTHRITICUM, eſt medicamentum aduerſus arthritidem, ex ἀντὶ contra & ἀρθρῖτις, morbus articularis. G. Gicht ſtillende Mittel.

ANTASTHMATICA, ſunt medicamenta, quæ aſthmaticis opem ferunt, ex ἀντὶ contra & ἀσθμάζω anhelo.

ANTECEDENS CAVSA, vide *Proegumena.*

ANTECEDENTIA, ſigna ſunt, quæ ante morbum obſeruantur, vt praua ſanguinis diſpoſitio, quæ infinitis morbis cauſa antecedens exiſtit.

ANTEMETICA, ſunt medicamenta, quæ vomitum nimium impediunt & inhibent, ex ἀντὶ contra & ἐμέω vomo. G. Mittel gegen das Brechen.

ANTENDEIXIS, Gr. Ἀντένδειξις, eſt *Contraindicatio*, ſiue indicationum contradictio, quæ impedit, quod a prima indicatione ſuggeritur: vt pleuritis inflammatoria venæ ſectionem indicat, cui contraindicant vires debiles, ex ἀντὶ contra, & ἐνδείκνυμι oſtendo.

ANTEPILEPTICA, ſunt medicamenta contra morbum caducum, ex ἀντὶ contra, & ἐπιληψία, morbus comitialis.

ANTHELIX, eſt altera auriculæ protuberantia helice multo breuior, latior, craſſior, depreſſior, non intorta,

torta, eique verſus interiora oppoſita, bipartito, mediante cauitate, principio orta in auriculæ parte anteriori & ſuperiori ſub intorta helice, dein vnita, incuruo proceſſu deorſum vergens gracileſcit, ſubſidet & deſinit, videtur anfractuoſa ipſius helicis continuatio, quæ ſic quaſi vna linea ſpirali in ſe ipſum recurrit, ex ἀντὶ contra & ἕλιξ volumen. G. Der Gegen-Crayß im Ohr.

ANTHELMINTICA, ſunt remedia inteſtinorum lumbricos & tineas enecantia, ex ἀντὶ & ἕλμινς lumbricus.

ANTHEMIS & ANTHEMON, eſt nomen, quo varii flores denominantur: deriuatur enim ab ἄνθος flos. Species eius tres apud Dioſcoridem recenſentur, quarum vna eſt chamæmelum, pro quo vt plurimum accipitur.

ANTHERA, dicuntur ſummitates ſeu cacuminula in florum medietate capillamentis incumbentia; & inprimis quando illa ſunt crocea vel rubra, vt in liliis, croco &c. vt & medicamenta ex metallicis inprimis compoſita floridum colorem & præcipue rubrum habentia, cuiusmodi multa deſcribuntur a Corn. Celſo libr. VI. cap. XI. XIII. & porro, vt & a Galeno, Scribonio Largo & aliis, fere omnia ad dentium & oris vitia. Gorræus non male videtur coniicere, quod a ſandaracha id nomen acceperint. Nam Heſychio auctore τὸ ἀνθηρὸν ſignificat τὴν σανδαράχην. ab ἄνθος flos, vel ἀνθηρὸν, floridum, prærubrum.

ANTHOPHYLLI, & quibusdam ANTOPHALA, ſunt grandes Caryophylli, qui ad maturitatem peruenerunt, nucleo intus duro bifidoque; ſapore non tam acres, vt Caryophylli, præterquam in ſuperficie. Ex ἄνθος flos & φύλλον folium, quamuis ſit fructus Caryophyllorum maturus. Fructus eſt veteribus ignotus: vnde de etymologia parum conſtat. G. Mutter-Någlein. *in* Iaua *Syanke* vel *Chanque*. in Malaia *Synken* vide *Caryophylli*.

ANTHORA, eſt Napelli ſpecies, remedium aduerſus thoram, venenum peſſimum. Res & nomen non memorantur a veteribus; nec ſatis de eo conſtat inter recentiores. Dicunt nomen eſſe ex ἀντὶ, contra & φθορὰ, cor-

 ruptio

ruptio, exitium. Ex hoc vltimo esse Thoram, quæ aconitum aut napellum denotet, cuius hæc species sit antidotus.

ANTHOS, flos: sed per excellentiam sic vocatur flos rorismarini. Applicatur idem nomen subinde omnibus, quæ latino florum nomine denotantur; adeoque inter chymicos & alchymistas resonat, quando rem præstantem denotare volunt.

ANTHRACOSIS OCVLI, est crustosa & corrosiua oculi vlceratio, cum tumore totius corporis, præsertim circa oculos. Causa quandoque est inflammatio oculi. G. **Brand im Auge.**

ANTHRAX, est inflammatio valde ardens & acrem suscitans dolorem, cum tumore eleuato sed non late diffuso, cum pustulis igneis circum se acerrimis, variis in corporis locis absque suppuratione emergens. Caro quasi crusta inuritur, color ex rubro ad liuidum, nigrumque, id est inflammatio ad gangrænam vergit. Iam quia vel pestis adest, vel non, anthracis duas constituunt species, quarum altera *pestilentialis*, altera non. Dicitur & *carbo*, *carbunculus*, *pruna*, *ignis persicus &c.* G. **Eine Carfunckel-Blatter, eine Pest-Kohle, Pestilentz-Blatter, Carfunckel.**

ANTHROPOLOGIA, est de homine doctrina; quæ a BARTHOLINO in geminas dispescitur partes: *anatomiam* nempe; quæ de corpore, eiusque partibus agit: & *physiologiam*, quæ de anima. Ex ἄνθρωπος, homo, & λόγος, sermo. G. **Beschreibung der Menschen.**

ANTHROPOMORPHOS, mandragora vocatur, cuius radix hominem refert, quod arte fieri potest. Ex ἄνθρωπος homo, & μορφή forma, figura.

ANTHYPNOTICA, seu medicamenta somnum abigentia, ex ἀντὶ contra, & ὑπνόω dormio.

ANTHYPOCHONDRIACA, remedia sunt aduersus mala, circa hypochondria contingentia.

ANTHYSTERICA, sunt medicamenta contra hystericam

ricam passionem, ex ἀντὶ aduersus, & ὑστέρα vterus, matrix.

ANTIARTHRITICA, sunt medicamenta, quibus arthritis curatur, ex ἀντὶ & ἀρθρῖτις dolor articularis.

ANTIAS, pl. ANTIADES, TONSILLÆ, *Cic. Plin.* GLANDVLÆ COLLI, (vulgo *amygdalæ*, de quibus suo loco, quas tamen non adeo accurate referunt.) Ἀντιάδες; μῆλα a malorum figura, παρίσθμια, σπογγοὶ *Hipp.* quod spongiorum in modum humores imbibant. Sunt glandulæ duæ, quæ reuera vnum corpus constituunt, ad latera vuulæ consitæ. *Substantia* glandulosæ, colore subflauo; tactui molles: sinum habent vtrinque vnum communem amplum & oualem in os apertum, intra cuius fimbriam duos maiores & plures minores sinulos obtinent. *Vsus* est, materiam mucosam colligere, eaque vicinas partes humectare. Sunt etiam tonsillarum inflammationes. G. Entzündung der Mandeln. Vide *paristhmia.* Ab ἀντιάω occurro, quia sibi ex aduerso in oris termino vtrinque respondent. G. Hals-Mandeln.

ANTIBALLOMENA, siue SVCCEDANEA, sunt medicamenta viribus similia, quæ alterius defectu quandoque substituuntur: a pharmacopæis dicuntur *Quid pro quo, & substituta.* Ex ἀντὶ contra, & βάλλω iacio, ἀντιβάλλω in alterius locum sufficio.

ANTICACHECTICA, sunt remedia male constitutum sanguinem corrigentia, ex ἀντὶ contra, κακὸν malum, & ἕξις habitus.

ANTICARDIVM, est cauitas externa infra mammas in medio pectoris sterno insculpta, ex ἀντὶ ante, & καρδία cor. G. Hertz-Grüblein.

ANTICIPANS & ANTICIPATIO, dicitur de morbis, quorum paroxysmorum periodi citius veniunt indies. G. Vorwarts rücken.

ANTICNEMIVM, est anterior tibiæ pars, ex ἀντὶ ante, & κνήμη tibia.

ANTICOLICA, ſunt medicamenta aduerſus dolorem colicum, ex ἀντὶ contra, & κωλικὴ, colica.

ANTIDINICA, remedia, quibus vertigines curantur, ex ἀντὶ aduerſus, & δίνος gyrus.

ANTIDOTVM & ANTIDOTVS, eſt medicamentum contra lethale venenum, & quod aduerſus venena epota datur, ex ἀντὶ contra & δίδωμι do. Artzney wider Gifft.

ANTIDYSENTERICA, ſunt remedia adverſus dyſenteriam, ex ἀντὶ contra δὺς difficile, ἔντερον inteſtinum.

ANTIFEBRILE, vide *Antipyreticum.*

ANTIHECTICA, ſunt remedia aduerſus tabem, ab ἀντὶ contra & ἕξις habitus.

ANTIHELMINTICA, vide *anthelmintica.*

ANTILOBIVM, dicitur pars illa exigua in auricula, quæ infimæ parti, quem lobum appellant, ſuperpoſita eſt. Gr. ἀντιλόβιον.

ANTILOIMICA, remedia peſtem arcentia: λοιμὸς enim peſtis eſt.

ANTILYSSVS, eſt compoſitio aduerſus rabiem, ex ἀντὶ contra, & λύσσα rabies.

ANTIMONIVM, eſt minerale, metallis affine, conſtans primo ex ſulphure minerali, partim puriſſimo & ſolari, eoque in rubedine fundato, partim combuſtibili, inſtar alterius ſulphuris. *Secundo*, ex copioſo mercurio metallico indigeſto, fuliginoſo, coagulato tamen, magisque cocto, quam eſt hydrargyrum. *Tertio*, ex ſubſtantia quadam terreſtri & ſalina perpauca. Quod in officinis proſtat, liquefactione ex minera eſt fuſum, inque formas pyramidales vt plurimum effuſum. Minera in officinis raro proſtat. Inuenitur in Germania, Vngaria, & Tranſſyluania, dicitur & ſtibium: eſt proprie ſubſtantia metallica, ſolida, ponderoſa, obſcuri, cærulei, plumbei coloris, ſtriasque habet ſplendentes & longas. Componitur ex vero ſulphure foſſili, & parte metallo quam ſimillima, cui ſi malleabilitas conciliari poſſet, vera metallica indoles ineſſet; foretque ſeptimum metal-

lum

lum ductile. Hanc vero rationem purificandi stibii ignotam hactenus fatentur; licet BOYLEVS & KVNCKELIVS verum, fluidum, mercurium arte secreta inde electum asserant, idque vel tirones hodierni & thrasones, in arte plures iactent se posse. Fusile in igne, quin & cæteris faciliorem fusionem fossilibus conciliat. Vt vero fragile ipsum, ita & admistu suo ductilia ipsa fragilia reddit. Quin imo & volatile ipsa cæterum fixa vi ignis, si permiscetur, facit volatilia, vix vllo perfecte excepto. Auri fulgorem pulcherrime promouet. Denique arsenico albo assimile ingenium videtur possidere. G. Spieß-Glaß. Gr. στίμμι, στίβι. Latini quoque *Stibium* appellant. A chymicis etiam varia sortitur nomina. Incerta est nominis etymologia, quippe obscuris & barbaris medii æui temporibus enati.

ANTINEPHRITICA, sunt medicamenta morbis renum medentia. Ex ἀντὶ aduersus, & νεφρίτις, renum inflammatio.

ANTIPARALYTICA, sunt medicamenta tam interna, quam externa contra paralysin probata.

ANTIPATHIA, est contrarietas & repugnantia in corpore per se, vel medicamentis. Item fastidium & abhorrentia alicuius rei sine manifesta causa. Ex ἀντὶ contra, πάθος affectus. G. Widerwärtigkeit gegen ein Ding.

ANTIPERISTASIS, est aeris circumsistentia, quemadmodum in fœno, madide nimis in metam aggesto. Ita aer frigidus corpora nostra ambit, effluuia decedentia intus tenet, ex ἀντὶ contra, & περίστημι circumsisto. G. Pressung der Lufft.

ANTIPHARMACVM, est remedium venenis aduersum. Significat quoque remedium contra quemuis morbum, ex ἀντὶ contra, φάρμακον venenum, remedium. G. Wider-Gifft.

ANTIPHTHISICA, medicamenta phthisi seu tabi aduersantia. Ex ἀντὶ contra, & φθίσις tabes.

ANTI-

ANTIPTHORA, eſt napelli vel thoræ ſpecies, ſic vocata, quod aduerſetur phthoræ; ex ἀντὶ aduerſus, & φθορὰ corruptio. Vide *Anthora*.

ANTIPLEVRITICVM, eſt medicamentum pleuriticum ſeu aduerſus morbum lateralem, ex ἀντὶ contra & πλευρῖτις morbus lateralis.

ANTIPODAGRICA, idem quod *Antiarthritica*.

ANTIPYRETICVM, eſt medicamentum febrim temperans & profligens. Ex ἀντὶ contra, & πυρετός, febris. G. Mittel vor Fieber.

ANTIQVARTANARIVM, & ANTIQVARTIVM, medicamentum eſt aduerſus febrim quartanam.

ANTIQVI MORBI, ſunt, qui vltra quadrageſimum diem ad annos ſæpe plurimos extenduntur, ideoque & inveterati dicuntur. G. Langwierige Kranckheit.

ANTIRRHINVM, eſt planta, quæ folia habet linariæ latiora, flores monopetalos, perſonatos, parte poſtica cauda carentes, bilabiatos, labio ſuperiori erecto, inferiori trifido, vultum leonis formante; totus flos, ſi a ſuo calice auferatur, caput refert vitulinum, poſt ſingulos flores piſtillum floris calicis quinquefidi fit capſula; quæ per maturitatem refert perfectiſſime caput canis vel ſuis, & continet ſemina exigua, nigra; radix eſt alba & lignoſa: Dici volunt quod florem ferat tanquam nares vituli; ex ἀντὶ, & ῥὶς naſus, nares: vocatur & cynocephalos a κύων, (*genitiv.* κυνὸς,) canis, & κεφαλὴ caput, quia eius fructus canis caput refert. G. Löwen-Maul, Orant.

ANTISCOLICA, ſiue *Anthelmintica*, ſunt remedia vermes necantia. Ex ἀντὶ aduerſus, & σκώληξ vermis.

ANTISCORBVTICA, ſunt remedia, quibus ſcorbutus ſanatur.

ANTISCORODON, eſt allii ſpecies. Ex ἀντὶ & σκόροδον allium, quod loco allii eſſe poteſt.

ANTISPASIS, Veteribus dicebatur *ſanguinis reuulſio*, quæ fiebat, quando humores in partem aliquam ruentes in contrarium, per venam, in parte oppoſita vel ſatis remo-

remota, inciſam, auertebantur. Sic accipi poteſt reuulſio, in inæquali ſanguinis periodo, cum in capitis dolore nimium ruat ad caput, & per ſupplantalia auertatur: ab ἀντισπάω in contrarium traho. G. Ableitung.

ANTISPASMODICVM, eſt medicamentum contractiones & ſpasmos inhibens, ab ἀντὶ contra & σπασμὸς tractio.

ANTISPASTICVM, id quod facit *Antiſpaſin*.

ANTITASIS, ſeu CONTRAEXTENSIO, eſt partium in corpore oppoſita locatio, vt eſt inter hepar & lienem: eſt quoque oſſis fracti in oppoſitum tractio vel extenſio, ita vt alter extendat, alter vero contra extendat. G. Gegen-Streckung. Ex ἀντὶ contra, & τάσις, tenſio.

ANTITHENAR, ſiue adductor, eſt vnus ex muſculis pollicem manus vel pedis extendentibus, qui ad pollicem reperitur: oritur ab oſſe metacarpi digiti medii, & inſeritur phalangi primæ & ſecundæ; qui vero eſt in pede oritur ab oſſe cuneiformi tertio, & inſeritur in os ſeſamoides internum. Ex ἀντὶ contra, & Θέναρ vola.

ANTITHORA, idem quod *Anthora*.

ANTITRAGVS, eſt prominentia auris externæ ab helice oriunda, trago oppoſita ad finem anthelicis ſita, eique terminum figens, ſatis eleuata. Ex ἀντὶ contra, & τράγος hircus, & eminentia quædam in auricula. G. Der Gegen-Bock.

ANTIVENEREA, medicamina ad luem veneream.

ANTRVM BVCCINOSVM, idem quod *Cochlea*.

ANVS, eſt inteſtini recti extrema pars, conſtat ex tribus muſculis, duobus nempe leuatoribus, anum tempore neceſſitatis relaxantibus, & iterum attollentibus ac retrahentibus; & vno ſphinctere ſiue conſtrictore, qui anum claudit & occluſum ſeruat. *Item* cauitas in cerebro, ex contactu quatuor truncorum oblongatæ medullæ orta. Item cutis ſuperans vmbilicum, cuius rugæ ſenii indicium faciunt, *Corrugata vetula* a barbaris. G. πρωκτός. G. Arß, der Hindere.

ANYDRON, vocatur ſpecies ſolani manici, dicta forte, quod qui eam guſtauerint, ſitiunt, ſed bibere nequeunt. Ex α pr. & ὕδωρ aqua.

AORTA, Gr. ἀορτὴ eſt vas quod circulari orificio ex ſiniſtro ventriculo cordis oritur, adſcendit, ſuperato pericardio ſurſum parum it, mox retrorſum, paulo ſiniſtrorſum, in arcum ſe flectit verſus ſpinam, deſcendit deinde; ramos aſcendentes ex ipſo arcu tres habet, vnum innominatum, & duas carotides, quæ omnes partibus ſuperioribus proſpiciunt, ramus ille innominatus, vbi ad pollicare circiter ſpatium adſcendit, bifidus euadit, ſic vt vnus ramus lateraliter dextrorſum ſub clauiculam dextram tendens ſubclauia vocetur dextra, atque ad axillam tendat; alter carotis dextra vocatur. Inferius per truncum deſcendens, viſceribus ramificationibus proſpicit. Vlterius deinde facta deſcenſione ad femora & pedes terminum conſequitur. Tota hæc arteria ſimilis eſt reliquis arteriis, niſi quod habeat membranas & fibras fortiores. G. Die groſſe Pulß⸗Ader. Dicta videtur quaſi ἀορτὴρ, lorum ex quo pera vel gladius dependet: quia cor pari ratione ſuſpenſum ab arcu huius vaſis videtur.

APAGMA, eſt oſſis fractura, per transuerſum facta, quod καυληδὸν Græci vocant: ex ἀπὸ ab & ἄγω frango.

APANTHISMVS, eſt obliteratio alicuius partis in corpore, ita vt prius veſtigium amplius reperiri non poſſit; quod canaliculo arterioſo circa cor & ductui venoſo in hepate fœtus exiſtenti, dum poſtea adoleſcit, contingit, ab ἀπανθέω defloreo. G. Verwachſung.

APARINE, ſeu aſperugo, eſt planta, quæ habet caulem tenuem, debilem, quadrangularem, flexilem, aliis plantis adhærentem, aſperum, viridem; folia parua, lata, oblonga, viridia, rubiam referentia, caulem ſtellæ forma ambientia, horridis ſuis ſpinis veſtibus adhærentia; flores paruos, in ſpicas congeſtos, in quatuor partes diuiſos; bacca poſt florem ſuccedit, duo ſemina fere ſphærica, ſibi inuicem adhærentia, continens,

hæc

hæc semina in medio parum sunt excauata, cutim siccam nigram, & pulpam albam continentem, habentia. Radix est valde parua. Gr. ἀπαρίνη, item ὀμφαλόκαρπος, & φιλάνθρωπος, quæ vide suo loco. G. Kleb-Kraut.

APATHIA, est affectuum vacuitas, ex α priv. & πάθος passio.

APECHEMA, Gr. Ἀπήχημα, ἀπὸ τῆς ἠχῆς, seu a resonitu, quod sit fractura cranii in parte, ei quæ percussa est contraria: dicitur etiam infortunium, itemque contrafissura.

APELLA, vel RECVTITVS, est is, cuius præputium est abscissum; qualis mos hebræis, turcis, ægyptiis &c. familiaris est. G. Beschnitten. Sic etiam dicitur cuius præputium ita contractum est, vt glandem tegere nequeat.

APEPSIA, est abolita ciborum in ventriculo concoctio ex α priv. & πέπτω coquo. G. Verhinderte Dauung der Speisen.

APERIENTIA, sunt medicamenta, quæ tenuibus particulis profunde penetrando, ea, quæ occludunt meatus & crassa sunt, attenuando & expellendo, corporis poros, atque meatus aperiunt: horum tres classes sunt, quarum prima continet ea, quæ vasa laxant, 2. quæ liquida attenuant, resoluunt ac diluunt. 3. quidquid, postquam vasa laxata sunt, & liquidum attenuatum, vtraque in motum agit, & circulationem promouet. G. öffnende Mittel.

APERISTATON, Gr. ἀπερίστατον (ἕλκος,) est vlcus non magnum, nec vlli grauiori noxæ coniunctum, ex α priv. & περίστασις circumstantia, periculum.

APES, sunt volitantia animalcula, mel & ceram ex plantis colligentia. G. Biene.

APHACE, est leguminis species. Habet hæc planta folia triangularia, integra, ex aduerso bina ex nodis caulium, ex quorum alis prodeunt clauiculæ; siliqua est fœta seminibus subrotundis; radix annua, fibrosa. Gr. ἀφάκη.

APHÆRESIS, eſt chirurgiæ pars, ſuperflua auferens; ab ἀφαιρέω tollo.

APHONIA, ſiue *loquela abolita*, vnde *muti*; quales ſunt qui ſurdi, & ideo quoque *muti* naſcuntur: infantes, qui etſi non in lucem prodeunt ſurdi, ad tempus tamen muti ſunt, donec fari & loqui didicerint: qui apoplexia, ſomno qualicunque, epilepſia, paraplegia, hemiplegia, ſyncope, ſuffocatione hypochondriaca & aliis morbis laborant, ad tempus muti ſunt, aut ſi placet, obmuteſcentes, vti etiam, qui grauiter conſternantur, contriſtantur, metuunt, iraſcuntur, ſæpe obmuteſcere ſolent: denique qui moriuntur in articulo ſaltem mortis muti ſunt; ſed alius quoque caſus reperitur, ſi quis cæteroquin non admodum æger, mutus euadit, aut aliquandiu aut ſemper manet. Atque ex his conſtat mutum quem eſſe, aut obmuteſcere in morbis ſoporoſis, paralyſi ſpinalis medullæ, in lingua obſtructa, in anguſtatis faucibus &c. Ex α priv. & φωνὴ vox. G. Sprachloſigkeit.

APHORISMVS, eſt oratio, quæ omnes proprietates breuiſſimis verbis circumſcribit. Ab ἀφορίζω determino. G. Kurtzer Spruch.

APHRODISIA PHRENITIS, ab Aphrodite ſiue Venere, dictus eſt inſanus & ardens amor in puellam. G. Wütende Liebe.

APHRODISIVS MORBVS, idem quod *lues venerea*.

APHRONITRVM, eſt nitri ſpuma, ab ἀφρὸς ſpuma, & νίτρον nitrum. G. Salpeter-Schaum.

APHTHÆ, ſunt parua, rotunda, ſuperficiaria vlcuſcula, occupantia os internum, fauces, œſophagum, ventriculum, inteſtina tenuia; varie colorata, alba, flaua, fuſca, liuida, nigra. Videntur eſſe exulcerationes tenuiſſimorum ductuum ſaliuoſorum & mucoſorum, factæ ex obturatione eius ductus extremi per humorem lentum viſcidumque eo delatum. Solent fruſtulatim decidere, & aliquando recreſcere; imprimis obſeruantur in infantibus, vel in adultis, morbis acutis & viſcerum inflam-

inflammatione laborantibus. Oscedo *Sereno* & *Isidoro*. Gr. ἄφθαι. G. Schwämme, & propter albedinem, quasi os totum alba farina esset conspersum, der Mehl-Hund appellatur.

APHYLLANTHES, quasi diceres flos non foliatus, ex α priv. φύλλον folium & ἄνθος flos.

APIASTRVM, est melissa. Vide *Melissophyllum*. Item *Ranunculus* est, vide *Batrachium*.

APICES, seu ANTHERÆ, quæ in medio calicis seu folliculi quo flos clauditur, erumpunt, *stamina* sunt, quæ veluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliunt. Habent apices sæpius in summo quidpiam crassiusculum, a qua similitudine nomen acceperunt. Dicuntur & capitula, quæ geminis constant loculis aut cistellis cauis, capsula membranacea per medium in duos recessus diuisis, qui coloratum plerumque puluerem continent: cuius granula (vt ex optimis obseruationibus constat) in qualibet plantarum specie definitam vt plurimum formam assumunt: hæc autem capitula partim ab apparente illorum figura, partim ab eo, quo funguntur, officio, non inepte testiculos appellant recentiores botanici: planta enim, ablatis, antequam sua subierunt munia, capitulis, producere pergit semina, quæ, quamquam apparent pulcherrima, nunquam tamen euadunt prolifera, eodem perfecte modo, vt in subuentaneis animalium ouis contingit; vnde talia huiusmodi plantarum semina ex analogia cum fœcundatis animalium ouis comparari possunt. Vide *Anthera*.

APIOS, Tithymali species est; caulis eius scandens; folia bina, quasi coniugata ad costam in folium impar desinentem; pistillum vagina obuolutum, abit in siliquam tricapsularem, quarum singulæ continent semen oblongum; radix tuberosa est, pyrum referens, latior a parte superiori quam ab inferiori, externe nigra, intus alba, plurimum lactis continens. ἰσχὰς, χαμαιβάλανος. Lat. Raphanus Syluestris, vulgo. Ita dixerunt græci quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem

dem etiam ratione *Ischas* & *Chamæbalanos* ab iisdem nominata eſt, quod in ficus & glandis effigiem radicis extremum turbinetur. Quapropter non inepte latinis etiam *Glans* aut *Ficus*, ſeu *Carica ſylueſtris* nominabitur: ἰσχὰς enim eſt *Carica*, χαμαιβάλανος venit a χαμαὶ humi, in terra, & βάλανος nux, glans.

APIVM, eſt planta culinaria, quæ habet caulem craſſum, ſtriatum, excauatum, & viridem: folia petroſelini, ſed maiora, viridia, ſplendentia, polita, ſuccum odoris penetrantis, & ingrati habentia, præſertim ſi folia contunduntur, ſaporis fortis & ingrati. Flos vmbelliferus, albus vel luteus, cuius calix abit in duo ſemina ſtriata, curta, craſſiuſcula, griſea, ſaporis acris & ingrati; radices edules, carnoſæ, craſſæ. Creſcit hæc planta in foſſis & humidis locis, ſed plerumque in hortis colitur. Σέλινον a lunæ dominio vocatur, Eleoſelinum ab ἕλος palus & Σέλινον Apium. G. Selleri, Eppich, Epffig.

APIVM RISVS, vide *Riſus Apium.*

APIVM SYLVESTRE, idem quod *Batrachium.*

APNOEA, eſt reſpiratio ad ſenſum, vel in totum abolita, ex α priv. & πνέω reſpiro.

APOCHYLISMA, SVCCAGO, ROBVB, ROB, & ROHOB, eſt ſucci cuiuſcunque ex vegetabilibus, cum ſaccharo aut melle, in duriuſculam ſapæ conſiſtentiam coctio & inſpiſſatio, hinc *Rob* ceraſorum, prunorum, rubi, mororum. Ab ἀποχυλίζω ſuccum extraho. G. Conſerf. Eingekochter Saft.

APOCLASMA, eſt partis cuiuſuis in corpore abruptio, ab ἀποκλάω abrumpo, defringo.

APOCOPE, eſt partis abſciſſio, ab ἀποκόπτω abſcindo. Vide *Exſtirpatio.* G. Abſchneidung.

APOCRISIS & APOCRISIA, eſt id quod ex abundantia quaſi e corpore eliminatur, ab ἀπὸ ab & κρίνω ſecerno.

APOCRVSTICVM, eſt auxilium conſtringendi & repellendi vim obtinens. Ab ἀποκρούω repello. G. Zurück treibend Mittel.

APOCY-

APOCYNVM, eſt planta quæ creſcit vt arbuſcula, dimittens ramos rectos ad altitudinem circiter trium pedum; folia habet oblonga, ampla, craſſa, inſtar aloës caulibus aduerſa, alba, ſuccum lacteum continentia, amarum & acrem: flores naſcuntur ad foliorum extremitates inſtar ariſtæ, ſunt campaniformes, quinquifidi, flaui; radix longa, fibroſa, fortis. Hæc planta creſcit in Ægypto, vbi vocatur oſſar, & fructus eius, qui pugni magnitudinis eſt & oblongus, dicitur Beidel-ſar, quaſi Beidel-oſſar, quod Arabice notat ouum oſſar; in eius fructu reperitur lanugo, qua vtuntur incolæ ad inſerendum inter ſtragula, & in culcitris. Hæc planta omnes quadrupedes carniuoras, & præſertim canes, in cibum data necare traditur, componitur ex α priu. ſignificans ab, & κύων canis. G. Hunds-Todt. Latini vocant etiam braſſicam caninam, cynocramben.

APODACRYTICVM, eſt medicamentum lachrymas excitans: ſed aliis eſt collyrium lachrymarum effuſionem deſiccans & cohibens, ab ἀποδακρύω lachrymas excito.

APOLEPSIA & APOLEPSIS, eſt ſpirituum animalium & ſanguinis interceptio. Vel eſt medius ſtatus inter apoplexiam & paralyſin, vel eſt apoplexiæ ſpecies, ſiue ſubitanea & fugax vocis interceptio cum ſenſus & motus omnimoda fruſtratione, ab ἀπολαμβάνω intercipio. idem quod *catalepſis*.

APOMELI, Gr. ἀπόμελι eſt aqua mulſa, ſeu hydromeli dilutius: aliquando idem ſignificat, quod oxymel, ſeu decoctum ex aceto & melle, ab ἀπό de, & μέλι mel, quaſi de melle coctum.

APONEVROSIS, eſt finis, cauda ſeu chorda muſculorum; dicitur etiam tendo, ex ἀπὸ de, & νεῦρον neruus; nec male, cum muſculus totus conſtare ex neruis videatur, quorum finis eſt tendo. G. Spannader.

APOPHLEGMATISMVS, vocatur medicamentum, quod lentam, ſubalbam, pituitoſam materiam, ſecretam ex membrana pituitaria, nares earumque oſſicula, ſinus frontales, maxillares, oſſis cuneiformis &c. inue-

ſtiente, generat, diſſoluit, eliminat: ſiue id fiat ſpecie errhinorum, gargarismi, maſticatorii, collutorii, linctuum, vel fumi, hinc apophlegmatismus reducitur ad ptarmica ſiue errhina, & ſialagoga, ſiue ſaliuam mouentia, quia hæc omnia, quæ pituitam educunt, agunt vel per nares eliciendo vel per os; hinc apophlegmatismus dicitur ab ἀπὸ *ab* & φλέγμα *pituita*. G. Schleim außtreibende Mittel.

APOPTHORA, eſt abortus, ſiue fœtus immaturi in lucem editio, ab ἀποφθείω corrumpo. Vide *Abortus*.

APOPHYSIS, PROBOLE, ECPHYSIS, PROCESSVS, PRODVCTIO, PROIECTVRA & PROTVBERANTIA, eſt pars oſſis non contigua, vt epiphyſis, ſed cum oſſe continua, & vltra planam ſuperficiem protuberans. Vt proceſſus pterygoides, mammiformis, &c. ab ἀποφύω produco. G. Außwachs, Fortſatz.

APOPLECTICÆ VENÆ, ſunt venæ iugulares, male ab antiquis *Soporales dictæ*.

APOPLECTICA, ſunt medicamenta aduerſus apoplexiam.

APOPLEXIA, ATTONITVS STVPOR, MORBVS ATTONITVS & SIDERATIO dicitur. Eſt ſopor in quo ægri ſubito concidunt, & iam proſtrati, neque mouere, neque loqui, neque ſi pungantur, quod ſentiant, teſtari poſſunt, iacentes ſupini flaccidis membris, vt in paralyſi, cum reſpiratione parua ac difficili, ſiue anhelatione, ſtertentes ac ſi dormirent vel mouerentur, palpebris clauſis aut contractis; ſed pulſus & faciei color remanent, niſi grauis ſit apoplexia, iam deliquiis & morti manum porrigens, ſed ore etiam patulo, & hiante, ex quo humor, & ſpuma effluunt, aëris ſubſidium quaſi petunt; deinde vrina, alui feces & ſemen ſolent exire, atque niſi in paralyſin mutetur apoplexia, aut aliter ſoluatur, mors breui inſtat. Quando cum reſpiratione pulſus magis magisque deficit, & extrema frigere incipiunt; facies quoque ruborem cum pallore mutare, & ſtertor, qui ab initio adeſt, primum maior fieri, deinde minui & ceſ-

& ceſſare, actum eſt. Oritur a quacunque cauſa impediente ſpirituum animalium affluxum & effluxum ex cerebro per organa ſenſuum & voluntatis, ſuperſtite cerebello libero, ab ἀποπλήττω percutio. G. Der Schlag, Gottes Hand.

APORRHOÆ, ſunt effluuia ſulphurea & vaporoſa, per corporis poros & ſpiracula cætera, exhalantia: ab ἀποῤῥέω defluo. G. Auffſteigung der Dünſte.

APOSCEPARNISMVS, eſt fracturæ cranii ſpecies, quando pars quædam ita ablata eſt, tamquam aſcia aut dolabra fuiſſet reſecta. Ex ἀπὸ ab & σκέπαρνος, aſcia, dolabra. Aliquando tantum ſignificat os ruptum & diuiſum, ſic vt in eo teli acuti veſtigium ſit relictum.

APOSITIA, eſt alimentorum faſtidium, ex ἀπὸ de, & σῖτος cibus. G. Eckel, unluſt zum Eſſen.

APOSPASMA, nominatur, ſi partium organicarum & compoſitarum vnitas ſoluatur & quæ diuerſi generis, iuxta communem ordinem, inter ſe compacta ſint, atque coaluerint, disiungantur, diuiſis & abruptis ligamentis, filamentisque illis fibroſis, quibus coniungebantur: Vt cum cutis aut membrana a muſculis, muſculus a muſculo aut oſſe, atque omnino partes, quæ prorſus inter ſe cohærebant, disiungantur. Ἀποσπασμάτιον eſt particula auulſa, ab ἀποσπάω detraho. G. Abreiſſung, abtrennung.

APOSTASIS, vetuſtis medicis, præeunte HIPPOCRATE, varia ſignificat. Sic de oſſibus fractis, quoniam extrema a ſe inuicem disiuncta ſunt, nomen adhibetur, adeoque in genere ſignificat omnem continui ſolutionem. Deinde etiam notat illam partium, quæ naturaliter cohærere debebant, ſeceſſionem, quam inducit aliquod heterogeneum interpoſitum: quod accuratius dicitur ἀπόστημα. Tandem quoque ſignificat idem quod μετάστασις, aut μετάπτωσις: quando materia vitioſa ad aliquam definitam partem transponitnr, ex vniuerſa maſſa, cui prius inhæſerat, ſegregata.

APOSTEMA, ABSCESSVS. Notat proprie tumorem

pure impletum, quod cauitate quadam non limitata continetur, intra partes ſolidas corporis vi morbi facta. Aliquando tamen non continet pus coctum, ſed ichorem, putredine corruptam pinguedinem, ſæpe pilos, oſſicula, aliaque heterogenea: quæ vbi fuerunt emiſſa, ſinum vacuum relinquunt. Hinc non amplius abſceſſus, ſed vlceris ſinuoſi nomen gerit. Aliqua abſceſſuum genera illud, quod continent heterogeneum, tunica includunt, indeque vocantur tunicati. Eſt a Græco ἀφίσταμαι, diſto, ſeiungor. Sæpe confunduntur apoſtaſis & apoſtema. G. Ein Geſchwär, Apoſtem.

APOSTOLORVM VNGVENTVM, ſic dictum a duodecim ingredientibus, quod numero Apoſtolorum reſpondet: eſt vlceribus mundificandis idoneum.

APOSYRMA, eſt oſſis vel cutis abraſio, ab ἀποσύρω, detraho, abrado.

APOTHECA, eſt vas aut capſula in qua medicamenta conſeruantur: ita etiam officinæ pharmaceuticæ appellantur; ex ἀπό de, & τίθημι pono, hinc

APOTHECARIVS, qui medicamenta præparat.

APOTHERAPIA, eſt terminus antiquæ medicinæ gymnaſticæ, qui finem perfectæ exercitationis ſignificat, & poſtremam partem, quando ordine adhiberi ſolent frictio, vnctio, & balneum, ad laſſitudinem tollendam. Ea pars quoque medicinæ gymnaſticæ, quæ hoc docet, apotherapeutica propterea dicitur.

APOZEMA, Gr. ἀπόζεμα DECOCTVM, Pharmacopæi *decoctionem* nominant. Eſt decoctio ex radicibus, lignis, corticibus, herbis, floribus, fructibus, ſeminibus &c. Quæ in aqua alioue liquido coquuntur ad remanentiam vt plurimum vnciarum duodecim, quindecim, vel viginti. Eſtque purgans, laxans, alterans, exſiccans, cephalicum, ſtomachicum, diureticum, ſplenicum, hepaticum &c. ab ἀποζέω deferueo, dicitur etiam ἀφέψημα. G. Ein abgeſottener Tranck.

APPARATVS MAIOR & MINOR, Lithotomis loquendi formula eſt; duas enim calculum extrahendi methodos

thodos habent. Vna fit apparatu plurimorum instrumentorum, eaque tantum in adultis instituitur, & *apparatus maior* ideo vocatur. Altera vero minori cum apparatu fit, & olim tantum in puerulis adhibebatur. Hodie etiam *apparatus altus* innotuit, vbi incisio fit supra pubem. Vid. *Lithotomia*.

APPENDICVLA VERMIFORMIS, est propendens quoddam corpusculum iuxta intestinum cœcum, quatuor vt plurimum digitorum transuersorum longitudine, crassitie minimi digiti, cauitateque quanta est calami scriptorii. G. Wurm-gleicher Anhang.

APPENDIX & APPENDICVLA. Vide *Epiphysis*.

APPETITVS, est instinctus quidam naturalis ad cibum potumque reficiendo corpori quærendum. Si illo instinctu ferimur ad alimentum solidum, *fames* vocatur; *sitis* autem, quando desideramus alimentum fluidum. Causas eius physiologi indicant. G. Lust und Begierde zum Essen oder Trincken.

APPETITVS CANINVS, vide *Bulimus*.

APSYCHIA, est summum animi deliquium. Vide *Deliquium animi*, ex α priu. & ψυχὴ anima.

APTYSTVS, est saliuæ defectus, ita vt quis spuere nequeat, ex α priv. & πτύω spuo.

APYREXIA, est febrium intermissio, siue illud internallum febrium intermittentium, vbi & pulsus naturali similis est, & calor ad gradum naturæ conformem rediit, ceteraque febris symptomata cessant. Celso dicitur *integritas*. Ex α priv. & πυρέσσω febricito. G. Ablassung des Fiebers, der gute Tag.

APYRON, dicitur, quod ignem non est expertum. Sic veteribus laudatur tale sulphur, quod & viuum vocant: itemque æthiops mineralis, qui sola sulphuris & mercurii diuturna tritura paratus est, vocatur ἄπυρος. Ex α priv. & πῦρ ignis.

AQVA, est liquor valde fluidus, inodorus, insipidus, pellucidus, excolor, qui in certo gradu frigoris in glaciem fragilem, duram, vitream, congelascit. Apud

auctores Arabico-scholasticos idem est ac *suffusio*, *cataracta*.

AQVA DESTILLATA, seu STILLATITIA, est liquor destillatione ex quauis re elicitus; estque vel per se simpliciter, vel cum herbis, aliisue rebus prolectus. G. Distillirt Wasser.

AQVÆ DVCTVS Fallopii, est foramen ossis temporalis proprium, inter processum mastoidem, & styloidem, portionem duram nerui auditorii transmittens.

AQVÆ DVCTVS NVCKII, sunt continuationes vasorum sanguiferorum scleroticam perreptantes & perforantes.

AQVA FLORVM OMNIVM, est aqua ex stercore bouis, gramine vescentis, destillata: sic dicta videtur, quod omnibus pratorum floribus pascantur.

AQVA INTER CVTIM, idem quod *Anasarca*.

AQVA PERICARDII, est liquor serosus, qui in cordis sacculo colligitur; exigua plerumque copia, reperitur; videturque pro cordis humectatione, motusque facilitate (qui liberrimus hic requiritur) inseruire; quod ne deficiat, in capsula siue sacculo hoc colligitur. Num a glandulis basi cordis incumbentibus is humor delabatur, ac per vasa lymphatica in ductum chyliferum relegetur, merito dubitatur, quia hæ viæ non demonstratæ hactenus sunt, nec modus quo in ductum chyliferum deferatur; credendum potius ab extremis osculis arteriarum ibi stillari, & per vasa resorbentia introsumi rursus, & misceri sanguini. Dicitur & *vrina cordis seu pericardii & hydrocardia*. G. Hertz-Wasser.

AQVALICVLVS, seu INFIMVS VENTER, idem quod *hypogastrium & abdomen*.

AQVEVS HVMOR, vide *Humores oculi*.

AQVIFOLIVM, rectius *acuifolium*, idem quod *agrifolium*, ab acus & folium.

AQVILA ALBA, chymicis est *mercurius dulcis*.

AQVILÆ LAPIS, vide *Aetites*.

AQVILEIA, AQVILINA, vel AQVILEGIVM, eſt planta quæ habet caulem exiguum, rubicundum, villoſum, ramoſum; folia chelidoniæ maioris, lobata, profunde inciſa, caulibus longis adhærentia; florem plane anomalum, figuram auiculæ repræſentantem, coloris cærulei, vel rubicundi; piſtillum floris abit in multas ſiliquas membranoſas, caput referentes, includentes ſemina exigua, compreſſa, polita, nigra, ſubrotunda; radix inſtar pollicis craſſa, alba, fibroſa, ſaporis ſubdulcis; creſcit in montibus & ſyluis. Nomen accepit a florum mucronibus aduncis inſtar aquilarum unguium. G. Agley, Ackeley.

AQVVLA, idem quod *Hydatis*.

ARABICVM GVMMI, officinarum, Galeno *Thebaicum*, nonnullis *Babylonicum* dicitur; aliqui ex arbuſcula acacia prouenire dicunt. Duas conſtituunt ſpecies; prior recta aſſurgens virgulta profert lignoſa, ſpinis exertis & duris hinc inde ſtipata: folia longa, quaſi ex multis foliolis cohærentia compoſita, flores albidos, odoros, ſiliquas breues, planas lupinorum more; ſemen glabrum & ſplendens. Altera acacia in Cappadocia & Ponto prouenit, priore minor, tenerior, humilior, folia habens rutæ. Iſtud gummi pellucidum eſt inſtar vitri & glutinoſum, facile in aqua ſoluitur, rotundum eſt, & externe quaſi a vermiculis ſæpe exeſum: ſaporis aquei lenti, odoris nullius. Adfertur non tantum ex Arabia, ſed & ex Senegallia. G. Arabiſches Gummi.

ARABIS, eſt draba Ἀράβις, videtur Δ in A mutatum eſſe; naſturtii ſpecies, quam veteres inter obſonia frequenter adhibebant. Folia habet inſtar lepidii ſed molliora & candidiora. Florem fert vmbellatum, album, inſtar ſambuci.

ARACHIDNA, eſt planta a Theophraſto & Plinio memorata, quod in ſabuloſis proueniat, & fructus, tuberum inſtar, ſub terra condat. Etymologia admodum incerta eſt, nec planta ipſa apud nos cognita videtur.

ARACHNOIDES TVNICA, ſeu ARANEA TVNICA vel AMPHIBLESTROIDES, eſt membrana ita dicta ob ſummam, quam habet tenuitatem, intra duram & piam matrem ſita, quæ in ſuperiori cerebri parte, cum pia matre & cerebro ſtricte connectitur, in inferiori vero parte, præſertim circa cerebellum, medullam oblongatam, & ſpinalem, laxe: ita vt ibidem facile & abunde conſpici queat. Item tunica oculi cryſtallina, a ſimilitudine araneæ telæ dicta, quæ obtegit neruos viſorios adhuc nudos in cerebro, antequam hi orbitas ingrediantur & non ſolum eos extrinſecus inuoluit, ſed etiam inter omnes minimas fibrillulas neruos conſtituentes, ſe inſinuat, proſpiciens, ne inter ſe agglutinentur, ſed diſtinctæ, vt in ortu maneant. Ex ἀράχνη aranea, & εἶδος forma. G. Das Spinnewebs-Häutlein.

ARÆOTICA, vide *Rarefacientia*, ab ἀραιόω rarefacio.

ARANEA, eſt *Herba Paris.*

ARANEA Tunica, idem quod, ARACHNOIDES.

ARANEA, Gr. ἀράχνη, eſt inſectum, olim a medicis vſurpatum in febribus. accipitur aliquando etiam pro tela aranearum. G. Spinne.

ARANTIA, idem quod *Aurantium.*

ARBOR, & ARBOS, Gr. Δένδρον eſt quidquid a radice ſtatim ſimplici caudice, brachiatum ramis, ſurculoſum, diſſolutuque contumax aſſurgit. G. Ein Baum.

ARBOR DIANÆ, eſt quædam cryſtalliſatio mercurii, & argenti in aqua forti diſſoluti, fruticis ſpeciem acquirens.

ARBOR VITÆ, eſt cedri ſpecies ſemper vireſcens, fructu conifero, oblongo, ſquamoſo, ſic dicta, quia ipſa arbor diutiſſime viuit. Videtur eſſe quæ θύα & θυία Græce dicitur, cuius lignum inter pretioſiora refertur. G. Lebens-Baum.

ARBVTVS, eſt arbuſcula, cuius truncus habet corticem aſperum & ſtriatum, in ſuperiori parte rami ſunt rubicundi; folia oblonga, lata inſtar lauri, ſubrotunda,

da, polita, viridia, dentata, vel ſerrata; florem monopetalum, campaniformem, globoſum, in vrceolum formatum. Piſtillum calicis fit fructus globoſus, carnoſus, edulis, ante maturitatem flauus, poſtea ruber, facie externa fragi, quinquelocularis, in ſingulis loculis ſemina plura placentæ accreta. Hæc arbuſcula ſæpe ad maximarum arborum altitudinem creſcit in Flandria; fructus eius memæcylon aut vnedo vocatur, quia ſi homo plus ex his quam vnum comedat, creditur ſe inde male habere; folia & cortices ſunt adſtringentes, hinc conducunt in diarrhœa. Sic forte dicta, quod inter arbuſta creſcat. Gr. Κόμαρος G. Hagapffel-Baum.

ARCANVM, nominatur aliquod medicamentum, quod tanquam aliquid ſecreti habetur, tum in eius præparatione, tum in eius adminiſtratione dextra. Theophraſti arcanum eſt quinta rei eſſentia ſumme exaltata, ſeu vt ait idem; eſt virtus rei millecupla exaltatione emendata. Quatuor imprimis arcana iactitat. 1. Arcanum primæ materiæ. 2. lapidis Philoſophorum. 3 mercurii vitæ. 4. tincturæ. G. Geheimniß.

ARCANVM DVPLICATVM vocatur in officinis ſal aliquod medium, inſtar tartari vitriolati, quod paratur ex eo, quod reſiduum eſt a deſtillatione aquæ fortis.

ARCEVTOS, eſt *Iuniperus*.

ARCHANGELICA, eſt angelica aquatica, ab ἀρχὴ principatus; & angelica, de qua antea: ſic dicta, quod cæteris maior ſit, vide *Angelica*.

ARCHE, eſt morbi initium, ab ἄρχομαι, incipio. Vide *Acme*.

ARCHEVS, eſt (vt Chymici quidam loquuntur) ſummus, exaltatus, & inuiſibilis ſpiritus, qui ſeparatur a corporibus, exaltatur & aſcendit, occulta rerum virtus, generalis omnibus artifex, & medicus. *Item* Archiatros, ſupremus rerum medicus, qui rei cuique ſuum *archeum* peculiarem, & membro cuilibet occulte per *aerem* diſtribuit. *Item Archæus* primus in rebus, vis eſt occultiſſima res omnes producens, ex *Iliaſte*, diuina

uina virtute nimirum suffulta duntaxat: vocabulum est Helmontio frequentissimum. G. Fürnehmste Krafft, vel subtileste Geist.

ARCHIATER, est medicus supremus; vel qui caput & dux aliorum medicorum est: ideoque primarius vel senior dicitur. Ita principum & magnatum medici κατ' ἐξοχὴν archiatri vocantur, ex ἀρχὴ principium & ἰατρὸς medicus. G. Stadt-Artzt, fürnehmster Artzt.

ARCHIGENI MORBI, seu acuti, ab ἀρχὴ principatus, γεννάω gigno; quod nempe imperium in sanitatem teneant: vox male composita, & paucis probata.

ARCTOSCORODON, est *allium vrsinum*; ex ἄρκτος, vrsus, & σκόροδον allium. G. Wald-Knoblauch, Hunds-Knoblauch.

ARCTOSTAPHYLOS, est vrsi vua, seu vaccinium rubrum, ex ἄρκτος vrsus, & σταφυλὴ vua.

ARCVALIA ossa, dicuntur aliis *ossa syncipitis*, aliis *ossa temporum*: hinc *sutura arcualis* est eadem, quæ *coronalis*.

ARCVATVS MORBVS, vide *Icterus*.

ARDEA AVIS, est species auis aquaticæ, fissipedis. G. Reiher.

ARDENTES FEBRES, sunt, in quibus præter alia symptomata, magnus æstus, ardor & sitis deprehenduntur, vt in *Causo & Lipyriis*. vide *Causus*.

ARDOR, seu *æstus*, est calor in corpore nostro intense auctus. G. Hitze.

ARDOR VENTRICVLI, doloris ventriculi peculiaris species est, quæ tamen simul etiam œsophagum molestat, quam τῦ στομάχυ καῦσωνα, *ardorem stomachi*, & nonnulli *ebullitionem*, *ardoremque* stomachi *ebullientem*, nominant: quibusdam *soda*, quando ardens quidam dolor in ventriculo & gula percipitur, qui vrendo quasi molestat. Malum hoc sanis etiam sæpe familiare est, tum cibum sumentibus, tum ieiunis: imprimis cum eructant, intus incluso quasi flatu igneo & erumpere non valente. Nonnunquam tamen & in febribus accidit.

Causa

Cauſa mali eſt efferueſcentia quædam a particulis oleoſis aut bilioſis, vnde ebullitio, ſiue ardor ventriculi ebulliens, perſentitur: vel potius ab acri quocunque ſiue acido ſiue alcalino, moleſte os ventriculi afficiente, & ſæpe a defectu muci ventriculum obducentis. G. Hitze des Magens, Sode.

ARDOR VRINÆ, vide *Dyſuria.*

AREA. *Celſo* arearum duo genera ſunt. Commune vtrique eſt, quod emortua ſumma pellicula, pili primum extenuantur: deinde excidunt, ac, ſi ictus is locus fuerit, ſanguis exit liquidus, & mali odoris: increſcitque in aliis celeriter, in aliis tarde. Peius eſt, quod denſam cutim, & ſubpinguem, & ex toto glabram facit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία nominatur, ſub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba. Id vero, quod a ſerpentis ſimilitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio; duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus ſerpit; quibusdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt: hoc fere in infantibus. Illud vix vnquam ſine curatione, hoc per ſe ſæpe finitur. G. Ausfallen des Haars.

AREA, eſt inter muſculos, glandulas &c. quædam intercapedo ſeu ſpatium, a circumiacentibus partibus relictum. G. Zwiſchen-Weite.

AREGON, eſt vnguentum aliquod reſolutiuum, relaxans & attenuans, ab ἀρήγω auxilior, opem fero. Inter quatuor vnguenta calida primum locum occupat.

ARENA, in corpore humano, res eſt, toto genere aliena ab arena terreſtri, nam illa eſt ex plurimo ſale volatili, pauco oleo & terra, genita; ex qua ſæpe calculi concreſcunt. Gr. Ψάμμος & Ἄμμος. Etiam *ſabulum* dicitur. G. Sand, Grieß.

ARENARIA, eſt Coronopi ſpecies, ſic dicta, quod arenoſa loca amet.

ARENATIO, eſt ſpecies balnei ſicci, cum æger pedibus arenæ calidæ inſidet; vt in hydrope fit. G. Sand-Bad.

AREOLA PAPILLARIS, vocatur circulus papillam ambiens. G. Der Wärtzlein-Kreiß an der Brust.

ARESTA BOVIS, vide *Anonis*.

ARGEMOS, est vlcusculum oculi album in iridis circulo, comprehendens partem albi & nigri. Ex ἀργὸς albus. Dicitur etiam *argema*.

ARGEMONE Mexicana, siue papauer spinosum C. B. est planta officinalis, quæ habet caulem rotundum, ramosum, spinas exiguas, & quæ medullam albam in se continet; folia ex radice primo erumpentia, oblonga, & angusta sunt, sed quæ caulibus adhærent, sunt longa, laciniata, non villosa, sed mollia, in spinas abeuntia; flores in summitate ramorum crescentes, coloris flaui, rosacei, quinquifidi, odoris chelidonii maioris; post florem succedit fructus, oblongus, spinosus, includens semina subrotunda, nigra; radix exigua est satis longa, fibrosa; hæc planta crescit in hortis: dicitur a vi, qua pollet: sanat enim ἄργεμα, seu oculorum vlcuscula & nubeculas, quæ oculi albo adueniunt; ab ἀργὸς, albus.

ARGENTVM, Gr. ἄργυρος, est metallum coloris candidi, sonorum, post aurum maxime ductile, in igne fixissimum, ita vt nihil fere perdat, si purissimum fuerit simulac ignitur, funditur, aqua forti sola soluitur, specificæ grauitatis ad aquam, vt 10535. ad 100, depuratur plumbo, eique resistit, in scorias abit cum antimonio & volatile fit.

ARGENTVM VIVVM, idem quod *Mercurius*.

ARGILLA, Gr. ἄργιλος, ab ἀργὸς, albus; quia plerumque illa terra alba est; accipitur quandoque latius, varii coloris species comprehendens, vt nigram, luteam puniceam, purpuream, viridem, cæruleam, cineritiam, G. Thon.

ARGYROCOME, est Gnaphalii species, dicta ob argenteos seu albos flosculos, ex ἄργυρος argentum, & κόμη coma, pili.

ARGYROPÆA, est ars, quæ docet modum conficiendi argentum e metallis & mineralibus imperfectioribus, tam quæ in argentifodinis exercetur, quam quæ ope lapidis philosophorum promittitur.

ARIDVRA, TABES est, seu ATROPHIA particularis, qua corpus, vel membrum aliquod, plane consumitur, forte ab arescere. G. **Verfallung, Dörrung.**

ARILLI, idem quod *Acini.*

ARISARVM, videtur diminutiuum ab *Arum*, quia minor species est, vel ab ἄρον ἱερὸν. Vide *Arum.*

ARISTOLOCHIA, est planta officinalis, quæ habet caules sarmentitios, debiles, flexiles, folia alterna, fere rotunda, mollia, saporis amari, viridescentia; flores monopetalos, anomalos, tubulatos, in inferiori parte occlusos, a parte superiore apertos, & quasi linguam habentes deorsum spectantem, post florem pistillum fit fructus membranaceus oualis, viridis, sed post maturitatem fuscus. Hic fructus est diuisus in sex loculos, qui multa semina compressa, exigua, nigra, & sibi inuicem incumbentia recondunt. Radix est tuberosa, rotunda, satis crassa, fibrosa, extus grisea, intus flauescens, odoris ingrati, saporis valde amari. Hæc planta crescit in pratis; dantur variæ species: huic nomen inditum, quod parturientibus prosit: quod ἀρίστη sit ταῖς λοχείαις, lochiis nempe. Alii deducunt ab inuentore quodam Aristolocho. G. **Osterlucei, Hol-Wurtz.**

ARMENIACA MALVS, Persicæ satis similis, sed truncus crassior, cortice obductus magis nigro, folia habet populi nigræ, vel pyri, dentata, acuta, saporis acidiusculi; calix est monophyllus, quinquifidus, vel & in sex segmenta profunde sectus, cauus; flos rosaceus, pentapetalus, petalis natis ex margine calicis coronante cauitatem, petala aliquando sex continet, stamina triginta; ouarium in imo fundo calicis, instructum tuba longa, fit fructus fere globosus, carnosus, ad latera paulullum compressus, iuxta longitudinem sulcatus, continet nucleum osseum compressum, in quo amygdala una ple-

rumque reperitur, saporis aliquantulum amari, grati; fructus caro ab vna parte rubescit, ab altera flauescit, est dulcis, tenera, saporis grati: forte sic a natali solo Armenia dicta. G. Apricosen.

ARISTA, Gr. Ἀθέρα, Ἀθερίνη, Ἀθεριξ. Significat spicam frumentaceorum integram: aliquando id tantum, quod vt acus tenuis & longa eminet a gluma. In summa aristæ quasi apices & cornua sunt spicarum. G. Das Haar von Korn, oder Spitzen an den ähren.

ARMENVS seu ARMENIVS LAPIS, est lapis maculis viridibus, cæruleis & subnigris relucens, sicut *Lapis Lazuli* punctis aureis; adeoque non differt inter se, nisi sola maturitate. Vterque enim in vnis iisdemque metalli fodinis reperitur. Lazuli tamen lapis ceu maturior, crebrius inuenitur in fodinis aureis, Armenus in argenteis. Dicitur *Lapis Armenus* seu *Armenius*, Gr. Ἀρμένιος λίθος quod olim ex Armenia solum ad nos translatus sit; hodie tamen & in Germania effoditur, verbi gratia, in comitatu Tyrolensi sub nomine melochites. Præfertur colorato cæruleus. Inter purgantia recensetur ad drachmam & scrupulos quatuor. G. Armenier-Stein, Berggrün.

ARMERIVS FLOS, Gallis *Armoires* & *Armoiries*; hunc *Ruellius* Armerios flores nuncupauit. G. Stein-Nägel, Cartheuser-Nelcken.

ARMILLA MEMBRANOSA, est ligamentum circulare, tendines multiplices vniuersæ manus circulo aliquo comprehendens in regione carpi; in varia alia facile diuisibile. Duplex statuitur, vnum sinum carpi succingens, reuera vnicum, sed latum robustumque, simul omnes tendines flectentium musculorum continens: alterum, quod est in dorso carpi, ex sex inter se connexis, & singulis annuli instar obuolutis circa extendentium tendines. G. Arm-Band

ARMONIACVM SAL NATIVVM, Cyrenaicum veterum a maioribus descriptum, sub arenis Libycis concrescebat. Ex notis bonitatis, quas Plinius indicauit, nostro

noſtro hodierno factitio ſimillimum apparet. Verum noſtratibus non niſi *artificiale* cognitum eſt. Quod nihil aliud eſt, quam ſal factitium, compoſitum, volatile, ſublimatum ex vrina & ſale communi, vel ſale gemmæ & ſimilibus. Tale & circa igniuomos montes eructatur variis terræ locis. Veſeui optimum cenſetur hodie. Eligatur candidum ac purum, vel niſi ſatis nitidum fuerit, purificari poteſt. Præſtantius habetur Antuerpianum, & Venetianum. Alchymiſtæ in ſuis libris varia & partim monſtroſa nomina, pro deſignando hoc ſale, adhibent: quibus referendis ſuperſedere liceat. Nominis ratio obſcura. Forte ab ἄμμος arena, quia olim credebatur ex vrina iumentorum in arenoſis Libyæ condenſari: aut a Ioue Ammone, ad cuius templum per arenoſos illos tractus iter faciendum eſt. Dicitur & *Sal mirabile* & *Clauis Metallorum*, quæ fluere facit. Signum eius Chymicis eſt aſteriſmus. G. Salmiac.

ARMORACIA, eſt thlaſpios ſpecies, quæ etiam raphanus ruſticanus vocatur. Plinius auctor eſt *armon* eſſe nomen Ponticum: Græcis vocari raphanum ſilueſtrem, ἄγριον. Germani dicunt Meerrettig, Kren.

ARNALDIA, eſt nomen morbi maligni, lenti, & chronici, quondam in Anglia familiaris, in quo capillorum defluuium maxime notabatur, &c. vnde ſpecies luis Gallicæ videri poſſet, prout in initio in his regionibus ſæuiit.

ARNICA, eſt planta officinalis, cuius hodie vſus valde quibusdam locis eſt celebris, magis tamen a plebeiorum experimentis, quam ex priſcorum medicinæ auctorum commendatione. Quidam *Aliſma*, alii *Damaſonium*, rurſusque alii *Doronicum plantaginis folio* appellant. Alia vero alii imponunt nomina. Germani vocant Wulverley, quaſi wohl vor Leid. Ad eam enim confugiunt, quicunque ex vehementi motu itemque ex lapſu & contuſione male ſe habent, atque ab eius decocto celerem & conſpicuam opem conſequuntur vnde *læſorum panacea* a quibusdam vocari meruit. Creſcit lo-

cis humidis ſed apertis, folia plantagini non multum diſſimilia habet. Iunio menſe caulem cubitalem emittit, floribus pulcris radiatis exornatum inſtar chryſanthemi. Vbi defloruit diſcus ſemina pappis inſtructa ad maturitatem perfert.

ARNOGLOSSVM, eſt *plantago* ſeu *agnina lingua*, quia eius folia linguæ agninæ ſimillima ſunt. Ex ἄρς agnus, & γλῶσσα lingua. Dicitur & polyneurum a neruorum, quibus quaſi coſtis per longitudinem folia eius diſtincta ſunt, multitudine. G. Wegerich, Wegebreit Schaff-Zunge.

AROMA, eſt corpus vegetabile, gratum fortemque ſpirans odorem, vt caryophylli, cinnamomum, ex ἀρ vel ἀρι particula intenſiua, & ὄζω oleo, ὀδμὴ odor. G. Gewürtz, Speceren.

AROMATOPOLA, eſt is, qui aromata diuendit, *Aromatarius* dictus. G. Ein Würtz-Krämer, Materialiſt.

ARONIA & ARIA, eſt *Meſpilus*, an ab Arona Galliæ fluuio?

ARQVATVS MORBVS, ſeu ARCVATVS, idem quod *Icterus*.

ARSENICVM, eſt corpus venenatiſſimum, album, cryſtallinum, ponderoſum, triturabile, arte factum, dum cobalti cum alcali fixo & ſilicibus in ſmaltum fuſio paratur. Adſcendens flos dat arſenicum album crudum, quod clauſo vaſe, igne valido, fuſum, exhibet arſenicum album venale. Si vero flos arſenicalis cobalti funditur cum decima ſulphuris communis parte, *arſenicum citrinum* fit, venenatum, ſollicite diſtinguendum ab *auripigmento*, cum lethale ſit vi indomabili: ſed quoties flos idem cobalti, quintæ ſulphuris parti ad ignem fuſus admiſcetur, naſcitur illico *arſenicum rubrum*, venenatum, quod diſtinguendum eſt ab arſenico & ſandaracha veterum. G. Ratten-Pulver, quia mures gliresque hoc comeſto moriuntur.

ARTEMISIA, planta eſt, quæ habet caulem quatuor circiter

circiter pedes altum, ramoſum, durum, lignoſum, fractu difficilem, parum villoſum, vt plurimum ad rubrum vergentem; folia in acutas lacinias diuiſa inſtar abſinthii, ſed latiora, ſuperne viridia, inferne alba, odorifera, ſaporis dulcis parum ad acredinem vergentis; flores erecti, minimi, villoſi, albidi, vel purpuraſcentes, odorati; radix longa & inſtar digiti craſſa, lignoſa, ſaporis ſubdulcis & aromatici. ſi Plinio credimus, ab Artemiſia, Mauſoli Cariæ regis vxore, quæ hanc ſibi adoptauit, nomen accepit. Antea *parthenis* dicta, hoc eſt, *viriginalis*, quia virgo dea nomen illi dederit. Sunt enim qui ab Artemide (id eſt Diana Ilithya) cognominatam putant, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. G. Beyfuß, St. Johanns-Gürtel.

ARTERIA, eſt vas conoides, in corpore noſtro viuente, ſe attollens, atque viciſſim ſe ſubmittens, e corde magno trunco oriundum, ſenſim in minores ramos diuiſum, conſtans pluribus tunicis; quodque extremitatibus ſuis vel extra corpus, vel intra caua corporis hiat, vel in alia vaſa deſinit, ſanguinem e corde ducens verſus extrema. Dictum quaſi ἀερoτηρία, ab ἀὴρ, *aer*, & τηρέω, *ſeruo*, *aſſeruo*. Vetuſtiſſimi enim phyſiologi & & medici arteriis non ſanguinen contineri credebant, ſed ſpiritum, ſeu aerem, qui reſpiratione ductus in pulmones, ad cor & arteriam magnam perueniat, & per hanc toti corpori diſtribuatur. Hæc antiquiſſima perſuaſio diutiſſime hæſit in ſchola Eraſiſtrateorum, contra quos Galenus acriter diſputat, vt opinionem hanc animis hominum euellat.

ARTERIA COELIACA, vide *Cœliaca Arteria.*

ARTERIA MAGNA, idem quod *Aorta.*

ARTERIA TRACHEA, vide *Aſpera arteria.*

ARTERIA VENOSA, veteribus ſic vocata, hodiernis eſt vena pulmonalis, ſiue illud vas, per quod ſanguis ex pulmonibus in ſiniſtrum cordis ventriculum tranſit. duas habet valuulas mitrales, a figura dictas; non eſt vna vena; ſed a ſiniſtra cordis auricula prodit; deinde pri-

mo in quatuor, poſtea in innumeros ramos, per pulmones diſtributos diuiditur; ſiue potius formatur ab infinitis venis, ex finibus arteriæ pulmonalis ortis, quæ ſanguinem ex his acceptum reuehunt in quatuor magna vaſa, inde in ſinum venoſum pulmonalem. Hinc ſatis improprie quaſi vna vena conſideratur, cum ex quouis lobo pulmonum duo magna vaſa oriantur, in ſinum venoſum deſinentia. G. Lungen-Ader.

ARTERIACA, medicamenta ſunt, quibus ad vocis læſionem & tracheæ vitia ſolemus vti, & ab arteria trachea nomen accepiſſe videntur. τὰ τῆς ἀρτηρίας τραχείας φάρμακα, Arteriæ aſperæ medela.

ARTHANITA, vulgo ſic vocatur in officinis planta, quæ Latinis *Cyclaminum, panis porcinus, vocatur*. Eſt herba quæ habet folia ſubrotunda, ampla, ſingularia in vno pedunculo, qui ex apice tuberoſæ radicis oritur. Pedunculi floriferi, ſimili ortu, ex ipſo tuberis corpore enati, finis abit in tuberculum, cui adnaſcuntur ſegmenta quinque, folioſa, magna, profunde ſecta, calicem formantia, flos parte inferiori tubuloſus, monopetalus, ſupra diuiſus in quinque amplas, longas, ad ima usque ſectas partes, quæ retroflexæ circa pedunculum ſe colligunt; donatur quinque ſtaminibus teſticulos gerentibus tubæ arcte appoſitos. Ouarium in fundo calicis ſphæricum, inſtructum tuba longa, donata apice tenui, membranaceum, habens in medio placentam ſuſtinentem multa ſemina, rotunda, diuiſum in aliquot partes, per maturitatem dehiſcentes. Radix tuberoſa, craſſa, orbiculata, carnoſa, externe nigra, interne albicans, ima parte fibrillas dimittens; ſaporis acris eſt, pungitiui, exurentis, vbi exſiccata, ingrati. Creſcit in Italia & Germania in ſyluis. Obſeruatur, quod ſemen aquæ commiſſum, non vt alia ſemina in plantam, ſed in bulbum prius creſcat, vnde deinde planta demum emergit. Ex hac radice paratur vnguentum officinale, quod *de arthanita* in officinis vocatur, & purgando ventri illinitur. G. Schwein-Brodt, Säu-Brodt, Erd-Wurtz.

ARTERIOTOMIA, est arteriarum sectio artificialis, ad sanguinem in cephalæa, mania, epilepsia, oculorum auriumque dolore & inflammatione euacuandum. Sectio illa fit in fronte, temporibus vel pone aures: modum incidendi a chirurgiæ scriptoribus oportet petere. Ex *ἀρτηρία* arteria, & *τέμνω* seco. G. Öffnung der Pulß-Ader.

ARTHETICA, barbaris idem quod *Arthritica*.

ARTHETICA, est herba chamæpitys, vel primula veris.

ARTHRITIS siue MORBVS ARTICVLARIS, circa duos, tres, pluresue articulos siue ossium internodia, suas tragœdias exercet. Estque dolor circa articulos, tensiuus, dilacerans, coarctans, vere & autumno maxime reuertens, ortus ab obstructione in vasis minimis circa has partes, vnde nerui, tendines, ligamenta, periostea corrugantur, & miserrime cruciantur, vnde tumor, rubedo, tophi, aliaque symptomata concomitantia. Estque quadruplex; *chiragra* in manibus; *ischias* in aut circa os ilium: *gonagra* in genubus; & *podagra* in pedibus: habet & alia varia nomina pro parte affecta vt *dentagra*, *omagra*, &c. Vox *arthritis* deriuatur ab *ἄρθρον* articulus. Vnde *arthritica medicamenta*, quæ arthriticis doloribus subueniunt. G. Zipperlein, Gicht Gliederwehe.

ARTHRITIS PLANETICA, idem quod *Arthritis vaga*, a *πλανάω* vagor.

ARTHRITIS VAGA, est morbus articularis, quo dolor vehemens cum tumore & rigore nunc in vno membro est, nunc in altero. *Vaga* dicitur *arthritis*, ex eo quod constanter vno loco non continuatur, vt *arthritis fixa*, sed nunc in hac, nunc in illa parte sentiatur. G. Fliegende Gicht, lauffende Gicht.

ARTHRODIA, est ossium articulatio, cum nempe cauitas excipiens est in superficie, & capitulum quod excipitur, depressum est, vti articulatur scapula cum humero. G. Zusammenfügung der Beine.

ARTHRON, Græce ἄρθρον, eſt articulus, ſeu oſſium connexio, motibus obeundis accommodata. *Articuli* etiam dicuntur digitorum internodia, Gr. σκυταλίδες φάλαγγες. G. Glieder, Gliedmaſſen.

ARTHROSIS, idem quod *articulatio.*

ARTICOCA & ARTICOCALVS, eſt *Cinara*, quæ & *Scolymus.* G. Artiſchocken.

ARTICVLATIO, eſt coniunctio oſſium inter ſe inuicem, ad motum peragendum. Eſtque duplex *Diathroſis* ſiue *Articulatio laxior* & *Synarthroſis* ſiue *Articulatio ſtrictior* Gr. ἄρθρωσις. G. Gelencke der Beine.

ARTICVLI, ſunt plantarum partes, quæ in nodos quosdam intumeſcunt, a quibus perſæpe ramuli prodeunt. G. Glieder, Knöpffe an den Pflantzen.

ARTOMELI, eſt cataplaſmatis ſpecies, quod ex pane & melle paratur, ex ἄρτος panis, & μέλι mel. G. Eine Pappe von Honig und Brodt.

ARTVS, ſunt membra, ventribus adnata & articulis diſtincta. Vide *Arthron.*

ARVM, Gr. ἄρον. Character huius plantæ idem fere, qui colocaſiæ. Habet vero arum folia oblonga, ampla, triangularia, aurita & ſagittata, ſplendentia, adnata pedunculo affixo in poſtremo foliorum; flos anomalus eſt monopetalus, auris aſininæ inſtar, in medio eminet piſtillum, quod obſcœnam figuram repræſentat; radix rotunda, tota alba, nucis iuglandis magnitudinis, ſaporis acris, adeo cauſtica eſt, vt maſticata fauces magis, quam piper adurat, ſitimque vix delebilem excitet. G. Pfaffen-Pint, Teutſcher Ingwer.

ARVNDO, ſeu HARVNDO. Genus plantarum eſt quod tantum a gramine differt ratione caulis & foliorum; habet caulem altum, nodoſum, & excauatum; folia longa, ſatis lata, rigida, aliquantulum aſpera, flores exiguos, molles, in initio coloris purpurei, poſtea cineritii; ſemina papposa; radices multas, longas, nodoſas, ſerpentes: hæc planta creſcit in paludibus. Dantur variæ arundinis ſpecies; forte denominatur, quod

ad

ad vndas seu aquas fluctuantes, crescat. G. Rohr, Schilff-Rohr. Gr. Κάλαμος.

ARYTÆNOIDES, seu GVTTALES, & GVTTVRNIFORMES, sunt cartilagines duæ, quæ laryngis caput, vna cum aliis cartilaginibus, constituunt. Imponitur hoc nomen quoque musculis quibusdam laryngis ab his cartilaginibus prodeuntibus. Ab ἀρύω haurio, fit ἀρύταινα haustrum, gutturnium, & ab hoc & εἶδος, forma, compositum. G. Der Gießfaßgleiche Knorpel.

ARRHYTHMVS, Gr. Ἄῤῥυθμος, est pulsus sine modulo, ex α priv. & ῥυθμὸς modulus: proprie notat pulsum, qui nullum rhythmum, ordinem aut proportionem obseruat, non vero plane abolitum pulsum, cui opponitur eurythmus, rhythmum certum obseruans: Arrhythmi species obseruantur tres a Galeno: Pararrythmus, quando vicinæ ætatis rhythmum obseruat: Heterorrhythmus qui plane alterius ætatis rhythmum seruat; Ecrythmus, qui plane alterius ætatis ordinem tenet. dicitur etiam κακόῤῥυθμος, qui prauum rythmum habet. Vide *Rhythmus*. G. Ein sehr unordentlicher Pulß.

AS, in genere notat vnum, & diuiditur in duodecim vncias. Sic as libralis, id est numus æreus, aut æs rude, quod libram pondere æquat, duodecim vncias habet. Hinc est diminutiuum ASSARIVM Gr. ἀσσάριον, quod duas drachmas valet.

ASA DVLCIS, idem quod *Benzoin*.

ASA FOETIDA, est gummi, ex planta olim parum cognita, de qua hæc habet doctissimus KAEMPFERVS: *Hingisch* asam fundens est planta umbellifera, leuistico affinis, foliis instar pæoniæ ramosis, caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, brancæ vrsinæ vel pastinacæ simili, radice asam fœtidam fundente. Patria eius sola est Persia, non Media, Lybia, Syria, aut Cyrenaica regio; vnde ex hoc capite facta succi apud authores distinctio est inanis. Illa planta potissimum, quæ circa Heraatum campestre desertum occupat, & quæ crescit in montibus vicinis, territorio & oppido Dis-

guum, ſucci ferax exiſtit. Aſa fœtida nulla ex caulibus vel ſponte fluit, vel arte exprimitur, ſed ex radice manat ſauciata. Hæc autem radix miræ eſt longæuitatis, magna, ponderoſa, nuda, exteriori vultu nigra, in ſolo limoſo læuis, in ſabuloſo ſcabra ac quadantenus rugoſa, vt plurimum paſtinacæ inſtar ſimplex, ſæpe paulo a capite duabus vel pluribus diuaricationibus brachiata, aliis perpendiculariter demiſſis, aliis incondite & in obliquum extenſis, prout ab obiectis flectuntur. Radix hæc quadriennio minor parum lacteſcit, & nunquam ſecatur, quo autem vetuſtior & maior eſt, eo maiorem impertitur lacrymæ copiam. Exemta tellure, ſi vel poſtridie ſecatur, lacte tamen ſtillabit, adeo nimirum ſucco diffluit, a quo inſolens pondus obtinet. Succus ex vtriculis ſuis recens emanans candidiſſimus, liquidus & pinguis eſt, flori lactis dulcis exacte ſimillimus, adeoque omnis exſors lentoris, ad aeris vero ſolisue contactum, colorem ſubfuſcum induit, & coaleſcens lentorem quoque. Fætor, virtutis index, quo maior eſt eo meliorem aſam teſtatur. At ille in recenti lacryma vehementiſſimus eſt, cum eo, quem concreta & antiquior redolet, qualem Europa recipit, nullatenus comparandus. Affirmare auſim, inquit autor, vnam drachmam recens effuſam maiorem ſpargere fœtorem, quam centum libras vetuſtioris, quem ſiccum venundant aromatarii noſtrates, ſucci. De virtute medica huius plantæ, dicit, Perſicos medicos, ob delicatum nationis genium, ab vſu eius fere abſtinere, ruſticis ſaltem in colicis torminibus & hydrope, præſertim tympanitide, curanda vſus innotuit. Vulnera ex impoſito recenti ſucco coaleſcere dicuntur ad miraculum &c. dicitur & laſer, ſtercus diaboli.

ASAPHIA, eſt vocis obſcuritas, ex laxa aut mala organorum conſtitutione aut contemperatione, ex α priv. & σαφὴς manifeſtus.

ASARVM, eſt planta officinalis, ſatis humilis, quæ habet folia inſtar hederæ, ſed magis orbicularia, cum deliquio ab vna parte, polita, tenera, coloris viridis ſplendentis,

dentis, auris humanæ figuram referentia, caulibus satis longis adhærentia; finis pedunculi porrigitur in ouarium, cuius superior pars excurrit in calicem trifidum profunde sectum, ex centro apicis ouarii erigitur tuba crassa, cylindrica, desinens in sex recuruos bisectos apices. Ex ambitu imæ tubæ accreta circumponuntur eleganti ordine stamina duodecim, instructa testiculis, fæcundantibus tubam dictam, patentem vsque in caua ouarii, quod hexagonum diuiditur in sex loculos distinctos, in quibus gigarti hærent; flos quinque staminibus donatus, purpureus; radix perennis, fibrosa, parua, repens, angulosa, nodosa, incuruata, filamentosa, ex fusco rubescens, odoris fortis & grati, saporis acris nauseosi, & aliquantulum amari cum aliqua adstrictione; crescit in montibus, vt & in hortis: vi vomitiua donatur hæc planta. Sic dictum volunt, quod in ornatum non veniat, quoniam in coronas & serta non addatur; ex α priv. σαίρειν mundare, ornare, verrere: dicitur & Nardus syluestris quia radicis odor ad nardum accedit. G. Hasel-Wurtz, quia circa corylos succrescit.

ASCARIDES, sunt exigui rotundi vermes, qui in intestino recto plerumque hospitantur in suis nidulis, cui titillationem & molestiam inferunt, ab α intensiuo & σκαίρω, salio, motito, quia agili motu agitantur & continua reptatione molestiam creant. G. Kleine Bauch-Würmer.

ASCIA, ad vinculi & deligationis species refertur, quæ parum a recto declinat, in obliquum tamen nondum vergit insigniter.

ASCITICVS, qui hydrope ascite laborat.

ASCITES, est hydrops, siue collectio lymphæ effusæ in cauo abdominis inter peritonæum & viscera abdominis; vnde oritur abdominis tumor; & lympha hæc fluctuat ad diuersam corporis inclinationem, quo distinguitur ab *Anasarca*. Ab ἀσκὸς vter, quia vtris in modum venter distenditur. G. Die Wasser-Sucht.

ASCLEPIAS, est *hirundinaria* seu *vincetoxicum*, habet

bet caules rotundos, flexiles, ſæpe parte ſuperiori plantas vicinas ambientes, folia coniugata, bina, caulium nodis aduerſa, oblonga, polita, ampla, acuta; flores monopetalos, ad ſuperiora diuiſos, ita, vt frænulum pentapetalum referant, coloris albi, odoris grati; poſt florem ſuccedit fructus, duabus ſiliquis membranaceis conſtans, oblongus, acutus, per maturitatem dehiſcens iuxta longitudinem, continens ſemina plura, papposa, lanugine criſtata, & multiplici ſerie imbricatim ſibi inuicem incumbentia, coloris rubicundi vel rufi: radix tenuis, fibroſa, albicans, odoris grauiuſculi, penetrantis, ſaporis acris, amaricantis, aliquantulum nauſeoſi; dat ſuccum lacteo viridefcentem; hæc planta creſcit in montibus & ſyluis. Famigeratiſſimum antidotum. Ab Æſculapio antiquo medicinæ authore nominata eſt. G. Schwalben-Wurtz.

ASCYRVM, eſt hyperici ſpecies, & hoc perfectiſſime refert, ſed vaſculum ſeminale quinqueloculare habet; ſignificat durum fœnum, vnde G. Harthew, Gr. a contrario huic nomen impoſuiſſe videntur, σκῦρος enim illis aſperitatem ſignificat, quaſi planta non aſpera ſiue glabra, quia vi emolliendi pollet.

ASELLVS PISCIS, dictus a colore aſini. G. Stockfiſch.

ASEMA, Gr. ἄσημα, in genere ſignificant obſcura & præter ſpem & ordinem conſuetum euenientia. Sic criſis aſema (κρίσις ἄσημος) vocatur, quæ extra diem criticum, & ſine ordinariis prægreſſis ſignis, accidit morbi præter ſpem mutatio. Ex α priv. & σῆμα ſeu σημεῖον ſignum.

ASITIA, ſiue ANOREXIA & APOSITIA, eſt alimentorum abhorrens faſtidium, ex α priv. & σῖτος alimentum, frumentum. G. Der eckel für Eſſen.

ASODES, vide *Aſſodes.*

ASPALATHVM LIGNVM. Huius plantæ eſt florum magna ſuauitas, ſuntque multi & parui. Ipſa planta frutex eſt denſis ramis, ſpinis albis, duris, horridis, cortice

cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & maiorem altitudinem in altum assurgens. Verum medici qui ante nos fuerunt, aspalathum nescientes, *citrinum* substituerunt *santalum*, vel *meum*. Videtur dictum παρὰ τὸ μὴ ῥαδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι ἤτοι ἀφαιρεῖσθαι, quod non facile euelli siue eximi queat e corpore eorum, qui in eam impegerunt, est enim frutex multis spinis horrens. *Plautus* ait tyrannos aspalathi spinis apud inferos laniari. *Theocriti Schol.* esse spinæ genus ait venenatæ. ἀποσπάω est auello, abstraho.

ASPARAGVS & ASPARAGOS, est planta culinaris & officinalis, quæ habet caules crassos, rotundos, firmos, rectos, folia non habentes, in initio virides, deinde albos, edules: folia, vbi crescit, habet tenuissima proxima fœniculi foliis, flores rosaceos, hexapetalos, nudos, sex staminibus præditos, campanulam oblongam referentes; ouarium natum ex placentula hærente in pedunculi apice intra florem, fit bacca rotunda, mollis, rubra, includens semina dura, orbicularia, corneæ duritiei, saporis subacris, subdulcis, odoris nullius: radix numerosa, longa, parua, spongiosa, rotunda ex vno capite inæquali in plures fibras sese diffundens, externe coloris grisei, interne albi, saporis subdulcis, subacris, odoris nullius, vrinas valde inficiens. Ασπάραγος in genere Græcis est, quod primum in lucem prodit oleris germen, priusquam in folia explicetur, siue recentissimus turio, qui edendus est, vt lactucæ, lupuli, betæ, omnia etiam germina & recentes cauliculi τῶν θάμνων asparagi dicuntur. Non improbabile videtur nomen ipsi esse datum a græco σπαράττειν, *trahere*, *distrahere*, & α priuatiuo, quoniam turiones primum prodeuntes nondum sunt distracti in folia tenuissima, quæ deinceps enascuntur. G. Spargel.

ASPERA ARTERIA, seu TRACHEA, Gr. τραχεῖα, est fistula oblonga ex cartilaginibus variis & membranis constans, quæ a gutture, siue faucium imo incipiens, gulæque anterius incumbens, inque pulmones descendens,

per totas eorum compagines ramificatione multiplici diſpergitur. Superior pars *larynx*, inferior vero *bronchus* appellatur: quibus & tertia ſiue infima, a *Malphighio veſicularis* dicta, additur; inſeruit aeri transmittendo per os vel nares accepto, voci & reſpirationi. Aſpera vocatur arteria, quoniam cartilaginibus interpoſitis aliquantum riget & ſic ad tactum reſiſtit. Opponuntur ipſi arteriæ læues, λεῖαι, cartilagineis fibris carentes, quales ſunt omnes, quæ non deducuntur ab arteria aſpera. G. Die Lufft Röhre.

ASPERGVLA, vel ASPERVLA, eſt ſpecies Aparines, & folia fere eadem habens, ſed parum latiora, & minus aſpera, parum villoſa, ex caule ſtellatim numero ſex vel ſeptem prodeuntia. Flores in ſummitate caulis creſcunt, in quatuor partes inciſi, coloris albi; ſuccedit fructus, qui continet parua duo ſemina, agglutinata, quæ ſunt fere rotunda, in medio excauata: radix parua, fibroſa, in terra repens. Habet hæc planta odorem valde gratum; hinc dicitur culcitra virginis. Aſperula dicta, quod ob aſperitatem prætereuntium veſtibus adhæreat.

ASPHALATVS, vide Aſpalathum.

ASPHALTOS, ASPHALTIVM, & ASPHALTVM, eſt bitumen, aut reſina macrocosmi, picis inſtar durum &c. ſupernatare primum aquis conſpicitur, ſeu lacubus, hinc ad littora propulſum ſolis ardore, ignis vi, vel & temporis mora excoctum concreſcit, denſatur, tenaciſſimumque redditur & ſplendens, fuſile iterum eſt ad ignem, miſcibile ad pinguitudinem olei affuſi, & inflammabile. Præfertur reliquis *Iudaicum bitumen*, quod mortui maris (Ἀσφαλτίτις propterea dicti,) genitura. Præſtat quod purpuræ modo ſplendet (ſc. in nigrore) eſtque ponderoſum, & validum odorem vibrat; nigrum autem & ſordidum vitioſum eſt. Ab Aſphaltitide lacu (mortuum mare vocant) vbi plurimum colligitut, derivatur. Orientales id vocarunt Mum, Mumia. Apud Perſas hodieque celebris eſt Mumia, quæ nihil aliud eſt quam aliqua ſpecies olei petræ, ſed vbi condenſatur nigrum fit concretum

cretum asphalto simile. Nigrum vocatur πissasphaltum, quasi asphaltum piceum. Illud quoque nomen imponitur trifolio odorato seu bituminoso, eo quod illud bitumen seu asphaltum oleat. G. Erd-Hartz, Erd-Schwefel, Jüden-Pech.

ASPHARAGOS, idem quod *Asparagus*: sed loco π Attice scribitur cum φ.

ASPHENDAMNOS & SPHENDAMNOS, est Acer montanus, forte a Σφενδόνη funda. Ex Acere fiunt arcus, & quia vna vox sæpe pro altera sumitur, arcus fortasse pro funda sumptus.

ASPHODELVS, est planta officinalis, quæ habet caulem rotundum, politum, fortem, ramosum, folia porri, sed longiora, & angustiora; florem in basin usque fere diuisum, nudum, stellatum, ouarium complectentem instar calicis. Ouarii apex emittit sex stamina, & tubam longam ex centro: fit deinde fructus obrotundus, carnosus, triangularis, in tria loculamenta, in quibus semina triquetra reconduntur, diuisus. Radix multis tuberibus ab vno corpore pendulis, constat: saporis est amari & penetrantis: diuresi præcipue pollet. Dictam volunt, quasi σπόδελον, διὰ τὴν τῶν καιομένων νεκρῶν σποδόν, *a mortuorum combustorum cinere.* Etenim in tumulis veteres asphodelum serebant, ne deesset cibus mortuis. G. Affodill.

ASPHYXIA, est pulsus sensibiliter deficiens, siue potius pulsus priuatio, siue defectio, cum non percipitur nostro tactui motus, atque hoc in omni parte, ita vt quo ad nostros sensus, nulla vsquam arteria moueri videatur. Sumitur etiam pro *lipothymia & Syncope*, sed in summo gradu, vbi omnia signa vitæ deleta quoad sensum, mortis imaginem simulant, ex α priv. σφύζω salio, pulso. G. Eine tödliche Ohnmacht, da der Pulß aufhöret.

ASPIS, Serpentis summe venenati genus est: dicitur ab α priuatiuo. & σπίζω, sibilo, quia non sibilat.

ASPIDION, est clypeus paruus, ἀσπὶς enim est clypeus

peus. ſic vocatur *Alyſſon Dioſcoridis*, quia ſiliquas habet rotundas & paruas inſtar clypei parui.

ASPLENIVM, ſcolopendrium, eſt planta, quæ habet folia polypodii, ſed minora, ſatis rotunda, verſus latus inciſa, lanuginoſa, puluerem ſquammoſum habentia, in quibus microſcopii ope apparent capſulæ membranoſæ ſibi inuicem incumbentes, ſingulæ inſtructæ funiculo rotundo, qui conſtrictione ſua hunc fructum in duas partes aperiens, ſemina quædam minima fundit. Radix eſt fibroſa: creſcit hæc planta in locis ſaxoſis, vt in muris, præſertim in locis calidis. Ita dicitur, vt veteres volunt, quod minuat lienem tumidum & obſtructum: vocatur quoque *Ceterach officinarum*. G. Miltzkraut.

ASPRELLA, eſt equiſetum maius, ſic ob aſperitatem dicta; ea enim ciſtæ & ſcrinia poliuntur. G. Zinn-Kraut. Kannen-Kraut.

ASSA FOETIDA & DVLCIS, vide *Aſa*.

ASSARIVS, eſt veterum pondus, continens drachmas duas, vide *As*.

ASSATIO, ab ASSARE, eſt quædam coctio ſicca per ignem, vt eſt rhabarbari toſtio, ſcillæ in fornace coctio. G. Bratung, Röſtung.

ASSIMILATIO, eſt nutrimentorum aſſumtorum concoctio, attenuatio, cum liquoribus animalibus ſubactio, in formam nutriendo corpori aptam.

ASSIVS lapis. Apud CORN. CELSVM aliosque veteres ſæpe memoratus, nomen habet ab Aſſo Troadis vrbe. Eſt tophaceus & friabilis, vim habens carnes laxiores & fungoſas ſine morſu colliquandi. Hinc vocatur etiam σαρκόφαγος, quaſi carniuorus. Legitur veteres inde paraſſe ſarcophagos, id eſt ciſtas, quibus mortua corpora includerent, quæ intra quadraginta dies usque ad oſſa duriora conſumebantur.

ASSODES, eſt febris continua, in qua exteriora frigent, intus vero ardor adeſt, ſitis inſatiabilis, perpetua corporis iactatio, vigiliæ, delirium, &c. ab ἀσάομαι ſicco, exareſco, & εἶδος forma. G. Ein kalt Fieber.

ASTAPHIS,

ASTAPHIS, Atticis, vel STAPHIS, est vua solem passa, Σταφυλὴ enim est vua.

ASTER, est planta, quæ habet caules rectos, tenues, rotundos, duros, parum villosos, coloris rubri; folia oblonga, villosa, aspera, saporis parum amari & aromatici. ex summitate caulium oriuntur ramusculi, ex quibus flores radiatim dispositi nascuntur, pulchri, visui grati, instar bellidis dispositi, coloris cærulei, violacei, purpurei, aliquando albi. Flori succedunt semina oblonga, cristata; radix est tenuis, fibrosa, acris, amara, aromatica parum. Gr. ἀστὴρ stella, quia flores eius stellæ in modum explicantur, vel vt alii scribunt, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmeli instar emicant, per ambitum diuisa foliolis, stellæ modo radiata spectantur. *Attici* nomen ei tributum est, quod in Atheniensi agro frequentior vel melior, quam alibi proueniat: dicitur & *Asterion*, & *Asteriscus*: Βουβώνιον seu inguinalis, quia inguinum præsentaneum est remedium. G. **Meyer-Kraut, Bruch-Kraut, & Stern-Kraut.**

ASTERION, & ASTERISCVS, vide *Aster*.

ASTHMA, est respiratio difficilis, parua, & crebra cum stertore & sibiio. Atque hæc duo phænomena ab asthmate abesse nequeunt; tussis tamen primo sicca, paulo post humida raro non adest, si vnquam absit. Præterea anxietate laborant, & incedere, sæpe etiam stare, nunquam absque incommodo in lecto decumbere, præsertim molli, nequeunt, sed a loci angustia valde etiam læduntur, vnde fenestras apertas volunt & libero aere frui. Nonnullis adest cachexia, vel febris, pleuritis, hæmoptoe, ventris distensiones, colica, calculus, palpitatio cordis, animi deliquium &c. Aliquando periodicum est, & sæpe ingruit suppressa euacuatione, qua durante non aderat, & hoc difficilius est, quo minus tussi phlegmata eiiciuntur, ab ἀσθμάζω anhelo. G. **Engbrüstigkeit, schwerer Athem.**

ASTHMATICVS, est is qui *asthmate* laborat. Vide *asthma*. G. **Engbrüstig.**

Bayerische Staatsbibliothek München

ASTRAGALOIDES, folia habet pinnata, in impar desinentia; siliquam vniualuem cymbæ instar, semina reniformia: sic dicitur, quia astragalo similis est, ex Ἀστράγαλος talus, & planta huius nominis, & εἶδος forma.

ASTRAGALVS, est herba leguminosa: habet caules exiguos, simplices, excauatos, rubicundos; folia multa parua, breuia, acuta, villosa, pinnata, aliquantulum amara, bina quasi coniugata, ad costam in folium impar desinentia; flores leguminosos, in summitate nascentes, purpureos, aut aliquando albos, sibi inuicem coniunctos; post florem sequitur siliqua oblonga, rotunda, parua, rubicunda, fœta seminibus reniformibus. Radix est longa, dura, lignosa, digiti crassitiei, corticem crassum, & fuscum habens, intus alba est, saporis dulcis; hæc planta in superiori parte se in plura capitula diuidit, tres vel quatuor digitos longa, quæ, nisi intimius examinarentur, viderentur aliarum plantarum radices. Crescit circa vias, & diuiditur in siliquas longiores & bulbatas, vel inflatas. Nomen accepit a seminis forma Ἀστραγαλοειδεῖ, talum referente. Alii dictam hanc plantam volunt, quod radicem teretem in superna, infernaque parte planam ac compressam habeat. Vel Astragali nomen inditum ab adnatis appendicibus solidis duris, ceu cornua implicitis, ad similitudinem flagelli.

ASTRAGALVS, siue OS BALISTÆ, est primum os, tarsum vna cum aliis septem ossiculis in pede constituens, quodque basis instar ossibus tibiæ subiicitur, sex habens latera, quibus mediantibus connectitur ossibus vicinis, ab ἀστράγαλος talus. G. Der Knod oder Sprung. Item, das Ferssenbein.

ASTRANTIA, folia habet quinquifida, digitata instar saniculæ; florem rosaceum, vmbellatum, plurimis scilicet petalis constantem, apice plerumque reflexo, in orbem positis & calici insidentibus, is autem abit in fructum ex duabus siliquis compositum, membranaceis, oblongis, plicatis, contortis, striatis, quarum quæuis continet semen oblongum, & angustum. Radix est fibrosa,

Bayerische Staatsbibliothek München

brosa, nigra, vni capiti adhærens. Crescit in syluis: dicitur & *Magistrantia*: sunt corruptæ voces. Dicitur & *Osterutium* seu *Ostrutium* siue *Imperatoria* nigra.

ASTRICTA ALVVS, vide *Aluus Astricta* & *Coprostasia*.

ASTRICTORIA, vide *Astringentia*.

ASTRINGENTIA, seu ADSTRICTORIA, sunt quæ particularum suarum crassitie & figuratione prædita, corporis partes inter se cogunt & constringunt. Gr. Στυπτικά. G. Zusammenziehende Artzney.

ASTRION, est herba dicta *Stellaria* & *Stella*, seu *Cornu cerui*, quia eius plantæ folia in modum stellæ humi decumbunt. ἀστὴρ enim est stella.

ASTROLOGIA, est doctrina de astris, eorumque influentiis, viribusque in corpus non tantum humanum, sed in quæuis terrestria, quæ veteres astronomi Ægyptii miræ efficaciæ finxerunt, a quibus ad medicinam postea ineptissime horum cognitio translata est, dum ex influentiis astrorum, causas morborum, sanitatis, medelarum, longæuitatis, explicare cœperunt, ex ἀστὴρ stella, & λέγω dico. G. Sternkunst.

ATAXIA, in genere priuationem vel defectum ordinis decentis significat, in specie est defectus in requisito ordine dierum criticarum, secundum veterum hypothesin. Pulsus quoque dicitur ἄτακτος, inordinatus, qui nullum magnitudinis, celeritatis, aut æqualitatis ordinem obseruat; cui opponitur ordinatus, contrario modo se habens: sic & febris erratica dicitur ἄτακτος, quæ nullum seruat typum vel ordinem in periodis ex α priv. & τάσσω ordino.

ATAXMIR, dicitur cura oculi, quæ adhibetur, quando pili præternaturaliter in palpebris oculi sub pilis naturalibus excrescunt, ipsique oculo nocent. Vox est Arabica ab *Albucase* vsurpata.

ATECNIA, ex α priv. & τίκτω pario, idem quod *Agonia*.

ATHANASIA, est *Tanacetum*, sic dicta, quod eius

flores non facile marcescant. Hoc nomine etiam dicitur compositio quædam vetus opiata, electuarii consistentiam habens, quæ adhuc hodie in quibusdam officinis prostat. Ex α priv. & θάνατος mors.

ATHANATOS, est *lychnis coronaria*, sic appellata, quod eius flores colorem viuidum diu retineant. Ex α priv. & θάνατος mors.

ATHANOR, est furnus chymicus. Aliis habetur fornax sublimatoria, lapidi philosophorum elaborando inseruiens. Dicitur *piger Henricus*, & vterus chymicus. G. Ein Ofen genant Fauler Heintz.

ATHENATORIVM, est coopertorium spissum vitreum super cucurbitam, habens collum gracile & spissum quod intrat cucurbitam, neutiquam illam ambiendo; inseruitque præcipue sublimationibus.

ATHEROMA, Gr. ἀθήρωμα est tumor propria tunica materiam pultaceam continens, indolens, digitis non facile cedens, nec pressus cauitatem relinquens, natus plerumque in folliculo adiposo, vel in cauernis glandulosis, a materia tali collecta, vel stagnando sic facta: ab ἀθήρα pultis genus. Ein Brey-Geschwulst.

ATHYMIA, est animi defectio & anxietas, ex α priv. & θυμὸς animus G. Ohnmacht.

ATLAS, est vertebra prima colli, immediate capiti subiecta; sic dicitur quia caput sustentare videtur, corpore & apophysi spinosa caret; eius substantia reliquis solidior; supra & infra recipit, & non recipitur. Caput in eius anteriori parte articulatur, quo in articulo caput flectitur & extenditur. Foramen proprium est omnium maximum; processus transuersales reliquis longiores; peculiare quoddam ligamentum habet semicirculare, quod processum dentiformem sequentis vertebræ amplectitur, ab ἀτλάω sustineo, persero. G. Der Atlas-Wirbel.

ATOCIA, seu ATECNIA, est ex α priv. & τίκτω pario: Vide *Agonia*.

ATOMVS, est minima siue vltima corporis particula

ex

ex quarum congregata in vnum multitudine, corpus quoduis sui generis componitur; & in quam, si separantur partes iterum ab inuicem, vltimo dissoluitur. Talis ergo particula est in diuisione vltima; ergo vlterioris diuisionis vera actione incapax, vnde constantissima talisque semper permanens; qualem pro principio omnium corporum assumsit Epicurus. Verum vsurpatur hæc vox plerumque laxiori sensu, qua denotantur particulæ corporum subtiles, quæ solæ spectatæ sensus humanos fugiunt, adeoque indiuisibiles nostra potestate habentur; ex *α priv.* & τέμνω seco. G. Unzertrennlich Stücklein.

ATONIA, est languor, infirmitas & remissio virium ex α priv. & τείνω tendo. G. Schlappichkeit.

ATRA BILIS, vide *Melancholia.*

ATRAPHAXIS, Latinis *atriplex.*

ATRAMENTVM. Scriptorium quid sit, omnibus hodie notum est. Veteres atramentum vocabant chalcanthum, quod nos hodie vocamus vitriolum. Sæpe cum additamento vocabant atramentum sutorium. G. Victril, Vitriol.

ATRACTYLIS, est Cardui, seu cnici sylvestris species, sic dicta, quod ex eius scapo longo, læuique, rusticæ mulieres fusos conficiant. Ἄτρακτος est fusus. G. Feld-Saffran.

ATRETVS, est cui anus aut genitalia non sunt perforata, siue id ex natura fuerit, vel morbo; carne videlicet aut membrana supercrescente, & meatum obstruente. Ex α priv. & τιτράω perforo. G. Dem der Ars ist zugewachsen. Id vitii genus vocatur *atresia*, quasi imperforatio.

ATRIPLEX, est oleris genus: planta est, quæ habet folia ampla, acuta, betam referentia, sed minora, molliora, puluerem farinaceum habentia, coloris pallide virentis, saporis insulsi. Calix est pentaphyllus; flores sunt parui, flaui, monopetali, quinquifidi, alias staminibus quinque præditi; in centro semen orbiculatum planum, vel quodammodo ouatum, saporis, dum re-

est, nidorosi. Est & capsula inuolutum, in iis, vbi flos fructui contiguus: vel ouarium subrotundum, tubis suis instructum, arcte comprehenditur a duobus foliis angulatis seu cordiformibus, planis, in iis, vbi flos mas a fructu remotus est. Radix recta, longa, fibrosa. Hæc planta colitur in hortis: videtur corrupta vox a voce Atraphaxis. Gr. Ἀτράφαξις, & χρυσολάχανον. G. Melte, Milte.

ATROPHIA, siue TABES, φθόη, φθίσις, φθινὰς νόσος, τηκεδὼν, πύη *Aretæo.* Est cum totum corpus, vel aliqua pars, alimentis non reficitur, sed sensim gracilescendo emarcescit. *Tabes* sæpe tantum sumitur, pro vlcere pulmonum, quo corpus vniuersum sensim colliquescit, ex α priv. & τρέφω nutrio. G. Das Schwinden der Glieder, die Darre, das Abnehmen, Schwindsucht.

ATTENVANTIA, seu INCIDENTIA, sunt medicamenta, quæ acutis suis particulis, poros aperiendo, crassos & viscidos humores incidere & discindere possunt in particulas minores: vel sunt potius illa, quæ vim habent singulas liquidi moleculas in minutiores reducendi, nisum particularum ad cohærendum tollendo. Gr. λεπτυντικὰ & τμητικά. G. Dünn machende Mittel.

ATTENVATIO, est particularum alicuius medicamenti subtilisatio, vt eo melius & pomptius lactea vasa permeent. G. Subtilisirung.

ATTONITVS MORBVS, idem quod *apoplexia*. Proprie de eo dicitur, cui casus fulminis vicini, aut tonitru sonitus stuporem afflauit. Gr. ἀπόπληκτος, ἐμβρόντητος.

ATTRAHENTIA sunt, quæ tenuibus suis particulis, poros aperiendo, humoresque contentos alliciendo foras, vbi minor est resistentia, non tantum partes in tumorem attollunt & rubore suffundunt, sed sæpe etiam plures vapores & humores, quam per densam cuticulam erumpere possunt, e cute & carne expellendo, sub cuticula colligunt, eamque in vesiculas attollunt: imo non raro etiam festucas & aculeos infixos educunt. Gr. ἑλκτικὰ,

ἑλκυστατικὰ; ab ἕλκω traho. G. Austreibende, herausziehende Artzney.

ATTRITIO, dicitur solutio continui superficiaria cuticulæ & cutis a compressione & motu oriunda; vti in itinere plantæ pedum, vel in obesis nates atteruntur. G. Das Aufreiben, der Wolff. Sic quoque vocatur *Cardialgiæ* species, qua ventriculus ab assumto cibo, antequam excernitur, intense dolens, & æstuans atteri videtur cum angustia & compressione anhelitus, vt statim præfocari videatur.

AVCTIO CORPORIS, est conditio quædam, qua solida & fluida corporis animalis non tantum restituuntur ab assumtis, verum maiorem in extensionem & copiam increscunt, quam quotidie vi circulationis dissipantur. Gr. Αὔξησις. G. Vermehrung, Wachsthum.

AVCVPALIS SORBVS & AVCVPARIA, sic vocatur species, cuius baccis volucres capiuntur. G. Vogelbeere.

AVDITORIVS MEATVS, vide *Meatus auditorius*.

AVDITVS, est sensus, quo ex vario aeris corpori sonoro circumstantis motu tremulo, tympanum in meatu auditorio verberante, aerem in caultate tympani mouente, soni per neruum auditorium, sensorio communi communicantur, ibique percipiuntur. Gr. Ἀκοὴ, G. Gehör.

AVELLANA NVX, est nux arboris coryli, inuolucris callosis, succosis, herbaceis, barbatis, hirsutis, adstringentibus & acidis obsepta, magnitudine, vt plurimum dimidio minor iuglande, oblonga, vel globosa, putamine vmbilicato, per maturitatem flauescente; aut rufo, læui, lignoso, aut duro satis, cui subest pellicula in domesticis quibusdam coccinea, in aliis subrufa, in aliis alba, nucleum obuestiens albidum, firmiusculum sicuti amygdali nucleus, eiusdemque sapore dulci, lacteum remittentem succum. Quidam malunt vocari *Abellana*, ab Abella, quæ & Auella, vrbe Campaniæ abundante optimis nucibus. Vocantur etiam Κάρυα ποντικὰ, quod in Asiam Græciamque e Ponto venerunt: & Λεπτοκάρυα,

καρυα, siue paruæ, quod iuglandibus minores sint. Vide *Corylus*. G. Haselnuß.

AVENA, est planta, quæ habet caulem tenuem; flos est apetalus, per fasciculos pendulos dispositus: singuli nempe flores plurimis staminibus constant, ex calice surgentibus: pistillum autem deinde abit in semen oblongum, tenue, farinaceum, gluma, quæ floris calix fuit, obuolutum; singuli fasciculi ita disponuntur in spicam, vt dependentes veluti parvulas locustas bipedes auena gerere videatur. Gr. Βρῶμος, forte a βρῶμα, quod cibum significat. G. Haber.

AVGMENTVM FEBRIVM, seu INCREMENTVM, est computatio, a quo tempore, febris continuæ incendium totam sanguinis massam occupauit, vsque dum perueneritad statum. Gr. ἀνάβασις, ab ἀναβαίνω ascendo. Vocatur item ἐπίδοσις, ἐπίτασις, αὔξησις. G. Anwachsung des Fiebers.

AVICVLÆ CYPREÆ, sunt pastilli aromatici, Gallis *Oiselets*, quia accensi sensim sensimque auicularum more auolant, locumque odore replent.

AVRA VITALIS, notat quibusdam illud in corpore humano principium, a quo omnes functiones vitales pendent, quoque sublato, vita perit.

AVRANTIVM MALVM, est fructus arboris, quæ folia habet rigida, ad basin duabus vtrinque appendicibus seu lobis in cordis formam incisis; calix est instar cotylæ orbicularis, parum cauus, breuis, quinquifidus, vel & scissus in sex segmenta; flos pentapetalus, rosaceus, multis staminibus infra concretis ornatus; Ex imo centro calicis placenta orbicularis nata sustinet ouarium, fere rotundum, tuba longa instructum, id fit fructus globosus instar pomi, cortice cinctus, qui in vna specie tenuior est, & fragrantior, in altera crassior; si hic recens est ad oculum apparent folliculi rotundi, tenui lamella tecti, in quibus oleum aromaticum gratum, a quo odor & sapor aromaticus dependet. Hoc adeo scatet, vt expresso oleum exsiliat, & ad candelam accendatur. Pulpa diuiditur in

varia loculamenta, ſucci & veſicularum plena, fœta ſeminibus calloſis. Creſcit hæc arbor in regionibus calidis, præſertim in Hiſpania & Luſitania, vocatur & Arantium, Aureum malum, malum auratum, vel pomum Nerantium: dici volunt ab aureo colore, quem cortices habent. G. Pomerantze.

AVREA ALEXANDRINA, eſt ſpecies opiatæ ſiue antidoti: ſic dicitur a virtutis attributæ præſtantia & quia medicis Alexandrinis primum in vſu fuit.

AVREVM VNGVENTVM, ab aureo dicitur colore.

AVREVS ARABVM, ſeu DENARIVS ROMANVS, ſeptima vnciæ pars eſt; pendet enim drachmam vnam & inſuper ſeptimam eius partem. Tres denarii ſeu aurei tetradrachmum conſtituunt: quatuor ſcrupulos computatur pendere.

AVRICHALCVM, vocatur æs factitium flauum, colorem auri præ ſe ferens, compoſitum ex lapide calaminari & cupro: quando metalli libræ 64. & lapidis libræ 46. inuicem funduntur, miſcenturque, exhibent aurichalci libras 90. G. Meßing.

AVRICVLARIS DIGITVS, minimus digitus eſt. Vide *Digitus*.

AVRICVLA, eſt illa pars auris omnium oculis obuia, quæ in capite extra os temporum prominet; pendula, patula, exterius caua, certæ ſemper & determinatæ figuræ in hominibus, externo ſuo ambitu renis circiter, vel phaſeoli admodum compreſſi, qualem figuram referens. In ſuperiori corporis loco, tanquam ad ſonum vndique facillime recipiendum, teſtibus ipſis animalibus in prato humi ſtratis, vel prono capite incedentibus, gramen mandentibus, ad minimum auditum ſonum, quem acutius audire volunt, corpus & caput erigentibus, aptiſſimo. Capiti ad locum oſſis temporum ita nexa eſt, vt ab eo naturaliter paululum vtrimque remota, parum antrorſum & deorſum infundibuli vel corniculæ inſtar incuruata, promineat & notabili eminentia ſupra os temporum eleuata ſit, vt in recens natis infantibus vel feris Aſiaticis hominibus, nudo

ſemper capite incedentibus obſeruare licet. Mirabili autem hoc artificio efficitur, vt nunquam vel ab vllo non nimis remoto ſonoro centro libere propagati ſonori radii, vtramque aurem ſimul omnes præterlabi queant, ſed ſemper vel ab aurium alterutra vel ab vtrisque, neceſſario ſatis copioſi recipiantur.

AVRICVLA IVDÆ, ſunt ſambuci fungi, habentes ſubſtantiam fungoſam, ſpongioſam, leuem, coriaceam, membranaceam, auriculæ inſtar, ſubtus incanam & cineream, ſupra nigricantem, ſaporis terrei & aquei inſipidi, odoris nullius. Cum truncis ſambucorum annoſarum adnaſcatur, a Tourneſortio ad agaricum refertur. Sic dicta, quod auriculam referant, cui additur Iudæ: quia vulgus in ea opinione eſt pſeudapoſtolum Iudam ſe ex ſambuco ſuſpendiſſe. G. Holder-Schwamm.

AVRICVLA MVRIS, eſt Alſines ſpecies: ſic dicta quia eius folia muris auriculis ſimilia ſunt, vel piloſella, Myoſotis. Gr. μυὸς ὠτὶς. G. Maus-Oehrlein.

AVRICVLA VRSI, ſpecies eſt verbaſci, quæ habet folia ex radice erumpentia, repentia, borraginem referentia, in margine aliquantulum inciſa, craſſa, lata, neruoſa, villoſa, aſpera, laciniata inſtar auris vrſi; caulis nudus eſt, ſine foliis, rotundus, ſolidus, habens ſuccum rubicundum, ſaporis dulcis & adſtringentis, calix eſt paruus, quinquifidus, flos monopetalus, infundibuliformis. Piſtillum floris fit teſta rotunda, calici adhærens, per maturitatem diſſiliens in plurimas partes, habens placentulam, cui ſemina adhærent minima, anguloſa. Radix fibroſa, rubicunda, lapidibus adhærens, ſaporis adſtringentis. Hæc planta creſcit in montibus, aliquando in locis humidis: nomen ſortitur ex eo, quod folia vrſi auribus non ſunt abſimilia, præſertim hyemali tempore, aut quando folia primum prodeunt. G. Bären-Oehrlein, Aurickel.

AVRICVLA INFIMA, idem quod *Lobus auris.*

AVRICVLA CORDIS, numero duæ ſunt, dextra & ſiniſtra: ſunt duæ cordis appendices, cauæ, muſculoſæ, ingen-

ingentes, duplici ſerie fibrarum, contrario decurſu in tendines oppoſitos latarum, inſtructæ, arteriis venisque innumerabilibus donatæ, quarum dextra vno tendine ori venoſo dextri cordis thalami innixus, altero duriore in circulum fere formati venæ cauæ accreſcit: hæcque ex vena caua cruorem accipit, qui in ventriculum dextrum portatur, & inde pulmonibus imprimitur. Siniſtra vero eſt minor, cui ſanguis bene præparatus & ſolutus, miſtus, ſubactusque cum heterogeneis quibuscunque liquidis, a pulmonibus de nouo traditur, vt per ſiniſtrum ventriculum in arteriam magnam exoneretur, & in vniuerſum corpus diſtribuatur. G. **Oehrlein am Hertzen.**

AVRIGA, eſt faſciæ ſpecies, qua latera deligantur; atque in hunc modum iniicitur, media faſcia collum comprehenditur, capitaque obliqua per pectus attrahuntur, ibique inter ſe implicata ſub alis ad dorſum adducitur, ibi rurſus implicatur, atque ita donec totus thorax deligatus ſit, modo a poſteriori, modo a priori parte implicatur, extremaque inter ſe deuincimus, quo vinculo vtuntur aurigæ ad latera continenda. G. **Die Fuhrmanns-Binde.**

AVRIGO, idem quod *Icterus*.

AVRIPIGMENTVM, eſt foſſile, ſulphuri plurimis dotibus ſimile, friabile, fuſile, facile inflammabile, tumque fœtore ſulphureo infeſtum, non acido volatili; iners, innoxium, parum venenatum, fuſione rubeſcens, tumque volatilem materiam emeticam præbens. *Arſenicum citrinum* male appellatur. Auripigmentum hoc natiuum, fuſum igne in vaſe clauſo, maſſam dat fragilem, facile conterendam, minii fulgore ſpectabilem, nec valde acrem aut venenatam, quæ videtur eſſe *Sandaracha* veterum. Græci vocant ἀρσενικὸν, arſenicum. Sed cauendum eſt ne ipſi noſtra arſenica ſubſtituamus, vtpote toto genere diuerſa. G. **Operment, Auripigment.**

AVRIS, eſt organum auditus, & notat omnia auditoria organa; diuiditur in tres cauitates, ſcilicet in extetriorem, mediam, & interiorem. Exterior auriculam meatumque

tumque auditorium; media tympanum; interior vero labyrinthum comprehendit. Gr. οὖς. G. Das Ohr.

AVRVM, eſt metallum, omnium ponderoſiſſimum, ſimpliciſſimum, molle, maxime expanſile, in igne & aere fixiſſimum, coloris flaui, rubens ante fuſionem. Quanquam in Madagaſcar adeo molle naſci dicitur, vt leni igne inſtar plumbi liqueſcat. A ſale marino eiusue productis tantum ſoluitur: hinc rubigine caret, quum aqua regia & ſpiritus ſalis marini nusquam in aere volitent: vix ſonorum, ſpecificæ grauitatis ad aquam, vt 19636 ad 1000. G. Gold.

AVSTERVS, Gr. αὐστηρὸς, dicitur de eo, quod terreſtris eſt naturæ, cum ſalinis tartareis permixtæ, vim habens linguam, dum guſtatur, conſtringendi. G. Herbe.

AVTOGENES, ſic vocatur narciſſus albo flore: quia eius bulbus, necdum terræ commiſſus, folia emittit: ex ſeſe enim quaſi generatur aut naſcitur, ex αὐτὸς ipſe & γίνομαι naſcor.

ΑΥΤΟΜΑΤΩΣ, de eo dicitur, quod ſua ſponte mouetur, vt eſt cordis motus, coctiones & fermentationes (vt vocantur) in ventriculo & inteſtinis. Hinc automatici vocantur motus, qui nobis inſciis, & nec intellectu nec voluntatate noſtra concurrentibus, peraguntur. Tales ſunt, præter adductos, auctio corporis ſecundum omnem dimenſionem, fœtus incrementum & formatio in vtero. Opponuntur ipſis actiones & motus animales ſeu voluntarii, qui ad nutum noſtrum, quando ſani ſumus, peraguntur & ceſſant. G. Sich ſelbſt bewegende.

AVTOPSIA, ocularis alicuius rei inſpectio eſt, ex αὐτὸς ipſe, & ὄψις viſus. Notat quoque obſeruationes, & memoriam effectuum in morbis, quos vnusquisque proprio intuitu obſeruauit.

AVTOPYRVS, eſt panis, ex puriſſima farina coctus, cui nihil furfuris ablatum fuerit; huiusmodi panis aliis præfertur, quia furfures habent vim, ob grauitatem, abſtergendi, ex αὐτὸς ipſe, & πυρὸς triticum. Vocatur etiam συγκόμιστος. Talis eſt Weſtphalorum panis groſſior

ſior, Pumpernickel dictus. Proxime huc accedit ille, quo ceteri Germani vtuntur, ex farina non omnino a furfuribus ſecreta. G. Hausbacken Brodt.

AVTVMNVS, dicitur anni tempus tertium, æſtatem ſequens, arcturo oriente incipiens, & vergiliarum occaſu deſinens, quod notabile ob morbos mali moris plerumque eius comites: ab augendo opes, ex Feſto. G. Der Herbſt.

AVXILIVM ſeu REMEDIVM, eſt, quicquid contraria agendi vi, morbum impugnare eſt aptum. Eſtque triplex, *Diæta*, *pharmacia* & *chirurgia*. Vide *Medicamentum*. G. Ein Artzney, Hülffs-Mittel.

AXILLA, dicitur extrema pars humeri, vnde brachium incipit. Eſt diminutiuum ab ala, eadem ratione formatum vt paxillus a palo, maxilla a mala. Barbari ſcribunt Aſcella. Regio concaua ſub axilla, in adultis pilis conſita, vocatur ſubalaris. G. Die Achſel.

AXILLARES VENÆ & ARTERIÆ, ſunt illa vaſa ſanguifera, quæ a trunci ſummitate venæ cauæ, & arteriæ magnæ ſupra cor ad axillas, & brachium excurrunt. G. Die Achſel Blut Adern.

AXIOMA, effatum euidentiſſimum, ſimpliciſſimis innixum ideis, quod cuncti mortales, ob ſimplicitatem & claritatem, vno ore absque demonſtratione pro vero admittunt; nonnunquam autem eſt propoſitio ab *Hippocrate* vel *Galeno* in obſeruatis quamplurimis fundata, & pro inconcuſſa ab illis habita. G. Eine vollkommen ausgemachte Wahrheit.

AXIS, eſt vertebra tertia colli, capiti ſubiecta. Gr. ἄξων. Aliis potius ſecundæ deberi id nomen videtur, quia circum eius dentiformem proceſſum vertebra caput ſuſtinens, tanquam rota circa axim, mouetur.

AXVNGIA, *Στέαρ ὕειον Dioſc.* Ὀξύγγιον *Ægin.* pinguedo vel adeps, porci, ſebo mollior. Quia vero huius vnguinis præcipuus vſus fuit in axibus curruum inungendis, hinc illi nomen creatum, & grammatici omnes pro vnguine vehiculari exponunt, quamquam vſus tyrannus id

nomen

nomen plerisque pinguedinibus, quæ in officinis asseruantur, attribuit. G. Schmeer, Schmaltz. Abusiue tribuitur terris quasi vnctuosis & mollibus. Sic aliqui auctores terram sigillatam Silesiacam albam vocant axungiam lunæ, luteam autem axungiam solis, persuasi alteram a luna, alteram vero a sole esse impragnatam.

Αὔξησις, ab αὐξάνω, cresco, ἄυξω augeo, corporis est in omnem modum ampliatio.

AZOTH, modo mercurium cuiuscunque corporis metallici denotat, modo medicinam quorundam vniuersalem putatam ex mercurio, auro & argento paratam. Ante aliquot annos per magnates, imo & vulgum celeberrimum, varii coloris; sed pro diuersitate præparationis, sæpe minus sollicitæ, mox pretio & fama vilescere incepit.

AZYGOS, est vena sanguinem reducens *Venæ cavæ*: duplici origine in abdomine inter duas diaphragmatis appendices oritur, dein thoracem ingressa sub aorta iuxta dorsi vertebras, accipit venas intercostales, & venæ cauæ superiori iterum inseritur, estque insignis capacitatis. *Sine Pari* dicta, ex α priv. & ζύγος iugum, par. G. Die Ader ohne Paar.

AZVR, a voce Arabica, & Persica, *Lazur*, qua cæruleum pigmentum denotant.

AZYMVS, est panis non fermentatus, ex α priv. & ζυμόω fermento, ζύμη fermentum. G. Ungesäuert-Brodt.

B.

BACCA, BACCÆ, Gr. κόκκος, dicuntur fœtus seu fructus sphærici minores herbarum, fruticum, arborumue, qui dispersius rariusque nascuntur: vel quicunque parui sunt & rotundi, vt ribes, fraga, baccæ lauri iuniperi, plerumque molles, tenui membrana tecti, & semina in substantia pulposa nidulantia continent: atque in hoc ab acinis differunt, quod iis densius proueniant. *Bacca*, forte a Baccho, quia vitis, baccas producens, Baccho dicata. G. Beeren.

BACCAR

BACCAR, BACCARIS, est herba odorata ex qua coronæ contra fascinum parabantur. Credunt aliqui esse asarum.

BACCHICA, vide *Hedera*.

BACCINIA & BACCINIVM, vide vaccinia.

BACILLI, nomen imponitur medicamentis figura bacillorum oblonga seu tereti, vt bacilli, seu candelæ odoriferæ. Item & bacilli ex glycyrrhiza, cocta, qui linctui inseruiunt: Vt vulgo in affectibus pulmonum & tussi vel asthmate, a Galenica & Arabica medicorum schola præscribuntur. Sic quoque vocantur candelæ illæ, quæ vsui veniunt, si cadauer aliquod fœtidum dissectionibus anatomicis vacet. G Wohlriechende Kertzlein, Räucher-Kertzen.

BADIAGA, est planta aquatica, spongiosa, ex multis fibrillis herbaceis quasi contexta, fragilis & friabilis, si sicca, semina sunt grana rotunda, coloris albidi, in altera parte instar lapidum cancri excauata: odor plantæ est teter & pisculentus. Est planta apud Moscouitas in frequenti vsu, contra liuores oculorum & aliarum partium a verberibus, quos puluis impositus vna nocte tollere dicitur. Vide de hac Comment. Petropol. 2.

BALANEVM, Gr. βαλανεῖον, lat. Balineum siue Balneum, est proprie remedium corpori potissimum curando, detergendo, emolliendo, fouendo, quin & sudando deputatum: nam est totius corporis lotio; non raro tamen & pro lotione partium solummodo inferiorum sumitur, quas *insessus & semicupia* vulgo vocant. Estque vel *siccum* vel *humidum;* sicca parantur ex cineribus, sale vulgari, arena, chalybe limato &c. *Humida* sunt vel *vaporosa*, vel *aquosa: vaporosa* fiunt ex coctione radicum, herbarum, florum, seminum, &c. cuius vapor tantum suscipitur: *aquosa* sunt vel *artificialia*, quæ parantur ex decoctis medicamentosis: vel *mineralia*, quæ *thermæ* vocantur, quarum aquæ, vt prisci describunt, sunt aluminosæ, ferreæ, cupreæ, nitrosæ,

sulphureæ

sulphureæ, bituminosæ, vitriolicæ, &c. Ex βάλλω pello, & ἀνία tristitia seu morbus: sed est potius allusio, quam etymologia vera. Proxime enim venit a βαλανεύς, *balneator*. βαλανεύω, *balneatorem ago*. Vnde ille dictus, sit alia est quæstio: forte a βάλανος, glans vnguentaria. Vide Eymologic. magn. G. Ein Bad.

BALANOCASTANVM, est radix tuberosa, quæ etiam Bulbocastanum appellatur. Ex βάλανος, glans, & κάστανον castanea.

BALANOS, est glans proprie quercus, sed latius sæpe sumitur pro quibusque fructibus oblongis & duris. Forte a βάλλω proiicio.

BALANVS, seu GLANS, est penis suprema pars, præputio tecta. Βάλανος. G. Der Kopff am männlichen Gliede. Item *clitoris muliebris*, vide *clitoris*. Sic etiam bulbosi fructus & radices appellantur, vt iuglans quasi iouis glans; item glans quercus, Bulbocastanum &c. G. Ein Eichel. Item *Suppositorium*, & *glans*; vide suo loco.

BALANVS MYREPSICA, siue NVX VNGVENTARIA. Venit ex Aegypto, Arabia, Aethiopia, Syria & Barbaria. Fructus est arboris Tamarisco similis, magnitudine auellanæ nucis, intus nucleum continens pinguem & oleosum, veluti amygdalæ. Plinio dicitur *myrobalanum*. Arab. *Hab el ben*, vel *ban*, ab aliis *granum ben*, in officinis *ben*. ex βάλανος glans, & μύρον unguentum.

BALATRO siue BAMBALIO, est vitium linguæ in laxitate consistens musculorum aut vinculi, cui adest nimia oris saliua, loquuntur enim, ac si bucca pulte esset repleta. Sic G. Breyen. Quidam accipiunt pro hominibus nullius pretii. Forte a balatu & vaniloquentia. G. Ein Plauderer, Gacker vel Lallender Tropff.

BALAVSTIVM, Gr. βαλαύστιον, est flos mali punicæ syluestris coloris punicei, saporis adstringentis. An a βλαστεῖν germinare? Gr. βαλαύστιον G. Wilde Granade.

BALBVTIES, Gr. τραυλότης, τραυλισμός, ψελλότης, & ψελλισ-

ψελλισμός. Huc pertinet *blæsitas & blæsalingua; balatro & bambalio*. Est vitium in musculis & organis loquelæ. Estque vox tarda & interrupta, varie flexa, & in quibusdam literarum pronuntiationibus admodum difficilis, hinc cum eas efferre non possunt, alium sonum & inarticulatum siue sibilum, & aspirationem eo conatu, quo difficultati mederi volunt, adspergunt, subinde silent, mox contentiore voce excutiunt incondita quædam, incongrua oris & linguæ contorsione, Porro tremulo sono certa vocabula loquuntur & os habere solent humore nimium madens, quem sæpe cohibere non possunt, quin effluat, aut in adstantes expuatur. Tandem hoc habet balbuties, quod alio tempore maior sit, alio minor: hinc sani & qui bene loquuntur, nimium si festinent, sæpe balbutiunt. G. Das Stammeln.

BALLISTÆ OS, vide *Astragalus*.

BALLOTE, Gr. βαλλωτὴ est marrubii species: habetque caules fortes, quadratos, lanuginosos, rubicundos, folia sibi inuicem opposita, maiora & oblongiora marrubio albo, melissam referentia, sed obtusiora, magis rugosa, in margine incisa, coloris viridis subfusci, odoris fœtidi; flores verticillatos coloris rubri; semina oblonga, in capsula, quæ flori tamquam calix inseruit, inclusa; radix fibrosa, perennis: sic dicitur παρὰ τὸ βάλλειν, καὶ ὦτα, quod ad inueteratos aurium dolores sit efficax. Vocatur *marrubium* nigrum, a foliorum similitudine & *nigrum* a caulis colore, qui niger est respectu marrubii albi: habet odorem virosum vt castoreum.

BALNEVM, Chymicis dicitur vario modo, nempe arenosum, cinereum, martiale, Mariæ, maris, vaporosum &c. *Arenosum balneum* est, cum retorta vel cucurbita in arena collocatur, vel in cineribus vel chalybis limatura *Balneum mariæ* seu *maris*, quod hoc signo notatur B. M. & M. B. est cum eadem instrumenta aquæ calidæ imponuntur; & cum vaporosum dicitur, instrumenta tantum vaporem aqueum excipiunt, vel corpora

 sudatio-

ſudationi exponuntur. G. Im Bad Diſtillieren. De cæteris balneis, vide *Balaneum*.

BALSAMELLA, idem quod *Balſamina*.

BALSAMINA, eſt planta, quæ habet caules craſſos, rectos, ramoſos, ſucculentos, aliquando in parte inferiori rubicundos: folia oblonga, acuta, aliquantulum in margine inciſa, ſaporis amari: flores polypetalos, anomalos; hi autem vel tetrapetali, vel hexapetali; floris tetrapetali petalum ſuperius fornicatum eſt, inferius concauum, & caudatum, duobus lateralibus auritis & amplioribus; floris hexapetali petalum inferius eſt caudæ expers. Piſtillum duobus foliolis ſtipatum, floris meditullium occupat, abitque deinde in fructum, nunc ex vtraque parte turbinatum, nunc ſiliquæ æmulum, valde contractilem, vi elaſtica hac illac diſſilientem, ſeminibusque fœtum, axi ſeu placentæ affixis; radix fibroſa, alba eſt. Nomen, quod ex floribus inſolatione balſamum fiat, ad vulnera ſananda, accepiſſe creditur, quod mirum; nam minime balſamum refert, neque eſt apta ad balſamum conficiendum, ſed penitus eſt venenata planta.

BALSAMITA, eſt planta, quæ habet caules canaliculatos, villoſos, ramoſos: folia oblonga, in margine inciſa: flores in ſummitate caulium congeſti ſunt; his ſuccedunt capſulæ membranoſæ, compreſſæ, oblongæ, ſemina parua continentes: radix mentham refert, fibroſa eſt. Dicitur & coſtus hortorum, mentha corymbifera; deriuatur, ob odorem potentem, a voce balſamum.

BALSAMVM, eius planta frutex eſt, ſeu arbuſcula, tres cubitos ad ſummum alta, folia alens rutæ foliis ſimilia, *Syriacum* dicitur rutæ folio. Naſcitur ſponte in Arabia felici, vnde olim in Iudæam, & hodie in Ægyptum translata, loco quodam occluſo, Cayro vicino, quem *Matersam* vocant, colitur. Eius fructus dicitur *carpobalſamus*; Ramuſculi *xylobalſamum*; Succus *opobalſamum*. Fructus eligatur recens, plenus, pondero-

ſus,

ſus, guſtu mordax. Ramuſculi probantur recentes, tenues & odorati. *Balſamum* dicitur, quaſi *Belſamin* quod in orientalibus linguis exercitati dicunt eſſe, Princeps aromatum, vel oleorum. *Pauſanias*, ſi recte ſcribitur, πάλσαμον vocat. Alii Βλάσαμον. Ægyptii *Balaſſan* nominant. G. Balſam.

BALSAMVS vel BALSAMVM. Balſami vocabulum pluribus in officina vſurpatur ſignificationibus. 1. Denotat genus quoddam *odoramenti* craſſiuſculi inſtar vnguenti, vel linimenti, & hæc ſignificatio vſitatiſſima eſt e. g. balſamus roſarum, apoplecticus & ſimiles. 2. Solent quoque ex gummi reſiniſue cum ſpiritu vini liquores deſtillari, qui extrinſecus illinuntur, balſamique homine veniunt; vt balſamus neruinus, iſchiaticus & ſimiles. 3. *Inunctorium* liquorem ſignificat, eumque oleo craſſiorem, linimento liquidiorem. 4. Balſami nomina ſibi vindicarunt *ſalia fuſa & liquata*, vt balſamus ſalis gemmæ. 5. Sunt *ſingulares* quædam *præparationes*, quibus balſami nomen imponunt; vt balſamum ſulphuris, &c. 6. Tandem etiam lachrymæ quædam arboreæ balſami vocantur, vt balſamus copayuæ. 7. Balſamus eſt, quo cadauera condiuntur. G. Balſam.

BAMBALIO, idem quod *Balatro*.

BAMBAX, idem quod *Bombax*.

BAMMA, eſt tinctura ſeu liquor, in quo aliquid tingitur, aut madeſit, vt panis iuſculo immerſus, a βάπτω immergo. G. Da man was eintaucht, einweicht, eine Tuncke.

BARAS, Arab. idem quod *Alphus*.

BARBA, eſt labiorum & menti pars piloſa. G. Der Bart.

BARBA CAPRINA, vel CAPRI: vocatur a florum, figura, quæ caprinam barbam referre videtur.

BARBA HIRCI, idem quod *Tragopogum*, & *Vlmaria*.

BARBA IOVIS, eſt *ſemper viuum*, ſeu *ſedum*. Eſt arbuſcula quæ habet caulem durum, fere lignoſum, cor-

tice lanuginoſo albo tectum, plures ramos dimittentem, folia bina villoſa, ſplendentia, coloris argenti: flores in ſummitate creſcentes, ſunt exigui, leguminoſi; geniſtam referentes, quo ad figuram, non quo ad magnitudinem; poſt florem ſequitur ſiliqua breuis, fere ouata, fœta ſemine ſubrotundo; creſcit in montibus & locis ſaxoſis circa mare. Gr. Ἀείζωον, ſemperuiuum, a latinis ſic dicta forte, quod putent cum Iouis barba ſimilitudinem habere. G. Haus-Laub, Haus-Wurtz.

BARBAREA, eſt herba S. Barbaræ dicata. Appellatur alias *naſturtium hyemale*.

BARDANA, eſt *lappa*. Forte a bardus, hoc eſt hebes, quia folia habet mollia & hebetia. Vide *Lappa*.

BARYCOCCALON, eſt *ſtramonia*, ſiue pomum ſpinoſum, ac ſi diceres, quod ſit nux, grauem ſomnum producens, ex βαρὺς grauis, & κόκκαλος nucleus.

BARYECOIA, Gr. βαρυηκοΐα, eſt audiendi grauitas, ex βαρὺ graue, & ἀκόω audio. G. Harthörigkeit.

BARYPHONIA, eſt loqnendi grauitas, a βαρὺ graue & φωνὴ vox. G. Schwere Sprache.

BARYPICRON, eſt abſinthium latifolium: quaſi diceres, ſupra modum amarum. Ex βαρὺ graue, & πικρὸν amarum.

BASILARE OS, vulgo denotat *os ſphenoides*, & palati os. Significat quoque occipitis os, quod & *os proræ*, *os memoriæ*, vel *os pyxidis* dicitur. Gr. ἰνίον.

BASILICA, eſt vena brachii interna, *hepatica* dicta, a βασιλεύω regno.

BASILICVM, eſt medicamentum viribus pretioſum, & cæteris excellens, a βασιλεύω regno: hoc nomine tamen plerumque officinale vnguentum digeſtiuum inſignitur.

BASILICVM, eſt ocimum, herba odorifera. Sic dicta, ob vires quas præſtat regias. Βασιλικὸν eſt regium, βασιλεὺς rex.

BASIOGLOSSVM, eſt par muſculorum linguam deprimens, ortum a baſi oſſis hyoidis, finitur prope linguæ cuſpidem, fibris ſecundum longitudinem, & aliquatenus

nus oblique ad latus excurrentibus: ex βάσις fulcimentum & γλῶσσα lingua.

BASIS, eſt cordis ſuperior pars mucroni oppoſita. Item ſuſtentaculum oſſis hyoidis pro lingua: & occipitis os pro ſuſtentando cerebo &c. Item in formulis præſcribendis præcipuum ingrediens: a βαίνω incedo; G. Der Grund, Boden eines Dinges.

BATHMIS, Gr. βαθμίς, eſt ſinus in oſſe brachii ſeu humeri, vtrinque ſinguli; in quo cum extenditur flectiturque tota manus, vlnæ ipſius coronæ, ſiue proceſſus ingrediuntur, a βαίνω ingredior. G. Höhle vom Arm-Bein.

BATHYPICRON, eſt *abſinthium latifolium.* Significat profunde amarum, ex βαθὺ profunde, & πικρὸν amarum.

BATINON MORON, eſt fructus rubi idæi, βάτος enim eſt rubus.

BATIS & BATOS, eſt rubus, vt docet Nicandri Scholiaſtes: dicitur, quod indomita ſit planta, acceſſumque propter ſpinas, quibus valde pungit, non admittit. Εἴρηται, inquit, βάτος διὰ τὸ ἄβατος εἶναι. A contrario igitur nomen impoſitum, βάτος a βατέω, vado, aditus, acceſſus, βατὴ γῆ terra facilis acceſſu: huius fructus βάτινον vocatur.

BATRACHOIDES, eſt geranii ſpecies batracho ſimilis: ex βάτραχος rana, & εἶδος forma. *Batrachion* enim eſt *Ranunculus.*

BATRACHIVM, Græcis, *ranunculus* Latinis. Apuleius nominat *ſceleratam.* Vulgus medicorum perperam *pedem corui* vocat. Sunt etiam qui *flammulam*, ab vrendi facultate appellant. *Batrachion* autem ſiue *ranunculus* dicta eſt haud dubie, quod limitibus humidis opaciſque marginibus, ranarum more lætetur, aut quod aquis, vbi ranæ degunt potiſſimum, gaudeat; aut quod ſub eius vmbra ranæ frequenter inueniantur. *Agreſte* vero *apium*, quod foliis apium æmuletur. *Scelerata*, eo quod comeſta noxia ſit: vel, quod magis arridet, quia

validi ſceleratique mendicantes ſibi crura & lacertos hac ipſa dilaniant, quo poſſint impudentius ſtipem extorquere, atque hac impoſtura pecuniolam aucupari. Βάτραχος eſt rana. Vide *Ranunculus.*

BATRACHVS, RANA & RANVLA, ſeu HYPOGLOSSIS, eſt tumor ſub lingua ſcirrhoſus, ſuppuratorius, vel inflammatorius, continens nonnunquam in folliculo materiam meliceridi ſimilem, linguam ſummopere incraſſans, loquelam difficilem reddens, vnde coaxando vox producitur, a βατραχίζω ranas coaxando imitor; comp. ex βοὴ vox, τραχεῖα aſpera, & ἔχω habeo. G. **Ein Geschwulſt unter der Zunge.**

BAVCIA, dicitur paſtinaca ſylueſtris. Forte a iucunditate; βαυκὸς enim eſt iucundus. Alii *brancam leoninam* aut *vrſinam* vocant.

BDELLIVM, eſt gummi, aut lachryma reſinoſa, myrrhæ guſtu & colore proxima, ſed cuius arboris incertum eſt. Si bonum, guſtu erit ſubamarum, translucidum cum frangitur, pingue cum fricatur, odorum, facile molleſcens, flammam concipiens, eamque cum ſtrepitu pertinaciter alens. Gummi quidam arboris eſſe ſpinoſæ in Arabia, India, Media &c. eſſe putant; illud nomen denotat, quaſi diceres fœtens gummi, a βδέλλω fœteo, pedo.

BECCABVNGA, eſt veronicæ aquaticæ ſpecies: cuius eſt vox male ficta ex Germanico **Bach-Bungen, Waſſer-Bungen.**

BECHION, eſt *tuſſilago* ſeu *farfara.* Sic dicitur quia pectoris morbis medela eſt, βὴξ quippe tuſſis eſt, & βήττω tuſſio.

BECHICA, ſunt medicamenta tuſſim inhibentia, eiusque cauſas corrigentia, Lat. *Pectoralia* a βήττω tuſſio, βὴξ tuſſis. G. **Bruſt-Artzney.**

BEDEGARVM, ſeu BEDEGVAR, vide *Spina alba.*

BEHEN, officinæ noſtrates monſtrant radices nomine *behen.* Vnam *Behen rubram* appellant, alteram *albam.* De vtraque controuertitur cuius ſint ſpeciei. Arabibus

bibus (vt Serapioni) ſunt *Behen*, paſtinacæ radicibus ſimiles. Hinc ſcribit Hali Abbas, *behen & paſtinacæ ſylueſtris radices* nullum inter ſe diſcrimen habere. E recentioribus *behen album* aliqui *polemonii*, ſiue *lychnidis ſylueſtris* ſpeciem eſſe autumant, quam Tabernæmontanus vocat *herbam articularem*. *Behen rubrum*, alii *limonii maritimi*, alii *valerianæ rubræ*, alii *biſtortæ* ſpeciem eſſe putant: aliqui vero, Garzia & monente & reprehendente, *Zerumbeth* eſſe ſtatuunt. Hinc eſt quod aliqui in deſcriptionibus Arabum ſubſtituunt *eryngium*, alii *tormentillam*, alii *angelicam*, alii denique *caryophyllatam*. Actuarius & Myrepſus *behen hermodactylos* eſſe volunt, forſan auellanas purgatrices.

BELEMNITES, eſt lapis, vltra digiti longitudinem non aſſurgens, teres, in apicem obtuſum deſinens, aliquando plenus, aliquando concauus, terram vel arenam recondens, coloris albi, cinerei, aurei, pellucidus interdum, iuxta longitudinem habens rimam: nomen accepit, quia τȣ̃ βέλȣς, id eſt ſagittæ effigiem repræſentat: dicitur & lyncurius, quod ex vrina lyncis conflari falſo putent: vel dactylus Idæus, quod in monte Ida reperitur. G. Luchsſtein.

BELONOIDES, eſt proceſſus ſtyloides, cranii baſi infixus: a βελόνη, *acicula*, εἶδος, *forma*. G. Der ſpitzige Fortſatz der Hirnſchale.

BELLADONNA, eſt planta, quæ caules dimittit ad altitudinem quatuor pedum, qui ſunt craſſi, rotundi, ramoſi, villoſi; coloris rubicundi, obſcuri: folia ſolani ſed duplo vel triplo maiora, & latiora, oblonga, mollia, non anguloſa, aliquantum villoſa aut lanuginoſa: flores ex alis foliorum erumpunt, monopetali, campaniformes, vt plurimum in quinque partes laciniati; coloris albi & purpurei: flori ſuccedit fructus fere rotundus, mollis, ceraſum æmulans, niger, ſplendens, in duo loculamenta diuiſus, continens ſemina placentæ affixa, rotunda vel ouata: radix eſt longa, craſſa, albeſcens, in multos ramos diuiſa. Hæc planta creſcit in ſyluis,

nomen eſt ex lingua Italica, & ſignificat pulchram & ornatam matronam. Putant aliqui eſſe corruptum ex *Bellonaria*, quo nomine olim dictum ſolanum ſomniferum ſcribit *Apuleius*. Eſt planta multis iam noxis infamata, quas imprudens eſus baccarum attulit. Medici quidam laudant aliqua experimenta ad cancrum vſu huius plantæ curandum: alii alia ab ipſa expetunt. Græce dicitur στρύχνον μανικόν, quod ad verbum eſt *Solanum furioſum;* quo nomine Latine dicitur: quamquam non tam furorem, quam delirium aliquod, cum deglutitionis manifeſta læſione, inferre ſolet. Sed & necem intuliſſe illis, qui copioſe aſſumſerunt, obſeruatum eſt. Cum radice magis etiam caute, quam cum fructu, mercandum eſt.

BELLIS, BELLVS FLOS, & HERBA MARGARETÆ eſt planta parua, humilis, quæ habet folia parua, oblonga, læuigata, in extremitate ſua circularia, repentia, quædam parum crenata, alia integra; calicem monophyllum, profunde diuiſum, & multifariam ad baſin fere vsque: florem habet vel nudum, vel planipetalum; capitulum ſeminale per maturitatem, delapſo flore, aſſurgit; vbique in pratis nota. Sic fortaſſe vocatur, quod in pratis vbique bellum & lætum aſpectum præbeat. Vocatur & conſolidago; quia ſucco ſuo glutinoſo vulnera conſolidat. G. Maßlieben, Gänſeblumen, Monatblümlein, Tauſendſchön.

BENEDICTA HERBA, vide *Caryophyllata*.

BENIGNVS MORBVS, eſt qui nulla vehementia & ſæua, ſupra ordinarium curſum, habet ſymptomata. G. Eine nicht allzu ſchwere Kranckheit.

BENZOIN, gummi reſina eſt, vt dicunt, arboris proceræ. Verum *Bontius* dicit reperiri in Iaua plantam ex pluribus ſarmentis coalitam, qualis eſt ſmilax aſpera ſeu ſalſa parilla, niſi quod ſarmenta ibi brachii craſſitiem æquent, vel etiam ſuperent, ita vt hæc in medio ſæpe truncus arboris continuus ſatis craſſus appareat, ex huius cortice inciſo colligitur gummi benzoin. *Grimmius*

notat esse arborem egregiæ formæ, recti caudicis, & mediocris magnitudinis, habentem viri plerumque crassitiem. Crescit ad occidentem Sumatræ. Fructus fert rotundos sed compressos, magnitudinis paruæ nucis auellanæ, & inclusus est tunicæ, instar nucum iuglandium, quæ tamen aliquantulum pilosa est. Folia profert tenera & mollia, inferius pallido-viridia, superius vero saturate viridia. Nucleus huius fructus saporem habet ingratum & amarum. Arbor quinquennis vel sexennis usque ad lignum, secundum longitudinem, vulneratur, vnde liquor albus, tenuis, viscosus, glutinosus & pellucidus exstillat, qui solari calore induratur, vnde duplex gummi album & citrinum, vel crassius & obscuri coloris. Estque valde odoratum, & si bonum, pellucidum, globulis candidis refertum, thuris æmulum, citrinescens est. Vocatur & *Asa dulcis*. G. Benzoin.

BERBERIS, est magna arbuscula, ramosa, spinosa, corticem tenuem, & politum habens; folia oblonga parua, viridia, in margine incisa, aliquantulum aspera, saporis acidi; flores lutei in paruos racemos congesti, & multis paruis foliis flauis instructi sunt; his succedit fructus tener, paruus, oualis, succo plenus, post maturitatem coloris rubri, saporis acidi, adstringentis, grati, semina oblonga, dura, coloris fusci in se habens: hæc arbuscula crescit in locis incultis: dicitur & *Oxyacantha*, idque a spinarum acuminatis cuspidibus. *Berberis* vero est vox origine barbara. Vocatur etiam *spina acida* & *crespinus* vel *crispinus*, ab Italica voce *crespino*. G. Preissel-Beer.

BERIBERI, *Bontio* aliisque vox familiaris, quando loquuntur de morbis frequentioribus apud Indos. Vox est barbarica significans paralysis speciem, cum quis nictitando genubus & eleuando, ouium instar incedit.

BERYLLVS, βήρυλλος, quasi virillus, a virore lapidis.

BES, alias *Bessis*, quasi bis triens, quia duo assis trientes, seu quod dempto libræ triente superest, *hoc est*, vnciæ VIII. vulgo *marca*. Vox præterquam *Celso*, multis

aliis vſitata. Olim *Des*, veluti dempto triente. Alias libra numularia & octonaria.

BETA, eſt planta culinaria, quæ habet folia ex radice erumpentia magna, polita, ſplendentia, ſatis carnoſa, tenera, viridia, vel albeſcentia, aliquando viridia ſubfuſca, vel rubicunda, ſucco ſaporis nitri plena; flos eſt apetalus, ſtamineus, in globum collectus, calice quinquifido prehenſus; cuilibet floſculo ſubnaſcitur ouarium, quod eſt vaſculoſum, vno fœtum ſemine. Fructus tres, quatuorue in vnum colliguntur, radix annua, in nonnullis valde carnoſa, craſſa: dicitur cicla officinarum. Gr. σεῦτλον, vel τεῦτλον. G. **Mangolt, Runckel, Bete.**

BETONICA, eſt planta, quæ habet folia ex radice erumpentia oblonga, ſatis ampla, viridia, in margine inciſa, parum aſpera, ſaporis amari; caulem quadratum, parum rugoſum, folia hinc inde bina oppoſita habentem; flores in verticillos, deinde ad ſuperiora in ſpicas digeruntur, galea erecta, imbricata, bifida, barba trifida, ſegmento medio bifido, maiore; ſemina oblonga, in capſula, quæ flori tanquam calix inſeruiuit, incluſa; radix craſſa, fibroſa. Κέςρον a Græcis dicta eſt. Naſcitur in pratis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoque Gr. ψυχότροφον, vocata eſt, quaſi frigus alens. Ab inuentoribus Vettonibus Hiſpaniæ populis *Betonica* & *Vetonica* appellata eſt. Porro caryophylleus flos etiam vocatur *betonica*, vel *tunica* detractis a betonica duabus literis prioribus. G. **Betonien.**

BETVLA & BETVLIA, arbor eſt mediocris altitudinis, cuius rami ſunt tenues, flexiles, incuruati, cortex exterior trunci eſt craſſus, aſper, albus, fiſſus; interior vero eſt tenuis, politus inſtar pergameni, hunc etiam veteres papyri loco adhibebant; lignum eſt album; folia mediocriter lata, acuta, in margine dentata, populo nigræ ſatis ſimilia, viridia, tenera, polita, ſaporis amari; flos mas amentaceus, folioſus axi affixus capillaceo longo; fructus, loco a flore remoto ſquammoſus,

ſus, cylindraceus, ſub ſquammis ſuis recondens ſemina alata. Hæc arbor creſcit in ſyluis: quidam dici putant, quod bitumine ſcateat; apud PLINIVM enim legere eſt; *Bitumen ex ea Galli excoquunt*, id quod hodieque faciunt ſeptentrionales. Vocatur oleum betulinum. Vtuntur eo veterinarii & coriarii. Malunt alii a batuendo nomen accepiſſe: batuere enim cædere eſt. Sic batula, leui mutatione, fit betula. G. Bircken-Baum.

BEZOAR, eſt vel chymicum, vel animale. *Chymicum* eſt compoſitio ex *butyro antimonii* & *ſpiritu nitri*, ex qua puluis albus componitur, aduerſus venena morborum malignorum, qui & ſudorem prolicit. *Animale* duplex eſt, *orientale* vel *occidentale*. Orientale reperitur in animali capri-cerua dicto. Eſtque animal Perſiæ ac Indiæ orientalis, partim ceruo ſimile, partim capræ: hinc fit vt aliis capra audiat, aliis hircus, aliis capri-cerua, Perſis *Paſen*. Iſte lapis in prædicto reperitur animali, nempe in prouentriculo, hinc & in ventriculo aliisque cauitatibus internis. Figuram habet oualem, rotundam, ſeſſilem & intus cauam, in meditullio paleam continet, pilos, vel ſimilia, ſuperficies eſt læuis & glabra cum ſplendore, ſubſtantia e laminis, cæparum ad inſtar ſibi incumbentibus, compacta, variante colore, plerumque atro virente, hinc dilutius virente, palleſcente, cineritio, fulueſcente, melleo &c. odore nullo, niſi contrito, tum muſcum aut griſeam ambram redolet: variante magnitudine & pondere: plerumque intra iuglandis magnitudinem conſtitutis, vel paulo maioribus aut minoribus. Dantur quoque artificialia, ſed vili pendenda. Inprimis reperitur hic lapis, notante KAEMPFERO, in Perſidis prouincia *Laar*, & quamuis plures regni regiones inhabitat, lapides tamen bezoardicos non omnes gignunt, quia non ferunt herbas, ex quibus depaſtis lapides creduntur generari, vel qui generantur non omnes æque nobiles ſunt, hinc in quibusdam locis nulla ex prædictis beſtiis datur ætate prouecta, quæ lapidem non contineat, cum in aliis ex-

tra

tra Larenſem prouinciam, ex centenis, vix vna ſit, quæ lapide dotetur, eoque vt plurimum exigui valoris: in hircis lapides maiores & frequentius inueniuntur, quam in fœminis. Omnes bezoardici non æque æſtimantur boni; notam legitimi lapidis profitentur, ſi volæ manus cinere aſperſæ, vel creta oblitæ affrictus, lineam inducat luteam, vel ex luteo viridantem. Hæc illis lydius lapis eſt, quo veritatem ſimul ac bonitatem explorant; Acus candentis admiſſio, fallax bonitatis teſtis eſt: legitimi enim plerique ita indurati ſunt, vt acum candentem reſpuant. Quos KAEMPFERVS in natali monte comparauit, & genuinos eſſe nouit, vix candentis acus veſtigium recipiunt, ſed attactu ignis diſſiliunt. Ex lapidis raritate & pretio facile colligitur, bezoardicos, quibus in pharmacopœis Europæi vtuntur, non eſſe Perſicos, vel ex eorum numero, qui a capris bezoardicis *Paſen* nomen ſortiuntur, ſed vel ex aliis animalibus, vel ſub alio cœlo degentibus depromptos & ſuppoſitos. *Occidentale* venit etiam ex capri-cerua, nulla tamen cornua gerente; naſcitur in Peru, dicitur *Vicuniras* ſeu *Taraguas*, in iis locis animalis, vt de priori dictum, inuenitur, circa rem heterogeneam in cauitate media contentam tunicatim concretus. Orientalibus vt plurimum maior; ſuperficie ſcabra, colore cinereo, albo, nigro, obſcureue virente, qui optimus. G. Bezoarſtein.

BEZOAR ANIMALE, eſt hepar & cor viperarum ſiccatarum & pulueriſatarum.

BEZOAR MINERALE, eſt præparatio antimonii ſudoriferi, cui attribuitur virtus, quæ bezoar orientali adſcribitur, vnde nomen.

BEZOARDICVM, eſt medicamentum alexipharmacum venena & malignitates expellens. Deriuatur nomen a lapide bezoar. G. Wider-Gifft.

BIBENELLA, idem quod *Pimpinella*.

BIBITORIVS MVSCVLVS, ſiue rectus, *Oculum adducens*, poſitus in maiori angulo oculi, ortus ex foramine orbitæ irregulari, anterius bulbo implantatur, ſic

dictus,

dictus, quod introrſum, naſum verſus, oculum ducat, bibentesque cantharum inſpicere cogat.

BICEPS MVSCVLVS, hoc nomine gaudent duo muſculi, quorum vnus eſt tibiam, alter cubitum mouens. Qui tibiam mouet oritur vno capite in tuberoſitate oſſis iſchii, altero in inferiore & exteriore parte femoris, & inſeritur in epiphyſi ſuperiori fibulæ. Qui autem cubitum mouet, oritur vno capite a proceſſu coracoide, altero a cauitate clinoide ſcapulæ, inſeritur vlnæ parti anteriori. G. Der zweyköpffige Muſcul.

BICONGIVS, eſt menſura duodecim ſextarios continens: dicitur continere viginti quatuor libras vini.

BILIS, eſt duplex, vel quæ in hepate ſegregatur, vel in veſicula fellea aſſeruatur. Vtraque per ductum cholidochum in inteſtinum duodenum exantlatur, vt ibi ciborum vlteriori perfectioni inſeruiat, & fæces a ſecretione chyli relictas foras conuehat. *Bilis* chemice examinata conſtat ex ſulphure, ſale volatili & pauca aqua. Ordinario flaua vtraque eſt; tamen quæ in veſicula continetur eſt profundius flaua, ſpiſſior, amarior, quam quæ ex hepate continuo deſtillat. Et prior tantum copia, compreſſu externo, contractione fibrarum irritatarum in muſculoſa veſicæ tunica, excernitur; ſed hepatica dilutior, pellucidior, blandior, iugi fluore ſtillat, & ſolis actionibus circumductorum humorum, & reſpiratione expellitur. Vtraque hæc bilis humor eſt ſaponaceus, abſtergens, olea aquæ miſcibilia reddens, reſinas, gummi, tenacia quæque reſoluens, attenuans, homogenea faciens, ſi cum his conteritur; nec alcalica eſt, nec acida, ſed oleo, ſale, ſpiritibus inprimis concreuit aqua dilutis, non combuſtilis, niſi ſiccata prius: hæc tamen bilis cyſtica plus, hepatica minus præſtat; vnde diuerſitas quædam videtur in his. *Præter* ordinem vero vitellina, porracea, æruginoſa, vel glaſtea eſt, quæ colorum diuerſitates ſolummodo ex ſpiſſitudine varia, & mora in cauo communi contracta expullulant. Bilis igitur eſt liquidum ex ſanguine ſecretum, neque

bilis

bilis dicitur, nisi quando a sanguine segregata fuerit; ideoque veterum sententia de humore bilioso, inuenta circulatione sanguinis, prorsus corruit. Gr. χολή. G. Die Galle.

BILIOSVS, dicitur, præsertim veteribus, qui multa bile abundat, & hinc ob temperamentum illud in quosdam inclinat morbos; sed recentiorum multi statuunt, bilem quidem deficere, sed bonam nunquam abundare. G. Gifft-gallig, der viel Cholerische Feuchtigkeit hat.

BILIS ATRA, idem quod *Melancholia*.

BIOLYCHNION, est calor natiuus, qui a parentibus fœtui communicatur, ipsumque deinceps comitatur; verum postea cum in lucem editus est, hic calor sensim perit, postquam pueri spiritus & sanguis ab alimentis & aere nitroso, alterantur, reficiuntnr, mutantur. Ex *βίος* vita, & *λύχνος* lumen. G. Eingeborne Wärme. Terminus est, qui fere in desuetudinem in hodierna schola medica abiit.

BIPINELLA, siue PIMPINELLA, est herba, cuius folia binis ordinibus plumatim siue pennatim digesta sunt, vnde nomen. Vide *Pimpinella*.

BISLINGVA est *Hypoglossum*, seu *Laurus Alexandrina*, sic dicitur, quia supra eius folium insuper foliolnm habet linguæ instar. G. Zungen-Blat.

BISMALVA, siue ALTHÆA, est officinarum vox barbara. Vult dici, quasi duplex malua, vel quæ alterum tantum viribus pollet. Vel dicitur quasi malua ibiscum, vel maluauiscum. Vide *Althæa*.

BISMVTHVM, idem quod *Marcasita*.

BISTACIVM, mutato B in P. fit *Pistacium*.

BISTORTA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, satis ampla, & acuta, magis viridia in superiori, quam in inferiori parte; ex his erumpunt caules rotundi, parua quædam folia habentes; calix monophyllus, membranaceus, geminus, vnus alteri suppositus, instar vaginæ. Ex fundo huius pedunculus oritur, cuius deinde fini adnascitur flos monopetalus, in

segmen-

ſegmenta profundiſſime ſectus, & ſtaminibus octo præditus, in denſas & longas ſpicas congeſtus; in fundo huius floris inuenitur ouarium triquetrum, inſtructum tuba longa, continens poſt maturitatem ſemina triangularia, & ſplendentia. Radix eſt carnoſa, quaſi tuberoſa & geniculata ſeu nodoſa, oblonga, pollicem craſſa, in ſe contorta, capillitio donata, foris ex fuſco nigricans, intus ex flauo rubeſcens, ſaporis auſteriuſculi, adſtringentis, odoris nullius. Creſcit in locis humidis. Voluerunt quidam illam eſſe Britannicam veterum, ſed huius radix eſt tenuis, cum illa biſtortæ ſit ſatis craſſa, folia tamen vtriusque ſatis bene inter ſe conueniunt: dicitur *biſtorta*, ob radicem ſemel aut bis contortam: dicitur etiam *ſerpentaria*, *colubrina* & interdum *dracunculus*, vel *dracontium*. G. Natter-Wurtz.

BITVMEN, dicitur omne corpus, quod igni admotum facile flammam concipit, naptha atque petroleo ſpiſſius, lentum valde, tenacitate tamen primo adhuc diffluente; ab ignis calore liqueſcit, in aqua non ſubſidet nec miſcetur; ſiue minerale, vegetabile, vel factitium fuerit, vnde nomen generale eſt.

BITVMEN IVDAICVM, vide *Aſphaltus*.

BLÆSITAS, eſt deprauata locutio, a vitio linguæ, in conformatione aut obſtructione peccantis. G. Liſpeln.

BLÆSVS, eſt vitio prædicto laborans. Item is cui pedes ſiue crura extrorſum vertuntur: vel cui dorſi ſpina anterius vel poſterius incuruata eſt. Paralyticum quoque ſignificat, a βλαισόω diſtorqueo.

BLAS, eſt nomen ab HELMONTIO confictum, ſignificans generaliter aſtrorum motum localem & alternatiuum; ſed quid ipſe per illud vocabulum ſignificet, forte neſciuit, ſaltem nos neſcimus.

BLATERONES, ex βλὰξ deriuatur. Eſt autem nomen piſcis inutilis, vt ſunt blaterones homines, multa, ſed inutilia dicentes.

BLATTA, vermiculus eſt, quaſi blapta, ἀπὸ τῦ βλάπτειν, id eſt nocendo, quia libros, ac veſt erodit Hinc blattaria herba, quæ blattis ſcatet.

BLATTA BYZANTIA, siue VNGVIS ODORATVS, est alicuius conchylii integumentum: odore suaui, colore fusco, figura oblonga instar vnguis.

BLATTARIA, planta est verbascum referens, differt tantum ab eo, quod eius fructus sit magis rotundus, caules habet rectos, fortes, in ramos diuisos; folia eius sunt longa, verbasco angustiora, acuta, in margine incisa, non lanuginosa, coloris viridis nigricantis, in parte superiori splendentia, odoris ingrati, saporis amari; flores in quinque partes diuisi, odori parum, pedunculis villosis adhærentes; his floribus succedit diuisis in eorum locum fructus, qui includit semina minima, nigricantia. Radix rapum refert, est alba, dura, aliquantulum fibrosa: hæc inuenit nomen hoc latinum, a colligendis in se blattis: nam si alicubi reponitur, vel proiicitur, dicunt plurimas blattas super ea colligi. G. Schaben-Kraut, Motten-Kraut.

BLENNA, est mucus crassus per palati foramina & nares destillans, qui prouenit ex poris & glandulis membranæ Schneiderianæ, inuestientis internas nares, cauitates ossis maxillæ superioris, sinus frontales, ossisque cuneiformis. G. Rotz, der Unflath durch die Nasen.

BLEPHARIDES, idem quod *Cilia*.

BLEPHARON, vide *Palpebra*.

BLEPHAROXYSTVM, instrumentum est, quo palpebræ raduntur & concinnantur, in trachomate, siue asperitudine callosa palpebrarum interiorum, ex Βλέφαρον, palpebra, & ξύω tondeo.

BLITVM, est planta, cuius duæ species dantur generales, vna alba, altera rubra, harum singulæ adhuc diuiduntur in duas alias, blitum album maius habet caulem album, ramosum, quatuor circiter pedes altum; folia betæ instar, sed minora; flores sunt parui, tribus staminibus constantes; ex calice tripartito surgentibus; pistillum autem abit deinde in semen plerumque oblongum, in capsula vesicæ æmula, quæ calix floris fuit, reconditum; radix est longa, pollicem crassa, saporis in-

sulsi,

ſulſi, vt tota planta. Blitum rubrum maius, ſiue blitum nigrum, cum præcedente omnino conuenit, differt tantum colore; & quod eius folia plerumque ſunt minora; datur & blitum album minus, & blitum rubrum minus, refrigerantis & humectantis virtutis, quæ ab inſulſo fatuoque ſapore nomen habent. Gr. βλῖτον, ſtolidum, ignauum. G. Majer, Meyer.

BOA, papularum morbus eſt, cum maculis rubentibus & in tumorem ſurgentibus corpus rubet. Idem quod *Papula*. Quum lues venerea primum innoteſceret, a quibusdam boarum nomine notabatur. G. Böſe Blattern.

BOCHETVM, ſiue DECOCTVM SECVNDARIVM, eſt alicuius decocti ſecunda decoctio. G. Schwacher Tranck.

BOCIA, eſt vas vitreum ventricoſum cucurbitæ inſtar. G. Bauch-Glaß.

BOCIVM, idem quod *Bronchocele*.

BOLBOCASTANVM, vide *Bulbocaſtanum*.

BOLBOS, vide *Bulbus*.

BOLETVS CERVI, *Fungus ceruinus*, *Tuber ceruinum* creſcit in ſyluis, vbi ceruorum copia eſt. Sunt rotundi, magnitudine fere pilæ palmariæ, & aliquando minores; ſiccati cortice obducuntur ſubnigro, & intus continent materiam pulueruIentam nigerrimam. Βωλῖται nomen habent, teſte Marcello, ἀπὸ τοῦ βῶλος gleba, & λίαν valde. G. Hirſch-Brunſt, Hirſch-Schwamm.

BOLVS, eſt medicamentum internum, habens conſiſtentiam, melle paulo craſſiorem. Quantitas quæ vnica doſi offertur, non maior eſſe debet, quam quæ bucca commode excipi poteſt. G. Ein Biſſen, Mundvoll.

BOLVS, terræ genus eſt, ex pallido rubrum, vaporibus martialibus imprimis imprægnatum. Eſtque Armena, Orientalis, Germanica, Bohemica, alba &c. in omnibus linguis *Bolus* appellatur. Gr. Βῶλος gleba.

BOMBAX, nobis, (ſed male) nam arboreus tantum frutex eſt, Baumwolle.

BOMBVS, idem quod *Borborygmus.*

BONNA, vel BONA, eſt Arabicum Bonn, quo denominatur ille fructus, ex quo toſto, molito & aqua feruente infuſo, paratur potus ille notiſſimus, quem Arabes cahua, nos coffe vocamus. Nihil ipſi cum fabis, quas Germanice Bohnen dicimus, commune eſſe hodie ſatis cognitum eſt, poſtquam hic fructus etiam in noſtris hortis ad maturitatem ſæpe perducitur. G. Coffe-Bohnen.

BONIFACIA, idem quod *Laurus Alexandrina.*

BONVS GENIVS, eſt *Peucedanum*: a Græcis prophetis ἀγαθὸς δαίμων, fortaſſe ob eximias vires, vel ob prognoſtica boni ominis, quæ ex illo diuinare putabant.

BONVS HENRICVS, lapathi vel chenopodii ſpecies: planta ſcilicet, quæ plures caules habet pedem circiter altos, craſſos, multis foliis triangularibus cinctos, quorum quædam atriplici, alia aro ſimilia ſunt, ſed alba & farinoſa, longis pedunculis adhærentia. Flos eſt apetalus, conſtans plurimis ſtaminibus ex calice multifido ſurgentibus: piſtillum autem abit in ſemen orbiculatum planum in capſula veluti ſtelliformi, quæ floris calix fuit, reconditum: radix eſt longa, craſſa, in plures ramos diuiſa, coloris flaui: ob vires laudabiles appellatur etiam G. Guter Heinrich, Schmerbel. ſed officinas hodie non intrat, atque parum omnino conſtat de vſu. Nullum animal hanc plantam attingit; ex quo venenatam eſſe colligimus.

BORAGO, BORRAGO, eſt herba, quæ habet caulem rotundum, debilem, excauatum, tenerum, ramoſum, ſetis quaſi obductum, terram verſus inclinatis: folia ex radice erumpentia, ampla, oblonga, aut fere rotunda, villoſa, parum acuta, tactui aſpera, plerumque repentia: flores in ſummitate caulis naſcuntur, cærulei vel albi, pulchri, viſui grati, monopetali, rotati, ex cuius calice multifido oritur piſtillum, mediæ floris parti ad inſtar claui infixum, & quator veluti embryonibus ſtipatum, qui abeunt in totidem ſemina veluti viperini capitis æmula, nigra, quæ in calice ipſo longo ampliato

ampliato maturescunt; radix est crassa, digitum longa, succum viscosum & crassum continens, insipidum. Flores eius inter quatuor cordiales ab antiquitate commendatos accepimus. Putatur *Borago* dici quasi *corago*: quod nomen Apuleius testatur a Lucanis buglosso tribui; de quo Plinius testatur, quod animi voluptatem augeat, si vino iniiciatur: quod idem Dioscorides etiam repetit. Borago autem & buglossum a multis ad idem genus referuntur. G. Boretsch, Burretsch, Borrage.

BORAX. Multi putant esse sal factitium ex sale armoniaco, nitro, tartaro calcinato, sale communi, alumine, quae cum vrina liquentur, filtrentur, & tandem euaporentur. Sunt qui putant originem habere ex stabulis in quibus elephantes aluntur. Sed nostro aeuo cognitum est omnem borracem ex India afferri, ibique ex singulari minera, fere ad aluminis instar, parari. Hinc acceptum Veneti & Batavi depurant & forma crystallina pellucida nobis vendunt. Vsibus internis aliquando adhibetur; sed plurimum consumitur a mechanicis. Nomen deprauatum est ex Arabico *Baurach*, quod illi adhibent nitro designando. *Dioscorides* dicit habere porri colorem, sed nostrum album est, instar nitri. Gr. χρυσοκόλλα siue auri gluten. Borrax, Burreß.

BORBORYGMVS, est murmur in intestinis amplis cum sonitu, ortum a flatu inluso, a βορβορύζω strepitum edo. G. Ein Gemurmel, Getöß in Leibe.

BOROZAIL, aut *Zail* Æthiopum. Ibi grassatur morbus, partes genitales potissimum infestans, diuersus ab eo, qui vulgo *Gallicus* dicitur, qui ex immodica venere, cui multem obnoxii sunt, ortum habet, & hoc nomine denotatur.

BOTANICA, est ea scientiae naturalis pars, quae docet structuram, vires, & vsum plantarum, easque certa methodo in suas classes & genera distribuit; hinc *Botanicus* dicitur, qui hanc scientiam tractat. A βοτάνη herba, G. Kraut-Kennung.

BOTHOR, sunt pustulae oris non serpentes, sed tales

quæ facile ſuppurantur & delentur, etſi nonnunquam leuiter eas ſuppurare contingat. Eſtque *Bothor* generalis appellatio etiam puſtularum faciei, pulmonis & aliarum partium. Variolæ ac morbilli etiam *Bothor* ab Arabibus nominantur, & pro veſiculis puſtuliſque oculis aduentantibus ſumuntur.

BOTRYS, eſt racemus vuarum vitis; vt & herbæ nomen, quæ ſic a ſemine vocatur, quod racematim ramulis adnaſcitur; ſiue quod plura eius ſemina caulibus ſic conferta pendeant, vt racemi in vua referant imaginem, a Cappadocibus ἀμβροσίαν vocari author eſt *Dioſcorides*. G. Trauben-Kraut, Krotten-Kraut.

BVNIAS, Gr. Βουνίας, ſpecies napi, cuius radix in rotundum creſcit.

BOVINA FAMES, idem quod *Bulimia*.

BRABYLA, prunorum ſpecies; ſic dicuntur, quia aluum ducunt. Gr. τὰ βράβυλα.

BRACHERIVM, idem quod *Amma*.

BRACHIA, Gr. Βραχίονες, quid ſint in homine notum eſt. Ita quoque vocantur plantarum, præcipue autem arborum rami, quod inſtar brachiorum hominis extendantur. G. Der Aſt.

BRACHIALE, idem quod *Carpus*.

BRACHIÆVS, ad *Brachium* pertinens.

BRACHIVM, ſiue LACERTVS, Gr. βραχίων, eſt membrum conſtans brachio proprie dicto, cubito & manu. G. Der Arm.

BRACHYLOGVS, eſt qui ſuas ſententias breuiter determinat. *Brachylogia* eſt breuis locutio. Vt ſunt *aphoriſmi Hippocratis*, βραχὺ breue, & λέγω dico. Vide *aphoriſmus*.

BRACHYPNOEA, ſignificat frequentius breuem, & ſimul ex longis interuallis factam ſpirationem.

BRADYPEPSIA, eſt tarda in ventriculo ciborum concoctio, orta ex defectu ſaliuæ, liquoris gaſtrici, fibrarum ventriculi laxitate, pituita viſcida abundante, motu

corporis

corporis & respiratione imminutis: ex βραδὺ tardum, & πέπτω coquo. G. Langsame Kochung des Magens.

Βραχυπόται, ex βραχύς, breuis, & πίνω, bibo, qui parum, & raro bibunt. Plerumque sunt phrenitici, qui ad potus necessitatem non attendunt.

BRANCA, est vox Italica,& significat pedem: sic vocatur acanthus,*branca vrsina*: ideoque a similitudine quam eius folia cum anterioribus vrsorum pedibus habent.

BRANCHVS, est raucedo faucium, & asperæ arteriæ. Raucitas *Plin.* rauis *Plauto*. Gr. βράγχος. Vide *Raucedo*.

BRASSICA, est planta, quæ habet caulem humilem, crassum, cortice duro obductum, substantia medullosa repletum, saporis acris subdulcis: folia in initio erumpentia sunt ampla, obrotunda, fragilia, rubicunda, succulenta, rugosa, incisa, sinuosa, caulibus longis & crassis adhærentia, plerumque conuoluta, neruosa, foliis in parte inferiori decisis, altera superioris partis sibi inuicem accumbentia & comprimentia. Formant magnum caput obrotundum; flores quadrifidi & cruciformes tetrapetali, ex quorum calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu siliquam teretem, longam, cylindraceam, septo intermedio, cui valuæ imbricatæ vtrimque adhærescunt, in duo loculamenta diuisam, seminibusque fœtam subrotundis. Radix est crassa, multas habens fibras. Gr. Κράμβη. Nomen, docente Festo & Varrone, accepit a præsecando, quod ex huius scapo minutim præsecatur, siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Non desunt, qui brassicam contendant ἀπὸ τοῦ βρώτειν, a *vorando* nomen accepisse, Estur enim a tota plebecula tum cocta, tum cruda, vel muria condita. Vide *Crambe*: hæc planta diuiditur in tres species, 1. est quæ folia clausa habet, & dicitur capitata, 2. quæ folia explicata habet, 3. Brassiea cauliflora dicitur. G. Kohl.

BRASSICA MARINA, vide *Soldanella*.

BREGMA, est os sincipitis, figuræ quadrangularis, anterius interuentu suturæ coronalis coniunctum ossi frontali, posterius interuentu suturæ lambdoidis connexum

ossi occipitali, laterali vna parte, intercurrente sutura sagittali, connectitur cum suo pari cognomine, altero latere cum osse temporum; a βρέχω madefacio, quia illa ossa infantibus, & sæpe adultis, humida & tenera sunt.

BREVE VAS, dicitur vas venosum a ventriculo in ramum venosum lienarem transiens. Antiqui ita singulari numero appellant, forte magis ad animalium, quæ pro familia mactantur, quam ad hominum lienem attenti. In homine autem sunt plures eiusmodi venæ, vnde recentiores malunt dicere vasa breuia. Pleraque, quæ veteres vasi breui tribuebant, falsa hodie deprehensa sunt. G. Das kurtze Gefäß.

BREVIS CVBITI MVSCVLVS, est musculorum cubiti extensor secundus dictus & breuis. Oritur ab humeri ceruice, posterius miscetur cum longo & humeri os occupat, desinit vero in illam olecrani partem, cui innitimur. G. Der kurtze Ellenbogen-Muscul.

BRITANNICA, est herba, quæ primum celebris facta est, quum Romani in Germaniæ tractu maritimo, prope Frisios, castra posuissent, ibique stomacace laborarent, huiusque herbæ vsu restituerentur. Hanc aliqui dicunt in conuallibus locis prope arcem *Bretten* reperiri, vnde nomen deducunt. Sed male: neque, a britannica insula deduci debet, vt nonnulli statuunt. Sed est vox origine Frisica. Medetur quippe gingiuis sanguinolentis in scorbutico malo, quando dentes vacillant, consumuntur, atque decidunt. Venit itaque a vocibus *Britten & Brit*, quod sonat *firmiter claudere* vel *inhærere*, vt dentes sanis in alueolis solent, deinde additur *Tan*, & vnius litteræ adiectione *D* fit *tand*: & *Hica* significat dentium expulsionem: hinc nostris *Hik* siue singultus, quia illa conuulsionis species cum flatu expellitur. *Abr. Muntingius*, qui eam reperisse sibi videbatur, facit speciem lapathi exigui, quod humidis locis prouenit, scripsitque de ea commentatiunculam.

BRIZA, est frumenti species, ex quo panes conficiuntur: dicta hæc planta ἀπὸ τοῦ βρίζειν, quod est onerare, illo aggrauare

aggrauare, & quaſi veterno ſopire; quod huius panis eſu euenire, ſcriptum reliquit GALENVS.

BROCHI, ſunt labiones, ſiue qui magna & inordinata labia habent: Item laquei chirurgici genus.

BRODIVM, eſt liquor in quo medicamenta vel aſſeruantur vel diluuntur. Item expreſſus ſuccus ex materia cocta, v. g. ex capone. G. Brühe.

BROMOS, eſt frumenti ſpecies: dicitur βρῶμος & βρόμος, non a fœtore, ſed potius quia veterina ea multum veſcantur, vel a fragore, ſonituque, quem ſeges matura, minimo tacta flatu, edit. Alii βρῶμος legunt a βρῶμα, quod cibum ſignificat. Vocatur aliquando *Auena*.

BRONCHIA, ſunt aſperæ arteriæ, ſeu fiſtulæ reſpiratoriæ ramificationes; quæ ex annulis cartilagineis & membranis contractilibus componuntur: quæque primo in ramos, dein in ramulos innumeros diuiſæ, deſinunt in minimas illas veſiculas, præcipuam pulmonum ſubſtantiam conficientes, quæ ramulis racemorum inſtar adhærent. Diminutiuum a βρόγχος, guttur.

BRONCHOCELE, eſt tumor in larynge, aut broncho vel glandula thyroide, apparens, ortus ab humoribus in folliculis adipoſis ſtagnantibus, vel ab aere emphyſematis ſpeciem referente, a βρόγχος media pars aſperæ arteriæ, & κήλη, hernia, tumor. G. Gurgel-Geſchwulſt.

BRONCHOTOMIA, eſt aſperæ arteriæ, in membranoſa eius parte, quæ eſt intra duos annulos, ſectio; vſus eſt in angina caput laryngis occupante, ad ſuffocationem inhibendam, ex βρόγχος media pars aſperæ arteriæ, τέμνω ſeco. G. Eröffnung der Lufft-Röhre.

BRONCHVS, eſt aſperæ arteriæ portio media, fiſtuloſa, ex annulis incompletis, ſiue non perfecte rotundis, anterius conſtructa; poſterius per membranam muſculoſam connexis, vbi in rotunditate deficiunt; ſuperior pars *larynx*; inferior *veſicularis* dicitur: inſeruit voci & reſpirationi. A βρέχω irrigo, humecto. Vetuſtiſſimi enim

physiologi docebant potum omnem ad pulmones demitti; vnde hic canalis totius corporis rigatorius existimabatur. G. Die Lufft-Röhre.

BRVCHVS, Gr. βροῦχος, forte, a βρόχω, voro, comedo, vermis est herbas, & arborum frondes rodens.

BRVNELLA, est planta, quæ habet caulem minimum, repentem, lanuginosum parum, angulosum, coloris purpurei: folia oblonga, villosa, rubicunda, saporis viscosi aliquantulum amari: flores in spicam squammatam, densam, breuem congeruntur, habentque galeam erectam, integram, cauam, longam, in superiori parte in decem labiis dissectam: semina obrotunda in capsula, quæ flori tanquam calix inseruit, inclusa: radix est parua, fibrosa; crescit hæc planta in syluis & montibus. Vide etymon in Prunella.

BRVSCVS, vide *Ruscus*.

BRYGMVS, est dentium inter se collisorum stridor & strepitus, ortus a motu conuulsiuo musculos maxillæ inferioris occupante, obseruandus in epilepsia, similibusque morbis conuulsiuis. Gr. Βρυγμός. G. Knirschen mit den Zähnen.

BRYON, est muscus, a βρύειν pullulare, quia muscus ex arborum corticibus expullulat. Vide *Muscus*.

BRYONIA, dicitur a βρύειν pullulare, quod in adiacentes scandens late pullulet: videtur deriuari a βρύον vua: vel a βρύειν germinare: vuas enim profert, & plura & longa germina. Gr. Ἄμπελος λευκὴ, ψίλωθρον. *Vitis alba* dicitur, non quod vitis sit, sed quod in vitis similitudinem, iuxta parietes proserpat, clauiculisque vbique adhæreat: *Viticella* idcirco quoque nomen est: vt & *Psilothrum*, quod eius acinis coria depilari possint. Planta est quæ habet caules exiguos, ramosos, teneros, villosos, intra paruum tempus in magnam altitudinem crescentes, scandentes, plantas vicinas amplectentes. Folia vitim referunt, sed minora, aspera, albescentia: flores sunt monopetali, campaniformes, albi, exigui, patentes, quinquifidi, ora radiatim expansa, calice

tenacissime

tenaciſſime comprehenſi, proprio calici adnati, ita, vt vnum corpus eſſe videantur, quinque ſtaminibus prædi-ti; alii flores ſimiles innaſcuntur ouario ſupra apicem eius calice inſtructum. Ouarium innatnm fini pedunculi, eſt bacca rotunda, vel ouata in initio viridis, ſed poſt maturitatem rubicunda, ſuccum flaueſcentem ſaporis ingrati habens, in qua hærent ſemina plura ouata & acuta. Huius ouarii apex coronatur calice & flore hermaphrodito ſimili flori maſculino, ſed minore: radix longa, craſſa, tuberoſa, carnoſa, albida, flaueſcens, quaſi fungoſa, intus circulis donata, ſaporis acris mordacis, amaricantis, nauſeoſi, odoris viroſi, dum recens eſt; mitior fit, dum ſeneſcit. Obſeruatum eſt ad triginta annos viuere, & radicem ad hominis craſſitiem excreuiſſe; creſcit in ſepibus & locis vliginoſis: ſi radix eſt bifurcata, tunc illam ſæpe pro mandragora vendunt, cultro faciem fingunt, & in ſuperna parte infigunt granum hordei, quod deinde creſcens, emittit radices tenues, quæ pilos capitis referunt. G. Stick-Wurtz, Gicht-Rüben.

BRYOPTERIS, ſeu DRYOPTERIS, eſt filix querna alba, muſco quercino innaſcens, a βρύον muſcus quercinus, & πτέρις filix, folia enim alarum in modum habet explicata, a πτέρυξ ala.

BRYTON, eſt cereuiſia; a βρύω germino, pullulo, quia hordeum, ex quo cereuiſia coquitur, prius pullulare, & germen emittere debet.

BVBONIVM, ſeu INGVINALIS; ſic dicitur quia bubones, ſeu tumores inguinales, ſanare dicitur: βουβὼν enim eſt inguen, & tumor in inguinum glandulis.

BVBO, eſt inguen, ſiue locus a flexu femoris ad pubem. Item tumor p. n. in inguinibus, a lue venerea, vel peſte excitatus, hærens in glandulis inguinalibus vel inflammatis, vel ſuppuratis, vel ſcirrhoſis. Gr. βουβὼν G. Druſen, Schlier, Wachs-Druſen.

BVBONOCELE, eſt *hernia* ſiue *ramex inguinalis*, hoc eſt quando inteſtina per proceſſum peritonæi dilata-

tum, iuxta decurſum vaſorum ſpermaticorum, in inguina delabuntur & tumorem p. n. conſtituunt. Nonnunquam pro bubone ſiue tumore in inguine ſumitur, ex βυβὼν inguen, & κήλη tumor. G. Ein Leiſten-Bruch.

BVCCA, Gr. Γνάθος, Κόῤῥη. Dicitur oris pars laxior, quæ inflando tumet, vti apparet in tubicinibus. G. Die Backen.

BVCCINATOR: eſt muſculus buccarum rotundus, circuli inſtar, tenuis & membranoſus, variis fibris intertextis ori tunica inſeparabiliter ſuccinctus. In huius centro obſeruauit *Caſſerius* robuſtum quoddam vinculum exterius enatum, & os genarum perreptans, vbi in muſculum quendam paruum & gracilem buccæ directe oppoſitum terminetur. Oritur a ſuperiori maxilla, inſeritur in inferiorem ad gingiuarum radices. Vſus eſt buccas cum labiis mouere: Eſtque dentibus inſtar manus, dum huc illuc ad dentes cibos propellit, quo exactius comminuantur. G. Der Backen-Muſcul.

BVCCINVM, eſt flos regius, ſic dicitur a ſimilitudine tubarum, quæ buccinæ dicuntur.

BVCCVLA, eſt carnoſa ſub mento pars. G. Unter-Backe.

BVCEROS, eſt fœnum Græcum: ſic dicitur quia eius ſiliquæ bouis cornu referunt, ex βοῦς bos, vacca, & κέρας cornu.

BVCRANION, eſt *antirrhinon*, ſic dictum, quod eius florum anterior facies, bouis capiti ſimilis ſit. Ex βοῦς bos, & κρανίον, caput, cranium.

BVGLOSSVM, eſt planta, quæ habet folia longa & mediocriter ampla, villoſa, aſpera, coloris viridis fuſci ſplendentis: caulis ad altitudinem vnius vel duorum pedum aſſurgit, ſetis quaſi cinctus, in parte ſuperiori diuiditur in plures ramuſculos, ex quibus naſcuntur floſculi rubri, cærulei, vel albi, qui ſunt monopetali, infundibuliformes, & multifidi, ex quorum calice ad baſin vsque ſecto, ſurgit piſtilium, infimæ floris parti ad inſtar claui affixum, & quatuor veluti ſtipatum embryonibus,

nibus, qui deinde abeunt in totidem ſemina viperini capitis æmula, quæ in calice ipſo longe ampliato matureſcunt; & ſaporis ſunt amygdalarum: radix eſt longa, obrotunda, digiti craſſitie, intus alba, extus nigra; tota planta habet ſuccum viſcoſum: dicitur & lingua bouina: eſt ſpecies boraginis, & flores eius inter cordiales referuntur. Ex βȢς bos, & γλῶσσα lingua, quia folia huius plantæ figura & aſperitate ſua linguam imitantur. G. Ochſen-Zunge.

BVGVLA, eſt planta, quæ habet duos caules, quorum vnus flores habet & eſt quadratus, alter tenuis & repens eſt; ambo aliquantulum lanuginoſi ſunt: *Folia* habet oblonga, ſatis ampla, maiora origano, mollia, aliquantulum in margine inciſa, ſaporis ſubdulcis, poſtea amari & adſtringentis: flores in ſpica verticillatim oriuntur, labio breui ſtaminibus ornato, inferiori trifido, media parte procumbente bifida & maiore: ſemina obrotunda, in capſula, quæ flori tanquam calix inſeruiuit, incluſa: radix fibroſa, ſaporis adſtringentis. Datur & altera ſpecies bugulæ, quæ dicitur conſolida media Geneuenſis; eſt herba vulneraria, ideoque conſolida media dicta. Nonnulli vocem deriuant à buglossa. G. Gülden-Güntzel.

BVLAPATHVM, eſt *Lapathum bouinum*, ſeu potius *magnum*, quia particula βȢ eſt intenſiua. Vide *Lapathum*.

BVLBI, Gr. Βολβοὶ, ſunt radices rotundæ, tunicatæ quales ſunt cæparum, tuliparum, hyacinthorum &c. etiam ad alias radices vox illa transfertur, nempe ad radices tuberoſas, vt glandes terreſtres, bulbocaſtana, ſolani tuberoſi & chryſanthemi tuberoſi &c. Radix bulboſa vocatur, quando plurimis conſtat lamellis vel membranis carneis ſibi inuicem parallele impoſitis; quæ deinceps maximam partem in folia explicantur, ex quorum medio floriger caulis exſurgit, quæ omnia in autumno pereunt, ſed in medio gemmam relinquunt, quæ remanet, & in qua iam tunc noua futura exiſtit planta, quæ ſequenti vere radices ſuas emittit, caulem, folia, & flores explicat; vt in prædictis

dictis plantis videre est: imo in huius nucleo medio iam hæret planta anni tertii: hoc cum tuberosis radicibus bulbosa commune habent, quod citra gemmam mediam, vnam, vel plures minores relinquat gemmulas (prout in magis vel minus fertili luxuriat solo,) quæ sequenti plerumque anno nouas fibrillas emittunt, & sui iuris factæ matrem deserunt, & propriis præsunt muneribus. G. Bollen, Zwiebel-Gewächse.

BVLBINA, & BVLBINE, videtur diminutiuum a *Bulbus.*

BVLBOCASTANVM, est planta, quæ habet folia tenuissime diuisa, ad seseli accedentia, sed saporis debilioris, cauli longo purpureo adhærentia; flos, semina, & vmbella ad seseli quoque accedunt; radix est bulbosa, nigra cute obducta, carnosa, edulis, extus nigra, alba intus; pro bulbo habet quasi nucem castaneam, hinc nomen dicitur Italis pancaseole, ex pane, & caseo, quia nutrit instar panis & casei. Ex βολβὸς bulbus & κάστανα castanea, glans castaneam enim sapit; vocatur etiam glans terræ. G. Erd-Nuß, Erd-Kesten, Erd-Eichlen, Acker-Eichlen.

BVBONIVM, vide *Aster.*

BVLBASPHODELVS, est Asphodelus bulbosus.

BVLIMIA, idem quod *Bulimus.*

BVLIMVS, Aurel. *phagedæna, edacitas præter consuetudinem* Horatiano. Gr. Βελιμος, βελιμία, βέβρωσις, φαγέδαινα. Estque fames aucta nimis; quam sæpe lipothymiæ comitantur, *bouina* dicta: oritur aliquando a ventriculi fermento nimium acri, & quacunque acrimonia huc delata, vel vermibus, vel actionibus corporis validis, & fibrarum ventriculi & intestinorum robore summo, vnde tunicæ membranaceæ & nerui irritati remedium, scilicet alimentum, sibi appetunt. Ex βȣ̃ς, bos, siue vt aliis placet ex particula βȣ̃, significationem augente & intendente, & λιμὸς fames. G. Allzu grosser Hunger.

BVMELIA, est *fraxinus bubula*, vel vt aliis placet, *fraxinus*

fraxinus magna: ex βȣ̃ς bos, aut ex βȣ particula augendi, & μελία vel μελέα Fraxinus.

BVNIAS, siue NAPVS, significat radicem tuberosam crassam & magnam. Gr. βȣνιάς.

BVPHTHALMVM, est planta, quæ habet caules ad altitudinem vnius vel duorum pedum crescentes, tenues, lanuginosos: folia alternatim incisa, lanuginosa, dentata, tanaceti minoris similia: flos est radiatus, eiusque discus ex plurimis flosculis, folio imbricato inter se distinctis, componitur, corona vero ex semiflosculis, embryonibus insidentibus, & calice squammoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina plerumque tenuia & angulosa. Radix est dura & lignosa. Dicitur etiam *oculus bouinus* seu *cotyla fœtida*. Vocatur sic, quia eius flores oculi imitantur formam & boum potissimum oculis similes sint. G. Kröten-Dill, Hunds-Dill, Hund-Blume.

BVPLEVRON, est planta, quæ habet caulem nodosum, in ramos diuisum: folia sunt oblonga, satis ampla, rigida, dura, neruosa, acuminata, auriculæ leporis satis similia, & alterno ordine cauli adnata. Flos est rosaceus, vmbellatus, quinque petalis constans in orbem positis, & calici insidentibus; is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, oblongis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis. Crescit hæc planta in locis montosis ad sepes, & in dumetis. Videtur componi ex βȣ̃ς bos, & πλευρὸν costa, quasi diceres bouis costa: dicitur & auricula leporis. G. Haasen-Öhrlein.

BVPRESTIS, G. Βȣπρῆστις, insectum est de genere cantharidum, in arbore pinu degens. Dicitur ex βȣ̃ς, bos, & πρηστὴρ, qui incendit, ex πρῆθω, quod si bos in pascuis illud animal deuorauerit, inflammatione perit, & tumore abdominis.

BVRSA PASTORIS, est thlaspios species, quæ habet folia oblonga, incisa instar erucæ, repentia: caules sunt exigui, ramosi, in alas diuisi, folia habentes, quædam integra, alia profunde incisa: flores parui, albi, iuxta

caules

caules ordinati, quadrifidi, cruciformes ſunt; poſt florem ſequitur fructus triangularis, compreſſus, burſam referens, diuiſus in duo loculamenta, continens ſemina exigua, fere obrotunda, nigra: radix eſt longa, alba, fibroſa, ſaporis ſubdulcis & ingrati: creſcit hæc planta in omnibus locis incultis: ſic dicitur, quod eius folliculi ſeminales burſam paſtoriam apprime referant. Etiam *pera paſtoris* vocatur. G. Taſchen-Kraut.

BVRSALIS MVSCVLVS, eſt *obturator* femoris internus, ſic dictus quia tendines quadruplices iunctos intra carnoſum veluti marſupium, a tertio & quarto quadrigemino, eleganter formatum abſcondit. G. Beutel-Muſcul.

BVSELINVM, eſt daucus vulgaris, quaſi diceres *ſelinum bouinum*, id eſt *magnum.*

BVTOMON, eſt graminis arundinacei ſpecies, quæ habet caules rectos, craſſos, politos, æquales: folia graminea, triangularia, ex radice erumpentia: caulis eſt nudus; in cuius capite vmbella ſuſtinetur vel flos polypetalus, roſaceus: floris piſtillum abit in fructum, qui conſtat coniunctis arctiſſimis vaginulis, quæ plurima ſemina plana, oblonga, exigua, recondunt: radix eſt craſſa, alba, nodoſa, fibroſa: hæc planta creſcit in locis aquoſis, præſertim in pratis vel circa mare: dicitur & *platanaria.* Nomen accepit, quia auide a bobus expetitur; vel quia valde ſcindit, ex βȣ̃ς bos; vel βȣ, particula augente, & τέμνω ſeco. G. Riedtgraß.

BVTYRVM, Gr. βȣ́τυρον, quaſi βοὸς, ſeu bouis, τυρὸς caſeus, vel coagulum: pars eſt lactis pinguior ab ipſo multa agitatione & conquaſſatione ſecreta. A Chemicis hoc vocabulum translatum eſt ad liquores oleoſos ex mineralibus paratos, vti ex antimonio & mercurio ſublimato ſimul deſtillatis fit *butyrum antimonii.* G. Butter.

BVXVS, eſt arbuſcula, cuius truncus ſæpe inſtar femoris craſſus, lignum eſt durum, compactum, & flauum: folia ſunt oblonga, minima, dura, obrotunda, craſſa, polita, ſemper viridia, ſplendentia, odoris penetrantis

ſatis

ſatis grati: flores minimi, herbacei, tribus vel quatuor ſtaminibus conſtantes, e fundo plerumque tetragono calicis foliati ſurgentibus; embryones autem in aliis eiusdem plantæ locis oriuntur, abeuntque in fructus ollæ inuerſæ quodammodo æmulos, in tres partes apice dehiſcentes, in tria loculamenta diuiſos, ſeminibusque fœtos in capſula cartilaginoſa, vi elaſtica munita, reconditis; hæc ſemina ſunt fuſca, longa, ſplendentia. A Gr. πύξος, mutato nempe P. in B. venit a πυκάζω, denſo, nam denſum habet lignum. dicitur quoque *bruſcus* & *ruſcus*. G. Buchßbaum, Buxbaum.

BYNE, eſt *Multum*, ſiue hordeum madefactum, & germinans, quod poſtea ſiccatur, an a βύω, quia humore impletur. G. Maltz.

BYSSVM, BYSSVS, eſt lini aut potius lintei præſtantiſſimi ſpecies.

C.

CACABVS ſeu LEBES, eſt vas terreum vel cupreum maius, ſtanno intus obductum, quod climactere ſupra ignem ſuſpendi ſolet, in quo medicamenta coquuntur. G. Eine Pfanne, Keſſel.

CACATORIA FEBRIS, eſt febris intermittens, (ſic dicta clariſſimo SYLVIO de le BOE) cum alui deiectione multa vel frequenti, & quandoque ſimul torminoſa, diuerſo acceſſus tempore ægros valde affligens, ac debilitans: etiam *cathartica & deiectoria* vocari poteſt. G. Purgir-Fieber.

CACHECTICVS, eſt qui cachexia laborat. G. Bleichſüchtig und aufgedunſen.

CACHEXIA, eſt malus corporis habitus, ex humorum vitioſorum diſpoſitione mala, nutritionem corporis proinde deprauante, ortus, vnde febres lentæ, tabes, hydrops &c. contrahuntur: in cachexia facies ſæpe pallida & mali coloris eſt, corpus tumidum & inflatum. Cachexiæ late ſumptæ εὐεξία opponitur, ac vt bonus habitus omnibus partibus ſanis communis eſt, ita malus habitus ab omnibus malis propagatur. Stricte *cachexia* tantum ſumitur

pro

pro mala dispositione in habitu corporis; *euexia* vero pro humorum siue sanguinis pariter & corporis dispositione bona accipitur. Cachexia pro causa agnoscit, vel liquidi nutrientis deprauatam indolem quamlibet, vel vitium vasorum recepturorum, vel defectum facultatis applicantis. Ex κακὸς malus & ἕξις habitus. G. Ubele und böse Leibes-Beschaffenheit.

CACALIA, siue LEONTICE, est planta tussilagini vel petasitidi non absimilis, quæ habet folia magna, fere rotunda, crassa, in margine incisa, angulosa, lanuginosa, inferius alba, petasitidem referentia. Ex his exsurgit caulis villosus, medullosus, in suprema parte in ramos diuisus. Flos est flosculosus plurimis petalis constans, quadrifariam diuisis, embryonibus insidentibus, & calice veluti cylindraceo comprehensis: embryo autem abit deinde in semen oblongum pappis instructum: radix fibrosa, minimi digiti crassitie: crescit in montibus.

CACOA, est fructus arboris, magnitudine amygdali, colore fuscus, tenui membrana conclusus. Tota autem siliqua, in qua concluduntur, magnitudinem habet cucurbitæ oblongæ mediocris, desinit in acumen. Quatuor eius species recensentur, vnde & quatuor species fructus apud mercatores obueniunt. Venit ex variis Americanis locis, ex Guatimala &c. adhibeturque loco monetæ, pauperibusque pro eleemosyna datur, parant ex hoc tum potum Indis vulgarem, tum massam hanc *Chocolatam* dictam, quæ fit ex dictis granis tostis & tusi ac aromatibus mixtis. Vide *Chocolata*.

CACOCHYMIA, est humorum in sanguine vitiosorum, abundantia. Est degeneratio sanguinis, seri, vel lymphæ a salubri sua conditione. Veteribus dicitur pro varia dispositione, *vlcerosa*, *biliosa*, *pituitosa*, *melancholica*, *acida*, *salsa*, *pontica &c.* Sed vocabula hæc ob inutilitatem a neotericis irridentur; ex κακὸς prauus, & χυμὸς succus, humor. G. Verdorbenes und unreines Geblüt.

CACOCHOLIA, est bilis male disposita, ex κακὴ mala, & χολὴ bilis. G. Ubele Beschaffenheit der Galle.

CACOCHYLIA, est deprauata chylificatio. Ex κακὸς malus, & χυλὸς, chylus, succus. G. Böse Däuung.

CACOETHES, CHIRONIVM VLCVS siue TELEPHIVM, est morbus, vel vlcus curationem respuens, quod vlcus malignum vocatur. Hoc fit cum vlcus fuerit callosum vel sinuosum, cui nonnunquam ossicula decedentia & cariosa subiacent. Ex κακὸν malum, & ἦθος mos, consuetudo, est enim vlcus vel morbus mali moris. G. Ein böses Geschwär.

CACOPATHIA, est mala passio, ex κακὸς malus, & πάθος passio.

CACOPHONIA, est mala vocis prolatio, ex organorum vitio proueniens, ex κακῶς male, & φωνέω voco. G. schwere Sprache.

CACOPRAGIA, Gr. κακοπραγία, a κακὸς malus, & πράττω, facio. Est sæpe deprauatio viscerum nutritioni famulantium.

CACORRHYTHMVS, pulsus est arteriarum, nullum ordinem seruans. Dicitur etiam *Arrhythmus*, ex κακὸς malus, & ῥυθμὸς, ordo. G. Ungleich schlagender Pulß. Vide *Arrhythmus*.

CACOSPHYXIA, est pulsus vitiosus, ex κακὸν malum & σφύζω pulso, salio. G. übeler Pulß.

CACOTROPHIA, est nutritio deprauata ex sanguinis vitio: vt in lepra, impetigine &c. ex κακὸν malum & τροφέω seu τρέφω nutrio. G. Das Ungedeyen.

CACTOS, est cardui species: cur ita dicatur, haud facile dixerim. An κακτὸς quasi κατάκτονος, παρὰ τὸ κατακτείνειν interficere, occidere, quod pappi eius noceant, nec periculo careant? certe Dioscorides inter plantas tales, & pappos cacton recenset. Quidam a καίω vro, quia vrit seu pungit.

CACVMINA, idem quod *Summitates*.

CADAVER, a cadendo, quod anima spoliatum corpus, in terram cadat; ex Isid. G. Todter-Cörper.

CADMIA, vide *lapis calaminaris*; tutia etiam idem ſortitur nomen. Arab. *climia* vel *chlimia*, vide *Tutia*.

CADVS, ſiue *Ceramium*, eſt veterum menſura, continens vini centum & viginti libras; olei vero centum & quinque.

CADVCVS MORBVS, vide *epilepſia*.

CÆLESTIS, eſt IRIS, ſic dicitur, quia iridi cæleſti ſimilis ſit. Gr. οὐρανία.

CÆLI DONVM, eſt chelidonium maius, ſic appellatur ob egregias virtutes.

CÆLIFOLIVM, a quibusdam vocatur maſſa quaſi gelatinoſa, quæ matutinis horis ſaepe in agris reperitur, ex aere noctu delapſa. G. Sternſchnuppen, Sternputzen.

CÆLI ROS, eſt gramen mannæ; videtur milii ſylveſtris eſſe ſpecies.

CÆLI ROSA, & CÆLI FLOS, eſt *lychnis coronaria*.

CÆPA & CEPA, eſt planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, anguſta, fiſtuloſa, acria: ex his naſcitur caulis nudus, rectus, rotundus, fiſtuloſus, in ventrem aſſurgens turbinatum vtrimque: flos hexapetalus, in corymbum collectus ſphæricum: piſtillum floris fit fructus ſubrotundus, trilocularis, fœtus ſeminibus ſubrotundis, & nigricantibus: radix bulboſa, tunicata, orbicularis, odoris penetrantis & ingrati, ſaporis acris: Gr. Κρόμμυον, ſic dictum quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellendo expreſſis ſubinde lachrymis contrahi pupillas certum eſt: quidam deriuant a κάρα caput, quia capitata: ſed rectius a κόρα pupilla, & μύειν claudere, comprimere. *Cepa* vero ſic a capitis magnitudine dicitur: hinc deriuatur Friſica vox *Cipels*. G. Zwiebel, Zipollen.

CALAMINARIS LAPIS, reperitur ſæpius in metallorum fodinis; eſt lapis foſſilis, ſubflauus, non admodum durus, dum accenditur fumum eructans: cuius vſus inſignis, dum additus cupro, ſuum regulum cum

cum eo miſcet, illudque colore eleganti flauo donat, quod orichalcum vulgare eſt: in medicina magni quoque eſt vſus. Dicitur & *Cadmia*. G. Galmey, Galmey-Stein.

CALAMINTHA, CALAMINTHVM, eſt menthæ ſpecies, quæ creſcit ad altitudinem circiter vnius pedis, in plures ramos diuiſa angulosos: folia ſunt obrotunda, parum acuta, villoſa, aut aliquantulum lanuginoſa, ſibi inuicem alternatim oppoſita: flores naſcuntur in pedunculis ramoſis ex foliorum alis, coloris purpurei, galea obrotunda, bifida: ſemina nigricantia, oblonga, in capſula, quæ flori, tanquam calix inſeruiuit, incluſa: radix fibroſa; tota planta habet odorem aromaticum & gratum: creſcit in montibus. Dicitur quaſi vtilis mentha: namque nidore ſuo ſerpentes fugat. Ex καλὴ vtilis, pulchra, & μίνθη mentha. G. Frauen-Müntze.

CALAMITA, nempe *Styrax*, ſic vocatur, quia in calamis excipitur & aſſeruatur.

CALAMAGROSTIS, & CALAMOGROSTIS, eſt gramen arundinaceum; ex κάλαμος virga, calamus, & ἄγρωστις graminis ſpecies.

CALAMVS, *arundo*: dicitur παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι, quod pulchre demetatur arundo. Gr. Δόναξ, ἀπὸ τοῦ ῥᾷον δονεῖσθαι, quod facile a vento moueatur. G. Rohr.

CALAMVS AROMATICVS veterum, quid ſit, dubitatur. Alii *acorum* volunt, alii *galangam*. Garzias dicit eſſe aromaticum quidem, non vero odoratum, imo & iuncum eſſe duntaxat. Seritur per vniuerſam Indiam: Neque odoratus eſt niſi e terra euulſus: quantoque viridior, tanto tetriori odore, teſte eodem Garzia. Dicitur & calamus odoratus Indicus, Alexandrinus, &c.

CALAMVS SCRIPTORIVS, apud anatomicos dicitur dilatatio quædam circa cerebri ventriculum quartum, quæ deinde in mucronem exacuitur; & ab hac figura nomen ipſi primus impoſuit Herophilus.

CALATHVS, eſt rectus turbo, hoc eſt, id quod ex anguſtiis in latitudinem ſe diffundit. Calathi effigiem plane liliorum flores referunt.

CALCANEVM, idem quod *calx*.

CALCARIS FLOS, eſt FLOS REGIVS, ſic dicitur, quod eius flores quodammodo calcaria referant.

CALCEOLVS D. MARIÆ, SACERDOTIS, MARIANVS, eſt aliſmatis ſpecies, cui in medio floris aliquid concauum, inſtar calceoli, apparet.

CALCINATIO, eſt miſti per ignem, aut res corrodentes, (per mercurium, aquam regiam &c.) in calcem ſolutio. G. Calciniren.

CALCINATIO PHILOSOPHICA ſeu SPAGYRICA, eſt, cum cornua, oſſa, aut vngulæ, ſuper aquam feruentem per aliquot horas ſuſpenduntur, donec omnem mucilaginem amiſerint & facile in puluerem tundi queant. G. Philoſophiſch Calciniren.

CALCVLVS, eſt præter ſanitatem in corpore humano lapidoſa concretio, quæ ſæpe in renibus, veſicis, aliisque in partibus, ex particulis ſalinis & terreſtribus concretis generatur. G. Stein, Blaſen-Stein.

CALDARIVM, idem quod *laconicum*.

CALENDVLA, nomen accepit, quod ſingulis fere calendis floreat; ſed alii putant, quod ſit corruptum nomen a Caltha, ſeu Calthula. Vide ibi. G. Ringel-Blumen.

CALENTVRE, eſt nomen morbi cuiusdam peregrini, quo nauigantes verſus Indiam occidentalem infeſtantur, dum ad tropicum appropinquant, & conſiſtit in deprauata imaginatione, cum pulſu debili, æquali, lento, absque febre & calore excedente.

CALIDVM INNATVM, vide *Biolychnium*.

CALLICREAS ſiue PANCREAS, eſt glandula conglomerata, magna, plana, carnei coloris, ſub ventriculi parte poſteriore collocata, tranſuerſim a duodeno, verſus lienem extenſa: longitudinem habet trium aut quatuor digitorum in homine; & iuxta alios octo vel nouem quaſi digi-

digitorum transuersorum, & latitudinem digitorum duorum, vel duorum cum dimidio; crassitiem vnius digiti, figuram ad linguam caninam accedentem, latiorem prope duodenum, angustiorem versus lienem, tenui membrana a peritonæo inuestitur: habet ductum excretorium ex multis minoribus conflatum, qui terminatur in homine iuxta ductum communem biliarium in intestinum duodenum, quatuor vel quinque digitis infra pylorum, & vt plurimum eodem orifico cum ductu cholidocho: ex cuius ductu lympha volatilis & insipida effunditur. Verum SYLVIVS de le BOE, cum discipulo suo de GRAAF, succum acidum & subacidum, quandoque austerum & dulcem, inuenisse se dicunt, inde quoque originem fere omnium morborum deducunt. Sed sciendum hoc fortasse fuisse obseruatum; cum vix vnus ex centum hominibus exacte sanus reperiatur. Vsus est, succo suo volatili chylum subacidum & bilis amarorem temperare, saponacea sua vi omnia miscere, subigere, & volatilizare, vt tandem dulci sapore venas lacteas subeat & ascendat. Componitur, ex καλὸν pulchrum, & κρέας quasi diceres carnem formosam. G. Die grosse Drüse, das Rücklein.

CALLIGONVM, idem quod polygonon. Ex καλὸς pulcher, κάλλιον melius, & γόνυ genu, quia geniculata est herba. Sed forte melius deducitur a γονὴ, genitura, semen: quia copioso semine se multiplicat. Nam si esset a γόνυ, rectius diceretur calligonatum.

CALIX, CALICES, sunt oculi siue gemmæ florum prodromi, vt oculi populi arboris: vel est pars floris posterior, crassitudine quadam notabili a pediculo distincta, flores vel inuoluens, vel sustinens. Vide *periantbium.*

CALLIONYMVS, est lilium conuallium, ex κάλλιον melius & ὄνομα nomen.

CALLITRICHVM, seu POLYTRICHVM, est herba capillaris, dicta quod capillorum instar multis & densis foliis luxuriat. Ex καλὴ pulchra, & θρὶξ capillus, vide *polytrichum.*

CALLVS est durities in cute, absque sensu, orta a vasis minimis nimio labore compressis, consolidatis in formam solidi. Item est substantia circa ossium fracturas genita, ossea, sed mollior, effusa huc ex vasis materiam osseam naturaliter vehentibus, & fragmenta ossium fractorum connectens. Gr. πώρωμα, πώρωσις, τύλος. G. Dicke Haut, Schwiele.

CALOMELAS, est mercurius cum sulphure diu tritus, & in corpus nigrum redactus, cuius nomen deriuatur a καλὸς pulcher & μέλας niger, ob colorem, & virtutem eximiam in purgando, aliisue casibus, vbi mercurii vsus requiritur. Sed alii hoc nomine intelligunt mercurium dulcem, quoniam loco eius, quod per se tritus nigredinem habet, in pulcram & crystallinam nitiditatem elaboratus est.

CALOR NATIVVS, vide *Biolychnium*.

CALTHA, est planta, quæ habet caules tenues, parum angulosos, villosos, ramosos, fungosos, viscosos parum: folia oblonga, integra, cauli adhærentia, carnosa, mollia, villosa, albescentia, satis ampla: flores discoides, radiati, rotundi, magni nascuntur, coloris aurei, saporis fortis & grati, corona vero ex semiflosculis componitur embryonibus insidentibus, & calice comprehensis. Embryones autem abeunt in capsulas plerumque incuruas & marginatas, semine fœtas vt plurimum oblongo: radix lignosa, fibrosa: dicitur & *calthula*, quam vocem deinde corrumpentes officinæ in *calendulam* immutarunt. Quamquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnium mensium calendis, fruticare comperiatur. Atque hinc fit, quod nonnulli florem omnium mensium appellent. G. Ringel-Blumen.

CALVA, PLIN. Caluaria. CELSO, cranium, κρανίον, quod cerebrum integat quasi κράνος, id est galea, πόλος, κόγχος, σκάφιον, κύτος, est integumentum capitis osseum. Vide *Cranium*. G. Hauptschedel, die Hirnschale. Item pars capitis capillata superior, quæ

 a morbo

a morbo vel ſenectute primo caluefcit. G. Das oberſte des Haupts.

CALVARIA, idem quod *Calua*.

CALVITIVM & CALVITIES, apud Græcos vocatum eſt φαλάκρωσις, & μαδάρωσις, quod quidem vitium nihil aliud eſt, niſi depilatio capitis, potiſſimum ſyncipitis, ætate hominibus adueniens. G. Eine Glatze, Kahl-Kopf.

CALYPTRA, eſt inuolucrum tenue quorundam ſeminum, illa incluſa tenens, a καλύπτω occulto.

CALX, CALCANEVM, Gr. πτέρνα, σκέλις, eſt ſecundum os tarſi in pede, reliquis magnitudine & robore præſtantius, oblongum & verſus poſteriora protenſum, vt ei firmius homo inſiſtat, nec lapſu facili retrorſum concidat. G. Die Ferſen, Unter-Theil des Schenckels.

CALX, in communi vita dicitur lapis quidam ad marmoris naturam accedens, exuſtus: pro quo illis locis, vbi eius copia non ſuppetit, conchas & conchylia aſſumunt. Chymicis dicitur quilibet puluis, per humiditatis ablationem, in partes tenuiſſimas ac velut impalpabiles redactus, idque intelligendum eſt de *metallis, mineralibusque* corroſis, iterumque calcinatis, vt de calce ſolis, antimonii, ſtanni, &c. Nec non *vegetabilium* cineres; qui ſunt ſubſtantiæ terreoſalinæ, & *animalium* cornua, oſſa, &c. per ignis torturam partibus humidis, & volatilibus ſpoliata, a nonnullis nominantur *calces*. G. Kalck.

CAMARIVM, vide *fornix*, ex καμάρα fornix, teſtudo.

CAMAROSIS, eſt cranii ictus, in quo oſſis portio aliqua, in teſtudinis formam, ſuſpenſa relinquitur, eſtque quintuplex: 1. cum frangendo os vnum deprimitur, & alterum eleuatur. 2. Quando os abſque fiſſura deprimitur, quod infantibus proprium. 3. Eſt contuſio, in qua margines ſunt depreſſi & oſſis medium in fornicis ſpeciem eleuatum, remanente inferius ſpatio vacuo. 4. De-

preſſio, quæ ſemet ſponte eleuat eo tempore, cum os adhuc eſt membranaceum, atque plectri ſpeciem conſeruat, donec oſſificari incipit. 5. Quando tabula ſecunda eſt depreſſa, & prima ſemet in priorem ſtatum reducit, a καμάρα teſtudo. G. Hirnſchal-Bruch, Gewölb-Bruch.

CAMBIVM, eſt humor ſecundarius ſecundum *Auicennam*, cuius vſus erat, partes nutrire: primus dicebatur humor *ros* ſiue *innominatus*: Secundus, *gluten*; & tertius, qui proxime in alimentum conuertebatur, *cambii* nomine veniebat. Sed ea figmenta, inuenta a nobis circulatione ſanguinis per tubulos, plane concidunt. Niſi per *rorem* intelligas chylum, per *gluten* particularum quietem, & per *cambium* chyli aſſimilationem.

CAMELINE, quibusdam *myagrion*, forte ſic dicitur, quod a camelis valde appetatur. Κάμηλος enim eſt camelus.

CAMELOPODIVM, eſt *marrubium*, quaſi diceres pedem cameli: ex κάμηλος camelus, & πȣ̃ς pes.

CAMERA OCVLI, oculi cauitas a quibusdam diſtinguitur in duas cameras, in anteriorem, & poſteriorem; antica, lentis & proceſſuum ciliarium ſuperficie a poſtica; corneæ autem concauitate ab antica parte terminatur, & per ſeptum medium, vueam puta, in duas alias minores diuiditur, quæ per pupillam inter ſe communicant; harum anterior maior eſt poſteriore; poſtica vero cauitas, duobus, vt vocant, humoribus, cryſtallino ſcilicet & vitreo, repletur.

CAMERATIO, idem quod *camaroſis*.

CAMOMILLA, corrupte, ſed melius *chamæmelum*, vide ſuo loco.

CAMPANVLA, ſic dicuntur plurimi flores, qui campanulam referunt, vide *ceruicaria*.

CAMPHORA & CAPHVRA, veteribus incognita. Productum eſt alicuius arboris in Sumatra prope Baros. Procera arbor eſt & denſa, ædificiis ſtruendis perutilis.

Caudex

Caudex recta ascendit: ramos ordinate explicat: folia sunt magna, carnosa, anterius acuta, camphoramque spirantia. Fructus formosi sunt auellanæ nucis magnitudine, oblonge rotundi, tenui tunica cincti, quæ rursus, instar nucum auellanarum, alteri tunicæ eleganti forma includitur, colore rubro, purpureo, flauo & viridi, integrum fructum contegit, & tulipæ instar superius sese aperit. Postquam arbor ista fuerit camphora diues, a foliis, cortice, & externo ligno spoliatur, vsque ad medullam, quæ finditur, in qua caphura eleganti forma, coagulata & crystallina reperitur. In China & Borneo etiam nascitur, sed in *Iaponia* alia colitur arbor, quæ camphoram præbet, folio tenuiori, molliori, diutissimeque odorem camphoræ spirante; quæ est laurus camphorifera, arbor syluestris; in Iaponia occidentali & adiacentibus insulis in lætam vastamque tiliæ magnitudinem adolescens, cuius descriptionem vide apud KAEMPFERVM in catalogo plantarum Iaponicarum. Ex radicibus quoque cinnamomi caphura elicitur, quod habeo ex viris fide dignis. Non nego tamen ex aliis etiam arboribus, fruticibus & plantis hoc concretum impetrari, nam ex ipsa saluia prolectum vidi. Est ex albo pellucidum, graueolens ex China, Iapan, aliisque locis ad nos delatum. omnium optimum dicitur, quod ex Borneo venit, sed ob pretium nimium forte huc non adfertur. Facile accenditur, & si conseruetur in thecis apertis disparet. Camphora non est gummi, sed potius resina vel oleum æthereum minimo frigore condensatum, alba, pellucida, odoratissima, volatilis, & tritu difficilis; de arbore propria, regionibus feruidissimis, intra lignum, maxime ad corticem habetur, vti dictum est, in propria sua naturali gleba crystallina. In Borneo & Ceylon omnium præstantissima & pretiosissima. In alcohole perfectissime soluitur, pellucidissima specie, & odoratissima in liquorem homogeneum, simulac autem guttula huius liquoris limpidissimi aquæ immittitur, vno momento albescens tota camphora iterum apparet in

aqua, integrum suum corpus reddens: soluitur in spiritu nitri, vitrioli, aqua forti, vt in alcohole, vnde affusa aqua reuertitur nihil mutata camphoræ materies. Spiritus vini, quo camphora soluta est, omnis prius ab ipsa calore dissipatur, quam camphora euolet: quare distillationibus, nisi cum alcali trita sit, parum transuehitur. G. Kampffer.

CAMPHORATA, seu *camphoratum*, est abrotonum, sic dictum quod camphoram oleat.

CANALES, sunt ductus rotundi, intus caui vtrinque aperti, longi, per quos liquores transeunt: vt sunt ductus saliuales, biliarius, hepaticus, pancreaticus, &c. Gr. πόροι, ductus. G. Canäle, Röhren.

CANALES SEMICIRCVLARES, sunt tres canales ossei, semicirculares a forma dicti, quia nempe singuli in semicirculi modum curuantur; durissimi, cauitate fere elliptica donati, aliquando cylindrica; in medio autem curuaturæ angustissimi, hinc versus orificia sensim dilatati, circa eadem latissimi, inæquales longitudines adeoque & magnitudines habentes, medio existente minimo, eandem fere magnitudinem, figuram, substantiam, duritiem, sortiti in infante & in adulto; vestibulo a parte postica, exteriori, auriculam respiciente, appositi & continuati; membranula tenerrima neruea vestibuli hic continuata vestiuntur. Sex horum canalium extremitates, non nisi quinque ostia conficiunt in vestibulo, cum vnum ex illis commune sit duobus canalibus, maiori scilicet & minori; minimus canalis duo habet orificia; quinque hæc orificia vnita, vna cum fenestra ouali, orificio scalæ superioris cochleæ, & quinque aliis minoribus foraminulis, nerueos ramulos transmittentibus, atque adeo per istos occlusis, vestibulum formant. Vnde patet hos canales in vestibulum hiantes eius cauum augere, quemadmodum cellulæ apophysios mastoideæ augent cauum tympani. Insuper fluidum elasticum in illis contentum, etiam per motum stapedis æqualiter cum fluido vestibuli comprimitur, relaxatur; & tremo-

res

res ſonori etiam poſſunt quam optime per horum caua propagari, in eorum latera incurrere, reflecti; & ſic ſonus quam optime colligi, conſeruari, roborari, & intendi, vt phænomena canalium oticorum incuruorum quam optime docent. Interim ſimul etiam per membranas nerueas molles, hæc omnia inueſtientes, impeditur clangor.

CANALICVLVS ARTERIOSVS, eſt vas inter arteriam pulmonalem & arteriam magnam in fœtibus, quod in adultis obliteratur. Medius eſt inter has duas magnas arterias, & vtrique continuatus: oritur ab anteriore parte pulmonalis, paullo antequam illa ſubit aortam, ſeſeque bipartitur; & priori pariter aortæ iam deſcendentis parti ſe inſerit, paulo vltra eum locum, a quo ſubclauia ſiniſtra abſcedit. Niſi potius dicendum ſit, arteriam pulmonalem in duos ſe diuidere ramos, quorum anterior eſt canalis arterioſus, poſterior pulmonalis ad pulmones tendens, canalemque illum cum aorta confluere in vnum, indeque effici aortam deſcendentem. Tantæ magnitudinis ille canalis arterioſus eſt, vt prope æqualis ſit tum pulmonali, qua illa vltra eum pulmones petit; tum ipſi aortæ; qua cum ea ſe coniungit. Vſus in fœtibus eſt, vt ex arteria pulmonali per canaliculum hunc ſanguis in arteriam magnam exoneretur, ex eo quod ſanguis, (quia fœtus in vtero aerem non reſpirat) per pulmones collapſos, vaſa nimis comprimentes, ſiue quæ veſiculas cingunt, vel in ſpatiis intermediis hærent, fluere non poſſit. G. Der Puls-Ader Canal.

CANCAMVM, Quidam laccam eſſe putant, alii animæ gummi. Dioſcoridi eſt Arabicæ arboris lachryma, myrrhæ quodammodo ſimilis, viroſi guſtus: quod ad ſuffimenta vſurpant.

CANCER, vide *Carcinoma*.

CANCER, eſt ſpecies faſciarum, quæ capiti tegendo inſeruit. Krebs-Windel.

CANCRORVM OCVLI, ſunt lapides parui, albi, duri, cruſtacei, rotundi, compreſſi, vna parte conuexi, altera

altera planiores, cum ſinu in medio excauati, concreti in ventriculis cancrorum, ſaporis cretacei. G. Krebs-Steine.

CANDELA, eſt inſtrumentum chirurgicum, rotundum, oblongum, tenue, ex flexili materia conſtructum, cuius apex materiam corrodentem continet, quod meatui vrinario penis immiſſum, carunculas conſumit, vel abſque corroſiuo explorandis vlceribus vulneribusque inſeruit. G. Ein Wachsſtock.

CANDELARIA, ſeu CANDELA REGIA, eſt verbaſcum, quod etiam φλὸξ, flamma & cereus appellatur, quod cerei in modum floſculis ſuis ſe erigat. Vide *Verbaſcum* & *Phlomos*.

CANDISATIO, ſoli competit ſaccharo, quod in aqua ſolutum, purificatum, atque quadantenus inſpiſſatum, in cryſtallos concreſcit, idque candiſari vocant. Imponunt autem ſolutioni nonnunquam res medicamentales ſolidas, vt cryſtallis illis ſaccharatis obducantur, easque confectionibus adnumerant. G. Candirung, Candirte Sachen.

CANDVM, melius *canthum*, ſaccharum dicitur in cryſtallos redactum, vulgo *ſaccharum candi* ſiue *candum*, *canthum*, id eſt *anguloſum*, *candidum*, *cryſtallinum*, *lucidum*. Eſtque ſaccharum depuratum, candiſando in cryſtallinam formam ſec. art. redactum, ad modum quo ſalia cryſtalliſantur. Eſt, pro viliori vel depuratiori ſaccharo, vel rubrum, vel album, a κάνθος angulus. G. Zucker-Kant.

CANELLA, vide *cinnamomum*. Videtur nobis deriuari a canna, hinc *cannula* & *canella*; ſunt enim cortices cannam referentes.

CANICÆ, ſunt furfures, vel potius farina ſecundaria, quæ ex furfuribus, & pane conſtat, hoc eſt cui flores cribro adempti ſunt. Sic dicitur, quia canes iis paſcerentur: hinc *panis canicaceus*; apud nullos, niſi barbariſſimos in vſu eſt.

CANI-

CANICIDA, eſt aconiti venenoſi ſpecies: ſic dicitur, quod canes exinde moriantur. Ex canis, & cædo.

CANINA BRASSICA, eſt *Mercurialis.* Græc. Κυνοκράμβη.

CANINA LINGVA, idem quod *cynogloſſum.*

CANINA MALVS, idem quod *mandragora.*

CANINA SENTIS, idem quod *cynosbaton.*

CANINA APPETENTIA, vide *cynodes orexis.*

CANINA RABIES, idem quod *hydrophobia.*

CANINI DENTES, vide *Dentes* & *cynodontes.*

CANIRVBVS, quaſi *rubus caninus*, idem quod *cynosbatos.*

CANIS CEREBRVM, eſt *antirrhinum*, quia folliculi ſeminales canis capiti mortuo & oſſeo ſimiles ſunt.

CANITIES, eſt mutatio capillorum in colorem album. Canities vero duplex eſt: altera, quæ ſecundum ætatis curſum obuenit: altera vero quæ vitioſa, & morboſa ab *Ariſtotele* nuncupata eſt. G. Graue, oder weiſſe Haar.

CANNA & CANA, apud Hebræos *Kanech*, calamum ſignificat, vnde hoc nomen originem habere videtur.

CANNA MAIOR, idem quod *tibia.*

CANNA MINOR, idem quod *fibulæ os.*

CANNABINA, habitus eius eſt cannabis, flos mas calice & ſtaminibus conſtans in vna planta: ouarium eſt capſula longa, trigona, fœta ſeminibus multis, ita vocatur, quia cannabim refert: eſt eupatorium cannabi ſimile: *Tournefortius* ad bidentem refert.

CANNABIS, eſt planta, quæ habet caulem rectum, quadratum, vnicum, villoſum, aſperum, excauatum, cortice filamentoſo tectum: folia digitata inſtar manus apertæ, in quatuor vel quinque partes diuiſa, dentata viridia, ſubfuſca, aſpera, odoris ingrati: flos apetalus eſt, comprehenſus calice quinquifido, expanſo, & ſtamina quinque habens, in vna planta; ouaria bicornia, conferta in caulibus, rotunda, teſta dura, tenui, fragili,

gili, includentia ſemina globoſa, parua, quæ ſub tenui cortice ex cinereo ſpadiceo glabro includunt medullam albam, ſaporis ſubdulcis: radix eſt annua, ſimplex, lignoſa, alba, fibris inſtructa: colitur hæc planta in pratis circa loca humida; diſtinguitur in duas ſpecies, vna eſt cannabis mas, altera fœmina ſiue ſterilis: quaſi κάναβος dicitur, quod circa fonticulos, ſparſasque ſcaturigines, ſponte & ſata luxuriet; κάναβοι enim fontes ſunt, multiplici riuo ſparſi. Alii deducunt a canna, quia cannæ iſtar eius truncus cauus ſit, *Barbaris & vulgo canapus ſatiua* Gr. Σχοινοστρόφον, quod magni in vita vſus ſit ad robuſtiſſimos funes texendos. *Syluestrem* Latini *Terminalem* vocant. G. Hanf.

CANNVLA, eſt inſtrumentum chirurgicum, cylindricum cauum, vtrimque apertum, cum manubrio, per cuius cauum cauteria actualia protruduntur & diriguntur, ne vicinas partes lædant exurendo; inſeruitque itidem acubus quibusdam, vbi foramen apertum relinquendum, veluti cum in aſcite aquam educere tentamus. G. ein Röhrlein.

CANON, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo, mediante acu, vulnera hiantia conſarciuntur: eſt rectum vel curuum, pro varia vulnerum φύσει. G. Röhrlein.

CANTABRICA PLINII, eam putant eſſe ſcorzoneram, in Hiſpania primum inuenta eſt, per Diui Auguſti tempora, idque a Cantabris, vnde nomen retinuit.

CANTHARIDES, ſunt inſectum pedatum, alatum, vaginipinne, oblongum, muſcæ maioris magnitudine, colore viridi, & aureo, lucente, reperiendum in frumentis, roſis, fraxinis, oleaſtris, liguſtris, in Italia, Hiſpania & Germania, ſaporis acris & corrodentis, cuius vis veſicatoria, quando cuti applicatur, eſt inſignis, diureſin vtcumque mouens. G. Spaniſche Fliegen.

CANTHVS ſiue HIRCVS, eſt angulus oculi, qui vel maior ſiue internus, vel minor ſiue externus. Gr. κανθοί. Quorum qui ad naſum ſunt, ῥαντῆρες & πηγαὶ appellantur, quod inde lachrymæ effluunt: & qui ad tempora,

pora, *παρωτίαι Poll. Nicandro.* G. Die Augen-Winckel.

CANTVM SACCHARVM, vide *Candum.*

CAPELLA, idem quod *Cupella.*

CAPHORA, idem quod *Camphora.*

CAPILLAMENTA, ſunt filamenta illa tenuia, in florum medietate ſurgentia: ſeu particulæ teretes & oblongæ, in capilli modum extenuatæ: vocantur & caudæ; quæ nectendis ſuſtinendisque capitulis inſeruiunt, interdum tam tenuia ſunt, & ita petalis innata, vt vel non appareant, vel ex ipſis quaſi petalis oriri videantur. Cæterum diuerſus plerumque in quibuslibet florum ſpeciebus aſſignatur locus, vnde maſculina organa ſuam ſortiuntur originem: hæc autem filamenta, vel ſimplici, vt in gramineis, vmbelliferis & ſimilibus plantis, vel duplici, vt in ricino, lauro &c. vel multiplici vaſorum ſpermaticorum ſerie conſtant, vt in maluaceis & leguminoſis obtinet. vide ſtamina. G. Die Fäſelein mitten in der Blumen.

CAPILLARIA VASA, ſunt vaſcula minima, capilli ſpeciem ob tenuitatem referentia. G. Haarkleine Gefäßlein.

CAPILLARIS HERBA, ſic vocatur capillus Veneris, capillus terræ, capillus aureus, muſcus capillaris, trichomanes &c. idque ob capillorum fere ſimilitudinem.

CAPILLATIO, eſt oſſis cranii fracturæ ſpecies, ſenſum plerumque fallens; fere latens, quia non facile ſe oſtendit, mortis cauſam ſæpe adfert: ſic vocatur, quia fractura capillum refert. G. Ein Splitter der Hirn-Schale.

CAPILLORVM DEFLVVIVM, idem quod *Alopecia.*

CAPILLVS, ac ſi diceres capitis pilus. G. Haupt-Haar.

CAPILLVS AVREVS, eſt *polytrichum*: idque a ſimilitudine capillorum, & aureo colore.

CAPILLVS VENERIS, eſt planta officinalis, quæ habet caulem durum & nigrum, fortem: folia filicem

referentia, ſed ampliora, longiora, minutim incisa, crenata, dura, ſubrotunda, coniugata, & cauli accreſcentia; floribus caret, & fructus naſcuntur in ſinubus ſeu complicatione foliorum, in quibus occurrunt capſulæ ſphæricæ, annulo vi elaſtica donato munitæ, cuius contractione rumpuntur & ſemina fundunt minutisſima: radix fibroſa, nigra: appellatur ita forte, quia illa planta pudendi muliebris pilos quodammodo refert; vel a ſpecioſis reddendis capillis; neo alio nomine veneris vox adiecta eſt, quam quod hæc pulcherrima pingatur. G. Frauen-Haar.

CAPISTRVM, eſt faſcia quædam chirurgica, quæ capiti, in prolapſu, aut vulnere maxillæ inferioris, accommodatur. G. Haupt-Windel.

CAPITA, circa herbas denotant rotunda ſeminum, aut florum receptacula. Vide *Codia*.

CAPITILVVIVM, eſt liquor quo caput lauatur. Comp. ex *caput & lauare*. G. Haupt-Waſchung.

CAPITIS DOLOR, idem quod *cephalalgia*.

CAPITIS GRANVM, eſt *ſtaphyſagria*: ſic appellatum, quod capitis pediculos enecet.

CAPITVLA, vid. *Apices*.

CAPITVLVM MARTIS, eſt eryngium, procul dubio quia capitula habet armata, ſpinoſa, & martialia.

CAPNITES, CAPNIVM, & CAPNOS, eſt *fumus terræ*, ſeu *fumaria*.

CAPPARIS, eſt arbuſcula ſpinis vncinatis armata, rami parum ſunt recurui: folia ſunt rotunda, ſaporis aliquantulum amari: ſurculos agit, in quorum ſummitate habet paruos calices virides, qui ad condiendum carpuntur, ſi hi calices, poſtquam ad magnitudinem requiſitam deuenerunt, in planta relinquantur, tum dehiſcunt & fiunt flores albi, roſacei, tetrapetali, expanſi, multis ſtaminibus donati: flori ſuccedit fructus pyriformis vel ſiliquoſus, carnoſus, in quo nidulantur ſemina plurima, plerumque ſubrotunda, vel reniformia: radix eſt longa, craſſa, eius cortex eſt tubuloſus, rugoſus, craſſus,

crassus, cinereus, saporis acris & austeri; cuius cortices a radicibus detracti sunt in vsu, qui saporis amari, subadstringentis, acris sunt, nullius odoris; & annumerantur quinque radicibus aperientibus minoribus. G. Kappern-Baum.

CAPREOLARIA VASA, dicuntur ea, quae in modum capreoli mire intorta incedunt, vt sunt vasa sanguinea testiculis & ouariis dicata. G. Gäbelein-gleiche Gefäßlein.

CAPREOLI, sunt filamenta tenuia, ex caulibus enata, contorta, quibus plantæ nonnullæ dotatæ sunt, vt aliis sese annectant, vti est in vite, clematitum, smilacum &c. speciebus. G. Die Gäbelein.

CAPREOLVS AVRIS. Vide *Helix*.

CAPRIFICVS, quasi diceres *ficus capri*, forte quia a capris expetitur: vel a carpendo, quod parietes & macerias, atque adeo saxa ipsa sibi obstantia, discerpat. Mart. *Marmora Messalæ scindit caprificus*. Gr. Ἐρινεός, seu Ἐρινός, an ab ἔρις, quod cum ea arbore velut contendendum sit & luctandum, vt maturet fructus suos G. Wilder Feigen-Baum.

CAPRIFOLIVM, est periclymeni species: cuius folia ramorum nodis adhærent, bina, per interualla sibi inuicem opposita, oblonga, acuta, mediocriter ampla, mollia, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia; finis pedunculi abit in foliolum, quod a pedunculo perforatur, in hoc foliolo, circa pedunculum persorato, emergunt sex ouaria plerumque longa, vrceolata, quorum apex coronatur corona quinquifida; intra hanc, vt calicem, apici ouarii innascitur flos monopetalus, inferius tubulosus, superius bilabiatus, superiori labio multifido, simplici, & linguæ simili: stamina quinque ex pariete interno tubulatæ partis floris: ouarium tuba longa apice globoso donata instructum, fit bacca mollis, per maturitatem rubicunda, fœta semine compresso, fere obrotundo, satis duro: radix longa, repens, lignosa; sic appellatur, vel, quod eius folia a capris aui-

de comedantur; vel quod extremi flexus ſint capreolati. Belgæ tamen Geitenblat vocant, quaſi hircum oleret, vel hirco quid ſimile haberet, vel, a capiendo, quod circumuoluendo ad ſe vicinas arbores aut frutices capiat, aut vocet. G. Geiß-Blatt, Wald-Lilgen.

CAPSICVM, eius variæ ſunt ſpecies, ſed vulgatiſſima eſt ſiliquis longis propendentibus; habet caulem angulosum, durum, villoſum, ramoſum: folia longa & acuta, inſtar Perſicariæ, ſed latiora, ſatis carnoſa, coloris viridis fuſci, pediculis adhærentia: calix eſt paruus, breuis, rigidus, expanſus: flores monopetali, rotati, multifidi, fructui inſidentes: flori ſuccedit fructus mollis, membranaceus, in duo vel plura loculamenta diuiſus, politus, ſplendens, in initio viridis, deinde flauus, poſt maturitatem ruber aut purpureus, fœtus ſeminibus planis, fere reniformibus, coloris flaueſcentis ſubrubicundi: radix breuis, tenuis, multas fibras dans. Creſcit hæc planta in regionibus calidis, vt in Hiſpania, plerumque pro pipere habetur Braſilienſi: & nomen hoc Actuarius accepiſſe credit a κάπτω, quod ſemen huius non tantum mordeat, ſed vrat. Vel ἀπὸ τῆς κάψης, quod in capſula ſeu folliculo, ac quaſi ciſta ſemen ferat. G. Spaniſcher Pfeffer.

CAPSVLÆ ATRABILARIÆ, ſiue *renes ſuccenturiati*, aut *glandulæ ſuprarenales*, ſunt duæ glandulæ flaueſcentes, compreſſæ, vtrinque ſuperiori renum parti incumbentes, in quibus anguſta cauitas, liquore fuſco ſubdulci illita: figura harum valde irregularis, quadrata, triangularis, ouata &c. magnitudo varia, in adultis ſæpe inſtar nucis vomicæ maioris; in fætu vero maior, & æqualis renibus, imo ſubinde maior. *Vſus* eorum a quibusdam iudicatur, vt lympham in ſuas cauitates ſuſcipiant, qua ſanguis craſſus a renibus refluus, & ſero maxima ex parte deſtitutus, diluatur, & ad curſum circularem fluidior reddatur: cum nullus ductus excretorius hactenus detectus ſit; ideo vſus harum incertior videtur, quam vt aliquid certi de his dici poſſit, videtur

tamen

tamen maior in fœtu quam in adulto, eſſe: quippe certum eſt hanc partem in prima ætate maiorem eſſe & cum renibus continuam. G. Die Drüſen an den Nieren, oder Nieren-Säcke.

CAPSVLA CORDIS, idem quod *pericardium*.

CAPSVLA COMMVNIS, *Gliſſonii*, in hepate, nihil aliud eſt quam membrana a peritonæo producta, cui porus biliarius & vena portæ in hepate ſimul includuntur. Nomen habet a Fr. Gliſſonio, qui in anatomia hepatis eius conſiderationem ampliorem inſtituit.

CAPSVLÆ SEMINALES, ſunt extremæ, vaſorum ſemen deferentium, capſularum inſtar, dilatatæ cauitates, quæ per duo foramina, ſemen a teſtibus receptum, in veſiculas ſeminales emittunt, vt in iis ad coitus tempus aſſeruetur, vel per vaſa lymphatica in maſſam ſanguineam reducatur. G. Daß Saamen Fäßlein.

CAPVT, eſt pars corporis humani ſuprema, collo ſuperpoſita, in ſe concludens tertium ſiue ſupremum ventrem, cerebri & cerebelli, in qua anima habitare videtur, domicilium præcipuum. Quod in ſummo poſitum eſt, oculorum ceterorumque ſenſuum gratia. Extus oſſibus tegitur & cute cum muſculis. Laterales partes ſinciput; poſterior occiput, & anterior frons dicitur. Infra frontem ſequuntur oculi, naſus, os, mala, mentum &c. G. Das Haupt, der Kopff.

CAPVT, in vegetabilibus eſt id, quod ſurſum deorſumue in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine ceſſerit, *capitulum* nominatur. Extremam tamen vitis partem *caput* etiam vocant, id eſt, vltimum & productiſſimum flagellum.

CAPVT GALLINAGINIS, eſt quædam in vrethra caruncula, ſeu eminentia, iuxta quam ex veſiculis ſeminalibus, tanquam per duos oculos, ſemen in vrethram excernitur, facta ne ſemen ex vno latere erumpens, in oſculum alterius lateris impingat. Atque ſic a ſimilitudine dictum vocatur quoque *caput galli gallinacei*. G. Der Hane-Kamm.

CAPVT MORTVVM, eſt reſidua illa materia, craſſa & ſicca, quæ in deſtillationibus omnium corporum, præcipue mineralium remanet: communiſſime autem remanentiam vitrioli notat, vulgo *colcothar*, & *terra damnata*. G. Der Todten-Kopff.

CAPVTPVRGIVM, idem quod *Errhinum*.

CARANNA, eſt reſina duriuſcula, tenax, non admodum glutinoſa, tacamahacæ ſimilis, niſi quod ſit paulo odoratior, ſplendidior, liquidior & denſior. Adfertur ex Carthagine Indiæ occidentalis, ſeu nouæ Hiſpaniæ prouincia, vbi ex vulnerata arbore elicitur, atque illinc foliis latis ac neruoſis, inſtar arundinaceorum foliorum, inuoluta ad nos peruenit. Sæpe illud gummi in cucurbitis excauatis quoque colligitur.

CARBO, vide *Anthrax*.

CARBVNCVLVS, idem quod *Anthrax*.

CARCHESIVS, eſt laquei ſpecies, ex duabus conſtans habenis, vim habens æqualiter extendendi. Sic dicitur a fune qui in ſummo nauis malo habetur, quem Gr. καρχήσιον appellant.

CARCINODES, eſt tumor canero ſimilis, ex καρκίνος cancer, & εἶδος forma. G. Ein um ſich freſſend Geſchwär, wie der Krebs.

CARCINOMA, CARCINVS ſiue CANCER, eſt tumor ſemper in glandulis productus, ab acribus & obſtruentibus humoribus ortum ducens, rotundus, durus, liuidus, dolens, in principio piſi magnitudine, ſed poſtea gaudet venis circum ſe turgidis, pedeſque cancri referentibus, quamuis non ſemper. Ex καρκίνος cancer, & νέμω depaſco. G. Der Krebs, das Gefräß, der Wolff.

CARCINVS, idem quod *Carcinoma*.

CARDAMANTICE, dicitur & *Iberis*, & CARDAMINA.

CARDAMINE, naſturtii ſpecies, eſt planta, quæ folia ex radice erumpentia habet oblonga, obrotunda, caulibus longis adhærentia: flores in ſummitate caulium creſcen-

crescentes, albi, aut aliquantulum purpurei, quadrifidi, cruciformes; flori succedit siliqua oblonga, biualuis, cuius valuæ per maturitatem helicis instar retroflectuntur, & semina exigua subrotunda magno impetu eiiciunt: radix parua & fibrosa: hæc planta crescit in pratis & locis humidis: ex κάρα & δαμῶ, quod caput tentat acrimonia sua, dici volunt: quia sinapi simile sit. Alii ἀπὸ τῆς καρδίας, quod foueat cor, & in syncope illa, quæ cardiaca dicitur, plurimum valeat. Vel ἀπὸ τοῦ καρδάμου: imo verum etymon ἀπὸ τῆς καρδίας censeo: quod cordatos & sapientes efficiat.

CARDAMOMVM, habetur *maius* & *medium & minus.* De maiori duas species vidi, *vulgare* nempe quod oblongis folliculis includebatur, magnitudine seminis, quod in minori concluditur. Nigrum erat uti aloe succotrina; sapore cubebam fere æmulans. Vulgo *Grana Paradisi.* G. Paradieß-Körner. Altera species concludebat semen in duobus folliculis, colore & magnitudine cannabis semini non cedens, sed sapore eodem. Primo intuitu videbantur mihi esse nuces auellanæ, suis calicibus externis viridibus & exsiccatis, inclusæ. Sed vnicus calyx duos folliculos comprehendebat. *Medium* necdum vidi. Sed *Cardamomum minus vulgare*, minoribus includitur folliculis albis & tripartitis, non piperem sapore æmulans, sed magis aromaticum veluti ex caryophyllis & caphura, nomen a κάρδαμον & ἄμωμον, habens ob saporum, cum cardamomo, & amomo similitudinem, vel dictum putant quasi nasturtium suaue. Sed verisimilius nomen accepisse ab exotico vel Arabico verbo Cordumeni. G. Cardamömlein.

CARDAMON, Græce κάρδαμον, *nasturtium satiuum* Latine sonat. Barbari nostræ ætatis herbarii *cressionem hortensem* vocant. *Cardamon* vero Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur a καρδία corde, quod eius morbis medeatur: vide *Cardamina.* Alii, diuersa ratione vsi, sic dictum credunt, quod caput suo calore & acrimonia tentet, quasi καρήδαμον, caput grauans. Nam arcem mentis

obſidens ſua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat.

CARDIA, ſeu κέαρ, eſt cor, ſiue muſculus principaliſſimus, ſanguini duntaxat circumferendo deſtinatus: vide *cor.* a κραδάινω palpo, vibro, ideo etiam pro καρδία dicitur κραδία. G. das Hertz. Vocatur interdum *ſtomachus*, ſiue ſiniſtrum ventriculi orificium. G. der Mund von dem Magen.

CARDIACA, eſt planta, marrubio ſatis ſimilis, plures habet caules ad altitudinem duorum vel trium pedum, craſſos, anguloſos, fungoſos, intus medulloſos: folia marrubio maiora, ſubrotunda, vrticam referentia, profunde inciſa, ex viridi fuſca: flos monopetalus, labiatus, cuius labium ſuperius imbricatum, & multo longius eſt inferiore tripartito: ex calice ſurgit piſtillum poſticæ floris parti ad inſtar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus ſtipatum, qui deinde abeunt in totidem ſemina, angulata, totam capſulam, quæ floris calix fuit, occupantia: ſemina triangularia, nigra: radix fibroſa. Tota planta fortem habet odorem, & ſaporem amarum, creſcit in locis incultis, lapidoſis: ſic dicta quod morbis cordis, vel potius ſtomachi, medeatur, καρδία enim cor eſt. G. Hertz-Geſpan.

CARDIACA PASSIO, *cardiacus morbus*, *cardiaca & ſtomachica exolutio.* Idem apud noſtrates quod *cardialgia*, quamquam apud veteres terribilem & valde acutum morbum denotat. Item eſt ſuffocatio cordis ex polypo, vel ſanguine coagulato &c. a καρδία cor. G. Hertz-Erſtickung.

CARDIACVM ſeu CORDIALE, eſt medicamentum, cor (vt olim putabant) roborans: Sed potius blandum motum ſanguini inducens, quo vires corporis augentur, & ſpiritus exhauſti reficiuntur, vnde circulatio per conſequens benignior & facilior redditur, ex καρδία cor. G. Ein Hertzſtärckend Träncklein.

CARDIALGIA & CARDIOGMOS, Plinio *roſio* [*ſtomachi*], eſt dolor ingens, morſus, roſio, aut contractio nervi

nerui paris vagi & intercoſtalis ſtomacho inſerti, a materia vellicante in ventriculo contenta, vel inflammatione in illo oborta. Ita vt eius dolore cor, ob conſenſum, anguſtatum, & contractum, lipothymiam pati videatur. Vide *Cardiaca paſſio*, a καρδία cor. G. Das Magendrucken, Hertz-Wehe.

CARDINALIS FLOS, ſiue Trachelium Americanum, ſic appellatur quod iſtius floris color ſumme rubicundus cardinalium veſtimenta æmuletur, præſertim ſole meridiano.

CARDIOGMOS, idem quod *cardialgia*, ex καρδιώσσω. *corde angor. cardialgia laboro.*

CARDOPATIVM, vide *Chamæleon.*

CARDVVS FVLLONIVS, vide *Dipſacus.*

CARDVVS SVARIVS & VARIVS: officinis & barbaris cardopatium appellatur, quod nomen haud dubie corruptum eſt, deductumque a dictione *pancration*, nam ſic olim eſſe nominatum chamæleonem Apuleius teſtatur: aut a carduo vario, a qua dictione, *u* ſc. littera in *p* & *r* in *t* mutata, in *Cardopatium* facilis eſt lapſus. *Suarius* porro carduus dictus eſt, quod ſues, ſi in polenta exhibeatur, perimat. Quid ſi *Cardopatium* ſit quaſi *carpatium*, quia ex montibus Carpathicis magna copia affertur?

CAREBARIA Gr. καρηβαρία, eſt cephalalgiæ ſpecies, ſeu grauitas capitis, ex κάρη caput, βαρὺ graue. G. Haupt-Wehe.

CAREVM, eſt planta, quæ habet plures caules ad altitudinem circiter ſeſquipedis, quadratos, nodoſos, vacuos, ramoſos: folia tenuiter laciniata coſtæ per coniugationes innaſcentia: flos eſt roſaceus & vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans, cordiformibus, inæqualibus, in orbem poſitis, & calici inſidentibus: Is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum exiguis, longiuſculis, inuicem iunctis, griſeis, hinc gibbis, & ſtriatis, inde vero planis, ſaporis acris & aromatici: radix longa, craſſa, carnoſa, alba, aliquando flaua:

nomen habere refert Dioſcorides ex regione Caria, nunc Lango: vbi abunde creſcit. Dicitur etiam *Caros* & *Carum*. G. Kümmel.

CAREX, eſt Iunci acuti ſpecies, in arenoſis tumulis circa mare ſuccreſcens, deducunt a caro: forte ob ſolida folia. G. Reit-Graß.

CARICA, ſic ficus vocatur a Caria, natali ſolo.

CARIES, TEREDO & PÆDARTHROCACE, eſt oſſis cancer, ſeu corruptio & exeſio, a medulla in eius cauernulis putrefacta, vel aliis humoribus acribus, ibidem ſubſiſtentibus, oſſis laminas corrodentibus, ſeparantibus ab inuicem, ortā. G. Beinfäule, Beinfreſſer. Videtur tamen Cariei nomen longius patere, quam pædarthrocaces, quod proprie notat vitium, quod oſſibus in ipſis capitulis, quibus articulantur, inſidet.

CARINA, eſt illud rudimentum ſeminale primum, quod a mare communicatum ouo fæminino, poſt varias mutationes fit ipſum animal; quodque proprie ſic dicitur, cum conſtare obſeruetur ex cerebro, cerebello, medulla ſpinali, ex quibus explicatis, auctis, mutatis, cum aliis accretis coniunctis, animale corpus naſcitur.

CARLINA ſeu CAROLINA, planta officinalis, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, ampla, profunde inciſa, repentia, in orbem diſpoſita, aſpera, aculeata inſtar carduorum, coloris viridis pallidi: calix multis expanſis aculeatis foliis cardui conſtat: floris diſcus ſat patulus, conſtans floſculis fiſtuloſis, radiatus, ita vt petala plana ſint, & ſecundo ſterilia: ſemina poſt ſingulum florem ſunt in apice vel papposa, vel emiſſis radiis penicilli modo coronata, foliolis exiguis a ſe mutuo diſſectis: radix ſat craſſa, cauliformis, fibroſa, vt plurimum in ſuperficie carioſa, foraminulenta, coloris foris rufi; intus albidi, odoris grauis & fragrantis, ſaporis penetrantiſſimi aromatici. Sic dicta putatur a Carolo Magno, primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus vſu huius radicis liberatus, & præſeruatus a peſte olim fuiſſe fertur: dicitur etiam Leucanthe a λευκὴ alba

&

& ἄνθη, ἄνθος, flos, quaſi eminenter albo & candido flore prædita.

CARMINANTIA ſeu CARMINATIVA, dicuntur flatus diſcutientia, ſimul cum inteſtinorum dolore ſublato, vti aniſum, &c. Carminare enim ſignificat demulcere carminibus: veteres enim exiſtimabant, poetas ope ſuorum carminum demulcere poſſe dolores atque motus nimis vehementes; vnde poeſios æque ac medicinæ inuentor habitus eſt Apollo. G. Wind-treibende Mittel.

CARNEOLVS, vide *Sardius Lapis.*

CARNOSA MEMBRANA, ſiue caro quadrata, vel palmaris breuis, hæret in aponeuroſi palmaris longi, dicitur contractam volam explicare. G. Fleiſch-Häutlein.

CARO, eſt ſubſtantia muſcularis, conſtans ex fiſtulis, ſanguinem ex arteriis accipientibus, inque venas reuehentibus. Veteribus dicitur quintuplex *Muſculoſa*, *Fiſtuloſa* ſiue *Fibroſa*, vt in muſculis & corde. *Parenchymatica*, vt pulmo, hepar, lien. *Viſceroſa*, vt inteſtina. *Glanduloſa*, vt pancreas, glandulæ mammariæ, ſaliuares &c. *Spuria* vt gingiuæ, labia, penis glans, &c. Gr. σάρξ & κρέας, ſed illa diſtinctio nullius eſt momenti, cum proprie nulla caro ſit, niſi muſculoſa. G. Fleiſch.

CARO, etiam ſignificat ſubſtantiam iſtam molliorem fructuum ſucculentorum, quæ cortici ſubeſt, quam alias pulpam vocamus, vt *Pulpa*, vel *caro citri*, *cydoniorum.* G. Fleiſch.

CARO QVADRATA, vide *Carnoſa membrana.*

CAROTA, eſt nomen ex Italica hodierna lingua, quo denotant paſtinacam ſatiuam, & in primis illam, quæ flauas radices gerit: aliqui etiam rubras illas betæ, quibus pro acetariis vtimur. Credunt a Germanica voce deriuari *Gar roth*, hoc eſt totum rubens, quia radix intus & extus obſcure rubet: ſed errant, nam a Græcis vocem hanc veniſſe ad Romanos veriſimile eſt: teſtatur enim Athenæus iam olim paſtinacæ aliquam ſpeciem vocatam fuiſſe Caroton. G. gelbe Rüben, Mohrrüben.

CAROTIDES *arteriæ*, ſunt duæ arteriæ ortæ ex aorta paulum ſupra cor, vbi incuruari incipit, ſurſum exporrectæ verſus caput; vna eſt *dextra*, altera *ſiniſtra*, vtraque diuiditur in *externam*, & *internam*, poſtquam carotis ad cranium fere appulit, oritur *externa*, quæ paulum reflexa, ad fauces, faciem, capitis verticem, & retro aures varie diſtribuitur. *Internus* alter vero ramus apparatu quodam velut mechanico, os cuneiforme pertranſit, in eo enim peculiaris in vtroque latere canalis inſculpitur, in quo arteria illa in maiorem cautelam tunica inſuper aſcititia craſſiore inueſtitur: ſic igitur ductu inſtar S. duplicis canali oſſeo elapſa, tunicam aſcititiam deponit, & τῷ ἐγκεφάλῳ ſuo ſanguine proſpicit: circa neruum igitur ophthalmicum aſcendens, ad latera porrigitur, deinde ad anteriorem cerebri regionem intra ductum neruorum olfactoriorum: vltimo ad poſteriora protenditur & iuxta medullam oblongatam & ſpinalem medullam cranio exiens, eam ſuo liquore ad os ſacrum vsque irrigat. Olim arteriam illam vertebralem ſeu internam vocabant, eo quod putarint eam aſcendere & cranio immiſſam cum carotide coniungi, quod tamen iuxta accuratiſſ. WILLISIVM, ſecus experimur. *Soporales* ſeu *Carotides* vocantur, quia ſi vinculo conſtringantur, ilico affectus ſoporoſi excitantur: Veteres ſoporem ordinarium inde produci exiſtimabant, a καρόω ſoporem induco. Cur autem non deducimus potius a κὰρ vel κάρα caput? G. Die ſchlaff-puls-ader.

CARPENTARIA, in Gallia ſic vocatur millefolium. Sic dicitur quod fabri lignarii ea vulneribus medeantur: *un charpentier* enim eſt faber lignarius. Eo quoque nomine *Naſturtium hyemale* appellatur, quod vulgo Barbaream vocant.

CARPESIVM, qualis ſit planta inter eruditos disquiritur; alii cubebam volunt, alii ruſcum, alii aliud quid Gr. Καρπήσιον.

CARPIA, barbara vox, a Gallica *charpie* originem ducit, vulgo *carpie*. Latinis *linteamentum carptum* vul-

vulſumue e linteis concerptis: *Linamentum raſile*. Gr. τιλτὸς μοτὸς, διάσυρος *Æginetæ*, τίλμα *Apſyrto*. *Delinamentum ſaniarium*; eſt concerptum linamentum, quo vulneri vlceriue immiſſo ſanies inanitur. ἔμπυος μοτὸς *Hippocrati*, *Linamentum raſile*, e lanugine linteorum eraſa conficitur. ξυσὸς μοτὸς, ξύσμα *Erotiano*, ἄχνη ὀθονίη *Hippocrati*. *Linamentum tortile* a materia contorta fit. στρεπτὸς μοτὸς. G. Pluͤckſel.

CARPINVS, eſt aceris ſpecies, cortex huius arboris eſt ſcaber & aſper, coloris albeſcentis: rami valde extenſi; lignum durum, albeſcens: folia ſatis ampla, dentata, vlmi ſatis ſimilia: flos amentaceus eſt, petalodes, axi longo communi adnatus; ſtaminibus multis ſub foliolis natis, in vno loco plantæ hærens. Ouarium ouatum apice piloſo, membranaceo inuolucro tectum & tubis binis inſtructum; fit fructus in eadem planta loco a flore remoto, in ſpicis foliaceis reconditus, oſſeus, vmbilicatus, compreſſus, ſtriatus, fœtus nucleo rotundo acuminato: putatur dici a carpo, vel a κάρφω ſicco, quia lignum habet ſiccum, vel quod facile finditur. G. Hanen-Buchen, Stein-Buchen.

CARPOBALSAMVM, eſt balſami fructus. Ex καρπὸς fructus, & βάλσαμον. Vide *Balſamum*.

CARPVS, vulgo BRACHIALE, prima palmæ pars *Celſo* καρπὸς, κτεὶς *Heſych.* eſt pars brachii inter partem inferiorem cubiti & manus. Conſtat ex osſiculis octo, quibus cubitus manui connectitur. G. Das Gelenck an der Hand.

CARTHAMVS, ſiue CNICVS, eſt planta, quæ caulem vnicum ad altitudinem duorum circiter pedum dimittit, rectum, longum, rotundum, lignoſum, durum, in parte ſuperiore in plures ramos diuiſum: folia ſunt oblonga, mediocriter lata, acuta, venoſa, ad ambitum multis ſpinis inſtructa: ſummitates eius habent multa capita deſquammata, auellanæ crasſitie, alba, foliorum capitulo inſtructa: hiſce floribus delapſis apparent ſemina oblonga, nuda, hordei grano paulo crasſiora, polita,

lita, alba, ſplendentia, cortice duro tecta, & plena medulla alba, dulci, oleoſa, poſtea acri, & nauſeoſa: radix eſt tenuis, flores tinctoribus inſeruiunt ad colorem rubrum conficiendum: An a καθαίρω purgo, an potius ab Arabico *Kirtam*? vide *Cnicus*.

CARTILAGO, eſt pars alba, ligamento ſiccior, duriorque; oſſe vero mollior, admodum elaſtica, & lubrica: obducit oſſium capita & caua, inunctaque pingui linimento, ex glandulis ligamentorum ſecreto, articulationem faciliorem reddit, parteſque varias ab iniuriis externis defendit. G. χόνδρος. G. Knorpel.

CARVM, & CARVVM, vide *Careum*.

CARVNCVLA, vid. caput gallinaginis.

CARVNCVLA OCVLI, quæ & *lacrymalis* dicitur, eſt corpuſculum in angulo maiori oculi ſitum, ſpongiolæ formam habens, multis protuberantiis hirtum, veluti acinus botryos, colore rubro; operculi inſtar incumbens ſacculo lacrymali, transſudans ex glandulis ſuis continuo humorem tenuiſſimum, ne areſcat vel cum vicinis concreſcat partibus; cuius vſus eſt, ne palpebræ contra bulbum oculi perfecte claudantur, ſed per hanc eminentiam cauum maneat, in quo liquidum lacrymarum collectum, per puncta deinceps lacrymalia abſorberi commode poſſit. Non reperitur hæc caruncula in animalibus, quibus cortina adeſt; non pertunditur vllis foraminibus hactenus notis, ex quibus liquidum qualecunque exire poſſit, neque videtur eſſe operculum ſacci lachrymalis lachrymas imbibens, nam ſimulac duo puncta lacrymalia læſa ſunt, integra licet caruncula, fit lacrymarum ſtillicidium; verus ergo eius vſus videtur, vt non ſolum liquidum lacrymarum determinetur in puncta lacrymalia, ſed illud ſebaceum ibi appulſum, affigatur & colligatur ad ſcabritiem dictæ carunculæ, vnde poſtea in lemas ſiccatum auerritur.

CARVNCVLÆ MYRTIFORMES, ſunt orificii vaginæ muliebris corrugationes, ſeu membranoſæ inæqualitates nullo certo numero comprehendendæ, quæ in parturientibus,

tibus, & poſt partum, ita obliterantur, vt earum veſtigium vel minimum non remaneat. Vt plurimum conſpiciuntur quatuor, ex hymenis laceratione creduntur oriri, & nunc duæ, tres, nunc quatuor, obſeruantur, eo præciſe loco, vbi olim hymen erat; deſuntque in infantibus. G. Myrten-gleiche Stücklein Fleiſch.

CARVNCVLÆ PAPILLARES, ſunt corpuſcula exigua in renibus, numero duodecim; proprie ſunt faſciculi a concentratione canaliculorum, ex quibus renum ſubſtantia maxime conſtat, orti, qui ſerum a canaliculis recipiunt & in peluim deducunt.

CARVS, eſt ſopor in quo ægri vellicati, compuncti aut vocati, vix ſenſationis notas oſtendunt, eſt tamen aliqua perceptio, ſed ſubitanea, absque febre, vel vt multi volunt cum febre; circa morbos enim ſoporoſos maxime diſſentiunt medici, lethargo maior, & apoplexia minor eſt. Cauſa eſt obſtructio vel compreſſio pororum & meatuum verſus cerebri meditullium euntium & in corporis calloſi limbo ſaltem extimo, ſedem habentium, ipſo cerebro illæſo manente. Gr. κάρος. G. Schlaf-ſucht.

CARYOCOSTINVM, eſt electuarium, ſic vocatum quod caryophyllos & coſtum recipiat.

CARYON, nux eſt cuiusuis generis, ſed præſertim iuglandis. Gr. κάρυον, quod forte eſt a κάρα caput, quia eſt fructus rotundus, inſtar capitis humani: vel quia capiti grauedinem adfert, aut, ſecundum alios, illud roborat.

CARYOPHYLLATA: Eſt planta, quæ habet folia lobata, id eſt quibus ad latera excreſcunt alia folia priorioribus maiora, & ad pentaphylloides accedunt, hinc Raius aliique poſuerunt ad agrimonoides, ob habitus ſimilitudinem, villoſa inſtar agrimoniæ, ſed magis dura & aſpera, coloris viridis magis fuſci, in margine inciſa; flos eſt roſaceus, conſtans plurimis petalis in orbem poſitis, e diuiſuris calicis monophylli & peluiformis prodeuntibus; piſtillum abit in fructum fere globoſum, in

quo

quo ſemina plurima colliguntur oblonga caudata: radix craſſior, oblonga, obrotunda, fere fibroſa, coloris obſcuri, odoris caryophylli: ſic dicitur, quia eius radix caryophyllos quodammodo ſapit & olet; appellatur etiam *Herba benedicta* & *ſanamunda*, a diuina ſua efficacia. G. Benedicten Wurtz.

CARYOPHYLLEVS FLOS, eſt planta florifera, monoangeia, polyſperma, cuius flores caryophyllos olent, vnde nomen. G. Graß-Nelcken, Nägelein-Blumen.

CARYOPHYLLI, ac ſi diceres *Nucifolium*, nomen, quod ipſi rei neutiquam reſpondet. *Caryophyllorum* arbores propagantur maturo ipſorum fructu, qui non eſt vulgare illud *caryophyllum*, in tabernis notum, illud enim rudimentum ſaltem eſt fructuum. Ipſe fructus aromaticus immaturus, non aliud videtur eſſe, quam quod verbi gratia, in roſa calicem, & quidem ſpeciatim eius capitulum, tandem fructum cynosbati conſtituit: huius pars ſuperior, in quatuor cuſpidulas diuiſa, cum roſarum illo cortice laciniofo, alabaſtri nomine noto, conuenire videtur: ipſe flos ſummitati huic innaſcens exterius quatuor craſſioribus pelliculis inuoluitur; quæ inuicem complicatæ globulum illum efformant, hisque ſe pandentibus flos demum in conſpectum venit, itidem quatuor foliolis primo candidis, deinde virescentibus, ex vmbilico ſiue quadrato alueolo enatis, conſtans, & multis ſtaminulis albis, antheræ in modum, quaſi totidem floſculis, prominulum ex vmbilici medio apicem vel clauum vbique cingentibus, conſitus. Baccæ quando e viridi aut pallido rubeſcere incipiunt, capitulum aperiunt, floremque oſtendunt, & earum vindemia inſtat, cratibus imponuntur, & latis ari foliis tectæ per aliquot dies fumo macerantur, deinde in ſole exſiccantur, donec fuluum illum colorem acquiſiuerint, quali vulgo cernuntur. Arbores ſunt quibusuis lauris celſiores, non frutices. Folia lauro quoque ſimillima ſed anguſtiora. G. Nelcken, Nägelein. Fructus porro maturi, quadruplo fere maiores ſunt & craſſiores, vulgo *Anthophylli* dicti:

cti: nucleum continent durum maiores; ſunt & magis ventricoſi. G. Mutter-Nelcken. Eſt & alia ſpecies admodum rara, minori forma, ſed magis denticulata, & vocatur noſtratibus Kron-Någelein. Eſt & cortex quidam ex America, & inſula Cuba allatus, qui & odore & ſapore caryophyllis neutiquam cedit, vocaturque cortex caryophyllorum; arboris Xocoxochitl, ſeu Piper Tauaſci dictæ ab Hernande. G. Nelcken-Holtz. Sunt & alii *Caryophylli Plinii* dicti, rotundi. magnitudine ribium, colore fuſco, facile friabiles, racematim botri inſtar ſuccreſcentes. Folia habent magna. Sapor ſeminis intus concluſi imbecillem caryophyllorum ſaporem refert. Scribunt aliqui *Garyophylli*.

CASCARILLA, eſt cortex officinis noſtris inde a quadraginta forte annis familiaris. Nomen eſt Hiſpanicum quod corticem denotat, diminutiuum a *caſcara*. Eſt coloris ſubfuſci ferruginei, ſaporis aromatici amaricantis, grati odoris, præſertim ſi accenditur. De arbore, a qua venit, diſſentiunt auctores: nouiſſimi vocant *Ricinoidem elæagni folio*. Plurima affertur ex Bahamæ inſulis. Differt a cortice Peruuiano, quem chinchinam vocant, copia inſigni particularum ſulphureo-reſinoſarum. Ex veſica deſtillata cum aqua, largitur verum oleum æthereum: cum ſpiritu vini extracta, & largæ quantitati aquæ deinceps infuſa, dat copioſam reſinam: quæ omnia in cortice Peruuiano non ſic reperiuntur. Viribus pollet carminatiuis & anodinis inſignibus: quare multum hodie in praxi frequentatur tam puluis, quam inde parata eſſentia & extractum.

CASSIA FISTVLA, *nigra*, *ſolutiua*, *laxatiua*. Huius fructus arbor eſt procera, inſtar iuglandis, quæ creſcit in Indiis orientalibus, & Ægypto, habet corticem griſeum, ſaporis adſtringentis; folia pinnata, & fere cum iuglande conueniunt, ſed acutiora ſunt, inſtar perſicæ foliorum. Flores pentapetali roſacei, in orbem poſiti, ſubflaui, odoris gratiſſimi; piſtillum abit in ſiliquam oblongam, rotundam, cylindricam, teretem, lignoſam,

gnosam, aliquando compressam, in varia loculamenta diuisam a dissepimentis transuersim positis, obductis medulla nigra, liquida, dulci; in singulis loculamentis hærent semina depressa, dura, obrotunda, nitida, coloris flaui: floribus huius arboris deciduis, siliquæ adeo indurescunt, vt a ventis agitatæ tantum strepitum edant, vt a duorum milliarium distantia audiantur: Gr. κασία μέλαινα. Vnde dicatur, non satis constat. G. Cassien, Caßie-Fistel.

CASSIA LIGNEA, est cassiæ ligneæ Malabaricæ seu Sumatrensis cortex, cinnamomi in modum conuolutus, cinnamomo crassior, odore & sapore debilior, colore magis fusco, masticata deliquescit in ore, & lentum quiddam, glutinis quasi speciem, relinquit, id quod cinnamomo non accidit, cuius reliquiæ perpetuo supersunt: atque inde apparet hallucinatos fuisse illos, qui cortices cinnamomi & Cassiæ ligneæ sibi incumbentes, ab vna eademque arbore detrahi, crediderunt. παρὰ τὸ κάσαι dictam volunt, quasi κοσμοῦσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις: κάσαι est enim ornare, vel quod sensibus fragrantiam largiatur. Vocatur & *Xylocassia*, & cinnamomum spurium, canella ignobilior, Cassia Syrinx, vide *Cinnamomum* G. Mutter-Zimmet.

CASSVTHA, recentioribus Græcis *Cassytha*, *y* in *u* transeunte, vt fere fieri solet, Latinis appellatur. Officinis & herbariis nostræ ætatis hinc deflexa pristini nominis vmbra, *Cuscuta* dicitur, cum primum *Cassutha*, dein conuersa *Cascutha*, postremo *Cuscuta* cœperit appellari. Sunt qui *podagram lini* vocant, quod quasi compedibus id, cui insederit, illiget, nec vinctum eo facile possit extricari. PLINIVS eius videtur meminisse iis verbis; est in Syria herba quæ vocatur *Cassythas*, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: *Cassytas* enim legendum non *Caditas*, iam igitur memoria PLINII Cassytas herba suo nomine Syriaco venerat in latium, quod multis postea seculis vsurpantes tam Pœni quam Arabes, suis scriptis protriuerunt, vide *Cuscuta*.

CASTA-

CASTANEA, eſt magna & craſſa arbor, cortice te-ƈta polito, fuſco, maculato, lignum eſt durum, in igne crepitans: rami valde extenſiles, & magnam vmbram producentes: folia magna, ampla, longa, lata, tenuia, parum aſpera, in margine inciſa, neruoſa: flos mas, in hac arbore primo deprehenditur alio loco quam ouarium, ſolitarius, ex calice pentaphyllo, valde ſtaminoſus, per capillementum tenue axi communi longo affixus, vt fiat amentaceus: alii flores hermaphroditi, conſtant calice & ſtaminibus atque ouariis apice multifido & tubis ſex diſtinctis, vno illo communi calice contentis: ouarium hoc deinde, vbi ſe expediuit, fit fructus echinatus, alio a flore primo loco in eadem arbore, ſubrotundus, quadrifariam dehiſcens, vt plurimum, fœtus caſtanea ſub coriaceo putamine rubicundo, nucleum continente: hæc arbor creſcit in regionibus calidis. A Caſtano Magneſiæ oppido; vel a Caſtanide terra nomen habet. Non dicitur a caſtitate, quod quidam opinantur. Alii Caſtanam vrbem Apuliæ ſcribunt; non procul a Tarento, de quo non laboro. Sufficit ab vrbe vel ab agro quodam nomen hoc accepiſſe, vocatur a Virgilio *Nux*. Nuces generaliter dicuntur omnia, tecta corio duriore, vocatur item Διὸς βάλανος, Σαρδιανὴ βάλανος, Λοπιμόν. *Sardianæ* quippe *Glandes* dicuntur, quoniam circa Sardes optimæ naſcuntur. G. Keſten, Caſtanien, Marronen.

CASTOREVM. Alii teſticulos, glandulas alii ſuſpicantur. Anatomia detexit non eſſe teſticulos caſtoris, qui gallorum teſtes vix ſuperant, ſed veſiculas eſſe duas ſiue folliculos, qui tam in maribus quam in fœminis, vtrinque in inguinibus, ſtatim ſub cute, ouorum gallinaceorum magnitudine, & ſæpe maiores conſpiciuntur, ex quibus liquor oleoſus & graui odore emanat, quem animal lingua lambit. Veſiculæ cum contentis exſiccatæ verum ſunt *Caſtoreum*. Illud vtraque India præbet, Gr. Καστόρειον. G. Bibergeil.

CASTRATIO, eſt teſtium exciſio, ſeu priuatio, ne

quis coitui aliquid contribuere possit, vel quando id ex necessitate corrupti testis fieri debet. Is qui excisus est dicitur *castratus* seu *eunuchus*. G. Ausschneidung der Hoden.

CASVS VVVLÆ, vide in *Cion*.

CATACLEIS, Gr. κατακλεὶς, est costa prima, subclauicula dicta, ex κάτω infra, & κλεὶς clauis. G. Die oberste Rippe. Sed veteres in genere sic vocant partem colli & pectoris, vbi se mutuo contingunt.

CATAGMA, est ossium fractura, siue separatio continui in duris corporis partibus, quæ externe duro quodam instrumento, vi partem affligente, efficitur; cuius differentiæ a forma, a parte & accidentibus, desumuntur. G. Ein Bein-Bruch.

CATAGMATICA, sunt remedia ad fracturæ curationem necessaria, a κατάγω, frango, κάταγμα, fractura.

CATALEPSIS, *Catochus*, *Prehensio*, aut *Congelatio* est, quando homo subito corripitur, & in quo situ positus erat, immobilis manet, siue steterit, siue sederit, siue aliter flexus fuerit, respiratione salua, saluo pulsu, apertis oculis, sine motu, loquela, aut sensu: nam rarum est si sermones aliorum intelligant, aut cibum vel potum, quem præbemus, deglutiant. Verum inter externas causas sunt fulminis ictus, & acre frigus: proxima causa videtur esse immobilitas sensorii communis, pro vt primo momento insultus se habebat, a καταλαμβάνω prehendo, corripio. G. Sinnen-Benehmung, oder Unempfindlichkeit.

CATAMENIA, sunt menstrua muliebria, quæ plerumque singulis mensibus, ab aucta copia, & hinc intumescentia massæ sanguineæ inducta, turgescunt & foras ex vasculis vteri, vel vaginæ dilatatis ex muliebribus prorumpunt. Quidam menstruorum causam lunæ motibus adscribunt, hoc autem concesso necessum foret, vt vno eodemque tempore, omnes simul menstruum fluxum paterentur. Menstrua incipiunt anno duodecimo, deci-

mo tertio, vel decimo qnarto: Desinunt vero, circa annum quinquagesimum; verum hoc exacte determinari vix potest. Supprimuntur in prægnantibus, & lactantibus. Regula tamen non est. ex κατὰ per, & μὴν mensis. G. Monatliche Reinigung, Monat-Zeit, Frauen-Zeit.

CATAPASMA, est puluis fragrans, qui odoris causa vestibus inspergitur. Item puluis fragrans qui post illinitionem, stomacho aut cordi applicatur, καταπαστάω, inspergo. Vide *Diapasma*.

CATAPHORA, idem est quod *coma*, verum in eo differunt, quod *cataphora*, tanquam genus omnium stuporum sine febri sumatur; videtur cari leuioris species. A καταφέρω deorsum fero, quia ægrorum membra deorsum concidunt. G. Die Schlaff-Sucht.

CATAPHRACTICA, est nomen alicuius fasciæ seu ligaturæ, quæ thoraci accommodatur. G. Brust-Windel.

CATAPLASMA, est medicamentum externum topicum pultis consistentia. Præscribitur fere duobus modis, nempe vel per coctionem, vel sine ea. Illud fit frequentius; hoc sæpe maiorum est virium. In illo iubentur assumere vegetabilia, scopo conuenientia, vt radices, herbas, semina, flores, fructus &c. additis farinis appropriatis, aut illis omissis, quæ omnia in s. q. liquoris, v. g. aquæ, cereuisiæ, lactis, vini, &c. coquuntur ad pultis consistentiam. Hoc paratur fere ex vegetabilibus minutim concisis, affuso tantum liquore sufficienti, ea solum quantitate, vt respondeat consistentiæ pultis. Possunt hic quoque addi farinæ, mica panis, olea, unguenta, sicuti quoque in prioris generis cataplasmatibus: a καταπλάσσω fingo, formo, illino. G. Ein Brey-Umschlag.

CATAPOTIVM, vulgo *pilula*, est medicamentum internum; quod deglutiendo ad aluum subducendam & purgandam, in forma globulorum assumitur, ex κάτω deorsum, & πίνω bibo. G. Pillen.

CATAPTOSIS, eſt epilepſiæ ſymptoma, cum homines derepente in terram concidunt, a καταπίπτω deorſum cado, idem quod *decidentia.*

CATAPVTIA, tres dantur huius ſpecies, quarum ſemina in officinis ſeruantur, nempe *maxima*, quæ eſt ricinus Americanus maior ſemine nigro: *media* quæ eſt riciuus vulgaris, & *minima*, quæ eſt, tithymalus latifolius, cataputia dictus. Omnium vis eſt vrens, & vehementiſſime purgans ſurſum & deorſum. G. Spring-Körner.

CATARACTA, eſt duplex, *incipiens*, ſeu *ſuffuſio*, vel *confirmata*, ſeu *cataracta*, proprie dicta: *Incipiens* eſt oculi ſuffuſio, cum nempe nubeculæ, feſtucæ aut muſcæ, ante oculos volare videntur. *Confirmata* vero eſt, quando a pellicula tenui, pupilla in totum vel ex parte occluditur, ita vt radiis ſolaribus debitus ingreſſus præcludatur; vel quando ipſa lens cryſtallina opaca fuit facta, quam cauſam frequentiſſimam, priorem vero rariſſimam eſſe hodie conſtat. Cataractæ confirmatæ curantur acu per membranam albugineam & corneam ad cataractam vsque adacta, quæ acu deprimenda, & ſi reſiliat, comminuenda, deinde oculus aqua roſarum & albumine conquaſſato obligandus. Dici videtur a καταῤῥάσσω, confundo, vel impetuoſe deturbo, quia ſæpe ſubito hic morbus oritur; alii a ſimilitudine cataractarum, quæ ſunt valuæ mobiles, quibus aquarum temperatur impetus, quia conſiderarunt hunc morbum tanquam valuam in humore aqueo, quæ viſum interciperet. Sed lubrica eſt omnis hæc etymologia, quum non facile occurrat exemplum, quod probet ab vllo Græco ſcriptore hoc nomen huic morbo datum eſſe. Vocant illi ὑπόχυμα. Celſus ſuffuſionem. Barbari quidam cataractas oculos Veneticos appellarunt: veneticus vel venetus denotat colorem glaucum, vel dilute cæruleum. G. Der Staar.

CATARIA, vel *nepeta:* eſt planta, cuius caulis ad altitudinem circiter trium pedum adſcendit, quadratus, villoſus, ramoſus: folia vrticæ vel meliſſæ, in margine

incisa acuta, lanuginosa, albescentia, odoris penetrantis, saporis acris: flores in summitate ramorum nati, flaui, aut albescentes, in spicam congesti, galea erecta, bifida, subrotunda, barba tripartita, segmento medio excauato, eleganter crenato, amplo; cæterum binis segmentis, vt alis orificium patulum labiorum cingentibus: semina quatuor, oualia. Radix in multos ramos diuisa, lignosa: crescit iuxta vias. Videtur vox inde imposita, quia cati seu feles hac planta delectantur & vescuntur. G. Katzen-Kraut, Katzen-Müntze.

CATARRHOPVS, seu CATARRHVS, dicitur vulgo, quando humores, vapores aut flatus deorsum ex capite ruunt. Vide *Catarrhus*, ex κάτω, deorsum, & ῥέω, fluo.

CATARRHVS, veteribus dicitur humorum ex capite ad subiectas partes, vt nares, os, pulmones &c. defluxus; velut in coryza, & brancho contingit. Catarrhi tamen isto sensu non dantur: nam a capite nihil fluit ad illas partes; sed glandulæ narium, & quæ circa oris partes sunt, sæpe obstruuntur, inflammantur, & hinc illæ lachrymæ. Vetus est versiculus:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus.
Ad fauces branchus, ad nares esto coryza.

Destillationes has Græci καταῤῥȣ̃ς & καταςαγμȣ̀ς vocant, aliique fluores: sunt vt plurimum effectus frigoris, & præter naturam eueniunt ad glandulas, passimque per omnes corporis partes, vbi retrusa iacent vasa secernentia subter loca frigore tacta; vt si frigore excipiatur facies, sequatur destillatio in nares; si ceruix & collum, quæque iuxta sunt partes, tum fluor ad fauces; sin inferiora, fiat inde fluxio ad intestina; & sic porro; sic pro diuersitate arteriarum, venarum, aliarum partium frigore constrictarum, varii oriuntur effectus; destillationes ad varias partes: ex κάτω deorsum, & ῥέω fluo. G. Ein Fluß des Haups.

CATARRHVS SVFFOCATORIVS, est quando (vt veteribus placet) humores excrementitii a capite ad orga-

na respiratoria decidunt, & suffocationem minantur. Sed potius dicerem esse glandularum, circa laryngem, intumescentiam, vel inflammationem, aut conuulsionem musculorum glottidis rimam claudentium, qua respirandi difficultas, & suffocatio inducitur: causæ frequentiores obseruantur, materiæ eliquatæ in fauces & pulmones subita destillatio; neruorum summa vitia, vt in hystericis: polypus cordis maior subito in pulmones trusus; hinc videtur esse tantum hic morbus subito accidens ἄπνοια. G. Steck-Fluß, erstickender Fluß.

CATASARCA, idem quod *Anasarca*, ex κατὰ per & σὰρξ caro. Est indeclinabile.

CATASTASIS, est corporis humani vel temporis dispositio. a καθίστημι constituo.

CATATASIS, est extensio corporis versus inferiora, ex κάτω infra, & τείνω tendo.

CATECHV, vulgo, sed satis inconuenienter, *terra Iaponica*: succus est ex variis astringentibus fructibus expressus, durus, gummosus & resinosus, ex purpureo nigricans, punctis albis intertextis quasi situm contraxisset Venit ex Pegu, Suratta, Magni Mogolis imperio, Malabaria, Bengala & Zeilon. Inter Pinang cum foliis Betel vt plurimum vsurpatur. Verus fructus & basis est acacia orientalis, planta tamarindo non absimilis. Si tantillum ori indatur, astringit primo, deinde saporem dulcem & gratum relinquit, eodem modo ac folia Thee masticata. Horti malabarici author, dicit esse succum inspissatum alicuius palmæ areciferæ nucleo versicolori nuci moschatæ simili, cuius fructus sessilis *Fausel* dictus vel *Areca* & *Pynang*.

CATHÆRETICA, sunt *caustica* seu *escharotica*, siue medicamenta, superfluam carnem auferentia & perforantia: distinguenda tamen videntur a causticis, quia carnem viuam alterare non debent, sed tenax adhærens, & semicorrupta vasorum ramenta, ad viuam vsque carnem resoluere & detergere; hinc detergentia fortissima siue

ſiue exedentia. Ex καθαιρέω deiicio, ſubuerto, detraho. G. Brennende Mittel.

CATHARSIS, idem quod *Catharticum.*

CATHARTICVM, eſt medicamentum purgans, quod ventriculum, inteſtina & quicquid in ſanguine heterogeneum & vitioſum fuerit, expurgat, & in communem cloacam, ſeu inteſtina præcipitat. Vide *purgatio & vomitorium. Cathartica* diuiduntur vulgo in *Cholagoga, phlegmagoga ſeu Hydragoga, & melanagoga,* ſed illa diuiſio a neotericis iure reiicitur, cum purgantia ita ſpecifice non operentur, vt creditum. Vocatur item *purgans, purgatio, medicamentum ventrifluum* Aurel. quod aluum deiicit. Κάθαρσις, Καθαρτήριον ἢ Καθαρτικὸν φάρμακον, Ὑπήλατον *Hippocrat.* Ἐλατήριον, Κενώσιμον φάρμακον, à καθαίρω purgo, mundo. G. Außführende Artzney, Purgation.

CATHEMERINA, idem quod *quotidiana febris.* Ex κατὰ & ἡμέρα ac ſi diceres καθ᾽ ἡμέραν.

CATHETER, *immiſſor* vel *demiſſor,* eſt inſtrumentum recuruum & fiſtuloſum, quod per vrethram veſicæ immittitur, ad vrinam ſuppreſſam euacuandam, vel calculum in veſica hærentem explorandum; eſtque vel *flexilis* in priorem vſum, vel *immobilis* in poſteriorem ſimul; vel *ſolidus* cum crena, qui in inciſione adhibetur, excipiendo cultello dicatus in ſua crena. *Ænea fiſtula Celſo,* Σίφων *Æginetæ,* à καθίημι imitto. G. Ein Catheter.

CATHETERISMVS, eſt adminiſtratio, qua per catheterem immiſſum vrina educitur, aut calculus in collo veſicæ obhærens reducitur.

CATHOLICVM, dicitur medicamentum vniuerſale ſeu commune, omnes vitioſos humores corrigens vel educens. Ex κατὰ per, & ὅλον totum. G. Eine Artzney wieder alle Kranckheiten.

CATHYPNIA, eſt graui & alto ſomno eſſe oppreſſum ex κατὰ per, ad, & ὕπνος ſomnus. G. Eine ſehr ſchwere Schlaff-Sucht.

CATILLVS CINEREVS, seu OBRVSÆ CATILLVS, Gallis *une coupelle*, est species Catini, ex cineribus lotis facti, cuius vsus est ad auri argentique depurationem. Vide *Capella*. G. Capelle.

CATINVS, idem quod *Cupella*.

ΚΑΤΩ PVRGARE, hoc est per inferiora purgare, cui opponitur ἄνω purgare, per superiora purgare.

CATOCATHARTICA, sunt purgantia per inferiora, ex κάτω infra & καθαρτικὸν purgans.

CATOCHE, idem quod *Catalepsis*, a κατέχω detineo, retineo, dicitur etiam *catochus*.

CATVLOTICA, idem quod *cicatrizantia*, a κατουλόω *cicatricem induco*.

CAVCALIS, est planta, quæ habet caulem ramosum, villosum, ad altitudinem vnius circiter pedis: folia aliquantulum pastinacæ similia, sed tenuius dissecta, villosa: flos est rosaceus & vmbellatus, plurimis scilicet petalis constans, inæqualibus, cordiformibus, in orbem positis, & calici insidentibus. Is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus oblongis, quæ parte, qua se contingunt, plana sunt, ab altera gibba, striata, echinata; aculeata. Nomen accepit, vel a seminum effigie, quæ vascula semisphærica imitantur: vel quod præarida strepitum edunt: παρὰ τὸ κεκαύσθαι quod præter modum retorrida & exoleta sit. Vocatur quibusdam Daucus Syluestris, hinc forte ex Daucus, *Daucalis* & *Caucalis*.

CAVA VENA, vide *Vena caua*.

CAVDA, vide *Capillamenta*, & *Coccyx*.

CAVDEX, Στέλεχον, Στέλεχος, Κόρμος; dicitur in arboribus & fruticibus, id quod a radice supra terram simplex assurgit, vsque dum in ramos explicatur, & in quod a radice fertur alimonia; producitur a concursu plurium radicularum in vnum truncum collectarum. G. Der Stamm eines Baums.

CAVITATES, sunt ventres maiores, in quibus princeps aliquod viscus continetur; vt in capite, cerebrum; in

in thorace, pulmo, cor &c. in abdomine, hepar, lien renes, ventriculus, inteſtina, veſica, &c. ſuntque tres, caput, thorax, & venter. G. Hölen. Sic tamen etiam vocantur cauitates minores, vt cerebri & cordis ventriculi, de quibus ſuo loco. Vide *Ventriculi.*

CAVLEDON, Gr. καυληδὸν, eſt fractura oſſis transuerſim facta, fracti oſſis partes ita ſeparans, vt e directo non iaceant, a καυλὸς caulis, virga. G. Ein Zwerchbruch.

CAVLIS, vocatur *Braſſica*, quod præ cæteris oleribus inſigni caule vigeat. Vide *Braſſica.*

CAVLIS, idem quod ſupra ſolum ſimplex proſilit in herbis nominatur: ſic vtique caudex ad frutices & arbores; *caulis* ad herbas duntaxat pertinet. Gr. Καυλὸς. G. Der Stengel.

CAVSODES, quod *cauſo* eſt ſimile, a καῦσος, & εἶδος forma.

CAVSTICA, ſiue ESCHAROTICA, vel CATHÆRETICA, ſunt quæ cutim & carnem in duram cruſtam, ſiue eſcharam exurunt, & ſi fortiora ſint, vel diutius applicata maneant, conſumunt; ſunt proprie illa, quæ omnia, quibus applicantur, conſumunt. Vt ſunt æs vſtum, mercurius ſublimatus corroſiuus, ferrum candens &c. a καίω vro. G. Durchbrennende Mittel.

CAVSVS, ſeu FEBRIS ARDENS, ea eſt, quæ cum maiori æſtu, quam in aliis continuis, (cum hic ſit vrens fere ad tactum, & inæqualis diuerſis locis) reſpiratione anheloſa & cita, cutis ſiccitate magna, exacerbatione die impari, anxietate & inquietudine ſumma, ſiti fere intolerabili, aliiſque ſymptomatibus inſigniorem ſanguinis phlogoſin arguentibus, curſum ſuum peragit, a καίω vro. G. Ein hitziges Fieber.

CAVTERISATIO, eſt artificialis quædam vſtio mediante cauterio, a καυτηριάζω cauterio inuro. G. Das Brennen.

CAVTERIVM, Gr. καυτὴρ, καυτήριον, eſt inſtrumentum chirurgicum ex ferro, cupro, auro, vel argento

confectum, quod, postquam incanduerit, actualem inurendi vim obtinet, cuius magnitudo & forma variat. Quandoque etiam pro cauterio potentiali sumitur ex lixiuiis vel calce viua cum sapone paratum, a καίω vro. *Cauterium actuale* vocatur G. Fickeisen, Cauterie, Brenneisen: sed potentiale cauterium, Ein Corrosif.

CEDMATA, dicuntur defluxiones ad articulos, & præcipue ad coxendicem. G. Ein Fluß.

CEDRVS, est arbor valde procera, crassa, erecta, pyramidalis, cariei non obnoxia: cortex politus: lignum durissimum, rubicundum, habens odorem cypressi. Rami tortuosi & nodosi: folia angusta, viridia, parua, squammosa, cypressi æmula: flos est amentaceus, constans foliolis multis, donatis apicibus multis: fructus in eadem planta, loco a flore remoto natus, est bacca turgens ossiculis augulatis, fœtis semine oblongo. Hæc arbor crescit in regionibus calidis: in monte Libano elegantissima reperitur, hinc, ob altitudinem & pulchritudinem, dicitur arborum regina. Aestate, vigente calore, resina alba, pellucida, transparens, sponte absque incisione defluit, quæ instar mastiches granorum indurescit, quæ *Cedria* dicitur. G. Cedern.

CELE, est tumor herniosus in quacunque corporis parte excitatus, a κηλέω intumesco. Vide *hernia*.

CELLVLÆ INTESTINI COLI, sunt cauitates, vel vesiculæ, factæ a tribus ligamentis partem illam fistulæ intestinalis contrahentibus; vt fæces ibi diutius remorentur, & maior fiat liquidi exhaustio. In iis stercora aliquamdiu morantur, vt adiacentes partes suo calore foueant, & quæcunque cruda sunt, diutius in iis coquantur & fermententur. Ita in vesiculis seminalibus habentur cellulæ, ad seminis subitum effluxum retinendum. G. Fächlein.

CEMENTATIO, est modus aurum purificandi per modum cementi regii. Vide in *Cementum*.

CEMENTVM, est puluis, cuius ope calcinatio cementatoria peragitur. Vel vt alii, est mineralis acuta

materia

materia & penetrans, cum qua metalla ſtrata, ad cementandum reuerberantur atque ita corroduntur, vel calcinantur: eſtque vel ſimplex vel miſta: item in forma pulueris vel paſtæ. Hinc *Cementare & Cementatio*. G. **Cement.**

CENCHRIAS, eſt herpetis ſpecies, a ſimilitudine ſeminis milii, *herpes miliaris* dicta, a κέγχρος milium. Vide *herpes*.

CENCHROS, vide *milium*.

CENEANGIA, Gr. κενεαγγεία, eſt vaſorum euacuatio per venæ ſectionem, inediam, hæmorrhagias, purgationem. A κενόω euacuo, & ἄγγος vas.

CENOSIS, a κενόω euacuo, idem quod *Euacuatio*.

CENTAVRIVM, vocantur duæ plantæ valde a ſe inuicem diuerſæ, quarum vna dicitur centaurium maius, altera minus. Maius dicitur & rhaponticum. Minus eſt planta, quæ habet vnum vel plures caules paruos, anguloſos, politos: folia ſunt coniugata, ſat craſſa, oblonga, hyperici ſatis ſimilia: hæc ex radice, illa ex caule erumpentia: flos monopetalus, quinquifidus, in vmbellam congeſtus; coloris rubicundi vel purpurei, aliquando albi: poſt florem ſuccedit fructus ouatus, oblongus, in duo loculamenta diuiſus, ſemina exigua continentia: radix eſt exigua, inſipida, lignoſa: creſcit hæc planta in locis ſiccis & arenoſis. Sic appellatur, quod eo curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta venenata excidiſſet in pedem. Hinc a quibusdam etiam *Chironium*, Κενταύριον λιμνήσιον & λιμναῖον Græcis: *febrifuga* & *fel terræ* Latinis. *Limneſion* & *limnæum* dicitur, quod ſecundum aquarum ſcatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, naſcatur: *febrifuga*, eo quod febres fuget & procul e corpore pellat. *Fel terræ*, ob ſummam quam habet amaritudinem. G. **Tauſendgulden-Kraut, Erd-Gall, Fieber-Kraut.**

CENTIMORBIA, vid. *Centum morbia*.

CEN-

CENTRVM, eſt medium corporis, non mathematice ſed phyſice ſumptum, idque cor eſſe affirmant, a quo, tanquam centro, ſanguis in ambitum corporis propellitur & circulariter relegatur, a κεντέω pungo; punctum enim eſt medium cuiusque circuli. G. Der Mittel-Punct.

CENTVM CAPITA, vide *eryngium.*

CENTVMMORBIA, eſt planta, quæ plures habet caules tenues, longos, ramoſos, repentes: folia circinatæ fere rotunditatis, ex aduerſo caulis repentia, viridia, ſaporis adſtringentis. Flos monopetalus, multifidus, arcte cauli adnatus: huic flori ſuccedit capſula vel teſta rotunda, per maturitatem diſſiliens, habetque ſemina minima: radix parua: creſcit hæc planta in locis humidis. Creditur a mirifica ſua, quam in pluribus vlceribus medendis obtinet, facultate ſic appellari. Plerique tamen nummulariam vocant, a foliorum ſimilitudine, quæ nummi ſpeciem referunt. A nonnullis *hirudinaria*, quod paſſim terræ, hirudinis inſtar, affixa ſit, dicitur. Nec deſunt, qui ſerpentariam appellant, quod compertum ſibi eſſe dicant ſerpentes hac herba, ſi vulnerentur, ſibi mederi. G. Egel-Kraut, Pfennig-Kraut.

CENTVMNODIA, eſt *polygonum*, conſtans ex plurimis nodis.

CENTVNCVLVS, & CENTVNCVLARIS HERBA, vide *gnaphalium.*

CEPA, CEPE, idem quod *cæpa.*

CEPHALÆA, eſt dolor capitis pertinax, inueteratus, & difficulter cedens, a κεφαλὴ caput. G. Haupt-Wehe von langer Zeit her, ſtetswährende Kopff-Schmertzen.

CEPHALALGIA, ſiue *Capitis dolor* recens, & tranſitorius, hinc a *Cephalæa*, quæ inueteratus dolor eſt, differt. Aut totum caput, aut aliquam caluariæ partem affligit, atque adeo frequens eſt iſte dolor, vt raro inuenias aliquem, cui per totam vitam nunquam caput doluerit. Et certe capitis dolor, ex æquo omnes aggredi

di ſolet, atque nemini ferme parcere, ſiue fuerit obeſus, macer, toroſus, ieiunus, ventre plenus, ſobrius, intemperans, æger, aut ad cætera ſanus; denique iuuenis, ſenex, vir, fœmina aut quiuis. Imo leuis adſit ægritudo oportet, illico *capitis dolor* perſentitur comes. Partes, quæ in dolore capitis affici ſolent, ſunt vel *externæ*, vt cutis, muſculi, pericranium: vel *internæ*, vti meninges, nerui, cerebrum, perioſteum &c. Diſtinguitur quoque in *externum & internum*; *particularem*, partem hanc vel illam affligentem, vnde variæ denominationes. In *accidentalem* a ſole, æſtu, ira, potu, febri &c. In *habitualem*, *leuem*, *vehementem*, *acutum*, *hebetem*, *breuem*, *diuturnum*, *perpetuum*, *intermittentem*, *fixum*, *vagum*, *moleſtiſſimum*, *frontis*, *a grauedine &c.* ex κεφαλὴ caput, & ἀλγέω doleo. G. Kopf-Schmertzen, Haupt-Wehe.

CEPHALICA, ſunt medicamenta, quæ ſtomacho recepta, & ad caput delata, in idem operantur, vel ſanguinem, alias ineptum, ita diſponunt & præparant, vt capiti proſit ac medeatur. Cephalica autem duplicia ſunt, 1. quæ tenui oleo, ſale, ſpirituque abundant: omnia igitur attenuantia talia dici poſſunt, vt ſunt omnes herbæ cephalicæ dictæ, inſecta quædam vt aſelli; nec non ſpir. ſalis armoniaci, ſpir. cornu cerui, tinct. caſtorei, nec non ſal volatile oleoſum, olea aromatica & reliqua, quæ odore & ſapore inprimis grata ſunt, vel 2. frigida, nimirum illa, quæ odore grato nares afficiunt abſque calore, qualia ſunt lilium vulgare, lilium conuallium, roſa &c. G. Haupt-Artzneyen.

CEPHALICA, vena dicitur, quia in capitis morbis ſecari ſolebat, a κεφαλὴ caput. G. Haupt-Ader.

CEPHALOPHARYNGÆI muſculi, eſt primum muſculorum gulæ par, a capitis ceruiciſque confinio demiſſum, & in tunicam œſophagi latius expanſum, ex κεφαλὴ caput, & φάρυγξ fauces.

CEPHALOPONIA, eſt grauitas aut dolor capitis, ex κεφαλὴ caput, & πόνος dolor, labor. G. Haupt-Wehe.

CERA,

CERA, ſunt apum faui, ex quibus mel expreſſum eſt, & conſtituunt corpus durum, ad calorem ductile, inflammabile, flauum, le.. ſcens, in ſummo frigore duritiem fere friabilem acquirens, ſaporis & odoris mellei, inſeruitque omnibus fere emplaſtris pro baſi. Videtur terebinthinæ quædam ſpecies, quam ſucci pingues plantarum, ſole calefactarum, exſudant in ſuperficiem, aut intra capſulas apiculorum floralium gerunt, quæ ab apibus colligitur, in globulos cogitur, poſterioribus pedibus applicatur, in aluearibus deponitur, ibi in cellulas fauorum fingitur, vnde dein, vti dictum, melle ſeparato, fœcibusque repurgatis, comparatur in vſus humanos. Hæc materies ceracea apparet, minutiſſima quidem copia, in ſuperficie foliorum quibusdam in plantis, vt in Roſmarino, notante Cl. *Bœrhaauio*, & ſunt plerumque globuli exiliſſimi, qui ſaliunt de apiculis ſeminalibus plantarum apertis, in parte floris maſculina. Hæc vix vlla arte colligi queunt ab hominibus; attamen deprehendit idem Cl. Vir, quod aliquando, cupiens folia Roſmarini ſæpe cohobare cum alcohole, præter exſpectationem inuenerit ſaporem ingratum, & odorem ceræ deturpaſſe ſpiritus hos primo bonos. Inde folia hæc luſtrans microſcopiis tubercula ceracea in ſuperficie deprehendere videbatur, manibusque tractans multum, ceram digitis ſenſim accreſcere experiebatur ſatis euidenter. G. Wachs.

CERÆÆ, Gr. κεραῖαι ſunt vteri cornua in brutis, in quibus generatio fit, a κέρας cornu.

CERASVS, eſt arbor, quæ habet folia maiora, lucida: calix eſt valde cauus, monophyllus, coronatus corona quinquifida, expanſus, per maturitatem retroflexus; flos eſt roſaceus, pentapetalus, petalis natis ex interſtitiis ſegmentorum calicis; ſtaminibus triginta fœcundus; ouarium tuba longa inſtructum, in imo fundo calicis fit fructus pulpoſus, ſubrotundus, vel cordatus, fœtus teſta oſſea rotunda, nucleum eiusdem figuræ recondente: pediculus fructus valde longus: hæc arbor colitur

litur in hortis, & ingens huius datur diuersitas. Eius flores ceram olent, hinc forte a κηρὸς cera. Vel a Cerasunte Pontica vrbe, τὰ κεράσια fructus cerasi. G. Ein Kirsch-Baum.

CERAMIVM, vide *Cadus.*

CERATIVM, est arboris siliqua, a κέρας, quia est corniculata. Denotat etiam pondus, quod quatuor esse granorum ex veteribus intelligimus. Hinc videtur esse Caratium, Kirath Arabum.

CERATOGLOSSVM, est proprium musculorum linguæ par, a cornibus ossis hyoidis prognatum, & linguæ lateribus iunctum; vsus est linguam recta deorsum anteriora versus mouere, quando ambo agunt: si vero alteruter contrahitur, in latus mouet dextrum vel sinistrum ex κέρας cornu, & γλῶσσα lingua.

CERATODES, idem quod *Cornea tunica*, a κέρας cornu, & εἶδος forma.

CERATOMALAGMA, est compositio emolliens ex cera aliisque parata, a κηρὸς cera, & μαλάσσω emollio. G. Eine weich machende Salbe von Wachs.

CERATONIA, est arbor ceratia, seu siliquas, producens, ex κέρας cornu, quia siliquæ cornubus non sunt absimiles. G. Sanct Johanns-Brodt.

CERATVM, CEROTVM, vel CERATOMALAGMA, a cera sic dictum, medicamentum est externum, ex cera, oleis, & nonnunquam pulueribus compositum, vnguento crassius, & emplastro mollius. G. Ein Pflaster von Wachs.

CERAVNIA TVBERA, dicuntur, quia olim crediderunt ea post fulminis ictus nasci: Κεραυνὸς enim fulmen est.

CERAVNOCHRYSOS, idem quod *Chrysoceraunius* puluis, ex κεραυνὸς fulmen, & χρυσὸς aurum, vsitatius aurum fulminans.

CERCHNOS, est laryngis quædam asperitas, quæ instar granorum iuniperi sentitur, vnde tussicula sicca excitatur, a κέγχω raucedine laboro. G. Ein Schaff-Husten.

CER-

CERCIS, Gr. κερκὶς, eſt os cubiti ſecundum, quod *radius* appellatur, ob radii rotarum æmulationem. Vide *Radius.*

CERCOPITHECVS, κερκοπίθηκος, a κέρκος, cauda, & πίθηκος, ſimia: eſt ſimia caudata, in qua GALENVS potiſſimum anatomen exercere ſuaſit, & plura in ſuis libris potius ad cercopitheci, quam hominis, naturam deſcripſiſſe notatur.

CERCOSIS, dicitur carnoſa quædam excreſcentia ab vteri oſculo prodiens, & pudendum muliebre replens, quod aliquando exterius progreſſum caudæ figuram refert, a κέρκος cauda. G. Auswachs der Bärmutter.

CEREA, idem quod *Achor.*

CEREBELLVM, ſiue παρεγκεφαλὶς HEROPH. ἔγκρανον GALENO ἐπικρανὶς POLL. ὀπίσθιος ἐγκέφαλος, quaſi paruum cerebrum, ſub poſterioribus lobis cerebri, inferiori cranii parte ſitum; figuram habet ad globoſam accedentem, ſuperficiem minus gyroſam quam cerebrum, ſed quaſi ſulcatam, cuius ſulci in medio maximi, at per gradus ſenſim minores, deſinunt in proceſſum vermiformem; diuiditur in partem dextram & ſiniſtram, ſubſtantiam fere eandem habet ac cerebrum, ſed corticalis hic longe copioſior quam medullaris, quæ arbuſculas pulchre repræſentat, quarum trunci ita dictos pedunculos cerebelli conſtituunt. Nullæ hic adſunt cauitates, vt in cerebro. In hac cerebelli ſubſtantia ſpiritus animales, actionibus inuoluntariis & mere ſpontaneis obeundis generantur. In homine, non item in brutis, exterius ex plurimis lamellis, ſibi inuicem incumbentibus conſtare videtur. G. Das Hintertheil des Hirns.

CEREBRVM, vitalia capitis, PLIN. ἐγκέφαλος, λευκὸς μυελὸς SOPHOCLI. ſtricte ſumitur pro parte anteriore τοῦ ἐγκεφάλου, eſtque ſubſtantia ſui generis, exterius tegitur pia matre, plurimis gyris anfractibusque dodatur, exterior ſubſtantia cinerea eſt, in qua ſpiritus animales generantur: interior alba eſt, ſiue medullaris, quæ ſpiritus animales ex corticali recipit, eosque per corpus calloſum & me-

& medullam oblongatam in neruos exonerat, a quibus actiones voluntariæ maxime dependent. Item, cerebrum est imaginationis, iudicii, memoriæ & reminiscentiæ subiectum. Ideæ enim, seu species rerum ab organis sensuum externorum receptæ, deferuntur ad sensorium commune, siue initium medullæ oblongatæ, deinde per corpora striata ac corpus callosum, vbi imaginatio & iudicium fit: verum in corticali substantia memoriæ sedes dicitur; si ideæ post aliquod tempus ex memoriæ loco reuocantur, reminiscentiæ nomine veniunt. Somnus item fit in cerebro, de quo vide suo loco. G. **Das Hirn, oder Gehirn.**

CERELÆVM, est linimentum ex cera & oleo compositum, a κηρὸς cera, & ἔλαιον oleum. G. **Eine Salbe von Wachs.**

CEREVISIA MEDICATA, est cereuisia cui medicamenta, cuilibet morborum scopo conuenientia, infusa fuerunt. G. **Artzney-Bier.**

CEREVISIA, CERVISIA, CELIA, est potus ex frumento compositus, qui ob egregias vires quasi *Cereris vinum* appellatur. G. **Bier.**

CEREVS, est sedi species, in modum cerei, ex cera confecti, erecta. G. **Fackel-Kraut.**

CERION, idem quod *Fauus & Achor.*

CERINTHE, est planta, quæ ex radice quatuor vel quinque ramos germinat, qui rami rotundi sunt, succo pleni; folia habent oblonga, acuta, lanuginosa, coloris ex viridi cærulei, punctis albis notata: flos est tubulosus, in medio ventrem habens, infra & supra quasi conniuens: ex floris calice surgit pistillum, posticæ floris parti ad instar claui infixum, tetragonum, quod deinde abit in fructum, ex duabus testis subrotundis constantem, in duo loculamenta diuisis, semine fœtis vt plurimum oblongis, acutis; cuius floribus apes pascuntur, vnde cera, κηρὸς enim est cera; vel a Cerintho vrbe Bœotiæ, vbi copiose nascitur. G. **Wachs-Kraut, Fleck-Kraut.**

CEROMA, idem quod *Ceratum.*

CEROTVM, Gr. κηρωτὸν, idem quod *Ceratum.*

CERRVS & CERRIS, eſt arbor glandifera; ſic forte dicitur, quod eius glandes in aceruum coagmententur; alii deriuant a κέρας cornu, ob lignum durum. G. Cerr-aichel, Cerr-eiche.

CERVARIA, eſt ſeſeli Æthiopicum: an quod cerui illam plantam ament? G. Hirſch-Wurtz, Hartz-Wurtzel.

CERVICARIA, ſiue TRACHELIVM, eſt campanulæ ſpecies: ſic dicitur, quia morbis ceruicis, internis & externis, medetur. G. Hals-Kraut.

CERVINVM CORNV, vide *Coronopus.*

CERVIX, Gr. αὐχὴν & ἐπωμὶς, eſt poſterior pars intra caput & dorſum, vti anterior *Collum* vocatur. *Ceruix vteri* appellatur ea pars, quæ eſt intra fundum & os vteri. Ita oſſa dicuntur habere ceruices, vti videre eſt in ſuperiori parte oſſis femoris, inter illam partem quæ in acetabulo reconditur, & trochanterem maiorem: a quibusdam *nucha* dicitur: in plantis, pars eſt illa a capitatis radicibus prodiens, prælonga, teresque: ſic dicta, quod in colli ſpeciem figuretur. G. Der Nacke, das Genick.

CERVMINA, Gr. κυψελὶς, ſunt aurium ſordes, quæ in meatu auditorio ex glandulis auri adiacentibus proueniunt. Conſtant ex plurimo ſale & ſulphure aduſto, vnde amaritudo dependet. Vtilia ſunt ne puluis, feſtucæ, animalcula, &c. aurem internam ſubeant, dum quoque membranam internam ab exſiccatione præſeruant. Vide *Marmorata aurium.* G. Ohren-Schmaltz.

CERVSSA vel CERVSA, eſt plumbum, mediante aceti vapore in calcem albam redactum. Gr. ψιμμύθιον. G. Bley-Weiß.

CESTRVM, appellatur *Betonica*, a varietate, vt vocant, & copia remediorum, quoniam variis & plurimis accommodatur morbis. Sed aliis κέστρον vocatur, a floris ſpicata & mucronata acutie, verruculam præferente. Vide *Betonica.*

CETE, κήτη, διὰ τὸ κύτος, ob ſinuoſam cauitatem, ſeu cauum ventrem. Intelligitur de maiorum piſcium genere. G. Wallfiſch.

CETERACH, quam vocem a *Pteryga* manaſſe volunt, atque *p.* in *c.* ſæpe mutari ſcribunt. Sic ex *Peteryga*, *Ceteryga* & corrupte *Ceterach*: eſtque Aſplenii ſpecies officinalis, vid. *ibid.* G. Hirſch-Zunge.

CHÆREFOLIVM, CHEREFOLIVM, CHEREPHYLLVM, CEREFOLIVM; ſunt ſynonyma: eſt planta, quæ ex radice plures caules dimittit, tenues, ramoſos, teneros, a parte ſuperiore conuexos, inferiore vero concauos inſtar ſtillicidii, politos: folia habet petroſelini, ſed minora, plus inciſa, & molliora, villoſa in parte ſuperiore, ſucco plena: flos eſt roſaceus & vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans, inæqualibus, & calici inſidentibus: calix autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum, roſtri auium æmulis, non ſtriatis, nunc læuibus, nunc aſperis, hinc gibbis, inde vero planis; atque ſic planta nominari putatur, quod luxurioſa foliorum fecunditate & largiore coma gaudeat, vel quod gaudium, hilaritatemque folia excitent, ex χαίρω gaudeo & φύλλον folium. *Chærefolium* autem, Græca voce & Latina coaleſcentibus in vnum nomen, ob id dictum eſt, eſt, quod foliis luxuriet. G. Körffel-Kraut, Kerbel-Kraut, Körbel.

CHALASTICA, ſunt medicamenta quæ humectando & emolliendo partes conſtrictas relaxant, a χαλάω relaxo, remitto.

CHALAZIA, item χαλάζωσις, grando, eſt tuberculum in palpebris grandinem referens. G. Ein Gerſten-Korn.

CHALAZÆ, binæ ſingulis ouis obtigerunt, altera in obtuſo, altera in acuto angulo, plus earum in albumine reperitur; vitello tamen validius adhærent, eiusque membranæ appenduntur. Corpora ſunt longiuſcula, quaſi duo canales caui, varios emittentes ſurculos per albumen & vitellum, quibus intra amnium communi-

municant, & hinc oculo apparent concreta magis quam albumen, & albidiora, nodoſa, luciditatis cuiusdam non expertia, vt grando, vnde illis nomen. Conſtat enim quælibet chalaza pluribus quaſi grandinibus, ſeu canaliculis ex trunco maiori deriuatis; albumine ab inuicem ſeiunctis: earum altera maior eſt, & longius a vitello verſus obtuſum oui cacumen protenditur: altera minor, a vitello inferius verſus acutam oui partem porrigitur. Maior ex duobus vel tribus nodis, quaſi grandinis granis, globuliſue conflatur, qui modico interuallo a ſe inuicem diſtant; minor ordine maiori ſuccedit, a χάλαζα grando. G. der Hahn, das weiſſe im Ey. Eſt etiam ſuum morbus, quando caro apparet, ac ſi alicam hinc inde conſperſam contineret. Ideoque vocantur grandinoſi. G. Greiſig, Pfinnig.

CHALBANVM, vide *Galbanum*.

CHALCITIS, eſt minerale ſimile æri, friabile nec lapidoſum, ſory tenuius, myſi vero craſſius, tractu temporis ex ſory factum, a χαλκὸς æs. Arab. *Colcothar* vel *Cholchotar*. Sunt hæc nomina recrementorum metallicorum priſtini æui, nobis, qui nec easdem mineras habemus, nec eas eadem ratione tractamus, non ſatis cognita. Pro chalcitide pharmacopæi hodierni vitriolum album ſiue crudum, ſiue vſtum ſubſtituunt: forte melius vitriolum martis, certe in theriaca.

CHALCVS, vide *Æreolus*.

CHALYBS, eſt ferrum purificatum, a vulgari differens, quod durius ſit, & ignitum in aqua extinctum in ſummam duritiem abeat, a populis in Ponto ferrum præparantibus. G. Stahl.

CHALINOS, *Aureliano*, eſt vltimus angulus oris ac compago, vel buccarum pars circa labiorum confinia, a χαλινὸς quod ſit veluti frænum & retinaculum oris.

CHAMÆACTE, eſt *ebulus*, ſiue ſambucus humilis, ex χαμαὶ humi, in terra, & ἀκτὴ ſambucus.

CHAMAEBALANVS, eſt terræ glans, vel ſimile quid vt bulbocaſtanum, terræ tubera &c. ex χαμαὶ humi &

βάλανος.

βάλανος glans; ſic dicitur quod ſub cortice terræ creſcat. Vide *Apion.*

CHAMÆBATOS, eſt rubus humilis, a χαμαὶ humi & βάτος rubus, ſentis, Vide *Rubus.*

CHAMÆCEDRVS, eſt abrotanum fœmina, & dicitur, quaſi humilis cedrus, ex χαμαὶ humi & cedrus.

CHAMÆCERASVS, eſt arbuſcula, quæ creſcit ad altitudinem duorum circiter pedum; habetque ramos lignoſos, fragiles, cortice albeſcente obductos, medulla alba plenos: folia inſtar periclymeni, ſed maiora, latiora, duriora, minus viridia, acuta; villoſa inprimis in parte inferiore, ex aduerſo oppoſita: flos monopetalus, parte inferiore tubuloſus, bilabiatus ſuperius, labio ſuperiore multifido ſimplici, linguæ ſimili inferiore, ouario inſidens, quandoque geminus in vno ouario, quinque ſtaminibus præditus: calix tenuis, longus, anguſtus, bifolius, cui inſidet ouarium, ſæpe vno pedunculo geminum, emittens intra quemlibet floſculum tubam longam; abit deinde in baccas molles, rubras, ſimiles ceraſo minori, ſucco amaro & ingrato plenas, & ſemine compreſſo, ſubrotundo fœtas; eſt ceraſus humilis, ex χαμαὶ humi & ceraſus.

CHAMÆCISSVS, vide *hedera terreſtris.*

CHAMÆCISTVS, in genere hic dictum volo, ne cramben centies coctam apponamus, quod χαμαὶ nihil aliud quam humile & humi ſignificet: eſt enim Græcum præpoſitum, additæ voces ſunt tantum inueſtigandæ.

CHAMÆCYPARISSVS, eſt arbuſcula pumila, odore & forma foliorum cum cypreſſo arbore conferenda.

CHAMÆDAPHNE, vide *Clematis Daphnoides.*

CHAMÆDRYS, eſt planta parua, humilis, quæ plures caules habet ad altitudinem ſemipedis, tenues, rubicundos, lanuginoſos: folia minima, per interualla ſibi inuicem oppoſita, oblonga, firma, villoſa, dentata inſtar quercus, ſaporis amari, acris, aromatici: flores in foliorum alis naſcentes, coloris purpurei, ſaporis grati: ſemina quatuor obrotunda in capſula, quæ flori,

tanquam calix inferuiuit, inclufa; radix minima, fibrofa, lignofa. Crefcit hæc planta in locis incultis, faxofis, dicitur quafi humilis quercus, quod fc. folia quercus habeat, & huius refpectu, quafi humi repat: δρῦς quercus; dicitur ob paruitatem *quercula* minor & a ferratis foliis *ferratula* appellatur. Sunt qui *ferratam* ideo dici putent, quod ab ea ferra inuenta fit. G. Gamanderlein, vergiß mein nicht, Batengel.

CHAMÆLEON, eft cardui fpecies, a foliorum varietate fic dici folet; mutat enim cum terra colores; quod in animali chamæleonte etiam fieri folet.

CHAMÆLEVCE, dicitur tuffilago, nam tuffilaginis folia humi crefcunt, & inferiori fuperficie albedine obteguntur.

CHAMÆMELVM, eft planta, quæ plures caules habet tenues, femipedem circiter altos: folia laciniata, vel minutim diuifa: flos plerumque radiatus, cuius difcus ex plurimis flofculis, corona vero ex femiflofculis, componitur, embryonibus infidentibus, & calice fquammofo comprehenfis. Embryones autem deinde abeunt in femina oblonga, thalamo affixa: radix eft tenuis & filamentofa. Trita planta habet odorem penetrantem non ingratum. *Camomilla* corrupte dicitur. Nomen autem accepiffe videtur, quafi effet humilis malus, quoniam odorem habet mali; ex χαμαὶ humi, & μῆλον malum. G. Chamille, Kamillen.

CHAMÆPITYS, eft planta, quæ habet plures caules paruos, longos inftar manus transuerfæ, lignofos, villofos, repentes, inftar arbufculæ difpofitos: folia oblonga, angufta, villofa, dentata, albefcentia: flos eft monopetalus, vnilabiatus, in tres partes diuifus, quarum media bifida, labii fuperioris locum occupantibus denticulis. Ex floris fundo furgit piftillum, quatuor veluti embryonibus ftipatum, qui deinde abeunt in totidem femina oblonga in capfula, quæ floris calix fuit, recondita: flores fparfim in foliorum alis nafcuntur, non vero verticillatim: radix craffa, fibrofa, longa, lignofa: tota

ta planta habet odorem penetrantem, reſinoſum & ingratum, ſapor eſt amarus: creſcit in montibus & locis ſabuloſis: dicta eſt, quaſi humilis & breuis, humique depreſſa picea, ex χαμαὶ humi, & πίτυς picea, pinus; eius enim folia piceam olent. Vocatur etiam *Abiga* & *Aiuga*. Hinc *iua* manauit in vulgi nomenclationem. Officinæ *iuam* cognomento *Moſchatam* appellant, vide *Abiga* & *Iua*. G. Vergiß mich nicht, je långer, je lieber, Schlaff-Kraut.

CHAMÆSYCE, χαμαισύκη, quaſi humilis ficus.

CHAOS, ex antiquo χάω, quod ex χαίνω, hio, dehiſco. Eſt vaſtus hiatus: vel dicitur rudis indigeſtaque moles, qualis initio mundi fuit.

CHARACIAS, dicuntur plantæ quæ circa valla creſcunt, hinc tithymalus characias, &c. Nam χάραξ vallum eſt.

CHARACTER, eſt ſignum figuratum & myſticum, quo apud chymicos aliquid deſignatur, a χαράσσω ſculpo. Apud botanicos ſic audit nota illa propria, qua genera plantarum ab inuicem diſtinguuntur. G. Ein Zeichen.

CHARTA EMPORETICA, ſeu BIBVLA, eſt papyrus ſine glutine facta, admodum poroſa, filtrationi inſeruiens. G. Fliessend Papier.

CHARTA VIRGINEA, idem quod *Amnios*.

CHEILOCACE, ſeu LABROSVLCIVM, eſt infantum morbus, adultos enim raro adoritur. Labra in eo admodum tument, tumore duro & nonnihil rubicundo, ſed nequaquam feruido, aut inflammatorio, & qui nunquam ſuppuretur aut caput fœdet. Aliquanto magis introrſum quam extrorſum vergit: vnde labia a gingiuis & dentibus abſcedunt longius, & foras aliquatenus replicantur. Adſunt ſulci ſemper ſanie madentes, aut craſſo pure obſiti: vlcuſcula, vt plurimum, concomitantur in ore, palato, lingua, buccis, labiis, gingiuis. G. Waſſer-Krebs, Mund-Fåule. Deriuatur a χεῖλος labrum ſeu labium, & κακὸν malum.

CHEIMETHLON, Gr. χείμεθλον, vide *pernio.*

CHEIRONIVM, idem quod *Cacoethes.*

CHELÆ, Gr. χηλαί, ſunt denticulati cancrorum forcipes.

CHELIDONIA, ſeu CHELIDONIVM; diſtinguitur in minus & maius; minus eſt ſpecies ranunculi, habetque folia inſtar cochlearis rotunda, viridia, polita, ſplendentia, neruoſa, longis pediculis adnata, aliquatenus hederacea, ſed molliora; minora: calicem habet triphyllum, admodum fugacem, & ante petala caducum: florem polypetalum, roſaceum: ſemina in capitellum congeſta: radicem plurimis adnatis nodulis nodoſam; hinc ſcrophularia minor dicitur. Creſcit ad ripas, foſſasue. G. Scharbocks-Kraut. *Chelidonium maius,* habet plures caules ſesquipedem altos, tenues, rotundos, nodoſos, ramoſos, parum villoſos: folia profunde inciſa, dentata, ſimilitudinem aliquam cum foliis aquilegiæ habentia, vtcunque tamen maiora, longiora, numeroque plura: flos tetrapetalus eſt, cruciformis, luteus: ſiliqua eſt biualuis, ſemina obrotunda & flaueſcentia habens: radix craſſa, fibroſa. Tota planta ſcatet ſucco luteo eſcharotico, odoris penetrantis, ſaporis acris, & amari: dicta a χελιδὼν hirundo: eo quod hirundines ea ſuis oculis medeantur, quamuis, vt tradunt, erutis. Sed *Chelidonium minus,* ſic vocatum quod floreat hirundinum aduentu. Alii putant dici quaſi *Cæli donum,* idque ob vires præſtantiſſimas, tam in oculorum morbis quam vulneribus. G. Schel-Kraut, Schwalben-Kraut.

CHEMA, eſt veterum menſura, continens duo cochlearia parua.

CHEMIA, idem quod *Chymia.* Olim ſignificabat artem χρυσοποιητικὴν & μεταλλουργικήν. Vide *Chymia.*

CHEMOSIS, eſt tunicæ albæ tumor, ita vt oculi nigrum concauum videatur, a χήμη.

CHENOCOPRVS, eſt ſtercus anſeris, ex χὴν anſer, & κόπρος ſtercus.

CHENO-

CHENOPVS, vocatur *pes anserinus*, eius etymon deriuatur a χὴν anser, & πὺς pes. Vide *pes anserinus*.

CHEREFOLIVM, siue CHERIFOLIVM, vide *Chærefolium*.

CHERMES GRANA, vide *Kermes*.

CHERMES & KERMES, est vox Arabica, pharmacopœis familiaris: estque *coccus baphica*, seu *infectoria*, vulgo *scarlatum*, hinc *chermozinum*, id est color ex cocco extractus. Vide vlterius in *Coccos*.

CHERONIA praue pro Chironia, vide *Centaurium*.

CHILIOPHYLLON, est millefolium, propter millena foliola sic nuncupatum, ex χίλιοι mille, & φύλλον folium.

CHIMETHLON, idem quod *Pernio*.

CHIMIA, idem quod *Chymia*.

CHIMIATRI, sunt illi medici qui medicamenta chymica præscribunt, ex χυμία chymia & ἰατρὸς Medicus.

CHINA CHINÆ, vide *Cina Cinæ*.

CHINA RADIX, satis est crassa, manum longa, contorta, nodosa, insipida, & sine odore, est *orientalis* e China allata, & *occidentalis* quæ ex Hispania noua & Peru nobis adfertur. Præfertur tamen orientalis, quæ exterius est colore rubente aut subnigro, interius candicante aut subrubente: & hæc, quo nigrior eo melior. Occidentalis est colore interius magis russo: smilacis in modum crescit, folia fere plantaginis magnitudine, cordiformia: caules habet spinosos, repentes, & arboribus vicinis adhærentes. In morbis podagricis, in lue venerea, aliisque curatu difficilibus maximi vsus existit, sed an effectibus promissis respondeat, merito dubitatur. Chinensibus dicitur *lompatan*, *lampacos & bonti*, nobis a regione China appellatur *radix Chinæ*. G. Pocken-Wurtz.

CHIRAGRA, est arthritidis species, siue articularis manuum dolor, vide *arthritis*, ex χεὶρ manus, & ἄγρα, *captura*, quasi manibus captus. G. Das Zipperlein der Hände.

CHIROMANTIA, eſt diuinatio ex inſpectione manuum, qua ex lineamentis futura prædicunt, medicis ſcitu non neceſſaria, cum potius ſit ars fallax, ex χεὶρ manus, & μάντις vates. G. Wahrſagung aus den Händen.

CHIRONES, idem quod *Sirones*.

CHIRONIVM, eſt vlcus malignum, & curatu difficillimum. G. Ein böß Geſchwär. Vide *Cacoethes*.

CHIRONIA & CHIRONIVM, vide *Centaurium*.

CHIRVRGIA, eſt ars, qua ope manuum vel inſtrumentorum, morbos auferre nitimur. *Vel* eſt pars therapeutices, qua morbi incidendo, vrendo, & membra dearticulata reſtituendo, curantur. *Vel* chirurgia eſt ſcientia docens modum & qualitatem operandi in corpore humano viuente. *Vel*, vt *Vigo* habet, chirurgia eſt ſcientia docens modum & qualitatem in carne, neruo & oſſe hominis laborantis, propriis chirurgorum manibus, omne morboſum curandi. Eſtque quintuplex: quamuis alii quadripartita diuiſione gaudent. 1. *ſyntheſis* ſeu ſeparata coniungens. 2. *diæreſis*, continua ſoluens. 3. *diorthoſis*, compreſſa & contorta corrigens. 4. *exæreſis*, ſuperflua extirpans. 5. *anapleroſis*, deficientia reſtituens, ex χεὶρ manus, & ἔργον opus. G. Wund-Artzney.

CHIRVRGVS, eſt vir artis chirurgicæ peritus, ex χεὶρ manus, ἔργον opus, qui inſtrumentis & manibus ſuis in corpore humano operatur. G. Ein Wund-Artzt. Habentur, qui in genere omnia, quæ ſunt in arte chirurgica, aggrediuntur, vt vulgares chirurgi. Sed & ſunt, qui circa vnicum ſolummodo accidens verſantur, vt *lithotomi*, qui calculum ſecant. Alii qui oculos curant; alii lui venereæ medentur. Nonnulli dentes euellunt; quidam membra luxata, vel contracta reſtituunt &c.

CHLOROSIS, ſiue MORBVS VIRGINEVS, vulgo *icterus albus*, quia ex albo virent. Videtur eſſe ſpecies leucophlegmatiæ, ex ſanguine viſcido, ſiue potius ex inertia ſolidorum, quo ſanguinis periodus & ſpirituum anima-

animalium confectio præpeditur, cum mensium obstructione, & diaphoresi denegata, vnde fibris muscularibus obstructis, & spiritibus deficientibus, ad quoduis opus peragendum tardæ & segnes euadunt, a χλωρὸς, *pallidus.* G. Jungfer-Kranckheit, Bleichsucht.

CHOANA, est infundibulum in medullæ oblongatæ basi prope coalitum neruorum opticorum repositum, rimam in concursu ventriculorum amplectitur, vnde per hoc liquida serosa, ex cerebri ventriculis, ad glandulam pituitariam deducuntur. Item peluis renum, de qua suo loco; est item instrumentum ex quouis metallo factum, vel vitro, per quod liquores in aliud vas funduntur. Gr. χόανος item πύελος, ληνὸς HEROPHILO, a χέω fundo. G. Ein Trichter.

CHOCOLATA, est compositio quædam ex fructibus *Cacoa* dictis, vaniglia, cinnamomo, sacharo &c. quæ omnia in massam vel placentulas rediguntur. Dicitur & *Succolata*, *&* *Chucalata*; præparatur cum lacte vel aqua cocta & feruida, atque agitando chocolata liquescit, & sorbendo calide bibitur Vide *Cacoa.*

CHOENIX, est mensura veterum, continens cotylas tres, siue sextarium vnum & dimidium, siue duas libras mensurales cum quadrante. Notatur signo X. & desuper imponitur V. secundum aliorum calculum continet vini quadraginta & quatuor vncias, & olei circiter quadraginta.

CHOERAS, Gr. χοιρὰς, idem quod *Scrophula*, a χοῖρος porcus: forte quia porcis familiaris est.

CHOLAGOGA, sunt medicamenta quæ dicuntur ordinatam in hepate & vesicula fellis secretionem bilis augere, illam vel in intestina ducendo, vel receptam per intestina statim & recta expellendo. a χολὴ bilis, & ἄγω duco. Vide porro *Catharticum.*

CHOLEDOCHVS, Gr. χοληδόχος, est *ductus biliarius communis* dictus, recipiens ortu suo ductus hepaticos, & vesiculæ fellis, quæ cum poro biliario ad angulum acutum iungitur suo ducto: & duo hi ductus vniti faciunt

ciunt ductum communem, maiorem prioribus, oblique descendentem, qui ad angulos acutos oppositus duodeno, penetrat exteriorem eius tunicam, dein inter hanc & alteram descendens, mox perforata & hac, inter secundam & tertiam longo itinere progressus, foramine rotundo in cauum intestini libere exit; & per hunc ex vesicula fellis & ductu hepatico, bilis ad intestinum duodenum propellitur: ex χολὴ bilis & δέχομαι recipio. G. Der Gallen-Gang.

CHOLERA, siue *passio felliflua*. est conuulsiuus motus ventriculi & intestinorum, in quo omne, quod in ventriculo & intestinis continetur, sed præcipue bilis, copiose per os & anum eiicitur, imo aliquando omnis quæ in corpore existit. Adsunt anxietates magnæ, grauis cardialgia, sitis ardens, inquietudo & virium subita prostratio, diarrhœa quoque seu bilis, & aliorum humorum per inferiora effluxus magnus. Hinc pulsus in principio celer & frequens, debilis fit, tardus & intermittens; animus deficit, exteriora frigent, & mors accedere incipit, quæ aliquando intra paucas horas ingruit. Huc referunt *choleram siccam*, quæ est eructatio magna multorum flatuum cum dolore & crepitu. Gr. χολέρα bilis G. Die Gallen-Kranckheit, Cholerische Feuchtigkeit.

CHOLERICVS, dicitur de eo, qui plurima bile abundat. G. Gallsüchtig.

CHONDRILLA, est planta, quæ folia ex radice erumpentia habet magna, cichorei syluestris similia, profunde incisa, per terram in orbem sparsa, ex his caulis enascitur, inferius spinosus & in plures ramos diuisus flexiles, nudos, vel foliola tantum quædam gerentes angusta instar graminis: flos est semiflosculosus, constans plurimis semi flosculis, embryoni insidentibus, & calice veluti tubulato ac cylindriformi comprehensis. Embryo autem abit deinde in semen pappis instructum: radix est longa, pollicem crassa, succo lacteo valde viscoso plena, saporis dulcis non ingrati. Hæc planta nomen inuenisse

videtur

videtur ab euentu, quod in ramulis imis gummi reperiri ſolet magnitudine fabæ, maſtichæ ſimile, aut nucleo thuris, quem χόνδρον Græci nominant. G. Wartzen-Kraut, klein Wegwart.

CHONDROS, vide *Cartilago:* eſt etiam granum, grumus concretus, vt maſtiches, thuris &c. Hinc *Chondrilla.*

CHONDROSYNDESMVS, eſt ligamentum cartilaginoſum, ſiue vnio oſſium, interueniente cartilagine, ex χόνδρος cartilago & συνδέω colligo. G. Knorplichte Zuſammenfügung der Beine.

CHORDA, idem quod tendo, neruus, vel inteſtinum de quibus ſuo loco. Ita etiam dicitur tenſio quædam penis verſus perinæum, cum dolore, ex venere maligna ſæpe contracta.

CHORDA MEMBRANÆ TYMPANI, eſt neruus quidam formatus a concurſu duorum neruorum, filamenti ſc. tertiii rami quinti paris, & filamenti ſeptimi paris, tympani membranam non tangens. Hoc ipſum eſt paruum illud nerui filamentum, quod olim anatomici velut *chordam membranæ* tympani arbitrati ſunt, quod crediderunt ſonum aliquem excitare poſſe, communicando motum ſuum tremulum membranæ; ſicut fit in chorda, quæ ſuper pellem tympani militaris tenditur; ſed eius vſus patet ex natura ſua neruea, & diſtributione. G. Die Seiten-gleiche Senn-Ader im Ohr.

CHORDAPSVS, ſic *Celſo* dicitur, a *barbaris miſerere mei;* aliis *iliaca paſſio.* Tormentum *Aurelianus* dixit. *Voluulus* etiam non inſcite appellatur, vulgo *ileus.* Eſtque fæcum aluinarum per ſolum os eiectio, ab obſtructione excrementorum, a flatibus, inflammatione, aut inuolutione & conuulſione inteſtinorum, inducta: cum nempe ſuperior pars inteſtinorum in inferiorem, vel contra, ſeſe inſinuauerit, qua inuolutione velut nodi inde exoriuntur, vnde quoque motus periſtalticus inuerſus. Vide *Iliaca paſſio*, ex χορδὴ inteſtinum, & ἅπτω nodum facio, necto. G. Darm-Gicht.

CHOREA SANCTI VITI, eſt inſaniæ ſpecies, quæ aliquando diu graſſata eſt, hominibus non decumbentibus, ſed ὀρθοστάδην, vt *Hippocrates* appellat, diſcurrentibus & ſaltantibus, ac choreas ad extremum vsque ſpiritum, niſi per vim inde abſtracti fuerint, ducentibus. *Horſtius* inquit ſe cum mulieribus quibusdam locutum, quæ quotannis ſacellum S. *Viti*, quod eſt in finibus *Vlmenſium*, viſitanres, ibidem ſaltu cum perturbatione mentis, eousque ſeſe nocte dieque exercent, donec ecſtaticarum inſtar corruant: qua ratione ſibi reſtitutæ videntur, vt parum vel nihil ſentiant per annum integrum, vsque ad Maii tempus ſubſequens, vbi membrorum inquietudine eousque ſeſe torqueri referunt, vt viciſſim circa feſtum *S. Viti* ad prædictum locum, ſaltationis gratia, ſeſe conferre cogantur. G. St. Veits Tanß.

CHORION, Gr. χορίον, eſt membrana ſecundinarum externa, vna cum cæteris membranis & humoribus fœtum in vtero comprehendens. Deſcriptio eius ab anatomicis petenda eſt. Scribunt aliqui χωρίον. Dicitur forte ſic a χωρέω ſecedo, quod poſt fœtum editum ſecedit: vel a χωρίον, paruus locus, eo quod in ipſa membrana, tanquam in loco paruo, fœtus nouem menſes habitat, vt volunt *V.* FORT. PLEMPIVS cum *R. de* GRAAF, vel ἀπὸ τȣ̃ χορȣ̃ a choro, quia in eo vaſa, vt in choro ordinata ſunt; plerumque ſecundinæ nomine donatur. G. Das Ader-Håutlein an der Nachgeburt.

CHORIOIDES, eſt plexus arteriæ carotidis & venarum plurimarum, ſub ſpecie membranarum tenuiſſimarum inuicem cohærentium, in ventriculis cerebri anterioribus reperiundus, in quibus, vt caui maneant, arteriæ liquidum continuo deponunt, quod venæ ex illis iterum abſorbent. Item *Vuea tunica* pupillam conſtituens. Ex χορίον, chorion, & εἶδος forma, quod chorii ſimile ſit. G. Netzgleiche Gefåßlein.

CHRISTOPHORIANA, eſt planta, quæ caules habet exiguos, teneros, ramoſos, ad altitudinem circiter duorum

rum pedum crescentes; folia sunt magna, ampla, in plurimas partes oblongas diuisa, acuta, dentata, coloris viridis albescentis: flores pentapetali, stellati, rosacei; flos non aperitur, quin diffletur calix, sic & petala cito difflantur, ita vt de numero petalorum non conueniant inter se auctores. Post florem sequitur bacca mollis, fere ouata, aliquantulum carnosa, quæ per maturitatem fit nigra, continens semina gemina, ordine vt plurimum super inuicem posita. Radix satis crassa, fibrosa, externe nigra, interne flaua: crescit hæc planta in montibus. Obscurum est a quo Christophoro nomen habeat.

CHROMATISMVS, est coloratio seu tinctura in sano & morboso statu vrinarum, saliuæ, cruoris, vel stercoris, a χρωματίζω coloro.

CHRONICVS, est morbus diuturnus, vltra quadragesimum diem extensus, vt febris quartana, phthisis, asthma, hydrops &c. a χρόνος tempus. G. **Eine langwierige Kranckheit.**

CHRONIVS, idem quod *Chronicus.*

CHRYSANTHEMVM, est planta, quæ habet caulem altum, squammosum, cineritium, in multos ramos diuisum, multa folia incisa, millefolium referentia, habentem; quilibet ramus florem radiatum aurei coloris in summitate habet; huius discus ex plurimis flosculis, corona vero ex semiflosculis componitur embryonibus insidentibus, & calice semisphærico ac squammoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina plerumque angulata aut striata, vel tenuia & acuta: radix annua est, fibrosa, non longa, minima, alba; crescit in montibus ac pratis; floret per totam æstatem, eius appellatione plures herbæ, flores luteos eximio splendore micantes habentes, veniunt, ex χρυσὸς aurum, & ἄνθος flos.

CHRYSOCERAVNIVS PVLVIS, est *Aurum Fulminans*, quod præparatur ex auro soluto, in menstruo, sale armoniaco imprægnato; infuso oleo tartari, calx ad

fun-

fundum præcipitatur, quæ edulcoratur & ad vſum exſicca-tur, ex χρυσὸς aurum, & κεραυνὸς fulmen. G. Donner-Gold.

CHRYSOCOLLA, eſt ſal foſſilis, figuræ variæ, magnam aquæ, vigecuplo maiorem, copiam ad ſolutionem requirens, & calorem magnum; ſapore ſubamareſcente, ſed dulceſcente in exitu; ad ignem facile fluens; ſimul in ſpumas tum aſſurgentes ſe effundens; aquam plurimam ita dimittens; reſiduo in vitri pulchri ſpeciem ſubſidente; corporum ſibi commiſtorum fluxum in igne valde promouens; ſic metallorum, auri præprimis, conſolidationem efficiens. Vide *Borrax.*

CHRYSOCOME, eſt herba flores aureos & comoſos proferens. ex χρυσὸς aurum, & κόμη coma.

CHRYSOLACHANON, eſt atriplicis ſpecies, foliis ſubluteis, ex χρυσὸς aurum, & λάχανον olus. Vide *Atriplex.*

CHRYSOLITHOS veterum, vel *topaſius* gemmariorum hodiernorum, eſt gemma aurei coloris. Duo habentur genera, *Orientale & Europæum.* Vt illud colore, ita & duritie, Europæum ſuperat: hoc enim inſtar cryſtalli molle eſt, & cum aureo colore, vel multum vel parum nigricat. Inuenitur in Bohemia paſſim. Gr. χρυσόλιθος, ex χρυσὸς aurum & λίθος lapis. G. Ein Chryſolith.

CHRYSOMELA, ſunt mala citrei vel aurei coloris, ex χρυσὸς aurum & μῆλον malum.

CHVS, Gr. χοῦς, dicitur & *congius,* & *choa.* Liquidorum menſura Atticis fuit, ſex ſextarios continens, vel cotulas atticas duodecim. Libras olei continet nouem, vini vero decem, mellis tredecim cum dimidia. LINDENIVS vini tantum tribuit libras octo cum vnciis quatuor. RHODIVS congium denas libras pendere affirmat: aliis continet vini octo libras, & olei ſeptem cum quarta parte.

CHYLIFICATIO, eſt actio in ventriculo & inteſtinis, qua cibi & potus, & digerendo & mouendo in chylum mutantur. Vide *Chylus.*

CHY-

CHYLOSIS, idem quod *Chylificatio.*

CHYLVS, est succus albus, ex leui dissolutione & motione alimentorum, præcipue sulphuris & salis, quibus esculenta abunde scatent, in ventriculo & intestinis, qui interueniente ventriculi succo acido, albus redditur: si enim liquori cuilibet, sulphure, aut sale volatili impregnato, humorem acetosum confundas, ilico lactescit; vti cernitur in præparandis lacte sulphuris, aut extractis vegetabilium resinosis. Quin & spiritus cornu cerui, aut fuliginis, sale volatili plurimum refertus, si liquori acido vel aquæ simplici confundatur, colorem lacteum acquirit. Vera tamen chyli albitudinis causa debetur inprimis miscelæ partium oleosarum ingestorum cum aqua, beneficio bilis, tamquam medii coniunctionis, vnitarum, quod satis euidenter apparet in emulsis, quæ eo magis albescunt, quo olei plus continent. Tandem Chylus post commixtionem bilis pariter & succi pancreatici volatilis intestinorum papillas & lacteas venas subiens, sanguini suffunditur. Latinis etiam *Chymus.* Gr. χυλὸς, succus. G. Der Milch-Safft aus den Speisen.

CHYMIA vel CHEMIA, est ars, docens regulas, quarum exercitatione fiunt operationes, quarum effectu corpora sensibilia, quæ vasis capi possunt, inter se componuntur, vel resoluuntur; horum mutationes per sensus examinat, idque inprimis ope eius instrumenti, quod ignis dicitur. Eius partes sunt duæ, vel *solutio* corporum, vel *compositio.* Dicitur *chymia*, vel *chemia*, seu cum Arabico articulo *alchymia* vel *alkymia.* Vnde hæc nomina deducta sint, alii aliter sentiunt. Alii Chymiam a χύω vel χέω dictam existimant, quod scilicet metalla dura, visceribus terræ effossa, liquare & fundere primum docuerit. Alii χαμίαν nominant, quasi, vt quidam volunt, *artem Aegyptiam.* Cum enim, vt refert PLVTARCHVS in libro *de Iside & Osiride*, Aegyptus a sacerdotibus sacra lingua Chemia appellaretur; aut vt est apud HERODOTVM, in *Aegypto* oppidum quoddam

vetuſtum *Chemis* nominaretur, hinc *Chemiam*, quaſi *artem Aegyptiam*, in *Aegypto* ſcilicet primo, ſeu inuentam, ſeu excultam, dictam putant. Ex Arabica lingua articulum, AL, qui intendit ſignificationem, acceſſiſſe facile patet. Differentiam hodie faciunt inter Chymiam & Alchymiam, nempe chymiam referunt ad artem medicam, verum alchymiam ad artem χρυσοποιητικὴν. Vocatur etiam *Spagiria*, *Hermetica ars*, *ars perfecti magiſterii*, *ars ſegregatoria*, *ſeparatoria*, & *deſtillatoria*. G. Chymie, Schmeltz-Kunſt, Gieß-Kunſt, Scheid-Kunſt.

CHYMIATRIA, idem quod *Chymia*, eſt medicandi ars per medicamenta chymica, ex χυμία & ἰατρεία, medicatio.

CHYMICA, ſunt medicamenta, quæ chymici præparant, vt gratiori & minori quantitate ab ægris aſſumantur.

CHYMICVS, eſt artis chymicæ peritus; ſiue chymicus eſt artis diſſoluendi, & viciſſim coagulandi peritus. G. Ein Chymiſt.

CHYMVS, idem eſt quod *chylus*. Græce χυμὸς, *ſuccus*. Nonnulli eo deſignant partem chyli optimam, a fæcibus ſeparatam, & lactea ingreſſam, alii tantum præparationem in ſtomacho.

CICATRISANTIA, ſunt medicamenta, quæ impedimentum tollunt, quo vetabatur vaſorum ex vnione diſſolutorum concretio vel exſiccatio. Sunt igitur, quæ liquida allata ad ſoluta vaſa reddunt blanda, dein vaſorum fines flexiles reddunt, extenduntque: denique vaſa hæc exſiccant; inter quæ præcipua ſunt, quæ ex plumbo conficiuntur, vel quæ ex illo conſtant. Gr. Κατουλωτικὰ φάρμακα, ἐπιδερμικά. G. Wund-heilende, oder Haut-machende Artzney.

CICATRIX. Cicatrices ſunt veſtigia quædam & notæ, quæ relinquuntur poſt grauia vulnera & vlcera, quare cutis defœdatur. Aliæ ſunt ſimplices, aliæ cum cauitate

uitate & diminutione partis, aut ſuperexcreſcentia. Gr. ἐλὴ. G. Ein Wundmal, Narben, eine Schramme.

CICER, eſt leguminis ſpecies; quæ habet caules tenues, lignoſos, duros, ramoſos, aliquantulum villoſos: folia exigua, villoſa, dentata, bina coſtæ adhærentia: flores ſunt parui, leguminoſi, albi, aut rubicundi: flori ſuccedit ſiliqua breuis, continens ſemina referentia caput arietinum, vnde hæc planta cicer arietinum dicitur. Cicer eſt vel rubrum vel album, rubrum officinale, album culinarium; cicera rubra ſunt ciceris ſatiui ſemina rotunda, anguloſa, piſo maiora, vnico angulo acuto prædita, coloris ex fuſco rubentis, ſaporis viſcoſi & leguminoſi: radix longa, exigua, alba. G. Kichern, Ziſer-Erbſen.

CICERBITA, eſt ſonchi ſpecies. Vide *ſonchus.*

CICHOREVM, Gr. κιχώριον, vel κιχόρεια, eſt planta, quæ habet caulem intortum, craſſum, rotundum, villoſum, excauatum, ramoſum: folia longa, valde lacteſcentia, amara, plus minusue inciſa, aliquantulum villoſa: calix floris totus maturus redditus, valde eſt compreſſus, oblongus, ſquammoſus, atque inſtar vaſis cuiusdam recondit ſemina anguloſa inſtar cunei, in parte ſuperiore excauata, alba: radix craſſa, ſat longa, & fuſca extus, intus albicans, ſuccum habet ſaponaceum; in orbiculos diſciſſa dat lac amarum, hinc inter lacteſcentia refertur. Diſtinguitur in ſylueſtre & ſatiuum, ſed prius vſitatius eſt in medicina ob amaritiem. Aegyptium nomen eſſe, ac inde in Græciam, poſtea in cæteras nationes commigraſſe docent. Apud CELSVM vocatur *ambubeia*, pro quo aliqui putant legendum *ambuleia*, vide ſupra *ambubeia*. Græci referunt inter eas plantas, quas *ſeris* appellant, lacteſcentes edules. G. Weg-Wart, Hindleufft.

CICINDELA, eſt genus ſcarabæi nocte lucentis. G. Johannis-Würmlein. Gr. λαμπυρὶς.

CICVTA, eſt planta, quæ habet caulem ſatis altum,

crassum, politum, serpentis cutim referentem, excauatum: folia minutissime diuisa, & subdiuisa, petroselino simillima, inodora: flores sunt albi in vmbellas crescentes, plurimis constantes petalis cordiformibus, inaequalibus, in orbem positis, & calici insidentibus: is autem abit in fructum fere globosum, ex duobus seminibus compositum, exiguis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis: radix cauliformis, longa, alba, crassa. Tota planta habet odorem ingratum, sapor eius est acris: est herba lethifera, morte SOCRATIS clara. Præ ceteris infamis est *cicuta aquatica*, de cuius noxis singularem librum scripsit WEPFERVS. Gr. Κώνειον. G. **Schirling, Wutscherling, Wüterich.**

CICVTARIA, est planta, quæ habet caulem ingentem, nodosum & concauum: folia cicutæ maioris simillima, semina profunde striata, angusta, oblonga, magna: radix fibrosa, cuius nomen a cicuta deriuatur.

CILIA, proprie sunt extrema palpebrarum corpuscula duriora, & cartilaginosa, semilunata, quæ Græci ταρσοὺς vocant, quibus pili infiguntur, quos *cilia* appellant. Superioris palpebræ pili versus superiora curuantur, sed inferioris versus inferiora; semper fere eandem seruantes magnitudinem, impedientes ne leuiora oculo incidant: nam duplici pilorum insignium serie constituti sunt. Horum etiam vsus videtur, moderari lucem, & oculum quasi in vmbram constituere; ne a radiis lucis fortioribus lædatur; hinc fit, vt qui his carent, non nisi in crepusculo bene videant. Gr. βλεφαρὶς, ὀφρύς. G. **Härlein an den Augen-Liedern, Augenbrahnen.**

CIMOLIA TERRA, Gr. κιμωλία, a Cimolo insula in mare Cretico, vnde ortum habuit: est boli species.

CINA CINÆ, seu CHINA CHINÆ, est cortex Peruuianus, non absimilis cortici iunioris quercus, saporis nonnihil adstringentis penetrabilissimi & amari, paulum ingrati & quo amarior & ponderosior est iste cortex, eo melior, aduersus febres maxime laudatur. Dicitur

citur & *Kinkina, Quinquina, Palo de Calenturas, Gannanaperide &c.* Arborem repræſentat T. BARTHOLINVS, ſed deſcriptionem nullam dat. Hinc cuiusnam arboris cortex ſit, hodie nondum bene conſtat. G. Fieber-Rinde.

CINAMOMVM, eſt arbor altitudine citri aut mali aurantii; magna habens folia, lauri foliis ſimilia, glabra. Vidi ramulum cui adhuc ſex folia inſidebant, & integrum folium ſeruo, referens figuram, quam edidit ABRAH. MVNTING; *A Coſta* repræſentat etiam cinamomi folium: ſed non conuenit cum meo, ſed potius ipſum malabatrum refert. Fructus habet nigros, glandes referentes: magnitudine auellanæ nucis. Cortex interior cinamomum proprie eſt. Differt a *Caſſia lignea*, cum cinamomi cortex grandior ſit & ſapore penetrantior: caſſiæ vero tenerior & manducata mucilaginem præbeat: optimum cognoſcitur ſolum guſtu, nam licet color & odor adſint, ſæpe tamen non eſt bonum, nam mora & adulteratione ſæpe vim amittit. Cortex externa parte liberatus, ſecatur in laminas, & exſiccatur, ſic ſponte conuoluitur; hinc cortex ramorum eſſe videtur, cum ſit reuera trunci. Radix ſuppeditat *Camphoram;* lignum roſeum ſpirat odorem; folia iuniperum olent; fructus vero expreſſi & cocti ceram velut adipem dant & caryophyllos odore imitantur. Flores habet albidos fere & inodoros. Colitur in Zeilon, maximum eſt aroma, & in medicina quoque maximi vſus. Dicitur & *Canella; Cinamomum* dictum contendunt, quaſi *amomum Chinenſe*, ſeu *amomum* ex China delatum: alii alias nominis rationes dant, quibus non immorabimur, quia ſunt luſus ingenii. G. Canel, Zimmetrinde, Zimmet.

CINARA, eſt planta, quæ ex radice folia erumpentia habet longa, larga, ampla, profunde inciſa, ex his emergit caulis ſatis magnus, ſtriatus, lanuginoſus, craſſus, intus medulloſus, plures ramos dimittens, quorum ſinguli habent in ſummitate capitulum variæ magnitudinis, valde ſquammoſum, rigidum, durum; ſquammæ, fructu facto grandiore, diſſoluuntur, ac ſuperius vi-

rent, interius vero ac inferius carnosæ sunt & albidæ. Comeduntur ex hoc capite partes duæ, nempe squammarum vngues, & medius discus, cui papposum semen insidet: florem habet flosculosum, plurimis scilicet flosculis constantem multifidis embryoni insidentibus. Dictam volunt a *Cinara* puella, quæ in eius speciei carduum mutata sit; vocatur etiam scolymus. Gr. Σκόλυμος: nonnullis *Cocalus*, *Alcocalus*, *Articoca*, & *Articocalus*. Vide *Articocalus*.

CINERARIA, appellatur Iacobæa marina, cuius folia cinereum habent colorem.

CINERARIVM, idem quod *Conisterium*.

CINERATIO, idem quod *calcinatio*.

CINIS, est puluis ille griseus ex combustione rerum combustibilium residuus, constatque ex sale, qui elixiuari potest, atque terra, vt dicitur, mortua. G. Asche.

CINIS CLAVELLATVS, proprie cinis est ex clauiculis vitis. Aliis est caput mortuum ex destillatione fœcum vini residuum, combustum & elixiuiatum. Nonnullis est sal ex cineribus lignorum quorundam extractum, optimeque reuerberatum G. Weidasche, Potasche.

CINNABARIS, alia est *factitia*, & alia *natiua* siue *mineralis*. *Factitia* conficitur ex sulphure & mercurio, quibus mixtis fit sublimatio. *Natiua* est terra mineralis lapidescens, rubicunda, constans etiam ex sulphure & mercurio viuo cum terrestri materia, instar lapidis, compactis. In ipsis fodinis ex sulphure & argento viuo coaluisse, per fusionem ab igne subterraneo factam, docet arte facta cinnabaris; & eius resolutio facilis in verum sulphur & mercurium. Adfertur ex India orientali, Vngaria, Germaniæque locis variis; prope Alsheimium Palatinatus &c. Eligenda quæ grauida mercurio & Sulphure præstantioribus, adeoque Vngarica, vtpote quæ auro aliquantulum pollet; quo quidem respectu minus valet vsui medico quam ciuili. Veteribus dicitur *minium*; quamuis diuersum nobis a cinnabari sit. Datur etiam cinnabaris antimonii, quæ est massa compacta, dura,

duræ, opaca, ponderosa valde, quæ in collo retortæ, vbi præparatur butyrum antimonii, reperitur, a parte qua superficiei vitri adhæret, splendet, ab altera scabra, trita in puluerem, dat veram cinnabarim ex mecurio & sulphure antimonii vnitis constantem. G. Zinnober.

CINNABARIS, CINNABRION HERBA, appellatur rubia tinctorum, quia eius radicibus lintea &c. rubro tinguntur colore, cinnabari vix dissimili.

CINNVS, Gr. Κυκεών. Potus genus apud veteres nominatissimum ex polenta, caseo aliisque vino incoctis, vnde verbum *concinnare.*

CION, *Columella*, *gargareon*, *gurgulio*, *uua*, *vuula*, *epiglottis* Plin. *Sublinguium* Isidoro, pensilis de palato *isthmus*, siue *gutturis operculum* dicitur. Gr. κίων, item κιονὶς, ex palato in ore penitius, iuxta narium meatus, supra laryngis rimam inter tonsillas dependet, estque processus ex substantia, vt videtur, glandulosa spongiosa & rubra, quam putat *Columbus* oriri ex palati tunica, eo loci reduplicata: sed *Riolanus* a musculis ibi desinentibus: glaberrima est, flexilissima, subpellucida, plena cryptis apertis, mucosis, & fibris longis musculosis, in vnum punctum collectis, cæterum tota vasculis innumerabilibus contexta. Vasa reperiuntur arteriosa, venosa, omnium fere serierum, tam in vsus communes, quam potissimum ad officium cryptarum; musculi huic machinæ proprii, plures attribuuntnr. Figura est rotunde oblonga, superius crassior, & in acutum obtuse desinens. *Vsus* est moderari vocem & aeris frigiditatem, & impedire ne potus ad nares ruat. G. Der Zapffen. Interdum vuula nimis propendet ab humoribus obstruentibus, qui per vasa lymphatica redire nequeunt, vnde casus vuulæ oritur. G. Das fallen, oder schiessen des Zäpffleins.

CIONIS, idem quod *Cion.*

CIRCÆA, est planta, quæ habet caules tenues, rotundos, rectos, villosos, medulla repletos: folia sibi inuicem opposita nascuntur iuxta longitudinem caulium;

ad basim latiora, ad apicem acuta, dentata, pediculis adhærentia: flos ex duobus petalis, calici etiam bifolio insidentibus, constat: calix autem deinde abit in fructum pyriformen, in duo loculamenta plerumque diuisum, semine fœta vt plurimum oblongo. Vocatur a Circe, solis filia, quæ hac herba quondam alios fascinasse putatur, vel quia huius plantæ fructus se vestibus affigit, hocque modo homines ad se trahit, sicut dea Circe suis incantamentis facere credebatur. Illud nomen etiam aliis plantis imponitur.

CIRCVITVS, idem quod *Periodus.*

CIRCVLATIO sanguinis, vide *Periodus.*

CIRCVLATIO CHYMICA, est liquoris puri, per circularem destillationem in pelicano, vel alembico cæco, agente calore, exaltatio. Dum enim liquor, in recipiente contentus vndique clauso, exhalare nequit in auras, sed colligitur in superiori parte vasis, cadit inde iterum ad fundum vel directo lapsu, vel per laterales alas pelicani, idque aliquoties circuli in modum, pro genio liquoris destillandi. G. **Offt wiederholtes Distilliren.**

CIRCVLATOR, idem quod *Circumforaneus*: vide *Agyrta.*

CIRCVLATORIVM, est vas vitreum, vbi infusus liquor, ascendendo ad summum vasis, & iterum in locum ex quo venerat, descendendo per laterales alas cauas, colligentes omne quod in supremum vasis adscenderat, quasi in circulo rotatur. Varia sunt huius generis vasa, sed duo præcipue sunt maioris momenti & vsus duntaxat, *pelicanus* nimirum, & *diota.* G. **Circulier-Glaß.**

CIRCVLATVM MINVS, nihil aliud est quam *spiritus vini*: quamquam alii chymici aliud in arcanis habent, a quo ingentes vires sibi & aliis pollicentur. Præcipue laudat suum GEORG. STARCKEY.

CIRCVLVS, est instrumentum rotundum ad chemicorum vitra abscindenda, ex ferro factum. Circulus igne candefactus vitro circumponitur, illudque tamdiu stringitur,

gitur, donec ferueſcat & incaleſcat, cumque adhuc feruet frigida gutta immiſſa, aut frigidi halitus afflatu, diſſilit, atque disrumpitur. G. Ein Ring.

CIRCVMFORANEVS, idem quod *Agyrta*.

CIRRI, plantarum & inprimis radicum tenuia ſunt capillamenta, quæ contorta criſpantur.

CIRSION, CIRSIVM, eſt cardui ſpecies, quo cum conuenit in omnibus, & ab eo tantum differt ſpinis mollioribus: quia putatur hæc planta varicibus mederi, nomen accepit a Κιρσὸς varix, cum vena multo ſanguine dilata eſt. *Fuchſius* nominat *bugloſſam* vel *linguam bouis*.

CIRSOCELE, eſt varicoſa vaſorum ad teſtes euntium dilatatio, ita vt tertium teſticulum quandoque mentiatur, ex κιρσὸς varix, & κήλη tumor. G. **Geſchwollene, aufgelauffene ſaamen Adern.**

CIRSOS ſiue VARIX, eſt nimia venarum in exteriori corpore ſitarum dilatatio, in tumorem elata, flexuoſa, in vna aut pluribus corporis partibus hærens; oriunda ab impedito ſanguinis, valde moti per has venas, transfluxu, vnde ad ſedes valuularum a ſanguine collecto ita dilatantur ſæpe, vt rupturam minentur. Inuenitur apud Græcos duplex nomen: Alterum eſt frequentiſſimum κιρσὸς ſeu (vt eſt apud *Pollucem*) κριξὸς, alterum vero non ita frequens ἰξία, quod quidem poſtremum vſurpatum inuenitur ab *Hippocrate*. Latinis *varix; ramex* tamen apud *Plautum* pro varice pectoris aliquando ſumitur, in Merc. I. II. *Tua cauſa rupi ramices, iamdudum ſputo ſanguinem*. G. **Aderbruch, Kramff-Adern, Kinds-Adern**, quia grauidis præcipue ſolent euenire.

CISSAMPELOS, dicitur de conuoluulo, vineas amante, quia iuxta illas ſæpe ſuccreſcit. Ex κισσὸς hedera, a κίω quod in pariete vel arboribus late ſerpat; vel a κίω ſcindo, quia hedera arborea alias arbores ſcindit & perdit, atque ἄμπελος vitis, vinea: Vide *Helxine Ciſſampelos*.

CISSIVM ſeu CISSOPHYLLVM, ſunt vincetoxici ſyn-

onyma: quia habet folia hederæ similia. Κισσὸς est hedera, cui adiicitur φύλλον folium.

CISTERNA CHYLI, idem quod *sacculus chyliferus.*

CISTVS, Gr. κίςος & κίσθος, est frutex, cuius folia obrotunda, villosa, aspera, coniugata: flores rosacei, quinquepetali, coloris rubicundi: calix triphyllus, pistillum abit in fructum, qui est capsula obrotunda, villosa, aspera, quæ per maturitatem dehiscens semina exigua, & rufa fundit: radix lignosa, ramosa: crescit in regionibus calidis, præsertim in locis saxosis: ex huius foliis ladanum gummi exsudat.

CITRAGO, appellatur melissa, ob citreum, quem spirat, odorem. Vide *melissophyllum.*

CITREA MALVS, est arbor semper virens, cuius rami sunt extensi, flexiles, cortice viridi & polito instructi: folia laurinis similia, longa, acuta, rigida, absque appendice, carnosa, in margine dentata, coloris viridis splendentis, præsertim in parte superiori, odoris penetrantis: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, donatum cortice crasso, inæquali, carnoso, in initio viridi, postea citreo splendente, intus albo, odoris grati, saporis aromatici & grati. Fructus hic diuiditur in loculamenta succo acido grato, & seminibus externe duris, oblongis, albis medullosis, saporis aliquantulum amari, fœta. Hæc arbor crescit in regionibus calidis, sed & apud nos satis copiose in hortis colitur & fructus maturos perficit. G. Citronen.

CITRVLLVS, anguria est, sic a citri luteo colore dictus.

CITTA, siue PICA, est appetitus deprauatus, quo ea appetuntur, quæ ab esu humano prorsus aliena sunt, vt calx, fistulæ tabaceæ, carbones, testæ, panni, coria, arena, &c. Causa latet in deprauato ventriculi succo, qui non nisi per insueta assumta mutari potest, vel a circulatione sanguinis mutata, vt in grauidis, vel ab imaginatione

ginatione deprauata. G. Der Schwangern Weiber Lust zu unnützen Sachen.

CIVETTA, a voce Indica *zibeth*. Est animalculum, ex cuius vesiculis circa inguina succus pinguis fragrantissimus educitur. Vid. *Zibethum*.

CLARETVM, est vinum, aromatum infusione impraegnatum, ac saccharo edulcoratum, dicitur alias *vinum Hippocraticum*: nominatum, quod per manicam Hippocratis colatur & purificatur. G. Hippocras, Gewürtz-Wein, claret.

CLARIFICATIO, est modus, quo succi vel decocta turbida, & crassa, clariora redduntur: quod fit filtratione, subsidentia, fermentatione, vel additione aceti, albuminis oui, aut lactis. G. Reinigung, Clarificirung.

CLASSIS, sic a botanicis vocatur congeries plantarum, quibus nota quaedam communis adeo propria adest, vt hac ab omnibus aliis generibus prorsus differant. Solentque hodie omnes plantae in sua genera & classes redigi, vt scientia botanica ad methodum doctrinae deducatur, & facilius nomina plantarum memoriae mandari possint.

CLAVDVS, est qui altero pede minus aeque incedit, altero breuiore, aut aliter distorto, vel contracto, vel minus robore valente, ob musculos aliquos femoris relaxatos, vel paralyticos. G. Hinckend.

CLAVICVLAE, sunt ossicula duo thoracem claudentia, oblonga, dupliciter incuruata, scapulamque cum sterno firmantia: sic dicuntur a clauibus aedium antiquis, quarum figuram referunt. *Celsus iugula* vocat a iungendo, alii *ligulas*, *os furcale*, *&c.* Gr. appellant κλεὶς, κλῃὶς *Hom.* κλῄιθρον *Gal.* transuersim sub imo collo sitae sunt, in pectoris summo, vtrinque vna. *Figuram* habent oblongi *ſ.* Latini. G. Das Hals-Bein, Drossel-Bein.

CLAVICVLAE, in plantis capillamenta intorta, vel *Capreoli* sunt, quibus quasi manibus proreptans vitis adminicula comprehendit. Vide *capreolus*. CLA-

CLAVVS, Eſt verrucæ ſpecies, calloſa, parum eleuata, digitos vel plantas pedum occupans, ex calcei preſſione inæquali, vel attritu oriunda. G. Ein Hüner-Auge, Leichdorn. vide *helos*. Eſt etiam paſſio in parua capitis parte. Sæpiſſime eſt ſupra oculum in ſupercilio, & videtur ægris, ac ſi pars capitis clauo vel terebello perforaretur. A Celſo claui etiam vocantur calloſa in albo oculi tubercula, quibus nomen a figuræ ſimilitudine eſt.

CLEMA & CLEMATIS, dicuntur plantæ ſarmentoſæ, vt vitis &c. a κλάω frango, quia fragiles.

CLEMATIS DAPHNOIDES, eſt planta, quæ habet caules exiguos, tenues, longos, rotundos, virides, nodoſos, repentes, vbique adhærentes; folia ſunt oblonga; viridia, polita, bina, ſibi inuicem oppoſita, caulibus breuibus adhærentia, ſaporis amari, ſtyptici. Flos eſt monopetalus hypocrateriformis, multifidus, coloris vt plurimum cærulæi, aliquando albi, raro rubri, ſine odore. Ex huius calice ſurgit piſtillum, infimæ floris parti, ad inſtar claui, infixum, quod deinde abit in fructum oblongum, duabus ſiliquis conſtantem, quæ continent ſemina plurima oblonga, fere cylindracea, ſulcata ab vna parte; radix fibroſa. *Peruinca* officinis, *vinca peruinca* vulgo nominatur. *Clematidem* Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt ſarmenta ſeu viticulas per terram ſpargit, dixerunt. *Daphnoidem* vero a foliorum lauri, quam eius folia habent, figura. PLINIVS clematida *Aegyptiam* nominat *vincam peruincam*, alioque nomine *chamædaphnen* dici tradit, quod ſcil. humilis videatur laurus, vt nomen ſonat. Vinca dicta fuit, quia in thalamis nuptialibus inde cingula conficiuntur. G. Jngrün, Sinngrün.

CLEMATIS PASSIFLORA, ita appellatur, quod varia in flore habeat Chriſti paſſionis ſigna. G. Paßions-Blume.

CLIMACTERICVS ANNVS, vide *Annus Climactericus*.

CLINICVS, eſt medicus, qui diæta aut medicamentis, ſuccurrit hominibus ægrotis lecto decumbentibus. A κλίνη, lectus. Quin & ipſi ægroti vocantur, & propriiſſime quidem, clinici, quando orthoſtadiam non amplius tenere poſſunt, ſed decumbere coguntur. Sicque clinicus opponitur illis, qui cum morbo ſuo ſtare, ambulare & negotia obire vtcunque valent, quos homines in ſtatu neutro valetudinis verſari dicimus.

CLINOIDES APOPHYSIS, Gr. κλινοειδὴς, a κλίνη, lectus, cubile. Quod hæc oſſis protuberantia ſinum parnum habet, qui lectum refert. Vti ſcapulæ apophyſis, humeri os recipiens, &c.

CLINOPODIVM, eſt planta, quæ habet caules tenues, quadratos, villoſos, longos: folia maioranæ ſylueſtris ſimilia, ſed minus odora, ſibi inuicem oppoſita, villoſa, ſaporis ſaluiæ: flores in verticillos denſos, cauli circumpoſitos, aggeſti ſunt, galea erecta rotundula, bifida, barba tripartita: flori ſuccedunt quatuor ſemina oblonga, tenuia, rubicunda, in capſula, quæ flori tanquam calix inſeruiuit, incluſa: radix fibroſa: creſcit in ſyluis: quibusdam *Marum* appellata, eſt proprie lecti pedunculus, quod folia habeat lecti pedibus ſimillima, a κλίνω inclino, reclino; vnde κλίνη lectus, & πȣ̃ς pes. G. Maſtix-Kraut.

CLITORIS, ſeu AMORIS DVLCEDO, eſt velut penis muliebris, titillationi inſeruiens, genitalibus fæmininis appenſus parte ſuperiori. Conſtat, vt penis virilis, ex duobus corporibus neruoſis, quæ ab inferiore parte oſſium pubis ortum ducunt, etiam in extremitate obtegitur glans præputio; eius ſubſtantia ſpongioſa eſt, adeo vt a ſanguinis maiori vel minori copia, effuſa in cellulis cauernoſis, tempore voluptatis intendi & relaxari poſſit, non tamen vt in viris perforata eſt. Gr. κλειτορὶς, dicitur & nympha. G. Scham-Zünglein.

CLOACA, corporis immunditiarum eſt receptaculum. Dicitur a ſimilitudine fornicatorum ductuum ſubterraneorum, qui Romæ immenſis ſumtibus facti erant, vt

per

per illos omnis aqua, omne immundum, in Tiberim ſubduceretur.

CLYDON, eſt fluctuatio aſſumtorum in ventriculo, ob laxitatem fibrarum eius, & vim minorem muſculorum abdominalium, quam vt viſcera contenta ſufficienter comprimat, a κλύζω abluo, lauo.

CLYMENVM, eſt planta, ſimillima in omnibus lathyro, niſi quod folia plurima vni coſtæ adnaſcantur, non modo duo, ſed aliquando quatuor, ſex vel octo ad eundem exortum: dictum ſcribunt ab inuentore Clymeno Rege.

CLYPEALIS CARTILAGO, idem quod *Thyreoides.*

CLYPEVS, ſiue clupeus a cluendo, hoc eſt purgando, vel quaſi calypeum, a καλύπτειν, tegere, quod tegat.

CLYSMA, idem quod *Clyſter.*

CLYSSVS, eſt, quod alicuius rei eſſentiam, ſecundum chymicos, continet: vel quando eiusdem rei ſpecies variæ, ſeorſim elaboratæ, iterum coniunguntur, vt cum ſal commune, ſulphur, oleum, ſpiritus & mercurius iterum in vnum corpus coagulantur. Dicitur & *aqua ſtimmea* vel *ſulphurea*, eſtque ſpiritus quidam mineralis, cuius baſis præcipue antimonium, nec non alia ſulphura mineralia. Vide *Eſſentia quinta.*

CLYSTER & CLYSMA ſeu ENEMA, eſt medicamentum fluidum, quod per anum in inteſtina ope ſiphonis iniicitur. Clyſteres alii ſunt emollientes, & laxantes, alii detergentes, adſtringentes, alii anodyni, alii ad alias intentiones parati, a κλύζω abluo. Gr. κλυστήρ. *Clyſter* ſumitur aliquando latiori nomine, pro *metrenchyta, otenchyta, &c.* quæ ſuis vocabulis ſuo loco reperiuntur. G. Einſprützung, Clyſtier.

CNICVS, vocatur *Carthamus*, herba flores proferens croco ſimiles. Forte ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordere & pungere ſignificat: vel ἀπὸ τοῦ κνίσμου, quod pungendo pruriginem excitet, quod de ſylueſtri rectius, quam de ſatiuo dici poteſt. G. Wilder Saffran, Saflor.

CNIDE,

CNIDE, est vrtica vrens, quia nocenti lanugine pungit, a κνάω scindo, scalpo, pruritum excito.

CNISMVS & CNESMVS, a κνάομαι scalpo, prurio. Vide *pruritus*.

CNISSOREGMIA, siue SODA, est ciborum ex regno animali in ventriculo debili hærentium, nec subactorum satis, adeoque in initio putredinis positorum, eructatio, vnde *ructus nidorosus* dicitur: si autem cibi ex regno vegetabili fuerunt, adeoque suam sequentes naturam, est in ventriculo quasi exustio, & pruritus, cum eructationibus acidis, a κνάομαι prurio, & ῥήγνυμι rumpo, quia calor cum aciditate erumpere videtur. G. **Hitze des Magens, Sode.**

COAGVLANS, medicamentum dicitur, quod partes fluidum constituentes, in massam strictam & concrescentem mutat, ita vt multæ sub vna superficie moueantur antea separatæ: hocque facit vel exhalando diluens, vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. G. **verdickendes Mittel.**

COAGVLATIO, dicitur humoris a re aliqua vel vera priuatio, vel saltem talis, quæ sensibus nostris non apparet, vel particularum ante fluidarum in solidum cohærens mutatio. G. **Das Gerinnen, zusammen geloffen.**

COALESCENTIA, est partium solidarum vnio, quæ antea erant diuisæ. G. **Zusammen-Wachsung.**

COARTICVLATIO, idem quod *Diarthrosis*.

COBALTVM, *cadmia natiua, fossilis, metallica*, est minerale terreum, colore fere nigrum, æris vel argenti particeps. Foditur copiose in Misnia. Causticum est & erodens, adeoque inter venena habendum G. **Kobalt, Mucken-Pulver**, quia muscæ eius gustu perimuntur.

COCHIA, Gr. τὰ κοκκία. Diminutiuum a κόκκος, bacca, granum. Sic veteres appellabant pilulas, vt videre licet apud ALEX. TRALLIANVM. Sunt hodieque illæ pilulæ in vsu, præscribunturque *pilulæ Cochiæ*, vbi *ch.*

moe Italorum vt *c.* vel *k.* proferendum est. Germani voant geschärffete Haupt-Pillen. Videtur etiam apud veteres celebratum Coccum Gnidium potius habendum esse pro composita medicina, quam simplici aut fructu chamelææ.

COCCVS, in genere sumitur pro omni bacca, sed proxime refertur ad ilicis minoris baccas, quæ *grana kermes* seu *chermes* appellantur, & quia coccus fouet vermiculum, qui singulis baccis innasci solet, hinc eiusmodi color vocatur *Vermeil* & *Vermillon* a verme nempe. Arabes vocant *chermes*, *kermes*, hinc *color chermesinus* &c. G. Carmosin, *coccineus color*.

COCCVS CNIDIVS seu GNIDIVS, baccæ esse putantur chamelææ: admodum vrentes & acres, hinc aliqui deducere volunt a κνέω vro, vel κνίδη vrtica vrens: vrticæ enim instar vrit, mordet, pruriginemque excitat. Pipere enim, quod calidum satis, calidius est. Sed indubium est a Cnido, quæ & Gnidus, Asiæ vrbe, nomen deduci, quoniam antiqui illius vrbis medici hoc genus medicinæ induxerunt. Incertum tamen est an has chamelææ baccas, an aliud, & forte compositum medicamentum debeamus intelligere. Vide *Cochia*.

COCCVS BAPHICA, idem quod *Kermes*.

COCCYMELEA, Gr. κοκκυμηλέα. Est pruni species, & quibusdam videtur esse *cuculi malus*, κόκκυξ enim est cuculus, & μῆλον malus. Quia obscurum est, quid cuculo cum hac arbore rei sit, videndum an sit quasi prunus præcox, a κόκυ vel κόκκυ, quod auctor etymologici & Suidas testantur esse Atticum, & designare *celeriter*. Hesychius exponit τὸ κόκκυ, ἐλάχιστον, rem minimam. Secundum hunc igitur idem erit, ac si diceres *pruneola*. Si cuculi notionem hic vellemus quærere, deberet esse *coccygomelea*.

COCCYX, est ossea compages, quæ constituitur ex tribus ossiculis, rarius quatuor, quæ ossi sacro subsunt, horum supremum latius inferiori, ita vt caudam referant, quæ introrsum inclinata, faciliori sessioni inseruit. Dici-

Dicitur & *orropygium*, *vropygium*, *Sacraſpina*, Iſidoro, κόκκυξ, ὀῤῥοπύγιον, σπονδύλιον. G. Schwantz-Beinlein.

COCHLEA, Tertia labyrinthi pars eſt, ſtructuræ valde mirabilis, quæ veſtibulo in parte canalibus ſemicircularibus oppoſita, anteriori, interiori, faciem reſpiciente, poſitu tamen canalibus inferiore, appoſita, & pro parte continuata eſt; a Veſalio buccinæ comparatur, vulgo cochlea a ſimilitudine quam optime dicitur, teſtam enim limacis ſpirali ſua fabrica exactiſſime refert. Eſt autem canalis oſſeus, ſubſtantia oſſea, tenerrima, friabili, in auribus ſaltem exſiccatis calcinatum os referente, conſtans, latiori fere circulari baſi ſeu orificio, partim a veſtibulo, partim a feneſtra rotunda incipiens, ſenſim in progreſſu extenuatus, arctatus, tandem anguſtiſſimus, tenuiſſimus, in apicem deſinens, hinc conicus, quia circa alium conum, ſimili ſubſtantia oſſea, tenerrima, friabiliſſima, fragiliſſima conſtantem, baſin verſus cranii cauitatem, apicem vero verſus tympanum habentem, a parietibus eius ſinuoſitatis, per quam nerui auditorii portio mollis ad cochleam pertingit, efformatum, quem nucleum, modiolum, conum ſuſtentantem firmantem, appellare licet, ſpiralem in modum circumpoſitus, a baſi eius ſurſum a baſi ſua binis gyris perfectis, non libere continuatis, ſed ſibi inuicem impoſitis cohærentibus, cum vno dimidiato confectis, apice ſuo anguſtiſſimo ad modioli ſeu coni firmantis apicem perfectæ cochleæ inſtar terminatur, deſinit. Interim canalis hicce conicus, ſpiralis, diaphragma habet, ſeu ſeptum medium, ſpirali ſuo decurſu canalis ſpiralem ductum ſequens, hinc *Laminæ ſpiralis* nomen non immerito ferens, formam Iſoſcelis trianguli, ſi explicetur, habens; quod iterum linea fere perpendiculari, ab apice ad baſin demiſſa, in duo triangula fere rectangula, & æqualia diſtinguitur. Horum triangulorum alterum, quod cono ſuſtentanti proximum eſt, oſſeo-cartilagineum, ſenſim verſus apicem tenueſcens, tenerum, tenue, politum, elaſti-

elaſticum, ab ea ſede, qua canalis modiolo adhæret, proueniens, aſſurgens, vltra medium eiusdem caui vix progreditur: alterum reſpectu coni firmantis, externum vbi præcedens oſſeum deſinit, incipiens, eique annexum, continuatum, membranaceum, tenuiſſimum, tenerrimum, colorem obſcuriorem habens, neruoſum, ad oppoſitum canalis latus a nucleo auerſum pertingens, ei annectitur, firmatur, reflectitur, euoluitur, & totam canalis huius ſuperficiem internam inueſtit, interim tenſum, elaſticum, tremulum, cum priori oſſeo non exacte idem planum formans, ſed paulo inferius declinans. Vltima hæc pars membranacea ad minimum ex binis adhuc lamellis compoſita videtur, dum ſc. quæuis binarum canalis cauitatum ſua membrana inueſtitur, quæ binæ membranæ inueſtientes etiam partem oſſeam ſepti, eam deſerunt, ſibi inuicem applicantur, & ſic formant vnam membranam, vt etiam in membrana tympani, & in variis aliis corporis locis contingit. Inter has autem adhuc videtur intercipi tertia lamella neruea, ſeu expanſio quædam neruoſa. Ope huius diaphragmatis cochleæ cauitas diuiditur in duos cuniculos cauos, fere ſemiconicos, & æquales, æque longos, ſibi inuicem incumbentes, forte non communicantes, membranis tenerrimis, neruoſis vaſculoſis, intus inueſtitos, *ſcalas* appellatos, quarum ſcalarum ſuperior, habens ſuperficiem læuiſſimam, cauitatem ſemiconico ellipticam propter defluxum partis membranoſæ ipſius ſepti, amplo & patulo orificio aperitur in veſtibulum ad anteriora oualis feneſtræ, inferior vero cauitatem ſortita magis irregulari figura donatam, nec non ſuperficiem modiolo adhærentem aſperam & inæqualem; a foramine rotundo in tympano excauata exoritur, & ab ipſa huius foraminis membrana inhærente ſtriæ, partim dimidiato margini foraminis, partim ipſi ſepto inſculptæ, occluditur. Κόγχη *Rufo.* ἀϛικὸς *Poll.* G. Das Schnecken-gleiche Beinlein.

COCHLEAR, a medicis adhibetur quantitatis determinandæ cauſa. Maximum capit drachmas quatuor: magnum

magnum ſeſquidrachmam : paruum drachmam vnam : minimum drachmam ſemiſſem. G. Ein Löffel.

COCHLEARIA, eſt herba antiſcorbutica, humilis, quæ habet folia ex radice erumpentia, obrotunda, mediocriter ampla, carnoſa, excauata aliquando inſtar cochlearis, viridia, ſplendentia, ſucco plena, caulibus mediocriter longis purpureis adhærentia: caules ex his naſcuntur ad altitudinem vnius circiter pedis, anguloſi, rubicundi, ramoſi, folia exigua oblonga ſine caulibus habentia: flores quadrifidi, cruciformes, & albi iuxta longitudinem ſummitatum caulium naſcentes; flori ſuccedit ſiliqua fere ſphærica ſepto medio inſtructa, cui ad latera adhæreſcunt ſemina exigua, fere rotunda, rubicunda: radix exigua recta, & fibris albis inſtructa: icta planta vel contrita habet odorem penetrantem, & ſaporem acrem; creſcit plerumque in locis maritimis: ſic vocatur a cochlearis forma, quam folia habent. G. Löffel-Kraut.

COCLES, quaſi vnoculus, vel κύκλωψ, quod a κύκλος circulus, & ὤψ viſus.

COCTIO, eſt aſſumtorum craſſiorum in minimas particulas redactio, cum liquidis oris & ventriculi &c. miſtio, ita vt apta euadant tranſitui per lactea, ſanguineaque vaſa, & nutritioni corporis. *Prima* coctio fit in ventriculo, a fermento ibidem a reliquiis ciborum remanente, partim ab humore gaſtrico ex glandulis vaſa ſua accipientibus ab arteriis cœliacis in ventriculum affluente, & a reſpirationis motu, & ipſius ventriculi contractione, & ambientium calore ac compreſſione. *Secunda* fit in inteſtinis a bile, & ſucco pancreatico, & prioribus adminiculis. *Tertia* in glandulis meſentericis, a lympha cum Chylo ſeſe miſcente. *Quarta* in pulmonibus, a nitro aereo inſpirato, aeriſue in vaſa ſanguinea actione, dum in inſpiratione cunctis viribus in veſiculas pulmonales irruit, adeoque vaſa ſanguinea has cingentia & interpoſita mire mutat & comprimit. *Quinta* in vaſis & viſceribus, puta liene, hepate, teſti-

bus virilibus &c. Improprie coctionis nomine indigitatur, quia coquere igni proprium eſt. Si enim calor eſſet fermentationis cauſa, quid tunc dicendum de piſcibus, aliisque in quibus calor ſenſibilis nullus ineſt. Coctio eſt proprie aſſumptorum in noſtram naturam mutatio, per vim ſolidorum & fluidorum, ſiue per actiones naturales. G. Verdåuung. Pharmacopœï eodem coctionis vocabulo vtuntur in coquendis medicamentis, quæ nihil aliud eſt quam particularum quarundam, ex medicamentis, mediante ebullitione, extractio. G. Die Kochung.

COCTIO, practicis ſignificat illum ſtatum morbi, quo materia morboſa prius cruda, per circulationem ſanguinis, vel per propriam materiæ indolem, vel per medicamenta, ſic mutatur quo ad molem, figuram, cohæſionem, mobilitatem, inertiam, vt non amplius adeo recedat a ſano ſtatu, minus ægrotum reddat corpus, & impetum morbi minuat; ſtatus ille morbi, in quo hæc ita fiunt, appellatur coctio, maturatio, vel πεπασμὸς.

COCVLVS INDICVS, fructus magnitudine & figura inſtar lauri baccæ, racematim pediculis hærentes, hederæ corymborum modo, ex Alexandria adferuntur. Quidam ſolani maniaci, alii clematis fructum cenſent. Dicuntur alias *baccæ leuanticæ*, *baccæ orientales*, *baccæ cotylæ*, *elephantinæ*, *cuculus indicus*. Contra pediculorum acies, vt & ad piſces capiendos, vtitur vulgus. G. Doll-Kőrner.

CODIA, ſunt capita papaueris, ex quibus ſyrupus conficitur, ſed ſtricte: late vero ſumitur pro omni plantarum capitulo. Gr. κώδεια & κώδια. G. Mohn-Håupter, Magſamen-Kopff.

COECVM INTESTINVM, eſt in ordine a ventriculo quartum, & craſſorum inteſtinorum primum, ſitum eſt ad os ilium dextrum, incipit, vbi inteſtinum ilium deſinit & in appendice ſiue proceſſu vermiformi finitur; valde capax, longitudo huius inteſtini non excedit latitu-

dinem

dinem 3 vel 4 digitorum transuerſorum; ſacculi inſtar propendens, & ab vna parte imperuium eſt. Gr. τυφλὸν ἔντερον. G. Der blinde Darm.

COELIA, eſt cauitas magna, vt venter infimus, medius & ſupremus, a κοῖλος cauus. G. Höhle.

COELIACA ARTERIA, eſt quæ a trunco arteriæ magnæ oritur, ventriculo, hepati & lieni ſuis ramificationibus proſpicit. G. Die Magen Pulß-Ader.

COELIACA PASSIO, ſiue affectio, eſt alui fluxus, in quo cibus vel in totum, vel ex parte mutatus, absque chylificatione, per anum eiicitur. Eſtque duplex, *prima* in qua cibus in ventriculo ſolummodo coquitur: *altera*, quando in ventriculo, & inteſtinis coctio ſeu fermentatio ſimul peragitur, verum propter obliterationem aut obſtructionem papillarum inteſtinalium, vel vaſorum lacteorum, ex longa nempe inedia, vel dyſenteria purulenta &c. non intrat in corpus, a κοιλία venter, aluus. G. Bauch-Fluß.

COELOMA, eſt vlcus cauum & rotundum, in cornea oculi tunica, a κοῖλος cauus.

COELVM, eſt cauitas oculi verſus canthum. *Cœli* τροπαὶ, ſunt aeris conſtitutiones. Cœlum etiam dicitur *palatum* anterius.

COFFE, fructuum ſpecies eſt, in Arabia Felici naſcentium, ſed nunc etiam in aliis vtriuſque Indiæ tractibus copioſe prouenientium, ex quibus toſtis & tritis, aqua feruida tinctura extrahitur, quæ ſorbillando a Turcis, Ægyptiis, Perſis aliiſque nationibus ex vaſculis ebibitur. Arbor Euonymo ſimilis eſt, ſed folia craſſiora, durioraque habet, imo viridiora, & perpetuo virentia. Singuli vel plures fructus folliculis pulpoſis, caſtanei coloris includuntur. Vocatur *Coffee*, *Coffi*, *cahua*, *Bon*, *Chaoua*, vide *Bonna*.

COGGYGRIA, ita vocant aliqui *Coccymeleam*.

COHOB & COHOBIVM, COHOBATIO eſt, quando liquor deſtillatus, ſpeciebus ſuis reaffunditur, & deinceps deſtillationi exponitur; vt rurſus deſtillatus ſic vi-

ribus maioribus imprægnetur, & magis reddatur spirituosus. G. Offt wiederholte Distillierung.

COINDICANTIA, sunt signa, quæ cum aliis signis simul considerata, idem auxilii genus in morbis adhibendum indicant.

COLATORIVM, est cribrum, pannus, aut aliud quid, per quod aliquid colatur. G. Ein Seih-Tuch, ein Durchschlag.

COLATIO & COLATVRA, est quando liquor post coctionem aut infusionem, per cribrum, aut pannum percolatus est, & a crassioribus particulis liberatur. G. Durchseihung.

COLCHICVM, est bulbus florem auctummi initio ferens, folia habet lilii; florem liliaceum, monopetalum, ex ipsa radice ortum, tubi tenuissimi forma, in sex partes sensim ampliati; pistillum autem e fundo floris surgit, in capillamenta tenuia desinens, abitque in fructum oblongum, trigonum, trilocularem, fœtum seminibus subrotundis: radix est gemina, tuberosa, rotunda, auellanæ magnitudine, compressa, albida, carnosa, quarum vna exterior elapsi anni sterilis, marcescens; altera in fibras porrecta, intra priorem latens, eodem inuolucro membranaceo inuoluta: saporis, dum recens est hæc planta, acerrimi, dum annosa, subdulcis farinacei paululum viscosi vel lenti, odoris nullius; crescit hæc planta in pratis & montibus, bulbus dicitur esse venenosus, a Colchide veneni ferace, in qua nascitur, nomen sumsit. Gr. ἐφήμερον, aliqui hermodactylum vocant. G. Zeitlosen, wild Saffran.

COLCOTHAR, est illud corpus siccum & terrestre, quod post destillationes validas in vasis remanet, vulgo *Caput mortuum*, & proprie intelligitur de vitriolo. G. Der Todten-Kopff.

COLES, COLIS. Idem quod *penis*.

COLICA PASSIO, idem quod *Colicus dolor*.

COLICVS DOLOR, est dolor acutus in intestinis crassis potissimum sedem habens, oriundus a quacunque causa,

causa, quæ fibras neruosas intestinorum valde distendit, erodit, comprimit, soluit: a colo intestino nomen habet, sed immerito, quia in omni intestinorum loco reperiri solet: est vero maior aut minor; continuus aut intermittens, & sæpe habens statas periodos, murmura ventris, & punctiones vel vagas vel fixas; aluus plerumque suppressa est, vel flatibus plena. Interdum eructatio & vomitus vrgent, & febris, vel inquietudines, & vrinæ quoque suppressio. Quod si diuturnus, fixus & vehemens fuerit, ei solet denique remittenti paralysis artuum, quæ proprie paresis vocatur, superuenire. Nomen antiquitus sortitus est a Græco κῶλον, quod intestinum denotat. G. Das Bauch-Grimmen, Bauch-Wehe, Colick, Darm-Gicht, Darm-Winde.

COLLA, est GLVTEN, Gr. κόλλα. G. Leim, Kleister.

COLLATITIVM, est caro cocta vel assata pulli aut caponis, quæ in mortario tunditur, tusa iuri veruecino admiscetur, quæ ægris cum omphacio aut Limonum succo propinatur, forte ex κόλλα gluten.

COLLETICA, sunt medicamenta conglutinantia, vt *sarcotica*, a κολλάω glutino. Gr. κολλητικά.

COLLICIÆ, sunt *Lachrymalium punctorum* in vnum ductum concursus, humorem palpebrarum in narium caua deriuantes, in homine ipsis ciliorum apicibus ad canthum maiorem insculpta foramina, breues demittunt canaliculos, demonstratu difficiles, nisi caute diffractis narium ossibus, tunicæ relinquantur integræ, mox enim vbi ossa penetrauerint (quousque tenui separantur membrana) in sinum ampliati narium continuantur tunicæ. In oue, lepore, vitulo, cuniculo, non in ipsis ciliis, sed interius paulo eadem reperiuntur ostia, quæ profundius in auibus quærenda, vbi quam in vllo alio genere longe maiora, receptum maiorem stylum per palati rimam emittunt: breuis hic admodum, quæ foramina distinguit, membrana. G. Thränen-Löcher.

COLLIQVAMENTVM, est liquidum in ouo humano vel

vel animali contentum, quod fotu vel incubatu fluidissimum, tenuissimum, pellucidissimum factum est, ita vt eo rudimentum animale innatans nutriri possit: hinc in ouis animalium membranaceus sacculus rudimentum ambiens, in quo hæret hoc liquidum, vocatur sacculus colliquamenti.

COLLVM, est illa pars corporis, quæ inter caput & pectus media est, & sustentat caput. Constat ex septem vertebris, musculis, arteriis carotidibus, venis iugularibus &c. Anterior pars tantum dicitur *Collum*, posterior vero *Ceruix*. G. Der Halß. Sic *Collum Vteri*, est media pars inter fundum vteri & eius os. G. Der Halß, Mund der Bärmutter.

COLLVTIO, est oris ablutio, qua dentes vacillantes, vel qua gingiuas, & vlcera detergimus. G. Ausspülung.

COLLYRIVM, quondam erat medicamentum siccum, oblongum, quod præcipue in oculorum affectibus sumebatur. In oblonga vero, nonnunquam orbiculari forma paratur, & vsus tempore vehiculo conuenienti dissoluitur, aut intra fistulas & caua vlcera immittitur. Distingunt aliqui inter κολλύρια & κολούρια, atque hoc vltimo designari putant, quæ vlceri immittuntur oblonga forma. G. Wiecken: prius medicamenti genus pastillis simillimum, a κολλύρι, panis specie, denominatum videtur. G. Augen-Artzney.

COLOBOMA, Gr. κολόβωμα. Vocatur quicquid curtum vel mutilatum est in quauis parte, sed præcipue in labiis, naribus, auribus. A κολοβόω, mutilo, decurto.

COLOCASIA, est planta aquatica, caulem habens quinque vel sex pedes altum, digiti crassitie: folia sunt ampla, rotunda, in parte inferiori neruosa, longis & crassis caulibus adhærentia, succum aquosum & viscosum habentia, læuia, pedunculo in vmbilicum folii inserto, finis pedunculi dat calicem monophyllum membranaceum, infra cauum, turgentem in oualem figuram,

ſupra in vaginam acutam, ſemipatulam, inſtar auris ouillæ explicatam, ex imo fundo calicis axis eſt, cui circumnaſcuntur multa oua ſphærica, baccata, ſingula inſtructa ſunt tuba longa, tenui, filamenti inſtar, gerentia vnum vel alterum ſemen ſubrotundum. Eidem axi ſupra hæc oua circumcreſcunt ſtamina maſculina denſe ſtipata, ſuis teſticulis inſtructa: denique ſupra hæc iterum tertia ſeries filamentis numeroſis eundem axim ornat, qui tum format pedunculum graciliorem purpureum. Ille denique eminens in clauam longam, nigram plerumque abit: radix eſt tuberoſa, craſſa, carnoſa, farinoſa, edulis, ſaporis caſtaneæ. Creſcit hæc planta in lacubus & paludibus, præſertim in Aegypto circa Alexandriam: putatur eſſe arum Aegyptium.

COLOCYNTHIS, eſt citrulli ſpecies, amariſſima; quæ habet plures caules repentes, villoſos, aſperos, folia caulibus ſatis longis adhærentia, a ſe inuicem ſatis diſtantia, ampla, profunde inciſa, villoſa, aſpera, albeſcentia, inprimis in parte inferiori, punctis plurimis albis notata: flores flaui, palleſcentes. Flori ſuccedit fructus læuis, amarus, rotundus, non edulis, pugni magnitudine, ex flauo viridis, occludens ſub cortice tenui, polito & ſplendente medullam candidam, fungoſam, leuem; & ſemina in cellulis parua, compreſſa, oblonga, cucumeracea, quaſi ſordida, albicantia, ſaporis, quod mirum eſt, non amari. Creſcit hæc planta in tractibus orientalibus. Fructus aduehitur nobis cortice denudatus, & tunc albidi eſt coloris, ex Italia, Hiſpania, Gallia &c. Eſtque maior & minor, rotunda, quæ in vſu eſt, oblonga, pyriformis, pomiformis, ſemina quoque continet plurima. Vehementer purgat. G. Κολοκυνθὶς cucurbitam ſignificans paruam. Vide *Cucurbita*. Arab. *Alhandal*. G. Coloquinth.

COLON, eſt craſſorum inteſtinorum ſecundum; eius ſitus ſic ſe habet. In dextro ilio a cæco inteſtino oritur, & reni dextro adhæret; deinde ſurſum reflectitur ſub hepate, vbi folliculo fellis nonnunquam annectitur, a quo

luteo colore inficitur; vlterius pergit transuersim sub fundo ventriculi, & a sinistris lieni iungitur, deinde reni sinistro alligatur, vbi gyros habet admodum obliquos, & inde in rectum recta desinit. *Longum* est plerumque palmas octo vel nouem, latissimum vero & amplissimum omnium. *Cellulas* habet multas. Ligamentum quoddam, medii digiti latitudine, per eius medium parte superna intexitur, deinde ob amplitudinem duo ligamenta fortia habet, vnum sursum, alterum vero deorsum, vt supernis & infernis partibus alligetur. Circa initium habet valvulam, sursum spectantem, ne sc. ex crassioribus intestinis in tenuia aliquid remeet. Gr. *κῶλον*, *ἡ κάτω κοιλία* RVFO, POLL. *νειαίρη* HOM. G. Der grosse Darm.

COLON, Gr. *κῶλον*, vide *Membrum.*

COLOPHONIA pix dicitur, quod ex Colophone vrbe olim aduehebatur. Est substantia oleaginosa, flauescens, arida ac friabilis, residua ex resinis abietina, strobilinaque coctione, dum purgantur, vel destillantur, inspissatis ac frigore induratis; si in puluerem redigatur, & puluis per candelam accensam dispergatur, flammam concipit, & fulgur repræsentat. Vocatur & Pix Græca. G. Spiegel-Hartz, Colophonie.

COLOSTRVM, dicitur lac primum, quod post partum in mammis colligitur, tenuius & acidius, facillime coagulatur. G. Biest.

COLPVS, idem quod *Sinus.*

COLVBRINA, est ari species, *serpentaria* dicta, idque ob serpentinum, siue colubrinum colorem, quem habet caulis. Vide *Dracontia.* Eodem quoque nomine insignitur *bistorta.*

COLVBRINVM LIGNVM, siue SERPENTARIVM, proprie radix est arboris Timorensis, admodum amara, colore fusco. Vtuntur aduersus colubri morsus; medetur & febricitantibus. Nascuntur in *Zeilon* tres species. G. Schlangen-Holtz.

COLVM, est omne illud, per quod, ad liquorum depurationem, aliquid colatur & transmittitur, vt cribrum,

manica Hippocratis, linteum, papyrus bibula, &c. G. Ein Durch-Schlag, ein Seih-Tuch.

COLVMELLA, idem quod *Cion.*

COLVMNÆ CORDIS, ſunt carneæ & rubræ eminentiæ in auriculis & ventriculis cordis conſpicuæ, quæ ſunt totidem quaſi muſculi, cauitates inæquales reddentes, vt ſanguis his quaſi manibus, dum cor contrahitur, confringatur, & ſeparetur. G. Hertz-Senn-Aderlein.

COLVMNA NASI, eſt naſi pars carnoſa in medio prominens: labio ſuperiori vicina. G. Die Naſen-Säule.

COLVMNA ORIS, idem quod *Cion.*

COLVMELLARES DENTES, vide *Dentes.*

COLVTEA, eſt arbuſcula, cuius lignum intus cauum, fere inſtar ſambuci, ſed durius, & non medulloſum, duplici cortice obductum, ſuperius cinereo, inferius viridi: folia nouem aut vndecim vni coſtæ adhærentia, ſennam referentia, ſed maiora, molliora, & magis ſubrotunda, obtuſa, in ſuperiori parte polita, & magis viridia quam ſennæ, albeſcentia & villoſa in parte inferiori, ſaporis amari: flores ſunt leguminoſi, coloris flaui, in ſpicam congeſti: flori ſuccedit ſiliqua membranoſa inſtar veſicæ inflata, polita, plerumque rubicunda, in duas partes dehiſcens; continens ſemina reniformia, flaua, poſt maturitatem fere nigra, ſaporis piſi. Dicitur etiam ſenna ſpuria vel ſenna pauperum. G. Welſch-Senne-Baum, Welſche Linſen.

COMA, eſt in plantis, quidquid hilari venuſtate crinium modo, ſumma ramorum vel colliculorum exornat. Vide *Summitates.*

COMA SOMNOLENTVM, eſt ſopor lethargo minor, ſine febre, in quo æger excitatus ad interrogata reſpondet: & ſtatim in profundum ſomnum relabitur, ore hiante & maxilla inferiori demiſſa, mortuis ſimilior quam viuis decumbit. *Cauſa* eſt obſtructio cerebri cum nempe viſcida illuuies anfractuum ſiue gyrorum cortices, vna

cum

cum minoribus medullæ inclusæ riuulis inuaserit. Idem est quod *Cataphora*. G. Schlaff-Sucht.

COMA VIGIL, siue AGRYPNIA, est morbus, in quo ægri continuo ad somnum procliues sunt, attamen vix dormire possunt, cum immani capitis grauedine, sensuum & omnium motuum torpore, quibus non raro delirium accedit. Ob insomnia, imagines & velut spectra, quæ imaginationi indesinenter obiiciuntur, excitantur. Hinc si eos excitaueris, oculos attollunt, & torue te aspiciunt, sæpe insomnia sua narrant, mox ad somnum se rursus reponunt, subinde sese iactant, erigunt, moxque relabuntur, adeo vt *coma vigil* sit status medius inter lethargum & phrenitidem, ideoque *typhomania* dicitur. Gr. ἄγρυπνον κῶμα. G. Wachende Schlaff-Sucht.

COMARVS, vide *arbutus*.

COMBVSTIO, vide *ignis actualis*.

COMITIALIS MORBVS, idem quod *Epilepsia*.

COMPLEXI MORBI, sunt, qui ita inuicem comitantur, ut vnus absque altero esse non possit, vt pleuritis & febris. G. Zusammengefügte Kranckheiten.

COMPLEXI MVSCVLI, pertinent ad occiput. Ortum habent a septimæ colli & quinque thoracis vertebrarum superiorum transuersis processibus; qui variis occipiti tendinum radiis atque carneis vinculis affiguntur.

COMPLEXIO, vulgo pro temperamento habetur; alias dicitur de morbis complexis & complicatis, item de febribus diuerso tempore inuadentibus. Sic & pulsuum differentium, varia coitio inter complectiones recensentur. G. Complexion, Gestaltniß.

COMPLICATI MORBI, sunt quando diuersi morbi in vno subiecto concurrunt, exempli gr. si vulneri capitis adsint cranium fractum, meninx læsa, cerebrum vulneratum &c. G. Zusammengewickelte Kranckheiten.

COMPOSITA, sunt medicamenta, quæ ex variis simplicibus medicamentis parantur; vt sunt aquæ quædam, syrupi,

ſyrupi, electuaria, opiatæ, trochiſci, vnguenta, emplaſtra, &c. quæ in vulgaribus officinis proſtant. Sunt etiam quædam chymica, vt varii ſpiritus, ſalia volatilia oleoſa, tincturæ, balſama, eſſentiæ, pulueres &c. G. Vermiſchte, vermengte Artzeney.

COMPOSITIO, eſt, cum varia medicamenta inuicem miſcentur, vt in theriaca & mithridatio. G. Vermiſchung.

COMPRESSIVA MEDICINA, dicitur *Auicennæ* ſicca, membro ſiccitatem inducens, obturando tranſitus & meatus. Et ex fortitudine compreſſionis & coadunationis partium membri ad inuicem, coguntur humiditates ſubtiles, in eius concauitatibus permanentes, exprimi violenter ex motu eius oppoſito.

CONARIVM, ſiue GLANDVLA PINEALIS, in cerebri plexu chorioide pendet, a coni ſeu turbinis forma ſic dicta. Collocatur inter thalamos neruorum opticorum & natium prominentias. Hanc animæ ſedem eſſe, aut principes facultates ab eadem oriri, CARTESIO viſum fuit: ſed vix credimus, quoniam animalia, quæ imaginatione, memoria, aliisque ſuperioribus animæ potentiis fere in totum deſtitui videntur, hanc glandulam ſatis amplam atque auguſtam habent. Senſorium itaque conſtitui debet, vbi & nerui oriundi ſunt. *Vſus* eſt humores ſeroſos, a ſanguine arterioſo depoſitos, excipere, & in ſe retinere; donec aut venæ depletiores factæ, eosdem reſorbeant, aut lymphæductus (ſi qui adfuerint) eos extra conuehant. Doctiſſ. F. BAYLE, de vſu tamen eius dubitat, cum dicit: quis ſit verus illius glandulæ vſus, non eſt ita facile ſtatutu; quum in variis cerebris hominum, boum, ouium ſemper deprehenderim glandulam illam manifeſta ſalſedine atque ſatis acri eſſe imbutam, ſuſpicor in ea ſalem aliquem volatilem a ſanguine ſeparari, ſali volatili armoniaco analogum, qui in caudicem medullæ ſpinalis diffuſus, vigorem addit ſpiritibus animalibus & eorum coagulationem impedit, a κῶνος, meta, turbo.

CON-

CONCAVATIO, idem quod *Arcuatio*.

CONCENTRATIO & CONCENTRANTIA MEDICAMENTA, ſunt ea, quibus acidum ita temperatur, additione alcali, vt nullum eorum prædominetur: vt in tartaro vitriolato. Vnde dicitur humores concentrare, quando acidum ſuperfluum ab alcali ſubiugatur. Vide *Abſorbentia*.

CONCEPTVS & CONCEPTIO, eſt quando poſt fœcundum concubitum, ouum ex ouariis fæmininis abreptum, per tubas Fallopianas delatum, a ſemine maris fœcundatum, & in vterum maternum illapſum fuerit. G. Empfängniß.

CONCHA, eſt auriculæ externæ cauitas maxima in ipſius medio ſita, coarctata & portione helicis, anthelicis, trago, & antitrago terminata, figuræ fere elliptico-hemiſphæricæ, diuiditur iterum quaſi in binas cauitates, nimirum ſuperiorem minorem, *cymbam* dictam, & inferiorem maiorem, *innominatam* vocatam: diſtincta eſt ope eminentiæ cuiusdam, quæ ad helicis exortum incipiens, ad oppoſitum conchæ latus peruenieris, terminatur & euaneſcit in ſua cauitate maiori & inferiori, foramen auris format, ſiue oſtium meatus auditorii. G. Muſchel der Ohren.

CONCRETIO, eſt liquidæ alicuius ſubſtantiæ, aut ſucci in maſſam ſolidiorem condenſatio, vt abſinthii ſuccus condenſatus, ſuccus glycyrrhizæ, acaciæ, hypociſtidis &c. G. Dickmachung.

CONDENSANTIA, ſunt quæ moles ſolidiores cuiusque particulæ fluidum conſtituentis, magis in contactus immediatos comprimunt, adeoque ſolidiores faciunt. G. Verdickende Mittel.

CONDITVM & CONDITVRA, a *condire*, eſt compoſitio, e conſeruis, pulueribus, ſpeciebus aromaticis, cum ſyrupo conuenienti in electuarii formam redactis. Sumitur etiam pro medicamento ſimplici, ſaccharo vel melle condito: vt zingiber, helenium &c. conditum. G. Eingemachte Sachen.

CONDV-

CONDVCTOR, eſt inſtrumentum argenteum, vel orichalceum, cauum, quod veſicæ immittitur, & viam alii inſtrumento itinerario monſtrat ad extrahendum calculum. G. Weg-Weiſer.

CONDYLOMA & CONDYLVS, eſt articulorum iunctura, vt in maxilla, ſiue nodus, aut oſſium internodia. Item proceſſus maxillæ inferioris retuſus, qui mediante membranoſo ligamento, interuentu cartilaginis mediæ, mobilis, oſſis iugalis proceſſui coarticulatur. Item tumor quidam calloſus in digitis manuum aut pedum, præſertim vero circa anum & pudenda muliebria; tuberculum nimirum durum; & occalleſcens ex humoribus, ibidem reſtagnantibus, ſenſim excreſcens, & tædio potius plerumque, quam dolore moleſtum. Interdum quoque inflammationem coniunctam habet, a κόνδυλος digiti articulus. G. Feigwartzen/ harter Knochen.

CONFECTA, vocantur res (vt ſemina, amygdala, nuces pini, cinamomum, &c.) ſaccharo ſicco obductæ, & incruſtatæ G. Confect, mit Zucker eingemacht.

CONFECTIO, eſt compoſitio ex pulueribus, gummi, ſaccharo, melle, ſyrupis &c. in vnam maſſam coniuncta: eſtque duplex; arida, vt trochiſci, tabellæ: vel humida, vt opiata, condita, conſeruæ, & omnis generis Antidota. G. Mit Zucker vermiſchte Artzneyen, eine Conſerve, Lattwerge.

CONFORMATIO, eſt illa conditio partium firmarum corporis animalis, qua in ſtatu ſano & naturali gaudent omnibus requiſitis, vt *numero*, *magnitudine*, *figura*, *cauitate*, *ſuperficie*, *& ſitu*. vel qua in ſtatu morboſo & præternaturali his ſex vel abundant vel priuantur. G. Rechte Geſtalt.

CONFORTATIVVM & CONFORTANTIA, idem quod *Cardiacum*.

CONGELATIO, eſt quando liquores in maſſam, glaciei ſimilem, rediguntur, vt ſunt omnes ſalium *cryſtalli*. G. Cryſtall-machung. Ita vocatur etiam *Catalepſis*, quia homines quaſi congelati ſunt.

CON-

CONGIVS, eſt menſura veterum continens decem vini libras, & nouem olei.

CONGLOBATA GLANDVLA, eſt glandula rotunda, per ſe ſubſiſtens, ſimplex, vt ſunt glandulæ meſenterii & cæteræ omnes, quæ lympham accipiunt, & iterum eructant in alueos magnos, vel in ſanguinem, vel extra corpus, ab A. NVCK *muſcoſa* appellata. G. Runde Drůſen.

CONGLOMERATA GLANDVLA, eſt, quæ ex variis conglobatis glandulis eſt coagmentata, ſeu conglomerata, & per vaſa communia adunata, vnaque omnibus communi membrana connexa; huic vnum plerumque commune emiſſarium eſt, quod excipit humorem ex cunctis emiſſariis partium immiſſum, eum colligit, & in cauum aliquod maius effundit. Tales ſunt innominata oculi, parotis, pancreas, glandulæ ſaliuales &c. quæ ductum habent proprium excretorium, vt ſunt ductus pancreaticus, ſaliuales &c. in quem omnes glandulæ per canaliculos minimos ſuum humorem effundunt, a NVCKIO *vaſculoſa* vocatur. G. Zuſammengeſetzte Drůſen.

CONISTERIVM, eſt fornacis *cinerarium*, ſiue locus infimus in quo cineres colliguntur. Ex κόνις cinis, puluis. G. Das Aſchen-Loch.

CONIZA, vel CONYZA, eſt planta, quæ habet caules tres vel quatuor pedes altos, coloris obſcuri, villoſos, lanuginem albeſcentem habentes, ramoſos: folia verbaſcum nigrum referunt, ſed minora, odorata, acria, & parum amara: flos ex meris floſculis compoſitus, multifidis, embryoni inſidentibus, & calice ſquammoſo plerumque cylindraceo comprehenſis. Embryo autem deinde abit in ſemina papposa: radix diuiſa, lignoſa, odora, amara & acris. Creſcit hæc planta in montibus & ſyluis. Sic dici volunt, a κονίζειν quod puluere fœdetur, qui ob exſudantem pinguedinem foliis facile adhæret. Donner-Wurtz, Důrr-Wurtz.

CONIVNCTIVA TVNICA, vide *Adnata*.

CONOIDES, vide *conarium*

CONQVASSATIO, eſt quando vegetabilia ſucculenta, vel fructus recentes, qui ad ſuccum exprimendum expetuntur, piſtillo craſſiuſcule contunduntur.

CONSENSVS, fit in morbo, ab alio morbo dependens, vt in pleuritide læditur ob conſenſum reſpiratio. Item, eſt *correſpondentia* variarum partium per connexiones communes, neruorum ſc. & tendinum. G. Mitleiden, Sympathie.

CONSERVA, eſt compoſitio, qua quoduis vegetabile recens minutiſſime conciſum, aut contuſum ſaccharoque permixtum, futuro vſui medico aſſeruatur. G. Eine Conſerve.

CONSILIGO, eius plantæ nomen a ruſticis creditur inditum, quod in aruis inter ſiliginem frequentiſſime inueniatur. Vocant hodie elleborum nigrum Hippocratis, ſed eſt aconiti ſpecies.

CONSOLIDA, eſt ſymphytum, quæ planta officinalis, & valde mucilaginoſa, hinc conglutinans egregie partes: a conſolidandis vulneribus nomen habet. G. Wall-Wurtz, Beinwell.

CONSISTENTIA, dicitur, cum res aliquatenus ad certam craſſitiem coquitur; vt in ſyrupis coquendis aliiſque euaporandis fieri ſolet. G. Dickmachen.

CONSOLIDANTIA, ſunt, quæ in vulneribus acres humores temperant; ſordesque detergendo, efficiunt, vt alimentum in partem ſolutam commode impellatur, & ſic ſolida concreſcant. G. Heilende Mittel.

CONSTIPANTIA, medicamenta ſunt, quæ vaſorum emiſſaria ita obſtruere poſſunt, vt fluxus vitalis per illa intercipiatur; aguntque vel externe vaſi inhærendo, adeoque id comprimendo, vel quatenus vaſa intrant, ſeſe eorum lateribus applicant, atque ſic infarciunt. G. Stopfende Mittel.

CONSTITVTIO, idem quod *Cataſtaſis*.

CONSTRICTORES MVSCVLI, ſunt qui partem conſtringunt & coarctant. Vide *ſphincter*.

CONSVMMATVM, IVSCVLVM CONSVMMATVM, eſt

est quando alicuius gallinæ minutim conscissæ succus, in vase bene obturato, sine additione, per B. M. extrahitur: demptis solummodo capite, pedibus & pinguedine. Vocantur autem hodie sic iuscula quarumuis carnium diu in aqua cocta, & in gelatinam redacta, in hunc scopum, vt debiles citius & magis nutriant, quam si darentur iuscula tenuia. G. Consumat, Krafft-Brühe.

CONTAGIVM, est venenum, quod ab vno subiecto propagatur in aliud: hoc dupliciter contingit, ad distantiam, per aerem, quod dicunt contactum virtualem, vel simplici & physico contactu. G. Ansteckende Kranckheit, eine Seuche.

CONTEMPLABILES DIES, vide *Critici dies.*

CONTINENS CAVSA, Gr. συνεχὴς, est causa morbi interna, quæ ita morbo proxime adhæret, vt ea posita, morbus ponatur, sublata tollatur.

CONTINENS FEBRIS, est, quæ sine intermissionis, aut remissionis tempore, assidue affligit. Estque duplex; primaria, aut secundaria: *primaria* oritur a sanguinis circulatione nimis euecta & exaltata, vt in causo, pleuritide, angina &c. *Secundaria* vero seu *symptomatica*, producitur ex vulneribus, vlceribus, &c vt in phthisi, vulneribus capitis, &c. G. Ein unaufhörendes Fiber.

CONTINVA FEBRIS, est, quæ continuo quidem affligit, sed cum remissionis & exacerbationis tempore: Estque *quotidiana*, *tertiana*, *quartana*, *&* *erratica*. G. Das anhaltende Fieber.

CONTORSIO, est quando membrum aliquod separatur a iunctura sua, separatione non completa, ita vt partes extra naturalem locum recedant. Ita in specie *contorsio* est luxatio vertebrarum dorsi in latus aliquod, & ita species gibbositatis est.

CONTRACTVRA, sic vocatur alicuius partis, pedis, manus, cubiti, dorsi &c. contractio sensim facta, vnde flexio impeditur, aut non nisi cum dolore, & vi quadam peragitur. Habet sæpe contorsionem in malam figuram,

guram, vt in gibbosis, & pumilionibus; atque ad illam figuram non nisi lente peruenitur, sæpe atrophia antecedit, inflammatio etiam, & abscessus vel vulnus, vel vlcus, imo paralysis nonnunquam coniungitur, & dum in vno loco contractura fit, cum eminenti tumore ac figura membri peruersa, in alio fit depressio. Demum hæc conuulsio est, quæ ossa non modo e sedibus suis dislocat, sed aliquando mirum in modum reflectit, incuruatque, vnde in vicinis carnibus plerumque macies fit, seu atrophia, vbi hac laborantes musculi, cum ad resistendum satis validi non sint, efficiunt, vt antagonistæ fortiores contrahantur, & contracti remaneant. Gr. ἀγκύλη, ἀγκυλοῦσθαι incuruari. G. Das spannen, Zusammen Ziehen, Contractur.

CONTRAFISSVRA, est quando quis ceciderit in pauimentum læua cranii parte, inque opposita parte fissura reperiatur; triplex esse perhibetur: 1. in eodem osse, quando pars superior est læsa, & inferior fracta. 2. in diuerso osse, cum post casum in occiput, coronale os frangitur. 3. in diuersa tabula, quando superior est læsa, & secunda frangitur. Sed num detur contrafissura, apud principes medicos lis est. G. Ein Gegen-Bruch.

CONTRAHENTIA, medicamenta sunt, quæ puncta distantia ab inuicem solidæ fibræ motricis in propiorem adigunt contactum & cohæsionem, sic vt inde fibra solidior, durior, firmiorque euadat; atque proinde tota solidorum compago, ex fibris meris composita, cui hæc medicamenta applicantur. G. Zusammen ziehende Mittel.

CONTRAINDICATIO, vide *Antendeixis.*

CONTRAYERVA, est radix, vndique verrucosa, & aspera, oblonga, tenuis, foris colore rubro, intus albido, odoris aromatici, saporis nonnihil adstringentis, penetrantis, satis acris, aromatici, amari, inprimis si radix vegeta, tum habet acrimoniam aromaticam satis magnam; iridis vel cyperi radicibus non absimilis; hæc

annis abhinc aliquot ex prouincia Peruuiana Charcas apportari cœpit. Ex Latino *contra* & Hiſpanico vocabulo *yerua*, quaſi diceres contra venenum: Drakena appellata fuit a Cluſio in honorem F. DRAKE, qui primus dicitur hanc radicem inueniſſe, & in Europam adportaſſe; nondum conſtat, cuius plantæ radicula ſit; datur aduerſus venena, & ſudorem mouet. Dicitur & *Radix yerua*, *bezoartica*, *Cyperus odorus peruuianus*, *Drakena &c.* G. Gifft-Wurtzel.

CONTVSIO OSSIS, eſt, cum inſtrumento quodam duro & obtuſo os ita læditur, vt externe integrum videatur, cum tamen verſus interiora a toto ſeparatum ſit. Gr. θλάσις & θλάσμα. G. Zerſtoſſung, Zerknirſchung.

CONVOLVVLVS, idem quod *Voluulus*.

CONVOLVVLVS & CONVOLVVLVM, ſeu SMILAX, Sic etiam proprie vocantur duæ plantarum ſpecies, quarum vna conuoluulus maior, altera minor: prior eſt planta, quæ habet caules longos, tenues, ſarmentoſos, ſcandentes, & omnia apprehendentes: folia hederam terreſtrem referunt, ſed molliora & maiora, viridia, acuta: flores monopetali, campaniformes, ad ora expanſi, coloris albi; ex floris calice ſurgit piſtillum, infimæ floris parti ad inſtar claui infixum, quod deinde abit in fructum ſubrotundum, membranaceum, ipſo calice plerumque inuolutum, modo vnicapſularem, & ſeminibus fœtum anguloſis, nigricantibus, vel aliquando rubicundis. Radix exigua, longa, intus alba: hæc planta eſt amara & acris: illud nomen imponitur omnibus plantis, quæ ſeſe adſtantibus arboribus, ſtipitibus &c. circumuoluunt, iiſque adhærent. Vide *Helxine ciſſampelos*.

CONVS, Græcis, vel *pyramis*, eſt inuerſus turbo in plantis, hoc eſt, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac faſtigiatur, cui calathus contrarius, vt diximus, exiſtit.

CONVS FVSORIVS, ſeu PYRAMIS, eſt crucibuli ſpecies, ex lato in anguſtum abiens, ex ferro alioue metallo conflata, cuius ope reguli plerumque ſeparantur a

ſcoriis. Dum enim liquatum minerale huic infunditur, concutitur malleolo conus vt tremiſcat, tum partes grauiores cadunt ad fundum, & leniores, vt ſunt ſcoriæ, ſupernatant. G. Gieſpuckel.

CONVVLSIO, eſt contractio muſculi, vel fibrarum verſus principium, violenta, nunc deſinens, nunc renata, aliquandiu perſeuerans, vnde eam accipere oportet, tam in muſculis maioribus quam minoribus, ſiue fibris. Dicitur quoque *ſpaſmus;* ſed hic tamen aliquomodo differt, cum ſit perpetua tenſio abſque remiſſione: neque opus eſt cum ſcholis addere *inuoluntariam* eſſe conuulſionem, quia decet conuulſionem etiam ad fibras illas contractas referre, in quibus nunquam *motus voluntarius* exiſtit, adeoque etiam nullus præter aut contra voluntatem. Eſtque *vniuerſalis*, quæ ad plures & præcipuos muſculos, qui corporis machinam ſuſtinent & mouent, vna vice extenditur; vel *particularis*, quæ in vno tantum vel pluribus vnius membri muſculis contingit, & ſæpe comitem habet paralyſin. Gr. Σπασμός. G. Der Krampff, Krampfhaffte ziehung und Dehnung.

CONVVLSIVVS MOTVS, vide *motus conuulſiuus.*

CONYZA, vide *Coniza.*

COPAL GVMMI, eſt reſina duriuſcula, admodum candida, vel ex albo flaueſcens, pellucida, bene odorata, in maſſam redacta: adfertur ex India occidentali, ſiue Noua Hiſpania, vbi ex vulnerata arbore guttatim ſtillat. Aliquantulum odoris ſpirat. Sunt duæ ſpecies, altera *Xoloch copalli* dicitur, altera *Copal Cahuithl.*

COPAYVÆ BALSAMVM, ſeu COPAL YVÆ OLEVM, colligitur ex arbore balſamifera Braſilienſi fructu monoſpermo, cuius caudex terebra perforatur, ex quo foramine inſtar terebinthinæ deſtillat, & quidem tanta copia, vt ferunt, vt ſpatio trium horarum duodecim libræ colligi poſſint, vulnus obducitur poſtmodum cera aut argilla, & quando poſt quindecim dierum ſpatium rurſus adaperitur, maiori adhuc in copia defluit. Arbor naſcitur in Braſilia. Lignum habet rubrum; folia

obrotunda, quatuor aut quinque digitos longa, duos vel tres cum semisse lata; florem fert mediocrem, quinque foliis obrotundis constantem. Fructus illi est siliqua obrotunda, vel vt Piso, instar baccæ lauri, qui ab incolis comeditur.

COPHOSIS, Gr. κώφωσις, est aurium surditas vel incipiens, vel perfecta, a quauis causa orta, qua impeditur vel tollitur sonorum delatio ad sensorium commune, fitque plerumque ab obstructione meatus auris, relaxatione, ruptura, inflammatione & incrassatione membranæ tympani; concretione tubæ Eustachianæ, musculorum ossiculis adhærentium paralysi, nerui acustici compressione &c. a κωφόω surdus sum. G. Taubheit.

COPOS, Gr. κόπος, est corporis lassitudo, quando musculorum vascula minima humoribus viscidis aggrauantur, & obstruuntur, & spiritus animales in cerebro desunt, adeoque nec in musculos determinantur, ita vt motibus obeundis inepti, & pigri euadant. G. Müdigkeit.

COPROCRITICA, sunt medicamenta, quæ fæces aluinas subducunt & euacuant, ex κόπρος stercus, & κρίνω cerno.

COPROPHORIA, idem quod *purgatio*, ex κόπρος stercus & φορέω fero, gesto.

COPROSTASIA, est alui constrictio, ex κόπρος stercus, & στάσις statio. G. Hartleibigkeit.

COQ. AD MED. CONSVMPT. hoc est, coque ad medietatis consumptionem.

COQ. in S. Q. AQ. hoc est, coque in sufficiente quantitate aquæ.

COQ. S. A. est, coque secundum artem. Sunt hæ abbreuiationes, quibus medici in formulis suis breuitatis ergo vtuntur.

COR, est substantia carnosa & fibrosa, ex variis musculorum ordinibus & tendinibus conflata, demonstrante LOWERO: habet duas auriculas totidemque ventriculos; dextræ auriculæ vena caua, sinistræ vena pulmonaris adhæret;

hæret; dextro ventriculo arteria pulmonaris, sinistro vero arteria magna connectitur. Inuestitur sacculo membranaceo *pericardium* dicto, quo mediastino & diaphragmati coniungitur; superius basin, inferius cuspidem habet, collocatur in medio thoracis intra pulmonis lobos, situ transuerso, ita vt vere horizonti parallelum iaceat, sanguini recipiendo, eumque valida contractione musculorum circumuehendo tantummodo inseruit. In corde elephanti glandulas dari inuenit DV VERNOI, tradiditque in *Comm. Petropolit. vol. 2.* Gr. καρδία, & κῆρ. G. Das Hertz.

COR, in vegetabilibus, est quod in medio ligni residet, & tertium a cortice continetur, velut in ossibus medulla, a nonnullis *matrix*, & ab aliis *medulla* nominatur. G. Das Marck.

CORACOBOTANE, est nomen quod imponitur brusco, & lauro alexandrinæ, & significat *herbam corui*, deriuatur enim ex κόραξ coruus, & βοτάνη herba.

CORACOBRACHIÆVS, idem quod *Coracoideus*.

CORACOHYOIDES, sunt musculi a scapulæ processu coracoide orti, qui ad os hyoides procedunt ipsique inseruntur. *Vsus* est oblique deorsum mouere os hyoides, ex κόραξ coruus, & ὑοειδὲς hyoides os. G. Des Zungbeins Raben-Schnabel gleiche Mauß.

CORACOIDES PROCESSVS, est *rostriformis* scapulæ processus, vide *Ancyroides*, a κόραξ coruus, & εἶδος forma. G. Der Raben-Schnabel gleiche Auswachs.

CORACOIDEVS, siue CORACOBRACHIÆVS, est vnus ex musculis brachium mouentibus. Oritur a coracoide processu scapulæ, vnde ei nomen: & inseritur in internum humerum circa medium, iuxta tendinem deltoidis. Principium habet neruеum & breue, oblongum ventrem, satis corpulentum & robustum tendinem. Venter eius perforatus est, vnde etiam *perforatus* dictus & transitum neruis largitur, qui ad cubiti musculos distribuuntur. Hunc musculum alii saltem musculosam portionem bicipitis vocarunt, vtilem ad brachium scapulæ pro-

processui adducendum, siue antrorsum supra pectus attrahendum, ex κόραξ coruus, & εἶδος forma. G. Raben-Schnabels Mauß.

CORALLINA, est muscus petrosus marinus, inhærens scopulis, & piscium testis corallisque, eo sane modo, quo muscus arboribus innascitur, optimaque est, quæ a corallis detrahitur. Color griseus est; sapor subsalsus. G. Meer-Moos, Corallen-Moos. Lumbricos enecare dicitur.

CORALLOIDES, est planta maritima, ramosa, nulla folia habens, similis Corallis figura & duritie, vide *Dentaria*.

CORALLVM & CORALLIVM, num ad vegetabilia, an vero ad mineralia pertineat adhuc lis est inter multos. Videtur tamen ad vegetabile regnum deduci debere, hincque dici potest planta in fundo maris nata, foliis carens, cuius neque flos neque semen cognitum, rupibus & aliis corporibus affigens aliqualem radicem, cortice vestitam, & in ramos diuisam. Extremitates horum ramorum molles sunt, paruorum globulorum seu ribium ad instar rotundæ, in sex cellulas diuisæ, repletæque humore albicante, crasso, acri adstringente. Hi globuli capsulæ seminales esse creduntur, & succum, quem fundunt, producere plantas corallorum in omni corpore, cui illabitur. Variæ corallorum in vtraque India, imo & in Europa & Asia, dantur species, colore quoque differenti. Est & rubrum, album, nigrum, cæruleum. Tum quoque differunt figura: aliæ instar arboris racematim se eleuant; aliæ glabris ramis, aliæ hispidis; nonnunquam fistulosæ species inueniuntur, vel figuram tuberosam, vel lactucæ folia, aut lichenis terrestris, aut cornu ceruinum &c. referunt. Coralla sub aquis mollia esse, sed in aere indurari vnanimiter dicunt. Exinde promittuntur tincturæ, magisteria &c. sed in puluere ad scrupulum intus sumpta, acidum in corpore nostro potenter domant. Gr. κοράλλιον. G. Korall, Corallen.

CORCHORVS & CORCORVS, est planta sesquipedem

dem circiter alta: folia ſunt alterna in caulium nodis appoſita, in margine inciſa, parte ima barbulam vtrinque vnam, ſeu apophyſin lingulæ inſtar tenuem poſſident: flores roſacei quinquepetali vt plurimum, lutei: ex huius calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum, qui eſt longa ſiliqua cornuta, quæ quinque loculamentis conſtat, per quinque ſepta media diſſecta, in quibus loculis quinque valuæ ſe expandunt, & dimittunt ſemina numeroſiſſima, exigua, coloris cinerei, ſaporis viſcoſi. Hæc planta creſcit in hortis; an anagallis, an ocymum ſylueſtre, vel alia planta? diſputatur: eius tamen etymologiam deducunt, ἀπὸ τῆς κόρης, καὶ κορέω, quod oculi pupillam ornet, ſiue purget: eſt melochia Alpini Aegypt. quidam nomen a corde deriuant, quia eius fructus cor referre creditur.

CORDIALIA, COR ROBORANTIA ſeu CARDIACA, vide *Cardiacum*.

CORIANDRVM, eſt planta, quæ caulem habet ſesquipedem vel duos circiter altum, rotundum, tenuem, medulla repletum, ramoſum: folia inferiora petroſelini ſimilia, ſuperiora magis inciſa, & chamæmelo proxima: flores parui roſacei, & vmbellati, plurimis ſcilicet petalis inæqualibus & cordiformibus conſtantes, quandoque æqualibus, in orbem poſitis, & calici inſidentibus, is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum, nunc ſemiſphæricis, nunc ſphæricis, ſtriatis, ex cinereo fuſcis, includentibus ſub cortice tenui medullam ſubfuſcam, duriuſculam, in medio quaſi diſſepimentis diſtinctis, ſaporis ſubdulcis, ſubacris, aromatici: volunt nomen deriuari a κόρις cimex; quia recentis folia & ſemina cimices olent. Gr. κόριον & κορίαννον. G. Coriander.

CORIS, eſt hypericum, an a κείρω ſcindo: quod vulnera ſanet? vel quod tota pulchella, & perquam hilari facie ſit, κορὶς enim & κόρη, *virgo*, *puella* dicitur.

CORNEA OCVLI TVNICA, ſeu CERATODES, quæ etiam *ſcelerotes & dura* vocatur, a dura meninge

originem habet; anterius pellucida eſt, & in eminentiorem figuram protuberat, in vno homine plus, in altero minus; a lateribus tunica albuginea obducitur; interius humorem aqueum continet. Corneæ huius ſtructura mirifica eſt; ſi conſtringatur oculus a parte poſtica, vbi muſculi inſeruntur, & ſoluitur tunc leuiſſima manu acutiſſima lanceola, vulnere perpendiculari leuiſſimo, mox dilatatur vulnuſculum, contrahentibus ſeſe fibris, ſecedit lamella; ſi nouum iterum fit vulnuſculum, idem fit; quod quidem usque ad 30. vices fieri poteſt, & quauis diſſectione erumpit liquidum tenuiſſimum, quo abſterſo mox erumpit nouum, nullum habens ſaporem, niſi leuiter ſubſalſum; vnde apparet, quod cornea conſtet ex membranaceis ſtratis, per tranſuerſales fibras annexis. Hinc quoque non ita abſurda videtur illorum ſententia, qui corneam, tamquam membranam a ſclerotide diſtinguunt. Tota pellucens in viuis, in morientibus ſenſim obſcuratur; in extinctis penitus opaca, vnde illa obſcuritas inter certa inſtantis mortis ſigna adnumeratur ab HIPPOCRATE. G. Das Horn-harte Häutlein.

CORNICVLARIS PROCESSVS, vide *ancyroides*.

CORNVA, dicuntur additiones acuminatæ vngulares, naſcentes ſuper iuncturas in extremitatibus, propter operationis vehementiam.

CORNVA VTERI, ſeu CERÆA, ſunt duæ vteri partes laterales in quibusdam brutis, vt vaccis, ceruis, ouibus, capris, canibus, &c. in quibus fœtus in impraegnatis his matribus habitant. Cornua tamen ex horum imitatione tribuerunt etiam humano vtero authores; quia ad fundi latera, aliqua vtrinque eſt protuberantia, vbi vaſa deferentia inſeruntur; ſed peſſime, & rariſſime muliebris vterus bipartitur, vt in brutis. G. Die Krümme der Bärmutter.

CORNV CERVI, vide *Coronopus*.

CORNVS, eſt arbor, quæ habet lignum durum, compactum, album, ſatis magnum & extenſum, corticem durum, rubicundum, vel cinereum habens, ſaporis adſtrin-

ſtringentis; folia ſunt longa, ampla, venoſa, mollia: flores in extremitate ramorum creſcentes, pedunculis breuibus adhærentes, quadrifidi, in crucem diſpoſiti; calix abit in fructum carnoſum, oualem, oliuam fere referentem, ſed minorem, in initio viridem & acerbum, poſtea per maturitatem rubrum & aliquando flaueſcentem, ſaporis ſubdulcis cum aliqua grata acredine, & adſtrictione. In hoc fructu inuenitur oſſiculum oblongum, albeſcens, in duo loculamenta, quæ ſingula vnicum ſemen oblongum includunt, diuiſum. Hæc arbor creſcit in hortis; dantur duæ ſpecies corni, ſc. mas & fæmina: dicta eſt quod duritie & rigiditate cornibus ſimiles ramos habeat. G. Welſche Kirſchen, Kornel-Baum.

CORNVTA, idem quod *Retorta*.

CORONA, eſt ſuperior dentium molarium ſuperficies.

CORONALIS SVTVRA, Gr. στεφανίτης & στεφανιαῖα, eſt fiſſura, quæ pectinatim, dentatæ ſerræ inſtar, coit; eſtque in ſuperiore parte cranii ab vno tempore ad aliud, & circumſcribitur oſſibus frontis & bregmatis, in cuius medio ſagittalis ſutura terminatur. G. Die Cron-Nath der Hirnſchalen.

CORONARIA VASA, ſunt venæ & arteriæ cor, nutritionis & motus gratia, cingentes. Item vaſa ſanguinea ſiniſtrum os ſtomachi cingentia. Arteriæ coronariæ cordis duæ, oriuntur ex aorta, mox ſupra valuulas ſemilunares cordis ſiniſtri, & oppoſito itinere vnum componunt canalem baſi cordis innexum toto ambitu, vnde demiſſæ arteriæ, variis inter ſe anaſtomoſibus iunctæ, in innumerabilia exiliſſima vaſcula diſtribuuntur, quæ vltimæ roris effuſi more humorem fundunt, & quæ omnia ſenſibilia cordis puncta peruadunt, omnemque fere cordis ſubſtantiam cum venis, ſimiliter poſitis, componunt, accreta inter vaſa pinguedine externa. G. Die Hertz-Gefäſſe.

CORONE, eſt proceſſus oſſeus, acutus, & anterior inferioris maxillæ, a ſimilitudine roſtri cornicis, *roſtriformi*

formis dictus. Gr. κορώνη cornix. G. Krähen-Schnabels gleicher Auswachs.

CORONOPVS hortensis, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia multa, longa, angusta, neruosa, profunde incisa, longis ad margines laciniis appositis laciniata, paruum cornu cerui referentia, saporis aliquantulum adstringentis, sed grati: nascuntur ex foliis caules tenues, rotundi, rigidi, villosi, pedem vnum vel sesquipedem alti: flores & semina plantaginis. Radix plerumque exigua, sed aliquando digitum crassa, alba, saporis aliquantulum adstringentis. Hæc planta colitur in hortis. *Pes cornicis* dicitur a pedis cornicis similitudine, quam eius exprimunt folia. Alii quod eius stylus, e mediis foliis exsurgens, in cornicis pedem conformatus articuletur, reliquam exhibens crucis effigiem: vocatur & *sanguinaria & sanguinalis*, quod sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui *herbam stellæ* nominant, alludentes haud dubie ad Græcam appellationem *astrion*. Nonnulli quod folium eius multipartito confectum in ceruini cornu imaginem effigietur, *ceruinum cornu* vocarunt. Ex κορώνη cornix, & πȣς pes. G. Krähen-Fuß

CORPORA NERVOSA PENIS, FR. RVYSCHIO *Corpora nerueo spongiosa*, sunt duo corpora longa, orta a parte inferiore ossium pubis seorsim, & cincta membrana propria, iunguntur sibi mutuo ope septi medii, quod sensim euanescit versus anteriora, & ex cellulis plurimis membranosis contexta, quæ maximum penis corpus constituunt. Si illa corpora expandantur, per sanguinem in cauernulas maiori copia infusum, erectio istius instrumenti fit. Ex similibus duobus corporibus etiam constat mulierum clitoris. G. Die Senn-adrigen Theile des männlichen Glieds.

CORPVS CALLOSVM, est medullosa seu potius fibrosa cerebri pars, ex cuius complicatione ventriculi cerebri anteriores constituuntur. Estque tota medullosa, nulla membrana obtensa, medullæ oblongatæ apicibus

vtrobique affigitur. Ab iſtis apicibus, tanquam ortu ſuo, medullaris hæc ſubſtantia, cerebrum obducens & concamerans, verſus poſteriora expanditur, ac ſenſim minuitur, demum huius expanſi limbus exterior arctius contrahitur, ac inferius medullæ oblongatæ caudici, membranarum & vaſorum nexu, coniungitur. Porro firmioris connexionis gratia, ab anteriore ipſius parte, iuxta ipſius apices, proceſſus medullaris exoritur, qui cerebri fiſſuram ſubtendens, ad limbos eius pertingit; quibus, velut brachiis vtrinque reflexis, vnitur: quæ quidem brachia medullæ oblongatæ caudicem amplectuntur, adeoque illum cerebri limbum ſibi firmius annectunt.

CORPVS GLANDVLOSVM, ſeu GLANDOSVM, idem quod *Proſtata.*

CORPVS PAMPINIFORME, vide *varicoſum corpus.*

CORPVS PYRAMIDALE, idem quod *Varicoſum corpus.*

CORRECTIO, eſt quando medicamini ſal quoddam aut aliud quid additur, ad effectum accelerandum, vel quando vis violenta reprimitur. G. Verbeſſerung.

CORRECTORIVM, eſt, quo medicamenta emendantur, ne cuiquam noceant, & facilius aſſumi queant, vt quando ſennæ additur ſemen fœniculi, folia ſcrophulariæ &c. Ad hæc medici attendere ſolent, dum morbis profligandis accomodant remedia, quæ ſi ſola non ſatis conuenirent in data ægri temperie, additione aliorum ad ſcopum medicum diriguntur, & ſic corriguntur. G. Verbeſſerung.

CORROBORANTIA, idem quod *Cardiaca.*

CORROSIO chymica, eſt corporis miſti, per res corroſiuas, calcinatio. G. Zernagung.

CORROSIVVM, eſt medicamentum ſolida corporis animalis corrodendi vim habens, vt ruptorium, calx, aqua fortis, &c. Cuius ope ſuperflua carnis excreſcentia abſumitur. Vel fontanella fit ad pus vel aquam effuſam euacuandam. G. Corroſif.

COR-

CORRODENTIA, sunt quæ acutis suis particulis carnem excrescentem edunt, & consumunt, & quidem omnia, quibus applicantur. G. Zernagende Mittel.

CORRVDA, est asparagus syluestris.

CORTEX, est exterius tegumentum, seu cutis vegetabilium, vt & nucum, malorum granatorum, arantiorum &c. Item exterior substantia cerebri & cerebelli. Gr. λέπισμα, φλοιός. G. Die Rinde, Schale.

CORTICALIS SVBSTANTIA CEREBRI & CEREBELLI, est substantia eius exterior, plurimis labyrinthis & mæandris exterius dotata; tenui meninge obducitur, cinericea, mollis, humidior, cingens vbique, accurate, totam originem alterius substantiæ internæ, albissimæ, solidioris, exsuccæ magis, quæ medulla cerebri & cerebelli vocatur; ita vt hæc ab illa oriri manifeste videatur vndequaque, in appendicibus, ventriculis, cruribus, medulla oblongata. In interiori vero parte medullæ spinalis similis est cortici recondita substantia, tota pariter ibi arteriosa, quam medullosa ambit, inuersa ratione quam in priori, & iuxta *Malpighium* ex glandulis minimis oualis figuræ composita, iuxta alios, & quidem verosimilius, ex meris vasculis a vasis piæ matris oriundis. Corticalis hæc substantia ab interiori ergo cerebri parte medullarem seu fibrosam substantiam sibi vicinam habet, quæ ex cortice originem ducit, vt clare in cerebello patet. Vsus est spiritus animales segregare & e massa sanguinea excipere, ex qua per medullarem substantiam & neruos distribuuntur, & per vniuersum corpus deferuntur. Secundo, forte memoriæ & somni sedes ibi collocatur. G. Die Rindengleiche Theile im Gehirn.

CORTVSA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, ampla, rotunda, incisa, aspera, saporis stiptici, caulibus longis adhærentia. Ex his nascuntur caules parui, nudi, in summitate habentes flores quinque petalis constantes, purpureis: radix valde fibrosa; tota planta est valde odorata; crescit in locis arenosis,

& ar-

&argillaceis, satis conuenit cum auricula vrsi, dicitur & sanicula alpina, vel montana latifolia, laciniata. Est Matthiolo caryophyllatæ species, sic dicta quod a *Cortuso* primum hæc planta reperta sit.

CORYLVS, est arbuscula, quæ plures habet ramos longos, flexiles, sine nodis, cortice tenui obductos: eius lignum est tenerum, album: folia sunt ampla, sparsa, in margine dentata, acuta, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia: flos mas constat tribus squammosis foliolis, quorum exterius hinc interioribus incumbit, ex infimo flore quatuor pedunculi emergunt, singuli habentes testiculum suum. Omnes flores simul adnati axi longo referunt caudam cati: flos fæmina in eadem planta, loco diuerso a mare nascitur, constans calice squammoso, foliolis multis se inuicem succingentibus facto, intra quem ouarium latet, instructum multis tubis incuruis, rubris, acutis: fit deinde fructus osseus putamine nucleum condens carnosum, hærens arcte innatus calici foliaceo: radix longa, crassa, robusta. Hæc arbor crescit in syluis, cuius fructus nux Auellana & λεπτοκάρυον dicitur. Fortasse erit vox corrupta ex καρύα cum κα sit mutatum in κο, ρυ manet, deinde α in us, hinc corylus. G. Hasel-Nuß, Hasel-Strauch.

CORYMBI, sunt summitates hederarum, velut vuæ dependentibus acinis coactæ. Transfertur tamen vox ad multos herbarum fructus.

CORYMBIA, CORYMBOS, CORYMBE, est hedera arborea, sic dicta, quod supra arborum capita ascendat; deriuatur a κάρα caput.

CORYPHE Gr. κορυφὴ, est vertex capitis; item digitorum extremitas interior iuxta vngues.

CORYZA, siue GRAVEDO, est succorum nostri corporis, ab externo frigore, inspissatio, vnde in minimis vasculis, vbi hi alluunt, fit obstructio; vel ab eadem causa vascula contrahuntur, hinc a liquido suo inflammantur, quod cum facillime fit in locis vbi continuo alluit aer, tota membrana a SCHNEIDERO descripta, nares

&c.

&c. inueſtiens afficitur, vnde ex glandulis eius fit liquoris acris & ſalſi defluxus. Sic & glandulæ pulmonarem fiſtulam perreptantes ob acrem ſuccum excitant tuſſim. Coryza eſt vel ſine vel cum febre. Gr. κόρυζα, vide *Catarrhus*. G. Schnuppen.

COSMETICA, ſunt medicamenta externa, illiniendo applicata, cutim dealbantia, emollientia, ad pulchritudinem illi conciliandam; vt oleum tartari, lac virginis, diſſolutio ex mercurio ſublimato, ſulphure, camphora, &c a κοσμέω orno. G. Schmincke.

COSTÆ, Gr. πλευραί. Sunt illa oſſa, quæ arcuata, oblonga, vna cum aliis partibus thoracem conſtituunt. Poſterius connexionem cum vertebris dorſi, anterius vero cum ſterni cartilaginibus habent: numero in quolibet latere duodecim ſunt: ſeptem ſuperiores veræ ſeu potius longæ, quinque inferiores ſpuriæ, ſeu breuiores dicuntur. G. Rippen. Item νόθοι πλευραὶ, μαλθακαὶ πλευραί. Coſtarum pars latior *palmula* dicitur, πλάτη *Poll.* anguſtior, quæ ſpinæ vertebras attingit, *remulus* κώπιον; *Polluci* μεσοπλεύρια, coſtarum ſpatia intermedia dicuntur. G. Die kurtzen Rippen.

COSTVS, Gr. κόστος, eſt herba bonum odorem ſpirans, duplex, in officinis proſtat, *albus* & *niger*: vocatur etiam mentha *Saracenica*, & *Græca*, Straboni *coſtarium* vocatur; alias mentha corymbifera a diſpoſitione florum & odore, herba S. Mariæ. Balſamica, quæ vide. Coſtus Arabicus, eſt radix exoticæ arbuſculæ, ſambuci ſatis ſimilis, oblonga, pollicis craſſitie, grauis, compacta, coloris buxei flaueſcentis extus, intus rubri, ſaporis acris, amari, aromatici, grati, ſubdulcis, odor eius ſi in ignem coniicitur, ſat gratus. Tres coſti dantur ſpecies, Arabicus, dulcis, & amarus; ſunt qui volunt has tres ſpecies inter ſe non differre, niſi ratione ætatis, ſed quemadmodum de plurimis exoticis, ita de coſto nihil adhuc indubitanter differi poteſt.

COTINVS, eſt arbuſcula ſex vel ſeptem pedes alta, cuius lignum eſt flauum, ramos demittens rotundos, cortice

tice rubicundo & obſcuro inſtructum: folia ſunt ampla venoſa, fere rotunda, in longo pedunculo: caliculus exiguus, quinquefidus; floſculus roſaceus, pentapetalus, in ramulis capillaceis: ouarium fit fructus orbicularis, duro putamine impartibili tegens ſemen triangulare coloris rubicundi, fuſci aut nigri: radix lignoſa. Hæc arbuſcula creſcit in montibus: eſt oleaſter ſylueſtris. Gr. κότινος. G. Wilder Oel-Baum.

COTONEA, & CYDONIA MALVS, Eſt arbor, quæ habet lignum tortuoſum, durum, pallidum, albeſcens, corticem mediocriter craſſum, ſatis politum, externe coloris cinerei, interne rubicundi; folia mali, integra, albeſcentia, in parte inferiori lanuginoſa; flos eſt roſaceus, quinque vel pluribus petalis in orbem poſitis conſtans, cuius calix abit in fructum turbinatum, carnoſum, in loculamenta diuiſum, ſeminibus plurimis, glutinoſis, oblongis, & calloſis fœtum; radix magna, coloris obſcuri: creſcit hæc arbuſcula in montibus & locis aridis: ſic dicta eſt, a Cydone, Cretæ oppido, vnde primum aduecta eſt. G. Quitten-Baum, Kütten-Baum.

COTONIVM, COTONVM, COTVM, vide *Xylon*.

COTVLA, eſt Chamæmeli ſpecies, quæ in duas diuiditur, quarum vna dicitur cotula fœtida ſiue chamæmelum fœtidum, quæ habet folia Chamæmelo vulgari ſimilia, odore abominabili, guſtu amaro. Altera ſpecies, dicitur cotula non fœtida, & diſtinguitur ſolo narium iudicio, ſapore amaro, vocatur & Chamomilla inodora, buphthalmum: datur & tertia ſpecies cotulæ, quæ eſt flore luteo radiato, ſiue chryſanthemum tenuifolium, folio millefolii. G. Krötendill. Gr. Κυνάνθεμις, Κυνοβοτάνη.

COTYLA ATTICA, pendet vncias nouem, vt hemina Italica. *Cotyla Italica* vero eſt libra menſuralis vnciarum XII. vel capit ſemiſextarium.

COTYLE ſeu COTYLA, eſt *Acetabulum* ſeu cauitas oſſis coxendicis, quæ caput femoris oſſis excipit. Gr. κοτύλη

τύλη, γλῦτον *Theocr. interp.* G. Die Schüssel, oder Höle darin sich das Hüfftbein füget.

COTYLEDON, idem quod *Cotyle.*

COTYLEDON, ACETABVLVM, siue VMBILICVS VENERIS, vide *acetabulum.*

COTYLEDONES seu ACETABVLA VTERINA, vel πλεκτάναι, κεϱκῖαι. Sunt glandulæ per externam fœtus membranam seu chorion dispersæ, quæ succum nutritium fœtui alendo ex vtero segregant: sed hoc locum tantum habet in quibusdam animalibus: in mulieribus vero placenta vterina earum vicem gerit. Item venarum vteri hiantium oscula, quæ acetabulorum & cotyledonum nomine veniunt. A foliorum Cotyledonis herbæ similitudine nomen sortiuntur.

COXÆ OS, Celso, aliis *innominatum & ilium, coxendix* Varroni, ἰχίον *Hesych.* dicitur. lateribus ossis sacri annexum est; in infantibus ex ossibus tribus constat, ilio nempe, ischio, & osse pubis, per cartilagines inuicem coniunguntur vsque ad septimum annum, tum triplici linea distinctum apparet: adultis in vnum coalescit. G. Das Hüfft-Bein.

COXENDIX, idem quod *coxa & ischium.*

CRAMA, est mixtio cuiuscunque rei, siue medicamenti, siue elementorum, a κεϱάννυμι misceo. G. Eine Vermischung, Vermengung.

CRAMBE, Gr. κϱάμβη, est planta, quæ habet folia brassicæ rubræ, sed magis crassa, magis carnosa, visui gratiora, circa margines vndulata, & veluti crispa, saporis non ingrati, ex foliis nascuntur caules, qui in summitate habent flores cruciformes, quatuor scilicet petalis constantes; ex quorum calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum seu testam vnicapsularem, bifariam dehiscentem, semine fœtam vt plurimum oblongo; crescit hæc planta circa loca maritima. Crambe est vox græca significans brasficam, sed cum hac male confunditur, nam brassica est aliud genus plantæ, hinc a Tournefortio optime ab inuicem distinctæ, & nomen brassi-

cæ

cæ siue crambe hic retentum est, ob defectum vocabulorum. Vide *Brassica.*

CRANIA. Vide *Cornus.*

CRANIVM, est compages octo ossium capitis, ad quod pertinent ossa frontis, sincipitis, occipitis, temporum, sphenoides, & cribriforme: sese habet velut κρά-νος, galea, quia cerebrum ab externis iniuriis defendit, superior eius pars ex diplomate, siue duplici tabula constat, ab aliis calua & caluaria appellatur. Vide *Calua.* G. Die Hirnschale.

CRAPVLA, est capitis dolor, ex nimio vini vsu contractus, ex Gr. κραιπάλη, quod a κάρα caput & πάλλω vibro. G. Hauptwehe von übrigen Trincken.

CRASIS, siue TEMPERAMENTVM, est mixtio ex conuenienti qualitatum constitutione. Temperamentum dicitur simplex vel compositum: *simplex* cum vna tantum qualitas excedit, vt calidum, frigidum, humidum, siccum, salsum, acre &c. *compositum*, cum plures qualitates eminent, vt calidum & siccum, calidum & amarum, salsum & acre, acidum & frigidum, acidum cum acrimonia &c. Item aliud est *insitum*, quod partibus inhæret; aliud *influens*, quod a spiritibus, & sanguine in partes influit: estque *moderata* vel *immoderata: totalis* vel *partialis: natiua* vel *adscititia: permanens* vel *fugiens:* ad *pondus* vel ad *iustitiam* & sic finguntur plurimæ differentiæ, quæ vix vllius momenti sunt, a κεράννυμι misceo. G. Die Vermischung, das Temperament.

CRASSVLA, est telephii species, sic dicta, ob folia solito crassiora: vt & vermicularis, eandem ob similitudinem, *crassula* vocatur *minor.*

CRATÆOGONON, herba cerealis videtur & affinis melampyro aut milio. Nostris regionibus incognitum videtur.

CRESSIO, vide *Cardamon.*

CRATICVLA, est instrumentum chymicum ex bacillis ferreis quadratis digitalis crassitudinis, iuxta se in

acutum ita poſitis, vt ſemidigitale ſpatium inter illos interſit, factum, focis conficiendis, carbonibus ſuſtentandis inſeruiens. G. Ein Roſt.

CREMASTER muſculus, carneus oritur a parte inferiore, anteriore ſpinæ oſſis ilium, obliquo deſcenſu adnaſcens carneis fibris ad marginem anteriorem deſcendentem oſſis ilium, verſus os pubis, vnde antrorſum, deorſum, oblique ſe expandit, lateralia, & anteriora, tunicæ vaginalis amplectitur, dum a parte anteriore oſſium pubis, poſt vaginalem tunicam fibræ carneæ ortæ, recta demiſſæ, deorſum, ſe applicant parti poſticæ tunicæ vaginalis, & ita ſimul formant muſculum cauum, vndique accurate clauſum, quo tunicam vaginalem, teſtemque, eleuat, ſuſtinet, comprimit, exprimit, a κρεμάω, ſuſpendo. G. Der Hoden-Muſcul.

CRENÆ, ſunt quædam in extremis oris inciſuræ, a quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc eſt ſerrata, & per ambitum ſecta.

CREPATVRA, a *crepare*, eſt quando hordeum aut aliud quid coquitur, donec crepat.

CREPITVS LVPI, vide *orbicularis*.

CRIBRATIO, eſt pulueris tuſi per cribrum dimiſſio, ſeu materiæ tenuioris a craſſiore beneficio cribri ſeparatio. G. Siebung, das Sichten.

CRIBROSVM OS, vide *ethmoides*.

CRIBRVM, Gr. ἠθμὸς, κόσκινον, eſt inſtrumentum, ex lana, linteo, cannabe, ſerico, ſeta &c. quo olea, liquores &c. percolantur, vel pulueres traiiciuntur: atque eſt vel rarum vel denſum, apertum vel clauſum. G. Ein Sieb.

CRICOARYTÆNOIDES, ſunt muſculi a cartilagine cricoide ſiue annuliformi profecti, qui arytænoidi inſeruntur, quam, dum retrorſum atque exterius abducit, rimam quoque laryngis dilatat, ex κρίκος annulus, ἀρυτήρ vel ἀρύταινα, hauſtrum, vaſis genus, & εἶδος forma.

CRICOIDES, eſt capitis laryngis cartilago annuliformis,

mis, ex κρίκος annulus, & εἶδος forma. G. Das ringgleiche Knorpelbein.

CRICOTHYREOIDES, est par musculorum ab annulari cartilagine ortum, & in scutiformem terminatum, nonnihil oblique mouendo, rimulam laryngis dilatat, ex κρίκος annulus, θυρεὸς scutum, & εἶδος forma. G. Der schildbeins muscul.

CRIMNOIDES seu CRIMNODES, est vrina, cui crassa & farinacea sedimenta insunt, a κρίμνον farina, & εἶδος forma. G. Dicker und dunckler Harn.

CRINALE, est instrumentum quoddam chirurgicum, ophthalmicum, in ægylopes cura commodissimum, cuius inuentor est *ab Aquapendente.*

CRINIS, seu PILVS, corpus notissimum est, teres, solidum, filamenti instar, quod facillime in quamcunque partem flectitur, microscopio perlustratum, transparens est: sæpe nodosum, extremitas eius instar penicilli sæpe fissa, radix siue bulbus ob figuram dicta intra cutim reconditur, verosimiliter caua est & vasculosa, vt pennæ auium in radicibus, quæ vasculosa pars folliculo includitur, in setis & maioribus pilis conspicuo; oriuntur pili ex ipsis pinguedini interpositis glandulis, vel folliculis; defendendæ cuti & firmandis poris inseruiunt in cute, vt & in aliis partibus, vt in cauo narium anteriore &c. diuiduntur in capillos, in crines & pilos. G. Das Haar.

CRINON, lilium, Gr. κρίνον: vocatur & λείριον. Vide *lilium.*

CRINONES, sunt vermiculi cutanei, qui & *Dracunculi* vocantur. G. Mitesser.

CRISIMA, sunt signa decernentia, & iudicantia, a κρίνω iudico.

CRISIS, veteribus erat subita, & repentina mutatio in morbo, ad salutem vel ad mortem contingens. Aliquando significat humorum secretionem. Sed magis frequens, & vsitata est illius acceptio pro iudicio super morbum habito. *Crisis* alia est *perfecta*, alia *imperfecta.*

Perfecta est, quæ ægrum perfecte, & integre a morbo liberat: estque vel *salutaris*, vel *lethalis*. Ad salutarem requiritur. 1. Vt sit optimis signis indicata. 2. manifesta. 3. vt die critica contingat. 4. fida. 5. secura. 6. conueniens morbo & ægrotanti. *Crisis imperfecta* est, in qua morbus perfecte non iudicatur; sed tantum secundum partem, & alteri crisi futuræ locum post se relinquit; eaque duplex est, *altera ad melius; altera* vero ad *deterius*. Ad *melius* ea est, quæ non omnino tollit morbum, sed facit vt eum æger alacrius ferat. Ad *deterius* est, quæ morbum reddit vehementiorem, & periculosiorem. Crisin a lunæ & siderum motu, & influentiis dependere, eorumque aspectus quadratos, oppositos, aut συζυγίας sequi, verum non est; a materiæ vtique maiori, vel minori maturatione crises videntur dependere, sed in hisce regionibus non tam accurate obseruantur: a κρίνω iudico, secerno. G. **Crisis, merckliche Veränderung in Kranckheiten.**

CRISPINVS & CRESPINVS, Vide *Berberis*.

CRISTÆ, sunt carnis excrescentiæ circa anum pullulantes ex præpostera venere ortæ, ad quarum radices plerumque scissuræ, seu rhagades adsunt. G. **Ein Hanen-Kamms gleicher auswachs.**

CRISTA GALLI, est pars tertia ossis ethmoidis, siue processus interior gallorum cristæ haud absimilis, inter olfactorios neruos, siue processus cerebri papillares assurgens, cui infigitur extremitas sinus tertii duræ meningis. G. **Der Hane-Kamm.**

CRISTA GALLI, Gr. ἀλεκτορόλοφος, sic dicitur a florum figura, cum eorum folliculis. Vide *Alectorolophus*.

CRITERIVM, idem quod *Crisis*.

CRITHAMVM, idem quod *Crithmum*.

CRITHE, Gr. κριθή, est hordeum; Vide *Hordeum*.

CRITHE, est tuberculum paruum, oblongum, palpebræ cilio, qua pili sunt, adnascens; & sic ab hordei similitudine dictum. G. **Ein Gersten Korn.**

CRITH-

CRITHMVM, CRITHMVS, & CRITHAMVM, est fæniculum marinum, vocatur & *crethmum*. Est planta, quæ habet caules sesquipedem circiter longos, ramosos, crassos, lignosos, interdum repentes, aliquando rectos: folia trifariam diuisa, carnosa, angusta, atro-virentia: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis in orbem positis, & calici insidentibus. Is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus coniunctis, inuolucrum aliquod habentibus, quod per maturitatem deponunt, striatis, oblongis, albis, planis, odoratis: crescit in regionibus calidis super saxa circa mare. Gr. κρίθμον, κρῆθμον. G. Meer-Fenchel, See-Senckel, Bacillen-Kraut.

CRITICI DIES, sunt, in quibus subita morbi conuersio fit. Eorum tres sunt *differentiæ*: alii *vere & perfecte critici* dicuntur, alii *intercidentes*. *Perfecte critici*, *principes* aut *radicales* appellantur, quoniam, quæ his diebus contingunt crises, omnes perfectæ criseos notas habent: eiusmodi sunt septenarii tres, nimirum septimus, decimus quartus, & vigesimus. *Indices*, qui *contemplabiles*, & *internuncii* nominantur, sunt, qui crisin septenario die futuram indicant: suntque numero tres: quartus, vndecimus, decimus septimus. *Intercidentes*, qui & intercalares, seu irrepentes, vel prouocatorii nominantur, sunt qui inter principes, & indices intercidunt, crisesque imperfectas moliuntur, suntque tertius, quintus, nonus, decimus tertius, & decimus nonus. Reliqui vero dies, qui neque principes sunt, neque indices, neque intercidentes, *vacui & medicinales* appellantur: suntque sextus, octauus, decimus, duodecimus, decimus sextus & decimus octauus. Dierum criticorum computatio instituenda est ab ea hora, in qua æger percipit manifestam actionum suarum læsionem. Hoc obiter notandum, quod dierum criticorum supputationes, in hisce regionibus, calculis Hippocraticis non exacte respondeant. Illi dies omnes dependent, a materiæ morbificæ citiori vel tardiori maturatio-

ne, a κρίνω, iudico. G. Die Tage aus denen man die Veränderung der Kranckheiten urtheilet.

CRITICA SIGNA, ſunt, quæ ex criſi, vel ad ſalutem vel ad mortem, deſumuntur, ſuntque alia *antecedentia*, quæ vel tempus criſium prænunciant, vel ſpeciem criſeos ſignificant; alia concomitantia, quæ cum ipſa ſpecie criſeos ſimul apparent. Alia denique *ſubſequentia* nominantur, quæ oſtendunt an ſanitas imperfecta ſit expectanda, vel an metus ſit recidiuæ.

CROCOMAGMA, eſt compoſitio cuius baſis eſt crocus.

CROCVS, eſt planta, quæ habet folia anguſta, graminea, ſtriata, linea media alba diuiſa, ſeptem vt plurimum, theca membranacea inuoluta: flos eſt liliaceus, monopetalus, inferius tubulatus, in ſex partes profunde diſſectus, pediculo inſidens. Piſtillum e fundo floris ſurgit, in terna capillamenta capitata & criſtata diuiſum: calix vero deinde abit in fructum oblongum, trigonum, in tria loculamenta diuiſum, ſeminibusque fœtum ſubrotundis: radix gemina, carnoſa, tuberoſa, quarum altera, quæ minor eſt, alteri maiori fibroſæ inſidet, vtraque vero inuolucro membranoſo obducitur. Variæ ſunt ſpecies, vernalis enim eſt & autumnalis, qui colore aliisque circumſtantiis variant. Ex India, Gallia, Anglia, Auſtria, aliisque locis nobis adfertur. Veteres optimum laudant Cyrenaicum. *Crocus*, dicitur quaſi κροκὶς vel κρόκη, id eſt *trama*, *filum*, ſeu *ſubtegmen*: id quod ſtamini inſeritur, intertexiturue; cuiusmodi ſunt croci ſtamina, ſeu villi, qui κροκίδες appellantur, qui cum ſoli in vſum veniant, per excellentiam croci nomine donantur. G. Saffran.

CROCVS, chymicis eſt calx puluerea ad croceum vergens colorem, vel eſt quilibet puluis colorem croci æmulans, paratur ex marte, venere, antimonio &c. vt crocus martis, veneris, metallorum &c.

CROTAPHITES, dicuntur muſculi, venæ, & arteriæ temporales, κρόταφος enim tempus, forte a κροτέω verbe-

verbero, pulſo, quia arteriæ in eodem loco continuo pulſant: quandoque etiam *crotaphium* pro dolore capitis ſumitur. Vide *temporalis muſculus.*

CRVCIATA, eſt gentianæ ſpecies, quæ habet caulem pedem circiter altum, tenuem, mollem, debilem, quadratum, villoſum, nodoſum: folia in caule in crucis formam diſpoſita, quaterna, hirſuta, parua, oblonga: flores parui ſunt, verticillati, coloris flaui: baccæ poſt florem geminæ, fere ſphæricæ, cutim ſiccam & villoſam habentes: radix tenuis: iuxta foſſas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines creſcit: nomen accepit, quod radix ſecundum longitudinem tripartito, aut quadripartito fiſſa ſit, cum foliis cauli cruciatim incumbentibus. Hinc Gr. σταυρότυπος appellatur: vocatur etiam aſperula aurea.

CRVCIBVLVM, ſeu TIGILLVM, eſt vas fuſorium ex terra in igne contumaciſſima, factum, acutiore baſi & fere in ampliorem capacitatem forma triangulari, vel rotunda definentem, ad fundenda & eliquanda mineralia, & metalla formatum. Fit etiam crubiculi ſpecies, quæ vulgo teſta appellatur, fundendis metallis adæquata. G. Ein Schmeltztiegel.

CRVDITAS MORBORVM, dicitur cum materia morbi per vim vitæ nondum ſatis attenuata, vt circulo ſanguinis reſtitui, atque ſic ex corpore per ſecretoria expelli queat, ſed adhuc prædita ea mole, figura, cohæſione, mobilitate, inertia, vt augeat vel faciat morbum.

CRVDITAS VENTRICVLI, eſt, cum cibi ex vitio alimenti, aut alia cauſa, non legitime fermentantur, & in chylum transmutantur: eſtque triplex, *apepſia, bradypepſia, & dyſpepſia*, de quibus ſuo loco ſpecialiter.

CRVOR, Gr. αἷμα. Vide *ſanguis.* HELMONTIVS ſanguinem a cruore diſtinguit. Sanguinem contineri dicit in arteriis, cruorem vero in venis. G. Das Blut.

CRVRÆVS MVSCVLVS, cur non potius cruralis? nam omni analogiæ grammaticæ repugnat: ſubiacet muſculis vaſtis, femoris oſſis inuolucro vbique, extima præ-

ter, affixus, huius quatuor tendineæ expansiones, in vnum quasi collectæ, validum fingunt tendinem communem, ipsius officium est tibiam cum cæteris musculis extendere. G. Der Schenckel-Muscul.

CRVS, siue MAGNVS PES, Gr. σκέλος, & κνήμη, dicitur totum id membrum corporis humani, quod a natibus ad digitorum pedis extremitates extenditur, constans ex femore, tibia, & pede cum digitis proprie dicto. G. Der Schenckel.

CRVSTA LACTEA, est species achoris, hac tamen cum distinctione, quod achor tantum caput infestat, verum crusta lactea obtingit infantibus in lactationis principio, atque non solum faciem occupat, sed vniuersam fere corporis cutim inquinat. Crusta lactea albicat, achores vero alium colorem obtinent.

CRVSTA VERMICVLARIS, idem quod *velamentum bombycinum*.

CRVSTA VLCERIS, vide *eschara*.

CRVSTVLA, idem quod *ecchymoma* in oculo, hoc est sanguis, qui ad coniunctiuam tunicam a suis descendit arteriis cum ipsæ crepuerint, a percussione, vulnere, vlcere &c.

CRYMODES, AETIO est febris continua ardens cum inflammatione erysipelacea pulmonum, & proinde ob circulationem sanguinis inæqualem, frigus magnum partes externas occupat, ex κρυμὸς frigus, algor, & εἶδος forma.

CRYPSORCHIS, est testiculorum virilium in abdomine occultatio. Ex κρύπτω abscondo, & ὄρχις testiculus.

CRYSTALLI, sunt pustulæ per vniuersum corpus dispersæ lupini magnitudine, albæ ac instar crystalli diaphanæ.

CRYSTALLINA TVNICA, vide *arachnoides tunica & aranea*.

CRYSTALLINVS HVMOR OCVLI, etiam *glacialis* dictus, ipse intra tunicæ vueæ aperturam, quasi vitrum foramini impositum, anterius habet humorem aqueum, po-

posterius humorem vitreum, cui nectitur ope membranulæ pellucidæ, a chorioide reflexæ, radios vndique aduentantes colligit, ac refringit. Huius substantia instar glutinis, aut gummi arboris, admodum pellucida est, ac consistentia instar ceræ colliquescentis prædita, licet comprimi possit, haud tamen sponte diffluit, duriorque est humore vitreo. Figura eius in homine, ad speciem lentis accedit, cuius nempe superficies extima planior, ac intima gibbosior. Crystallinus humor dicitur, quia olim humor credebatur esse, sed hodie per anatomicorum iniectiones constat, quod componatur ex multis segmentis sphæricis, sibi immediate impositis, pellucidissimis, mere vasculosis, humorem pellucidissimum vehentibus, tamen *membranula* propria *aranea* dicta includitur. Corpus hoc conuexiori sua parte vitreo insidet humori, ibi loci, vbi fouea satis notabilis vitreo est insculpta, cuius figuræ exactissime respondet, atque hac ratione præcipuam dictæ cauitatis partem implet, non vero totam, libere hæret in parte anteriore, & vitreo nectitur parte posteriore & lateribus. A κρύσαλλος, *crystallus*. G. Die Crystalline Feuchtigkeit.

CRYSTALLISATIO, est alicuius salis depurati in crystallos redactio. Proprium est salium, quibus & tartatarum & saccharum addere licet. Videlicet hæc in liquore aqueo soluta, si in frigidum locum reposita fuerint, concrescunt in crystallos. Vbi nota, si nimium liquoris adsit, antequam reponantur, aliquantulum exhalandum esse. Porro, postquam prima vice crystalli exemptæ fuerint, quia reliquis in liquore sc. restantibus crystallis liquor disproportionatus est, exhalet nonnihil, hinc reponatur iterum. Sacchari crystallisatio fit mediante calore, in nimiam enim spissitudinem sacchari syrupus coquitur, deinde ollis, figuram metæ habentibus, infunditur, deinde in caldariis reponuntur, & quod superfluum per metæ cuspidem inuersam (perforata enim est) destillat, & quod crystallisandum, metæ lateribus adhæret. G. Crystallisirung.

CRYSTALLVS, lapis transſparens eſt, aquam in glaciem conuerſam omnino referens. Inuenitur variis in locis, vt Germania, Bohemia, Vngaria, Cypro & Luſitania, & nonnunquam in agris. Quanquam coloratæ minime negligendæ ſunt, ac præcipue pſeudo-adamas, qui aliis nobilior, attamen in præparationibus Chymicis recipitur Cryſtallus proprie ſic dicta, quæ eligenda eſt puriſſima, pellucidiſſima, ac eximie intenſa. Dicitur *Cryſtallus* a κρύος, gelu, & στέλλω, contraho. G. Berg-Crystall.

CVBEBE, fructus ſunt aromatici, piperis magnitudine fere, vnicum petiolum ſinguli habent. Sapor piperis inſtar eſt. Creſcit eodem fere modo ac piper, hederæ modo per arbores repit. Fructus racematim cohæret. Flos eſt odoratus. Adfertur ex India orientali. G. Cubeben, Schwantz-Pfeffer.

CVBIFORME, vide *Cuboides*.

CVBITÆVS muſculus, melius cubiti, (nam cubitæus eſt vox nihili) *internus* eſt vel *externus*. *Primus* oritur a condylo oſſis humeri interno, confundens principium cum palmari ſublimi, per interiorem & anteriorem cubiti partem extenditur, inſeritur forti tendine oſſiculo carpi, quod primi ordinis eſt extimum, ſupra digitum minimum. Alter *externus*, ab externa brachii apophyſi emergens, iuxta cubi externi longitudinem ſtratus, auricularem infra digitum, prope metacarpi os quartum, tendine deſinit ſpectabili. G. Der Ellebogen-Muſcul.

CVBITVS, PLAVTO gibber brachii. Gr. ὠλέκρανον, ἀγκὼν, κύβιτον, κύβωλον. Eſt media pars inter humeri os & carpum; componitur ex duplici oſſe, vlna ſcil. & radio: quorum extrema quidem commiſſa ſunt; intermedia autem ab inuicem ſecedunt, quamuis membranoſo ligamento copulata. G. Ein Ellnbogen. Eſt quoque menſura, quanta patet a cubiti flexura usque ad ſummum medium digitum, quæ ſex palmis digitiſue viginti quatuor conſtat.

CVBOI-

CVBOIDES ſeu CVBIFORME, eſt quartum os tarſi in vtroque pede, quod & *os tesseræ*, *grandinoſum*, & πολύμορφον vocatur, ex κύβ☉ cubus, & εἶδ☉ forma. G. Das Würffel-Bein.

CVCVLLARIS MVSCVLVS, ſeu TRAPEZIVS, eſt primus ſcapulæ muſculus, a figura *cucullaris* dictus. Incipit ab occipite & colli vertebrarum ſpinis, & ſubinde pluribus dorſi ſuperioribus; inſeritur tendine lato partim ſpinæ ſcapulæ, partim acromio & clauiculæ. G. Die Münchs-Kappe.

CVCVMER, CVCVMIS, eſt planta, quæ habet caules plurimos, villoſos, repentes; quibus alternatim adnaſcuntur folia, ampla, lata, anguloſa, inciſa & dentata, aſpera, repentia, flores ſunt monopetali, campaniformes, patentes, quinquifidi, flaui, ex quibus alii ſteriles ſunt, nulli embryoni adhærentes, alii fœcundi, embryoni inſidentes, qui deinde abit in fructum variæ & ſingularis figuræ, (eſt enim oblongus, rotundus aut tortuoſus,) carnoſum, edulem, mollem, viridem aut flaueſcentem, verrucis aliquando præditum, corticem tenerum habentem, teretem, in terna vel quatuor loculamenta diuiſum, ſemina oblonga, plana, alba, continentia, in medio paululum tumida ſeu conuexa, candicantia, ad extremitatem acuta, ſeminibus melonum anguſtiora, corticem durum habentia, in quo latet amygdala dulcis, vnctuoſa, ſaporis grati: radix fibroſa, alba, recta: hæc planta in hortis colitur. Varroni dicitur a curuore, quaſi curuimer: plerumque enim incuruantur. Gr. σίκυς & σίκυ☉. Sunt qui *Anguriam* appellant. G. Gurcke, Cucumer.

CVCVPHA, eſt integumentum capitis, fit ex cephalicis odoratis, quæ in puluerem redacta, cotone moſchato excipiuntur, & inter pannum ſericum interpunctantur; quod aduerſus catarrhos, alioſque capitis morbos, ſuper caput geritur, vel pileo intus aſſuitur. G. Ein Kräutermützlein.

CVCVRBITA, eſt vas chymicum turbinatum ex terra vel vitro confectum, deſtillationibus per alembicum inſtituen-

ſtituendis, aptum. Quandoque etiam pro cucurbitula ſumitur. G. Ein Kolb, Cucurbit.

CVCVRBITA, eſt planta, quæ habet plures caules ſarmentoſos inſtar digiti craſſos, longos, repentes, aut ſcandentes cum capreolis: folia ſunt ampla, magna, rotunda, mollia, lanuginoſa, in margine aliquantulum crenata; flores albi, campaniformes, vt plurimum quinquifidi, villoſi; ex quibus quidam ſteriles ſunt, nulli embryoni inſidentes; alii vero fœcundi, ſeu inſidentes embryoni; qui abit in fructum, in quibusdam ſpeciebus teretem & longum, in aliis lageniformem, vel inflexum in ſex loculamenta plerumque diuiſum, fœta ſeminibus pallidis, planis, oblongis, hinc obtuſis, inde latioribus, & quaſi introrſum emarginatis, ſeu auriculatis duabus apophyſibus, quaſi anguloſis eminentibus, & duabus lineis per longitudinem excurrentibus notatis; hic fructus habet corticem durum, lignoſum, flaueſcentem; eius caro eſt fungoſa, medulloſa, alba & inſipida: radix tenera & fibroſa, hæc planta in hortis colitur. Gr. κολοκύνθη. G. Ein Kürbs, Kürbis.

CVCVRBITINI LVMBRICI, ſunt vermes lati ſemini cucurbitæ ſimiles, quorum vnus alteri adhæreſcit, vnde fiunt omnium longiſſimi, quamplurimas vlnas interdum æquantes, in humanis inteſtinis reperiundi; vocantur quoque *Tæniæ*. *Lumbrici lati*. G. Kürbs Samen gleiche Würmer.

CVCVRBITVLA ſeu CVCVRBITA, eſt vas ventricoſum, ex vitro vel ſtanno conflatum, quod corpori cum ſcarificatione, vel ſine eá, applicatur, ad ſanguinem extrahendum: ſi ſine ſcarificatione inſtituitur, *cucurbita cæca & ventoſa* appellatur. Gr. σικύαν κῦφην vocant. G. Blindköpffe. Cucurbitulæ apponuntur in partibus maxime carnoſis, vbi vaſa magna & nerui lædi non poſſunt. *Tractio* illa, quæ fit in cucurbitulis applicatis, hoc modo peragitur: poſt cutis ſcarificationem, aer in cucurbitula contentus vi flammæ vel ſtupæ incenſæ rarefit & dilatatur, poſtea vero, frigefacto & condenſato aere interno, minus

minus ſpatium occupatur, tum aer externus premens carnem, ſanguinem in cauitatem cucurbitulæ propellit. Scarificatam Gr. σικύαν μετὰ χασμῶ appellant. Cucurbitularum duo genera ſunt, *inquit* Celſus, *æneum & corneum.* Ænea, altera parte patet, altera clauſa eſt. Cornea, altera parte æque patet, altera foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens coniicitur, ac ſic os eius corpori adaptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per ſe corpori imponitur; deinde vbi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt, ſuperque cera cauum id clauſum eſt, æque inhæreſcit. At ſi cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compreſſioris, ei rei commode aptatur. Vbi inhæſit, ſi conciſa ante ſcapello cutis eſt, ſanguinem extrahit: ſi integra eſt, ſpiritum. Ergo vbi materia, quæ intus eſt, lædit, illo modo, vbi inflatio, hoc imponi ſolet. *Corneis* hodie vtuntur *Ægyptii*, vt patet ex *Proſp. Alpino.* G. **Köpfe ſetzen, Schröpffen, Bad-Kopf.**

CVLEVS, eſt veterum magna menſura, quæ capit vrnas quadraginta.

CVLMVS, frumenti calamus eſt, qui ſpicam ſuſtinet.

CVMINVM, ſeu CYMINVM, planta eſt officinalis, ſpecies carui, habet caulem in multos ramos diuiſum: folia ſunt vt fœniculi minutim inciſa, ſed minora: flores in vmbellam creſcunt in ſummitate ramorum, coloris albi. Semina his ſuccedunt bina ſibi inuicem iuncta, oblonga, ſtriata, minima, acuta ab vtraque parte, coloris cinerei, virideſcentis aut flaueſcentis, odoris penetrantis & ingrati, ſaporis plerumque acris ſubamareſcentis; radix tenuis, oblonga, quæ perit ſemine maturo. Cæterum ſatis conuenit cum fœniculo. Apud nos in hortis curioſorum quidem colitur, ſed officinis adfertur ex Italia & vlterioribus regionibus calidioribus. G. **Kram-Kümmel.**

CVNEIFORME OS, dicitur a cuneo, cuius formam referre volunt: ſed quis vmquam cuneum huius formæ vidit?

dit? Antiquis πολύμορφον *multiforme*, ob varios, quibus asperatur intus & extra, processus, sub media cerebri basi situm habet, eique substernitur, ita vt omnia fere capitis, maxillæque superioris ossa tangat. Hinc quoque *basilare os* dicitur. Vide sphenoides. G. Das Keilgleiche Bein.

CVNEIFORMIA OSSA, sunt quæ quintum, sextum & septimum os tarsi constituunt. *Sphenoidea, innominata & calcoidea Fallopio* dicta. G. Die Keil-Beinlein.

CVNNVS, est pudendum muliebre, ex clitoride, nymphis, labiis &c. constans a κύω pario, concipio. Vocatur etiam natura *Plin.* muliebria *Eid.* hortus *Ouid.* genitale aruum *Virg.* vtrumque honesta metaphora, sic κῆπος *Laertio*, νέμος *Hesych.* Interfemineum *Apul*, vulua, porcus *Varroni* ad imitationem. Gr. φύσις *Artemidoro*, χοῖρος, κλεὶς *Rufo.* σάκανδρος, ἀπόῤῥητος μυχὸς *Suidæ.* δόριλλος *Etymol.* βλῆχον, τρῆμα, ὕσακος, μύρτον, μέλαθρον *Hesych.* κλητωρίς, φορμίσιον *Aristoph.* δικασφὰξ *Eustathio*, γέῤῥον, ἐπίσειον, ἴκταρ *Hippocr.* κένταυρος teste *Eustathio*, apud *Theopompum*, ὀρθαγόρας, & βυσοὸς *Aristoph.* γλωττοκομεῖον *Eubulo* comico, σινδικὸν teste *Stephano*, παιδοπόρος γένεσις *Epigr.* δέλτα, σάρορος. G. Die Weibliche Scham, das Geburt-Glied.

CVPELLA, COPELLA & CAPELLA siue CATINVS, est catillus ex cineribus ossium elixiuiatis depuratisque, aut aliis rebus compositus, in quo, dum summo igni resistere potest, aurum & argentum depuratur. Vide *catillus cinereus.* G. Eine Capelle.

CVPRESSVS, idem quod *Cypressus.*

CVPRVM, vide æs.

CVRATIO, seu MEDELA, est recta ratio & ordo inueniendi per intentiones & indicationes, certa cuique morbo remedia, quibus sanitas amissa restituatur. Gr. θεραπεία. G. Genesung, Artzney, Cur, Heilung.

CVRCVLIO, idem quod *Cion.*

CVRCVMA, siue CROCVS INDICVS, est radix exotica, non tantum croceo colore apparens, sed & eodem

alia

alia tingens. Duplex communiter eſt, aliquando longa, aliquando radice rotunda: hæc multo acrior priori exiſtit, atque cum zingibere ſæpe affertur. Folia habet & floſculos cannæ Indicæ iunioris ſimillimos: qui plura deſiderat, conſulat hortum Lugduno-Batauum, ab HERMANNO editum. Deriuatur ab arabica voce *curcum*: eſtque crocus Indicus. G. Gelbwurtz, Gelſucht-Wurtz. Ab aliquibus vocatur *terra merita*.

CVSCVTA, vide CASSVTHA.

CVSPIS vel HAMVS, eſt faſciæ ſpecies, quam GALENVS *de faſc. cap.* 91. in hunc modum tradit: duæ faſciolæ iuſtæ longitudinis, latitudinis autem duorum digitorum, mediæ brachiorum capitibus iniectæ, pendeant extremis capitibus, deinde a dorſo, pariterque ab vmbilico, adducantur ad imitationem x litteræ, & fibula inter ſe nectantur, poſtmodum addatur Geranis, ſimilitudinem fiſcellæ habens. *Geranis* autem eſt aliud faſciæ genus, quod ibidem deſcribit *cap.* 86.

CVSTOS OCVLI, eſt inſtrumentum, quo in operationibus quibusdam circa oculum præcauetur, ne oculus lædatur. G. Aug-Wächter.

CVTICVLA, eſt operimentum cutis, ſine ſenſu, membranæ modo, ſupra vniuerſam cutim foris extenſa, innumeris porulis peruia, ad externarum iniuriarum declinationem, vaſorum cutaneorum occluſionem, & dum nudos neruos tegit, ad perfectiorem qualitatum tactilium perceptionem, ſquammulis minimis accommodata, in ſulcos areasque exſculpta. Nutritur, nam amiſſa denuo reſtituitur, licet eius vaſa minus ſint conſpicua. Non condenſatur frigore, quoniam in fœtibus abortiuis eam ſæpe oſtendi. Nec vaporibus oleoſis condenſatur, propterea quod vapores condenſati, facillimo negotio eluuntur. Gr. ἐπιδερμίς. Vid. *epidermis*. G. Das äuſſerſte Häutlein.

CVTIS, in viuo homine. Nam *Pellis* eſt a carne iam diducta, quæ & *Exuuiæ*: Illa χρώς, hæc vero δέρμα, παρὰ τὸ δέρειν, & δορὰ, & ςέρφος *Lycophr.* παρὰ τὸ ςέρφειν

φειν τὸ χρῶμα ἀμφιεννύμενον, & ῥινὸς Homero, ἀνθρωπηίη Herodoto, δερβιστής. Eſtque velamentum totius corporis externum, ſiue membrana ſatis craſſa, ex filamentis vaſorum ſanguineorum, lymphaticorum, neruorum, varie inter ſe complicatis contexta, quibus, ex quorundam opinione, glandulæ numeroſæ, & lymphæ ductus, ſiue ſudoris & vaporum vaſa excretoria denſiſſime interponuntur: plurimis poris hinc inde peruia eſt, variis in locis ſenſibiliter, ad neceſſariorum introitum & exitum, perforata, vt circa os, nares, oculos, aures, pudendum, anum, &c. in capite eſt craſſiſſima; in ceruice, dorſo, &c. mediocriter dura eſt; rarior in facie, pene & ſcroto; tenuis in lateribus, tenuiſſima in labiis, in quibusdam locis, vt in cubito, fronte, plantis pedum &c. firmiter cohæret. G. Die Haut, oder Fell.

CYAMVS, vide *faba*.

CYANVS, eſt planta, quæ habet caules multifidos, anguloſos, lanuginoſos, excauatos, ramoſos, albeſcentes: folia ſunt oblonga, anguſta, profunde inciſa vt dentis leonis, villoſa, coloris viridis palleſcentis: flores in ſummitate ramorum creſcunt, magni floſculi, plurimis ſcilicet floſculis ſed diſſimilibus conſtantes. Alii enim, qui meditullium occupant, cæteris minores ſunt, in lacinias æquales diuiſi; cæteri vero ad circumferentiam poſiti, longe maiores ſunt, magisque conſpicui, & veluti bilabiati, vtrique embryoni inſident, & calice ſquammoſo non aculeato comprehenduntur. Embryo autem dein abit in ſemen oblongum, pappis inſtructum: radix minima, lignoſa, fibroſa: creſcit inter ſegetes. Nonnullis *baptiſecula*, rectius tamen *blaptiſecula* vocaretur, quod βλάπτειν Græcis nocere ſignificat, ſecula autem falcem. Noſtri *Florem frumentorum* nominant, quod ſcil. in frumentario naſcatur agro. *Cyanus* hæc planta dicitur, ob florem, quem profert, cæruleum. G. Korn-Blume.

CYATHVS, Barbaris *bickarium*, forſan a Germanico, ein Becher. Arab. corrupte *Alcuatus & Alcuatum*. Menſura

Menſura eſt tam aridorum quam liquidorum, non, vt quibusdam viſum, poculum vulgare, verum ſextarii pars octaua; ſed ad drachmarum pondus decima, ſecundum Atticos, duodecima Simlero & Menæ, quomodo PLINIVS accipit. Oribaſio drachm. XII. obſeruatione communi, cui *Fernelius* ſubſcribit, quibus addit *Ægineta* ſcrupulos IV.

CYCLAMINVS. Gr. κυκλάμινος. Vulgo *cyclamen.* Vide ſupra *arthanita.*

CYCLISCI, ſunt ſcalpra ſemilunaria, operationibus chirurgicis accommodata, diminutiuum a κύκλος circulus.

CYCLOPHORIA SANGVINIS, idem quod *Periodus ſanguinis.* Ex κύκλος circulus & φέρω, fero.

CYDONIA MALVS, vide *Cotonia.*

CYLINDRVS, eſt emplaſtrum oblonga forma volutum, officinis *Magdaleo,* μαγδάλια. G. Eine Pflaſter-Rolle.

CYLLVM, eſt crus exterius luxatum. Item claudus & curuus, a κυλλόω claudum reddo, vnde *Cylloſis* claudicatio.

CYMA, CYMÆ, ſunt teneri cauliculi, *iuli* dicti, vel potius, cymæ ſunt herbarum delicatiores tenerioresque colliculi, quos a prima germinatione, in ſumma ſtirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoque foliorum pullulatu, præcluſis adhuc florum calycibus, quosdam quaſi turiones olus ſubminiſtrat, in quibus floris primum, mox ſeminis fœtus concluditur. G. Die Keimen, Schößlein der Kräuter.

CYMBALARIA, putant a cymbalio nomen corrupte traxiſſe hanc herbam. Cymbalium autem vocant plantam, quæ & umbilicus veneris dicitur. Sed differre cymbalariam a cymbalio nuda inſpectione patet.

CYMBIFORME OS, vide *Naviculare os.*

CYMINVM, vide *Cuminum.*

CYNANCHE, & Λυκάγχη *Aurel.* quod canes ac lupos frequenter afficiat; eſt internorum muſculorum laryngis

ryngis inflammatio, cum respiratione difficillima & febri continua. Ex κύων canis & ἄγχω suffoco. Vide *Angina.*

CYNANTHEMIS, est cotula fœtida, seu flos caninus, ex κύων canis, & ἄνθεμις chamæmelum.

CYNANTHROPIA, est rabies canina, qua ægri lucem & quæuis clara ac splendida fugiunt, aquam metuunt, ac ad eius conspectum & commemorationem contremiscunt. Nascitur plerumque ex veneno rabidi animalis, vt canis, lupi, &c. homini per morsum, vel quouis alio modo, communicato, ex κύων canis, ἄνθρωπος homo. G. Der von einem tollen Hunde gebissen ist. Nonnunquam designat delirium melancholicum, in quo homines sese credunt in canes mutatos, quorum actiones omnes æmulantur.

CYNICVS SPASMVS, vide *Spasmus Cynicus.*

CYNOBOTANE, est cotula fœtida, ex κύων & βοτάνη herba.

CYNOCOPRVS est stercus caninum, ex κύων & κόπρος stercus.

CYNOCRAMBE, Gr. Λινόζωστις, est brassica canina, seu mercurialis. Ex κύων & κράμβη brassica.

CYNODES OREXIS, est appetitus caninus, siue fames præter modum aucta, nullo vtcumque copioso cibo sedanda. Oritur ex fermento ventriculi nimium aucto, vel acrimonia quadam, vel robore fibrarum nimio. Ex κυνώδης, *caninus*, & ὄρεξις, *appetitus*. G. Hunds-Hunger.

CYNODESMVS, est vinculum, quo membri genitalis cuticula cum glande colligatur, ex κύων canis, & δεσμὸς vinculum, a δέω vincio. G. Hunds-Band.

CYNODONTES, sunt dentes illi inter molares & incisores positi, quatuor numero, *canini*, *columellares* & *oculares* dicti, ex κύων canis & ὀδὰς dens. G. Die Spitz-Zähne, oder Augen-Zähne.

CYNOGLOSSVM, est herba, quæ habet plures caules duos pedes altos, ramosos, lanuginosos: folia sunt longa,

longa, angusta, acuta, lanuginosa, mollia, albescentia, odoris penetrantis: flos monopetalus, infundibuliformis, & multifidus, huius pistillum abit in fructum, ex quatuor capsulis constantem; vtplurimum asperis, & semine fere plano foetis, placentæ pyramidatæ & quadrilateræ affixis: radix oblonga, crassitie digitali, foris ex atro rubens, intus albida, saporis fatui mucosi, aliquando subdulcis, odoris grauiusculi, aliquid foetidi canis redolentis, narcotici, si crescit in locis vliginosis, in siccioribus inodora fere, admota naribus somnum conciliat. Lingua canina, ob canis linguæ similitudinem, quam folia referunt, dicta. Vel quia huius plantæ foliis credebant sic demulceri posse vulnera, sicut a lingua canina fit. Ex κύων canis, & γλῶσσα lingua. G. Hunds-Zung.

CYNOREXIS, idem quod *cynodes orexis.*

CYNORRHODOS, est rosa canina, ex κύων & ῥόδος rosa. G. Hunds-Rosen, wilde Rosen.

CYNOSBATOS, est rubus caninus; ex κύων & βάτος rubus; idem quod *Cynorrhodos.*

CYNOSORCHIS, est testiculus caninus, satyrii species, ex κύων & ὄρχις testiculus. G. Knaben-Kraut.

CYPARISSVS, idem quod *Cypressus.*

CYPERVS, duplex est, *longus & rotundus.* Longus, siue odoratus, vel officinarum, habet folia porri, sed longiora, duriora, tenuiora & acutiora: caulis est rectus, duos circiter pedes altus, sine nodis, trigonus, medulla alba plenus, flos apetalus est, plurimis scilicet petalis constans, in capitulum squammosum collectus; in squammarum autem alis oritur pistillum, quod deinde abit in semen plerumque triangulare: radix oblonga, crassa instar cygni plumæ, nodosa & geniculata, contorta, repens, fractu contumax, fibrosa, flexilis, foris coloris subobscuri, intus grisei, saporis suauis, subacris, & aromatici paululum exsiccantis, odoris fragrantis, ad nardum accedentis. Cyperus rotundus, habet radicem rotundam, oliuæ magnitudine & figura, foris rufam, scabram

bram, intus albam, pluribus ex vno capite tenuibus quasi filis dependentibus, saporis & odoris eiusdem cum cypero longo: crescit in India orientali nempe in Iaua, & aliis in locis. Adfertur ex Italia, Syria, Alexandria, India &c. est iunci species, a radicis effigie, quæ pixidulam aut poculum, vasculumue pusillum imitatur, dictus videtur, siquidem apud THEOPHRASTVM folliculus ulmi Κύπειρος τῆς πτελείας legitur: iuxta aquas facile succrescit, & radices odorem gratum spargunt. G. Cyper-Wurtzel.

CYPHOMA, CYPHOS, idem quod *Cyphosis.*

CYPHOSIS, Lat. *incuruatio*, est spinæ dorsalis versus posteriora incuruatio, a κύπτω inclino. G. Ein Buckel, ein Hocker.

CYPRESSVS seu CVPRESSVS, est arbor frondis amœnæ, procera, valde ramosa, pyramidalis: lignum habet durum, compactum, odoratum, coloris flauescentis, cariei non facile obnoxium: folia squammatim sibi mutuo incumbunt, profunde sunt incisa, vt in tamarisco, sed magis carnosa, duriora, & firmiora: flos mas amentaceus, squammosus, apices puluerulentos habens: fructus est quasi nux, nucis moschatæ magnitudine, subrotundus, siccus, griseus, dehiscens in multos quasi clauos, sub quibus semina angulosa, plana, rubicunda, medullosa. Hæc arbor semper viret, distinguitur in marem, qui ramis est extra se expansis, quæ vero ramos in metæ fastigium erectos habet, dicitur fæmina: crescit in Græcia, Italia, Hispania, Creta & Asia, inque regionibus calidis fundit resinam, quæ per incisionem, in trunco arboris factam, educitur: Gr. κυπάρισσος. Poëtæ cupressum a Cyparisso in hanc arborem conuerso dictam putant. Plutoni sacra est. G. Cypressen-Baum.

CYRTOMA, CYRTOSIS, est gibbus dorsi. Item tumor contra sanitatem in quacunque corporis parte excitatus, a κυρτόω incuruo.

CYSTHEPATICVS DVCTVS, est is, qui in ductum hepaticum & folliculum fellis implantatur. Inspice Anatomicos.

CYSTICA,

CYSTICA, ſunt medicamenta aduerſus veſicæ morbos, a κύϛις veſica.

CYSTICVS DVCTVS, ſiue BILARIVS, idem quod *porus bilarius.*

CYSTIS, Gr. κύϛις, eſt veſica vrinaria, aut fellis.

CYSTIS CHOLIDOCHVS, idem quod *folliculus fellis.*

CYSTOTOMIA, eſt veſicæ ſectio; ſed per illam intelligitur *lithotomia*, vide ſuo loco.

CYTISVS, eſt frutex, qui creſcit ad altitudinem quatuor vel quinque pedum: caules ſunt tenues, lignoſi, in multos ramos anguloſos, flexiles, & virides ſe extendentes: folia terna, acuta, villoſa: flores ſunt papilionacei, leguminoſi, coloris flaui, raro albi: flori ſuccedit ſiliqua plana, ampla, nigra, villoſa, in duas partes dehiſcens, fœta ſeminibus planis & oblongis: radix diuiſa eſt in multos ramos, neruoſos, flexiles, flauos; tota planta habet odorem penetrantem, & ſaporem amarum: creſcit in locis deſertis & montibus.

D.

DACRYDIVM, Gr. δακρύδιον, *lacrymula*, ſic vocatur ſuccus, quem ſcammonii radix vulnerata fundit, exſiccatus. Vulgo corrupte dicitur diagrydium, aut diagredium.

DACRYODES, ſiue LACRYMOSVS, eſt vlcus continuo ſaniem aut ichorem effundens. Gr. δακρυῶδες ἕλκος a δακρύω lacrymor.

DACRYON, idem quod *Lacryma*, a δακρύω lacrymor.

DACTYLVS, eſt fructus palmæ, oblongo rotundus, dulcis, intus duriſſimum continens nucleum. Arbor procera eſt, viginti vlnarum & amplius, creſcit in Iudæa, Syria, Ægypto, Africa, India &c. Folia enſibus ſimilia habet, deorſum cannarum modo decidentia. Vere floret. Ramus enim quodam inuolucro oblongo, veſicæ modo, ad ver vsque clauſo, & tunc aperto præditus, flores emittit paruos, albos, odoratos, racematim deorſum ab inuolucro reſidentes, ac pendentes. Autumno

tumno fructus maturantur. Dicitur Gr. φοίνιξ; hinc compositio illa *diaphœnicon* dicta, quæ recipit dactylorum pulpam. G. Datteln.

DANICH, pendet grana octo, idem quod *lupinus.*

DAPHNE, vide *laurus.*

DAPHNOIDES, est laureola, sic ob lauri similitudinem dicta, ex δάφνη laurus & εἶδος forma.

DARSIS, est excoriatio cutis, a δέρω excorio. Vide *intertrigo.*

DARTVS, est membrana scroti, quæ cellulosæ tunicæ est lamella interior, cui accrescit musculus corrugator; estque vera bursula, ambiens testem vndique, cui ab altera parte alia similis accrescit, sicque septum dictum constituunt, vel potius faciunt duo scrota, vnicuique testi vnum, hinc proprie septum dici non debet. A δέρας pellis.

DASYMMA, Gr. δάσυμμα, est palpebræ internæ inæqualitas superficiaria cum rubore, a δασὺς asper.

DATVRA, est solani indici species. Deriuatur ab Indica voce *Datiro* & *Tatel* seu *Datel.* Vide *Stramonia.*

DAVCVS, duplex est, vel Creticus vel vulgaris: Creticus est planta, quæ habet caulem sesquipedem circiter altum, rotundum, striatum, villosum: folia incisa instar fœniculi, sed tenuius, lanuginosa: flos est rosaceus & vmbellatus, plurimis scilicet petalis constans inæqualibus in orbem positis, & calici insidentibus; is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, rostri auium æmulis, striatis, hinc gibbis, inde vero planis, parum villosis, albescentibus; saporis acris aromatici, grati, odoris debilis: radix est longa, digiti crassitie, fibrosa, odorata, saporis pastinacæ; crescit in insula Creta siue Candia, colitur etiam in hortis. Daucus vulgaris habet semina compressa, cinerea, dauco Cretico breuiora, latiora, circa marginem vtrinque villis obsita, saporis dauco Cretico debilioris, odoris fragrantis; vnde hæc planta a quibusdam nidus auis dicitur,

citur, quia vmbella eſt inſtar nidi auis. G. Möhren-Kümmel.

DEALBATIO, ſiue LEVCOSIS, pertinet ad artem cosmeticam, qua facies, dentes, cicatrices, vel aliud quid dealbantur. Vtuntur hac voce quoque chymici. G. Weißmachung.

DEARTICVLATIO, ſiue ABARTICVLATIO, idem quod *Diarthroſis*.

DEAVRATIO, dicitur quando pilulæ aut boli auro foliato obducuntur. Item tinctura fucata metallorum, monetarum &c. Gr. χρύσωσις. G. Vergüldung.

DEBILITAS, eſt quando quis viribus minus pollet, ſeu muſculos corporis ſatis mouere nequit, quod vel ex lipothymia vel ſyncope, vel ex inedia quoque, vel ex morbo, laxitate fibrarum, vel alio quouis modo exoritur. Gr. ἀσθένεια. G. Schwachheit.

DECANTATIO, eſt liquoris limpidi a fœcibus effuſio. G. Abgieſſung.

DECIDENTIA, idem quod *Cataptoſis*. Dicitur quoque neuter ſtatus, qui ex ſtatu optimo & temperato verſus morbum inclinat. Item quando morbus acutus, e. g. pleuritis, in lentum, vt empyema, abit, dicitur *morbus ex decidentia*.

DECLINATIO morbi, eſt, quando a ſtatu & vigore recedit, & æger extra diſcrimen ponitur: nemo enim in declinatione, niſi accidentaliter, moritur. Vide *acme*. *Per declinationem* aliquid effundere, eſt quando vas continens declinatur, ita vt liquor ſenſim effundatur, ne ſedimentum moueatur, & liquorem turbet.

DECOCTIO & DECOCTVM, vide *Apozema*.

DECOMPOSITVM, auget ſignificationem compoſiti, diciturque de illis, vbi iam antea compoſita cum aliis porro componuntur. e. g. nitrum eſt compoſitum ex ſpiritu acido & ſale ſui generis alcalico: ſi ipſi iungas ſaccharum ſaturni & cum eo cryſtallizes, fiet decompoſitum, aut plane ſuperdecompoſitum.

DECORTICATIO, eſt, quando res, vt radices, ſemina, fructus &c. a ſuo cortice liberantur. G. Abſchelung der Rinde.

DECREPITATIO, de ſale communi & ſimilibus muriaticis ſalibus dicitur, quæ cum ad ignem ſine fuſione calcinantur, ſtrepitum ſeu crepitum edunt, donec aquoſam partem amiſerunt. G. Das Krachen.

DECVSSIS, idem quod *Denarius.*

DECVSSIS, antiquis ad X. literæ figuram fiebat, quæ Latinis decem ſignificat. Hinc *Decuſſari* eſt in ſpeciem literæ X. diduci. Gr. χιασμός.

DECVSSORIVM, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo dura mater leuiter preſſa, accurate cranio adiungitur, vt pus intra cranium & meningem craſſam collectum euacuetur, per foramen trepano factum. G. Niederdrucker.

DEFATIGATIO, denotat incommodum leue, quod ab exercitio, vel labore vehementiore, aut protractiore accedit, vnde quietis appetentes minus alacres euadunt. Hæc imbecillibus, valetudinariis, ægris & reconualeſcentibus facile ſuperuenit, item iis, qui non aſſueuerunt laboribus & exercitiis, aut qui noctu vigilarunt, aut qui ieiunium, alui fluxum, vel alia paſſi ſunt. G. Müdigkeit.

DEFECTIO ANIMI, vide *lipothymia.*

DEFENSIVVM, a defendere, eſt medicamentum chirurgicum vulgare, quo imminentia ſymptomata a parte affecta præcauentur. G. Ein Dämpf- und Beſchirm-Mittel.

DEFLAGRATIO, eſt operatio chymica, qua medicamenta deflagrantur, hoc eſt, per ignem ſubito purgantur, vt eſt nitri cum ſulphure, antimonii cum nitro, vnde ſubito flamma exoritur. G. Abbrennung.

DEFLVVIVM CAPILLORVM, vide *Alopecia.*

DEFLVXVS, idem quod *Catarrhus.*

DEFRVTVM, eſt muſtum ad dimidias coctum; vt *Sapa* ad tertias partes. G. Eingekochter Moſt.

DEGLV-

DEGLVTITIO, eſt actio animalis, qua alimentum in ore maſticatum, aut aliud liquidius abſorptum, in ventriculum per œſophagum, protruditur ex ore & faucibus: Quæ actio cum explicatione longiore egeat, ex phyſiologis petenda. G. Die Verſchlingung, Verſchluckung.

DEIECTIO, ſeu EGESTIO, & EIECTIO, eſt excrementorum alui per anum depoſitio. G. Stuhlgang.

DEIECTORIA, vide *cathartica*.

DELAPSIO, eſt quædam decidentia, vt delapſio vteri, ani, inteſtini &c. G. Außfall.

DELETERIVM, eſt quoduis venenoſum, a δέλεαρ eſca, qua animalibus exitus paratur, vel a δηλέω noceo, decipio, deludo.

DELIGATIO, eſt pars *chirurgiæ*, quæ vulnera, vlcera, oſſa fracta &c. deligat. Eſtque vel ſimplex vel compoſita. Simplex eſt æqualis vel inæqualis. Æqualis eſt tantum rotunda, quæ membrum affectum circumquaque, ſine vlla in partem alterutram declinatione, complectitur. Inæqualis in aſciam & ſimam diuiditur: aſcia parum a rotunda declinat, ſima vero multum. Variæ faſciationis ſunt differentiæ, ſumptæ a partium, quæ vinciuntur, vel quorundam animalium, vel aliarum rerum ſimilitudine Gr. ἐπίδεσις. G. Verbindung.

DELIQVIVM ANIMI, ſiue SVBITVS ANIMI CASVS, ſuis non caret gradibus; dicitur enim *eclyſis*, *lipothymia*, *lipopſychia*, *apopſychia*, *ſyncope*, *aſphyxia* &c. quæ ſunt totidem gradus. Obſeruandum igitur primo, quod *animi deliquium* hæc ſæpe antecedunt; cardialgia ſc. anxietas ex improuiſo, cordis quaſi compreſſio, oſcitatio, ventris murmur, grauitas vel dolor capitis, vertigo, tinnitus aurium, caligines, varii colores oculo obuerſantes, pandiculationes, horrores, frigus extremorum, pallor & pulſus mutatio. Secundo, his apparentibus & ingraueſcentibus, inſequuntur lapſus ſi ſteterint vel ſederint; maior pallor & frigus intenſum, pulſus rarus, paruus, tardus, debilis, vnguium liuor, reſpi-

respiratio minuta, denique motus vbique & sensus intercepti. At in *Syncope* pulsus plane cessat, vt & respiratio & motus omnis, sudor frigidus & viscidus exprimitur, vrina, sæpe alui fæces aut semen, effluunt. Tertio, quod soluto paroxysmo, qui breuior esse vel longior solet, suspiria fiunt, languor adest, imbecillitas, lassitudo, pigritia. Sed vti *animi deliquium* gradum sternit ad *syncopen*, ita *syncope*, prima mortis linea est. Quarto, hoc malum multis aliis morbis accidere solet, cum nempe vires prosternuntur, ideo reperitur in febribus, in asthmate, hydrope, doloribus &c. Aliquando ab hereditate est, atque valetudinarii, cachectici, hypochondriaci, reconualescentes, pueri, senes, macilenti, obesi facile in id incidunt. Verum alii id patiuntur ab odoribus, a conspectu rerum, quæ offendunt, ab esu etiam inscio rerum, quarum fastidio laborant, ab exercitiis vehementioribus, a nimio & repentino gaudio, a purgatione, venæ sectione, sudore, æstu, simultanea puris effusione, a graui dolore, a venenis, aut ab ictibus vel morsibus animalium venenatorum. Dicitur & *defectio. Defectio virium, languor virium, imbecillitas, debilitas*, Gr. ἀτονία, ἀσθένεια, ἔκλυσις, ἀῤῥωστία τῆς δυνάμεως. G. Ohnmacht.

DELIQVIVM CHYMICVM, est destillatio per inferiora mediante igne: vel calcis saliumue in cellis humidis deliquatio & in humorem lixiuiosum resolutio. G. Niederwerts distiliren.

DELIRIVM, est idearum ortus non respondens externis causis, sed internæ cerebri dispositioni, vna cum iudicio ex his sequente, & animi affectu, motuque corporis inde sequente: atque his quidem per gradus auctis, solitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt. Ponit semper cerebri medullosi affectionem morbosam a quacunque causa ortam. Gr. παραφροσύνη. *Hippocrates & Galenus* variis vocabulis vtuntur. *Hippocrates* quidem ad leuem desipientiam significandam fere vocabulo παραφρονῆσαι & λῆρῆσαι siue παραληρῆσαι; *Galenus* vocabulo

bulo παραπαῖσαι, παρακροῦσαι, ficut ad grauem fignificandam ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι, vtitur, παρακόψαι vero de vtraque vfurpant. Species variæ funt, vnde σιωπηροὶ qui pauca loquuntur: alii & fermone delirant, & ridicula, aliena, magnifica vel maledica non faltem cogitant, fed & proloquuntur: alii denique opere & factis cogitata exequuntur & hæc omnia præftant vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, fed hi omnes delirantium ordines ad certas differentias redacti funt. Sub delirio in genere dicto comprehenduntur παραφροσύνη, φρενῖτις, μελαγχολία, μανία, & alii, qui huc referuntur, affectus. Delirium iterum eft cum vel fine febre: cum febre φρενῖτις vocatur, & quod fimplex appellatur delirium, Gr. λῆρος vel παραφορά, vel παράληρος fymptomata nimirum febrium ardentium. G. Haupt-Kranckheit, Aberwitz, Wahnwitz.

DELPHINIVM, eft flos regius, planta procera, ramofa, quæ habet folia in longas partes diuifa, & fere inftar fœniculi incifa: flos eft polypetalus, anomalus, ex pluribus nempe petalis diffimilibus conftans, quorum fuperius in caudam attenuatur, excipitque aliud petalum bifidum & pariter caudatum: horum autem meditullium occupat piftillum, quod deinde abit in fructum, in quo, velut in capitulum, colliguntur vaginæ, fecundum longitudinem dehifcentes, feminibusque fœtæ vt plurimum angulatis, nigris, faporis amari & ingrati: colitur hæc planta in hortis, propter pulchritudinem floris: fic dicitur, quod eius flores nondum expliciti fimilitudinem cum pifce delphino habent: vocatur etiam *confolida regalis* a virtute confolidante & floris pulchritudine: dicitur etiam equeftre calcar, equitis calcar, calcatrippa. G. Ritter-Sporen.

DELTOIDES, eft mufculus iftar Δ Græcum, triangularis; oritur a clauicula, humero fiue acromio, & fcapulæ proceffu fpiniformi, articulum humeri fuo ventre tegit, inferitur parti anteriori & magis fuperiori quam mediæ offis humeri; in varios mufculos difpefcitur

tur. Humerum attollit, a figura Δ & εἶδος forma. G. Der dreyhauptige Muscul.

DEMENTIA, inter ſpecies delirii refertur. Idem quod *Anœa*.

DEMERSIO ſiue IMMERSIO, eſt, quando a chymicis metallum aliquod liquori ſoluenti ſubmergitur. G. Eintauchung, Verſenckung.

DEMVLCENTIA medicamenta ſunt, quæ poſſunt figuras medicamentorum, vel humorum noſtrorum morboſorum, vel venenorum acrium ita immutare, vt ex figura acri, tranſeant in obtuſam & inertem: duplicia ſunt, vel generalia, quæ omnia acrium genera, qualiscunque ſint naturæ, indiſcriminatim & ex æquo inuoluunt, non figuras eorum mutando, ſed tantummodo quaſi in vaginula includendo: vel ſpecifica, quæ certam ſolummodo acrium ſpeciem obtundunt.

DENARIVS, eſt vnciæ pars ſeptima. Vide *Aureus*.

DENDROIDES, eſt planta arbori ſimilis, ex δένδρον arbor, & εἶδος forma.

DENDROLIBANVS, eſt roſmarinus.

DENDROMALACHE, eſt malua arboreſcens; ex δένδρον arbor, & μαλάχη malua.

DENS CANINVS, ſiue ſatyrion erythronium: eſt planta, quæ habet folia bina, aliquando terna, repentia, cyclamini ſimilia; flos liliaceus, ex ſex petalis compoſitus, pendulis & repandis, quorum meditullium occupat piſtillum, quod deinde abit in fructum ſubrotundum, in tria loculamenta diuiſum, ſeminibusque fœtum oblongis, flaueſcentibus: radix oblonga, carnoſa, alba, dentis canini forma.

DENS LEONIS, eſt *taraxacum*, cichorei ſylueſtris ſpecies: ſic dicitur quod folium ſinuatim per lacinias denticulatum ſit.

DENTARIA, ſiue coralloides; eſt planta quæ habet folia quinquefolii, ſeptem in vno latere diſpoſita, oblonga, acuta, dentata, viridia, aſpera: flores ſunt albi, purpuraſcentes, cruciformes, quadrifidi. Ex calice ſurgit

git pistillum, quod deinde abit in fructum seu siliquam, septo intermedio, cui valuæ vtrinque adhærescunt, in duo loculamenta diuisam, seminibusque fœtam plerumque subrotundis; valuæ per maturitatem in helicis formam conuoluuntur, magnoque cum impetu semina eiiciunt: radix carnosa, squammosa, ac veluti dentibus incisa: hæc planta crescit in montibus: sic dicitur, quod eius radix dentiformis, & in corallii modum nodosa sit. G. Weisser Sanickel.

DENTAGRA, vide *forfex*.

DENTALIVM, est conchula parua, tubulosa, alba, glabra, dentatam rimam habens, ingreditur vnguentum citrinum.

DENTES, Gr. ὀδόντες, sunt ossicula vtriusque maxillæ per gomphosin infixa; adultis plerumque triginta & duo; vel viginti octo tribuuntur, quantum extra gingiuas eminent sine periosteo conspiciuntur, sed in maxillæ cauernis membranam a gingiuis vasculosam, firma illa reddentem, accipiunt. Continuo crescunt, secus ex frequenti detritione comminuerentur, non tantum arteriis & venis, sed & neruis gaudent, a gingiuis oriundis, ipsisque immissis, quod dolor vehemens aliquando arguit. Quatuor anteriores *primores*, *incisores*, *tomici*. Gr. Τομεῖς, διχαστῆρες, κτένες, Τομῆται, γελασινοί. G. Die förderste breite Zähne, die Beisser. Qui a lateribus insequuntur acuti magis sunt, vocanturque *canini*, *oculares & columellares*. Gr. κυνοδόντες, μύλοι & γόμφιοι. G. Die Augen-Zähne, Spitz-Zähne. Posteriores, qui tunc sequuntur, *molares* appellantur, & habent maiores superficies, & duas, tres vel quatuor radices, cum priores vnicam tantum acceperint. Hisce cibi duriusculi, a prioribus incisi, mola quasi in pulmentum conteruntur. G. Die Stock-Zähne, die Backen-Zähne. Qui post annum trigesimum & quadragesimum interdum erumpunt, *sapientiæ dentes* sunt, item *genuini*, *intimi*. Gr. κραντῆρες, ὀψίγονοι, σωφρονιστῆρες appellantur. Dentalis vertebræ secundæ prominentia, dentis quoque nomine venit.

DEN-

DENTIDVCVM, vide in *forfex.*

DENTIFRICIVM, eſt medicamentum ad dealbandos, extergendos & ſtabiliendos dentes, gingiuasque roborandas paratum. Gr. ὀδοντότριμμα, σμῆγμα ὀδόντων. G. Zahn Pulver.

DENTIVM DOLOR, idem quod *Odontalgia.*

DENTITIO, eſt tempus illud, quo infantium dentes erumpere incipiunt, quod fit menſe ſeptimo vel ſerius; & citius *ſuperiores*, nonnullis citius *inferiores*, & in his anteriores prius: tempore dentitionis ſæpe febres, conuulſiones, alui profluuia, &c. exoriuntur. Gr. ὀδοντοφυία AEGIN. ὀδοντίασις, a qua differt ὀδαξισμὸς GALENO, ſiue οὔλων ὀδαξισμὸς, vt ab HIPPOCR. vocatur, pruritus ille gingiuarum, quem dentientes pueri ſentiunt. G. Zahnen, Zähne gewinnen.

DEOBSTRVENTIA ſiue DEOPPILANTIA, ſunt medicamenta, quæ obſtructiones aperiunt.

DEPHLEGMATIO, eſt operatio, qua reiterata deſtillatione aqua ſuperflua a ſpiritibus, vel puriori parte ſeparatur. G. Abziehen.

DEPILATORIVM, idem quod *pſilothron.*

DEPLVMATIO, idem eſt quod *ptiloſis*, vbi palpebræ tumore calloſo obſidentur, pili quoque earundem decidunt; eſtque compoſita affectio ex *madaroſi & ſclerophthalmia.* Verum ſemper coniunctum non habet pilorum defluuium.

DEPVRATIO, eſt rei alicuius puræ ab impuro ſeparatio, vt eſt deſpumatio, clarificatio. G. Säuberung.

DERIVATIO, eſt actio, qua humor, pus, vrina, ſanguis &c. qui in partem influxit, & nondum impactus eſt, artis ope per locum vicinum educitur, vel ex loco vno in alium allicitur, cuius reſiſtentia aliquomodo tollitur; vti fit per V. S. cucurbitulas, epiſpaſtica, frictiones &c. G. Ableitung.

DERMA, Gr. δέρμα, idem quod *Cutis.*

DESCENSORIVM, eſt fornax chymicis familiaris, deſtillationibus per deſcenſum inſeruiens. G. Ein Ofen, darin man unter ſich treibt.

DES-

DESCENSVS, seu per descensum destillare, vide *Deliquium.*

DESICCATIO, est superflui humoris, vel humiditatis per calorem euaporatio. G. Austrucknung.

DESICCATIVVM, est vnguentum vel emplastrum, humores tenues vlceri instillantes exsiccans, a desiccare. G. Treugende, abtrocknende Mittel.

DESIPIENTIA, est delirii species. Vide *paraphrosyne.*

DESPVMATIO, est alicuius rei, vt syrupi, mellis &c. inter coquendum, spumæ detractio. G. Abschaumung.

DESQVAMATIO, Gr. ἐκλέπισις, est, quando in carie ossis vel alias, ab osse squamæ quædam abscedunt. G. Ausnehmung der Beine.

DESTILLATIO, idem quod *catarrhus*, vide suo loco.

DESTILLATIO, est partium spirituosarum, humidarum vel oleosarum, in halitus fumosue vi ignis extenuatarum, atque eleuatarum extractio. Destillatio fit per vesicam, cucurbitam, retortam, deliquium, filtrum, descensum, &c. eaque in balneo mariæ, arena, vaporibus, fimo, sole, reverberio, &c. peragitur. G. Distillirung.

DETERGENTIA, vide *abstergentia.*

DETONATIO, est deflagrationis modus cum sonitu, ex gr. cum sulphurea quædam, cum nitro permixta, ignique admota, pulueris pyrii instar, cum strepitu & fulgore deflagrant: vt in præparatione antimonii diaphoretici, & in accensione auri tonantis. Vide *deflagratio.* G. Verpuffung.

DEVNX, sunt vnciæ vndecim: libra medica siue Romana, continet vncias duodecim, ideoque *deunx* est quasi deesset vncia.

DEVTEROPATHIA, est morbus ab alio morbo originem ducens, ex gr. si caput ex alterius partis vitio laborat, communicata ad id materia morbifica, relicto priore foco, ex δεύτερος secundus, & πάχω patior.

DEXTANS, eſt nomen ponderis pendens *vncias decem.*

DIA, *per*, *ex*, eſt præpoſitio, quæ ſæpe additur præparationibus medicamentoſis, vt *Diaprunum*, hoc eſt compoſitio ex prunis, ſic dicitur diaſennæ, diaireos, diaphœnicum &c.

DIABETES, Gr. ὁ διαβήτης ſic GALENO dicitur, *Dipſacus Aeginetæ*, ab immenſa ſiti quam inuehit, vel, vt alii, a ſerpentis quodam genere, quod dipſacus appellatur & in *Lybia* præſertim reperitur, quod morſu ſuo venenum quoddam in homines inſinuet, a quo ſitis inextinguibilis inducitur, διάῤῥοια εἰς ὖρον, ὕδερος εἰς ἀμίδα, quaſi *Hydrops ad matulam.* Rariſſimus eſt affectus, quem GAL. ſe bis tantum vidiſſe refert *6. de Loc. aff. Cap.* 3. eſt vrinæ fluxus valde copioſus cum ſiti intolerabili, & ſummo virium prolapſu, imo vrina non tantum, ſed potus, & is parum vel nihil immutatus egeritur, ſub forma chyli vel lactis. Quos affligit, emaciantur, debilitantur, & præ ſiti, ardoreque viſcerum vix ſe continent, & vrinam cohibentes mox ſentiunt lumbos, coxas & teſtes, cum ardore & grauitate, intumeſcere, oritur autem a laxitate fibrarum in fiſtulis vrinoſis, & aquoſa indole liquidorum corporis, a διαβαίνω peruado. G. Harn-Fluß.

DIABROSIS, Gr. διάβρωσις, eſt ſolutio continui per exeſionem, a διαβιβρώσκω peredo. G. Durchfreſſung, Zernagung.

DIACHORESIS, & DIACHOREMA, eſt excretio quorumuis excrementorum, ab διαχωρέω ſecedo. G. Unflat. Abgang.

DIACHYLON, dicitur emplaſtrum ex ſuccis quibusdam compoſitum, vt & de gummis, ex διὰ ex & χύλος ſuccus. G. Safft-Pflaſter.

DIACLYSMA, eſt oris collutio, ad fœtorem abigendum vel dentes, aut gingiuas ſordidas vel ægras confirmandas. Vocantur collutiones oris; parantur ex adſtringentibus variis, vt *biſtorta*, *tormentilla*, *fl. balauſtiorum*,

rum, tort. granatorum, gallis, alumine, vng. Ægyptiaco, &c. sub eo quoque comprehenditur gargarisma & apophlegmatismus, a διακλύζω colluo. G. Ausspülung. Vide Collutio.

DIACODION, est medicamentum ex papaueris capitibus, siliquis dulc. rad. glycyrh. alth. & saccharo paratum, habetque syrupi consistentiam. Ex διὰ ex & κωδία papaueris caput. G. Brust-Syrup.

DIACOPE, præcisionem, vel discissionem in aliqua parte significat, siue studio, siue casu, a διακόπτω præscindo. Hippocrati vulnus est omne, quod alte descendit impactumque est. Galeno est soluta in osse capitis continuitas ab aliquo acuto occursante, atque abscindente, vocaturque quoque ἐκκοπὴ & ἕδρα.

DIACRISIS, est distinctio & diiudicatio morborum & symptomatum, a διακρίνω distinguo, diiudico.

DIACRITICA, idem quod Diacrisis.

DIADOCHE, est successio per crisin, a διαδέχομαι suscipio, succedo.

DIADOSIS, est alimenti distributio, siue per omnes partes peruasio, ex διὰ per & δίδωμι do.

DIÆRESIS, est solutio continui, quæ fit cum a caussis variis via aliqua, quæ adesse non debebat, aperitur. Potest διαίρεσις fieri ab humoribus acribus, qui erodendo vnitatem soluunt, & viam patefaciunt; quod etiam medicamenta acria præstare possunt. Deinde humores crassi & acidi διαιρέσεως caussa esse possunt, qui partem distendendo rumpunt. Tertio caussæ plurimæ euidentes διαίρεσιν faciunt, omnes scilicet, quæ contundendo, & distendendo vnitatem vasorum soluunt; qualia sunt motus vehemens, clamor, pondus graue, vulnerantia, contundentia, casus, saltus & similia, inter quæ & flatus referri possunt, qui retenti tanta vi interdum corporis partes distendunt, vt non solum corporis cauitates dilatent, sed rumpendo etiam nouas faciant, & ipsi quoque vnitatem soluant. Item operatio chirurgica, quæ continua separat, & fit incisione, vstione, terebratio-

ne, rasione, limatione, serratione, exesione, a διαι-ρέω, diuido. Vide *Diabrosis.*

DIÆTA, est methodus sanis moderate viuendi: at *diæta ægrorum* est remedium, in recto rerum vitæ necessariarum vsu consistens: eaque ratione quantitatis & qualitatis differt. *Crassa* instituitur alimentis copiosis, firmis & solidis, multumque nutrire aptis, hæc *simpliciter plena* est, quæ fiebat olim per ptisanam hordeaceam integram. Vel est *plenior & crassior*; quæ fit per carnes pullorum & oua sorbilia. Vel est *plenissima*, quæ etiam carnes castratorum concedit. *Mediocris* est, quæ ex mediocris substantiæ & quantitatis alimentis constat. Hæc olim per panem iure tinctum, vel etiam per carnes pullorum fiebat. *Tenuis* est, quæ & alimentis paucis, tenuibus & infirmis perficitur, quæ vt plurimum acutis morbis conuenit: eaque triplex est, *tenuis simpliciter*, quæ olim per ptisanæ succum fiebat. Vel *tenuior*, in qua melicratum propinabatur, vel *tenuissima*, in qua nihil cibi æger sumebat. Verum nunc temporis diætæ non ita stricte obseruantur quam olim, præsertim in hisce regionibus: a διαιτάω nutrio. G. Ein gewisse Ordnung mit Essen und Trincken.

DIÆRETICA, sunt medicamenta corrodentia & exedentia, a διαιρέω, diuido.

DIÆTETICA, est pars medicinæ præscribens cognitionem & vsum rerum sex, quibus sanitas, & vita nostra, eiusque regimen maxime constat, vt imminentes morbi præcaueantur, & præsentes profligentur. Hæ sæpe dicuntur *res non naturales* a scholis: vt sunt aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, animi pathemata, excreta & retenta: quæ si modum excedant, morbos pariunt, ex διαιτάω alo, nutrio. G. Manier und Ordnung zu leben.

DIAGNOSIS, est signorum præsentium cognitio, siue cognitio qua præsentem morbi conditionem dignoscimus. Estque triplex, partis *affectæ*, ipsius *morbi*, eiusque *causæ* recta inuestigatio, ex διὰ per, & γινώσκω cognosco. G. Kennzeichen.

DIAGRYDIVM, vide *Dacrydium.*

DIALEMMA, Gr. διάλειμμα, idem quod *apyrexia*, ex διὰ inter, & λείπω relinquo.

DIALEPSIS, Gr. διάλειψις, eſt quædam interceptio: item intermiſſio quædam in fractura cum vulnere vel vlcere, vbi intermedium ſpatium relinquitur, pro vlceris aut vulneris curatione, itaque eſt intermiſſio deligationis, a διαλείπω *inter relinquo.*

DIANOEA, eſt mens præmeditata, a διανοέω præmeditor.

DIAPASMA, Plinio, medicamentum aridum ex ſiccis pulueribus conflatum, inſperſile, quod aut veſtibus ad gratiam odoris, aut vlceri, vulnerique varia ratione, aut potui etiam ad luxum inſpergitur, Gr. διάπασμα, κατάπασμα, καταπαστὸν φάρμακον. *Oribaſius* non male diſcrimen inter has voces ex *Antyllo* ponere mihi videtur, vt ἐμπάσματα ſint, quæ ſudoribus cohibendis, & commouendo pruritui adhibentur, quæ *ſympaſmata & aſpergines Aurelianus* nominat: καταπάσματα ſunt, quæ vlceribus ſuperponuntur, ξήρια etiam dicta: διαπάσματα vero conciliandæ fragrantiæ ergo inuenta.

DIAPEDESIS, eſt ea conditio vaſorum, qua membranacea latera ita diuelluntur a cauſa intus extendente, vt inter fibras naſcantur interſtitia hiantia, quæ emittunt in cauitate contentum ex διὰ per, & πηδάω ſalio, ſalto. G. Ausbrechung, durchſickerung.

DIAPEGMA, eſt inſtrumentum chirurgicum, dictum & *intercolumne*, ſiue pars transuerſaria, ad crurum laterumque compaginem firmandam, a πηγνύω compingo.

DIAPHANVM, eſt omne quod pellucidum eſt, vt humores oculares, tunica cornea, ſeptum lucidum &c. a διαφαίνω pelluceo.

DIAPHOENICON, eſt compoſitio ex dactylis. Ex διὰ & φοῖνιξ dactylus.

DIAPHORESIS ſiue TRANSPIRATIO & SVDATIO, eſt decedentia omnis generis effluuiorum per inuiſibiles corporis poros, ex διὰ per, & φέρω fero. G. Ausdunſtung.

DIAPHORETICA, medicamenta ſunt, quæ inuiſibilem perſpirationem ex vaſis cutaneis minimis augent, ſanguinem paululum magis agitando quam naturaliter ſolet.

DIAPHRAGMA, φρένες, ſeu *ſeptum tranſuerſum*, ὑπόζωμα *Ariſt*. eſt ſepimentum muſculoſum thoracem ab abdomine diſtinguens, in medio tendinoſum, exterius in ambitu muſculoſum eſt; œſophagus, arteria magna, vena caua &c. per illud tranſeunt: oritur inferiori parte dextra a tribus primis lumborum vertebris, ſiniſtra ab vltima & penultima thoracis, tendineo, ac mox carneo principio, fibris directis adſcendit, tendineſcitque; parte ſuperiori, principio membranaceo tenui, ſtatim carnoſo, ex toto margine cartilaginoſorum apicum coſtarum inferiorum, & infima parte ſterni ortum, fibris centrum petentibus decurrit, tendineſcit, prioribus confunditur, vnde agens ex conuexo planum fit. Hinc abdomen & contenta arctat & premit; reſpirationi vna cum cæteris muſculis inſeruit, & motu ſuo excrementa aluina foras conuehit. Tribuitur non tantum huic parti illud nomen, ſed & mediaſtino, ſepto in naribus, ſepto cerebrum in duo hemiſphæria ſecanti, auris tympani membranæ, aliisque, a διαφράσσω, ſepio, munio. G. Das Zwerchfell, Bruſtfell.

DIAPHRATTONTES, G. διαφράττοντες ὑμένες, ſunt membranæ, pleura dictæ, quæ thoracem intus ſuccingunt, & in medio ſeptum, vulgo *Mediaſtinum*, relinquunt, a διαφράσσω ſepio. Vide *Diaphragma*.

DIAPHTHORA, eſt corruptio alicuius partis in corpore, a διαφθείρω, corrumpo. G. Verderbung.

DIAPLASIS, eſt membri luxati vel fracti reſtitutio, a διαπλάσσω conformo.

DIAPLASMA, eſt vnctio ſiue fomentum a διαπλάσσω illino.

DIAPNOE, idem quod *Diaphoreſis*, a διαπνέω perſpiro. G. Die Ausdämpffung, Ausdunſtung.

DIAPYETICA, ſunt medicamenta pus maturantia, a διαπυέω ſuppuro.

DIA-

DIARIA FEBRIS, idem quod *Ephemera.*

DIARRHOEA, Gr. διάῤῥοια, eſt copioſus alui fluxus, in quo liquida egeruntur absque dolore, ſanguine, pure. Diarrhœa in multis morbis euenit, præſertim in quibusdam febribus & habet ſuas ſpecies. I. *Grauis* eſt, vbi paucis interuallis, interdum ferme citra remiſſionem, copioſe, per repetitos fluxus, nunc maiores, excretis primo fœcibus, humores expelluntur viſcidi, aquei, bilioſi, flaui aut aliter conſtituti, vna cum muco quodam fundum matulæ occupante: adſunt febris, anxietas, virium lapſus, neque dolor vrget, ſed murmur auditur ſubinde, cum deiectio fit, podex tamen nonnihil dolet, nauſea vel vomitus ſæpe incidunt, & potus vel cibus ingeſtus vna tranſit. II. *Seroſa*, vbi tantum aquea & fluida prodeunt, cum murmure, tenesmo & aliquo dolore: hæc phthiſi, hydropi, ſcorbuto &c. familiaris eſt, ac ſubinde in iis, qui ſunt frigori ſuſtinendo minus validi, vel quoque a pedibus refrigeratis accidit. III. *Maligna*, quæ eſt in peſte, febribus malignis, variolis, morbillis cum recedere putantur ad interiora, contingit, in hac vires ſubito deiiciuntur, & anxietates non leues oriuntur. Humores ſunt omnis generis, ſæpe fœtentes, atque ſi a variolis, etiam cruſtæ & pelliculæ in excretis, quaſi hac via exirent variolæ, ipſæ apparent. IV. *Critica* dicta, quæ cum leuamine euenit in morbis, vel etiam in ſanis, quos niſi ſubinde diarrhœa iuuerit, male habent. V. *hypercartharſis*, ſiue *ſuperpurgatio*, id eſt diarrhœa valida a medicamento purgante, aut emetico excitata, a διαῤῥέω perfluo. G. Bauch-Fluß, Durchlauf, die Ruhr.

DIARTHROSIS, ſiue ABARTICVLATIO, & COARTICVLATIO, ſeu DEARTICVLATIO, eſt compoſitio oſſium ab inuicem ſeparatorum ad euidentem, validum, facilemque motum comparata: qualis eſt in brachio, manibus, femore, pede &c. Vide *Articulatio.* Ex διὰ per, ex, ἄρθρον membrum, articulus. G. Gliederung.

DIASCORDIVM, eſt medicamentum aliquod compo-

ſitum, electuarii conſiſtentia, vſitatiſſimum, a Fracaſtorio autore inuentum, Antidoton famoſum.

DIASTOLE, eſt arteriarum, auricularum & ventriculorum cordis per impreſſum ſanguinem dilatatio, quæ actio eſt oppoſita ſyſtolæ, qua ſanguis per diaſtolen acceptus comprimitur, & expellitur; ex διὰ per & στέλλω mitto. G. Oeffnung des Hertzens.

DIATERETICA, eſt pars hygieines, qua ſanitas firma conſeruatur, quæ pro ætate & conſtitutione hominis varia eſt, ex διατηρέω ſeruo. Vide *diæta.*

DIATESSARON, eſt medicamentum ex quatuor ingredientibus compoſitum. Sic appellatur theriaca diateſſaron, ex ariſtolochia nempe, gentiana, baccis lauri & myrrha, quæ melle excipiuntur, ex διὰ, ex & τεσσάρων, quatuor. G. Vieh-Theriack. Sed nomen nimis vile, pro tam egregio medicamento.

DIATHESIS, eſt diſpoſitio corporis ſani vel morboſi, qua ad actiones peragendas bene vel male ſumus diſpoſiti, a διατίθημι diſpono.

DIAZOMA, idem quod *diaphragma* ſeu *ſeptum tranſuerſum*, ex διὰ & ζῶμα cingulum.

DICHALCVM, eſt pondus duorum æreolorum, continens tertiam oboli partem. Obolus enim habet æreola ſex.

DICHOPHYIA, eſt capillorum vitium, quando extrema eorum bifariam plerumque in partes finduntur, ex δίχα dupliciter, & φύω creſco. G. Spaltung der Haare.

DICROTVS, eſt pulſus bis feriens, ex δὶς bis, & κρούω pulſo.

DICTAMNVM, DICTAMNVS, duplex hodie in officinis datur, alter Germaniæ incola, de quo vide *Fraxinella;* alter Creticus, qui origani ſpecies eſt; folia habet obrotunda, & parum acuta, lanuginoſa, odorata, ſaporis acris. Flores cum verticillis in longas & laxas ſpicas congeruntur, coloris purpurei, in ſingulis floribus galea eſt erecta, bifida, ſubrotunda, barba tripartita;

tita: ſemina quatuor ſubrotunda, in capſula, quæ flori tanquam calix inſeruiuit, incluſa; radix parua, numeroſa: creſcit hæc planta in inſula Creta, quæ hodie vocatur Candia, vnde ad nos ſicca defertur; nomen accepit a Dicta, monte illius inſulæ: ſed alii deducunt ἀπὸ τοῦ τίκτειν a pariendo, quod parientibus opituletur. G. Cretiſcher Diptam.

DIDYMI, ſunt gemelli, vnico partu editi. Item teſticuli, a δύω duo.

DIES CRITICI, vide *Critici dies.*

DIGASTRICVS, eſt muſculus biuenter, qui a proceſſu mammiformi ortum adipiſcitur, deſcendens tendinem facit, quo per muſculum ſtylohyoideum, & ligamentum annulare oſſis hyoidis tranſit, inde rurſus carnoſus fit, & in parte menti interiori mediaque interius deſinit; & maxillam inferiorem deorſum trahit, ex δίς bis, & γαστὴρ venter. G. Der zweybauchige muſcul.

DIGERENTIA, vocantur medicamenta, quæ vulneri, aut vlceri applicata, illa in hanc conditionem diſponunt, vt bonum in iis naſcatur pus, quod fit liquida allata conſeruando ab acredine, & vaſcula excreſcentia ita moderando, vt nec luxurient, nec exedantur nimis, vel arida fiant. *Digeſtiua* quoque vocantur. G. Eyter machende Mittel.

DIGESTIO, in phyſiologia dicitur illa ciborum in ore comminutorum, ſaliuaque permixtorum vlterior in ventriculo elaboratio, qua illorum priſtina ſtructura diſſoluitur, vnde maſſa mollis euadit & idonea, quæ inteſtina tenuia ſubeat, atque acceptis ibi nouis ſuccis ſubacta chylo conſtituendo aptam ſe præbeat. Apud chymicos digeſtio eſt, cum tincturæ, infuſiones, &c. blando ignis calore fouentur, vt res crudæ in iis latitantes diſſoluantur, craſſæ incidantur, viresque affuſo liquido communicent, inutiles vero in fundo deſidant; atque hæc peragitur arena calefacta, fimo equino, athanore &c. G. Digerirung.

DIGESTIVA, vide *Digerentia.*

DIGITALIS, eſt planta quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, craſſum inſtar pollicis, anguloſum, villoſum, rubicundum, excauatum: folia fere verbaſco ſimilia, oblonga, acuta, in margine inciſa, villoſa, ſuperne atro-virentia, inferne incana: flores monopetali tam ſingularis ſtructuræ, vt perfecte referant digitabula, parte anteriori in bina labia ſunt diſciſſi, coloris purpurei, iuxta caulium longitudinem plerumque naſcentes, pedunculis breuibus villoſis caulibus adhærentes; his floribus delapſis ſequitur fructus oblongus, villoſus in duas cauernulas diuiſus, ſemina exigua continens. Radix eſt fibroſa, amara. G. Fingerhut, Fingerkraut.

DIGITVS, ſiue δάκτυλος. Singulis manibus, ſingulisque pedibus tribuuntur quinque. In manu habemus *pollicem*, *indicem*, *medium*, *annularem*, & *auricularem*. In pedibus propriis nominibus non gaudent. Eſt idem quædam menſuræ ſpecies, quibus rerum interualla metimur. G. Finger.

DIGLOSSON, ſeu HYPOGLOTTON, vocatur etiam *laurus Alexandrina*, Latinis *bislingua*, quod ſupra folium, aliud foliolum linguæ ſimile gerat, ex δὶς duplex, & γλῶσσα lingua. G. Zungen-Blat.

DILATATIO, eſt, cum meatus vel receptacula plus debito diſtenduntur, vt in varice, aneuryſmate &c. Gr. ἐυρυσμὸς, ab ἐυρύνω dilato, amplio. Item, ſignificat diaſtolen cordis. Erweiterung Außſtreckung.

DILATATORIVM, eſt inſtrumentum chirurgicum quo vterus, vel os eius dilatatur & aperitur; vocatur etiam *ſpeculum* & *dioptra*, quia per id in os vel vterum introſpicimus. G. Ein erweiterndes Inſtrument.

DILVENTIA, ſunt quæ permiſta alicui fluido, eius partes magis fluidas, vel partes antea non fluidas, iam fluidas reddunt, ea lege ne immutent partes ipſas. G. Verdünnende Mittel.

DILVTVM, dicitur quod eſt aqua mixtum; vnde vinum aqua mixtum dicitur *Dilutum*. *Dilutum* vero ſubſtantiuum factum, eſt id liquidum, in quo aliquid certo

to tempore maceratum & infuſum fuit: vt ſi in vas vini appoſitum abſinthium fuerit, deinde poſt interiectum tempus abſtractum, id vinum abſinthii *dilutum* vocatur, idem quod *infuſio.*

DINICA, ſunt medicamenta contra vertiginem, a δίνη vertigo.

DIOBOLON ſiue GRAMMA, eſt obulorum duorum pondus, ſiue ſcrupuli vnius, ex δὶς & ὄβολος.

DIOPTRA, ſpeculum matricis, ſiue dilatatorium, quo vterus, in fœtus mortui extractione, eiusque vlcerationum inſpectione, dilatando ampliatur, a διόπτομαι perſpicio. G. Ein Mutter-Spiegel.

DIORTHOSIS, eſt operatio chirurgica, qua membra aut corpora curua in debitum ſtatum reſtituuntur, a διορθόω, corrigo, emendo.

DIOTA, eſt vas circulatorium a duabus auribus, vtrumque brachium lateribus applicatum amplexantibus dictum. Huius inferior pars eſt in modum cucurbitæ, cui impoſitus eſt alembicus, in ſummo canalem, qui liquori infundendo inſeruit, habens, in loco autem conueniente duobus roſtris incuruatis & in cucurbitam a capitello humorem condenſatum deuehentibus præditum, ex δὶς duo & οὖς auris. G. Ein zweyhencklicht faß, das zwey öhr hat.

DIPHRYGES, eſt genus recrementi metallici, quod ſubſidet, dum æs in fornace fuſum aqua frigida perfunditur.

DIPLASIASMVS, eſt morborum reduplicatio: item duo muſculi brachii circumductioni inſeruientes, a διπλάσιος duplo maior.

DIPLOE, eſt vas duplex, quod chymicis vſu venit, vti quando vas continens alio vaſi arena, cineribus aut aqua repleto imponitur. G. Ein zweyfach Faß. a διπλόω duplico. In anatome autem eſt cranii duplex tabulatum, paries, ſquama, ſeu lamina: ſiue potius eſt ſubſtantia cellulofa, inter vtraſque lamellas, quibus conſtat cranium, interiecta, in qua continetur ſubſtantia medulloſa cranii.

DIPLO-

DIPLOMA, idem quod *diploe.* Sumitur aliquando pro linteo complicato, πτύγμα *Æginetæ*, πτύγμα ῥάκκ δίπλωμα *Hesychio*, Plagella, *Aurel.* G. Eine Compresse item ein Distilier-Zeug.

DIPSACVS, est planta, quæ habet caulem quatuor vel quinque pedes altum, ramosum, striatum, spinis quibusdam paruis cinctum: folia sunt longa, lata, bina opposita, iuxta longitudinem caulis & ramorum in dorso & latere hirsuta. Flos est flosculosus, flosculis scilicet in capitulum quoddam collectis fauis æmulum; capitulum autem componitur ex plurimis foliis imbricatis squammarum instar positis, & axi medio affixis, e quorum alis surgunt flosculi multifidi, embryonis parti supremæ insidentes, & abeuntes deinde in semen plerumque striatum, quadrangulare, oblongum: radix læuis, candida, impense amara est. Est carduus fullonum. Eius folia ita constituta sunt, vt circa truncum alterum excipiat alterum, ita vt catini instar aquam semper seruent, ac si truncus sitiret, ideoque rorem vel imbrem reciperet, quo velut ad abigendas sitis iniurias abutatur, hinc a διψάω sitio. Latinis *Labrum Veneris*, nempe a foliorum habitu, quæ intra se humorem nunquam non retinent. *Carduus* vero *fullonis* cœpit appellari, quod ea rudes pannos, velut echino quodam, expoliunt, detractisque floccis concinnant. G. Carten-Distel, Weber-Karten. Vide *diabetes.*

DISCRIMEN, fasciarum species est, quæ in frontis & temporum phlebotomia adhibetur.

DISCVTIENTIA, sunt medicamenta, quæ liquidum in vasis, vel extra ea, siue stagnans, siue coagulatum subtilitate sua dissoluunt, dissipantque sine solutione sensibili continui in externis. G. Zertheilende Mittel.

DISLOCATIO, idem quod *Luxatio.*

DISPENSATIO, pharmacopoeis dicitur, quando simplicia alicuius compositionis ordine disponuntur, ne quid ingredientium omitti possit.

DISPENSATORIVM, dicitur *liber pharmaceuticus,* con-

continens omnia medicamenta, tam ſimplicia quam compoſita, ſecundum mentem doctorum, qui in hac vel illa prouincia aut vrbe praxin exercent, vti eſt Amſtelodamenſe, Londinenſe, Brandenburgicum, &c. Dicitur quoque *Pharmacopœa.* Ex hiſce medicamentis ſecundum normam, & doſin officina pharmaceutica inſtruitur. G. Apotecker-Buch, Apotecker-Taxe.

DISPOSITIO, eſt habitus, quo ad actiones peragendas, bene vel male ſumus diſpoſiti. Vide *Diatheſis.*

DISSEPTVM, idem quod *Diaphragma.*

DISSIMILARES, partes ſunt, quæ in varias partes ſibi diſſimiles diuidi poſſunt; vt manus, vena, muſculus, quibus opponuntur ſimilares. G. Ungleiche Theilung.

DISSOLVENTIA, idem quod *Diſcutientia.*

DISSOLVTIO, eſt, quando metalla, lapides, ſalia, reſinæ, aut aliud quid in ſpiritu vini alioue liquore diſſoluuntur. Vel quando corpora arte chymica, in ſua elementa rediguntur. G. Auflöſung.

DISTENSIO, eſt, quando partes ab alio inflantur, dilatantur, & relaxantur, vt ex efferueſcentiis vel contractionibus, in inteſtinis concitatis, oriuntur flatus & non raro preſſiones doloreſque. G. Außſtreckung, Ausdehnung.

DISTICHIA, & DISTICHIASIS, eſt duplex pilorum in palpebris ordo: quando ſcilicet ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubcreſcit, qui protinus intus ad oculum tendit, vnde continuus lachrymarum defluxus. Gr. διςιχίασις, ex δὶς bis, & ςίχος, ordo. Alias vocatur διςριχίασις, ex δὶς & θρὶξ pilus.

DISTICHVM, vocatur hordeum minus ſeu æſtiuum: ſic dictum quod ſpica tantum duos granorum ordines habeat.

DISTORSIO, eſt, cum partes ſitu aut figura peccant. G. Verdrehung.

DISTRIBVTIO, intelligi poteſt de quocunque humore ſingulari per corpus diſtributo; vt cum chylus ex ventriculo

triculo & inteſtinis papillas inteſtinales (a WILLISIO *tunica glanduloſa* dicta eſt) ſubit, & per venas lacteas, ductumque chyliferum, in venam ſubclauiam exantlatur, vt vna cum ſanguine circuletur & purpureo colore induatur. Vel quando ſanguis ex corde, & ſuccus cerebralis ex neruis per totum corpus diſtribuitur, & talis diſtributio vocatur ἀνάδοσις. Verum de excrementis, dicitur διαχώρησις. G. Austheilung.

DIVRESIS, Gr. διούρησις, eſt vrinæ per renes ſecretio, quæ hoc modo peragitur: adiacent arteriis renalibus exiguæ glandulæ, vel laterales arteriolæ cincinnatæ, quibus ſerum a ſanguine ſecernitur, & per canaliculos exiguos, (ex quibus renum ſubſtantia maxima ex parte conſtat) ad carunculas papillares, & deinde ad peluim, vreteres, veſicamque foras deducitur, ex διὰ per & οὖρον, vrina. G. Abſonderung des Urins.

DIVRETICA, ſeu VRETICA, vrinalia medicamenta, quæ ſanguinem incidendo & diſſoluendo, ſerum per renes, ad veſicam copioſius determinant, ex διὰ per, οὖρον vrina. G. Harn oder Waſſer treibende Mittel.

DODECADACTYLVM, ſiue DVODENVM, ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλος, i. e. proceſſus duodecim latorum digitorum longitudinem habens, ab Herophilo primum denominatus eſt, qui & flexuram inſtar C notauit: eſt inteſtinorum tenuium primum, a ventriculi pyloro incipiens, & primo fere perpendiculariter, deinde horizontaliter, a dextra abdominis parte verſus renem ſiniſtrum, excurrit: recipit, ad trium vel quatuor digitorum diſtantiam a pyloro, oſcula ductus cholidochi & pancreatici, pro bilis & ſucci pancreatici ſuſceptione. Tunicarum eius craſſities maior, quam reliquorum tenuium; ſed cauitas vere minor, glandulas BRVNNERI copioſiſſimas habet: terminatur vbi ieiunum incipit, ex δώδεκα duodecim, & δάκτυλος digitus. G. Der zwölff Finger Darm.

DODECAPHARMACVM, eſt compoſitio conſtans ex duo-

duodecim ſimplicibus, vt vnguentum Apoſtolorum. Ex δώδεκα duodecim, & φάρμακον medicamentum.

DODRANS, eſt pondus vnciarum nouem. Item menſura nouem digitorum, alias palmus maior Latinis, & Gr. σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaque cauliculus vocatur, qui longitudine nouenos æquat digitos.

DOGMATICA MEDICINA, ſeu RATIONALIS, quæ ex obſeruatis & analogia ratiocinatur: huius author fuit *Hippocrates*, & poſt eum *Galenus*, qui experientiæ rationem addidere, ita a δοκέω cenſeo. G. Eine regelmäßige und verſtändige Artzney.

DOGMATICI, ſunt, qui experientiæ rationes inquiſiuerunt.

DOLICHOS, eſt ſmilax hortenſis ſeu phaſeolus, eſt inter leguminum ſpecies: nomen accepit a longitudine ſiliquarum aut fructuum, δόλιχος enim eſt longus.

DOLOR, Gr. ἄλγημα, ὀδύνη, πόνος, eſt ingrata perceptio in mente orta, quod neruus, ex cerebro originem habens, tam valide per cauſas diſtendatur, vt periculum ruptionis incurrat. Si autem rumpitur, non amplius ille dolet, ſed rami neruoſi laterales, iam magis quam ante diſtracti, eum ſenſum excitant. Pro varietate etiam variant nomina, vt *algens*, ſi frigus adſit: *grauatiuus*, ſi caput vel alia pars grauatur: *pungens*, quando gladii inſtar pungit: *oſteocopus*, quando dolor circa oſſa eſt: *ſtupidus*, ſi vix ſentiatur, aut ſaltem ferri poſſit: *tenſiuus*, quando tenſio adeſt. Sic a parte affecta, etiam varia ſortitur nomina. In capite *cephalalgia*, *cephalæa*, *hemicrania*, *crapula*, *&c.* circa articulos, *arthritis* dicitur. In renibus *nephritis*, in aluo *colicus* &c. G. Der Schmertz.

DORIA HERBA, eſt ſpecies ſolidaginis Saracenicæ. Nomen accepit ab *Andrea Doria*, Genuenſi duce, qui eam ex Africa attulit.

DORONICVM, eſt planta hodie officinalis, ſed veteribus omnibus incognita. Arabes fere principalibus confectionibus ſuis indiderunt. Sed an nos illud, quod ipſi

adhi-

adhibuerunt, habeamus, iustissime dubitatur. Illud, quod sic vocant hodie herbarii, habet folia ampla, subrotunda, viridia, lanuginosa, cucumeris satis similia, sed magis exigua, & molliora: caulis pedem circiter altus est, parum lanuginosus, rotundus, striatus, in summitate in plures ramusculos diuisus, floriferos: flos est radiatus astere maior, flauus: huiusque discus ex flosculis, corona ex semiflosculis componitur, semen est papposum, minimum, nigricans, calidum est, ac sudoriferum insigne. Radix composita est ex radiculis oblongis, rotundis, tuberosis, nodosis, digiti minoris crassitie, ex viridi pallescentibus, plures ex vno capite tenuibus quasi filis dependent, saporis subacris, subdulcis, ad glycyrrhizam accedentis, odoris nullius, saporis minus aromatici, quam glycyrrhiza. Hæc quibusdam suspecta est & venenata habetur, quia quibusdam animalibus exitiosa deprehensa fuit, vnde non doronicum, sed dæmoniacum appellat Marantha, & forte quia gustata in faucibus relinquit aliquam acrimoniam, & infesta dulcedine os replet; qui venenatam dixerunt, crediderunt esse aconitum Theophrasti. Auicennæ *durinigi* & *doronigi*, atque hinc deuoluitur *Doronicum*. G. Gemsen Wurtzel.

DORSVM, seu tergum, pars thoracis posterior dicitur Gr. νῶτον. *Dorsum manus* vel *pedis*, est exterior eorum facies. Ita gibba nasi, scapulæ & ilii ossis pars etiam dorsum appellatur. G. Der Rücken.

DOSIS, est medicamenti determinata portio, siue quantum vnica vice exhibetur vel propinatur, a δίδωμι do. G. Gewisse Maß einer Artzney.

DOTHIEN, Gr. δοθιὴν, idem quod *Furunculus*.

DRABA, vide *Arabis*.

DRACHMA, est & pondus & mensura. *Ægyptiaca* fuit olim & *Attica*. Illa pendebat obolum, hæc vero scrupulos tres, vel obolos sex, vt & hodie in officinis. Octo hodie constituunt vnciam: olim ὁλκὴ dicta fuit, & signabatur cum Δ quod ab inferiore parte • habebat, quandoque

doque manipulum significat, a δράττομαι prehendo, manu corripio. G. Eine Drachme, der vierte Theil eines Loths, ein Quintlein.

DRACO HERBA, est planta, quæ habet caules plures, tres pedes altos, tenues, duros, parum angulosos, folia plurima gerentes longa & angusta instar lini, odorata, coloris viridis, obscuri, splendentia, saporis acris, aromatici, cum dulcedine quadam grata anisum referente. Flores in summitate caulis crescunt instar abrotani, sed minimi, his succedunt fructus parui, rotundi, & squammosi, qui singuli continent semen: radix longa, ramosa: est herba non insuauis odoris ac saporis: eius nomen videtur fuisse *taracon, tarchon, tragum, tragium &c.* hinc mutato T in D, oritur *draco.* Vocatur etiam *dracunculus esculentus.* G. Dragon.

DRACO ARBOR, est arbor exotica, cuius lachrymæ rubicundum & sanguineum fundunt succum resinosum, vnde ei nomen impositum *sanguis draconis*: additur *draconis*, quoniam profluit ex arbore *dracone* dicta, ex cuius cortice vel inciso, vel sponte destillat. G. Drachen-Blut.

DRACONIS sanguis etiam vocatur *lapathum rubrum*, cuius folia costas habent obscure rubicundas, seu sanguineas.

DRACONTIA, est planta, quæ habet vnicum caulem tres pedes circiter altum, pollicis crassitie, erectum, cortice tectum cutim serpentis referente: folia profunde incisa in magnas, varias, & profundas lacinias, angusta, polita, carnosa, splendentia, caulibus longis & fungosis adhærentia; cætera vt in aro: radix est crassa, fere rotunda, carnosa, externe coloris flauescentis, interne albescentis, saporis dulcis: crescit hæc planta in locis umbrosis, præsertim in regionibus calidis. *Dracontium, Dracunculus, Serpentaria.* Nomen a figura sumpsit: caulis enim glaber purpureisque respersus lituris, versicolori facie, corpus anguinum repræsentat, & æquat longitudine. Vertex quoque sinuoso oris hiatu, linguam exe-

rens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt quod veteribus etiam Romanis *colubrina* ac ſerpentaria nuncupata ſit: vel ſic dicta, quod e terra ad primas ſerpentium vernationes exeat, rurſusque cum iisdem ſe in terram recondat. G. Schlangenkraut, Drachenwurtz.

DRACVNCVLVS, idem quod *Dracontia.* Item lumbricus longus, planus, non admodum latus, albus, qui cruribus Indorum frequenter innaſcitur, *vena medinenſis* ab auctoribus Arabicis vocatur. Morbus eſt Europæ incognitus, ſed Indis admodum familiaris.

DRAGMA, idem quod *Manipulus.*

DRAGMIS, idem quod *Pugillus.*

DRASTICA, ſunt medicamenta præſentiſſima & multarum virium; in ſpecie ſic vocantur purgantia fortiora. a δράω facio. G. ſtarcke Artzney.

DROPACISMVS, eſt medicamentum externum, partibus rubefaciendis, adeoque motum in iis excitando, dicatum, quo membra externa omnia extenuata, reſoluta, frigida & humida, oblini ſolent. Eſtque vel ſimplex vel compoſitus. *Simplex* ex pice modica oleo liquata, conſtat. *Compoſitus* præter picem oleo liquatam, recipit etiam piper, pyrethrum, bitumen, ſemen roriſmarini: & ſi opus ſit ſiccare, *ſulphur viuum, ſalem, cinerem ſarmentorum;* ſin vellicare, *euphorbium.* Forma varia eſt, quidam enim emplaſtri referunt, alii cataplaſmatis formam. Lat. *Picatio,* Gr. δρώπαξ G. ein Pech-Pflaſter, Pech-Haube. Vocatur etiam *Dropaciſmus.*

DROSOMELI, vide *manna.*

DRYS, Gr. δρῦς, quercus, veteres omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt: poſterioribus δρῦς omnem arborem glandiferam tantum ſignificat, & præſertim *Quercum.*

DRYPETES, Gr. δρυπετὴς, ſic vocatur oliua aut quilibet alius fructus præ maturitate plena ſponte deciduus, ex δρῦς arbor, vt apud veteres, & πίπτω cado, antiquo more πέτω. Latine *drupa.*

DRYOPTERIS, eſt filicis ſpecies, & proprie polypo-

dium

dinm quercinum, ex δρῦς quercus, & πτέρις ala, quod folia alarum in modum se expandant.

DVCTVS CHYLIFERVS, est canalis, qui a superiori receptaculi parte oritur, siue est tantummodo receptaculum in arctiorem canalem protractum, simili, tenui, membranosa, satis tamen firma, tunica formatum, valuulis instructum, idcirco vbi chylo repletus, candidus apparet, vbi vero inanis collabitur, ægre, nec nisi ab exercitato reperitur, ab hac origine (sæpe duplici, mox coeunte) flexuoso quodammodo mox recto itinere adscendit, in media corporum vertebrarum thoracis sede, medio inter venam sine pari a dextris & aortam descendentem a sinistris loco; ita tamen vt aorta ipsi maximam partem incumbat: & hic est locus ille, vbi certissime in quocunque cadauere reperiri potest ille ductus; nam licet inanis & collapsus sit omnino, leui ibidem loci, inter azygam & aortam vulnusculo pleuræ inflicto, atque illa paululum distracta, certo reperitur: pergit dein a descripto loco, semper incumbens vertebris, sub oesophago, subter arcum venæ azygæ; (quæ arcum venosum in dextro latere, vti arteriosum aorta in sinistro format,) inde supra corpora vertebrarum sinistrorsum inclinat, pergit subter soporalem arteriam sinistram, vsque ad medium vltimæ ceruicis vertebræ, toto hoc decursu, sæpe insulas maiores, minores, vario loco efformans; decurrit in cellulosa quadam substantia, sæpe vt alibi in corpore, pinguedine infarcta, sub pleura membrana, adeoque extra thoracis cauum, æque ac vasa spermatica, vreteres &c. hac ratione extra cauitatem abdominis, sub peritonæo decurrere dicuntur: postquam ad mediam vltimæ ceruicis vertebræ sedem sinistrorsum inclinando adscendit, ibi arcus forma incuruatus, sinistrorsum deorsum tendit, pone venam iugularem internam sinistram, & terminatur vt plurimum in venam subclauiam sinistram, a parte postica, sub valuulis venæ iugularis internæ: præter valuulas semi vtriculares, & geminatas, quæ in toto hoc ductu reperiuntur, quæque parte sua conuexa receptaculum chyli,

parte concaua venam ſubclauiam reſpiciunt, datur & altera ſemilunaris, aperturæ ductus thoracici in venam ſubclauiam appoſita, ita vt cornua eius venam ſubclauiam reſpiciant, admittens liquidum ex ductu in venam ſubclauiam, ſed regreſſum ipſi negans. Vſus eſt chylum & lympham verſus cor, ex inteſtinis, & partibus inferioribus vehere & adducere: hinc non incongrue dici poteſt, vena caua chyli & lymphæ. vid. *ſacculus chyliferus*. G. der Milch-Canal.

DVCTVS COMMVNIS. vid. *Veſica fellis*.

DVCTVS HYGROBLEPHARI, ſunt quidam ductus, qui intra palpebras ſuccum exonerant lymphaticum, quo oculi continuo, ne areſcant, irrigantur, ex ὑγρὸν, humidum & βλέφαρον, palpebra. Der Augenlieder Waſſer-Röhre.

DVCTVS HYGROPHTHALMICI, idem ac *ductus Hygroplephari*, ex ὑγρὸν humidum & ὀφθαλμὸς oculus.

DVCTVS LACHRYMALES, ſunt, qui omnem lympham, qua oculi irrigantur, ſuſcipiunt, & per narium oſſa incedentes in nares ſeſe exonerant. G. Der Trähnen-Kanal.

DVCTVS PANCREATICVS, eſt canaliculus, ex pancreate ortum ducens, qui iuxta, vel non procul a ductu bilario inteſtino inſeritur; ſuccum vehit lymphaticum, quem in inteſtinum duodenum mittit, ad cibum (a fermento acido ventriculi & bilis admixtione) volatiliſandum & fermentandum. Inuentus fuit 1641. a MAVRITIO HOFFMANNO in gallo Indico. Mox IO. GEORG. VIRSVNGVS in homine a ſe viſum & inuentum tabulæ æneæ inciſum Patauii 1642. publicauit, vnde ipſi nomen eſt *ductus Virſungiani*. Deinde a *Fr. de le Boe Syluio* & *Regnero de Graaf*, pluribusque aliis circa illum illuſtrandum laboratum fuit. Vide *Callicreas*. G. Der Pancreatiſche Kanal.

DVCTVS RORIFERVS, ſic a *Ludou. Bilſio* dictus, idem eſt quod *ductus chyliferus*.

DVCTVS SALIVARES, ſiue ſaliuarii, ſunt meatus qui a glan-

a glandulis maxillaribus, parotidibus, ſublingualibus, & glandulis paruis, per totam membranam oris, præcipue per labra, palatum, buccas ad linguam diſperſis producti, ſuccum ſalivalem effundunt in os ad cibi ſolidioris dilutionem, miſtionem, ſolutionem, maſticationem, deglutitionem, & nonnullam fermentationem promouendam. G. Speichel Röhre.

DVCTVS THORACICVS, idem quod *Ductus chyliferus.*

DVCTVS VMBILICALIS, vide *Funiculus vmbilicalis.*

DVCTVS VRINARIVS, idem quod *Vreter & Vrethra.*

DVCTVS VIRSVNGIANVS; idem quod *Ductus Pancreaticus.*

DVLCAMARA; ſeu GLYCYPICRIS, eſt ſolani ſpecies, ſic dicta quod ſaporem inter dulcem & amarum habeat; flore & fructu quidem refert ſolanum, verum ad diſtinctionem aliorum ſolanorum, dicitur ſolanum ſcandens, & non habet vires narcoticas ſolanorum; ſi pars recenter auulſa manducetur, per totum os amaritiem diffundit, & paulo poſt dulcedinem mellitam. G. Je länger, ie lieber, Bitterſüß.

DVLCEDO AMORIS, vide *Clitoris.*

DVLCORATIO, idem quod *Edulcoratio.*

DVELLA, eſt tertia vnciæ pars, octonis ſcrupulis terminata.

DVODENVM INTESTINVM, vide *Dodecadactylum.*

DVPONDIVM, pendet drachmas quatuor, ſeu ſemiunciam. G. Ein Loth.

DVRA MATER, vide *Mater dura.*

DYSÆSTHESIA, eſt difficultas ſeu vitium ſenſuum, ex δὺς difficile, & αἰσθάνομαι ſentio.

DYSCINESIA, eſt mouendi impotentia, ſiue ſit imminuta, ſiue abolita. G. Da man ſich nicht bewegen kan.

DYSCRASIA, eſt inæqualis particularum in ſanguine,

vel ſucco neruoſo mixtura, a δὺς difficile, & κεράννυμι miſceo, tempero.

DYSECOIA, Gr. δυσηκοΐα eſt audiendi difficultas, ex δὺς difficile & ἀκέω audio. G. Harthörung/ Taubheit.

DYSELCES, (cui opponitur *Euelces*, vide ſuo loco) eſt is, qui vlceribus curatu difficillimis laborat, ex δὺς difficile, & ἕλκος vlcus. G. Der böſe Geſchwer hat.

DYSENTERIA, Lat. *Tormina*, eſt diarrhœa cum teneſmo leuiore vel grauiore, totiusque ventris torminibus, ac ſanguinis, etiam puris excretione; hiſce accedunt anxietates magnæ, deiectiones frequentes, quæ ſæpe habent breuia interualla, deinde mucus & pelliculæ prodeunt, quando dyſenteria alba dici ſolet; ſiti adhuc, febri, inquietudine, viriumque imbecillitate laborant. Sed dyſenteriæ aliquando epidemicæ ſunt, aut cum peſte, & in vrbibus vel caſtris multos vno tempore affligunt. Nonnunquam excreta halitum exſpirant, quo adſtantes inficiunt. a δὺς difficile, ἔντερον inteſtinum. G. Die Rothe Ruhr/ der Blutgang.

DYSEPVLOTICA, ſunt vlcera maligna, curationem reſpuentia, ex δὺς difficulter, & ἐπελόω, cicatricem induco.

DYSODES, δύσοσμος vel δύσοδμος. Eſt omne illud quod male olet, vt excrementa. Ei opponitur *Euodes*, ex δύς difficile, & ὄζω oleo. G. Stinckende Sachen.

DYSOREXIA, eſt appetitus diminutus, ex mala ſuccorum in ventriculo diſpoſitione, ex δὺς difficile, & ὀρέγω cupio. G. Wenn man keine Luſt zu eſſen hat.

DYSPATHIA, eſt patiendi difficultas, cui opponitur *Eupathia*, ex δὺς difficile, & πάχω patior. G. Ungedultig.

DYSPEPSIA, eſt difficultas cibos concoquendi, ſeu attenuandi, & ſubigendi per liquida affuſa in ventriculo & inteſtinis, vnde non raro hi ſequentes ſuam naturam, quam extra corpus animale induiſſent in ſimili calido humidoque loco, in nidorem, vel aciditatem conuertuntur: ei

ei oppositum est *Eupepsia*, ex δὺς & πέπτω coquo. G. Unvaulichkeit des Magens.

DYSPHONIA, est loquendi difficultas, ex mala organorum dispositione, ex δὺς difficile, & φωνέω voco. G. Schwere zu sprechen.

DYSPHORIA, est tolerandi vel patiendi difficultas, ex δὺς ægre, & φορέω patior, tolero.

DYSPNOEA, est respirandi difficultas, cum dolore & fatigatione ab organis respirationis vitiatis, obsessis, aut irritatis orta. Habetque duos gradus, nempe asthma & orthopnœam, de quibus suo loco; ex δὺς difficile & πνέω spiro. G. Schwer Athem, Engbrüstigkeit, Keichen.

DYSTHERAPEVTA, sunt morbi curatu difficiles, ex δὺς peruicaciter, & θεραπεύω curo. G. Kranckheiten, die nicht leichtlich weggehen.

DYSTHYMIA, est animi ægritudo, ex δὺς ægre, & θυμὸς animus. G. Schwermüthig.

DYSTOCIA, est partus difficilis, siue præter ordinarium cursum fœtus in lucem editio. Hoc fit quando nempe oblique, transuersim vel pedibus primo egreditur, vel cum viæ ex inflammatione, vel alias angustæ sint, vel cum fœtus magnus, debilis, obesus, vel mortuus sit, ex δὺς difficile, & τίκτω pario. G. Schwere Arbeit in der Geburt.

DYSVRIA, est mingendi difficultas, ab organis male dispositis, a calculo, arenis vel viscidis humoribus obstructis, plerumque cum ardore vrinæ, ex δὺς male, & οὖρον vrina, G. Harnstrenge, Harnwinde.

E.

EBENVM, EBENVS, vel HEBENVS, est arbor durissimi, grauissimi & nigerrimi ligni. G. Ebenholtz-Baum.

EBISCVS, idem quod *Hibiscus*, vide *Althæa*.

EBVLLITIO, ab ebullire, est liquorum, mediante igne rarefactio. Vel quando alcalia & acida mutuo commi,

miſcentur, vt in efferueſcentiis. G. Das Sieden, Aufkochen.

EBVLVS, ſeu ſambucus humilis, a quo vix differt, niſi quod ſit multo humilior. Gr. χαμαιάκτη. G. Attig, Niederholder.

ECBOLICA, ſunt medicamenta, quæ fœtum in partu difficilli expellunt. Item medicamenta quæ abortum concitant, ab ἐκβάλλω deiicio.

ECCATHARTICA, vide *catharticum*, ab ἐκκαθαίρω expurgo.

ECCHYLOMA, idem quod *extractum*.

ECCHYMOMA, ECCHYMOSIS, eſt cutis ſugillatio, a ſanguinis extrauaſatione ex vaſculis minimis cutaneis, caua quædam formantis, ab ἐκ, ex, & χυμὸς ſuccus. G. Blaue unterlauffene Flecken.

ECCOPE, idem quod *extirpatio*, ab ἐκκόπτω exſcindo. *Eccope*, eſt quoque oſſis inciſio perpendicularis abſque continui diſſolutione, remanente tantum ſigno. Hippocrates nominat *hedram*, Latini *veſtigium* vel *ſedem*.

ECCOPROTICA, idem quod *cathartica*, ſed leniora, ab ἐκκοπρόω aluum deiicio.

ECCRIMOCRITICA, ſunt iudicia de excretis particularibus, ab ἐκκρίνω ſecerno, & κρίνω iudico.

ECCRISIS, eſt excrementorum ſecretio, ab ἐκκρίνω ſecerno.

ECHIDNIVM, eſt diminutiuum ab *echium*, vide ſuo loco.

ECHINOMELOCACTOS, eſt melocarduus, planta indica, ex ἐχῖνος echinus, qui echini animalis in modum ſpinis vndique eſt obductus, ex μῆλον melo, pomum, & κάκτος carduus.

ECHINOPODA, quidam geniſtam eſſe putant, ex ἐχῖνος echinus, ob ſpinas quas habet, & πὸς pes.

ECHINVS, eſt quicquid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur, ſiue tegmen, ſiue caput, ſiue cacumen fuerit, ſic dictus quod globoſo ſpinarum agmine maris herina-

ceum

ceum mentiatur. Sic vocari possunt castaneæ, capita carduorum &c.

ECHIVM, VIPERINA, seu Ἀλκιβιάδιον, est herba, quæ habet caules lanuginosos, virides, & punctis nigris instructos: Folia oblonga, angusta, lanuginosa, aspera, saporis insulsi: flos monopetalus, infundibuliformis, ex angusto in latum instar cornu venatoris expansus, superior pars supra reliquas eminet, formatque quasi galeam: ex calice autem ad basin vsque vt plurimum secto surgit pistillum, posticæ floris parti ad instar claui infixum, & quatuor veluti stipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem semina viperini capitis æmula, quæ in calice ipso longe ampliato maturescunt; vnde herba viperina dicitur: vel quod contra ferarum ictus sint vtilia semina: vel quod florescit planta capitulis viperæ similibus, ἔχις enim & ἔχιδνα vipera est. G. Wild Ochsen-Zung.

ECLEGMA, siue LINCTVS, quem *Arabes loch & lohoch* appellant, ἐκλεικτόν, est medicamentum internum, quod consistentia inter syrupum & opiatum medium est, ex variis, aduersus thoracis, asperæ arteriæ & pulmonum affectus, vt lingatur, concinnatus, ab ἐκλείχω lingo, lambo. G. Latwerge, Leckſaft.

ECLIPSIS, est animi defectus: idem quod *eclysis*, ab ἐκλείπω deficio.

ECLYSIS, *animi defectus*, ab ἐκλύω delinquo. Vide *deliquium animi*.

ECPHRACTICVM, est medicamentum incidens & deobstruens. Vide *attenuantia*, ab ἐκφράσσω deobstruo.

ECPHRAXIS, est alicuius partis, per medicamenta incidentia deobstructio, ab ἐκφράσσω deobstruo.

ECPHYSESIS, est efflatio vel exspiratio confertim facta, ab ἐκφυσάω efflo. Vid. Efflatus.

ECPHYSIS, vide *apophysis*. Item *duodenum* significat. Vide *dodecadactylum*, ab ἐκφύω excresco.

ECPIESMA, est succus expressus. Item fœces quæ ab expresso remanent. Item caluariæ fractura, in qua partes

tes cranii fractæ, meninges premunt, ab ἐκπιέζω exprimo.

ECPIESMVS, est quædam expressio, sed maxime oculorum protuberantia, ab ἐκπιέζω exprimo.

ECPTOSIS, idem quod *excidentia* & *luxatio*, ab ἐκπίπτω excido.

ECPYCTICA, sunt medicamenta condensantia, idem quod *Incrassantia*, ab ἐκπυκάζω condenso.

ECRHYTHMVS, est pulsus, qui nullius ætatis rhythmum seu modulum obseruat, ab ἐκ ex, & ῥυθμὸς modulus. G. Ein unordentlicher Puls.

ECSARCOMA, idem quod *hypersarcosis*, ab ἐκ, ex, & σάρξ caro.

ECSTASIS, est delirium siue mentis commotio, siue fuerit cum silentio, siue cum furore, interdum vigiliæ adsunt, interdum coma, ab ἐξίστημι, grauiter deliro. Dicitur etiam is, qui ita vni rei meditandæ intentus est, quasi in cælum esset sublatus. G. Entzückung, Erstarrung.

ECTASIS, cutis est quædam in longitudinem & latitudinem extensio, ab ἐκτείνω, extendo. G. Ausspannung der Haut.

ECTHLIMMA, est vlceratio, a violenta compressione, in cutis superficie oborta, ab ἐκθλίβω exprimo.

ECTHYMATA, sunt pustulæ, siue cutis quædam efflorescentiæ, vt in variolis, &c. ab ἐκθυμιάω exhalo, euaporo. G. Eine Blatter.

ECTOME, idem quod *exstirpatio*, ab ἐκτέμνω exscindo.

ECTROPIVM, est vitium palpebrarum, quando inferior palpebra breuior est superiore, vt oculum claudere non possit, item genæ &c. aut eius inuersio, ab ἐκτρέπω euerto.

ECTROTICA, sunt medicamenta quæ abortum inferunt, ab ἐκτιτρώσκω abortio. G. Unzeitige Geburt verursachende Mittel.

ECTYLOTICA, sunt medicamenta callum consumentia, ab ἐκ ex, & τυλὸς callus.

ECZEMATA, ſunt puſtulæ rubicundæ feruidæ, & flammeæ; quidam hydroa pro eczemate, ſed male, ſumunt, ab ἐκζέω efferueſco. G. Feuer-Blätterlein.

EDVLCORATIO, & DVLCORATIO, dicitur, quando calcinata ſale grauida, aqua (vt plurimum calida) abluuntur, qua ablutione ſal inibi contentum aquæ immiſcetur. Vel dulcorare etiam dicitur, quando potiones, addito ſaccharo aut ſyrupis conuenientibus, gratiores redduntur. G. Süſmachen.

EFFERVESCENTIA, ab EFFERVERE, eſt ſubitus & inteſtinus inter ſales oppoſitos, vt alcali & acidum, interueniente aqua, cum tendentia ad mutuam deſtructionem, motus, quem nonnunquam calor aut flamma ſubſequitur, vt in calce viua, fœno madide repoſito, & miſcelis chymicis. G. Das Aufſieden, Außkochen, Erhitzen.

EFFLATVS, eſt valida aeris ex ore coarctato expreſſio, quod fit per muſculos abdominales, viſcera ibi contenta ſurſum, adeoque diaphragma in thoracem prementes, & ſic aërem in pulmonibus contentum expellentes, clauſo interim foramine narium per velum pendulum palatinum. Gr. ἐκφύσησις. G. Das Blaſen.

EFFLORESCENTIA, idem quod *exanthema.*

EFFLVVIVM, idem quod *aporrhœa.*

EGESTIO, idem quod *deiectio.*

EIACVLATORIA, EIACVLANTIA VASA, vide *vaſa deferentia.*

EIECTIO, idem quod *deiectio.*

EISPNOE, idem quod *inſpiratio.*

ELÆA, olea. G. ἐλαία. Oelbaum.

ELÆAGNVS, eius nomen diuerſis imponitur arbuſculis, ex ἐλαία olea & ἁγνὸς, vitex.

ELÆOSACCHARVM, oleum eſt ſtillatitium cum ſaccharo mixtum, inter terendum pauxillum vitelli oui recentiſſimi, puriſſimi, intermiſceri poteſt tam ſaccharo quam oleo, vt reductio olei in aptiorem miſcendo formam

mam facilius abeat; ſed tum miſtum non poteſt tamdiu ſeruari ſine rancedine. ex ἔλαιον, oleum, & ſaccharum. G. Zucker mit Oele.

ELÆOSELINVM, vide ELEOSELINVM.

ELAPHOBOSCVM, eſt paſtinaca, ab ἔλαφος ceruus & βόσκω paſco, quaſi cerui pabulum: quod cerui eam plantam primum demonſtrarint: hoc enim pabulo ceruos ſerpentibus reſiſtere, fama eſt.

ELAPHOSCORODON, eſt ceruinum allium, ex ἔλαφος ceruus, & σκόροδον allium.

ELASTICA VIS, eſt fibrarum ſolidarum corporis animalis virtus quædam, qua diſtractæ per cauſam cedunt, renituntur, nec ſoluuntur, & cauſa ceſſante, ſponte ſe in priſtinum ſtatum reſtituunt. G. Elaſticität.

ELATE, eſt abies.

ELATERIVM, ſtricte eſt fæcula ſucci illius viridis, luridi, & viſcoſi, ex fructibus maturis cucumerum ſylueſtrium leni compreſſione emiſſi, inque eo ſubſidens: atque hæc veterum eſt elaterium: ſed noſtro tempore plerumque iſte ſuccus, quem veteres abiiciebant, exhalando ad extracti conſiſtentiam inſpiſſatur, & pro elaterio venditur. Imo latiſſima acceptione denotat omne medicamentum forte, quo aluus purgando ſubducitur, ab ἐλαύνω agito, expello. G. Ein ſtarck purgirend Mittel von wilden Cucumern.

ELATINE, quibusdam veronicæ, quibusdam helxines ſpecies.

ELECTRVM, vide *Succinum*.

ELECTVARIVM, eſt confectio ex ſpeciebus, pulpis, gummis, ſyrupo vel melle excepta, conſiſtentia conſeruæ inſtar craſſa. Eſtque *ſimplex* vel *compoſitum*. *Simplex* tantum ex pulpa caſſiæ, tamarindorum, vel prunorum conſtat: *compoſitum* vero vt plurimum ex ſpeciebus, pulpis, ſuccis condenſatis, gummis, &c. quæ melle vel ſyrupo excipiuntur. Electuria ſunt digerentia, laxantia, purgantia, confortantia, alexipharmaca &c. G. Ein ausgepreſter Saft, Latwerge.

ELE-

ELEMENTA, ſeu PRINCIPIA, ſunt corpora ſimpliciſſima, quæ nec ex ſe inuicem ſunt, neque ex aliis, ſed ex quibus ſunt omnia, & in quæ reſoluuntur. Elementa quibusdam chemicis dicuntur quinque, *ſpiritus, ſal, ſulphur, aqua & terra*, quorum poſtrema duo paſſiua, cætera actiua dicuntur. *Alii* enumerant tria, *ſalem* nempe, *ſulphur & mercurium*, minus tamen recte. *Peripateticorum* ſchola quatuor exiſtere, docet, *ignem* ſc. *aerem, aquam & terram*. Verum iſthæc elementa omnia ſunt ex aliis compoſita, propterea ex eorum elemento quippiam conſtare, idem eſt quaſi diceres, arborem ex radice, trunco, ramis, foliis, floribus &c. eſſe compoſitam. Omnium ſimplicius incedit *Carteſius*, qui materiam conſtituit *primam, ſecundam & tertiam*, hoc eſt lumen emittens, idem tranſmittens, & idem reflectens. Gr. Στοιχεῖον. G. Ein Element.

ELEMI, gummi ſiue reſina, aut lachryma pellucida, albicans, cum flauis particulis mixta, in maſſam redacta, ſuauem accenſa halans ſuffitu odorem, venit ex Æthiopia, vbi ex arbore manat, quam oleam nonnulli volunt, alii cedrum, alii aliam arborem. Dicitur & *Elemni*.

ELEOCHRYSON, & HELEOCHRYSON, recentioribus Botanicis ἑλίχρυσον vocatur; forte ἡλεόχρυσον Plinii. Planta eſt, quæ habet caulem in multos ramos diuiſum, lignoſum, lanuginoſum, album, pedem vel ſeſquipedem altum, habentem parua folia villoſa, albeſcentia: gymnomonoſperma eſt flore floſculoſo aureo & calyce aureo: dicitur hinc coma aurea, & ſtœchas citrina.

ELEOSELINVM, male *Elæoſelinum*, eſt apium paluſtre, ex ἕλος, palus & σέλινον, apium. Hinc etiam vocatur hydroſelinum, apium aquaticum.

ELEPHANTIASIS ARABVM, de quo morbo, ne verbum quidem fecerunt Græci; Arabes eius mentionem paſſim faciunt, quæ varicibus cognata eſt, atque ex iſtis ortum habet, & tantum pedum tumor eſt. Agit de hoc *Auicenna* vbi de varicibus tractat. Rhaſes diſſentit tamen ab his, & Græcos ſequitur *Haly Abbas*, qui Elephantem dicit

dicit esse morbum omnia corporis membra corrumpentem, & quasi cancrum vniuersalem. Verum nec ipse sibi constat, cum scribit: vlcera, quæ in pedibus & cruribus fiunt, elephas vocantur. Et elephanticus morbus apostema est melancholicum, quod in cruribus & pedibus apparet, & eius signum est, quod pedis figuræ similis sit. Reliqui omnes seorsim de lepra & elephantia agunt, & elephantiam pedum tumorem esse dicunt a sanguine melancholico & pituitoso & varicibus ortum, ob quem pedes ægri pedibus elephantis figura & crassitie similes fiunt. Atque tumoris hoc genus in mendicantibus sæpe conspicitur, qui in viis publicis stipem petendo victum quærunt. G. Eine Kranckheit wie der Aussatz, oder Maltzey, schuppichte Haut.

ELEPHANTIASIS GRÆCORVM, quam *Arabes* lepram vocant. Appellatur autem *elephas & elephantiasis & elephantia* ab elephante, ob similitudinem quam hic morbus habet cum elephante: nimirum, ut nonnulli putant, quod eo morbo laborantes magni ut elephantes, fiant; quæ inepta est notatio, cum elephantiaci non maiores fiant, nisi quis non magnitudinem corporis elephantiasi laborantium, sed morbi magnitudinem respiciat, vel quod malum in cruribus serpens, efficiat ea elephantis ritu fere rigida & æqualia: vel quod inter alios morbos vehemens, ac validus sit veluti elephas, vel quod membra & cutis tumida, scabra, rugosa, tuberosa, & inæqualis, vt elephantum, reddatur. *Galenus* de tumoribus cap. 14. malum hoc cum incipit, etiam σατυριασμὸν nominari scribit, eo quod facies similis satyrorum faciei reddatur. Nam labia fiunt crassa, nasusque tumet atque ideo depressus apparet, aures tabescunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc inde tumores quasi quædam cornua apparent; quanquam alii ea etiam de causa Σατυριασμὸν hoc malum nominari censeant: quoniam videlicet malæ faciei iisdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur,

tur, quemadmodum etiam ridentibus euenire ſolet, ſimilitudine quadam ad picturas ſatyrorum, quos ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι *Cæl. Rhodiginus* ita nominatos putat, quod ore hiante labiiſque diductis inſtar ridentium cantent & ludant, vel vt nonnulli, quod Satyris in venerem propenſione & libidine ſimiles ſint. *Celſus* ita deſcribit, totum, *inquit*, corpus afficitur, ita vt oſſa quoque vitiari dicantur: ſummæ partes corporis, crebras maculas, crebroſque tumores habent. Rubor horum paulatim in atrum colorem conuertitur: ſumma cutis inæqualiter craſſa, tenuis, dura, molliſque quaſi ſquamis quibusdam aſperatur, corpus emarceſcit, os, ſuræ, & pedes intumeſcunt. Vbi vetus eſt morbus, digiti in manibus pedibuſque ſub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem conſumit. Plura vide apud *Aretæum diuturn. lib. II. cap.* 13. & obſeruationum auctores.

ELEVATORIVM, ab eleuando dictum, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo crania depreſſa eleuantur. G. Ein Aufheber.

ELICHRYSON, idem quod *Eleochryſon*.

ELIXATIO, eſt, quando res coquendo emolliuntur. G. Außſiedung.

ELIXIR, videtur originis eſſe Arabicæ, eſtque tinctura ſeu eſſentia alicuius rei, per ſpiritum vini aut aliud ſimile menſtruum, extracta; adeoque idem eſt, quod *tinctura*. G. Qvinteſſentz, Elixir.

ELLEBORVS, HELLEBORVM, melampodium ſeu VERATRVM, dantur duæ ſpecies, album & nigrum. Helleborus niger; eſt planta, quæ habet caules ex radice erumpentes, longos, rotundos, ſucco plenos, punctis purpureis inſtar ſerpentariæ notatos, horum ſinguli habent nouem folia, vt plurimum digitata, ſatis firma & craſſa, viridiſſima, polita, in margine inciſa; flores inſtar roſæ expanſi ſunt, ex horum meditullio ſurgit piſtillum pluri-mis corniculis inter ſtamina & petala iacentibus cinctum circa baſim, quod abit in fructum, in quo velut in capitu-

lum

lum colliguntur vaginæ membranaceæ, in cornu plerumque desinentes, secundum longitudinem dehiscentes, seminibus fœtæ plerumque subrotundis vel ouatis: radix tenuis, fibrosa, nigricans, ex vno capite prodiens, saporis acris pungitiui, amari, nauseosi. Est illud famosum purgans Hippocratis. Nomen accepit ἀπὸ τῦ ἑλεῖν τῇ βορᾷ, quod esu perimat, cibumque corporis eripiat: ἑλεῖν enim est *capere*, & βορὰ pabulum, esca. Hinc quoque *elleborastrum*, & *elleborine* deriuantur. Elleborus albus differt a nigro, quod corniculis careat, & semen habeat marginatum, & radicem albam: *elleborine* cognominatur a foliorum cum ellebori albi potius similitudine quam ab effectu. G. Nießwurtz.

ELMINTHES, vide HELMINTHES.

ELODES & HELODES, febris continuo affligens cum maximo sudore, ita vt ægri ob humiditatem in paludibus degere videantur, & exinde pene exsolvantur. Forte erit species *sudoris anglici*, ab ἕλος palus, & εἶδος forma. G. Das schwitz-Fieber.

ELONGATIO, Gr. παράρθρωμα, est luxationis imperfectæ species, quando ligamentum alicuius articuli tantum elongatur, ita vt os ex iunctura non prorsus exeat. G. Verlängung.

ELYMOS, est panicum, forte ab εἰλέω inuoluo, quod eius semina inuolucris inuoluantur.

ELYTROIDES, vaginalis dicta, est tunica propriarum prima, darto nexa, virilemque testem vaginæ in in modum includens, a peritonæo producta, siue capsula, qua includuntur vasa spermatica; singulo testiculo priuatam vaginam concedit ab ἔλυτρον, vagina, inuolucrum, & εἶδος forma. G. eine Haut bedeckende die hodlein.

EMBAPHIVM, siue acetabulum, aut vasculum, quo medicamenta aut alimenta induntur, vel mensurantur. Item vas in quod intingitur, ab ἐν, in, & βάπτω immergo, intingo.

EMBASIS, eſt balnei ſpecies, in quo quis aqua calida lauatur, ab ἐμβαίνω ingredior. G. ein Bad.

EMBROCATIO, EMBROCHE, ſeu irrigatio, inſtillatio, ſtillicidium, fomentationis genus eſt, quando humor ex alto, pluuiæ inſtar, in partem aliquam deſtillatur, quæ fit vel prolutione ex vaſculo proboſcide inclinata, vel deſtillatione, vel ex gutturnio. Adhibetur *primo* ſuper ſuturam coronalem, in cerebri intemperiebus, ſiniturque humor per ſagittalem ſuturam decurrere: *ſecundo* ad principium ſpinalis medullæ in neruorum morbis, ſiniturque humor per totam ſpinam defluere: *tertio* ad calefaciendum vel exſiccandum ventriculum, ſiniturque materia per totum abdomen excurrere, ſi inteſtina quoque imbecillia ſint, hepati ceratum ſantalinum applicatur, quum eius incenſio metuatur. Embrocharum materia eſt aqua communis thermarum, decoctum ex herbis, lac, oleum, prout partis affectus & neceſſitas requirit. Aliis eſt fomentationis ſpecies, quæ fit, quando calida manus parti affectæ imponitur; vel quando ſpongia, ſtupa conuenienti liquore repleta, adhibetur, ab ἐμβρέχω intingo.

EMBRYON, eſt rudimentum fœtus in vtero materno, ab ἐμβρύω pullulo. G. Unzeitige Frucht, das Kind in Mutterleibe.

EMBRYOTHLASTES, chirurgis inſtrumentum eſt vſuale, ad contundenda oſſa in extrahendo fœtu accommodatum, ab ἔμβρυον fœtus imperfectus & θλάω contundo. G. ein Hacken.

EMBRYVLCVS, vncus ferreus, fœtui extrahendo deſtinatus, ab ἔμβρυον fœtus imperfectus, & ἕλκω traho. Idem quod *Embryothlaſtes*.

EMBRYOTOMIA, eſt fœtus diſſectio anatomica, ex ἔμβρυον fœtus, rudimentum, & τέμνω ſeco.

EMETICVM ſiue VOMITORIVM, eſt medicamentum, quod particulis ſuis irritatiuis ventriculo contentum moleſtum, per os expellit. Conficitur ex decoctis, tincturis, infuſionibus, &c. ideoque vt plurimum in liquida forma propinatur, licet in pilulis, pulueribus &c.

etiam ægris porrigatur, ab ἐμέω vomo. G. Speytranck, Brech-Mittel.

EMETOLOGIA, est descriptio de vomitoriis, ab ἐμέω vomo, & λόγος sermo.

EMETOS, vide *Vomitus*, ab ἐμέω, vomo.

EMMENAGOGA, sunt medicamenta menses mulierum subsistentes, vel non satis fluentes, cientia, ex ἐν in, μὴν mensis, & ἄγω duco.

EMMENIA, idem quod *catamenia & menses*, ex ἐν in, & μὴν mensis.

EMMOTON, est medicamentum liquidum, quod penicillis vulnerariis vel linteo concerpto exceptum, pustulis aut vlcerum sinibus iniicitur, ab ἐν in, & μοτὸς linteum quod vulneribus inditur.

EMOLLIENTIA, ab *Emollire*, seu μαλακτικὰ, sunt, quæ calefaciendo, dissoluendo, dissipando & penetrando, partes solidas molles reddunt, a μαλάσσω emollio. G. Erweichende Mittel.

EMPASMA, est puluis astringens, halitum ex ore fœtidum corrigens, vel qui nimium sudoris effluxum cohibet, idem quod *Catapasma*.

EMPEIRIA, seu EMPIRIA, est experientia in arte medica obseruationibus absque ratione innixa, ex ἐν in, & πεῖρα experientia. G. Erfahrung.

EMPETRVM est frutex, qui habet caules ramosos, flexiles, lignosos, repentes, valde extensos, cortice fusco rubicundo instructus: folia sunt parua, oblonga, habitus ericæ: flos mas, apetalus, staminibus constans: fructus alio loco plantæ natus baccæ similis est, fœtus seminibus osseis & cartilagineis: radix lignosa, dura: Hæc planta crescit in montibus & locis saxosis, ab ἐν & πέτρος saxum.

EMPHRAXIS, est obstructio in quacunque parte facta, ab ἐμφράσσω obstruo. G. Verstopfung.

EMPHRACTICA, sunt, quæ poros obstruunt, ab ἐμφράττω obstruo. Idem quod *Emplattomena*.

EMPHYSEMA, est inflatio, ab aëre hospitante in aliqua cauitate, vt in tympanitide, vel in cellulis panniculi adi-

adipoſi vbicunque loci, vocatur etiam Gr. Ἐμπνευμάτωσις ab ἐμφυσάω inflo. G. Das Aufblasen, Schwellen.

EMPHYTON THERMON, Gr. ἔμφυτον θερμὸν eſt calidum innatum, ſeu calor ex parentum ſemine primo in *fœtu ſeminatus,* qui poſtea, inchoata reſpiratione & fœtu per ſe ſubſiſtente, ſenſim perit. Calidum hoc, cum philoſophi tum medici *ſpiritum inſitum & natiuum* nominant, & ex tribus conſtare partibus aſſerunt, videlicet ex *humido primigenio, inſito ſpiritu, & calore.* Vnde *Fernelius* definit *calidum innatum*, quod ſit *humidum primigenium, inſito ſpiritu, & calore vndique perfuſum.* Verum iſthæc veterum nugamenta nihil ad nos pertinent: calidum enim illud, locum duntaxat habet in recens natis, atque inſpirando & alimenta ſumendo perennatur. G. Angebohrne, eingepflantzte Wärme.

EMPIRICA MEDICINA; vide *empeiria.* Secta olim fuit in medicina, cuius author fuit *Acron Agrigentinus,* iuxta alios *Serapion;* qui neglectis rationibus, poſthabitaque rerum inueſtigatione & anatome, ſolis experimentis nitebantur, & in incognitis morbis ad ſimiles affectus & ſimilia remedia confugiebant. Floruit hæc ſecta potiſſimum apud *Ægyptios,* apud quos, teſte *Herodoto,* ſinguli morbi ſingulos fere medicos habebant. Progreſſu autem temporis homines experientiæ rationem addere ſtudebant, & ita paulatim ante *Hippocratem* apud *Cnidios, Rhodios & Coos* noua ſecta empiricis contraria, ſubnaſci cœpit, quæ dicta fuit *dogmatica* ſeu *rationalis.* Ab ἐμπειράω, tento.

EMPIRICI, ſunt medici, qui in curandis morbis experimentis ſolummodo contenti ſunt, neglecta ratione. Vide *empirica medicina.* G. ein Landfahrer, Quackſalber.

EMPLASTICA, idem quod *Emplattomena.*

EMPLASTRVM, eſt medicamentum topicum, quod linteo vel pelli tenui inductum, cuti applicatur, eique tenacius adhæret. Componitur vulgo ex oleis, aut iis, quæ olei conſiſtentiam fere habent, qualia ſunt axungiæ,

medullæ, butyrum, mucilagines; item ex pulueribus, & cera, aut iis, quæ ad ceræ conſiſtentiam accedunt, vt reſina, pix, gummi &c. cuius maſſa adhuc calida in teretes & longas figuras ſiue magdaleones cylindraceos formatur, ab ἐμπλάσσω fingo, formo, illino. G. Pflaſter.

EMPLATTOMENA, ſeu EMPLASTICA, & Ἐμφρακτικὰ, ſunt medicamenta, quæ applicata corpori humano, illi ſua tenacitate adhærent, meatusque externos ingrediendo conſtipant ſimul, id eſt, perſpirationem iſtius partis vna impediunt, ab ἐμπλάσσω illino.

EMPNEVMATOSIS, ſiue INSPIRATIO, eſt adductio aëris per os, nares, glottidem, tracheam, in pulmones, qua pulmonales veſicæ expanduntur, & ab inuicem recedunt; cauſam habens thoracis dilatationem, per muſculos ſubclauios, intercoſtales, & depreſſionem diaphragmatis deorſum in abdomen: per inſpirationem conciliatur vaſis pulmonalibus libertas aperturæ pro ſanguine a corde dextro appulſo, ab ἐμπνέω inſpiro. G. Das Athem holen.

EMPROSTHOTONOS, eſt conuulſio ceruicis & reliqui corporis verſus anteriora, ita vt mentum pectori applicetur & femora ventri, cum rigore, qui aliquandiu hanc inſolitam figuram retinet, ab ἔμπροσθεν anterius, & τείνω tendo. G. Das Spannen des Fordertheils am Halß.

EMPYEMA, proprie dicitur puris in thoracis cauitate collectio, ſed ſi latius ſumatur; etiam pro pure in abdomine, aut alibi collecto accipi poteſt, dicitur & *Ecpyema*, & *Ecpyeſis*. ab ἐν intus, & πύον pus. G. Eyter-Bruſt, eytrige Materie in der Bruſt.

EMPYREVMA, aduſtum quid ſignificat, quando aquæ recens deſtillatæ ingratum odorem & ſaporem habent: vel eſt craſſamentum illud viſcidum, quod in aquis deſtillatis ad fundum ſubſidet. Item olea aduſta, *empyreuma olere dicimus*. G. Das Anbrennen.

EMVLGENTIA VASA, (ſed melius *renalia*,) dicuntur venæ & arteriæ, quæ renes ſubeunt. G. Nieren-Gefäſſe.

EMVL-

EMVLSIO, eſt medicamentum potulentum, lactis colorem æmulans, ex ſeminum quorundam & aliorum expreſſo oleo cum affuſo commodo liquore valide agitando educto, compoſitum, cuius colaturæ ſyrupi, laudanum, &c. adiiciuntur. G. Eine Emulſion, ein Tranck wie Milch.

EMVNCTORIA, ſunt cauitates, in quibus aliquid excernitur, vt nares pituitam recipiunt: aures humorem flauum craſſiuſculum: aluus excrementa aluina: veſica vrinam, &c. G. Höhlen darinn ſich die Feuchtigkeit ſammlet.

EMVNDANS, medicamentum eſt, quod externe applicatum, detergit & abluit ſimul per vehiculum aquoſum, quod externe vlceribus vel vulneribus adhæret. G. Reinigend Mittel.

ENÆMON, proprie, ſanguine præditum, cruentum. Dioſcoride præeunte ſic quoque denominatum eſt medicamentum ſanguinem ſiſtens, vel quod adſtringendo, refrigerando & exſiccando meatus vaſorum apertorum claudit, ſanguinis fluiditatem, motumque vehementiorem imminuit, vel ſiſtit, ex ἐν in, & αἷμα ſanguis. G. Blutſtillende Mittel.

ENÆOREMA, ſiue NVBECVLA, aut NVBES, eſt craſſamentum illud, quod vrinæ innatat, vel in vrinæ medio ſuſpenſum continetur, ab ἐναιωροῦμαι in ſublimi verſor. G. Das mitten in dem Waſſer ſchwebende Wölcklein.

ENARTHROSIS, eſt articulatio, cum cauitas excipiens profunda admodum, & caput quod in eam inſeritur, oblongum eſt. Atque hæc conſpicitur in femore & acetabulo, quod iſchio vulgo tribuitur, ab ἐν in, & ἄρθρον artus. G. Gliederung.

ENCANTHIS, eſt caruncula lachrymalis, ſiue excreſcentia ſpongioſa, glanduloſa angulorum oculi internorum, ex ἐν in, & κανθὸς hirquus.

ENCATHISMA, idem quod *Inſeſſus*, ab ἐν in, & καθίζομαι ſedeo.

ENCAVMA, ſeu INVSTIO, non tantum maculam

 alicui

alicui parti inustam significat, sed etiam oculi vlcus, cum crusta fœda in nigro profundius quam in albo, vnde & humores sensim emanant, & visus extinguitur, ab ἐγκαίω inuro. G. Einbrennung.

ENCEPHALOS, est, quodcunque cranii mœniis concluditur; vt cerebrum, cerebellum, medulla oblongata, corpus callosum, corpus striatum &c. ab ἐν in, & κεφαλὴ caput. G. Das Hirn.

ENCHARAXIS, *scarificatio*, a χαράσσω scarifico.

ENCHEIRESIS ANATOMICA, est prompta & expedita, circa res secandas, actio, qua *anatomicus* summa agilitate cadauera incidendo eorum partes demonstrat, ab ἐγχειρέω manum admoueo. G. Anatomischer Hand-Griff.

ENCHRISTVM, est vnguentum aut linimentum, quo pars affecta illinitur, ab ἐγχρίω inungo.

ENCHYMOMA, est sanguinis effusio, qua partes externæ liuidæ & nigræ conspiciuntur, vt in scorbuto, & sugillationibus oculorum, aliarumque partium. Dicitur etiam *Vibex*. G. Blaue Striemen. Item sanguinis diffusio, quando nimirum eius motus citatior & color inde notabilior fit, vt in ira, & gaudio effuso, ab ἐν, in & χυμὸς humor.

ENCHYTA, seu INFVNDIBVLVM, est instrumentum, quo liquida in oculos, nares vel aures instillantur, ab ἐγχέω infundo. G. Ein Trichter.

ENCLYSMA, idem quod *Clyster*, ab ἐν intus, & κλύω abluo.

ENCOPE, est partis alicuius incisio, vt in gangræna, &c. ab ἐγκόπτω incido. G. Einschneidung.

ENCRANIVM, *cerebellum* ab ἐν in, & κρανίον caluaria.

ENDEIXIS, est morborum indicatio, qua demonstratur, quid sit faciendum: ex. gr. vulnus indicat deligationem. Alui obstructio indicat purgationem siue ἄνω vel κάτω. Suntque *Conseruatoriæ* vel *Curatoriæ*, ab ἐνδείκνυμι demonstro. G. Anzeigung.

ENDEMIVS, siue MORBVS VERNACVLVS, & COMMVNIS, est, qui omni tempore plurimos in vna regione inuadit, a causa, loco vel regioni propria, & inquilina prouueniens. Vt scorbutus Hollandis, ab ἐν in, & δῆμος populus. G. Land-Kranckheit.

ENDIVIA, seu INTVBVM. Hæc corrupta ab intubo voce, in Hetruria passim *Endiuia* appellatur. Dicitur etiam *Seris*, *Seriola*, & *Scariola*. G. Endivien.

ENEMA, idem quod *Clyster*. Ibidis Ægyptiæ inventum, ab ἐνίημι immitto.

ENERGIA, est agitatio vel operatio spirituum animalium, vel sanguinis, ab ἐνεργέω, operor. G. Wirckung, Kraft.

ENERVATIO, est debilitas circa tendines & nervos. G. Krafftloß, Schwachheit.

ENGIZOMA, est caluæ ictus, in quo offensum os, ad interiorem cerebri membranam descendit, eamque premit. Ab ἐγγίζω appropinquo.

ENGONIOS, est brachii, vel cruris flexura, ab ἐν in, & γωνία angulus.

ENIXVM SAL, per illud intelligunt sal quoddam, ex acido & alcali participans: dicitur quoque sal *neutrum*, quia nec alcali vere est, nec acidum; & huiusmodi sunt sal commune, fossile, nitrum, alumen, vitriolum &c. G. ein Mittelsaltz.

ENSIFORMIS CARTILAGO, Gr. ξιφοειδής, est infima ossis sterni pars, ensis instar mucronata. G. Das Hertzblat, der Schwerd gleiche Knorpel.

ENTALIVM, testaceum quoddam marinum est, fistulæ modo longum & concauum, album, foris striatum, intus læue, raro longitudinem digiti superans, ingreditur vng. citrinum.

ENTERON, est fistula longa, membranacea, mesenterio, ne confundantur intestina, annexa, flexuris variis dotata; suntque numero sex, duodenum, ieiunum, ileum, cæcum, colon, & rectum; superiora tria *tenuia*, inferiora *crassa*: vel potius *angusta & la-*

 ta

ta appellantur. Tunicas habent quatuor; externa *membranoſa* eſt, a peritonæo orta; ſecunda *fibroſa* ſeu carnoſa, cuius fibræ exteriores *longæ*, interiores vero *rotundæ* ſunt, ſibi inuicem ad angulos rectos ſuperiacentes; tertia *neruoſa* eſt, & oſcula vaſorum tum lacteorum, tum ſanguiferorum in ſe continet, cui intus & quarta papilloſa ſeu villoſa adhæret, qua mediante chylus abſorbetur veniſque lacteis communicatur. Inteſtinorum *magnitudo* ſeu *longitudo* vt plurimum ſexies plus minus ſuperat longitudinem hominis cuius ſunt. G. Das Gedärm, das Eingeweid. Rectum inteſtinum. G. Der Affter oder Maſt-Darm.

ENTERENCHYTA, eſt inſtrumentum, quo clyſteres immituntur: vocatur & *ſiphon*, & *ſyringa*. G. Eine Röhre, Sprütze, Klyſtier-Röhre.

ENTEROCELE, ſiue hernia inteſtinalis, eſt inteſtinorum, præſertim ilei, per proceſſus peritonæi dilatatos, ad inguina vel ſcrotum prolapſus, ab ἔντερον inteſtinum, & κήλη tumor. G. Ein Darm-Bruch.

ENTEROEPIPLOCELE, eſt ſpecies herniæ, quando omentum & inteſtina ſimul in ſcrotum per dilatatum peritonæum, eiusque proceſſum deuoluuntur & prolabuntur, ex ἔντερον inteſtinum, ἐπίπλοον omentum & κήλη tumor. G. Netz und Darmbruch.

ENTEROMPHALOS, eſt *hernia vmbilicalis*, cum inteſtina ob peritonæum hic facile dilatandum, in vmbilico protuberant, quod mulierculis grauidis non raro remanet, ex ἔντερον inteſtinum, & ὄμφαλος vmbilicus. Idem quod *Exomphalos*. G. Nabel-Bruch.

ENTRICHOMATA, dicuntur tarſi, ſiue extremi palpebrarum ambitus, vnde excreſcunt cilia.

ENVLA CAMPANA, vide *Helenium*.

ENYPNION, eſt inſomnium, ab ἐν, in, & ὕπνος ſomnus. G. ein Traum.

EPACME, idem quod *anabaſis*, ab ἐπακμάζω increſco.

EPACMASTICA, eſt febris continuo inualeſcens, ab ἐπακμάζω inualeſco. EPA-

EPAGOGIVM, eſt membri genitalis præputium, & vt *Gorræo* placet, male affectum, quod nec reduci facile poteſt, ab ἐπάγω adduco. G. Die Vorhaut.

EPANADIPLOSIS, ſeu REDVPLICATIO, vide *Anadiploſis.*

EPAPHÆRESIS, eſt phlebotomia iterata, ab ἐπαφαιρέω demo.

EPAR, vide *Hepar.*

EPARMATA, ſunt tumores glandularum parotidum pone aures, ab ἐπαίρω attollo, eo quod aures, hoc vitio, eriguntur.

EPHEBÆVM, eſt locus ab hypogaſtrio ad pudendum vſque. Dicitur *ſumen, pecten, pubes, aqualiculus* &c. ex ἐπὶ ſupra, & ἥβη pubes.

EPHELCIS, eſt cruſta vlceribus ſuperinducta, ex ἐπὶ ſupra, & ἕλκος vlcus.

EPHELIS ſiue LENTIGO, eſt macula roſcida, ab inſolatione vt plurimum excitata, vere & æſtate maxime increbeſcit, idque potiſſimum in iis, qui cutim rariſſimam habent, verum circa hyemem rurſus euaneſcit; figura eſt & magnitudine morſus pulicaris; maculæ hæ non raro totam faciem defædant, ex ἐπὶ ſupra, & ἥλιος ſol. G. Sommerflecken, Sommerſproſſen.

EPHEMERA ſiue DIARIA, eſt febris continua, omnium leuiſſima inter continuas, quæ vltra diem non extenditur. Si diem excedat, *ſynochus* ſimplex appellatur, ex ἐπὶ, ad, per, & ἡμέρα dies. G. Das eintägige Fieber.

EPHEMERVM, eſt planta, quæ ſic appellatur, quod eodem, quo aſſumpta eſt, die interimat, ex ἐπὶ ad, per, & ἡμέρα dies. Sed eſt & alterum *ephemerum* non *lethale*, ſic dictum, quod flos illius confeſtim marceſcat, nec longius vno alteroue die commoretur, vulgo *lilium conuallium*, quod in opacis locis naſcatur. *E*phemerum veneноſum, vocatur etiam Colchicum.

EPHIALTES, idem quod *Incubus.*

EPHIDROSIS, est sudoris prouentus, ab ἐπὶ supra, & ἱδρὼς sudor.

EPHIPPIVM, siue SELLA EQVINA seu TVRCICA, est pars ossis sphenoidis, in cranio intus conspicua, excauata cum quatuor eminentiis sellæ in modum, cui glandula pituitaria insidet, ex ἐπὶ supra, & ἵππ@ equus. G. Das Sattel-Bein.

EPIALA siue QVERQVERA, est febris continua, in qua calor & frigus simul percipiuntur eodem tempore, nam plurimæ febres incipiunt cum frigore, quod in calorem terminatur, sed hæc febris id speciale habet, quod simul & calor & frigus adsint, & cum inuicem pugnare videantur: ab ἤπιον mite, & ἀλεάζω caleo.

EPICARPIVM, est medicamentum externum, emplastri vel cataplasmatis instar, quod pulsibus seu carpis manuum, febribus intermittentibus depellendis, vel in conuulsionibus applicatur, ex ἐπὶ super, & καρπὸς carpus. G. Pulß-Pflaster.

EPICAVMA, est vlceratio crustosa oculorum nigredini obtingens, ex ἐπὶ supra, & καίω vro. Idem quod *Encauma*.

EPICERASTICA, sunt medicamenta, quæ humores acres obtundunt & temperant, ex ἐπὶ supra, & κεράννυμι tempero.

EPICOLICÆ REGIONES, siue LATERALES, *Laurentius* lumbares, & *Bartholinus*, ex *Aristotele*, λαγῶνες nominat, quasi diceres *libidinis partes*: sed a *Glissonio* *epicolica* dicitur ea pars, quæ coli intestini partibus incumbit: Vnde denominationem accepit.

EPICOPHOSIS, idem quod *Cophosis*.

EPICRASIS, euacuatio quædam est per vices instituta, aut potius alterantium & euacuantium prudens coniunctio, aut subordinatio, ab ἐπικεράννυμι attempero.

EPICYEMA, est superfœtatio, siue superimprægnatio, cum mulier iam imprægnata, alio post tempus imprægnatur fœtu; vnde differt a gemellis, quod hi contemporanei sint, illi vero obseruati sunt aliquot mensium diffe-

differentiam habuisse, nec quoque eodem tempore vterque ex vtero prodit, sed distantia mensium aliquot interdum intercedit, hoc tamen rarissime contingit, ab ἐπὶ super, & κύω grauida sum.

EPIDEMIVS, est morbus communis, a causa communi innectus, & vario tempore nunc in vna, nunc in pluribus regionibus multos simul inuadens: vt pestes, febres malignæ &c. Causa videtur hærere in aëre, victu, & dispositione corporis, quibus in certum statum redactis semina morbi adolescere posse videntur, & vim exercere in corpus animalis ita dispositi; dum vero causa tam communis est, seminium primum in aëre generatum & allatum fuisse verosimile est, ex ἐπὶ supra, & δῆμος populus. G. eine durchgängige Seuche.

EPIDERMIS, est membrana tenuis, totam cutim, cuius quasi pars est, arcte ambiens, reliquis corporis integumentis superincumbens. Videatur *Cuticula*, ex ἐπὶ supra, & δέρμα cutis.

EPIDESIS, seu DELIGATIO, est ligamenti iniectio, ad cruoris fluxum sistendum, ex ἐπὶ super, & δέω vincio. Dicitur etiam epidesmus.

EPIDIDYMIS, siue PARASTATA, Latine *supergeminalis*, est vas tortuosum & variis flexibus velut varicosum corpus, quod testium dorso affixum est, idemque constituens. Maiori suo globo testi annectitur, constat ex vno vase seu ductu ex teste continuato, longitudinem quinque vlnarum facile excedenti, minori capite seu globo vasi deferenti coniungitur, ex ἐπὶ supra, & δίδυμος testiculus. G. Die oberste Hödlein.

EPIGASTRIVM, est anterior pars infimi ventris, cuius pars superior *hypochondrium*; media *regio vmbilicalis*; inferior vero *hypogastrium* vocatur, ex ἐπὶ super & γαστὴρ venter. G. Der mittel Bauch.

EPIGENNEMA, est id quod morbis, velut symptoma superuenit. Item ordo partium in generatione, qui per successum fit, a γίνομαι fio, nascor.

EPIGLOSSVM, est laurus Alexandrina, sic dicitur quod

quod supra eius folium, aliud foliolum instar linguæ habeat, ex ἐπὶ supra, & γλῶσσα lingua.

EPIGLOTTIS, est quinta laryngis cartilago, lingulæ forma, valde mobilis, glottidis siue rimulæ operimentum, cum cibi & potus deglutiuntur, ne quid incidat in eam: vocatur item sublinguium. Græce χόνδρος *Poll.* ex ἐπὶ supra, γλῶσσα lingua. G. Das Athem Zünglein.

EPIGONATIS, est mola seu patella genu, ex ἐπὶ supra, γόνυ genu.

EPILEPSIA, siue MORBVS CADVCVS, a casu. Quia ægri derepente in terram prosternuntur: vel *herculeus*, quia difficulter curationem admittit Item *lunaticus* siue σεληνιακὸς, quod ad lunæ cursum paroxysmus eueniat. Etiam *morbus sacer*, comitialis &c. appellatur. *Est*que interpolata totius corporis conuulsio, omnes actiones totius corporis lædens. Adsunt subitus prolapsus, si æger steterit, motus conuulsiui totius fere corporis, oculi circumuoluuntur, abolitio sensus & memoriæ, spuma circa os, effluxus seminis, stercoris, vrinæ, respiratio frequens & inæqualis, sonitus incongruus: atque hæc phænomena nonnihil variant, iuxta gradus. In vniuersali omnia hæc fere sunt, non item in mitiori, vel in epilepsia puerorum, quæ in dentitione, febri &c. euenit. *Est* porro vaga, vel certis temporibus rediens, hæreditaria, vel contingens, recens, vel inueterata &c. ab ἐπιλαμβάνω inuado, prehendo. G. Die Schwehre Noth, fallende oder böse Kranckheit, fallende Sucht.

EPILEPSIA INTESTINALIS, nihil aliud est, quam conuulsio, quæ a rebus intestina irritantibus oritur, quod infantibus sæpe euenit.

EPILEPTICA, sunt medicamenta aduersus epilepsiam.

EPILOGISMVS, est medicorum suffragium, ab ἐπιλογίζω post deliberationem concludo.

EPIMEDIVM, vindicta Romanis. *Est* planta, quæ habet folia hederacea, ampla, acuta, lata, viridia, satis

ſatis dura, in margine dentata, terna iuncta pediculis tenuibus, & rotundis. Intra hæc aſſurgit caulis pedem circiter altus, qui habet flores paruos, pulchros, coloris variegati, ſunt cruciformes, quatuot ſcilicet petalis tubulatis conſtantes; ex quorum calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum, ſeu ſiliquam vnicapſularem, biualuem & ſeminibus fœtam fere rotundis: radix in multos ramos diuiſa, in inferiori parte fibroſa: creſcit in locis humidis, vt in pratis.

EPIMELIS, dicitur meſpilus; ſic dicitur, quod iuxta malos naſcatur, ex ἐπὶ ad, iuxta, & μῆλον malus.

EPINYCTIDES, ſunt puſtulæ humorem emittentes, noctu præſertim ſæuientes & cruciantes, ſubliuido colore vel ſubnigro vel albo, ſi aperiantur ſanies effluit, cum inflammatione, ab ἐπὶ ſupra, νὺξ nox. G. Nacht-Geſchwulſt, die Nacht-Blattern.

EPIPAROXYSMVS, eſt, quando ægri plures febrium exacerbationes, quam ſolent, patiuntur, quod in febribus inordinatis contingit, ab ἐπιπαροξύνω iterum exacerbo.

EPIPHÆNOMENA, ſunt ſigna quæ morbis poſtea ſuperueniunt, ab ἐπιφαίνομαι inſuper appareo.

EPIPHORA, eſt impetus quidam, vt dicitur, humorum, ſiue ſanguinis, ſiue alterius humoris inflammatorius, in totum corpus vel in aliquam partem. Per impetum, intelligenda potius eſt humorum quædam ſubſiſtentia, in qua alii humores, ab arteriis affluentes, moranteſque, incaleſcunt & phlogoſin conſtituunt. Eſt & inflammatio proprie oculorum & late dicitur de totius corporis inflammatione, ἐπιφέρω infero. G. Entzündung der Augen.

EPIPHYSIS ſeu APPENDIX, ADNASCENTIA, ADDITAMENTVM, eſt os oſſi adnatum, per contiguitatem ſimplicem & immediatam, quamuis non adeo plana ſuperficie, ſed nonnihil mutuo capitum ſinuumque ingreſſu inſtar ginglymi, licet abſque motu, ergo potius dicenda eſt illa articulatio epiphyſeos cum oſſe, indentatio; epiphyſes accreſcunt duobus diuerſis locis,

vel

vel oſſium extremitatibus, vel ipſorum lateribus, vt in femore: vbi duæ epiphyſes ſunt trochanteres dictæ, non tantum iunguntur cum aliis oſſibus per indentationem, ſed etiam ope cartilaginis, quæ ſenſim indureſcit, & in adultis nimia compreſſione oſſeſcit ita, vt tota iunctura diſpareat in his, & tunc epiphyſes degenerant in apophyſes; ab ἐπιφύω accreſco. G. Anwachſung.

EPIPLASMA, in genere idem quod *cataplaſma*. Sed in ſpecie dicitur de farina triticea in hydrelæo cocta & vulneribus impoſita.

EPIPLOCELE, eſt *omenti ramex* ſiue *hernia*, in qua omentum in ſcrotum, per proceſſum peritonæi dilatatum, prolabitur, ex ἐπίπλοον omentum, & κήλη tumor. G. Netz-Bruch.

EPIPLOCOMISTÆ, ſunt homines obeſi & ventre tumidi, quibus eſt pingue, & magnæ molis omentum, idque in fœminis *conceptioni* impedimentum quandoque fuiſſe, ſcriptorum monumenta teſtantur; idcirco & omenti geſtatores appellantur, ἐπίπλοον omentum, & κομίζω gero, fero. G. Ein Dickbauch.

EPIPLOMPHALVM, eſt hernia vmbilicalis, quando ab omento tumido dilatatum peritonæum ex abdomine in vmbilico nimis protuberat, ab ἐπίπλοον omentum, & ὄμφαλος vmbilicus. G. Nabelbruch.

EPIPLOON, OMENTVM, ſeu RETICVLVM, eſt operimentum membranaceum inteſtinis ſuperſtratum, eorumque conuolutionibus aliquo modo inſinuatum, originem a ventriculi fundo, & inteſtini coli dorſo ducit, quibus adhæret, nempe a peritonæi duplicatura; inferne eſt liberum; eſt autem membrana duplicata vbique, interne vacua, hinc figura eſt inſtar retis ſeu aucupis marſupii; plurimis vaſis ſanguineis, ductibus, & folliculis adipoſis abundat; vſus eſt inteſtina & ventriculum, pinguedine ſua inſtar puluinaris fouere, & pinguedinem recipere, quæ calore, motu, attritu, perpetuo in loculis hiſce oleoſis mirifice attenuatur, acrior, volatilior, bili ſimilis redditur, ita vt tandem ex ſacculis his adunatis, inque du-

ctus

ctus quosdam patentibus, collecta hæc materies oleosa, mutataque ita expellatur ex omento, & per binas venas epiploicam dextram & sinistram deferatur ad hepar, vnde materiem bili in hepate suppeditat. ab ἐπιπλέω supernauigo. G. Das Netz, Darmnetzlein.

EPIPOROMA, callus dicitur vel tophus in articulis enatus, & induratus, ab ἐπιπωρόω induro.

EPISARCIDIVM, vel HYPOSARCIDIVM, idem quod *anasarca*, ex ἐπὶ in, super, ὑπὸ sub & σὰρξ caro.

EPISCHION, est os pubis, seu pecten. Os transuersum & latum in imo ventre, quod pubi subiacet, & intestina munit, ex ἐπὶ super & ἰσχίον os coxæ. G. Das Scham-Bein.

EPISEMASIA, est ipsa morborum inuasio; siue illud tempus, quo morbus primo notatur, & proprie *significatio* dicitur, ab ἐπισημαίνω, significo.

EPISION, est pubis regio siue *aquiliculus*.

EPISPHÆRIA, sunt gyri & anfractus exteriori substantiæ cerebri insigniti, vti vasa sanguifera, per cerebri substantiam distributa, ex ἐπὶ supra, & σφαῖρα globus.

EPISPASTICA, sunt quæ deriuant liquidum in partem, cui applicantur, tanta vi vt vasa tenerrima, lymphatica, & sudori & materiæ perspirabili dicata, rumpant; liquor autem effusus ab epidermide illæsa, in vesiculas eleuata, retinetur; hinc illa medicamenta, quæ id præstant, constare debent ex partibus tam acribus & tenuibus, vt per epidermidem illæsam transeuntes sese lateribus dictorum vasculorum infigant, atque aperiant; epidermidem vero intactam relinquunt, quia vasa, si adsunt, exiguo adsunt numero, & vis vitæ ibi valde debilis. idem quod *attrahentia*, ab ἐπισπάω attraho.

EPISTOMIA, sunt extrema vasorum oscula, ex ἐπὶ ad, & στόμα os. Chemicis sic dicuntur spiracula in furnis, quæ *ventilia & registra* quoque vocantur.

EPISTROPHEVS, est colli vertebra secunda, sic dicitur a vertendo: nam ex medio eius corpore assurgit appendix instar dentis canini, circa quam caput cum

prima

prima vertebra vertitur. Olim prima eodem nomine veniebat, ab ἐπιςρέφω, circumuerto. G. Das andere Gelencke des Halses.

EPITHEMA, eſt medicamentum externum liquidum, quod partibus corporis nobilioribus, præſertim cordi & hepati, linteo ſtupaue exceptum admouetur, ab ἐπιτίθημι impono. G. Ein Umſchlag.

EPITHYMBRVM, EPITHYMBRA, eſt muſci ſpecies thymbræ adnaſcens, ex ἐπὶ ad, & θύμβρα thymbra.

EPITHYMVM, eſt muſci ſpecies, thymo adnaſcens, ex ἐπὶ ad, & θύμος thymus.

EPOMIS, eſt ſuperior humeri pars, quæ & *Acromium* nominatur, ex ἐπὶ ſupra, & ὦμος humerus.

EPOMPHALVM, eſt emplaſtrum vel aliudquid, quod extuberantiis vmbilici applicatur, ex ἐπὶ ſupra, & ὀμφαλός vmbilicus. G. Nabel-Pflaſter.

EPSEMA, eſt decoctio muſti in defrutum, ab ἕψω coquo: melius ſcribitur *hepſema*.

EPVLIS, eſt in gingiuis excreſcentia, ad intimos molares contingens, ita vt oris apertio impediatur, ex ἐπί ſupra, & οὖλον gingiua. G. Auswachs des Zahnfleiſches.

EPVLOTICA, idem quo *Cicatrizantia*, ab ἐπουλόω cicatricem infero.

EQVISETVM, eſt planta duplex, maius aquaticum, & equiſetum minus terreſtre vel aruenſe longioribus ſetis. Prius habet caules ſeſquipedem vel duos pedes altos, rotundos, aſperos, excauatos, plurimis tubis in ſe inuicem inarticulatis inſtructos, quæ articnlatio nodos format per interualla: folia teretia, pyxidatim articulata, caua: flores ſunt apetali, ſtaminei, apice fungiformi donati, ſpicati, fructus in equiſeti ſpeciebus, quæ floribus carent, ſunt grana nigra aſpera & fracta: radix eſt repentisſima, nigricans. Hæc planta creſcit in pratis & circa flumina. Altera equiſeti ſpecies ab hac tantum differt iu eo, quod folia & aſparagi ſunt longiores, tenuiores, molliores: Gr. ἵππουρις, eſt planta caudæ

caudæ seu setæ equinæ æmula. G. Roß-Schwantz, Pferd-Schwantz, Schaffthey.

ERANTHEMVM, seu delphinium, camomilla, sic dicitur quod vere floreat, ἦρ enim est ver, & ἄνθος flos.

EREBINTHVS, est cicer: Vide quoque vocem *Orobus*.

ERGASTERIVM, furni pars.

ERICA, est frutex, qui habet caules vel virgulta numerosa, dura, lignosa, ramosa, pedem vnum vel sesquipedem alta, coloris rubicundi fusci, aut obscuri; folia exigua aliquantulum dura & aspera, semper virentia, tamariscum referentia: flos monopetalus, campaniformis, nudus, sæpe vrceolum referens: ouarium in fundo fit fructus subrotundus, quadrifariam hians, quadrilocularis, fœtus seminibus exiguis, imo flore, vt calice, tectus: radix lignosa est, se in terra extendens: hæc arbuscula crescit in syluis, & sterili squalido, palustri, & spongioso solo viget. G. Heide.

ERICERVM, Gr. Ἐρίκηρον, collyrii species est, cuius aliquot differentias *Aetius* enumerat.

ERIGERON, vide *Senecio*.

ERINVS, est nomen variis plantis impositum; latinis *caprificum* sonat, sic vocantur quædam campanulæ, basilici, & esulæ species.

ERIOPHORVS BVLBVS, quasi diceres bulbus laniferus, idque propter lanuginem, quæ inter radicum laminas est, ex ἔριον lana, & φέρω fero.

ERODENTIA, sunt medicamenta, quæ peregrinum tenax adhærens in vlceribus, & ipsa vasorum ramenta tenuissima semicorrupta resoluunt, & consumunt. G. Etzende Mittel.

EROSIO, idem quod *Corrosio*.

ERPES, vide *Herpes*.

ERRHINVM, Barbaris *nasale & caputpurgium*, est medicamentum, quod metæ forma naribus inditum, sine sternutatione, humores & præsertim viscidos euacuat. Estque liquidum, molle vel solidum. *liquidum* fit vel ex suc-

cis herbarum errhinarum, & cephalicarum, ope vini, aut alterius liquoris, extractis, quibus aliquando ſpiritus vini admiſcetur, vel ex decocto ſimplicium idoneorum, additis nonnunquam ſuccis, melle, oleo, vel ſuccis excepto, & ad vnguenti formam decocto. *Solidum, vel* forma pulueris datur, & hoc in ſternutatoriis maxime locum habet, *vel* forma turundæ & dicitur *naſale*, paraturque ex pulueribus idoneis, mucilagine, cera, vel terebinthina exceptis, ab ἐν in, & ῥὶν naſus. G. Eine Artzney die Nieſen macht.

ERVCA, planta officinalis antiscorbutica eſt, cuius variæ dantur ſpecies, tum ſatiuæ, tum ſylueſtres: ſatiua habet caules parum lanuginoſos, duos circiter pedes altos: folia ſinapi albi minora, tenera, glabra, ſine lanugine: flos cruciformis, quadrifidus, coloris ſubcærulei albi, punctis nigris notatus; flori ſuccedit ſiliqua longa, diuiſa in duos loculos, continentes ſemina ſubrotunda, flaua: radix alba, tenuis, lignoſa. Hæc planta creſcit in pratis, ſapor eius ſingularis: ſylueſtris parum a præcedenti differt. Græcis ἔυζωμον, quoniam iura commendat, habetque in eisdem peculiarem gratiam, ex εὖ bene, & ζωμὸς ius, eſculentum. G. Raucken, ſchwartzer Senf.

ERVCTATIO, vide *Ructatio.*

ERVILIA, & ERVVM, eſt leguminis minoris ſpecies, dicitur ab *Eruendo*, capitur enim & manu vellitur. Hinc forte noſtris G. Erbſen.

ERYNGIVM, & ERINGIVM, eſt cardui ſpecies: habet caulem ſesquipedem vel duos pedes altum, rotundum, ſtriatum, medulla alba repletum, in ſummitate in multos ramos diuiſum: folia ſunt ampla, profunde inciſa, dura, ſpinoſa, alternatim in caule diſpoſita: in ſummitate caulis ſunt capitula ſquammoſa aculeata, vnita foliis quam plurimis repentibus, oblongis, latis, villoſis: flores ad vmbelliferos referuntur: forma capitulorum cum dipſaco conuenit: radix eſt longa, digiti craſſitie, & interdum pollicis, foris nigricans, intus alba, ſaporis ſubdulcis & grati; diſciſſa & preſſa ſuccum dat croceum; hæc plan-

ta creſcit in locis arenoſis, in campis, maris littoribus. G. Manns-Treu, Roden-Diſtel, Bracken-Diſtel.

ERYSIMVM, eſt planta, quæ habet caulem duos circiter pedes altum, rubicundum, villoſum, ramos quosdam flexiles dimittentem: folia bina, ſibi inuicem oppoſita, ſinapi referentia, profunde inciſa, flores ſunt exigui, quadrifidi, flaui, cruciformes; flori ſuccedit ſiliqua tenuis, rotunda, ſepto medio diuiſa in duo loculamenta, ſeminibusque fœta, vt plurimum exiguis & rotundis, ſaporis acris & feruidi: radix alba, lignoſa, acris, digiti minimi craſſitie: hæc planta creſcit in locis deſertis & inter olera recenſetur. Dictum videtur ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi vi præditum ſit. Vocatur etiam *Irion* & *Rapiſtrum*. G. Wegſenff, Hederich.

ERYSIPELAS, Ignis ſancti Antonii, ignis ſacer *Columell.* πῦρ ἄγριον *Hippocrati.* Eſt tumor præter ſanitatem in cute, aut quacunque parte carnea, vel membranoſa excitatus, rubicundus, flaueſcens, latus, non alte aſcendens, nec pulſans, ſed cum dolore punctorio, a ſanguine in vaſis lymphaticis impreſſo & hærente productus. Aliquando eleuatur in bullas, ac ſi cantharidum emplaſtris eſſent excitatæ; ex ἔρυθρον rubrum πέλας prope, varias habet differentias, prout altius aſſurgit, vel depreſſus eſt, aut maiori aut minori cum calore, vt tumor *eryſipelatodes, phlegmonodes, œdematodes, ſcirrhodes &c.* G. Die Roſe, daß heylige Feuer, das Rothlauf.

ERYSIPELATODES, eſt tumor eryſipelati ſimilis, ſiue eryſipelas ſpurium, ex ἐρυσίπελας inflammatio, & εἶδος forma.

ERYTHREMATA, ſunt rubores pulicares, in febribus peſtilentialibus, ab ἐρυθριάω rubeſco. G. Kleine Flecken.

ERYTHROIDES MEMBRANA, eſt poſt *elythroidem* ſecunda, *rubea* dicta, teſtem inuoluens, externe adhæret vaginali tunicæ, interne vero albugineæ. *Rubea* dicitur a colore, nam ἔρυθρον eſt rubrum, & εἶδος forma.

ESCHARA, Gr. ἐσχάρα, eſt cruſta vlceribus ſuperinducta vel cauterio aut ruptorio excitata. G. Grind, Ruſe, Schorf.

ESCHAROTICA, idem quod *cauſtica*, ab ἐσχαρόω cruſtam induco.

ESCVLVS, eſt arbor glandifera, forte ſic dicta, quod eius glandes comedantur. Scribunt aliqui *Æſculus*.

ESSENTIA, eſſentiæ vocabulum ſignificat accurate loquendo balſamicam rei partem (ſeu in qua vires potiſſimum reſident) a craſſiori ſeparatam, quare cum exactisſima rei ſeparatio beneficio extractionis peragatur, fit vt pars illa balſamica, a craſſiore corpore extracta, eſſentia κατ' ἐξοχὴν dicatur, alias a modo fiendi extractum: nonnunquam attribuitur eſſentiæ vocabulum ſuccis expresſis ac ſpiſſatis. Verum præſtaret hoc proprio ſuo nomine, quo minus confuſio oriatur, nominare. Sunt & qui elæoſacchara eſſentias vocant, ſed abuſiue. G. Das Weſen.

ESSENTIA QVINTA, ſiue CLYSSVS, eſt medicamentum, ex integris conſtituentium particulis energeticis ſiue actiuis conſtans, ſeparatis ab inertibus. Die Qvint-Eſſenz.

ESSERE, SORA & SARE, etiam nominant: ſunt tubercula parua, ad rubrum vergentia, duriuſcula, cum inſigni pruritu ſubito vniuerſum corpus occupantia, non ſecus ac ſi ab apibus, vel veſpis vel culicibus, homo demorſus, aut vrticis percuſſus eſſet. Non ita tamen poſt longum tempus euaneſcunt, nulloque ichore vel alia humiditate effluente, cutis priſtinam læuitatem & colorem recuperat. Differt ab *epinyctide*, quod in hoc affectu ichor manat, in eſſere non item. G. Neſſelſucht.

ESTHIOMENOS, eſt herpes exedens, cauſa eſt, quod papulæ cutis humorem quendam acrem in ſe contineant, qui ob perſpirationem inhibitam corrumpitur, & acrimonia ſua non tantum cutim, ſed etiam ſubiectas partes corrodit, ab ἐσθίω comedo, ἕρπω repo. G. Ein Haar-Wurm, Haupt-Grind.

ESVLA ſeu EZVLA, eſt tithymali ſpecies, quæ diſtin-

ſtinguitur in maiorem & minorem: hæc plures habet caules pedem altos, ramoſos, folia gerentes anguſta inſtar pini, lacte turgentia: flos vt in tithymalo maiori, de quo ſub titulo tithymali: radix oblonga, eſula maiori tenuior, foris fuſca, intus ex flauo albeſcens, lacte acri turgida: dicitur & pityuſa. G. Wolfs-Milch.

ETHMOIDES, OS CRIBRIFORME, eſt ex octo oſſibus capitis vnum, ſitum eſt ad partem inferiorem oſſis frontis immediate ſupra naſum internum, ſex apophyſibus donatum, & plurimis foraminibus peruium pro neruorum olfactoriorum tranſitu, ab ἠθμὸς cribrum, εἶδος forma. G. Das siebgleiche Bein.

EVACVATIO, eſt quæcunque depletio contentorum ex quolibet cauo corporis, Gr. κένωσις, eſt vel arte vel per ſe. *Arte* ſi ſanguis euacuetur, aut purgando, vomendo &c. vitioſi humores ex ventriculo & inteſtinis euacuatione, mictione, fæcum aluinarum euacuatione &c. G. Ausführung, das Entledigen.

EVAPORATIO, idem quod *diaphoreſis*. Item fit, quando ſucci, lixiuia, aliaque leni igne euaporando in ſpiſſiorem conſiſtentiam rediguntur. G. Ausdämpfen.

EVCHROA, eſt color & nitor bonus, ab εὖ bene, & χρόα color.

EVCHYLOS, eſt qui ſuccis bonis abundat. Ita alimenta, quæ bonum ſuccum præbent, dicuntur, eſſe boni ſucci, ex εὖ bene, & χυλὸς ſuccus. G. Voll von gutem Safft.

EVCHYMIA, eſt optima ſuccorum temperies & conſtitutio, ab εὖ bene, & χυμὸς ſuccus. G. Guter Safft.

EVCRASIA, eſt *temperamentum bonum*, ſiue illa corporis conditio, qua tum ſolida, tum fluida, pro ætate & ſexu, optime ſunt diſpoſita, & in ſe inuicem agunt, ita vt ſanitas in cunctis obtineat: Εὔκρατος bene temperatus, ab εὖ bene & κεράννυμι miſceo. G. Gut Temperament, Gesundheit.

EVDIAPNEVSTOS, qui bene perſpirat & optimam habet

habet *diaphoresin*, ex εὖ bene, διὰ per, & πνέω spiro. Illi semper sani sunt.

EVECTICA, idem quod gymnastica, siue medicinæ pars, qua aptis exercitiis bonus habitus acquiritur, ab εὖ bene & ἕξις habitus.

EVELCES, laborans vlceribus, curatu facillimis, ab εὖ bene, & ἕλκος vlcus. Cuius oppositum est *dyselces*. Vide suo loco.

EVEXIA, est optima, & sana habitudo, ab εὖ bene, & ἕξις habitus. Cui opponitur *cachexia*, malus habitus.

EVODES, est odor excrementorum suauis, ab εὖ bene, & ὄζω olfacio. Cui opponitur *dysodes*, male olens.

EVONYMOS, est arbuscula, cuius lignum est durum, coloris flaui, albescentis; habetque folia oblonga, acuta, dentata, mollia; calicem monophyllum, quinquifidum, aut quadrifidum; florem rosaceum, tetrapetalum vel pentapetalum, staminibus quatuor vel quinque fœtum. Ouarium in fundo calicis instructum tuba bifida, vnde fit fructus membranaceus, angulatus, in loculamenta quatuor diuisus, quorum quoduis continet semen longum, solidum, crocei coloris externe, continens medullam albam, saporis amari & ingrati. Hæc arbuscula habet odorem penetrantem, & crescit in locis incultis. Ex εὖ bene, & ὄνομα nomen; vocatur etiam fusanus. G. Spindel-Baum.

EVOSMA, idem quod *Euodes*.

EVPATORIVM, est planta ramosa, cuius caulis quatuor vel quinque pedes est altus, rectus, rotundus, lanuginosus, viridis purpureus, medulla alba repletus, & ubi dissecatur, odoris est aromatici & grati: folia sunt hinc inde per interualla posita, oblonga, plurima simul iuncta, acuta, in margine dentata, villosa, saporis amari: flos in vmbellam congestus plurimis flosculis (ex quibus longa capillamenta plerumque surgunt) constat multifidis, embryoni insidentibus, & calice longo, tereti, ac squammoso comprehensis. Embryo autem abit in semen pappis instructum: radix est fibrosa alba,

alba, amara, crescit in locis humidis aquosis. Nomen volunt accepisse a rege Eupatore, qui illam herbam primus inuenit. G. Wasser-Dost, Kunigund-Kraut.

EVPATHIA, seu EVPHORIA, est affectio, quæ facile fertur, ex εὖ bene, & πάθος affectus, cui opponitur *dispathia*, vide suo loco.

EVPEPSIA, cui opponitur *dyspepsia*. Est coctio ventriculi facilis, vnde alimenta dicuntur *eupepta*, quæ facile in ventriculo dissoluuntur, ex εὖ bene, & πέπτω coquo. G. Gute Verdauung.

EVPHORBIVM, est gummi concretum acerrimum, ex sauciata herba eiusdem nominis extractum; quæ est frutex hominis longitudinem superans, cuius cortex est durus, & spinosus: folia digitum longa, crassa, figura quadrangulari, in singulis angulis multas exiguas spinas habentia: flores pentapetali, coloris viridis subflauescentis, succedit fructus pisi magnitudine triangularis, in tria loculamenta diuisus, vnico fœta semine oblongo. Nascitur in modum ac si singula folia repræsentarent aculeatos cucumeres; totum enim folium spinis albis obsitum est, ita vt manibus prehendi absque læsione non possit. Gummi igitur ex incisis foliis emanans sole induratur. illud debet esse purum, aliquando & spinas aliasque festucas admixtas habet, flauescit aliquomodo, aliquando albescit. Admodum & naribus & linguæ acre est, & vehementer aluum ducit. Venit ex Lybia, Mauritania, Peru &c. Adinuenit primum Iuba, Lybiæ rex, in monte Atlante vltra Herculis columnas, appellauitque *Euphorbium* medici sui nomine, & fratris Musæ, a quo diuus Augustus fuit conseruatus.

EVPHORIA, idem quod *eupathia*, ab εὐφορέω facile tolero. G. ein erträglicher Zustand.

EVPHRAGIA, EVPHRASIA, vel EVFRASIA, est parua planta, quæ plures habet caules tenues, villosos, nigricantes: folia parua, oblonga, venosa, minutim incisa: flos monopetalus, anomalus, personatus, in duo labia distinctus, quorum superius surrectum, & multifariam se-

ctum; inferius vero in tres partes diuiditur, quæ singulæ quoque bifidæ sunt, coloris albi, multis punctis purpureis & flauis notatus: ex calice surgit pistillum posticæ floris parti ad instar claui infixum, quod abit in fructum seu testam, exiguam, oblongam, in duo loculamenta diuisam, seminibusque fœtam exiguis & albis: radix exigua, lignosa: crescit hæc planta in locis incultis circa vias. *Ophthalmica* quoque vocatur. G. Augen-Trost.

EVPNOEA, est respiratio probe constituta, siue respirandi facilitas, ab εὖ bene, & πνέω spiro. G. Leichter Athem.

EVPORISTON. Gr. εὐπόριστον. Est medicina facile parabilis & obuia. G. ein Haus-Mittel.

EVRHYTMVS, est pulsus in homine sano, rhythmum seu ordinem bene seruans, ex εὖ bene & ῥυθμός modulus. G. ordentlicher Pulsschlag.

EVSARCOS, Gr. εὔσαρκος, bene carnosus, seu torosus, siue quadratus, ab εὖ bene, & σάρξ caro. G. Fleischig.

EVSEMIA, est bonorum signorum præsentia, ab εὖ bene, & σῆμα signum. G. ein gut Zeichen.

EVSITIA, est bonus appetitus, ab εὖ bene, & σιτέω alo, nutrio, pasco, sagino. G. Gut Appetit.

EVSPLANCHNOS, est is, qui optima & robusta habet viscera, ab εὖ bene, & σπλάγχνον viscus.

EVSTOMACHVS, est bene constitutus stomachus: item cibus stomacho conueniens, ab εὖ bene, & στόμαχος sinistrum ventriculi orificium, quod pro toto ventriculo sæpe sumitur. G. ein guter Magen, was den Magen dienlich ist. Ipsi opponitur κακοστόμαχος.

EVTHANASIA, est facilis & leuis sine conuulsionibus dolorificis mors, ex εὖ bene, & θάνατος mors. G. ein leichter Todt.

EVTHYPOROS, est rectus incessus, ab εὐθὺς rectus, & πορέω incedo.

EVTOCOS, seu FOECVNDA, quæ bene gerit, & facile parturit, ab εὖ bene, & τόκος fœtus, a τίκτω pario.

EVTO-

EVTONOS, qui firmus eſt, & debitum membrorum tenorem habet, ab εὖ bene, & τόνος tenſio, a τείνω tendo.

EVTROPHIA, eſt optima nutritio, ab εὖ bene, τρέφω nutrio. G. Das Gedeyen, Zunehmen.

EXACERBATIO, idem quod *paroxyſmus*.

EXÆRESIS, ſic vocatur chirurgiæ pars, quæ extrahit peregrina e corpore noſtro, quæ ei nocebant, ab ἐξ ex & αἱρέω, traho, demo. G. Außziehung.

EXAGIVM, eſt veterum pondus, ſcrupulos quatuor pendens.

EXALTATIO, eſt operatio, qua res affectionibus mutata, ad altiorem ſubſtantiæ & virtutis dignitatem perducitur; vel eſt ſubtiliſatio, res ſenſim diſſoluendo, in puriorem & maiorem virtutis ſuæ gradum tranſponens, & fit circulatione, ablutione, vel fermentatione. G. Erhöhung, Verbeſſerung.

EXAMBLOSIS, idem quod *Abortus*. Gr. ἐξάμβλωσις & ἐξάμβλωμα, ab ἐξ ex & ἄμβλωσις abortus.

EXANASTOMOSIS, eſt oſculorum, ſiue extremitatum vaſorum apertio, ab ἐξ ex ἀναστομόω aperio, relaxo.

EXANTHEMA, eſt EFFLORESCENTIA quædam ſuper cutem apparens, inſtar earum macularum, quæ etiam in totius corporis cute apparent, a *Sennerto* dupliciter deſcribitur; vnum eſt quod colorem cutis ſaltem mutat, vt fit in febribus petechialibus, morbillis, maculis ſcorbuticis, hepaticis, lentigine &c. alterum, in quo tubercula quædam in cute erumpunt, quæ papillarum nomine venire ſolent, vt variolæ, papulæ, puſtulæ &c. ab ἐξανθέω effloreſco. G. Blattern, Bocken.

EXARTHREMA, idem quod *luxatio*, & quidem totalis, quando totus articulus ex ſede ſua naturali excidit: ab ἐξαρθρέω, ex articulatione dimoueo. G. Verrenckung. dicitur etiam *exarticulatio*, *excidentia*, ſiue *ecptoſis*.

EXCEPTIO, eſt incorporatio aut permixtio puluerum ſiccorum cum humiditate quapiam: hoc pacto *electuaria* conficiuntur, cum melle aut ſyrupo pulueres & pulpæ

excipiuntur: & pulueres pilularum cum ſyrupo, melle, vino, aut ſucco.

EXCISIO, vide ECCOPE.

EXCORTICATIO, eſt corticis exterioris denudatio, quod pharmacopœis vſitatum eſt circa radices, fructus, ſemina &c. G. Abſchelung der Rinde.

EXCREMENTVM, Gr. διαχώρημα, περίττωμα, notat omne quicquid ab alimentis poſt coctionem ſeparatum, craſſius, indiſſolutumque exiſtens e corpore eſt ſecernendum, vel quicquid cum ſanguine circumiuit, & ſubtilius atque acrius eſt, quam vt corpus amplius nutriat, illiue interuiat, per excretoria corporis eliminatur, vt ſudor, aurium ſordes, alui & veſicæ excrementa &c. G. Unflath, Koth.

EXCRETIO, Gr. διαφόρησις, eſt actio excernendi.

EXELCISMVS, eſt oſſium a ſuperficie in profunditatem deductio, ab ἐξέλκω extraho. G. Einfallen der Beine.

EXERCITATIO, eſt motus corporis humani vehemens & voluntarius, ſanitatis tuendæ, vel habitus boni comparandi gratia factus. Gr. ἄσκησις, ἄσκημα, γυμνάσιον. G. Ubung. Dicitur quoque *Exercitium*, eſtque *triplex*. 1. quod tantum ab aliis fit, vt in equitatione, nauigatione, & curru. 2. partim ab aliis & ſemetipſis, vt in gladiatoribus & luctatoribus. 3. A ſemetipſis tantum, vt in ambulatione & pila, omnium optime quod fit pila parua, vulgo Volanten. Finis illius iterum triplex eſt; vel ad calorem, vel ad ſudorem, vel anhelitum, & hoc ſufficit. G. Eine Ubung, Bewegung.

EXHALATIO, Gr. Ἀναθυμίασις. Idem quod *euaporatio*.

EXINANITIO. Gr. κένωσις. Idem quod *euacuatio*.

EXISCHOS, eſt, quando os femoris luxatum eſt. Vnde & illi, quibus nates rotundæ exſtant & coxa eminet, dicuntur Ἐξίχιοι, ab ἐξ ex, & ἰσχίον coxa. G. Verrenckung der Hüffte.

EXOM-

EXOMPHALOS, eſt vmblici protuberantia, infantibus frequens, ab ἐξ ex, & ὀμφαλὸς vmbilicus. G. Das Herauswachſen des Nabels.

EXOPTHALMIA, eſt oculi extra ordinarium ſitum protuberantia, ab ἐκ ex, & ὀφθαλμὸς oculus. G. Das Herausfallen der Augen.

EXOSTOSIS, eſt oſſium extuberantia & excreſcentia, ſeu oſſium tubera, & eminentiæ inordinatæ a lue venerea aut alias, ab ἐξ ex, & ὀςέον os. G. Uberbein, auswachſen der Beine.

EXPECTORANTIA, medicamenta ſunt, quæ valent morboſam materiam, intra pulmonum bronchia contentam, per laryngem expellere. G. Ablöſende Mittel.

EXPLORATORIVM, idem quod *ſpecillum*.

EXPLOSIO, dicitur iuxta quorundam medicorum hypotheſin actio ſpirituum, qua nerui ſubito contrahuntur. Cauſa dicebatur, quando ſpiritibus animalibus particulæ heterogeneæ accreſcunt, vel in confuſionem aguntur. Eſt quoque operatio quædam chymica, qua res accenſæ ſubito inflammantur, vt fit, ſi cum nitro accendatur antimonii puluis. G. Das Verpuffen.

EXPRESSIO, eſt, quando amygdalæ, aliaue ſemina pinguia poſt debitam contuſionem, aut decocta, aut herbæ tuſæ ob olea aut ſuccum prælo exprimuntur.

EXPVLTRIX VIS, ſiue facultas. Antiquis dicebatur illa actio ſeu facultas, qua excrementa excernuntur: ſed non neceſſe eſt ad cæcas vires confugere, cum ſciamus ea omnia fieri a motu periſtaltico.

EXSOLVTIO, idem quod *Eclyſis*.

EXSPIRATIO, ſeu ECPNEVMATOSIS, eſt aeris in pulmone contenti per aſperam arteriam, os & nares expulſio; cuius cauſa conſiſtit in thoracis dilatati collapſu, adeoque compreſſione pulmonis; tum compreſſu muſculorum abdominalium in viſcera, proin in diaphragma; & denique in vi propria contractili fibrarum muſculoſarum pulmonem conſtituentium. G. Die Ausblaſung.

EXSTASIS, eſt iudicii & imaginationis deprauatio,

maniacis & melancholicis familiaris, qua diu cogitando circa vnum obiectum, mens quasi fixa stat absque iudicio ab ἐξ ex, & ἵστημι statuo. G. Entzückung.

EXTA, Gr. Σπλάγχνα. idem quod *viscera.*

EXTENSIO, idem quod *anatasis.*

EXTENVATIO, est totius corporis macritudo. Gr. Λεπτυσμὸς, & Λέπτυνσις. G. Magerheit, oder mager werden.

EXTERGENTIA, idem quod *abstergentia.*

EXTINCTIO, dicitur de lapidibus, v. g. crystallis, silicibus &c. toties candefactis, totiesque aqua extinctis; vsque dum euaserint friabiles: ac interdum metalla ignita liquore aliquo extinguuntur, vt hic de eorum viribus participet, vt ferrum aqua, aurumue vino extinctum, cuiusmodi extinctiones crebro in vsum medicum adhibentur. *Extinguere* etiam est, quando argentum viuum terebinthina, alioue liquido ita inuoluitur, vt nec micula eius amplius conspici possit. G. Auslöschung.

EXTIRPATIO, est partis solidæ propter sphacelum, cancrum &c. abscissio. Præstat, duorum, trium, pluriumue digitorum spatio ab articulo, excisionem fieri, nisi mortificatio se extenderit ad brachii aut femoris superiora, hic enim articulum ipsum eligere cogimur. Certior est ablatio in parte sana, maiori licet cum dolore. Gr. ἀποκοπὴ, & ἐκτομὴ. G. Abschneidung.

EXTRACTIO, ab EXTRAHERE, est resolutio, qua corporis mixti partes subtiliores a crassioribus, ope menstrui soluentis, segregantur: ex gr. quando mediante spiritu vini vires ex quocunque medicamento extrahuntur, tunc illud, quod post menstrui euaporationem relinquitur, vocatur *extractum.* G. Auszziehung. Gr. ἐκχύλωσις, ἐκχύλωμα. Chirurgice quoque sumitur pro extractione rei e corpore humano, e. g. dentis, calculi, polypi, globuli plumbei &c.

EXTRACTVM, Gr. Ὀπὸς, vnde *Opium* & Ἐκχύλωμα, est purum, sincerum & efficax illud, quod a partibus minus efficacibus, mediante liquore, segregatum & ad iustam

con-

consistentiam inspissatum est. G. Das außgezogen ist, Extract.

EXTRAVASATVM, dicitur de humore vel sanguine, qui e vasis effluxit, siue adhuc hæreat intra partes corporis molliores, siue penitus ex corpore effluxerit.

EXTVBERATIO, idem quod *apophysis*.

EXVLCERATIO, Gr. ἕλκωμα, ἕλκωσις, est solutio continui, a materia erodente originem trahens, in mollibus corporis partibus, cum imminuta magnitudine. Differt ab abscessu, quod abscessus producitur per se, prægressa tantum inflammatione. Exulceratio item est magna, parua, lata, breuis, angusta, recta, transuersa, sinuosa, æqualis, inæqualis, &c. G. Verwundung, Versehrung der Haut.

EXVMBILICATIO, est *hernia vmbilicalis*, seu vmbilici procidentia. Idem quod *exomphalos*.

EXVSTIO, est, quando quis ab igne læsus fuerit. Estque triplex, *prima* lædit cuticulam, & cum vesiculis aquosis eleuatur; *secunda* ipsam quoque cutim; *tertia* partes etiam cuti subiectas. Gr. ἔγκαυσις. Illa *exustio* sæpe studio & arte chirurgica fit, ope cauteriorum candentium. G. Brand, verbrennen.

EZVLA, vide *Esula*.

F.

F. Significat in fine formularum *Fiat*.

F. L. A. Est, fiat lege artis.

F. S. A. Est, fiat secundum artem.

FABA, habet caules tres pedes circiter altos, quadratos, excauatos: folia sunt oblonga, obrotunda, crassa, pinnata, bina velut coniugata ad costam, quæ in mucronem abit: flores sunt leguminosi, oblongi, coloris aliquando albi, striis nigris instructi, aliquando purpurei, nigricantes: fiori succedit siliqua longa, crassa, carnosa, vnicapsularis, fœta seminibus reniformibus oblongis, elatis vel oualibus, coloris varii, plerumque albi: radix longa

ga, partim recta, & partim repens, fibrosa: Gr. κύαμος. G. Bohnen.

FABA SANCTI IGNATII, sunt fructus nucis vomicæ legitimæ, Serapionis Camelli, habentes carnem amaram, flauam, auellanæ nucis magnitudine, variæ tamen formæ: sunt hi nodosi, durissimi, corneæ substantiæ, coloris inter album & glaucum medii: *Ex* India orientali affertur, estque celebre antifebrile in tertiana.

FABARIA, sic appellatur telephii quædam species, idque a foliorum figura & crassitie a faba. Vide *telephium.*

FACIES, VVLTVS, Gr. πρόσωπον. Anterior capitis pars non capillata, continens oculos, nasum, os, labia, mentum, genas, frontem &c. G. Das Angesicht, Antlitz.

FACIES HIPPOCRATICA, dicitur, quando nares acutæ sunt, oculi concaui, tempora collapsa, auriculæ frigidæ & contractæ, auriumque lobi inuersi, quin cutis, circa frontem dura, tum circumtenta & arida, color totius faciei pallidus, liuidus, plumbeus aut niger. G. Farbe der Sterbenden, Todten-Farbe.

FACVLTAS, siue δύναμις, aut *vis*, est actio quæ ab homine, vel solo corpore, vel corpore & mente, peragitur. Vid. Actio. G. Macht, Vermögen.

FÆCVLA, vide *fecula.*

FÆX, vel FÆCES, sunt reliquiæ, quæ post fermentationem deponuntur. Subsidentia item est liquorum, spissitudinem habentium, ex tenuioribus se separantium, ex quorum specie habentur fæculæ. G. Trusen, Hefen. Excrementa.

FAGOPYRVM, FEGOPYRVM, est frumenti species, siue planta, duos pedes vel duos cum dimidio, alta, quæ habet caulem rotundum, mollem, excauatum, rubicundum: folia in initio obrotunda, postea angulosa, hederam referentia, sed minora: flos est apetalus, paruus, albus, in spicis vel racemis aut muscariis habet octo stamina e calice quinquepartito surgentia: Ouarium in calicis fundo innascitur in placenta eleganter globulis in orbem positis

ſitis ornata, eſt triquetrum, tres emittens tubas, fit ſemen triquetrum, nigricans, farinoſum, intus album: radix fibroſa annua: colitur in agris, & nullum ſolum, quantumuis aridum, & macrum reſpuit, ſic dicta a ſeminis figura, quod faginam glandem, figurà triquetra, & colore ſordido, quodammodo refert, licet quantitate multo minus. Eſt a Græco φηγὸς, Dorice φαγὸς, vnde Latinum ſagus, & Gr. πυρὸς triticum, frumentum, compoſita: aliquibus dicitur *Fagotriticum*. G. Buchweitzen, Heyde-Korn.

FAGVS, eſt arbor glandifera, magna, craſſa, ramoſa, cuius cortex mediocriter craſſus, politus, coloris griſei cinerei: lignum eſt durum, album: folia populi ſunt minora, nigra, tenuia, mollia: flos mas, amentaceus, glomeratus, conſtans ſtaminibus plurimis e calice campaniformi ſurgentibus: fructus in eadem arbore, a floribus ſeparati naſcuntur, calloſi, acuminati, quadrifido apice dehiſcentes, fœti binis ſeminibus trigonis, duris, politis, rubicundis, interne habentibus medullam albam, edulem, ſaporis dulcis cum aliqua adſtrictione: hæc arbor creſcit in pratis, & locis montanis, & magnam vmbram facit. Gr. φηγὸς, ita dicta ἀπὸ τῦ φάγειν, a comedendo, quod ante inuentas fruges (vt fabulantur Poëtæ) homines eius arboris glandibus ſolebant victitare. G. Buch-Baum, Buche.

FALX, eſt duræ meningis duplicatio, ſinum *Falciformem* dictum continens, figura falcem referens, inferius ſinui tertio annexam, hinc autem anteriora verſus progreſſa, criſtæ galli implantatur; huius autem membranæ expanſione, ſub ſuturæ coronalis curſu poſita, cerebrum in dextrum & ſiniſtrum hemiſphærium diuiditur. G. eine Sichel.

FAMES, dicitur *ordinaria* ſiue *ſana*, quæ eſt alimentorum appetitus, quo animal a vellicatione nerui paris vagi, & intercoſtalis in ventriculo, ab humoris per arterias cœliacas, vel tunicam glanduloſam huc delati, vel ſaliuæ continuo deglutitæ acrimonia, tum attritu mutuo laterum ventriculi ad inuicem, excitatum, cibum ſibi, vt eius reme-

remedium, appetit: vel eſt præter ordinem vel præter ſanitatem, quæ eſt deprauata, vt *pica, malacia, canina, bouina, abolita &c.* Gr. λιμὸς, πεῖνη. G. Hunger.

FAMES CANINA, vide *cynodes orexis.*

FARCIMINALIS TVNICA, idem quod *allantoides.*

FARCTVRA, vel FARTVRA, dicitur quando animalia exenterata, aut fructus excauati medicamentoſis rebus, ſuas vires communicantibus, a pharmacopœis replentur.

FARFARA, eſt tuſſilago ſeu vngula caballina, dicta Gr. βήχιον, quod tuſſi confert. Farfara appellatur, quod eius folia populi albæ, ſeu farfari foliis ſimilia ſint: hinc etiam *populago* vocatur. Vide *Tuſſilago.*

FARINA, eſt plantarum puluis molendo contritus, vti farina lini, althææ, iridis, orobi, hordei &c. qui vſum in medicina habet. Gr. ἄλφιτον, ἄλευρον. G. Mehl.

FASCIA, *faſcicula*, ἀνάδεσμος, ἐπίδεσμος, σπεῖρος, ὀθόνιον, τελαμὼν σινδονίτης, eſt vinculum longum, & mediocriter latum, ad vſus chirurgicos idoneum. Faſciæ ſunt glomeratæ, longæ & æqualiter latæ, in orbem conuolutæ: aliæ ſciſſæ, quæ vno quidem conſtant linteo, ſed eo vel extremis, vel mediis partibus ſciſſo: aliæ aſſutæ, quæ ex faſciis & habenis in varia capita deſinentibus, conſtant. Longitudine etiam differunt, quod aliæ ſint longiores, aliæ breuiores; ita & de latitudine ſe res habet. G. eine Binde, Windel.

FASCIA LATA & FASCIALIS MVSCVLVS, vide *membranoſus muſculus.*

FASCIA LATA, eſt lumbricus inteſtinalis latus, vlnarum multarum longitudine: teres & albicans. G. ein Bindel-Wurm.

FASCIATIO, eſt quædam faſciarum, circa membrum curandum, circumductio & conuolutio. G. Das Wickeln, Winden.

FASCICVLVS, vide *manipulus.*

FASELVS, vide *phaſeolus.*

FASTIDIVM CIBI, idem quod *anorexia.*

FAV-

FAVCES & FRVMEN, idem quod *pharynx*, quod vide. G. Die Kehle, Speiß-Röhre.

FAVVS, vide in Achor, Gr. Κήρια.

FEBRIFVGVM, Gr. ἀντιπυρετικὸν, remedium aduersus febris insultus. G. Artzney gegen das Fieber.

FEBRIS, Gr. πυρετὸς, est sanguinis velocitas aucta; adeoque motus cordis & arteriarum frequentior, ita vt inde functiones lædantur: his enim notis solis, nempe pulsu frequentiori, cognoscitur febris; verum multa plerumque comitantur symptomata, in variis febribus varia, vti sunt horripilatio, frigus, vomitus, tremor, calor, sudor &c. quæ in eadem febre vario tempore quoque variant. Variæ licet dentur febrium species, vt diaria, intermittentes quotidianæ, tertianæ, quartanæ, & eiusdem sortis remittentes, erraticæ, continuæ, symptomaticæ, &c. Vnica tamen est febris, cuius species gradibus, vt magis & minus, ab inuicem tantum differunt, quatenus in velociori pulsu earum natura ponitur. G. Das Kalte, das Fieber. Febrem erraticam vocant G. Unbeständige Fieber. Febris quotidiana G. Das tägliche Fieber. Tertiana Febris G. Dreytägige Fieber. Febris Quartana. G. Viertägige Fieber. Ephemera. G. Das tägliche Fieber.

FEBRIS VNGARICA THERIODES, seu LVES PANNONIÆ vulgo *Cerebri vermis*. Iste morbus a *Schenkio* descriptus, erat morbus castrensis, circa tertiam vel quartam a meridie horam inuadebat, eiusque ἐπισημασία cum leui rigore, qui frigus potius vel superficiarium horrorem, quam rigorem præ se ferret, obseruabatur. Post horulæ dodrantem æstus illum excepit, qui noctes & dies sequentes assidue excruciatos detinuit. Conquerebantur de capitis dolore, imo & molestia erat circa ensiformem cartilaginem & durities, & si summis digitis illum locum attigisses, præ dolore eiulabant. Ab initio sitis adeo intensa, vt vel vrnis non esset extinguibilis. Postridie vel ad summum tertio die deliria ingruebant, ita tamen, vt inter delirandum, dum sibimet non con-

ſtabant, ſermones incompoſitos quisque de ſua arte, quæſtu, aut genere vitæ plerumque haberet. Exacerbationes circa veſperam: per noctem recrudeſcebat morbus; lingua torrida, labia fiſſa, quibusdam ſputum ſanguinis. Nonnulli diarrhœa laborabant, alii ſanguinem coagulatum, alii loturæ carnis inſtar deiiciebant; quidam colici erant, vel lateralis dolor eos vexabat. Plurimis ſurditates oboriebantur, parotides frequentes. Erant qui paralyſin paſſi, tuberculum, ſed peſſimum, in pedis dorſo accipiebant, adeo vt nonnullis crure tenus pedes ſint amputati. Vini potatores interiere. Papulæ ſive puncturæ pulicum morſulis ſimiles omnibus equidem fuerunt, latiores aliis, minores aliis, vniuerſum corpus quibusdam, maiore tamen ex parte regionem thoracis & dorſum circa ſpinalem medullam occupantes, quamuis frequentes iuxta ſcapulas & in brachiis apparent, coloris ſaturi plerumque, niſi in morituris quibusdam in liuidum & atrum tendebant. G. Ungerſche Kranckheit.

FECVLA & FÆCVLA, Gr. τρὺξ, fæcis ſpecies eſt; fecula dicuntur eſſe pulueres in certis vegetabilium expreſſionibus ſubſidentes, vt fecula bryoniæ, ari &c. Species eſt amyli.

FEGOPYRVM, idem quod *Fagopyrum.*

FEL, idem quod *Bilis,*

FEMVR, FEMEN, Gr. μηρὸς, eſt ſuperior pars pedis a natibus vsque ad genu, vnico oſſe, ſed maximo conſtat & longiſſimo totius corporis, cuius pars antica & externa magis gibba, interna & poſtica magis ſima. *Femen* volunt Grammatici interiorem, carnoſioremque pulpam eſſe; *Femur* vero anteriorem & aduerſo homini propiorem. *G.* Der Schenckel, das dicke Bein.

FENESTRA, Gr. θυρὶς, in concha auris duo habentur foramina, ſtatim poſt tympanum occurrentia, vnum dicitur *ouale*, alterum vero *rotundum.* G. ein Fenſter.

FERMENTATIO, definitur, quod ſit inteſtinus motus vegetabilibus corporibus inductus, eadem ita mutans, vt deſtillationi ſubiecta primo prodant ſpiritum inflammabi-

mabilem, tenuem, volatilem, acrem, aquæ miſcibilem: vel prodant liquorem minus volatilem, acrem, non inflammabilem, acidum, aquæ pariter miſcibilem, acetum dictum: ea fit vel *per ſe*, quæ ſua ſponte concitatur, vt in actionibus ſpontaneis; vel *arte*, quando rebus fermentandis aliquid additur, vt in pane, aliisque videre eſt. *Fermentatio* non fit tam ſubito vti efferueſcentiæ, ſed lente, quia acidum & alcali ab aliis oleoſis particulis detinetur, ideoque lente peragitur. G. Das Sãuern, Brauſen, Vergãhren.

FERRVM, eſt metallum, omnium minime ductile, igne non fixum, nam fumat, ſcintillas quaſi a combuſtili materie ſpargit, pondere aſſidue minuitur; diu ante fluxionem ignitum, ſonorum, coloris candidi, ſpecificæ grauitatis ad aquam, vt 7852. ad 1000. Soluitur facillime ab omni ſale, rubeſcens cum iisdem, ſales ſoluentes facillime perdit, in ſcorias conſumitur ferruginoſas, facillime deſtruitur inter omnia metalla, magnetem trahit. G. Eiſen.

FERRVM EQVINVM, eſt planta parua, quæ habet plures caules exiguos anguloſos, tenues repentes: folia ſecuridacæ, ſed minora, pinnatim digeſta, & per extremam oram lateſcentia, leuiterque in circuli formam fiſſa: flores ſunt leguminoſi, flaui, ex cuius calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in ſiliquam compreſſam, articulis diſtinctam lunatis, ferrum equinum perforatum referentibus, in qualibet quaſi articuli parte hærent ſemina eiusdem formæ; radix lignoſa exigua, alba, fibris circumcincta: hæc planta creſcit in regionibus calidis præſertim in locis deſertis: eſt leguminis minoris ſpecies ſic dicta, quod eius ſemen ſoleam equi ferream referat.

FERVLA, eſt planta cuius caulis ſeptem vel octo pedes altus, craſſus, fungoſus, medulla repletus, in ſummitate ramoſus, circa autumnum durus & lignoſus euadit: folia fœniculi, ſed latiora, viridia: flos eſt roſaceus, vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans in orbem

poſitis & calici inſidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum peramplis, ouatis, planis & tenuibus, inuolucrum ſæpe deponentibus: Planta eſt ex qua *ſagapenum* colligitur. Sed ferulæ ad artem quoque chirurgicam pertinent, ſuntque aſſulæ leues, quæ ad locorum ingenium materiam nactæ fuerunt diuerſam, ex arborum nimirum corticibus, vel cortice herbæ ferulæ, vnde nomen acceperunt, conficiuntur. item ex ligno abietino, capſulis, papyro conglutinata vel corio, quæ oſſibus ſolutis & luxatis, poſtquam reſtituta fuerunt, adaptari ſolent. Gr. νάρθηξ. G. Die Bein-Schienen.

FERVLAGO, idem quod *Ferula*.

FESTVCA, Gr. Αἰγίλωψ, vid. *ægilops*.

FIBRÆ, id eſt filamenta ſiue villi in vegetabilibus. 1. Sunt veluti ſtamina rebus nonnullis intertexta, v. g. arboribus, foliis &c. 2. Sunt capillamenta extrinſecus adnaſcentia, ex gr. radicibus &c. hinc fibroſa vocatur radix, quæ in minimas fibrillas ſeu filamenta diuiſa, hæc maxime vulgaris & ſimpliciſſima, vndique ſeſe explicat, & nutrimentum haurit, quamquam pori ob fibrarum tenuitatem ſenſus noſtros hactenus fugiunt. G. Härlein, Zäſerlein.

FIBRÆ, dicuntur in corpore animali partes ſolidæ, tenuiſſimæ, oblongæ, non cauæ, ſimpliciſſimæ, ex particulis elementaribus fluidorum per vaſa circulantium ſibi mutuo vi vitali appoſitis compoſitæ; ex quarum applicatu ad inuicem, vel intertextu miro inter ſe, fiunt membranæ tenuiſſimæ, ſolidæ, ſimpliciſſimæ, quæ conuolutæ formant vas minimum ſimpliciſſimum cauum, dicuntur a ſitu rectæ, vel obliquæ, vel circulares. Gr. Ἶν. G. Fäſerlein.

FIBRILLÆ, idem quod *Fibræ*.

FIBVLA, Gr. ἀγκτὴρ. Fit fibularum apud Antiquos mentio. Si enim in carne, vt *Celſus* ſcribit, vulnus eſt, hiatque, neque in vnum facile oræ attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt, imponendæ vero fibulæ ſunt, ἀγκτῆρας

Græci

Græci nominant, quæ oras paulum tantum contrahant, quo minus lata postea cicatrix fiat. Et cum notissimus fuerit modus vniendi vulneris oras per fibulas, factum, vt fibularum nec materia nec forma satis ab antiquis descripta sit. Quibusdam *Acia*, vocatur: qui plura desiderat, adeat *J. Rhodium*, de Acia dissertantem. G. eine Spange, Hafft, Häfftlein.

FIBVLA, siue os tibiæ minus, *Sura*, περόνη, a similitudine ferramentorum, quibus trabes in ædificiis combinantur; etiam *Hippocrati* aliquoties brachii radius. Est os posterius inter femur & tarsum, tibia tenuius, eique extrinsecus attensum, vt radius cubito. Parte superiore caput rotundum genu non attingit, sed infra subsistit. At parte inferiore, infra tibiam pergit, ideoque æque longum os est atque tibia: in medio ab inuicem dehiscunt tibia & fibula, ob musculos pedis ibi locatos, quo interuallo ligamentum tenue & latum, secundum longitudinem hæc ossa iungit. Committitur etiam tibiæ ligamento communi superius & inferius. Inferius caput in acutum tendens, appendicem habet, quæ crassescens, gignit processum, dictum *malleolum externum*, protuberantem illum locum externum, excarnem ad pedem, interno humiliorem. G. Wade-Bein.

FICVS, est arbor mediocris altitudinis, cuius caulis non rectus: cortex est politus, licet aliquantulum asper, coloris cinerei: lignum fungosum, intus medullosum, album: folia sunt magna, ampla, crassa, quinquefida, vitis similia sed maiora: flosculi hermaphroditi, monopetali; longi, tubulorum forma, oriuntur cum ouariis, quæ sunt capsulæ testaceæ natæ in vtriculis pulposis, positis intra tracheas: fructus pyriformis, figuræ rotundæ ac depressæ, coloris ex flauo fusci: intus copiosissimis granulis per pulpam infarctus, saporis dulcis, odoris debilis, non ingrati, fructus non maturus dicitur grossulus, vbi crassior, sed nondum tamen maturus, dicitur grossus seu grossa, & ficus demum, vbi maturuit; siccatus, carica seu ficus passa: Gr. Σῦκον. Fructus est satis notus;

verum a ſimilitudine dicuntur quoque excreſcentiæ circa anum aliasque partes, ſimilitudinem ficuum habentes. Si thymi multum excreſcant, ficus ſeu ſycoſes appellantur. Nominantur & *mariſcæ, ſycoſis & ſycoma.* G. Feigen, Wartzen.

FIGENTIA, ſunt, quæ volatilia domant, & acida concentrant. Vide *Fixatio.*

FILAGO, eſt planta mollis lanuginoſa, habens folia parua, oblonga, incana, mollia: flores ſunt floſculoſi, plurimis ſcilicet floſculis conſtantes, ſtellæ adinſtar diuiſis, embryoni inſidentibus; & calice ſquammoſo, hæmiſphærico, non lucido neque inſigni quodam colore prædito; embryo autem deinde abit in ſemen pappis inſtructum. Eſt gnaphalii ſpecies, ſic dicta forte, quod eius folia filis lanuginoſis ſint obducta. G. Ruhr-Kraut.

FILICVLA, eſt trichomanes, vel adiantum; huius plantæ variæ ſunt ſpecies, dim. a *filix.* Vide quoque *polypodium.*

FILIPENDVLA, folia habet pimpinellæ ſaxifragæ, ſed anguſtiora, profundius inciſa, plura ad vnam coſtam quaſi per paria coniugata, coloris viridis, obſcuri, ſplendentis: ex his aſſurgunt plures caules pedem circiter alti, duri, ſtriati, rotundi, rubicundi, verſus ſuperiora in alas diuiſi, in ſummitate habentes flores roſaceos, plurimis ſcilicet petalis in orbem poſitis conſtantes, ex quorum calice monophyllo, & multicuſpide ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum fere globoſum, cuius ſemina in capitulum dolii æmulum colliguntur: radices glanduloſæ, oliuares aut longiores, minusque ventricoſæ, aſphodeli more, foris ex rubro nigricantes, intus albentes, acrimoniam quandam cum adſtrictione, dulcedine, & leui amaritudine ſapientes; dicitur a numeroſis & rotundis in radice glandibus, quæ velut ex filo quodam pendere videntur. Gr. *Oenanthe.* G. Rother Stein-Brech, Wilde Garbe.

FILIVS ANTE PATREM, dicitur de ſpecie quadam Lyſimachii, cuius vaginulæ ſeminales ante flores conſpicium-

ciuntur, item de colchico, croco, pulſatilla, tusſilagine, cæterisque plantis, quarum flores ante folia prodeunt.

FILIX, eſt planta, cuius variæ ſunt ſpecies, inprimis mas & fæmina. Mas habet folia, ex radice erumpentia, magna, ampla, aſpera; dura, friabilia, viridia, odoris fortis, & grati, longa, in alas extenſa, habentia multa alia foliola, vel in margine inciſa; nullos habent flores apparentes, ſed in dorſo habent puluiſculum fuſcum, & rubicundum, qui puluiſculus ſunt ſemina plantæ iuxta ſententiam Cæſalpini, qui obſeruauit, quod vbi eius folia in terram fuerunt delapſa, poſtea ſimilis planta creuerit: verum Tournefortius de vtriusque filicis ſemine curioſe annotauit; ſcilicet quod filicis maris vulgaris fructus foliis innaſcuntur bino plerumque ordine, pinnulis affixi claui ope, altera parte retuſi; detracta vel corrugata membrana quadam conuexa, quæ ferri equini formam habet, ſeſe obiicit oculis numeroſa congeries veſicularum ferme ouatarum, annulo elaſtica vi donato munitarum, cuius contractione rumpuntur illæ, ſeminaque fundunt minutisſima. Filicis fæminæ vero & aliarum ſpecierum fructus ſeu veſiculæ ouatæ occurrunt in ſinubus quibusdam, namque autumno pinnularum margo plerumque producitur, incuruatur & complicatur: radix filicis maris eſt carnoſa, craſſa, fibroſa & nigra. Hæc planta nullum caulem habet: creſcit vbique in ſyluis, & neglectis incultisque locis. Gr. πτερὶς, ala. G. Fahren Kraut.

FILTRATIO, Chymica vox eſt, ſpecies dicitur *deſtillationis per deſcenſum*, quia guttæ cadendo decidunt. Modus quo filtratio fit, eſt triplex. *Primus* eſt per pannum expanſum, vt fit in ſyrupis clarificandis. *Alter* per *manicam Hippocratis*, hoc eſt per ſaccum, ſuperius latum, ſed in coni punctum inferius terminans, pro vinis aromaticis colandis, vt in feſtis nuptialibus, & variis medicationibus pro delicatulis vſu venit. *Tertius*, & Chymicis magis familiaris, eſt colatio per chartam emporeticam, hoc eſt, ſi papyrus fuerit quadratæ figuræ, duplica-

plicatur, & illa duplicatura reduplicatur, ad angulos rectos, hoc est tota papyrus siue charta quadruplicatur, post hæc iterum explicatur, instar cuculli monachorum vel infundibuli & imponitur infundibulo, seu tritorio, deinde liquor clarificandus infunditur, & clarus guttatim decidit, relictis in filtro fæcibus. G. Filtrirung.

FILTRVM, est pannus laneus, vel charta bibula, per quam liquores percolantur ad clarificandum, vt fit per *manicam Hippocratis*. G. ein Filß.

FIMBRIÆ, sunt vestium extremitates, á quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdam fimbrias exeunt. Sunt & pendulæ extremitates tubarum vteri.

FISSVRA, Gr. Ῥαγὴ, est ossis quædam solutio continui, præsertim secundum longitudinem; quamuis & mollibus partibus quoque attribuitur, vt in fissuris labiorum, digitorum manuum &c. G. ein Spalt.

FISTACIVM, idem quod *Pistacium*.

FISTVLA, Gr. Σύριγξ, sumitur pro canna oblonga & cauata, ideoque haberi potest pro siphunculo, quo liquor aliquis intestinis, auri, vtero, vulneri &c. immittitur. Sic *vrethra*, fistula vrinaria est. *Trachea*, fistula respiratoria. Item sinus est angustus & longus, seu vlcus sinuosum, angustum, callosum & curatu difficillimum, quod plerumque ex abscessu ortum habet. Fistulæ á sinuoso vlcere, in eo differunt, quod fistulæ callosæ & duræ sint, non item vlcus. Aliquando *fistula* pro *fontanella* sumitur, de qua suo loco. G. Fisteln, Röhr-Wunden, Röhr- oder hohl Geschwäre.

FISTVLA LACHRYMALIS, est morbus, cuius vitio lympha lacrymosa non per carunculam in nasum determinatur, sed per palpebras in genas cadit, qui fieri potest ex variis causis; inprimis vero ex vitio palpebrarum, carunculæ lachrymalis, punctorum lachrymalium, vel sacci lachrymalis, quæ partes varie affici possunt. G. Fistel der Aug-Winckel, Augen-Fistel.

FISTVLA PVLMONIS, idem quod *Aspera Arteria*.

FISTVLA SACRA, est spinæ pars forata, quam Gr. ἱερὰν σύριγγα vocant.

FISTVLA VRINARIA, idem quod *vrethra*.

FISTVLARIA, est cristæ galli species, sic dicta, quia eius caules caui sunt, & successu temporis in fistulas seu calamos mutantur. Vide *Pedicularis*. Gr. Ἀλεκτορόλοφος. G. Rödel, Lauß-Kraut.

FIXA, sunt, quæ magna ignis tortura non exaltantur, vel eleuantur, vt *salia fixa*.

FIXATIO, est materiæ fugacis quædam, ne avolet, retinentia. Gr. Πῆξις, & Πήγνωσις, G. Fiegierung.

FLAGELLÆ, dicuntur cymæ arborum & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiuscunque venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quod flatibus petantur. *Flagella* etiam sunt vitium rami oblongiores & productiores.

FLAMMVLA VITALIS, fictitium quid est; putauerunt quidam cordi inesse flammam quandam, sed illud est falsum, quum nec in hominibus, nec in brutis viuis vnquam videas vel minimam scintillæ flammam, Gr. Βιολύχνιον dicitur, ac si esset vitæ lampas. Sed si bene velimus philosophari, in eo vita consistit, vt circulatio sanguinis celerrime circumuehatur.

FLAMMVLA, est clematis species, dicta ob flammeum & igneum saporem, & vim erodendi cutim. Item *Ranunculus* est. Vide *Batrachium*.

FLATVS, sunt explosiones materiæ aëreæ agitatæ calore, vel fermentatione aut efferuescentia assumtorum, quæ dum ex vna parte ventriculi aut intestinorum in aliam propellitur, excitat *bombos* & *borborygmos*. Wind im Leibe, Blähungen.

FLORES CHYMICI, subtiliores corporis partes sunt per sublimationem a partibus crassioribus sub forma sicca separatæ. G. Blumen.

FLOS FEBRVARII, est *leucoion album*, siue hexaphyllon album bulbosum. Sic vocatur, quod Februarii mense, & die diuo Valentino sacro, vbi cœlum clementius fuerit,

apparet. In Aprili, vbi appropinquare cœperit Maius, euanescit.

FLVOR ALBVS, siue FLVOR VTERINVS, est præternaturalis humoris pituitosi & albi, vel varii coloris & odoris, per muliebria excretio, orta a nimia vasorum vterinorum laxitate & debilitate, nubiles, maritatas, vetulas, steriles, grauidas, vario tempore inuadens. Gr. ῥοῦς γυναικεῖος. G. Weisse Fluß.

FLVXIO, idem quod *catarrhus.*

FLVXVS ALVINVS, idem quod *diarrhœa.*

FLVXVS CHYLOSVS, idem quod *cœliaca passio.*

FLVXVS HEPATICVS, est dysenteriæ species, cum excreta sunt instar loturæ carnium, copiosus plerumque est & nocturnus, sed absque dolore, valde tamen vires demoliens, sæpe post dysenteriam contingit. Sic vocatur quia interdum sanguis coagulatus, splendens & niger, ac si essent hepatis frusta, adest. G. Leberfliessung.

FOCILE MAIVS, est vlna cubiti; vel tibia pedis. *Focile minus*, est cubiti radius, vel pedis fibula.

FOCVS, Gr. Ἑστία dicitur esse locus in mesenterio, vnde & febrium originem olim deducebant. G. eine Feuerstett, der Heerd.

FODINA, est *fouea* seu *cuniculus*, vnde mineræ educuntur. Item minor labyrinthus in aurium osse.

FOENICVLVM, est planta officinalis, quæ habet caulem quinque vel sex pedes altum, rectum, cannulatum, coloris viridis fusci, medulla fungosa repletum, ramosum: odoris grati; folia in lacinias capillaceas diuisa, coloris viridis obscuri, odoris grati, saporis dulcis aromatici: flos est rosaceus, vmbellatus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, & calici insidentibus, qui abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, crassiusculis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis: datur & altera species, quæ est fœniculum dulce maiore & albo semine; radix oblonga, recta, digitum crassa, pallida, saporis subdulcis, & aromatici: Gr. Μάραθρον. G. Fenchel.

FOE-

FOENVM, est gramen arefactum. Gr. χόρτος. G. Heu.

FOENVM GRÆCVM, est trifolii & leguminis minoris species, habet caulem vnicum, dimidium pedem altum, tenuem, excauatum, in ramos diuisum: folia terna in vno pedunculo instar trifolii gerentem, parua aliquando oblonga, interdum magis ampla quam longa, aut semirotunda, dentata: flores ex foliorum alis erumpunt, leguminosi, exigui, albi: flori succedit siliqua plana, longa, acuta, corniformis, fœta plerumque seminibus rhomboidiformibus, ab angulo vno ad alterum linea caua notatis, flauis, saporis mucilaginosi, odoris, & saporis ingrati: radix simplex, lignosa. Vnde ita appelletur inuenire nequeo: forte quod in Græcia inter fœnum plurimum reperiatur. Gr. τῆλις, κεράτις, αἰγόκερως, βούκερως: atque sic dicitur a cornuum figura siliquarum, vocatur *ægoceros* a caprini cornu similitudine, quemadmodum a bubuli *buceros*. Nonnullis *Siliqua*; aliis *Silicia*; quibusdam *Silicula* appellatur. G. Bocks-Horn.

FOETOR ORIS, est putredo circa dentes & gingiuas: aliquando oritur ex pulmonibus & sanguine phthisico, vel scorbutico, aliquando ex stomacho. Fœtor vero in genere oritur ab humoribus stagnantibus, effusis, corruptis, vel venenatis; vt & ab omni causa, quæ sales & olea nimium attenuat, & volatilia reddit, vt est inedia, calor, motus nimius, acrimonia nimia assumti. G. stinckender Athem.

FOETVS, Gr. Κύημα, est conceptus, quando fœmina concepit, ab initio dicitur *Embryon*, postea cum formam adeptus fuerit, proprie fœtus dici potest. G. Die Frucht.

FOLIACEVM ORNAMENTVM, est fimbria in extremitate tubæ Fallopianæ, qua ouum ex ouario muliebri, quasi tot digitis excipitur, & per tubam in vterum defertur. G. Blat-Zierd.

FOLIVM INDICVM, idem quod *malabatrum*.

FOLLICVLVS, est theca rei cuiuslibet tenuis, quæ gra-

num vel ſemen continet inuolutum, ſic membranoſa cutis, *acini folliculus* dicitur.

FOLLICVLVS FELLIS, eſt veſicula, quæ hepatis con-cauo annectitur, in qua bilis colligitur, quæ ſuo tem-pore per ductum choledochum, in inteſtinum duode-num exantlatur. Gr. Κύςις χοληδόχος. vid. *Veſica fel-lis.* G. Die Gall-Blaſe.

FOMENTVM, Fomentatio, Fotus, eſt medicamenti externi genus, quod corpori admotum ipſum fouet & calefacit. Gr. θέρμασμα, eſtque duplex, & aridum & hu-midum, illud πυρία, πυρίασις & πυρίαμα: hoc κατάν-τλημα & κατάντλησις dicitur, quod effuſo humore adhibe-tur. Eſtque vapor, liquor aut decoctum variis partibus, beneficio lintei, filtri, ſpongiæ, vel veſicæ, fouendi cauſa applicandum. G. Erwärmung, ein warmes Tuch, da-mit man dem Leibe Wärme zufügt.

FONTANELLA, ſeu FONTICVLVS, dicitur in fœ-tubus & recens natis, intra frontis os & duo ſincipitis, apertura quadrangularis. G. Das Blätlein. Item vl-cuſculum arte chirurgica, in ſanis corporis partibus ex-citatum, vt per id humores ſuperflui & corrupti euacu-entur, morbi curentur, vel etiam anticipentur. Fonta-nellæ excitantur cauterio actuali vel potentiali, lanceo-la & forcipe: in fonticulis excitandis notandum eſt, ſem-per locum inter duos muſculos eligendum eſſe. G. Fon-tanelle.

FONTALIS, idem quod *potamogeton.*

FONTICVLI, idem quod *Fontanellæ.*

FORAMEN OVALE, dicitur apertura magna, media inter cordis fœtus ſinum venoſum dextrum ſiniſtrum-que, quorum paries intergerinus hoc foramine perforatus eſt: quo fit, vt ſanguis ex ſinu & aure dextra exire hoc foramine poſſit in ſinum ſiniſtrum, eique additam auri-culam: e ſiniſtro autem ſinu aureque in dextrum ſinum & aurem facile penetrare nequit, impediente membrana quadam valuulæ officium præbente. Membrana hæc ex maiore parte ambitus foraminis e parte ſinus ſiniſtri orta,

orta, totique prætenta foramini in duo quasi cornua abit, quæ vltra anteriorem foraminis partem procurrunt aliquantum similiter a parte sinus sinistri, euanescuntque in eandem partem parietis intergerini sinuum. Itaque tali hoc foramen obductum est membrana, vt per se nunquam valde pateat; si vero sanguis sinus sinistri vrgeat parietem intergerinum sinuum, vrgeat etiam membranam, explicet, tendat, obtendatque foramini exquite, vt nihil elabi possit; si contra vrgeat sanguis sinus dextri, pellat membranam aliquantum in sinum sinistrum, ac sic viam sibi obliquam aperiat inter cornua eius anterioremque foraminis partem, totum enim foramen aperiri nequit, quoniam e maxima parte ambitus eius valuula nascitur. Valuula tenuis est, vt explicari facile posset, repellique a sanguine sinus dextri: densa simul est, & quasi tendinea, vt sat haberet roboris. Foramen ouale etiam dicitur, quod & *fenestra oualis* vocatur, apertura a figura oualis dicta, in parte posteriori & superna conchæ internæ e regione membranæ tympani posita, habens situm stapedi parallelum, & configurationem ipsius basi respondentem. Foramen illud stapes replet sua basi, & membranulæ tenuissimæ tenerrimæ illud occludenti accrescit, seruata interim mobilitate requisita.

FORAMEN ROTVNDVM, quod & *fenestra rotunda* dicitur, est altera apertura, quæ in tympani supernis partibus reperitur: scilicet in tympani cauitatis parte posteriori, e regione tympani membranæ sita, paulo inferior quam fenestra oualis, versusque occiput, priori minor & decliuior, figuram incertam, nunc oualem, nunc circularem habens, rotunda tamen vulgo dicta, sic sita in foco quasi elliptici huius spatii centro membranæ tympani opposito, patet in scalam inferiorem cochleæ, clauditur membranula tenui, pellucida, tenera, tensa, elastica, tremula, infixa striæ excauatæ in medio meatu. Amplius de his consulendi sunt anatomici.

FORCEPS, est instrumentum, quo partes demortuæ

&

& corruptæ, item res quæ corpori inesse non debent, apprehenduntur, abscinduntur, vel euelluntur. Forcipes sunt, figura varia, vt longæ, curuæ, dentatæ, rostratæ, semilunares, speculum oris, matricis &c. quæ pro diuersa figura diuersum vsum obtinent. G. eine Zange.

FORCEPS DECEPTORIA, est instrumentum incisorium, cuius acuta pars dum latet, ægroti, qui incisionem non admittunt, Chirurgica manu decipiuntur. G. ein verborgenes Messer.

FORFEX, est instrumentum euellendis dentibus aptum, vocatur item *odontagra*, siue *dentagra*. Ὀδονταγωγὸν *dentiducum*, *dentarpaga* Varroni. G. eine Zahnbrecher-Zange, Pelican. Item est bifidum secans chalybeum instrumentum. G. eine Schere.

FORMICA, non tantum insectum est, quod Germani vocant Ameise, sed & verrucæ species, Gr. μυρμηκία, id est *verruca formicaria*, tumens & callosa, colore nigricans, basi lata & cute sessili, dolores adferens, morsiunculis formicæ simillimos, vnde & ei nomen. *Wierus* testatur esse morbum ab Hispanis nobis communicatum, venenatum, malignum ac contumacem serpiginem; sumit initium a verendis, progrediturque ab iis per vniuersum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu. G. Das Zitter-Mahl, Flechten.

FORMICANS PVLSVS, est pulsus inæqualis, motui formicarum similis, vel potius vermiculans imminutus adeoque minorem vim cordis, & quantitatem sanguinis indicat. G. ein schwacher Puls.

FORMICATIO, vide in *Formica*.

FORMIX, barbare pro formica. Chirurgis etiam quibusdam adhibetur pro designandis vlceribus, quæ alias vocantur *esthiomenos herpes*, vel *noli me tangere* aut *lupus*.

FORMVLA, Gr. Γραμματεῖον, est præscriptum, quod a medicis præscribitur, quædam paranda medicamenta indicans pharmacopœis in ægrorum emolumentum. Vulgo *Receptum*. G. ein Recept.

FOR-

FORNAX, Gr. κάμινος, dicitur & *furnus*. Vide *furnus*.

FORNIX, est substantia cerebri callosa, nomen sortita, quod vt ædificia testudines, ita & sinus ventriculorum, ac molem deorsum inclinantis cerebri sustinere videtur. Subnixa est cruribus tribus, quorum duo posterius, versus cerebri basin deorsum porriguntur, & spinalis medullæ radicem, iuxta latera complexa, singulari subiecta prominentia, recuruoque velut vallo, sinum inferiorem ventriculorum anteriorum vtrinque designant. Gr. καμάριον ψαλιδοειδὲς *Galeno*. G. ein Gewölb.

FOSSA MAGNA, est pudendi muliebris interior cauitas, siue *rima magna*, quæ & ob figuram *nauicularis* dici potest.

FOTVS, idem quod *fomentum*.

FOVEA, idem quod *fossa magna*.

FOVEA CORDIS, idem quod *anticardium*.

FRACTVRA OSSIS, est continui in duris corporis partibus solutio, quæ ab externo, & duro instrumento, vi partem frangente efficitur, cuius differentiæ a forma, parte, & accidentibus desumuntur. Gr. κλάσις, κλάσμα, κάταγμα. G. ein Bein-Bruch.

FRÆNVLVM, est ligamentum membranaceum sub linguæ anteriori parte: hoc in recens natis quandoque totam linguam inferius occupat, eamque minus mobilem pro peragendis suis officiis reddit, vnde diuelli chirurgi scalpello solet. G. Der Zung-Riem.

FRÆNVLVM, seu FRÆNVM PENIS, est membrana, qua præputium glandi alligatur, Gr. κυνοδέσμιον. Alii *canem* vocant. G. Der Riem.

FRAGARIA, est planta, quæ habet radices fibrosas, oblongas, coloris fusci aut nigricantis, repentes, ex quibus emergunt flagella per terram repentia, vnde nouæ radices & plantæ nascuntur, & caules tenues, longi, villosi, habentes folia terna ad centrum coniuncta, rugosa, neruosa, summo pediculo insidentia: flores sunt rosacei plurimis petalis in orbem positis constantes, ex quorum calice multifido surgit pistillum, quod deinde abit

in

in fructum fere globosum vel ouato acuminatum, cuius placentæ modo carnosæ, modo siccæ adhærescunt multa semina; odoris admodnm fragrantis est, & saporis subdulcis, vinosi. Hæc planta crescit inprimis in montibus, & locis vmbrosis & syluis. Gr. Κόμαρον. G. Erdbeer-Kraut.

FRANGVLA, seu alnus nigra, est arbuscula, quæ plures habet caules nouem vel decem pedes altos, pollicem crassos, rectos, in plures ramos diuisos: eius cortex externe niger, interne flauus & croceus: lignum album, & fragile, medullam ruffescentem continens: folia alni vel cerasi, sed rotundiora, & magis nigra: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis inter diuisuras calicis monophylli positis, constans: e calicis autem fundo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum seu baccam mollem, duobus plerumque seminibus fœtum planis & subrotundis: sic appellatur, quod eius ramuli facile frangantnr; dicitur etiam arbor fœtida, a fœtido tum colore, tum odore, tum sapore. G. Faul-Baum.

FRAXINELLA, est planta, quæ habet caules, duos circiter pedes altos, rotundos, villosos, rubicundos, medulla repletos: folia fraxini sunt, pinnata, sed minora: flores polypetali, anomali, horum petala ita disponuntur, vt flos quasi bilabiatus appareat, post florem appareant plurimæ vaginulæ, elasticæ, quæ cum impetu eiiciunt semina plana magna nigra, acuta, & splendentia: radix longa, alba, digiti minimi crassitie, odoris penetrantis, saporis amari: hæc planta crescit in regionibus calidis: fraxinella est quasi diminutiuum a fraxino. Radix in officinis vulgo dictamnus albus vocatur, quia eius odorem, saporem, & vires habet; albus autem, quia radices albas habet, ad differentiam cretici. Nihil cum veterum dictamno commune habet. G. Weisser Diptam.

FRAXINVS ARBOR, est magna, crassa, recta, ramosa, cortice tecta polito, cinereo, viridescente. Lignum est durum, politum, album: folia sunt oblonga, bina, pinna-

pinnatim nata ad communem costam, cuius apex desinit in folium impar, saporis parum amari & acris: flos mas, apetalus, cuius stamina apice gemino plerumque donantur: ouarium oblongum, ouatum, compressum, instructum tuba bifida; in faemina per maturitatem fit fructus planus, membranaceus, linguiformis, foetus semine medulloso similis figurae; saporis acris & amari: haec arbor crescit in locis humidis circa flumina & in syluis, an a fragore siliquarum, quem, ventis agitatae edunt? G. Eschen-Baum.

FRICATIO, seu FRICTIO, Gr. Τρῖψις, & Ἀνάτριψις, *sicca* est vel *humida*. *Sicca* est, quando corpus vel membrum solis manibus, aut linteis pannisue laneis siccis fricatur, quae chirothecis peragi aliquando solebat. *Humida* fiebat vel aqua, vel oleo, vel ambobus simul admixtis. Varia habentur genera, vt *mollis*, *dura*, *intermedia*, *multa*, *pauca* &c. G. Das Reiben, Kratzen.

FRITILLARIA, est planta, quae habet caulem, pedem circiter altum, tenuem, rotundum, interne fungosum, coloris viridipurpurei vel nigri: folia mediocriter longa, angusta, excauata: flos est liliaceus, campaniformis, hexapetalus, pendulus, nudus, plerumque tessellatus, sex staminibus foetus, ouarium complectens. Ouarium est structum tuba bifida, triplici cauitate pergente vsque ad caua ouarii, fit fructus oblongus, ferens semina plana, gemina serie ordinata: radix duobus tuberibus carnosis constat, ex quorum medio caulis assurgit: haec planta crescit in pratis, & colitur in hortis: dicitur, quod eius flores maculis pingantur in modum fritilli. Vocatur & *meleagris*. G. Bretspiel-Blum, Kiewitz-Eyer.

FRONS, Gr. μέτωπον, est superior faciei pars, terminata superciliis, temporibus, & crinibus capitis: quibusdam a ferendo dicitur, quia prae se fert animae signa. G. Die Stirn.

FRONS, inter vegetabilia interdum pro ramo ponitur. Proprie tamen dicitur id quod ipse ramus cir-

cumquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

FRONTALE, eſt medicamentum externum, quod frequenter, ad capitis dolorem & feruorem, fronti applicatur. Conſtat vt plurimum ex herbis, floribus, ſeminibus, farinis, & aceto roſaceo madefactis. Gr. προμετωπίδιον. G. Stirn-Umschlag.

FRVCTVS, ſunt grandiores illi ac ſucculenti plantarum fœtus, & ſeminum receptacula, vt poma, pyra, pruna &c. vel, quod carne & ſemine compactum eſt. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quaſi carne, & ſemine coactum eſt, accipi ſolet. G. Frucht.

FRVMENTVM, dicitur a fruendo, quod maximo cum fructu eius vſus eſt. Eſtque quod geniculato culmo, & arundinaceis conſtat foliis, ſemenque panificio & pultibus aptum in ſpicis aut iulis producit. G. Korn.

FRVTEX, eſt planta inter herbas & arbores media, perennis, & gemmipara, ad arboris magnitudinem non aſſurgens; ad ligneam tamen indolem proxime accedens, vel quod a radice caudice multiplici, ramoſumque ſeſe attolit, vt rubus. G. eine Staude, Geſträuch.

FVCVS, eſt plantæ genus, quæ creſcit in aquis, primo multos caules tenues, anguſtos & compreſſos germinat, qui ſeſe poſtea extendunt in paruos ramos, habentes folia ampla, oblonga, quercum referentia, ſed minora, ſubſtantia ſua tenaci, membranoſa, flexili, plerumque polita, aliquantulum lanuginoſa, caulibus ſuis adhærentia: adſunt tubercula vacua, aut bulbulæ aut veſiculæ cum ſeminibus, oblongæ, vel obrotundæ, aliquando maiores, interdum minores: hæc planta eſt plerumque humilis, aliquando tamen ad duorum pedum altitudinem creſcit, recens capta eſt coloris flaui virideſcentis, ſed ſiccata fit coloris nigri: nunquam flores habet; ab illis veſiculis ſupradictis ſupra aquam ſuſtinetur. Gr. φῦκος, an a φύω creſco vt quidam volunt? Vide *alga*.

FVLIGO, idem quod *aporrhœa*.

FVLMINATIO, idem quod *detonatio*.

FVMA-

FVMARIA, est planta, quæ habet plures caules ad altitudinem pedis vel sesquipedis crescentes, quadratos, excauatos, coloris partim purpurei, partim albescentis: folia minutim incisa, caulibus longis & angulosis adhærentia, lobata vmbelliferarum instar: flores sunt polypetali, anomali, papilionaceis æmuli, ex duobus tantum petalis constantes, quasi bilabiati, labio superiori in caudam abeunte cum inferiori ad pediculum coniuncto: hæc inter labia velut in palato, cuius os a ligula occupatur, pistillum positum est vagina obuolutum, quod deinde abit in fructum membranaceum nunc longiorem, nunc breuiorem, fœtum semine paruo, rotundo, ex nigro viridescente, saporis amari & ingrati. Radix mediocriter crassa, fibrosa, alba. Tota planta habet saporem amarum & ingratum, crescit in pratis. Dicitur etiam fumus terræ, Gr. Καπνὸς & Κάπνιος. G. Tauben Kropf, Erd-Rauch.

FVMIGATIO CHYMICA, est corrosio metalli; per fumum vel vaporem. G. Råucherung.

FVMVS TERRÆ, idem quod *fumaria*.

FVNDA GALENI, est fascia, in quatuor partes diuisa, in affectionibus maxillæ inferioris vtilis, vel alibi fissis. G. eine vierhauptige Windel.

FVNGVS, est plantæ genus nullos flores, folia, nec semina apparentia habens, vtriculis & aëris fasciculis pedunculus constat, qui pedunculus est breuis, crassus, fungosus, instructus capitulo carnoso, crasso, spongioso, obrotundo, aut compresso, aut acuto, foliaceo, sæpe plurimas fistulas inferius habet in formam organi pneumatici dispositas. Falso creduntur nullum habere semen, nam inter lamellas habent vteros, qui infinita semina continent. Sed variæ sunt fungi species; sub forma excrescentiæ arboribus, fruticibusue quibusdam adnascuntur vel immediate e terra prodeunt, sub varia forma & figura, de quo consulendi botanici. G. ein Erdschwamm.

FVNGVS, est caro mollis & spongiosa, quæ vulneribus superincrescit. G. Schwamm-Gewåchs.

FVNICVLVS VMBILICALIS, ſiue INTESTINVLVM, LAQVEVS, ſeu ductus vmbilicalis, eſt pars, funiculi modo contorta, oblonga, vaſculoſa, craſſitie pollicis, longitudine quatuor quaſi ſpithamarum, in fœtibus ab vmbilico in placentam vterinam vsque porrecta; continet arterias duas, venam vnam, & vrachum. G. Die Nabel-Schnur.

FVRCALE OS, FVRCVLA SVPERIOR, FVRCELLA, dicitur os ſterni ſuperius, alii etiam iugulum vocant; ita etiam clauiculæ os appellatur.

FVRFVRATIO, Gr. πιτυρίασις, Latinis etiam *porrigo*; affectus eſt, cum ſcalpentibus ſurfuribus ſimilia ex capitis cute decidunt, & quidem plerumque cute ea, quæ ſub capillis eſt, item etiam e barba & ſuperciliis. G. Der Haupt-Grind, die Schwinden, Schuppen.

FVRNVS, eſt locus in quo ignis ad materiam chymice tractandam, dextre & conuenienter accommodatur: apertus vel tectus, rotundus, quadratus &c. De furnis conſule authores. G. ein Ofen, Brenn-Ofen.

FVROR, idem quod *Mania*.

FVROR VTERINVS, eſt in fœminis ſalacitas & ſatyriaſis quædam, ſed cum delirio, ita vt non modo venerem & viros appetant, ſed proſtituant ſeſe primum ſermone obſcœno, eoque delectentur, deinde absque pudore denudent, & ſine diſcrimine etiam obuios quosque inuadant, & ſollicitent. Cum primum hic morbus incipit, fœminæ triſtiores ſunt & taciturnæ, oculos iactant laſciuos, rubet, modo pallet facies, præcipue narratione rerum obſcœnarum, rubor elucet cum pulſu & reſpiratione mutatis, adhæc vix pedibus conſiſtunt tripudio deditæ. Inconſtanter plerumque amant hunc vel illum, quo conſpecto, aut de quo cogitantes illico perturbantur. Deinceps rixantur, mœrent, rident, garriunt, cantant, dubia loquuntur, demum delirant, & pudorem decoquunt, ita vt nonnunquam in lecto nudæ decumbant, aut per plateas vagabundæ quærant, quibuscum ſeſe commiſceant, quos non bene excipere ſolent. *Cauſa* videtur

tur conſiſtere in ſucco ſeminali, qui ad ſummum maturitatis gradum euectus virgines in furorem agit; exemplum illud in brutis animalibus quotannis occurrit, vt in felibus, tauris, damis & ceruis. Eſt quidem & alius affectus huic cognatus, quem *vteri* vel *matricis feruorem* antiqui appellarunt, quando nimirum vniuerſa ſubſtantia, & totum eius corpus incaleſcit, cum dolore & lumborum grauitate, horripilatione, faſtidio & vrinæ ac excrementorum alui ſuppreſſione; & fœmina coitum vehementer appetit, ſed ob dolorem venere vti pertimeſcit. Gr. Ὑστερομανία. G. Wütende Geilheit.

FVRVNCVLVS, Gr. δοθιὴν, eſt tuberculum acutum oui columbini magnitudine cum inflammatione, & dolore; maximeque vbi iam in pus vergit. Qui ubi apertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in pus verſa, corrupta, ſubalbida, ſubrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina fiat, quæ maturius liberet. G. Blut-Geſchwär.

FVSIO, eſt liquatio cuiuscunque materiæ fuſilis per calorem ignis ſæpe vehementiſſimi, vt fit in liquandis metallis & mineralibus; huic operi non raro follis adhibetur. G. ein Guß, Schmeltzung.

G.

G. Græcum Γ medicis vncia eſt.

GAGATES, eſt aſphaltum eo vsque vi naturæ perfectum, vt euadat nigrum, durum, terrenum, ſciſſile, politum, graueolens, reſplendens: propter duritiem vocatur *lapis gagates*, vel *thracius Nicandri*.

GALA, idem quod *Lac*.

GALACTOPHORI DVCTVS, proprie ſunt *vaſa lactea*, ſiue quæ chylum verſus cor ex inteſtinis per meſenterium & ductum thoracicum ducunt. Item dicuntur ductus lactiferi, chylum (vt quidam neotericorum

finxerunt) ab inteſtinis recta via ad glandulas mammarias ducentes. Rectius tamen hoc officium arteriis imponitur, quod vna cum cruore chylum mammis aduehunt, in quibus lac, ad infantis vſum ſequeſtratur. Sic quoque vocantur tubuli ex glandulis mammariis lac in papillas ducentes, ex γάλα lac, & φέρω porto, duco. G. Milch-Gefäſſe.

GALACTOPHORA, medicamenta ſunt, quæ lactis copiam vberrimam faciunt, & ad mammarias glandulas determinant. Gr. γαλακτοποιητικά, a γάλα & ποιέω.

GALANGA, radix eſt aromatica, colore ſaturo rubra, duplex eſt *maior & minor*, ſed minor maiori melior eſt: nondum authores conueniunt de hac planta; quidam vtramque ſpeciem ad iridum genus referre volunt ob radicis præſertim conuenientiam, alii vero maiorem tantum iridibus accenſendam eſſe cenſent, minorem vero frutici folia myrtum æmulantia gerenti annumerandam, credunt. Maioris radix craſſior; intus alba, ex Iaua & Malabar adducitur: minoris vero tenuior, nodoſa, intus & extra rubeſcens, ſapore acris inſtar piperis, odore ſuauis; hæc vero ex China adfertur & huius maior vſus eſt in medicina. G. Galgant.

GALBANETVM, eſt compoſitio galbanum recipiens.

GALBANVM, eſt gummi, ſuccus, aut lachryma ferulæ Syriacæ, quam *Metopium* vocant (quo nomine aliis gummi idem venit, intenſe flauum vel albidum, inflammabile; odore graui opopanacem referens, colore tacamahacam. Optimum cenſetur cartilaginoſum (alii granulatum volunt, ſed rariſſime ob mollitiem in granis inuenitur) flauum ſincerum, pingue, non lignoſum, quod in ſe retineat nonnihil ex ſuis ſeminibus, & ipſis ferulæ ſarmentis, grauis & ingrati odoris, nec nimis humidum, nec nimis aridum, cum accenditur flammam nutriens: ſcribitur & *Chalbanum*.

GALEA, eſt dolor capitis, ſic a loci ſimilitudine dictus, quod totum caput in modum galeæ comprehendat.

GALEA, pertinet quoque ad vasa chymica, est enim vas cui retorta imponitur, ex terra aut alia materia confectum, ne retorta, nisi mediate, ab igne tangatur. G. ein Helm.

GALEA, etiam dicitur, quando caput foetus in lucem prodeuntis cum parte membranæ Amnii circumuestitur. Sed si infans ex sexu fœminino fuerit, *Vitta* dicitur: de quibus obstetrices plurimas fabulas nugantur.

GALEGA, est planta, quæ plures habet caules tres pedes altos, striatos, excauatos, ramosos: folia pinnata, bina coniugata, affixa costæ, in impar folium terminata, saporis leguminosi: flores sunt in spicam congesti, leguminosi, coloris albi, aut violacei albescentis: flori succedit siliqua teres & quasi cylindracea, fœta seminibus oblongis, & veluti reniformibus: radix exigua, alba, perennis. Hæc planta crescit in locis humidis, circa flumina. Fracastorio vocatur herba Gallica, an inde nomen habeat, lectoribus iudicandum relinquo. G. Geiß-Raute.

GALENICA MEDICINA, est quæ nititur fundamentis *Galeni*, ideoque *Galenici* sunt qui artis suæ fundamenta e *Galeno*, & philosophis petita, ratione probata, & experientia confirmata amplectuntur, & hoc duplici κριτηρίῳ verum a falso distinguunt. Nituntur præcipue quatuor elementis peripateticis, hinc illorum temperamenta, humores &c. G. Galenische Artzeney.

GALIANCONES, sunt, qui ob capitis humeri in alam prolapsum brachium iusto breuius & gracilius habent, partes vero circa cubitum tumentiores mustelæque cubito præditi sunt, ideoque *mustelanei* vocantur, a γαλέη mustela, & ἀγκών, cubitus. G. Krumm-Bein, kurtz von Armen.

GALIOPSIS, vel GALEOPSIS, est species vrticæ mortuæ, vel lamii, quæ habet multos caules quadratos; folia eius marrubium referunt; flos est pulcher, coloris flaui, & multis punctis coloris crocei notatus: flori succedunt semina oblonga, in capsula, quæ flori tanquam

calix inseruiuit, contenta; hæc capsula in quinque partes diuisa, infundibulum refert. Hæc planta crescit circa ripas & in montibus, a γαλέας ὄψει, facie & rictu mustelæ. Huius sunt variæ species. G. Todte-Nessel, Taub-Nessel.

GALLA, est tuberculum quoddam rotundum, foliis quercinis accrescens instar spurii fructus. Muscarum quædam species est, quæ oua sua intra folia recondunt, & vna cum folio crescunt: ex ouis deinde fiunt vermiculi, qui interiorem folii partem rodunt, & inde nascitur quasi folii scirrhus, qui intumescens *gallam* repræsentat. Si late sumatur, tubercula quoque denotarent, quæ in foliis salicis, cynosbati, hederæ terrestris, viticis &c. conspiciuntur, quæ & eodem modo producuntur, Gr. Κηκὶς, dicta forte a κῆκα id est, fuligine, quod gallarum pannis nigro colore tingendis, magnus vsus sit. G. Gall-Aepfel.

GALLICVS MORBVS, vide *lues venerea*.

GALLINAGINIS CAPVT, vide *caput Gallinaginis*.

GALLIVM, seu GALIVM, est mollnginis species, dicitur ἀπὸ γάλα πηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ, quod coaguli vice lac coagulet ac cogat. G. Wald-Stroh, unser Frauen Bett-Stroh.

GALREDA, seu GELATINA, succus est inspissatus, viscosus, lucidus, fitque plerumque ex coctis partibus animalium cartilaginosis, v. g. ex pedibus vituli. G. Gallerte.

GANGLION, G. ein Uberbein, in pathologia est tumor in partibus tendinosis & neruosis, a casu, ictu, vel alias excitatus, renitens, in latera pressus non diuertitur, nec in orbem circumagitur, oriundus ab extrauasata lympha ex vasculis ruptis, intra vaginam tendinis hærente. Vocatur etiam ab anatomicis corpusculum oblongum, oliuare, durum, capsula veluti tectum, carnei vtcunque coloris, substantia neruosa nodi instar, multis in locis corporis quibusdam neruis veluti circumnatum, vbi multi neruosi surculi coëunt; formatur

ex

ex concurſu duorum vel plurium neruorum cum ſuis membranis.

GANGRÆNA, dicitur & *ignis Perſicus*, eſt alicuius partis cadauerofa corruptela, cum fœtoris, nigredinis & mortificationis initio coniuncta, inflammationem conſequens. G. Der heiſſe Brand.

GARGAREON, vide *Cion*.

GARGARISMA, eſt medicamentum liquidum, fauces & adiacentes partes, gargarizando, ſine deglutitione colluens. Eſtque *vel* decoctum in quo ſyrupi conuenientes ſoluuntur; *vel* aquæ deſtillatæ quibus ſyrupi admixti, quandoque & ſpiritus minerales adduntur. Dicitur & *Gargariſmus*, *Collutio oris*, διάκλυσμα, a γαργαρίζω, os colluo. G. Gurgel-Waſſer.

GARVM, dicitur liquamen ex piſcibus ſale conditis, aut maceratis paratum, ita vocatum a garo piſce.

GARYOPHYLLATA, vide *Caryophyllata*.

GAS, *Helmontii* loquendi terminus eſt, & denotat ſpiritum non coagulabilem: vel ſpiritus eſt vitæ noſtræ lumen & balſamus præſeruans a corruptione. *Gas pingue ſulphureum*, quod enecat homines præſertim in cryptis ſubterraneis: *gas ſilueſtre; gas ventoſum*, quod aër. *Gas ſiccum*, eſt ſublimatum: *gas cereuiſiæ*, eſt exhalans ſpiritus e doliis vel lacubus, quando fermentatur. *Gas ſalium* eſt aqua, item vuæ. Deriuatur forte a Belgico idiomate. G. Geſt, Geeſt.

GASTER, Gr. γαστὴρ, *venter*. Interdum totum abdomen denotat; non raro pro ventriculo tantum ſumitur. Nonnunquam etiam pro vtero habetur.

GASTRICVS SVCCVS, eſt pellucidus, tenuis, ſpumoſus, leniter ſalſus ſuccus, qui continuo ex acinis ventriculi glanduloſis in eius cauitatem, pro cibo ſoluendo, miſcendo, & diluendo, ſtillat. G. Magen-Safft

GASTROCNEMIVM, eſt ſura, ſiue pars tibiæ poſterior, vnde eius muſculi a tumore ventriculoſo, *gaſtrocnemii* dicti ſunt. Sic tibia dicitur *anticnemium*, a γαστὴρ venter, & κνήμη tibia. G. Die Waden.

GASTROCNEMII MVSCVLI, ſic vocantur duo, orti a poſteriori condylo externo oſſis femoris, ventrem carnoſum magnum conſtituentes, tendinem confundunt cum aliis, qui Achillis dicitur, & inſeritur calcaneo. G. Die Waden-Muſculn.

GASTROEPIPLOICA, eſt vena & arteria, quæ ad ventriculum & omentum porriguntur, ex γαςὴρ venter & ἐπίπλοον omentum. G. Die Netz-und Magen-Gefäſſe.

GASTRORRHAPHIA, eſt ſutura in vulneribus abdominis adhibenda; ex γαςὴρ venter, & ῥαφὴ ſutura. G. Die Bauch-Nath.

GASTROTOMIA, eſt ſectio abdominis & vteri, vti in cæſarea ſectione, ex γαςὴρ venter, & τέμνω ſeco.

GELASINI, idem quod *dentes inciſores.*

GEMMÆ, dicuntur lapides pretioſi & haud inepte vocari poſſent lapides pellucidi; harum indoles vitro proxima omni fere dote; ſed illud exſuperant duritie, ſoliditate, ſimplicitate, difficillima fuſilitate ad ignem; videnturque ſale & terra, perfectiſſimis, tenuiſſimis, intime commiſtis, conflari; vt cinis ſalſus igne fuſus vitrum dat. Gemma vero perſpicua, absque admiſtu vllius coloris, quam proxime vitrum imitatur.

GEMMÆ SAL, ſalis communis ſpecies eſt, in ſpecie cryſtallorum ſplendens eruitur, vnde gemmeum nuncupatur, dicitur alias *ſal foſſile.* In variis Europæ locis reperitur. G. Stein-Saltz.

GEMMA, in vite idem eſt quod *oculus,* quia veluti ocellus quidam conſpicuus, aut gemma quædam excellens conſpici poſſit, cum primum e vite prodit, aut ſarmento. Hæc ineunte vere ſeſe oſtendit, & ab ea primum flos, deinde fructus prodit, tam in ipſis vitibus, quam arboribus: ſurculi eſt compendium, in quo futuri ſenii partes latitant, iisdem, quibus rami componuntur, integratur partibus, originem ſuam debet nodo, qui tractu temporis in gemmam tranſit. G. eine Knoſpe.

GEMVRSA, eſt morbi ſpecies inter pedis digitos, quæ ita antiquis dicebatur: videatur Plinius.

GENA,

GENA, MALA, Gr. μῆλον, παρειά: est faciei pars a naso ad aures. Item, mentum & maxilla, quae superior vel inferior. G. Die Wangen.

GENERATIO, est actio corporea, qua vir iunctus mulieri, illi communicat aliquid corporei, ex quo postea nascitur, & prodit corpus humanum. Illud autem quod vir communicat est semen, quod fit foecundum, si a faemina prolifera acceptum, eius ope aptum est transire in corpus humanum. Illud igitur semen a viro eiectum in vterum mulieris, ingressum tubas fallopianas, ouulo ex materno ouario abrupto communicatum, causa est cur nascatur postea foetus. G. Erzeugung.

GENICVLI, siue GENICVLA, sunt nodi, qui, in herbis, aut leguminibus, aut etiam suffruticibus apparent. Sic geniculatae radices nominantur, quae nodis quibusdam interstinctae protuberant, rotundae & leuiter capitulatae. Gr. γόνυ. G. ein Knötgen, ein Absatz.

GENIOGLOSSVM, siue MESOGLOSSVM, est par musculorum ab interna parte menti carnoso principio ortum, dilatatum progrediens radici linguae inseritur, & linguam versus anteriora trahit, a γένειον mentum, & γλῶσσα lingua.

GENIOHYOIDES, sunt musculi a menti interna & humiliore sede sub genioglossis orti, ad basin ossis hyoidis extensi terminantur: ex γένειον, mentum & Υοειδὴς quod formam habet Graecae litterae υ.

GENISTA, est frutex, qui crescit ad altitudinem sex vel septem pedum, cuius rami iuncum referunt, rotundi virides: folia sunt oblonga, acuta, alterno, aut verticillato ordine disposita: flores papilionacei, leguminosi, flaui, visui grati, saporis dulcis: his succedunt siliquae planae in duas partes dehiscentes, foetae seminibus reniformibus, compressis, rubicundis, splendentibus, saporis ex dulci amaricantis nauseosi & ingrati: dum annosa sunt farinacei: variae dantur genistae species; dicitur etiam spartium, Graece σπαρτὸν a σπείρω semino, quia sponte seminatur. G. Genster, Pfriemen-Kraut.

GENI-

GENISTELLA, eſt quaſi minor geniſta, ideoque eius diminutiuum.

GENSING, eſt herbæ Sinicæ *Genſing* dictæ radix digitum longa, tenuior minimo digito, forma rapæ ſiccatæ, bifida, in extremitatibus filamentoſa, flaueſcens, ſaporis ſubdulcis ex amaro: eſt pretioſiſſima, & a Sinenſibus pro panacea habetur; vocatur quoque *Niſin*, & *Ninſin*.

GENTIANA, eſt planta, quæ habet plures caules rectos, firmos, duos vel tres pedes altos: folia ellebori albi, vel plantaginis, neruoſa, polita, coloris ex viridi palleſcentis, quædam immediate ex radice erumpunt, alia ex nodis caulium, bina coniugata: flos eſt monopetalus, campaniformis, vel patens vel tubulatus, & multifidus; piſtillum fit fructus membranaceus ouato acuminatus, biualuis vnicapſularis, vbi inſunt ſemina marginata & rotunda, coloris rubicundi; radix eſt craſſa, longa, foris fuſca, intus ex flauo rufeſcens, ſaporis intenſe amari, odoris nullius, creſcit hæc planta præſertim in montibus, primum inuenta dicitur a Gentio Illyriorum ſeu Slauoniæ Rege, a quo etiam cognomentum habuit. G. Entzian, Creutz-Wurtz.

GENTIANELLA, eſt minor quaſi gentiana, ideoque eius diminutiuum.

GENV, eſt articulatio femoris cum oſſe tibiæ & ſuræ, ſuperius tegitur oſſe *patella* vel *mola* aut *rotula* dicto. Gr. Γόνυ G. Das Knie.

GERANIS, faſciæ genus, quod deſcribit GALENVS *de faſc. c.* 86.

GERANIVM, eſt planta, quæ habet plures caules pedem vel ſeſquipedem altos, nodoſos, villoſos, rubicundos: folia quædam ex radice erumpunt, alia ex ramorum & caulium nodis; pediculis longis & rubicundis adhærentia, villoſa, diuiſa, vel inſtar matricariæ laciniata, ſaporis adſtringentis: flos roſaceus, purpureus, pentapetalus, horum petala in orbem diſponuntur, ex huius calice villoſo ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fru-

roſtratum quinque ſtriis per longitudinem inciſum, quibus totidem adhæreſcunt capſulæ, in longam caudam deſinentes, per maturitatem a baſi ad apicem extrorſum ſe reſoluentes, & ſemine fœtæ vt plurimum oblongo: radix exigua, coloris ſubflaui. Creſcit hæc planta in locis vmbroſis, petroſis, deſertis. Latinis roſtrum gruinum, a ſimilitudine ſeminis roſtriformis. Γέρανος enim grus eſt: in eius quippe vertice faſtigia conſurgunt exſtantia, capitulis gruum cum roſtellis ſimilia, in quibus ſemen concluditur. Dicitur huius plantæ aliqua ſpecies, quæ officinis ſeorſim commendata eſt, Robertiana. G. Storchſchnabel, Ruprechts Kraut.

GEROCOMIA, eſt pars Hygieinæ, quæ ſenum viuendi rationem præſcribit, ex γέρων ſenex, & κομέω curam gero.

GERSA, fere idem ac fœcula; denotat alicuius radidicis, vt ſerpentariæ, Ari &c. pollinem qui in ſucco expreſſo ſubſedit.

GESTATIO, dicitur illud tempus, quo fœtus in vtero materno moratur. G. Die Schwangerſchafft.

GIBBVS, eſt is, cui eminet dorſum. G. ein Hocker. Buckel.

GILLA, eſt ſal vitrioli emeticum. Quidam ſumunt pro vitriolo ſponte ſua in liquorem ſoluto, alii pro ſale armoniaco liquato. Eſt nomen nihili, vt ſunt plura paracelſica.

GINGIVA, Gr. Οὖλον, & Ἔνουλον, eſt caro dura variis lamellis ſibi impoſitis conflata, quæ omnes ſunt mera vaſculorum ſanguineorum reticula, quibus nonnullæ glandulæ interiacent. Dentes inſtar valli cingit, iisque plurima vaſa communicat; & in edentulis nonnihil etiam ad ciborum contritionem facit; qua vel exeſa, relaxata vel nimis exſiccata, dentes vacillant vel excidunt. G. Das Zahn-Fleiſch.

GINGLYMVS, ſeu CARDINIFORMIS, eſt coniunctio oſſium cum motu manifeſto, qua vnius oſſis caput in ſinum alterius reconditur viciſſimque huius caput in illius

illius cauitatem excipitur, a γιγγλυμῶμαι per ginglymum iungo. G. Zuſammenfügung.

GLADIOLVS, eſt planta iridi bulboſæ ſatis ſimilis; habetque folia longa, anguſta, acuta, dura, fortia, ſtriata, gladium figura referentia, caulem vndique ambientia, & quaſi in vagina includentia: caulis duos vel tres pedes altus eſt, rotundus, aliquantulum nodoſus, coloris ad purpureum accedentis; calix bifolius, binis foliolis vaginalibus ouarium & ei impoſitum tubum floris ſuſtinet: flos monopetalus, liliaceus, in exortu infundibuliformis, ſupra vero ampliatus, & in ſex magna ſegmenta fiſſus, quorum tria ſuperiora, maiora, latiora plus erecta, tria inferiora, longiora, anguſtiora, deorſum quaſi pendula, ita vt flos quaſi bilabiatus appareat, habens tria ſtamina enata ex pariete interno tubi floris, & inſidens apici ouarii: ouarium fit fructus oblongus, trilocularis, fœtus ſeminibus rubicundis, ſubrotundis, calyptra inuolutis, habetque tubam ortam ex centro apicis ouarii, & inſtructam tribus cimbis cauis pro apiculis ſuis: radix carnoſa, tuberoſa, gemina, altera alteri incumbens: hæc planta creſcit in pratis. Gr. ξίφιον a ξίφος gladius: eſt planta cuius folia gladium minorem referunt. G. Schwertel.

GLANDVLA, eſt corpuſculum paruum, conſtans duabus membranulis infinitas arterias, venas, neruos, lymphatica habentibus; hæ membranæ formant intus aliquod cauum, in quo terminantur quam plurima vaſcula, & ſuum ſuccum effundunt, miſcent; ex hoc cauo hic ſuccus per lymphatica fertur in alias glandulas, denique ciſternam chyli; vel per emiſſarium in commune cauum deponitur, diuiduntur omnes glandulæ in *conglobatas* & *conglomeratas*, quas vide ſuo loco. Eſt etiam morbi ſpecies, quæ glandula dicitur, vt ſunt ſtrumæ, ſcrophulæ, bronchocele &c. Gr. Ἀδὴν. G. Schlier, Drüſen

GLANDVLA GVIDONIS, eſt tumor glandi ſimilis, mollis, ſolus, mobilis, ſine radicibus, & a circumiectis parti-

partibus, ſeparatus: maxime in emunctoriis & iuncturis proueniens. *Auicennæ* glandula videtur eſſe *ganglion.*

GLANDVLA PINEALIS, vide *Conarium.*

GLANDVLA PITVITARIA, eſt corpuſculum in ſella equina oſſis ſphenoidis ſitum, reti mirabili inueſtitum; ſuperius infundibulo & forte ex reti mirabili humorem ſeroſum ſuſcipit, quem in venas iugulares, vel vaſa lymphatica amandat. G. Schleim-Drüſen.

GLANDVLOSVM CORPVS, idem quo *proſtata.*

GLANS, idem quod *balanus & ſuppoſitorium.*

GLASTEA BILIS, vide *bilis.*

GLASTVM, Gr. Ἰσάτις, eſt nomen incertæ originis, forte a noſtro idiomate *Glas*, vel Anglorum *Glaſſe* denominari videtur. *Glaſtum* in veteri Gallorum lingua olim dicebatur, nunc *Guadum.* Huius maximus prouentus habetur in Vmbria circa Noceram, vbi oppidum eſt Guadum ita appellatum. G. Weydt, Paſtel.

GLAVCEDO, idem quod *glaucoma.*

GLAVCIVM, eſt planta, quæ habet folia ex radice erumpentia longa, ampla, carnoſa, craſſa, villoſa, verbaſci ſimilia, profunde inciſa, dentata; & quaſi criſpata, repentia, hyeme ſemper viridia, caulibus craſſis adhærentia. Caulis ſecundo tantum anno erumpit fortis, durus, nodoſus, non villoſus, in multos ramos diuiſus, ex nodis ſuis folia minora & minus inciſa, quam inferius, germinans: calix bifolius & caducus: flores roſacei, tetrapetali, coloris lutei; floris piſtillum abit in ſiliquam oblongam, exiguam & aſperam, bicapſularem, quæ habet valuas ſepto medio adhæreſcentes, fœtam ſeminibus vt plurimum ſubrotundis, & nigris; radix longa digitum craſſa, nigricans; tota planta habet ſuccum luteum, odoris ingrati, ſaporis amari: creſcit in locis maritimis: occurrunt & huius ſpecies fructu vnicapſulari quidem ſed quadrifariam dehiſcente: deriuant a γλαυκὸς, cæſius, vel glaucus; illud nomen variis imponitur plantis, an forte quia folia huius plantæ colorem viridem mari-

marinum habent? vocatur etiam papauer corniculatum, quia eſt ſpecies papaueris ſiliquas habens, inſtar cornu.

GLAVCOMA, eſt oculi vitium, ſiue transmutatio cryſtallini humoris in glaucum; a γλαυκὸς cæſius. G. Meergrüner Stahr.

GLAVCOSIS, idem quod *glaucoma*.

GLAVX, eſt parua planta, quæ habet caules tenues, humiles, repentes; folia ſunt herniariæ æmula, & oppoſita, minuta, & ſucculenta; flos exiguus, monopetalus, campaniformis, coſta adnaſcens ad formam alæ: huic deinde ſuccedit fructus ſeu capſula membranoſa, vt plurimum globoſa, apice dehiſcens, ac ſeminibus fœta exiguis, rubicundis, placentæ affixis; radix fibroſa: hæc planta creſcit circa loca maritima. eſt herba lactifera.

GLENE, idem quod *pupilla*. Item cauitas oſſis, quæ aliud os in ſinum ſuum recipit.

GLENOIDES, ſunt duæ cauitates, in inferiore parte vertebræ primæ colli, ex γλήνη pupilla, & εἶδος forma.

GLOBVLARIA, eſt planta, quæ habet caulem pedem circiter altum, rotundum, ſtriatum, rubicundum, folia ad bellidis formam ſatis proxime accedunt, ſed ſunt magis dura, neruoſa, ſaporis amari: flores floſculoſi, plurimis ſcilicet floſculis conſtantes vnilabiatis, multiſciſſis, & calice proprio comprehenſis; e quorum fundo ſurgit piſtillum, floſculi parti inferiori ad inſtar claui infixum, quod deinde abit in ſemen, in capſula, quæ floſculi calix fuit, reconditum: capſulæ autem illæ inſident placentæ, quæ meditullium occupat calicis communis: radix eſt lignoſa, dura, foris rubra, intus alba, fibroſa: eſt ſcabioſæ ſpecies floribus cæruleis, ſic vocata a florum glomerulis globiſue. G. Kugel-Kraut.

GLOBVLVS NASI, eſt naſi inferior pars cartilaginea & mobilis. G. Das runde Spitzlein an der Naſe.

GLOBVLVS, ſeu NODVS, etiam ſignificat tumorem rotundum & mobilem, & parum dolentem in labiorum parte glandulosa.

GLOSSOCOMVM, eſt inſtrumentum chirurgicum fra-

ctis

ctis membris accommodatum, a figura arculæ mercatorum dictum, quod olim a tergo gerebatur. *G.* eine Beinlade.

GLOSSOPETRA, est lapis vt plurimum triangularis, e basi crassiore & scabra in conum acutum & planum desinens, reliquo toto corpore læuis, & quasi corneus, sæpe minutis quibusdam dentibus ad latera crenatus, coloris cæsii, albi, lutei, rosei, cærulei, in variis mineris Angliæ, Lunenburgiæ, Melitæ reperiundus, diuersæ magnitudinis; creditur quod sit lingua serpentum petrefacta; alii tempore diluuii multas animalium partes, sic & has terra submersas, tempore petrefactas opinantur. *G.* Zungenstein.

GLOTTIS, est laryngis rimula, quæ ab epiglottide tegitur, a γλῶσσα lingua.

GLVMA, est folliculus grani, quod in spica continetur, vel grani theca.

GLVTEN, *Gr.* Κόλλα, est humor *Auicennæ* secundarius dictus; & dicitur, cum roridus ille humor partibus vnitur & agglutinatur. Erant quatuor, *humor innominatus, ros, gluten,* & *cambium*, verum illa nomina nunc temporis euanuerunt. Liquor glutinosus reperitur inter iuncturas, qui *synouia* dicitur. *G.* Leim.

GLVTÆI, sunt musculi sex, quibus nates mouentur; in vtroque latere tres, locati in cauitate ossis ilii, concursu suarum fibrarum, quasi vnum faciunt cum triplici cauda, quæ terminatur in & circa trochanterem maiorem, a γλουτὸς nates. *G.* Die Arß-Musculn.

GLVTIA, sunt prominentiæ duæ cerebri, nates dictæ, a γλουτὸς nates.

GLVTOS, est natis, clunis. Item trochanter siue rotator ossis femoris maior, forte quia natium musculi ei inseruntur. *G.* Der Arß.

GLYCYPICRVM, est DVLCAMARA, ex γλυκὺ dulce & πικρὸν amarum.

GLYCYRRHIZA, est planta, quæ plures caules dimittit tres vel quatuor pedes altos: folia sunt oblonga,

viſcoſa, viridia, ſplendentia, in alas diſpoſita inſtar fraxini, bina coniugata ad coſtam in folium impar deſinentem, ſaporis acerbi, ſubacidi: flores ſunt leguminoſi, purpurei: flori ſuccedit ſiliqua vnicapſularis, breuis, compreſſa, fœta ſeminibus reniformibus: radix oblonga, ſarmentoſa, in multos ramos repentes diuiſa, digiti craſſitie, externe coloris griſei aut rubicundi, interne flaui, ſaporis ſubacris mellei dulciſſimi, tenuis odoris mellei: hæc planta creſcit in regionibus calidis, præſertim in ſiluis, & in locis arenoſis, optima ex inſulis canarienſibus adfertur, quæ pugni craſſitiem adæquat, eſt dulcis radix, ex γλυκὺ dulce & ῥίζα radix. Nomen tum apud Græcos, tum etiam Latinos a dulcedine, qua radix eius prædita eſt, inueniſſe notius eſt, quam dici debeat. *Scythica* etiam nominatur *radix*, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἄδιψον vocitant, quod ſitim retenta in ore arceat. Officinis *liquiritia* dicitur. *G.* Süß-Holtz.

GNAPHALIVM, eſt planta, quæ habet plures caules ad altitudinem circiter pedis ſatis craſſos, lanugine alba obductos, habentes folia multa, oblonga, verſus extrema obrotunda, diuulſa apparent flocculi lanuginoſi: flores in ſummitate caulium naſcuntur, ſuperius ſtellæ ad inſtar diuiſi, calice ſquammoſo & villoſo comprehenduntur, flori ſuccedunt parui fructus albi, ſemen recuruum continentes, & ſpeciem pilei acuti ſeminis caput obtegentis, habentes: radix lignoſa, oblonga, craſſa, nigra, aliquantulum fibroſa, odoris aromatici, ſtœchadis æmula, & ſaporis ſubſalſi. Dicitur & Κναφάλιον, a κνάπτω carmino. Vocatur etiam *centunculus*, quod centonibus cum tomento maxima ſit cognatio: hinc *centuncularis herba* & *cotonaria* a colore & mollitie. *G.* Ruhr-Kraut.

GNIDIA GRANA, ſunt thymelææ vel laureolæ baccæ rotundæ, piſi magnitudine, rubræ, ſub tenui pellicula includentes nucleum cannabis ſemini ſimilem, medulla

candida

candida plenum, saporis acerrimi & vrentissimi: estque purgans vehementissimum.

GOMPHIASIS, vel potius *agomphiasis*, est morbus dentium, præsertim molarium, quando nempe vacillant: gomphosi enim loculis ossium vtriusque maxillæ inseruntur, a γομφόω clauum impingo. G. Das Wackeln der Zähne.

GOMPHOMA, idem quod *Gomphosis*.

GOMPHOS, est, quando oculi pupilla, pelliculas vueæ excedens, clauum refert. Item ossium coniunctio clauorum instar, a γομφόω clauum impingo.

GOMPHOSIS, siue conclauatio est, quando os ossi infigitur instar claui, vti dentes maxillæ, a γομφόω clauum impingo.

GONAGRA, est arthritis genua occupans, ex γόνυ genu & ἄγρα, captura. G. Kniezipperlein.

GONGRONA, Gr. Γογγρώνη, est omnis tumor neruosis partibus adueniens, cum duritie & rotunditate. Sic & in specie *bronchocele* nominatur.

GONGYLE seu STRONGYLE, dicitur rapæ radix, ob formam rotundam. Στρογγύλος enim, seu γογγύλος est rotundus.

GONORRHOEA, est fluor inuoluntarius liquidi purulenti & sordidi ex membri virilis vrethra, cum dolore & ardore vrinæ, penis tentigine, ortus ab impuro coitu: fluidum quod erat, sæpe crassescit, flauescit, viridescit, & tum dicitur virulenta gonorrhœa, ex γονὴ genitura, & ῥέω fluo. G. Samen-Fluß.

GONORRHOEA CHORDATA, est, quando vna cum gonorrhœa, vrethra arcus instar tenditur, & ad inferiora cum dolore flectitur.

GOSSIPIVM, seu GOSSYPIVM, Gr. Ξύλον & Γοσσύπιον. G. Baumwollen, Bomesin.

GRACILIS MVSCVLVS, seu *rectus inferior*, est tibiæ musculus, oritur ex commissura ossis pubis, in tibiam inseritur, circa epiphysin superiorem. G. Der dünne Schienbein-Muscul.

GRADVS, olim dicebatur de calore, frigore, ſiccitate & humiditate medicamentorum; conſtituebant enim quatuor gradus, pro numero elementorum peripateticorum; illi gradus adhuc ſua extrema habebant, vt in initio, vel fine tertii aut quarti gradus. Chymici alios conſtituunt gradus, nempe circa calorem & regimen ignis inter deſtillandum, digerendum &c. Sunt & qui alios tradiderunt, ſed nugamenta ſunt. *Gr.* Τάξις. *G.* ein Grad.

GRAMEN, *Gr.* πόα & ἄγρωστις. *G.* Gras.

GRAMEN CANINVM, pertinet ad plantas flore apetalo, cuius piſtillum abit in ſemen ſubrotundum, vel oblongum parum, admodum farinaceum, calice obuolutum: radix tenuis admodum, longa, geniculata, alba, ſaporis ſubdulcis cum aliquali in receſſu acrimonia, odoris nullius. Caninum vocatur, quod a canibus quæſitum ſedulo, vbi ægrotant, inde vomant & curentur. *G.* Hunds-Gras, Quecken.

GRAMMA, idem quod *ſcrupulus.*

GRANA PARADISI, vide *cardamomum.*

GRANATVM, veteribus *malum punicum,* dictum videtur, ex eo, quia plurima intus grana continet. *G.* Granat Apfel.

GRANATVS, eſt gemma pellucida, ex flauedine rubens, ignis inſtar, miniique natiui vel factitii colorem fere referens. Sunt diuerſa genera gemmarum quæ colorem ignis æmulantur, adeoque ſub carbunculis (nomine a carbonibus ſumpto) comprehenduntur, vti *granatus, hyacinthus, rubinus* &c. hinc ſunt qui granatum faciunt rubinum obſcuriore colore, expoſitus enim luci aut ſoli, carbonis imaginem oſtendit dilucidius, quam ipſemet rubinus. Sunt granati alii (vel aliæ) orientales, alii occidentales. Orientales, vt meliores ita & pretioſores, proinde prouinciam officinalem ſolis occidentalibus linquunt. Hi ſunt Hiſpani, Bohemici, Sileſiaci, e quibus Bohemici reliquos antecellunt. *G.* Granat.

GRANDINOSVM OS, idem quod *cuboides*.

GRANDO, vide *Chalaza*.

GRANVLATIO, est metallum ad ignem fusum, seu, liquatum, in frigidam per scopas, vel aliud vas perforatum, pedetentim effundere, in qua tunc fit granorum adinstar, videlicet eum in finem, vt ad soluendum sit aptius; estque nihil aliud, quam metalli alicuius fusi in grana reductio.

GRANVM, *Gr.* Σιτάριον, minimum pondus est quo vtimur. Eius loco sumuntur aliquando grana piperis albi, viginti scrupulum constituunt. In natiuis semina sonat minutiora, siue rotunda ea sint, siue alius alicuius figuræ, vti hordei, tritici, piperis &c. *G.* ein Gran.

GRAPHOIDES, est processus styliformis, circa cranii basin ad posteriora vergens, ex γραφὶς stylus, & εἶδος forma. *Graphoides* etiam dicitur ille musculus *digastricus* dictus: Vide suo loco.

GRATIA DEI, emplastri quædam species est, ex cera, resina, seuo, terebinthina, mastiche, olibano & aliquando ærugine. Sic forte nominatur ob præstantissimas vires. *G.* Grün-Wachs.

GRATIOLA, & GRATIA DEI, species est digitalis, vel planta, quæ habet plures caules vnum circiter pedem altos: folia sunt oblonga, angusta, instar fere hyssopi, in margine striata, sibi inuicem opposita iuxta caulium longitudinem: flos est monopetalus, anomalus, tubulatus, vtrinque patens, & quasi bilabiatus, ex cuius calice surgit pistillum, posticæ floris parti, adinstar claui infixum, quod deinde abit in fructum seu testam e rotundo acuminatam, bifariam dehiscentem, in duo loculamenta diuisam & seminibus fœtam vt plurimum exiguis: forte sic vocatur, quod qui eius plantæ succum sumunt, (vomitum enim concitat) sese quasi morti exponunt. *G.* Wilder Aurin.

GRAVEDO, idem quod *coryza*.

GRILLVS, vide *gilla*.

GROSSI, appellantur fici, qui non maturuerunt, pri-

uatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per messes maturantur. Hos grossulos Græci vocant ὀλύνθας.

GROSSVLARIA, est frutex quinque vel sex pedes altus, valde ramosus, vndique spinas fortes & acutas habens: cortex est purpureus: lignum est pallidum: folia parua, obrotunda, aliquantum incisa, viridia, villosa, saporis acidiusculi; flores rosacei, pulchri, parui, quinque petalis in orbem positis constantes, in incisuris calicis monophylli & peluiformis nascentibus: huius autem posterior pars abit deinde in baccam vel fructum rotundum, carnosum, hirsutum, striatum, ante maturitatem viridem, succum acidum & austerum continentem, post maturitatem subflauum, saporis dulcis & vinosi; seminibus fœtum exiguis: dicitur & *vua crispa*, vua spina, nomen hoc habet ab intortis & veluti crispis foliis, & acinis siue baccis, quas producit, & videtur diminutiuum a grossus, ficus immatura, quia inter sese similitudinem quandam habent. *G.* Kreutz-Beer, Stachel-Beer.

GROSSVS, ficus immatura, *Gr.* ὄλυνθος, putant deriuari a voce crassus; mutata enim priori syllaba, mutatur in *grossus.*

GRVMVS, est rei liquidæ in vnam massam concretæ, & coagulatæ frustum; vulgo dicitur de sanguinis vel lactis concremento; *thrombus* quoque dicitur. Grumosa dicitur radix, quæ multis constat tuberculis vel nodis sibi inuicem adhærescentibus, quæ varias sortiuntur formas & magnitudines, vt in chelidonio minori, ranunculo hortensi, aliisque plantis obseruare est.

GRVS, instrumentum chirurgicum est, siue forceps, a figura rostri gruis sic dicta. *G.* ein Kranichsschnabel.

GRYPHVS, species est forcipis apud chirurgos. *G.* ein Greifenschnabel.

GVAIACVM, siue *lignum sanctum*, arbor exotica, in America crescens, procera, quæ ex india occidentali ad nos transportatur. Sunt & variæ species. Lignum est ponderosum, solidum, resinosum, nigricans, variegatum venulis; acris saporis: cortex est extus cinereus, intus

intus pallidus. Lignum, cortex & resina in vsu sunt, præsertim in lue venerea: sudorem enim prolicit. *G.* Frantzosen-Holtz.

GVLA, idem quod *Pharynx.*

GVMMI GALLICVM, est ossis quædam excesio seu erosio, in lue venerea aliisque morbis.

GVMMI, liquor est concretus, ex arboribus aut herbis destillans, in aqua solubilis, non inflammabilis; alioquin esset *resina.* *G.* Gummi.

GVRGVLIO, idem quod *Cion.*

GVSTVS, est sensus quo ex motu nerui gustatorii linguæ & palato inserti, anima sapores percipit. *G.* Der Geschmack.

GVTTA GAMANDRA, idem quod *gutta gamba,* gummi est, quod ante annos quinquaginta primum cœpit ex China adferri, sed etiam ex Siamo venit. Est succus concretus siue gummi alicuius arboris excelsæ, sed cuius proprie tamen sit ignoramus. Purgat ἄνω καὶ κάτω. Græcis & Arabibus incognitum fuit. Color est instar mali fere aurantii, ex rubro flauescens, sed si lingua madida contrectetur, flauescit. Sæpe in cannis ad nos vehitur. Sapor fere insipidus, qui postea acrimoniam relinquit. Vocatur & *gutta gamandra, Gummi Gotta, Gummi Peruuianum* siue *de Peru, de Jemu, de Gamandra.*

GVTTALIS CARTILAGO, idem quod *arytænoides.*

GVTTA ROSACEA, est rubedo maculosa, seu potius rubor cum tuberculis, quibus malæ, nasus & facies defædatur, ac si guttis roseis consperfa esset: sumunt ista tubercula interdum incrementum, vnde facies inæqualis & horrida euadit, & nasus valde augetur. *G.* Wein-Blattern, ein kupferig Angesicht.

GVTTA SERENA, idem quod *amaurosis.*

GVTTVR, idem quod *larynx.*

GVTTVRIS OS, idem quod *hyoides os.*

GVTTVRNIFORMIS CARTILAGO, idem quod *arytænoides.*

GYMNASTICA ſeu EVECTICA MEDICINA, eſt pars medicinæ, quæ tractat de conſeruanda ſanitate, ſiue ὑγιεινῆς, vbi agitur de exercitiis medicis, a γυμνάζω exerceo.

GYNÆCIA, Gr. Γυναικεῖα, in genere affectus mulierum denotat, ſed ſtrictius apud Hippocratem ſumitur pro mulierum menſtruis; item pro lochiis habentur puerperii tempore. Dicuntur & Ἐμμήνια & καταμήνια, ſiue *menſtrua*. Vide *Menſtrua*.

GYNÆCOMYSTAX, eſt barbula piloſa in ſuperiore pudendi muliebris parte; ex hac quidam de temperamento vteri & teſticulorum iudicium ferunt, ex γυνὴ fœmina, & μύσταξ barba.

GYPSVM, eſt lapis albi coloris, qui tritus, coctusque, cum aqua miſtus ſtatim concreſcit in albam lapideam ſubſtantiam, hinc in hæmorragiis validis eſt ſummi vſus: effoditur in magna copia in Galliis, paratur tamen ex aliis lapidibus, vti ex *Alabaſtro, ſpato, glacie Mariæ &c.* G. Gips.

H.

HABENA, Gr. τελαμὼν, eſt vinculi chirurgici ſpecies, quo vulnerum labia contrahuntur & ſuturæ vices ſuſtinet. G. Zaum-Binde.

HABITVS, idem quod *Hexis*.

HÆMALOPS, oculus eſt cruentus, ex caſu, aut alias excitatus, ex αἷμα ſanguis, & ὢψ, oculus. G. ein blutig Aug.

HÆMATITES, eſt lapidis quædam ſpecies obſcure rubeſcens. Fractus, inſtar ligni petrefacti fibras oblongas habet & in modum acuum acutas. Reperitur nonnunquam inter ferri fodinas, rubricamque æmulatur, ex Bohemia adfertur; aliquando ex oſtracite naſcitur, vti prope Hildeſium contingit, ad ferri indolem accedit; durus eſt & æqualis, absque ſordibus, aut venis intermediis, habetque cinnabari ſimilem colorem, ſed ſaturatiorem,

ratiorem, si optimus fuerit. Loci natalis ratione, Hispanicus præstat. Pro sanguine sistendo, intus assumptus, medicis in vsu est. G. Der Blut-Stein.

HÆMATODES, est geranii species, cuius radices rubicundi sunt coloris, ex αἷμα sanguis & εἶδος forma. G. Blut-Wurtz.

HÆMATOSIS siue SANGVIFICATIO, est assumtorum masticatorum, in ventriculo & intestinis concoctorum, per lactea, ductum thoracicum vasis sanguineis infusorum in colorem rubrum, sanguineamque naturam mutatio: quæ fit motu sanguinis circulantis, & contractione ac compressione vasorum, quæ maxima in corde & pulmone, vnde chyli partes in se inuiceem compressæ, ita vt sex in vnam abeant, colorem rubrum induunt; ab αἱματόω sanguifico. G. Das Blutmachen.

HÆMODIA, vulgo dentium dolorificus torpor seu stupor, ea est in dentibus aut potius membranis, dentes inuestientibus, imo multis modis in cauernulis dentium interius inter se implexis, seu neruorum per substantiam dentium dispersorum ramulis, qui vellicantur, corrugantur & dolore afficiuntur. Stupor iste sæpe euenit, post acida ingesta aut vomitu eiecta, ab αἱμωδιάω obstupesco, ex αἷμα sanguis & ὀδὼς dens. Antiqui forte sanguinem esse in causa affirmarunt. Quidam per *Hæmodiam* omnem dentium dolorem intelligunt. G. stumpfe Zähne.

HÆMOPHOBVS, est, qui sanguinis missionem timet, ex αἷμα sanguis, & φοβέω timeo,

HÆMOPTOICA, sunt quæ sanguinis spuitioni medentur, ab αἷμα sanguis, & πτύω spuo.

HÆMOPTYSIS, est sanguinis floridi per sputa e pulmonibus reiectio, fit hæc ruptura vasorum sanguineorum pulmonalium, vel bronchialis arteriæ, vel quod glandulæ tracheæ per dilatata emissaria loco liquidi tenuioris sanguinem transmittant, ex αἷμα sanguis, & πτύω spuo. G, Das Blut-Speyen.

HÆMORRHAGIA, in genere significat omnem san-

guinis efflu.xum, vti ex pudendo muliebri, dentibus, vulneribus, oculis &c. verum in ſpecie de narium ſtillicidio ſanguineo dicitur, ex αἷμα ſanguis, & ῥήγνυμι rumpo. G. Naſen-Bluten, Blut-Fluß.

HÆMORRHOIS, dicitur ſanguinis profluuium ex venis, quæ ſunt in ano; ſed non raro denotantur hoc vocabulo *hæmorrhoides cæcæ*, ſiue tumores aut varices in ano absque ſanguinis effluxu; nam ſi effundatur, *hæmorrhoides apertæ* dicuntur. *Internæ*, ſi in ano lateant, appellantur, & *externæ* ſi exterius conſpiciantur: ſæpe non ſanguinem, ſed & pus effundunt, ex αἷμα ſanguis, & ῥέω fluo. G. Feig-Wartzen. Item *hæmorrhoidis vena*, eſt ramus venæ portæ ad inteſtinum rectum & anum porrectus, vehens ſanguinem in hepatis portam. Ex hoc antiqui putabant fieri hæmorrhoides fluentes, & quia putauere eius apertionem eſſe ſalutarem, & ex liene eiici, vocauerunt G. die Gold-Ader, Rück-Ader.

HAEMOSTATICVM, eſt illud quod ſanguinem ſiſtit, ex αἷμα ſanguis. & ἵστημι ſiſto. G. Blutſtillende Mittel.

HAGIOSPERMVM, dicitur ſemen ſantonici, idque ob vires eximias. Ex ἅγιον ſanctum & σπέρμα ſemen.

HALICACABVM, ſunt fructus alkekengi.

HALIMVS, idem quod *Halymus*.

HALO, eſt area rubra vtrique pupillæ in mammis circumfuſa. *Halos* quoque dicitur. Gr. Ἅλων.

HALYMVS, potius ſcribendum, *halimus*, eſt portulaca marina, ſic dicta, quod in æſtuariis iuxta maritima loca creſcat; ideoque etiam ſalſi eſt ſaporis, & nomen ſortitur ab ἅλς ſal. Eſt & alia eiusdem nominis planta ſitim & famem extinguens, & tunc deriuatur ab α priv. & λιμὸς fames, ſcribendumque ſine *h*.

HAMMA, idem quod *Amma*.

HAMVS & HAMVLVS, Gr. ἄγκιστρον, eſt inſtrumentum chirurgicum pro fœtu demortuo aut mola extrahenda accommodatum. Interdum & faſciæ nomen eſt. G. ein Angel, Haken.

HAN-

HANDAL, HANDEL, vide *alhandal* & *colocynthis*.

HARMALA, eſt planta, quæ plures habet caules pedem altos, virides, nigricantes, ramoſos arbuſculam referentes: folia alterna oblonga, inciſa, craſſa, carnoſa, viridia, ſaporis viſcoſi & amari: flores in ſummitate ramorum creſcentes, roſacei; poſt florem ſequitur fructus ſubrotundus, tricapſularis, ſemina inæqualia, anguloſa, coloris obſcuri: radix longa, digiti minimi craſſitie, coloris ſubflaui pallidi: tota planta habet odorem penetrantem & ingratum: eſt nomen veniens ab arabica voce *harmel*: ſed vulgo appellatur ruta ſylueſtris. G. Wilde Raute.

HARVNDO, idem quod *arundo*.

HARMONIA, eſt in genere conuenientia ſiue membrorum ſiue qualitatum, ſiue alicuius medicaminis mixturæ; ſed in ſpecie eſt oſſium per ſimplicem lineam coniunctio, vt in oſſibus naſi, & palati conſpici licet, vbi exterius modo linea apparet, quamuis in ipſa coniunctione multæ ſint inæqualitates, ab ἄρω congruo, adapto. G. Zuſammenſtimmung.

HAVSTVS, ſiue POTIO, eſt liquida medicamenti interni forma, in vnicam doſin, ex variis ingredientibus cum idoneo liquore, decoctione, infuſione, aut diſſolutione, ad purgandum, alterandum, vel ſudandum &c. compoſita. G. ein Tranck, Tränckleìn.

HEBENVM, idem quod *ebenum*.

HECATONTAPHYLLVM, ſic vocatur roſa foliis pleniſſima, quaſi diceres *centumfolia*; ex ἑκατὸν centum, & φύλλον folium.

HECTICA, eſt febris continua, lenta, vt vix obſeruetur ab ægris, quæque ſingulis diebus exacerbatur; ſed non niſi aliquot a paſtu horis, ex ipſo corporis, vt dicitur, habitu orta, & longo tempore introducta, quæ adeo radices egit, vt vel ægerrime expelli poſſit, cui plerumque adeſt vlcus pulmonum, macies & tuſſis, ab ἕξις habitus, quia in habitu corporis adeo fixa eſt, vt omnes partes tententur & emacientur. G. Auszehrendes Fieber.

HEDE-

HEDERA, eſt arbuſcula, quæ habet ceſtros paraſiticos radicantes in quocunque ſuſtentaculo: cortex eius eſt rugoſus, cinereus; lignum eius durum, album: folia ſunt magna, ampla, anguloſa, rigida, polita, ſemper virentia, ſplendentia ſaporis adſtringentis & acris: flos roſaceus, plerumque hexapetalus; ouarium in fundo floris fit bacca globoſa, fœta ſeminibus ab vna parte gibbis, ab altera planis. G. Κισσός & Ἕλιξ. Vocatur etiam *Dionyſia*, hoc eſt, *Bacchica*, nominata a Baccho, qui primus ex Indis in Græciam hederam aſportauit: vel quod in tutela eius fuerit: nam vt ille iuuenis ſemper, ita hæc viret. G. Epheu.

HEDERA TERRESTRIS, eſt ſpecies calaminthæ, quæ habet caules paruos, ſemipedem circiter altos, humiles, repentes, tenues, quadratos, nodoſos, interdum rubicundos: folia rotunda, dentata in margine, villoſa, parum aſpera, pedunculis longis adhærentia, per interualla ſibi inuicem oppoſita: flores ex foliorum alis naſcuntur, ſuperius labiati, coloris cærulei: flori ſuccedunt quatuor ſemina oblonga ſibi inuicem coniuncta, & in capſula, quæ flori tanquam calyx inſeruiit, incluſa: radix tenuis, alba, tota planta habet odorem ſatis penetrantem, & ſaporem amarum; creſcit in locis vmbroſis. Gr. *Chamæciſſus* & γῆς ϛέφανος, ſic dicta quod nunquam non repat humi, foliis hederæ ſimilibus. *Corona terræ*, quod ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo veluti ſerto eandem coronare videatur. G. Gundermann, Gundelreben.

HEDRA, vide *eccope*.

HEDYCHROVM, eſt medicamentum iucundi coloris, ab ἡδὺ iucundum & χρόα color.

HEDYOSMOS, vide *mentha*, ex ἡδὺ ſuaue & ὀσμὴ odor.

HEDYSARVM, eſt planta quæ habet caules tres pedes altos, ſatis craſſos, repentes; folia ſatis referunt glycyrrhizæ ſed breuiora, magis ampla, ſine lanugine, niſi in margine, coniugata, in extremum impar deſinentia,

terna

terna vel plura: flores in ſpicam vel capitulum congeſti, ex alis foliorum erumpentes, leguminoſi, coloris rubicundi: flori ſuccedit ſiliqua aſpera, vndulata, compoſita ex multis quaſi ſiliculis ſibi mutuo vt plurimum adnatis, continens ſemina in ſingulis articulis, vt plurimum reniformia: hæc planta creſcit in montibus, habetque odorem ſatis gratum ob ſuaueolentiam ita dicta, odorem enim emittit fœnugræco, lupino ac meliloto non diſſimilem, ex ἡδὺ ſuaue, & ἀρύω haurio: ſed alii ab aron deducunt.

HEDYSMA, eſt illud, quod ſuauem gratumque medicamentis odorem conciliat, ab ἡδὺς ſuauis, iucundus. G. ein lieblicher Geruch.

HEGEMONICÆ, ſunt actiones principales in corpore humano, vt ſunt actiones animales & vitales, ab ἡγεμὼν, dux, princeps.

HELCOMA, idem quod *exulceratio*, dicitur & *helcyſma* & *helcoſis*.

HELCOS, idem quod *vlcus*.

HELCYDRIA, ſunt vlcuſcula quædam parua, denſa & rubra in capitis cute apparentia papillis mamillarum ſimilia, a quibus ichor defluit, ab ἑλκόω vlcero.

HELCYSTER, eſt vncus ferreus, qui inſeruit educendo fœtum mortuum ex vtero.

HELCTICA, ab ἕλκω traho, vide *Attrahentia*.

HELEAGNVS, putatur eſſe myrtus Brabantica, *Gagel* dicta, an ab ἕλος palus, & ἁγνὸς caſtus? naſcitur enim in locis paludoſis. Videtur potius ſcribendum *elæagnus*, ab ἐλαία, olea & ἄγνος, vitex, quia vtrique plantæ aliquid ſimile habet.

HELENIVM, eſt planta, quæ habet folia, ex radice erumpentia magna, longiora & ampliora verbaſci repentia, acuta, mollia, ſtriata in margine, ſuperius coloris viridis palleſcentis, inferius albeſcentia, pedunculis breuibus adhærentia: ex his producuntur vnus vel plures caules quatuor vel quinque pedes alti, recti, rubicundi, lanuginoſi, intus caui, ramos quosdam dimittentes folia

ſiue

ſine pedunculis habentes: flores in ſummitate caulium & ramorum naſcuntur, ampli, orbiculares, radiati, flaui, parum odoriferi: embryonibus in ſemina papposa abeuntibus & thalamo affixis inſidentes, & calice ſquammoſo comprehenſi: radix oblonga, craſſa, foris fuſca, intus pallida, pinguis, ſaporis acris amaricantis, odoris fragrantis, hanc patrem ſtomachi vocarunt, quia ſtomachi morbos optime curat in debili ventriculo. Dicitur etiam, *Enula Campana* & *Inula.* Huius plantæ radix in vſu eſt, eſtque celebre ſtomachicum ob blandam amaritiem. G. Alant-Wurtz.

HELIANTHEMVM, vel HELIANTHOS, eſt planta, quæ habet caules exiguos, tenues, rotundos, villoſos, repentes: folia oblonga, anguſta, pedunculis breuibus adhærentia; iuxta caules ſibi inuicem oppoſita, villoſa, parum latiora hyſſopi, in fine obtuſa, inferius viridia, ſaporis glutinoſi: flos roſaceus, ex cuius calice triphyllo ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum ſatis magnum, fere rotundum, qui per maturitatem in tres partes dehiſcit, funditque ſemina ſubrotunda, tenuia, capillamentis ſeu placentæ affixis: radix lignoſa alba. Hæc planta creſcit in ſiluis & montibus; vocatur etiam chamæciſtus. Idem nomen imponitur diuerſis floribus ſolis curſum aſpicientibus, ex ἥλιος ſol, & ἄνθος flos.

HELIOCHRYSVM, eſt nomen, quo varii flores lutei vocantur, ex ἥλιος ſol, & χρυσός aurum, quia flores non tantum aurei, ſed & ſplendentes eſſe debent.

HELIOSCOPIOS TITHYMALLVS, eſt tithymallus ſolſequius, ſic dictus, quod eius corona ſemper ſolem aſpiciat, ex ἥλιος ſol, & σκέπτομαι aſpicio. G. Wolffs-Milch.

HELIOSIS, eſt inſolatio ſiue apricatio, ab ἥλιος ſol.

HELIOTROPIVM, duæ dantur huius plantæ ſpecies; ex quibus officinæ expetunt heliotropium maius flore albo: eſt planta, quæ habet caulem pedem circiter altum, lanuginoſum, albeſcentem, medulloſum, ramoſum: folia ocimi, oblonga, ſubrotunda, neruoſa, albeſcentia,

villo-

villoſa: flos monopetalus, infundibuliformis, ſtellæ in modum corrugatus, & in decem partes alternatim inæquales ad oram inciſus, ex calice ſurgit piſtillum, infimæ floris parti ad inſtar claui infixum, & quatuor veluti ſtipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem ſemina, hinc angulata, inde gibba, quæ coloris cinericei: radix lignoſa, fibroſa, hoc nomine appellantur omnes plantæ ſeſe ſoli obuertentes, ab ἥλιος ſol, & τρέπω verto. G. Sonnenwende, Krebs-Kraut.

HELIX, eſt hedera vel conuoluulus, ſic dicitur, quia arboribus &c. circumuoluitur, ab εἰλέω circumuoluo.

HELIX, ſeu CAPREOLVS, eſt exterior auris crepido, ſeu eminentiarum extima, quæ limbus eſt ſpiralis, a concha exſurgens, intortus, ſenſim magis complanatus, anguſtatus, minus intortus, auriculæ ambitum, aliquando tantum eius partem, præcipue verſus ſuperiorem ſedem, contorti aggeris in modum circumambiens; ſic ob tortuoſum flexum nuncupata, interior *ſcapha* dicitur Ἕλιξ *Rufo*, Κοχλία *Poll.* at *Scapha* ſeu Ἀνθέλιξ *Rufo*, Σκάφος *Polluci*; G. Der Ohr-Rand.

HELLEBORINE, planta eſt, quæ habet vnum vel plures caules ſesquipedem altos, rotundos, ſine ramis, puluiſculum farinaceum habentes: folia veratri albi affinia, ſed minora, ſine caulibus, neruoſa, ſaporis amari; flos eſt polypetalus, anomalus, ſex petalis diſſimilibus conſtans, quorum quinque in orbem poſita ſunt, inferius vero imbricatum: calix autem deinde abit in fructum ſeu vtriculum tribus feneſtris peruium, quibus adhæreſcunt valuæ ſeminibus fœtæ minutiſſimis, ad inſtar ſcobis: radix fibroſa: hæc planta creſcit in montibus. vide elleborine.

HELLEBORVS, vide *Elleborus*.

HELMINTHAGOGA, ſunt medicamenta vermes inteſtinales occidentia & expellentia, ab ἕλμινς vermis, & ἄγω duco. Idem quod *Helminthica*. G. Wurm tödtende Mittel.

HELODES, vide *Elodes*.

HELOS,

HELOS, siue CLAVVS, pedis est tuberculum rotundum, album, callosum, clauorum caput referens, & pedis cuti prædurae radicibus infixum, ortum ab inæquali cutis pressione; Gr. Ἧλος, clauus. G. ein Hüner-Auge.

HELOSIS, est inuersio palpebræ reflexa, & in vtroque oculi musculo conuulsiua, ab εἰλύω voluo, verto. G. Das Umkehren der Augenlieder.

HELXINE, est herba sic dicta, quod prætereuntium vestes attrahat; sic dicitur *parietaria*, a semine aspero, ab ἕλκω traho. Vocatur quoque *vrceolus*, & *muralis*, quia muris & parietibus accrescit. *Perdicium* vero quod ea perdices præcipue vescantur. Vide *parietaria*.

HELXINE CISSAMPELOS, siue CONVOLVVLVS, VOLVBILIS, & VINEALIS, dicitur *Cissampelos*, quod in vineis potissimum nascatur & folio hederaceo. *Conuoluulus* vero, quod crebra reuolutione vicinos frutices & herbas implicet, ex κισσὸς hedera, & ἄμπελος vitis minor, est planta, quæ habet folia multo minora, quam conuoluuli maioris, minus pinnata, magis tamen rugosa cum floribus ex albo purpurascentibus, aut etiam albis, turgentia lacte. G. Schwartz-Winde.

HEMERALOPS & HEMERALOPIA, est affectus oculorum, vbi æger de die magna luce bene videt, decrescente lumine vix aliquid, oritur a neruo optico minus sentiente, vel pupilla nimis arcta: ex ἡμέρα dies, & ὤψ oculus.

HEMEROCALLIS, est lilii species, sic dicta, quod die sereno bonum aspectum præbeat; noctu vero in sese quasi collabitur contrahiturque, ex ἡμέρα dies, & καλὴ pulchra, vel κάλλος pulchritudo.

HEMICRANIA, est capitis dolor alterutram cranii partem obsidens, ex ἡμι semis, & κρανίον caluaria. G. Haupt-Wehe an einer Seiten des Haupts.

HEMIDRACHMON, siue SEMIDRACHMA est pondus dimidiæ drachmæ. G. ein halb Quentlein.

HEMIECTON, quasi semisextam mensuram significat dimi-

dimidiati ſextarii quatuor chœnices capientem, eſtque pars duodecima medimni Attici. Videtur quoque ſellam ſignificare pro ſuffitu immittendo mulieri. Imo & ollam ſignificare poteſt, quatuor chœnices capientem, cui velut ſellæ inſidere debet mulier ad capiendum ſuffitum diductis cruribus.

HEMINA, Romana vox ex Græco quidem ἥμισυ, quod dimidia ſextarii pars ſit, deriuata, Gr. κοτύλη nominatur: capit vncias decem menſurales.

HEMIOBOLION, eſt duodecima pars drachmæ; drachma enim continet ſex obolos.

HEMIOLIVM, ſeu *ſesquiuncia*, *Seſcuncia*, drachmarum duodecim pondus eſt.

HEMIONIVM, nomen huic plantæ impoſitum quod ſteriles reddat mulieres, vti ſunt muli, mulæque; vel nomen illud accepit, quod muli hac herba delectentur, ex ἡμὶ ſemis, & ὄνος aſinus.

HEMIONITIS, eſt aſplenii ſpecies, dicta videtur, quod ſterilis inſtar muli ſit, ἡμίονος. mulus.

HEMIPLEGIA, eſt paralyſis vnius lateris infra caput, proueniens ab obſtructione in alterutra medullæ ſpinalis parte, vel a plaga exterius immiſſa; vnde nullus ſpirituum animalium fluxioni aditus pateſcit, ex ἡμὶ ſemis; & πλήσσω percutio. G. Der halbe Schlag auf einer Seiten.

HEMIPLEXIA, idem quod *hemiplegia*.

HEMITRITÆVS, ſiue FEBRIS SEMITERTIANA, eſt febris compoſita ex quotidiana & tertiana, altera intermittente altera contina; ex ἡμὶ ſemis, & τριταῖος tertius.

HEMIXESTON, idem quod *Hemina*.

HEPAR, IECVR, Gr. ἧπαρ eſt organum ſiue viſcus in imo ventre, ſub diaphragmatis latere dextro ſitum, eius craſſities & magnitudo in homine inſignis eſt; membrana cingitur tenui, a peritonæo orta; diuiditur in partem ſimam, & concauam, cui veſicula fellis, & ductus hepaticus adhæreſcit. Color eius rubicundus eſt.

Hepatis ſubſtantia ex plurimis membranis & acinis ſiue glandulis conſtat. In eo ſanguis ex cunctis viſceribus abdominalibus affertur, qui in ſinu magno Venæ portarum quinquefariam diuiſo, miſcetur, colligiturque, ex quo per totum hepar translato partes bilioſæ ab acinis glanduloſis ſegregantur, & per ductum hepaticum, & veſiculam felleam ad inteſtinum duodenum amandantur. In homine lobi nulli ſunt; aſt in brutis plures in partes diuiditur, quos lobos, pinnas, iecinoris fibras & λοβοὺς vocant G. Die Leber.

HEPAR VTERINVM, idem quod *placenta vteri.*

HEPATICA; medicamenta ſunt, quæ olim ſpecifice contra hepatis morbos applicantur. Sed quia ſpecifica talia vix dantur, illa vox apud medicos fere euanuit. G. Mittel gegen die Leberſucht.

HEPATICA, eo nomine & inſigniuntur variæ plantæ, quibus medici hepatis malis medentur. G. Leber-Kraut.

HEPATICA VENA, idem quod *baſilica.*

HEPATICVS FLVXVS, male ita nominatus, quia hepar non eſt in cauſa, ſed vaſa ad inteſtina excurrentia, aperta, & ſanguinem fundentia. Vide *fluxus hepaticus.* G. Leber-Fluß.

HEPATITIS, eſt inflammatio in hepate, ſedem ſuam habens vel in finibus venæ portarum, vel arteriæ hepaticæ; orta a quibuscunque cauſis ſanguinem incraſſantibus, & mouentibus, vel vaſa hæc comprimentibus; plerumque icterum ſecum comitem habens, vt & dolorem, & tumorem in hypochondrio dextro cum febre continua &c. G. Entzündung der Leber.

HEPTAPHYLLVM, ſeu ſeptifolium, eſt *tormentilla,* ſicque vocatur, quod fere ſemper ſeptem folia vbique caulem ambiunt, ab ἑπτὰ ſeptem, & φύλλον folium. G. Birck-Wurtzel, Tormentille.

HEPTAPLEVRON, eſt plantago maior, ſeptenis coſtis gaudens, ex ἑπτὰ ſeptem, & πλευρὸν coſta, Vide *Plantago.*

HERACLEA, illud nomen diuersis inditur herbis; ab Hercule procul dubio accepit, sed qua de causa nescio.

HERACLEOTICVM, nempe *origanum*, dictum ab Heraclea Ponti.

HERBA, est planta frutice minor, cuius caulis singulis annis perit, nouo deinde renascente, vel a radice foliato, vel nudo, floribus & semine donato. In praxi tamen, pro foliis solis vt plurimum vsurpatur. Gr. βοτάνη, & Πόα. G. ein Kraut.

HERCVLEVS MORBVS, idem quod *epilepsia*.

HEREDITARII MORBI, dicuntur quos & parentes habuerunt, & cum genitura iam filios inuaserunt. vt sunt *podagra, phthisis, nephritis, &c.* G. Erb Kranckheit, angebohrne Gebrechlichkeit.

HERMAPHRODITVS, est homo vtriusque sexus, id est, vir & fæmina simul. Verum muliebribus instrumentis duntaxat vtuntur, rarissime viri sunt; conformatio istæc & abusus inde contingit, quod plus iusto clitoris propendeat, ex Ἑρμῆς *Mercurius*, & Ἀφροδίτη *Venus*. G. ein Zwitter.

HERMETICA MEDICINA, qualem iactant a Paracelso deducti chymici, quam ab *Ægyptiis* & *Mercurio*, deducunt. Hæc morborum causas ad sal, sulphur & mercurium refert, & generosissima remedia, non modo ex vegetabilibus & animalibus, verum etiam ex mineralibus præparat. G. Hermetische Artzney.

HERMETICE SIGILLARE, scribitur sæpe duabus literis H. & S. est quando vitra ita ferruminantur, vt nihil possit exhalare, & fit siue vitri ipsius colliquatione, siue alterius indolis luto.

HERMODACTYLVS, sub hoc nomine in officinis est radix bulbosa vel tuberosa ex appositis tuberculis composita, est rotunda, auellanæ magnitudine, compressa, externe coloris rubicundi, interne valde albi, substantia leuis fungosa, non fibrosa, valde fragilis, hinc facile in puluerem farinaceum reducitur, dum recens, est saporis acerrimi, dum annosa subdulcis farinacei, paululum

viscosi, vel lenti, odoris nullius. Cuius sit plantæ radix, non conueniunt. Dicunt esse colchici speciem, quod vix credibile est, cum omnes eiusmodi bulbi ad interius vsque corculum tunicas habeant, quæ in hermodactylis non reperiuntur. Adfertur ad nos ex Syria; saporem habet insipidum, & leniter purgat. G. Hermodatteln.

HERNIA, RAMEX, Gr. κήλη, proprie est intestinorum, omenti &c. in inguina, & scrotum prolapsus, ob peritonæi lamellam interiorem relaxatam, vtpote quæ ad processus vaginalis ortum in abdomine simplex, qualis annulum pro vasorum spermaticorum exitu tegit, facilius vi externæ cedit, vnde hanc lamellam intestina vi illata impellunt per annulum in tunicam vaginalem, sicque ea hærent in proprio sacculo, & tumorem, vbicunque hæserint, excitant. Item quando vmbilicus protuberat. Improprie dicitur vteri prolapsus; *bronchocele*; varices vasorum spermaticorum, item distensiones a flatibus, humoribus aquosis, vel tumoribus &c. G. ein Bruch.

HERNIA GVTTVRALIS, idem quod *bronchocele*.

HERNIA SCROTALIS, est, quando vsque in scrotum intestina deciderunt.

HERNIA VENERIS, idem quod *testiculi venerei*, est quando testes, inflammatorio tumore ad vesiculas seminales orto, admodum dolent, & tument a materia seminali intus contenta nec effluere potente.

HERNIA VTERI, raro est, & maxima ex parte tunicæ internæ vaginæ relaxatio & prolapsus. Vide in *Procidentia vteri*. G. Mutter-Bruch.

HERNIARIA, est planta exigua, humilis, quæ habet plures caules vel ramos nodosos, qui repunt & circulariter se vbique extendunt per terram, sibi mutuo adhærentes & intermiscentes: folia sunt exigua, serpillum referentia, coloris viridis subflauescentis, saporis acris: flos apetalus, quinque staminibus vel pluribus instructus, ex calice multifido, quadrifido plerumque vel quinquifi-

do, ſtellatim expanſo, ſurgentibus: fructus in floris fundo ortus fit capſula rotunda membranacea, ſtriata, diuiſa in octo loculamenta, in ſingulis horum ſemen vnum paruum, acuminatum, ouatum; radix fibroſa, parua: hæc planta creſcit in locis arenoſis. Dicitur etiam polygonum minus; herniis eam mederi perhibent. G. Harn-Kraut, Bruch-Kraut.

HERPES, ſiue inflammatio ſerpiginoſa, *zona* Scribonio, *Serpens* Lucretio, Ἕρπης Dioſcoridi, Ἑρπηδὼν Nicandro, ζωςὴς Plinio, Ἑρπυςικὸν ἕλκος Polluci: quæ duplex eſt, *miliaris* ſeu *puſtularis*. Gr. Κεγχρίας. Celſo *ignis ſacer*, Auicennæ *formica corroſiua*: quæ cum prurigine, cutim ſolummodo occupat. G. Zitter-Mahl, die böſe ſpitzige Räude, Haar-Wurm. Altera, *exedens*, ſiue Ἕρπης ἐσθιόμενος, quæ non tantum cutim, ſed & muſculos ſubiectos obſidet. Cauſa eſt, quando glandulæ cutaneæ nimis vbertim particulis ſalſis ſuffunduntur, quæ ab aliis viſcidis continentur, ne effluant, pruritum & vlcuſcula miliaria excitant, quæ aliquando ſi materia peccans abundauerit, cruſtam excitant & ſubiectas partes exedunt, ab ἕρπω ſerpo, quia continuo ſerpit. G. Der freſſende Wurm.

HESPERIS, eſt leucoii ſpecies, quæ habet caules duos circiter pedes altos, rotundos, villoſos, medulla repletos: folia alternatim iuxta caules diſpoſita, erucam referentia, ſed minus inciſa, in margine dentata, acuta, villoſa, coloris viridis nigricantis, ſaporis aliquantulum acris: flores quadrifidi, cruciformes, coloris aliquando albi, aliquando purpurei, vel varii, odoris ſuauis & grati; poſt florem ſequitur ſiliqua oblonga, tenuis cylindrica, anguloſa, teres, biualuis, cui plures inhærent foueolæ, in quibus reconduntur vtrimque ſemina plerumque rotunda, vel cylindriaca rubicunda, acria: radix parua, alba, lignoſa: hæc planta creſcit in hortis. Sic dicitur, quod veſpertino tempore & noctu melius oleat quam interdiu, ab ἕσπερος veſper. G. Nacht-Viole.

HETEROCRANIA, idem quod HEMICRANIA.

HETEROGENEVM, ſeu ANOMOEOMERES, eſt quando improportionatum quid ſanguini & ſpiritibus, vt in febribus, vertigine, motibus conuulſiuis & apoplexia, accreſcit, ex ἕτερον alterum, & γένος ſexus, genus. G. Ungleich.

HETERORRHYTHMVS, eſt ætas alia, quam anni ferunt: ex gr. ſi iuuenis ſenilem, & ſenex iuuenilem ætatem degunt. Illa differentia etiam de pulſibus dicitur, cum in morbis diuerſus modulus pulſandi tenetur, ab ἕτερος alter, & ῥυθμος modulus.

HEXAGIVM, pendet quatuor ſcrupulos, Latinis *ſextula* eſt, alii drachmam vnam cum dimidia eſſe dicunt.

HEXIS, eſt habitus ſeu habitudo corporis, ab ἕχω habeo. G. Die Geſtalt und Beſchaffenheit des Leibes.

HIBISCVS, vide *Ibiſcus*.

HIDROA, SVDAMINA, PAPVLÆ SVDORALES, ſunt quædam tubercula lata & humida, pruriginoſa, granis milii ſimilia, interdum ſine pruritu, quæ cutim ἑλκώδως exaſperant: fiunt hæc, quando ſudor ob cutis denſitatem erumpere impeditur, adeo vt materia ibi retenta, & tenuiori parte puris per vaſa lymphatica reuecta vel euaporata, cutis in tumorem eleuetur. Affectus hic familiaris eſt pueris & iuuenibus, præſertim temperamento calidioribus, qui æſtatis tempore nimis mouentur & exercentur, in collo, ſcapulis, pectore, brachiis & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum accidens. Arab. *Alhaſef*. Lat. *Sudamina*. Gr. Ἐκζέματα; ab ἱδρώς ſudor. G. Schweiß-Blätter, Hitz-Blätterlein.

HIDROCRITICA, ſunt iudicia, quæ a ſudore deſumuntur, ab ἱδρώς ſudor, & κρίνω iudico.

HIDRONOSVS, eſt febris, in qua plurimus ſudor prodit; quæ ab *Anglis ſudor Anglicus* nominatur, ex ἱδρώς ſudor, & νόσος morbus. Idem quod *Hidropyretos*. G. Schweiß-Fieber.

HIDROTICA ſeu SVDORIFERA, ſunt medicamenta, quæ ſanguinem humoreſque omnes validius per totum

tum corpus mouent, eos incidunt, & attenuant; ſimulque imminuunt reſiſtentiam in vaſis exhalantibus circa cutim, atque ita ipſa partim in ſudorem erumpunt & partim in halitum conuertunt liquida circulantia, & quæcumque obuia ſunt ſecum deferunt, & in ambitum corporis propellunt, vbi illa in ſenſibilem ſudoris liquorem collecta erumpunt, ab ἱδρὼς ſudor. G. Schweißtreibende Mittel.

HIERABOTANE, vide *periſteren*.

HIERACIVM, eſt planta, quæ habet plures caules ſesquipedem vel duos pedes altos, fortes, anguloſos, coloris viridis fuſci, cauos, in plures ramos diuiſos, & foliolis quibusdam inſtructos: folia inprimis ex radice erumpunt, repentia, longa inſtar taraxaci, in fine obtuſa, inciſa, viridia, ſuperne tenera, villoſa, inferne denſiore lanugine caneſcentia, maculis pulchris interdum notata, ſapore amaro & nitroſo: flores ſunt ſemifloſculoſi, plurimis ſcilicet ſemifloſculis conſtantes embryoni inſidentibus, & calice maiore, ampliore, & ſquammoſiore quam in lactuca comprehenſis, calix per maturitatem non in conum, vt in ſoncho creſcit, ſed explicatur. Embryo autem abit deinde in ſemen teneriuſculum pappis inſtructum, in capitulum collectum: radix longa, craſſa, carnoſa, ſimplex, alba, ſuccum lacteum amarum gerens, nomen accepit ab accipitre. *Gr.* ἱέραξ, quia creditur illam huius ſucco oculos reſtituere. *Sonchites* etiam appellatur, quod ſoncho non admodum diſſimilis ſit, maxime quod ad eius circumferentiam & extremam partem, in qua caules & flores ſunt, attinet. Propter lacteum ſuccum, *lactuca ſyluatica* vocatur, appellatur etiam *Accipitrina*. G. Habicht-Kraut.

HIERA PICRA, eſt electuarium ex aloë, ligno aloës, radicibus ari, ſpica indica, croco, maſtiche & melle paratum, ex ἱερὰ ſancta, propter vires laudabiles & πικρὰ amara: ſubaudiri debet antidotus. G. Heilig Bitter.

HIPPOCAMPVS, non tantum piſciculus marinus eſt,

ſed & proceſſus ventriculorum cerebri ſuperiorum ſiue anteriorum, ex ἵππος equus, & κάμπτω inflecto, quia illud animalculum inflexum eſt.

HIPPOCRATICA FACIES, vide *facies Hippocratica.*

HIPPOCRATIS MANICA, vide *manica Hippocratis.*

HIPPOLAPATHVM, eſt lapathum magnum, ita ob magnitudinem appellatum videtur, ex ἵππος equus & lapathum. G. Mengel-Wurtz, vid. Rhabarbarum.

HIPPOPHAES, ſiue rhamnus catharticus oleæ folio; vox ἀπὸ τοῦ ἵππου, quod vis eius purgatrix tam valida ſit, vt ipſis equis aluum ſubducat.

HIPPOSELINVM, *Olus atrum* vocatur: ſic a magnitudine dictum, ab ἵππος equus, & *ſelinum*: ſiquidem Græci magnis & amplis rebus *Hippo* præponere ſolent, adeo vt *Hipposelinum* Latinis nihil niſi grande apium ſit. *Olus* autem *Atrum* vel pullum a foliis, vel ſeminibus, quæ atro colore nitent, appellatum eſſe videtur. G. Groß Eppich.

HIPPVRIS, vide *Equiſetum.*

HIPPVS, eſt oculorum affectus in quo oculi tremuli continuo agitantur & ſubinde nictitant, vt in equitatione fit, ab ἵππος equus. G. Bebende Augen.

HIRCI BARBA, Gr. Τραγοπώγων, planta nomen ſibi adſciuit, quod e calicis ſummo, floribus euaneſcentibus, papposa prodeat cæſaries, ſeu comoſa lanugo, cui cum hirci barba nonnulla ſimilitudo. G. Bocks-Bart.

HIRCVLVS, eſt nardi ſpecies, ſicque dicitur, quod hircum redoleat.

HIRCVS, HIRCI vel HIRQVI, oculorum anguli, κανθοί, eorum qui ad naſum ſunt, ῥαντῆρες & πηγαὶ dicuntur, quod inde lachrymæ manant: At qui ad tempora, παρωπίαι. Vide *Canthus.* G. Die Augen-Winckel. *Alæ* etiam ſub axillis *Hirci* appellantur. G. Das Achſel-Haar, Item auris eminentia. Vide *Tragus.*

HIRQVVS, idem quod *Canthus.*

HIRVDO, ſiue SANGVISVGA, inſectum eſt paluſtre, apodum, oblongum, quod exugendo ſanguini cæ-

carum

carum hæmorrhoidum nonnunquam applicatur. Gr. Βδέλλα. G. ein Blut-Igel.

HIRVNDINARIA, est *Asclepias* seu *Vincetoxicum*, sic vocant a fructu, seu potius a siliquis quas producit, quæ dehiscentes plumosum ostendunt semen, atque hirundinis figuram referunt. G. Schwalben-Wurtzel.

HIRVNDO, piscem & auem quidem denotat, sed & apud quosdam medicos est cauum illud in flexura brachii; sunt & qui volunt pudendum muliebre ita vocari.

HISPANICVM OLVS, est spinachia, fortasse quod ex Hispania primum duxerit originem, & deinde ad cæteras tandem nationes translata sit. G. Spinat.

HISPIDVLA, est planta officinalis, pilosellæ species. G. Katzen-Fuß.

HOLCE, Gr. ὁλκὴ, idem quod *drachma*.

HOLIPPÆ, sunt placentulæ ex infusione medicamenti farinaque triticea, addito insuper saccharo, subactæ.

HOLOSTEVM, seu HOLOSTIVM, est herba sic per antiphrasin dicta, quasi minime ossea, sed potius tenera & mollis, ac omni prorsus duritie carens, ex ὅλον totum & ὀστέον os.

HOMOEOMERES, vide *similares partes*, ex ὅμοιον simile, & μέρος pars.

HOMOGENEÆ PARTICVLÆ, sunt, quæ puræ, integræ & impermixtæ, sibique per omnia similes sunt: ex ὁμοῦ simul, & γένος genus. G. Gleiche, gleichförmige Theile.

HOMOPLATA, *Scapula*, *Spatula*, *Scoptula operta* Celso. G. Πλάται, Ὠμοπλάται, siue os, quod humeri latitudinem constituit, triangulare, latum, & tenue, præsertim in medio, sed in processibus crassum, vtrimque vnum, incumbens superioribus costis parte postica instar scuti, processus sunt tres *Acromium*, siue humeri mucro; *Coracoides*, siue *Anchoralis*, & αὐχὴν siue *Ceruix*. Vsus ad costarum robur, ad humeri & clauicularum articulationem, & ad musculorum implantationem, ab ὦμος humerus, & πλατὺς latus. G. Das Schulter-Blat.

HOMOTONOS, eſt morbus eundem gradum ſeruans, vel eſt febris continua, æquali dramate ſuos actus, ſcenasque peragens, ex ὁμοῦ ſimul, & τείνω tendo.

HOPLOCHRISMA, eſt armorum, vt gladii, cultri, pugionis, &c. deligatio, qua creditur vulnera conſolidari, quod tamen ridiculum, ex ὅπλα arma, & χρίω vngo. G. Waffen-Salbe.

HOPLOMOCHLION, eſt nomen inſtrumenti chirurgici vniuerſalis, toti corpori humano adaptandi & applicandi: ad oſtentationem excogitatum, potiusque pictum quam vſui deſtinatum.

HORA, eſt Hippocrati determinatum anni tempus, quod liquet ex Aph. 1. ſect. 3. αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν: Id eſt, mutationes temporum pariunt morbos ipſis anni temporibus &c. vnde ὧρος annus, & ὡραῖος tempeſtiuus, certo tempore proueniens & durans. Seorſim tamen denotat optimum cuiusque rei tempus, vt æſtatem, iuuentutem.

HORÆA, & Ὀπώρα, ſunt fructus tempeſtiui, ſeu æſtiui, fugaces, molles, & pulpoſi, vt poma, pyra, pruna &c. ab ὥρα tempus. G. Allerley Obſt.

HORARII FRVCTVS, minus recte pro *horæi*.

HORDEATVM, eſt medicamentum liquidum internum, ex hordeo ad crepaturam cocto & tuſo, liquoribus conuenientibus affuſis, & colatis, præparatum, quibus amygdalæ, ſem. papaueris albi, ſem. quatuor. frig. mai. &c. non raro accedunt, G. Gerſten-Waſſer.

HORDEOLVM ſeu CRITHE, vel HORDEVM, eſt tuberculum in ſummo palpebrarum, magnitudine hordei enaſcens, cuius altera ſpecies grando, tuberculum durum, mobile, pellucidum & rotundum, quæ vero tubercula maiora hic eueniunt, ad nodos, melicerides, ſteatomata & cancros referuntur. Omnes id habent, quod pondere ſuo, aliisque modis, motui palpebrarum remoram iniiciunt, Gr. κριθή, & ποσθία. G. Gerſten-Korn.

HOR-

HORDEVM, seu ORDEVM, est frumenti species quæ habet caulem secali minorem: folia latiora, spica crassior, calix, glumæ, aristæ, flos, vt in tritico & secali. Aristæ vero asperæ: semen tumidius vtriusque apice acutiore, glumæ tam arcte adhærenti vnitum, vt non nisi triturando separetur. Gr. Κριθή, forte ab antiquo adiectiuo, *hordus*, quod significabat *grauidum*. G. Gersten.

HORMINVM, male ORMINVM, est planta saluiam referens: caules pedem circiter alti, rubicundi, quadrati, lanuginosi, ramosi: folia saluiæ, sed minus sicca; nitidiora, valde lanuginosa, sibi inuicem opposita, non valde odora, saporis amari, in summitate ramorum sunt multa folia coniuncta coloris violæ; flos monopetalus labiatus, cuius labium superius paruum & galeatum falcatum est, inferius vero in tres partes diuisum, media cochlearis instar excauata. Ex calice surgit pistillum floris parti posteriori instar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina, in capsula, quæ floris calix fuit, recondita: radix fibrosa, lignosa. Est sclareæ species, & omnes huius species horminum vocauerunt, verum quibus galea falcata est, hæ sclareæ dicuntur, horminum vero habet galeam breuiorem, & magis apertam, dicitur ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν, quod cieat in venerem. Vide *Sclarea*.

HORRIFICA FEBRIS, vide *phricodes*.

HORROR, Gr. φρίκη & φρίκιον a φρίττω, est leuis conuulsionis species, in exterioribus corporis partibus contingens, minor quam *tremor*, dum quasi corpus frigore inuadit, & subinde tantum obseruatur, sed tremor aliquo successiuo tempore adest: symptoma in febrium initio plerumque; item cum aëre frigido afficimur; vel audimus rei horrendæ enarrationem. G. Zittern oder schauren.

HVMECTANTIA, sunt medicamina, quæ particulas suas humidas corporis nostri poris possunt insinuare. Item sunt omnia fluida. Gr. Ὑγραίνοντα vel Ὑγραντικά. G. Anfeuchtende Mittel.

HVME-

HVMERVS, illa pars corporis eſt, quæ apparet in ea articulatione, qua ſuperior humeri pars, quæ *epomis & ſuperhumeralis* dicitur, ad collum vergit, & a poſteriori parte oſſi ſcapulæ adhæret; ab inferiori autem ei oſſi, quod, dum totum brachium attollitur, manifeſtum fit & *ala* nuncupatur. Alias *humerus* quoque dicitur de parte prima brachii, quæ vnico oſſe conſtat, quæ aliis *brachium* per excellentiam appellatur, illius *os* appellatur *os humeri, os brachii,* & *os adiutorium.* Gr. ὦμος. G. Schulter.

HVMIDVM PRIMOGENIVM, eſt liquidum ex quo omnia in generatione fiunt, & recte dicitur ſuccus neruoſus, qui prius ante omnia in generatione conſpicitur. G. Die erſte Feuchtigkeit.

HVMILIS MVSCVLVS, eſt is, qui oculum deprimit, ſic dictus, quia oculum deorſum verſus malas trahit. G. Der niederdruckende Augen Muſcul.

HVMILVS, idem quod *Lupulus.*

HVMORES SANGVINEI, a veteribus in *ſanguine* conſtituuntur quatuor, nempe *bilioſus, pituitoſus, melancholicus & ſanguineus* proprie dictus, idque ſecundum quatuor elementa peripatetica; verum illa opinio, inuenta circulatione ſanguinis, prorſus labefactari cœpit: de quo videndi ſunt recentiores phyſiologi.

HVMORES OCVLARES, ſunt tres. 1. *Aqueus,* qui anterius intra corneam & vueam tunicam continetur. G. Die wäſſerige Feuchtigkeit. 2. *Cryſtallinus,* ſiue *glacialis* humor, is in tunica vuea in medio concluditur & cæteros ſoliditate ſuperat. G. Die cryſtalline Feuchtigkeit. 3. *Vitreus,* reliquis duobus copioſior, poſteriorem oculi cauitatem occupat. G. Die gläſerne Feuchtigkeit. Sed cryſtallinum æque ac vitreum hodierni phyſiologi humorum numero eiiciunt.

HVMOR IN SECVNDINIS, eſt ſuccus nutritius, qui ex vteri vaſculis vndique per chorion & amnion penetrat vsque in cauum amnii, eſtque fœtui alimentum per

os deglutiendum. Dicitur etiam *aqua parturitionis*. G. Das Wasser in der Nachgeburt.

HYACINTHVS, duplex eſt, orientalis radice bulboſa, & Indicus radice tuberoſa: prior habet caulem ſemipedem circiter altum, rotundum, politum, erectum, nudum in ſpica florigerum caryophylli aromatici figura, folia longa, anguſta, viridia, ſplendentia, porri minora: flos eſt liliaceus monopetalus, nudus, tubulatus, in ſex ſegmenta, extrorſum flexa, diuiſus, caryophylli aromatici figura, arcte complectens ouarium, coloris plerumque cærulei, aliquando albi, aliquando purpurei vel carnoſi, odoris grati: flori ſuccedit fructus ſubrotundus, fere trigonus, diuiſus in tria loculamenta, ſemina ſubrotunda, vel plana & nigra continentia: radix bulboſa, alba, tota planta habet ſuccum viſcoſum, dicitur Hyacinthus tuberoſus. Illud nomen plurimis inditur floribus. Fabulæ dicunt nomen a puero Hyacintho accepiſſe: alii narrant ex ſanguine Aiacis proueniſſe, qui ad Troiam occiſus eſt. G. Hyacinth.

HYACINTHVS, eſt gemma pellucida, ex flauedine rubens, ignisque flammas imitans. Sunt alii (vel aliæ) orientales, alii Europæi. Hi inueniuntur in confinibus Sileſiæ & Bohemiæ, ſuntque orientalibus ignobiliores. quoad colorem, referunt alii colorem minii natiui, alii ſanguinis admodum bilioſi, & hi ſunt præſtantiſſimi: alii rubedine croci admodum flaueſcunt; alii exacte oſtendunt ſuccini colorem, & hi viliores: alii albi, pellucidi, ſuccini colorem referunt, & hi omnium viliſſimi habentur, G. ein Hyacinth.

HYALOIDES, eſt humor oculi vitreus, inter tunicam retinam & cryſtallinum contentus, ex ὕαλος vitrum, & εἶδος forma. G. Die gläſerne Feuchtigkeit.

HYDATIDES, & HYDROÆ, ſiue AQVVLÆ, ſunt veſiculæ aquoſæ in *hepate*, liene, aut quodam alio viſcere, hydropicis familiares. Item circa palpebras pinguedinis incrementum, ab ὕδωρ aqua. G. Waſſer-Blaſen.

HYDA-

HYDATODES VINVM, eſt vinum aqua dilutum ex ὕδωρ aqna, εἶδ☉ forma.

HYDATOIDES, eſt humor oculi aqueus, qui intra tunicam corneam & vueam comprehenditur, ab ὕδωρ aqua, & εἶδ☉ forma. G. Die wäſſerige Feuchtigkeit.

HYDEROS, HYDERODES AFFECTVS, idem quod *Hydrops.*

HYDRAGOGA, ſunt medicamenta, quæ attenuando fluida, & valide inteſtina atque ventriculum ſtimulando, aquoſos humores expurgant, ex ὕδωρ aqua, & ἄγω duco. G. Waſſer-treibende Mittel.

HYDRARGYROS, eſt argentum viuum, ſiue *Mercurius*, ex ὕδωρ aqua & ἄργυρ☉ argentum. G. Queck-Silber.

HYDRARGYROSIS, eſt inunctio mercurialis, pro excitanda ſaliuatione in lue venerea aut aliis morbis. Ex ὕδωρ aqua & ἄργυρον argentum.

HYDRELÆVM, eſt mixtura ex aqua & oleo, ex ὕδωρ aqua, & ἔλαιον oleum.

HXDRENTEROCELE, eſt inteſtinorum vna cum aqua in ſcrotum prolapſus, ex ὕδωρ aqua, ἔντερον inteſtiſtinum, & κήλη tumor.

HYDROA, ſunt quædam tubercula lata & humida, pruriginoſa, granis milii ſimilia, interdum ſine pruritu, quæ cutim exaſperant; fiunt hæc cum aliquando humor acris per ſudorem ex cute expellitur; ſed quia a cutis denſitate impeditur, materia viſcida & acris in ea retinetur, & in tumorem eleuatur. Affectus hic admodum iunioribus atque iuuenibus familiaris eſt, præſertim temperamento calidioribus, æſtatis tempore ſeſe nimium exercentibus, nempe in collo, ſcapulis, pectore, brachiis & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum. Arab. *Alhaſef.* Lat. *Sudamina.* Gr. Ἐκζέματα.

HYDROCARDIA, eſt liquor in pericardio, ex vaſculis lymphaticis perpetuo ſtillans, & continuo abſorptus a vaſculis abſorbentibus, adeo vt cor aquæ innatet, ex ὕδωρ aqua, & καρδία cor. Vide *aqua pericardii.*

HYDRO-

HYDROCELE, est scroti tumor ab humore aquoso excitatus, in eius membrana cellulosa collecto; vel in tunica testium vaginali; vel si in ascitico simul fuerit enterocele, in sacculo peritonæi relaxatio ab aqua simul ingressa cum intestino, fiet hydrocele, ab ὕδωρ aqua, & κήλη tumor. G. Wasser-Bruch.

HYDROCEPHALVS, est capitis ex humore aquoso intumescentia, in infantibus potissimum obseruabilis, oriunda a colluuie inter integumenta externa hærente; vel inter integumenta & cranium, vel inter cranium & cerebri membranas ipsas, earumque duplicaturas tum in ventriculis cerebri, sine morte tamen subita, ab ὕδωρ aqua, & κεφαλὴ caput. G. Die Wassersucht des Haupts.

HYDROCRITHE, est aqua hordei, ex ὕδωρ aqua, & κριθὴ hordeum. G. Gersten-Wasser.

HYDRODES FEBRIS, idem quod *typhodes* vel *elodes*.

HYDROLAPATHVM, idem quod *Hippolapathum*.

HYDROMEL; est *mulsum*, siue decoctio ex aqua & melle, ab ὕδωρ aqua, & μέλι mel. G. Meth.

HYDROMPHALVM, siue HERNIA AQVOSA, est protuberantia vmbilici, ex humoribus aquosis in abdomine contentis, ex ὕδωρ aqua, & ὀμφαλὸς vmbilicus. G. Wässriger Nabel-Bruch.

HYDRONOSOS, idem quod *sudor Anglicus*.

HYDROPEGE, est aqua fontana, ex ὕδωρ aqua, & πηγὴ fons.

HYDROPHOBIA, siue AQVÆ METVS, est affectus, cum furore, liquidorum & splendidorum fuga, aliquando cum delirio, febri, aliisque symptomatis, summo cum vitæ discrimine inuadens, ortus & propagatus ex morsu canis rabidi, eique analogo contagio, ex ὕδωρ aqua, & φοβοῦμαι, timeo. G. Wasser-Furcht.

HYDROPHTHALMIA, est, quando oculus in stupendam excrescit molem & magna ex parte extra orbitam promi-

prominet, ex ὕδωρ aqua & ὀφθαλμός oculus. G. Die Wassersucht im Auge.

HYDROPICA, sunt medicamenta hydropicis humores aquosos educentia. G. Wassertreibende Artzeney.

HYDROPIPER, est herba aquatica, persicariæ non absimilis, sed linguam, piperis instar, vrens, ex ὕδωρ aqua, & piper, quasi *piper aquatile*; Gr. Ὑδροπέπερι, a loco & sapore nomen habet. G. Wasser Pfeffer.

HYDROPS, est aquosi humoris in panniculo adiposo, vel membrana cellulosa corporis, vel in quadam cauitate alia, stagnatio: estque *generalis* vt anasarca, leucophlegmatia; vel *particularis*, vt hydrocephalos, hydrops pectoris, manus, pedis &c. de quibus specialiter suo loco, ex ὕδωρ aqua, & ὄπτομαι video. G. Die Wassersucht.

HYDROPS ad MATVLAM, idem quod *diabetes*.

HYDROPYRETOS, idem quod *sudor Anglicus*.

HYDROSACCHARVM, est syrupus ex aqua & saccharo coctus, ex ὕδωρ aqua, & σάκχαρ saccharum: vel aqua saccharata. G. Syrup.

HYDROSELINVM, est apium, seu selinum palustre, ex ὕδωρ aqua, & selinum. G. Wasser-Eppich.

HYGIEA, *Sanitas*, est dispositio partium humani corporis, actionibus recte perficiendis apta, siue est ea conditio corporis, qua homo actiones omnes homini proprias exercere valet commode, iucunde, & cum aliqua constantia per aliquod tempus, ab ὑγιαίνω bene valeo. G. Die Gesundheit.

HYGIEINE, est pars medicinæ, quæ sanitatem conseruandi modum per quædam remedia, eorumque vsum, tradit. Estque *diateretica* vel *prophylactica*: ab aliquibus in tres partes diuisa fuit in προφυλακτικήν, morbos futuros & imminentes auertentem: συντηρητικήν, quæ præsentem sanitatem tuetur: & ἀναληπτικήν, a qua valetudinarii reficiuntur. Gr. ὑγιεινή (subaudi μέθοδος.)

HYGROCIRSOCELE, est ramex varicosus, quem aliæ humiditates comitantur, quando circa venas testium oriuntur varices, & simul humor copiosus in scroto colligitur.

gitur. Ex ὑγρὸς humidus, κιρσὸς varix & κήλη tumor. G. ein wässeriger Ader-Bruch.

HYGROCOLLYRIVM, est medicamentum liquidum, oculis sanandis destinatum, ex ὑγρὸν humidum, & κολλύριον, medicamentum oculare. G. Augen-Wasser.

HYGROPHOBIA, idem quod *Hydrophobia.*

HYMEN, proprie membrana est; sumitur etiam pro membrana virginea, orificio vaginæ circumnata, eiusque orificium pro magna parte occludente. G. Jungfrauschafft.

HYOIDES, est os ad basin linguæ consistens a figura Υ & εἶδος forma. G. Das Zung-Bein.

HYOSCYAMVS, est planta, quæ plures habet caules sesquipedem altos, crassos ramosos, valde lanuginosos: folia sunt magna, ampla, incisa, mollia, lanuginosa, albescentia, alternatim & sine ordine caulibus adhærentia: flores monopetali, infundibuliformes, expansi, & multifidi: vasculum seminale constat testa rotunda, cui natura operculum imposuit, quod per maturitatem dissilit, & cum testa in duas cellulas est diuisa, hæ continent semina plurima, parua, rotunda, & nigra: radix est aspera, longa, crassa, interne coloris albi, externe fusci. Tota planta habet odorem ingratum, & crescit iuxta vias & in pratis. Latine sonat, quasi *faba suilla,* aprinaue, quod, vt Ælianus tradit, pastu huius herbæ conuellantur sues apriue, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint, adeuntque aquas, non vt proluant se tantum, verum etiam vt cancros venentur: eos enim nacti protinus sanitati restituuntur, ex ὗς porcus, & κύαμος faba. *Apollinarem* vero Latini, ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt. G. Bilsen-Kraut.

HYOTHYROIDES, sunt musculi duo laryngis, ab osse hyoide in cartilaginem scutiformem deducti, rimulæque astrictioni destinati, ex littera Υ, θυρεὸς scutum, & εἶδος forma.

HYPALEIPTRON, est instrumentum illitorium, siue

ſpecillum illinitioni inſeruiens vulgo *ſpatha*, & *ſpecillum*, ab Ὑπαλείφω ſublino.

HYPECOON, Gr. ὑπήκοον, eſt planta, quæ plures habet caules pedem altos, in ſummitate in multos ramos diuiſos: folia tenera fumariæ inſtar diuiſa: flos eſt exiguus, cruciformis, quatuor ſcilicet petalis conſtans, plerumque trifidis, ſubito euaneſcens, coloris lutei, pedunculo adhærens: floris piſtillum abit in longum cornu articulatum, quod conſtat duabus valuulis per maturitatem dehiſcentibus, quæ ſemina fundunt reniformia, & nigricantia; ouarium perfecte refert arietum cornu: radix longa, aliquando ſimplex, aliquando diuiſa, fibroſa, & rubicunda: hæc planta creſcit in regionibus calidis, eſt planta ſiliquoſa. Alii alceam veſicariam vocant, quidam cuminum ſylueſtre corniculatum; nonnulli ſpeciem papaueris corniculati.

HYPERCATHARSIS, eſt *ſuperpurgatio*, ſiue purgatio modum excedens, ὑπὲρ ſupra modum & καθαίρω purgo. G. eine allzuſtarcke Purgation.

HYPERCRISIS, eſt excretio critica dicta, ſupra modum facta, ex ὑπὲρ ſuper, & κρίνω ſecerno.

HYPEREPHIDROSIS, eſt nimia ſudatio, ex ὑπὲρ ſuper, & ἐφιδρόω inſudo.

HYPERICVM, eſt planta, quæ habet caules ſesquipedem altos, rotundos, firmos, duros, lignoſos, non flexiles, rubicundos, ramoſos: folia ſunt oblonga, neruoſa, centaurium minus referentia, gemina ex gemmulis caulium ſemper naſcentia, obuerſa ſoli innumeris fere poris, acu quaſi traiectis, aciem tum noſtram, tum ſolis radios transmittunt. Dicunt quidam non eſſe peruia illa folia, ſed poros illos microſcopio examinatos eſſe veſiculas lentis forma, pellucidas, & liquore limpido, parum oleoſo plenas, folia ſunt ſaporis inſipidi: flores roſacei, pentapetali, in ſummitate caulium creſcentes, coloris flaui; poſt florem ſequitur capſula, in tres conos aſſurgens, inſtar grani hordei craſſa, oblonga, ſuccum rubicundum continens, in tria loculamenta diuiſa, fœta ſeminibus exiguis,

exiguis, oblongis, ex fuſco nigricantibus, ſaporis ſubamari, & reſinoſi, odoris picei: radix dura, lignoſa, in multos ramos diuiſa, coloris ſubflaui: hæc planta creſcit in ſiluis & locis incultis. Vocatur *perforata;* vide ſuo loco. G. Sanct Johannis-Kraut.

HYPEROON, ſunt duo foramina, in ſuperiore palati parte, quæ pituitoſos humores a naribus excipiunt, & facta excretione per os reiiciunt.

HYPERSARCOSIS, ſeu ECSARCOMA, eſt excreſcentia carnoſa in quauis corporis parte, ex ὑπὲρ ſuper & σὰρξ caro. G. Schwammicht Fleiſch.

HYPNOTICA, ſunt medicamenta quæ ſpiritus figendo, neruos cerebri claudendo & anguſtando, ſoporem inducunt, vel potius, quæ dolorem tollunt, ſomnum conciliando; quomodo id præſtent, nondum liquido patet, ab ὕπνος ſomnus. G. Schlaff-Mittel.

HYPOCATHARSIS, eſt leuis quædam purgatio, cui opponitur *hypercartharſis.* G. eine gelinde Purgation.

HYPOCAVSTVM, antiqua acceptione eſt locus in thermis concameratus & fornicatus, habens præfurnium, quo igne impoſito calor infertur. De quo videndi ſunt auctores, qui de balneis veterum ſcripſerunt. Apud nos transfertur nomen ad conclauia, quæ fornacibus igni alendo aptis calefiunt. G. Stube

HYPOCHONDRIACA MEDICAMENTA, ſunt, quæ in morbis hypochondriacis vſurpantur.

HYPOCHONDRIACVS AFFECTVS, ſeu AFFECTIO HYPOCHONDRIACA. Vulgo eſt morbus hic in viris, qui in fæminis *hyſterica paſſio* audit. Eſt autem melancholia aliquouſque progreſſa, cum viſcerum abdominalium aliquali obſtructione a ſanguine craſſiori, verum qui diuerſis ſimul laborat acrimoniis, vnde dolor, tenſio hypochondriorum, & conuulſiones in variis corporis partibus &c. ex ὑπὸ ſub, & χόνδρος cartilago. G. Miltz-Sucht.

HYPOCHONDRIVM, ſiue SVBCARTILAGINEVM,

est superior pars abdominis, sub cartilaginibus thoracis, ex ὑπὸ sub & χόνδρος cartilago. G. Die Weiche der Seiten.

HYPOCHYMA, & HYPOCHYSIS, idem quod *cataracta*. ab ὑποχέω suffundo.

HYPOCISTIS, germen seu plantula est, e radice cisti fruticosi dum florescit, ceu viscum ex quercu prosiliens: dicitur & *Limodorum*, aliis *Robithron*. Ex hac itaque plantula, cum floribus succulenta sit, exprimitur succus, qui in sole exsiccatus glycyrrhizæ succo non absimilis euadit, sed saporis acidi & austeri est, atque ad nos, sed raro, asportatur; ex ὑπὸ sub, & cistus.

HYPOCLEPTICVM VITRVM, est infundibulum vitreum turbinata figura, seu tritorium, separandis oleis ab aquis destinatum, ex ὑπὸ sub, & κλέπτω furor: nam ope eius aquam suffuramur quasi ab oleo. G. ein Scheid-Trichter.

HYPODERIS, & HYPODERMIS, est cuticula quæ obtegit clitoridem instar præputii.

HYPODESIS, siue SVBLIGATIO, est fascia, quæ ante iniectas plagulas applicatur. G. Unter-Band.

HYPOGASTRIVM, est exterior abdominis pars inter hypochondrium & vmbilici regionem, ex ὑπὸ sub, & γαστὴρ venter. G. Der Unter-Bauch.

HYPOGLOSSIS, siue RANVLA, & BATRACHION, est inflammatio vel abscessus sub lingua, ex ὑπὸ sub, & γλῶσσα lingua. Vid. batrachus.

HYPOGLOSSVM, dicitur laurus Alexandrina seu bislingua, sic dicitur, quod sub foliolo aliud maius, linguæ figuram exprimens, habeat, ex ὑπὸ sub, & γλῶσσα lingua. G. Zäpflein-Kraut, Zungen-Blat.

HYPOGLOTTIDES PILVLÆ, sunt quæ sub lingua, ad tussim demulcendam, collocantur, ex ὑπὸ sub, & γλῶσσα lingua.

HYPOPEDIVM, idem quod *Supplantale*.

HYPOPHORÆ, sunt profunda & fistulosa vlcera in

vlceribus aut ſinubus dehiſcentia, ab ὑποφέρομαι decido. G. Hohle Geſchwäre, Fiſteln, Röhr-Wunden.

HYPOPHYSIS, idem quod *Cataracta.*

HYPOPHTHALMIA, eſt dolor oculi ſub tunica cornea, ex ὑπὸ ſub, ὀφθαλμὸς oculus.

HYPOPYON, eſt puris ſub oculi tunica cornea collectio: Ὑποφθαλμία *Rufo*, ex ὑπὸ ſub, & πύον pus. G. ein Eyter-Auge.

HYPOSARCA, & HYPOSARCIDIVM, idem quod *Anaſarca.*

HYPOSPADIÆ, ſunt, qui iam inde a generatione, vrinæ iter inferius ſub glandis vinculo habent, ab ὑποσπάω ſubtraho.

HYPOSPATHISMVS, eſt inciſio tribus diuiſionibus facta, ſupra frontem ad pericranium vsque, ex ὑπὸ ſub & σπάθη ſpatha. Vtebantur ea in lippitudine. Videatur de ea *Paul. Ægineta* & *M. Aur. Seuerinus.* Abſurda & carnificinæ ſimilis curatio merito hodie exploſa eſt, poſt circulationem cognitam.

HYPOSPHAGMA, eſt ſanguinis ſuffuſio ab ictu in oculum, ex ὑπὸ ſub, & σφάζω ſanguinem effundo. G. ein blau Auge.

HYPOSTASIS VRINÆ, eſt illud craſſum generale contentum, quod in vrina verſus fundum deſcendit, in eaque ſubſidet, ab ὑφίστημι ſubſideo. G. Das ſich am Grunde ſetzet.

HYPOTHENAR, eſt ſpatium a digito, qui dicitur index, vsque ad digitum minimum. Item vnus ex muſculis pollicem adducentibus, ex ὑπὸ ſub & θέναρ vola. G. Der untere Muſcul des Daumens.

HYPOTHESIS, eſt rei ſuppoſitio, ab ὑποτίθημι ſuppono. G. angenommener, vorausgeſetzter Satz.

HYPOZOMA, eſt membrana interſepiens, vt mediaſtinum in thorace, ab ὑποζώννυμι, ſuccingo.

HYPSILOIDES, idem quod *Hyoides.*

HYSSOPVS, eſt planta, quæ plures habet caules pedem vnum vel ſesquipedem altos, duros, nodoſos, ramoſos,

moſos, a parte ſuperiore vsque ad inferiorem folia anguſta & oblonga habentes, ſatureiæ parum latiora: flos monopetalus, labiatus, cuius labium ſuperius ſurrectum eſt, ſubrotundum, bifidum; inferius vero in tres partes diuiſum; media cochlearis inſtar excauata, bicuſpide, & quodammodo alata: ex calice ſurgit piſtillum poſticæ floris parti adinſtar claui infixum, ac quatuor veluti ſtipatum embryonibus, qui abeunt in totidem ſemina oblonga in capſula, quæ floris calix fuit, recondita: radix digitum craſſa, dura, lignoſa, tota planta habet odorem penetrantem, gratum, & aromaticum, vti & saporem paulo acrem. Videtur deductum nomen a voce Hebraica ezob, quæ ſignificat plantam ſacram, deſtinatam ad repurganda loca ſacra, vt in Pſalmis dicitur, repurga me hyſſopo: ſed quænam planta hyſſopus veterum fuerit, ignoratur; id certum videtur, quod planta valde humilis eſſe debuerit, cum dicitur, quod Salomon a cedro ad hyſſopum plantas deſcripſerit. Quidquid ſit; hæc vox iam huic herbæ tribuitur. G. Iſop.

HYSTERA, idem quod *vterus.*

HYSTERALGIA, eſt vteri dolor, ab inflammatione vel aliunde excitatus, ab ὑστέρα vterus, & ἀλγέω doleo. G. Mutter-Pein.

HYSTERICA PASSIO, dicitur & *ſuffocatio hypochondriaca, vterina, vteri aſcenſus* &c. eſt motus conuulſiuus, in quo reſpiratio valde læſa & imminuta eſt, cum ſenſu ac ſi fauces modo ſtringerentur, vel bolus ab inferioribus in eas inſurgeret, hiſce accedit anxietas, & quaſi animi deliquium, ſæpe cum lapſu corporis in terram, absque tamen conuulſiuis motibus artuum, niſi epilepſia quoque adfuerit; iam viri perinde ac fœminæ hoc morbo, ſed hæ frequenter, illi rariſſime laborant: hæ de murmure ventris, de globo aſcendente & in latere ſubſiſtente, aut in fauces euolante conqueruntur. Porro paroxyſmus grauior eſt vel leuior, nonnunquam habet periodos ſuas; cum ſoluitur paroxyſmus, laſſitudo, pallor aut æſtus in facie cum rubore genarum, capitis, ar-

tuum-

tuumque dolor, languor virium, cordis palpitatio, pigritia, ructus, suspiria, anhelatio, ciborum fastidium, nausea &c. accidere solent. In paroxysmo saepe vociferantur, aut, ranarum instar, coaxant, vel rident, vel lachrymantur. Denique paroxysmum antecedunt oscitatio, pandiculatio, imbecillitas, tristitia, terror, ira, amor, odor rerum suauium, a quibus momento citius saepe excitatur hoc malum, vti a foetidis lenitur. Dulcia etiam ore recepta mouent hanc passionem, sed in iis, quae obnoxiae sunt ei. At in paroxysmo etiam exteriora pallent, & frigent rubentibus genis, ita vt fuerint, quae per dies aliquot, quasi mortuae, non habentes pulsum, non respirantes, non loquentes, non sentientes, iacuerint. Aliae fuerunt sepultae, quas in sepulchris excitatas tandem in latus, vel aliam partem versas fuisse compertum est; verum quae sic mortuae videntur, genas tamen rubentes habere solent, sed, vt diximus, rubor in primis conspicuus est, cum paroxysmus finiri incipit, & suspiria audiri, quibus plerumque terminatur. Tum vero per aliquot dies saepe remanet sensus ille constrictionis in faucibus, quae aliquando difficilem deglutitionem vna inducit, quae autem per interualla, & frequenter laborant, genas tumidas, rubras liuidasque cum varicibus habent. Gr. ὑστερικὴ πνὶξ. G. Aufsteigen der Mutter, Mutter-Kranckheit.

HYSTERICA, sunt medicamenta, vteri morbis aduersa, ab ὑστέρα vterus. G. Artzney wider die Mutter-Kranckheit.

HYSTEROCELE, est vteri prolapsus, qui tamen rarissime fieri solet, ex ὑστέρα vterus, & κήλη tumor.

HYSTEROTOMOTOCIA, siue SECTIO CAESAREA, est foetus ex vtero exeisio, quae haec modo peragitur; sub vmbilico, ad latera lineae albae, sectio semilunaris instituitur, cauitate sua lineam albam respiciens, deinde secundum fibrarum ductum, post sectionem extracto foetu, vteri vulnus a se ipso contrahitur, ita, vt sanguis vix maiori copia, quam in ordinario partu, effluat, verum

ſi mater mortua fuerit, locum tibi aptiſſimum eligito, ab ὑστέρα vterus, τέμνω ſeco, & τίκτω pario. G. Käyſer-Schnitt, Mutter-Schnitt.

HYSTEROTOMIA, eſt ſectio vteri anatomica, ex ὑστέρα vterus, & τέμνω ſeco.

I.

IACEA, eſt planta, quæ habet caulem ſtriatum, fractu difficilem, lanuginoſum; prima, quæ prodeunt, folia ſunt laciniata, præ virore nigricantia, lanugine cana reſperſa, ſed quæ caulibus adhærent, ſunt anguſta, firma, aliquantum dura, ſaporis non omnino ingrati, ſubdulcis cum adſtrictione: flores floſculoſi, plurimis ſcilicet floſculis conſtantes multifidis, embryoni inſidentibus; & calice ſquammoſo non aculeato comprehenſis. Embryo autem abit dein in ſemen fuſcum pappis inſtructum: radix ſatis craſſa, lignoſa, ſaporis adſtringentis & inſipidi: iuxta ſepimenta agrorum, locis herboſis, negligentius cultis, reperitur, eſt nomen diuerſis plantis impoſitum, & incertæ originis.

IACOBÆA, ſeu herba S. Iacobi, eſt planta, quæ habet vnum pluresue caules tres vel quatuor pedes altos, ramoſos, multa folia habentes ſine ordine, vel alternatim diſpoſita, oblonga, profunde inciſa, coloris viridis obſcuri, ſaporis aliquantulum adſtringentis: flos radiatus, cuius diſcus ex plurimis ſcilicet floſculis, corona vero ex ſemifloſculis componitur, embryoni inſidentibus, & calice tubiformi ac multiformi comprehenſis: embryones autem deinde abeunt in ſemina pappis inſtructa, thalamoque inſtructa; radix fibroſa, alba, terræ valde infixa & adhærens. G. S. Jacobs-Blum.

IALAPPA, radix eſt craſſa, oblonga rotunda, reſinoſa, pinguis & carnea, ſapore acuto, incidente, nauſeoſo, odore nullo, ſciſſa in taleolos ad nos ex Indiis occidentalibus adfertur, exterius ſubnigricans, interius ruſeſcens cum circulis, ſi bona ſit, nigris ſeu reſinoſis: radix

dix integra longa eſt, & ab infima parte obtuſa. Planta habet caulem quatuor vel quinque pedes altum: folia hederæ ſatis ſimilia, ſed minus craſſa: flos monopetalus infundibuliformis, plerumque leuiter inciſus, qui gemino calice donatur, altero a quo inuolui, altero vero cui inſidere ſolet, is autem deinde abit in fructum ſubrotundum, ſemine fœtum eiusdem formæ: eſt conuoluulus mexicanus; vel mirabilis peruuiana dicitur. Maioribus fuit incognita. Vocatur etiam *Gialappa*, *Ialapium*, vel *Gelapo*. Item mechocanna nigra. Purgans eſt validiſſima.

IANITOR, idem quod *pylorus*.

IAPONICA TERRA, vide *catechu*.

IASMINVS, eſt arbuſcula, quæ habet multos ramos valde longos, tenues, nodoſos, debiles, flexiles, virides, valde extenſos, medulla alba fungoſa repletos: folia ſunt oblonga, acuta, bina coſtæ adhærentia in folium impar deſinenti, vnaquæque coſta vtplurimum ſeptem foliis eſt inſtructa, aliquando quinque, pulchri viridis coloris: flos ex oblongo tubo in quinque lacinias, totidem folia imitantes, eſt expanſus, coloris albi, odoris ſuauis, & valde grati, huic flori ſuccedit plerumque bacca obrotunda, viridis, mollis, ſemina habens obrotunda & compreſſa: radix fibroſa. Gelſeminum Italis, Arab. *Ieſemin*, *Sambach*, vel *Zambach*. G. Jaſmin-Blumen.

IASPIS, eſt lapis pretioſus, varii coloris, cærulei, viridis, purpurei, cryſtallini, cadmiæ, qui creditur hæmorragias ſiſtere amuleti inſtar appenſus.

IATROCHYMICVS, eſt medicus qui operationibus & medicationibus chymicis operam dat, ex ἰατρὸς, medicus & χυμικὸς chymicus. G. ein Chymiſcher Artzt.

IBERIS, eſt naſturtii ſpecies, ſic vocata quod in Iberia luxurioſe ſuccreſcat. Vocatur etiam καρδαμαντικὴ & ἀγριοκάρδαμον, item *lepidium*, *naſturtium agreſte*.

IBISCVS, & HIBISCVS, eſt althæa, nomen videtur fictum ex malua & viſcum, quaſi diceres maluæ viſcum,

vnde barbaris pharmacopolis *maluauiſcum*, hinc forte deſcendit *ibiſcus* & *hibiſcus*.

ICHOR, ſæpe ſignificat ſerum ſanguinis, aliquando eſt humor acris oleoſus & aquoſus, ex vlceribus manans. G. Das wässerige Geblüt.

ICHOROIDES, eſt humiditas ſaniem referens, ex ἰχὼρ ſanies, & εἶδος forma. G. Wasser-blutig.

ICHTHYOCOLLA, eſt gluten alicuius piſcis, qui dicitur eſſe ſine oſſibus, vocatur *Huſo*, vnde G. Hausen-Blasen. Piſcis magnus eſt, longitudine viginti quatuor pedum, pondere nonnunquam ad libras quadringentas accedens. In Danubium maxime ex Ponto venit. Gluten illud album eſt, ex illius corio, inteſtinis, ventriculo, pinnis, & cauda confectum: hinc G. Fisch-Leim.

ICTERICA, ſunt medicamenta aduerſus icterum.

ICTERVS, eſt morbus, in quo cutis in flauedinem mutatur, ab obſtructione ductus choledochi, vel glandularum hepaticarum, iecoris inflammatione, vel adipoſæ, calculoſæue materiæ, huc ex omento motæ, vel in veſicula fellis &c. hærentis, obſtructione, aut ſcirrho, vnde in ſanguine bilis retinetur, ἀπὸ τῆς ἰκτίδος, id eſt *viuerra*, quæ eſt ex genere muſtelarum, cuius oculi eiusmodi colore tincti cernuntur: ſiue ab ictero aue, eius coloris, quam Latini galbulum vocant, quæ ſi ſpectetur, (inquit *Plinius*, lib. xxx. cap. 11.) ſanari id malum, tradunt, & auem mori. Latinis *regius morbus* nominatur, malim ego ab auro metallorum rege, denominationem ſtatuere, ſicut & *aurigo*, ab auri colore: nominatur & *fellis ſuffuſio*. *Celſo* ita dictus, quod in aulis regum molliter curetur, (vt *Sammonicus* ait) ludis, laſciuiaque, per quæ mens exhilaretur. *Arcuatus* & *arquatus morbus*, a colore arcus cæleſtis æmulo. G. Die Gelb-Sucht.

ICTERVS ALBVS, idem quod *chloroſis*.

IDIOPATHIA, eſt morbus primarius; qui ab alio morbo

morbo non dependet, nec originem ducit. ab ἴδιος proprius, & πάθος affectus.

IDIOSYNCRASIA, est propria cuiuis corpori temperies, ex ἴδιος proprius, σὺν cum, κρᾶσις temperamentum. G. inwendige Beschaffenheit.

IECORARIA VENA, idem quod *basilica*.

IECVR, idem quod *hepar*.

IECVR VTERINVM, vide *placenta vteri*.

IEIVNVM INTESTINVM, est secundum intestinorum tenuium, sic appellatur, quia frequenter vacuum est; in eo papillæ glandulosæ chylum absorbent, venisque lacteis tradunt. Gr. Νῆστις. G. Das leere Gedärm.

IGNIS ACTVALIS, est, qui primo contactu adurit, vt sunt ignis ipse & cauteria ferrea, sic *actuali* igne calcinantur animalium partes, vt ossa, cornua &c. ad albedinem, seu ad particularum oleosarum & salinarum exhalationem: quod alias *combustio* dicitur, sicque Saturnus in *minium*, limatura ferri in *crocum adstringentem*, vt nimirum flamma vndiquaque materiam lambat, calcinatur, quod & *reuerberare* dicitur. G. Brennendes Feuer.

IGNIS CIRCVLATORIVS, est tepor, vel talis caloris gradus, quem digiti facile ferunt.

IGNIS POTENTIALIS, est medicamentum, quod, postquam aliquandiu parti superimpositum fuerit, vires suas exserit, eundemque effectum ac ignis actualis præstat: vt ruptorium, cæteraque exedentia. Sic potentiali igne soluuntur metalla, lapides &c. ope spiritus acidi nitri, vitrioli &c.

IGNIS PERSICVS, idem quod *gangræna*, sumitur etiam pro *carbunculo*, seu *anthrace*.

IGNIS REVERBERII, *rotæ*, est quando in fornace viua flamma in modum rotæ vas destillatorium ambit, estque maximus ignis gradus, dum vndique a parietibus fornacis deteminantibus reflexus in vas medium agit. G. Reverberir-Feuer, sehr starck Feuer.

IGNIS SACER, idem quod *eryſipelas*: quidam tamen pro *herpete* ſumunt.

IGNIS SILVESTRIS, idem quod *phlyctæna.*

IGNIS SVPPRESSIONIS, eſt, quando retortæ in arena collocatæ infra & ſupra arenam, ignis fortiſſimus adhibetur, vti fit in cinnabari antimonii conficienda.

IGNITIO, eſt calcinatio per ignem facta. G. Kalck-Brennung.

ILE, eſt cauitas a thorace ad coxæ oſſa; in animalibus omnibus, homine & oue excepto, inteſtina omnia *ile* appellari annotat *Plinius*, ab εἰλέω circumuoluo. G. Der hohle Leib.

ILEX, eſt arbor glandifera, quercui ſatis ſimilis, pomi vel pyri magnitudine, eius cortex eſt fuſcus, lignum eſt durum & compactum; rami lanugine alba repleti: folia ſunt oblonga, in margine inciſa, ſuperius ſemper virentia, inferius albeſcentia & lanuginoſa, ſaporis adſtringentis, flos amentaceus, conſtans multis ſtaminibus ortis ex calice infundibuliformi: fructus quercus. Hæc arbor creſcit in ſiluis, præſertim in regionibus calidis. Gr. πρῖνος, a πρίω vel πρίζω ſerra ſeco. G. Scharlach-Beer-Baum, Stein-Eiche.

ILIVM MORBVS, vide *iliaca paſſio.*

ILIA, partes dicuntur laterales inanes & molles ipſius abdominis, inter coſtas breues & pubem: idem quod *ile.*

ILIACA PASSIO, ſiue *dolor iliacus*, *miſerere mei*, *volvulus*, *tormentum*, & *chordapſus*, eſt dolor in inteſtino ileo cum pertinaci alui ſuppreſſione & horrendo vomitu, quo primum humores, deinde alui fæces fœtentes excernuntur, cum inſigni anxietate, & periculo mortis tanto, vt rariſſime ægri euadant. Solet hæc paſſio herniæ non reſtitutæ ſæpe ſuperuenire. G. Darm-Gicht, Grimmen.

ILIACA VASA, eſt bifurcatio illa truncorum deſcendentium arteriæ magnæ, & venæ cauæ, in abdomine intra peluis regionem. G. Die Blut-Gefäſſe im Unter-Bauch.

ILIA-

ILIACVS MVSCVLVS est vnus ex iis qui femur flectunt, inseritur tendine, qui psoas musculi tendini connascitur, oritur a tota cauitate interna ossis ilii tenui carnosoque initio. G. Die Darm-Beins-Muscul.

ILINGVS, vide *scotomia*, ab εἰλίσσω circumuoluo.

ILIVM, est intestinum tertium tenuium: oritur vbi ieiunum desinit, & finem ad cæcum assequitur. Longitudine vnam & viginti palmas æquat, ab εἰλέω circumuoluo. G. Der lange Darm.

ILIVM OS, est pars ossis innominati: sic dicitur quod intestinum ilium continet. Circumferentia eius circularis est, pars superior latissima, connectitur ossi sacro. Superior pars spina, interior costa, & exterior dorsum appellatur. Amplius est mulieribus, quam viris. G. Das Darm-Bein, Hüfft-Bein.

ILLECEBRA, *semperuiuum minus acre*, per antiphrasin sic videtur appellari quod minime propter acrimoniam illiciat. G. Mauer-Pfeffer.

IMBECILLITAS, est illa conditio corporis humani, qua eius musculi laxi, ob sanguinis vel spirituum animalium deficientium influxum imminutum in illorum fibras carneas neruosasque, ossa annexa non satis pro voluntate animæ mouere possunt, vel cito defatigantur; est hæc imbecillitas generalis. Verum particularis est, quando quæcunque pars solida cohærens ex variis particulis sibi appositis composita, eas tam parua cohæsione annexas habet, vt minimæ vi ab actionibus in sanitate agendis requisitæ vel nimis cedant, vel in vnione dissoluantur. G. Schwachheit.

IMMERSIO, est quando metalla, vel mineralia rei alicui corrodenti immerguntur, vt tandem in calcem redigantur. Item lotionis species est, quando simplicia aquæ immerguntur, vt corticem duriorem vel inutilem, aut qualitatem nociuam deponant. Sic calx, cerussa, tutia, igne candida aquæ iniiciuntur, vt a nimia acrimonia liberentur. Estque sicca vel humida. G. Das Einweichen.

IMMERSVS MVSCVLVS, idem quod *infrascapularis.*

IMMVTANTIA, medicamenta sunt, quæ ipsas figuras particularum singularum fluidum constituentium, vel in fluido natantium, & figuris acutis lædentium, non per appositionem, sed propriæ superficiei immutationem, ita in natura sua mutare valent, vt inertes vel obtusiores fiant.

IMPASTATIO, est quando materia puluerulenta cum excipiente quodam molli & humido commiscetur & pinsitur, vt fiat instar massæ.

IMPATIENS HERBA, NOLI ME TANGERE, siue balsamine lutea, sic appellatur, quod eius seminales folliculi non patiantur se attingi, quin dissiliant & semina dispergant. Eadem crepatura obseruatur circa folliculos balsaminæ fœminæ, & cucumeris asinini. G. Spring-Kraut.

IMPERATORIA, seu OSTRVTIVM, est planta, quæ habet folia magna, lobata, impari extremum claudente, dura, rigida, in tres partes diuisa, dentata, quædam leuiter alia profunde incisa, ex his nascuntur caules, duos circiter pedes alti, in alas diuisi, & in summitate gerentes flores quinque folia habentes, & in vmbellas crescentes. Calix florum abit in duo semina plana, fere ouata, leuiter striata & marginata, inuolucra plerumque deponentia, candida & plana: radix oblonga geniculata, crassa, extrinsecus fusca, intus albicans cum folliculis liquore flauo plenis, saporis acris, paulo amari, totum os calefacientis: forte ab imperando dicitur, quod cæteris plantis imperat: hinc fortasse *magistrantia* quoque appellatur. G. Meister-Wurtzel.

IMPERIALIS CORONA, est planta bulbosa, cuius flores coronæ in modum caulis summum cingunt. G. Kaysers-Cron.

IMPETIGO CELSI, idem quo *lepra Græcorum*: quatuor species proponit *Celsus lib. V. cap.* 28. *sect.* 17.

IMPETIGO *Plinii*, idem quod *Lichen Græcorum.*

IMPRÆ-

IMPRÆGNATIO, eſt ſpecies imbibitionis, quando res aliis rebus implentur; verbi gratia, ſi tartarus viribus emeticis ab antimonio impragnatur: vel quando ſal alcali ab acido liquore ſaturatur: ſed *impragnatio* proprie ſumitur, pro conceptu poſt coitum.

INAPPETENTIA, eſt, quando cibus propter fermentum in ventriculo diminutum, vel motum reſpirationis debilem &c. non appetitur. G. Eckel zu eſſen.

INAVRATIO, eſt quando pilulæ auro foliato obducuntur. Cum nempe pilulæ in capſula clauduntur, & vna cum foliis auri circumagitantur. G. Das Verguldẽn.

INCARNANTIA, & INCARNATIVA, ſunt medicamenta carnem generantia. Idem quod *ſarcotica*.

INCERATIO, eſt miſtio humoris cum re ſicca, per combibitionem lentam ad conſiſtentiam ceræ remollitæ. Gr. ἐγκήρωσις.

INCIDENTIA, idem quod *attenuantia*.

INCINERATIO, eſt ignitio, qua corpora vegetabilium & animalium in cineres, igne violentiore rediguntur, nonnulla etiam in ſole ope vitri vſtorii ad albedinem calcinantur, ſiue incinerantur, vt antimonium, vitriolum, &c. G. Aſchmachung.

INCISIO, fit vario modo, recta, crucialis, triangularis &c. Vide *encope*.

INCISORES DENTES, idem quod *primores dentes*.

INCISORIVM, eſt ſcalpellum chirurgicum, quo aliquid præſcinditur; nempe ſi vulnera ſint dilatanda &c. G. ein Schneide-Meſſer.

INCLINATIO, eſt, quando liquor tenuis a craſſa ſubſidentia ſenſim effunditur: vt ſucci per ſubſidentiam clari, aut aqua poſt edulcorationes.

INCORPORATIO, eſt commiſtio, qua ſtatim humida cum ſiccis in vnum corpus & formam maſſæ contemperantur, itaque hic non fit lenta nutritio, ſed tantum humoris ſtatim additur, quantum ad corporis miſti conſiſtentiam requiritur, vt fiat veluti paſta, vnde & *impaſtatio*

pastatio nominari potest, in nonnullis *subactio*. Incorporatæ autem res in calore digestorio relinquuntur, vt mutua actione, & passione crasin communem nanciscantur. G. Zusammenbacken, vermischen.

INCRASSANTIA, siue ECPYCTICA, sunt medicamenta; quæ crassis ramosisque partibus prædita, se succis tenuioribus & liquidioribus nectendo, per vasa corporis fluentibus consistentiam crassiorem & stabiliorem conciliant. G. Dickmachende Mittel.

INCVBVS, INCVBO, & ASTHMA NOCTVRNVM, Gr. ἐφιάλτης ab ἐφιάλλομαι insilio. Hoc affectu correpti in insomniis, cum supini decumbunt, falso sibi imaginantur aliquem ventri aut pectori incumbere, ita vt compressi spirare, loqui vel clamare se non posse putent, quod si expergiscantur, anxii sunt, turbati, facile rubentes & calentes, & palpitationibus obnoxii. Porro in suspiria, in vigilias & miras sæpe imaginationes de diabolo, de hostibus, de spiritu ad coitum sollicitante, & cæteris incidunt: re autem bene perpensa, apparet hoc malum leue esse, & quæ in somno contingunt, suffocationem hypochondriacam æmulari, dum plerumque a spasmo musculorum abdominalium originem trahit: his enim rigidis respiratio non nisi laboriose & cum sensu ponderis incumbentis fieri potest, dicitur & *suppressio nocturna*. G. Der Alp, Mare, das Nachtmännlein.

INCVRVATIO, idem quod *Cyrtoma*,

INCVS, est vnnm ex ossiculis in aure interna contentis. Molarem dentem refert & malleum instar incudis recipit: diuiditur in tres partes, nempe in corpus, & in duo crura, quæ ab auctoribus etiam vocantur rami, apophyses, processus: pars anterior & superior corporis lati, crassi, solidi, plani, mobilis committitur parti posteriori & laterali capituli mallei, binis tuberculis vnoque intermedio cauo præditæ, suis duabus cauitatibus cum protuberantia intermedia, articulatione ginglimi, firmata interuentu paruorum accretorum nectentiumque ligamentulorum: corpus hoc fere totum in eodem

dem ſulco, in parte ſuperiori, anteriori, media tympani excauato, vna cum mallei capite collocatur; proceſſuum vnus, ſcilicet breuior, latior, craſſior, ad oſtium ſinus maſtoidei, ibidem in parte ſuperiori tympani ope ligamenti ſuſpenſorii tenuis & breuis verſus poſteriora libere ſuſpenditur, & firmatur, ſeruata interim mobilitate, & puncto connexionis pro hypomochlio inſeruiente; alter vero proceſſus longior tenuior ad finem introrſum incuruus, ſic roſtrum quaſi formans, extremum apicem, paulo conuexum habens, parallelo ſed altiori ſitu cum mallei manubrio membranæ tympani applicato perpendiculariter deorſum in tympani cauum deſcendens, ad inferiora excurrit, interim tympani membranam non tangit, ſed ab eadem, notabili intermedio relicto interſtitio, ſatis remotus, parte ſua extrema, conuexa, incuruata, introrſum verſus poſteriora ſpectat, cui denique, docente primo *Fr. de le Boe Siluio*, accreſcit latere ſuo anteriori parumper concauo, oſſiculum orbiculare exiguum admodum, dimidiatum granum milii vix æquans, hinc omnium auditus oſſicularum minimum, oſſiculi ſtapedis ligamento innexum, hinc minime obſeruabile, a *Fontano* ſquammoſum, a *Lindano* cochleare, vulgo orbiculare, & quartum oſſiculum *Siluii* appellatum, ab inuentore. G. Das Amboß gleiche Beinlein.

INDEX, *indicator, & demonſtratorius digitus.* G. ſæpe dicitur λειχανὸς a lingendo eſt digitus pollici proximus, ſic dictus, quia hoc digito aliquid demonſtratur, ideoque δεικτικὸς a δείκνυμι demonſtro appellatus. Indices dies vocantur, qui criſin futuram denotant & prænuntiant. G. Der Zeiger.

INDICANS, nihil aliud eſt, quam quoddam in corpore ſecundum aut contra ſanitatem obſeruatum & deſignatum, cuius gratia aliquid fieri dicitur, quod ei conferre debeat. G. Anzeigung.

INDICANTES DIES, ſunt, qui criſin certis diebus futuram indicant; qui propterea indicantes & contemplabiles dicuntur, & ſunt cuiusque ſeptenarii medii, vt

dies quartus. Sed illa enumeratio apud nostrates non tanti vsus est, dum vel medicamentis morbus a suo naturali cursu deflectitur, vel climatum varietas magna est ab iis, quæ in Græcia: quare a nonnullis, quamuis temere, iam ex doctrina medica explosa. G. Tage die was anzeigen.

INDICATIO, Gr. ἔνδειξις, id est, quod demonstrat quid in morbis sit faciendum: estque triplex *præseruatoria*, quæ sanitatem a morbis præseruat; *curatiua*, quæ morbum iam inductum expellit, & *vitalis*, quæ vires & victus rationem respicit.

INDICATOR, est vnus ex musculis, digitum indicem extendentibus. Qui ortus a facie exteriori & media radii, implantatur secundo articulo digiti.

INDICATVM, est illud ipsum iuuans, siue id quod indicanti congruit, aut consequens agendum, sanitatis restaurandæ gratia.

INDIGNATORIVS MVSCVLVS, est musculus oculum abducens, vnus ex quatuor rectis, oculo insertus ad latus circa paruum angulum. G. Der abführende Augen-Muscul

INDVRANTIA, vide *sclerotica*,

INDVSIVM, idem quod *amnios*.

INEDIA, est abstinentia a cibis, vel totalis, vel partialis, sic vt minus solito comedamus. G. Enthaltung von Speisen.

INFIMVS VENTER, vide *abdomen*.

INFLAMMATIO, vid *phlegmone*.

INFLATIO, est partis alicuius, a flatibus distensio. Gr. ἐμφύσημα & ἐμπνευμάτωσις. G. Aufblasung.

INFRASCAPVLARIS MVSCVLVS, siue SVBSCAPVLARIS & IMMERSVS dicitur, a scapulæ inferiore latere, carnosus latusque defertur, atque in ligamento tertio humeri finem suum assequitur, sed tendine cæteris latiore. G. Der Unterschulterbeins-Muscul.

INFRASPINATVS MVSCVLVS, siue SVPRASCAPVLARIS SECVNDVS, sub spina scapulæ ex tota superficie

ficie externa profectus, cum suprascapulari primo carnosus latoque tendine in humeri ligamentum, quod numero quartum constituunt, excurrit. G. Der Ueberschulterbeins-Muscul.

INFVNDIBVLVM, seu ENCHYTA, vulgo *tritorium*, est vas transmittens in summitate latum, quod paulatim in fistulam cuspidatam desinit: ex metallo fabricatur vel ex vitro. Gr. Χοανή. G. ein Trichter.

INFVNDIBVLVM CEREBRI, πύελος, ληνὸς *Herophilo*. Idem quod *Choana*.

INFVNDIBVLVM RENVM, est peluis, qua ex renibus, ad vreteres & vesicam vrina transit. G. Nieren-Becken.

INFVSIO, est extractio virium ex medicamentis, per liquorem conuenientem facta; cum vel absque igne, quæ, si purgans fuerit, vnica vice absorberi potest, cui proprie nomen competit. Sumitur etiam pro cunctis medicamentis, quæ per certum tempus infunduntur, quæque foris applicantur. ἀπόβρεγμα. Dicitur & *maceratio* & *dilutum*. G. Das Einweichen, ein Tranck.

INFVSVM, idem quod *infusio*.

INGREDIENTIA, dicuntur varia simplicia, quæ vnicum compositum constituunt.

INGVEN, Gr. βουβών, dicitur locus a flexu femoris ad pubem. G. Der Schambug.

INGVINALIS, vide *aster*.

INIECTIO, in genere notat liquidi medicamenti ope siphonis in vulnus, vel vlcus, vel aperturam quamcunque, infusionem. G. Das Einspritzen.

INIECTIO INTESTINALIS, idem quod *clyster*.

INIVM, est initium medullæ oblongatæ, quod iuxta aliquos est sensorium commune, quasi sensationes siue species ab organis externis exceptæ, ibi per neruos deferantur, ab ἶν fibra, eo quod fibræ neruosæ ibi loci tanquam in camera, & loco communi terminantur. G. Der Anfang des Marcks im Rückgrad.

INNOMINATA OSSICVLA, vide *cuneiformia*.

INNOMINATA GLANDVLA OCVLI, vide *caruncula oculi.*

INNOMINATA TVNICA OCVLI, eſt tendinum a muſculis, oculos mouentibus, ſubtilis quædam expanſio, ad corneæ membranæ ciucumferentiam vsque producta, vide *adnata tunica.* G. Das ungenannte Augen-Häutlein.

INNOMINATVM OS, aliis *os coxæ,* vel *ilium,* ad latera oſſis ſacri eſt, conſtans ex tribus oſſibus, *ilio,* oſſe *pubis & iſchio,* per cartilagines iunctis: vsque ad ſeptimum ex triplici linea diſtinctum apparent, ſed adultis in vnum os coaleſcunt. G Das ungenante Bein.

INNOMINATVS HVMOR, ſiue inſitus, eſt humor ſecundarius a veteribus dictus, ex quo corpus nutriri putabant. Erant enim illi humores nutritii quatuor: *innominatus, ros, gluten, cambium,*

INOSCVLATIO vide ANASTOMOSIS.

INQVIETVDO, eſt ea conditio corporis humani, qua ſeſe hinc inde mouent ægri de latere in latus, brachia attollentes, pedes & femora ad nates trahentes, modo in ventrem, modo ſupini decumbentes, iam ſedentes in lecto, iam ſurgentes ob teneritudinem, inflammationis initium, dolorem in muſculis lumborum, ceruicis, & artuum orta. Hæc vero inquietudo euenit vel initio febrium, vel etiam toto tempore, quo febris vrget; eſt quoque ordinarium in ea febre ſymptoma, quam malignam ſiue peſtem vocant. Dolores etiam graues ad ſe trahunt inquietudinem: imprimis vero cardialgia, colica & nephritis. Porro cum delirio ſæpe eſt inquietudo, ſed nusquam magis, quam vbi mors in propinquo eſt, atque ægri ſenſim moriuntur, viribus adhuc dum aliquando ſuperſtitibus. Gr. ταραχὴ. G. Unruhe.

INSANIA ſiue AMENTIA; eſt imaginationis & iudicii deprauatio, ſumitur etiam pro *mania,* vide ſuo loco. Gr. παραφροσύνη. G. Unſinnigkeit, Dollheit, Taub-Sucht.

INSERTIO, in anatomicis denotat tendinis muſculi

loco

loco alicui infixionem, in quo finem habet, aut ductus excretorii in cauum, quo ſe exonerat, implantationem, vt ductus choledochi in duodenum, vreterum in veſicam.

INSESSVS, ſeu ENCATHISMA, eſt balneum ventri, inferioribusque partibus dicatum, cui æger ad vmbilicum vsque inſidet. Habentque tales inſeſſus vſus varios, qui nonnunquam ad dolorem ſedandum, interdum ad emolliendum, vel flatus diſcutiendos, & non raro ad menſes ciendos, parantur. Vide *Balaneum*. G. ein Bad.

INSOLATIO, eſt, quando res fermentandæ aut macerandæ ſolis calori exponuntur; aut ægrotus ſe radiis ſolaribus, ſuper arena poſitus, permittit, quod veteribus familiare fuiſſe legimus.

INSPIRATIO, Gr. εἰσπνοή, & ἐμπνευμάτωσις, eſt inductio aeris in pulmonem per os, nares, & aſperam arteriam: quæ fit ob dilationem thoracis per muſculos intercoſtales coſtas ſurſum in medio arcus ſui trahentes, dein per diaphragma in abdomen impulſum, & ex conuexo planius redditum, vnde thorace capaciore facto, aer ſua grauitate ingreſſus pulmonem, illum implet, vndique extendit, veſiculas explicat, ſphæricas reddit, & ſanguinis circulationem per vaſa pulmonalia liberam facit certis temporibus, &c. G. Das Athem ziehen, Athem hohlen.

INSPISSATIO, eſt, quando liquida materia euaporando in maſſam tractabilem & conſiſtentem redigitur. Gr. πύκνωσις. G. Dickmachen.

INSVCCATIO, eſt quando aloe &c. in ſucco violarum, roſarum inſpiſſatur.

INSVLTVS, eſt primum paroxyſmi tempus, quo morbus in ægrum ſubito quaſi inſilit. G. Der Anfall einer Kranckheit.

INTEGVMENTVM, ab anatomicis vocatur, quodcunque externum alicuius partis operimentum eſt: ſic corporis integumenta vniuerſalia ſunt cuticula, neruorum

papilliforme reticulum, cutis, panniculus adiposus. Particularia sunt, vti membrana quæuis, quæ musculum inuestit &c.

INTELLECTVS, Gr. νοῦς & σύνεσις, est ipsa mens humana, vel in illa aliquis habitus, quo omnia obiecta, circa quæ se exercet, percipit. G. Der Verstand.

INTEMPERIES seu DYSCRASIA, & ACRASIA, est morbus, qui in qualitatum corporis inconuenientia consistit, vel manifesta est vel simplex, vel composita; simplex est quando vna qualitas peccat; vt intemperies calida, acida, salsa &c. Composita est, vbi plures qualitates in vitio sunt: vt intemperies calida & salsa, frigida & acida &c. intemperies occulta est quæ oritur a qualitatibus venenatis, vt ex aere, animalibus venenatis &c. ex aere prouenit, quando fluidum aereum, ab aquis stagnantibus putridis, diuturnis siccitatibus, terræ motibus &c. contagiosum euadit; vnde febres malignæ, pestilentiales & pestes ipsæ nascuntur.

INTENTIO, idem quod *indicatio*.

INTERCALARES DIES, siue intercidentes, & ab aliis prouocatorii dicti, sunt, in quibus vel ob vehementiam paroxysmi, vel ob causam externam, corpus & succi irritantur ad intempestiuam expulsionem præstandam. Tales sunt dies tertius, quintus, nonus, decimus tertius, decimus nonus.

INTERCOLVMNE, idem quod *diapegma*.

INTERCOSTALES MVSCVLI, in vtroque latere viginti duo sunt, vndecim externi & totidem interni: Omnes costis intertexuntur. Fibras habent obliquas, & inuicem instar X sese intersecantes. Externi oriuntur a superiorum costarum inferioribus partibus, & oblique versus posteriora descendentes inseruntur in inferiorum partes superiores. Interni contra. G. Die Musculn zwischen den Rippen.

INTERCOSTALIS NERVVS, est neruus pari vago a medulla spinali accessorius, qui & in abdomine per omnia viscera spargitur, & cum carotide interna cerebrum ingre-

ingreditur, coniunctusque cum pari tertio & quinto oculos petit, hinc ipso in ceruice læso, visus animali perit. G. Die Nerven zwischen den Rippen.

INTERCVRRENS, vocatur febris continuæ quædam species, quæ certis annis variat, & modo diuersa est a febribus isto anno grassantibus, siue fuerit mitis vel sæua, vnde inter istius anni stationarias modo huc & illuc intercurrit.

INTERCVS, vide *anasarca*.

INTERFÆMINEVM, idem quod *perinæum*.

INTERMISSIO FEBRIVM, vide *apyrexia*.

INTERMITTENS FEBRIS, dicitur, quando per vnum vel plures dies febris plane intermittit, quæ postea redit; eaque tunc est *quotidiana*, *tertiana*. *quartana*, quibus nonnulli *quintanam* addunt. G. Kalte Fieber.

INTERNODIVM, est digitorum ossium mutua colligatio, articulatio & ordine successio. G. Absatz, Gelencke.

INTEROSSEI MVSCVLI, siue ABDVCTORES, sunt sex in spatiis metacarpi, tres exteriores & tres interiores, qui cum vermicularibus coeuntes, per latera exteriora & interiora digitorum incedunt, tendinesque suos ad tria internodia extendunt, extensioni aliquantulum inseruiunt. Externi palmæ incumbunt, interni volæ inter metacarpi ossa. Ita in pede decem habentur *abductores interossei* a pedis ossibus nati, & spacia metacarpi replentes. Externi vel interni sunt, illi tendine lato ad primum digitorum internodium per latera assurgunt; hi ad secundum internodium: nonus vero ad pollicis, ad minimi digiti adductionem decimus inseruit.

INTERPASSATIO, dicitur de sacculis seu fomentis siccis, idemque est quod *intersuere*, ne materia inclusa conglomeretur, cuius rei gratia quoque Gossypio pulueres suscipi solent. G. Zwischen-Nath. Scribunt aliqui *interbastatio* & *interbastare*. Sunt verba ex barbaro æuo ad nos propagata.

INTERSCAPVLARIA, ſunt cauitates inter ſcapulam & vertebras.

INTERSCAPVLIVM, eſt proceſſus ſcapulæ in gibba eius parte, qui vulgo dicitur ſpina.

INTERTRIGO, vel ATTRITVS, Gr. ἔκτριμμα, eſt partium ano vicinarum ſeu partium inter femora ſitarum, excoriatio, vel pelliculæ abraſio a motu vehementiori, præcipue equitatione orta. Frequenter id euenit infantibus, vt cuticula in coxis a vera cute ſeparetur & quaſi abradatur, atque dolor eo loci excitetur, qui infantes inſomnes atque inquietos reddit. Gr. δάρσις a δέρω excorio. G. Abgeſchabete Haut,

INTESTINA, vide *Enteron.*

INTVBVS & INTVBVM, eſt endiuia, Gr. Σέρις. *Intubum* Latini vocarunt a cauo tubæ ſpecie caule, vocatur etiam *ſeris* & *ſeriola.* Vide *endiuia.*

INTVMESCENTIA, idem quod *tumor.*

INVLA CAMPANA, vide *helenium.*

INVERTENTIA, medicamenta ſunt, quæ aciem ſtimuli infringunt, ita vt abeat in aliam naturam, figuramque; ſic acerrimum acidum inuertit acerrimum alcali in naturam mixtam, non acrem.

INVOLVCRVM CORDIS, vide *pericardium.*

IONTHVS, ſiue VARVS, eſt tuberculum paruum, durum, & calloſum, in faciei cute excitatum, ab ὄνθος fimus, quia, faciem deturpat & fœdat. Alii ab ἄνθος flos, eo quod circa ætatis vigorem effloreſcit, deducunt. G. Venus-Blümlein, Finnen.

IOVIS BARBA, ſedum maius appellatur, quod ſcil. nonnullis locis plebis animos iampridem inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis vireat: hinc noſtris G. Donner-Kraut. Quoniam iupiter rex fulminum eſt. Vide *barba iouis.*

IOVIS FLOS, vocatur crocus, propter ſplendorem, fulgoremque.

IPECACVANHA, eſt radix officinalis longa, tenuis, flexuoſa, nodoſa, multis exiguis porulis aſpera, extus

ruffa,

ruſſa, intus pallida, ſaporis amari, nauſeoſi: eſt purgans & adſtringens, vel potius emeticum mitiſſimum & tutiſſimum; & in dyſenteria probatum ſpecificum & famoſum, modo debita cum cautela, & priusq; bene cognita cauſa mali exhibeatur. Ante non multos annos ex Braſilia adferri cœpit.

IRIO ſeu IRION, Gr. ἐρύσιμον, viri docti *trionum* legendum eſſe cenſent. G. Weg-Senfft, Hederich, wilder Senff.

IRIS, duplex eſt noſtras & illyrica, prior habet folia pedem vnum vel ſesquipedem longa, duos digitos lata, rigida, ſtriata, acuta: intra hæc oritur caulis duos circiter pedes altus, rectus, rotundus, puluiſculo farinaceo obductus, in tres vel quatuor ramos diuiſus: flos liliaceus monopetalus, ad exortum veluti infundibuliformis, & in ſex partes ampliatus, quarum tres partes ſurſum, tres vero deorſum inflexis, ita incumbentibus, vt palati cuiusdam ſpeciem præ ſe ferant. Ouarium ex fine pedunculi natum fit fructus oblongus, trigonus, fœtus ſeminibus obrotundis: radix oblonga, craſſa, flexilis, carnoſa, repens, tuberoſa, digitum craſſa, paululum compreſſa, externe coloris griſei, interne albi, ſaporis amaricantis, acris ſubpinguis, odoris fragrantis & violacei: creſcit hæc planta in pratis & aruis: iris Florentina parum ab hac differt: habet enim hæc folia anguſtiora, & flores albos: ſed viribus valde differt iris noſtras ab illyrica. Planta ab arcus cæleſtis ſimilitudine, qua florum folia incuruantur, nomen ſortitur, quam flores eius repræſentant. In quibusdam codicibus habetur ἱερὶς, & vertitur ideo *conſecratrix*, quod in ſacrificiis, purificationibusque ſuis antiquitas iride ſit vſa. Aliis οὐρανία cæleſtis, quod cæleſtis arcus ſpecie & modo floreat. G. Blaue Lilien, Viol-Wurtzel.

IRIS, in oculo vocatur circulus ille varie coloratus, in medio perforatus, qui anterius in oculo, vbi cornea pellucida eſt, conſpicitur. Eſt hæc autem productio piæ matris neruum opticum inuoluentis, quæ expanſa

pro capacitate bulbi oculi, anterius vbi cornea pellucida est, ab illa introrsum reflectitur, & ob arterias, venas, vasa lymphatica in cauum corneæ hiantia, tam emittentia quam absorbentia, infinitosque neruos suos, quasi radiis totidem centrum petit, quæ in limbum orbicularem musculosum pariter desinunt, quibus vtrisque amplitudo & figura pupillæ definitur, dum se contrahunt, vel relaxant. G. Das Krönlein um den Aug-Apfel.

ISATIS, est planta, quæ habet caules tres pedes altos, minoris digiti crassitie, rotundos, rigidos, politos, rubicundos, in summitate in multos ramos diuisos, habentes multa folia sine ordine disposita, oblonga, lata, ad cynoglossum accedentia, polita, succulentissima: flores sunt exigui, quadrifidi, flaui, in crucem dispositi, pedunculis exiguis adhærentes: post florem sequitur siliqua compressa, oblonga, linguam exprimens, coloris nigricantis, quæ intus recondit duo semina plerumque oblonga: radix longa, alba, lignosa, in inferiori parte minor, quam in superiori, saporis amari & adstringentis: hæc planta magna cura colitur in regionibus calidis, qua lintea, lana, &c. cæruleo colore inficiuntur, quidam *Glastum* olim fuisse putant, nunc *Guadum*. G. Weyd.

ISATODES, est bilis cærulea, quæ glastum siue isatidem colore refert, ex ἰσάτις glastum, & εἶδος forma. G. Blaue Galle.

ISCHÆMA, sunt medicamenta sanguinem sistentia, quæ emplastica, astrictoria, refrigeratoria, vel exsiccatoria sunt, vel meatus vasorum apertorum claudunt, vel sanguinis fluiditatem & motum vehementiorem imminuunt, vel sistunt, Ab ἴσχω sisto, & αἷμα sanguis. G. Blut-stopffende Mittel. Sic quoque dicitur graminis species, a Thracibus primum inuenta, qua ferunt sanguinem sisti; alii per antiphrasin contrarium scribunt, quod eius spica naribus indita sanguinem potius proliciat.

ISCHAS,

ISCHAS, eſt ficus ſiccatus; dicitur quaſi ἴσχνας ab ἰσχνᾶσθαι arefactum, ſiccatum eſſe, ita vocatur etiam *apios*, quod eius radix exſiccatum ficum referat. Vide *apios*.

ISCHIAS, eſt arthritis coxendicis, ſedem ſuam circa articulum oſſis femoris cum coxendice in ligamentoſis partibus habens, ab ἴσχις lumbus, ὀσφὺς *Heſychio*. G. Hüfft-Wehe.

ISCHIVM, eſt coxa, ſiue coxendis, Gr. ἰσχίον. G. Das Hüfft-Bein.

ISCHNOPHONVS, eſt vox gracilis, ex ἰσχνὸς gracilis, & φωνὴ vox. G. Kleine Stimme.

ISCHVRETICA, ſunt medicamenta quæ vrinam ſuppreſſam emingi curant, ab ἰσχουρία, vrinæ retentio. G. Harn-treibende Mittel.

ISCHVRIA, eſt duplex *vera* vel *notha*. *Vera* eſt, quando vrina in veſica hærens emingi nequit, quamuis æger perpetuo mingendi deſiderio laboret: hic circa pubem tumor dolorque circumſcriptus oritur, verum cathetere immiſſo prodit vrina. *Notha* eſt, quando vitio renum vel vreterum nulla vrina ad veſicam mittitur, nec dolor, tumor, nec conatus mingendi adeſt, ſed vel vrina non ſecernitur in renibus, vel ſecreta, ob impeditum exitum, readmiſcetur ſanguini. Quod in veſicæ aut renum calculo, in obſtructione arteriarum renalium vel vreterum, vel vrethræ a pituita aut concreto ſanguine, aut hærentibus lapillis, contingit. Etiam in ſudoribus, vomitu, vel alui fluxu copioſis: imo in imbecillitate, paralyſi veſicæ aut penis, delirio, apoplexia, lethargo &c. locum habet, ab ἴσχω cohibeo, & οὖρον vrina. G. Verhaltung des Harns.

ISTHMVS, eſt ea pars, quæ inter os & gulam ſeu guttur in modum iſthmi interiacet. Item, interſepimentum vel diſcrimen narium: interfinium *Iſidoro*. Imbrex narium *Arnobio* ſcite dicitur. Item ἰσθμιον, συλὶς, κίων, διάφραγμα, &c. G. Wand der Naſen-Löcher.

ITHMOIDEA OSSA, vide *ethmoides.*

ITINERARIVM, eſt inſtrumentum chirurgicum, lithotomis in vſu, quod vrethræ intruſum, crenatum eſt, vt cum certitudine inciſio in eo fiat. Vide *catheter.*

IVA ARTHETICA ſeu MOSCHATA, eſt chamæpytis, *aiuga*, ſiue *abiga*, Latinis dicitur. Inuenitur & *ibiga* vocari, quod nomen fere ſeruant illyrici, hinc abiectis duabus literis *i* & *g* fit *iba*, vnde *iua* manauit in vulgi nomenclationem. Vide *abiga.*

IVBA, eſt arundinacea coma effuſa, qualis eſt in milio.

IVDAICVM BITVMEN, vide *aſphaltum.*

IVDAICVS LAPIS, oliuæ ſpecie oblonge rotundus, tener, ſtriis ſecundum longitudinem diſcurrentibus & æquidiſtantibus, ac ſi torno factæ eſſent; colore eſt ſubcinereo, duritie ſilici vix cedente, fractus, intus glaber & politus, reperitur in Iudæa, vnde & nomen accepiſſe videtur, imo & ex Sileſia huc adfertur. Maiores vocant maſculos, minores vero fœminas. In nephritide ſæpe præſcribitur. G. Juden-Stein. Dicitur *Aetio* lapis Syriacus, aliis tecolithos.

IVGALE OS, idem quod *Zygoma.*

IVGLANS, eſt arbor nucifera, ſic appellatur quaſi *Iouis glans*, ob nucis præſtantiam & excellentiam: Gr. διὸς βάλανος, κάρυον βασιλικόν. Porro regia nux & *Perſica.* G. Welſche Nuß, Wall-Nuß.

IVGVLARIS VENA, eſt illa quæ iuxta iugulum cranium petit, tam interna, quam externa. G. Die Hals-Ader.

IVGVLVM, idem quod *furcula.*

IVIVBÆ, eſt prunorum ſpecies, extus rubræ ſunt, dulcem habentes ſaporem; arbor prunum vix ſuperat, folia habet parua, & ſerrata, ex Italia fructus nobis adferuntur, qui in pectoris morbis vſui ſunt. G. Bruſt-Beerlein. Dicuntur & *Ziziphæ.*

IVLEPVS, *iulapium*, eſt medicamentum liquidum internum ſapore gratum & perſpicuum, ex liquore idoneo

cum

cum ſyrupo vel ſaccharo ex tempore ſine coctione mixtum, in tres quatuorue doſes ad alterandum vel refrigerandum compoſitum. Conſtat communiter ex libra vna & ſemiſſe aquæ hordei, vel ex aquis deſtillatis, rariſſime vino, ex ſyrupo refrigerante ribeſiorum, berberum, violarum &c. frequenter aliquot guttæ ſpirit. ſulphur. vitrioli, ſalis &c. ad gratum ſaporem admiſcentur. *Iuleb* nomen Perſicum eſt, idemque ſonat quod potio dulcis. *Arabibus* vox iulebi à ſyrupis non diſtinguitur. G. ein Kühl-Tranck, Julep.

IVLVS, IVLI, ſunt folia primum erumpentia. G. Die erſte anſchieſſende Blätter. Stricte *iulus* tam Gr. quam Lat. eſt quod in corylo compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, ſingulari pediculo penſile nititur, & fructum præcedit. G. Die Kätzlein an Haſel-Stauden.

IVNCTVRA, idem quod *diarthroſis*.

IVNCVS, eſt planta, quæ creſcit in paludibus, aut iuxta aquas, habetque plures caules vel tubos duos pedes altos, ſatis craſſos, rigidos, acutos, cortice denſo obductos, & medulla ſatis dura & fungoſa plenos: & a radice tunicis folioſis rubris, ad pedis altitudinem inſtructos; flos roſaceus eſt, ex cuius meditullio ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum ſeu capſulam plerumque trigonam, trifariam dehiſcentem, ſeminibusque fœtam vt plurimum ſubrotundis. Gr. Σχοῖνος, a iungendo quod viminum in modum iungat, vinciatque. G. Binzen, Binſe.

IVNIPERVS, eſt arbuſcula, cuius truncus tenuis & cortice aſpero obductus: lignum eſt compactum, durum, albeſcens & ſubinde rutilans, ſaporis nullius, nec manifeſti odoris, niſi fricetur durius, aut accendatur: valde ramoſa eſt, habetque folia parua, anguſta, acuta, dura, vna parte conuexa, ab altera plana reperiuntur: ſunt ſaporis ſubdulcis, ſubacris adſtringentis, & reſinoſi, odoris fragrantis. Gr. ἀρκευθὶς, & ἄρκευθος, eſt arbor baccas ferens; dici putant, quod iuniores & nouellos fru-

ctus pariat; ſola enim fere arborum fœtus in biennium prorogat, qui ne matureſcunt quidem, nouis ſuperuenientibus. G. Kramet-Baum, Wachholder-Baum.

IVNONIS ROSA, eſt lilium: veteres Græcorum poëtæ fingunt e Iunonis lacte reſperſa terra natum lilium. Namque cum Hercules puer, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis vberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum illum mamma lacte copioſe profluxit. Quod in cælo a puero vago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit viam: quod humi ſparſum eſt, *lilium* lacteo flore nitens creauit; vnde *roſa Iunonis* dictum.

IVPITER, per Iouem chymici ſignificant *ſtannum*, putant quoque ex planeta Ioue influentias fieri in certa ſublunaria corpora; ſed hæc potius mera figmenta quam veriſimilitudines ſunt, G. Zinn.

IVSQVIAMVS, idem quod *hyoſcyamus*.

IVVANS, AVXILIVM, ſeu REMEDIVM, idem quod *indicatum*.

IXIA, idem quod *cirſos*, ſiue *varix*.

IXIA & IXINE, eſt cardui ſpecies chamæleontis nomine: dicitur quoque quibusdam in locis ἰξὸς, hoc eſt, viſcum, hoc enim ad eius reperitur radices, quo pro maſtiche vtuntur mulieres.

K.

KALI, eſt planta, quæ ad altitudinem trium circiter pedum creſcit, ſi bene colatur, multum ſe extendens, habetque ramos longos, rectos, ſatis craſſos, rubicundos: folia ſunt longa, anguſta, craſſa, carnoſa, acuminata, flos roſaceus polypetalus Tournefortio, aliis apetalus, fructus globoſus, membranaceus, fœtus ſemine vnico in cochleæ formam intorto, in centro calicis: tota planta habet ſaporem ſalis, creſcit in regionibus calidis, præſertim circa mare rubrum, vocatur & *alcali* & interdum *ſalicornia*. ex cuius cineribus ſal elicitur, ex quo

vitrum,

vitrum, ſapo, &c. componitur. Kali & alcali nomina ſunt Arabica. G. Glas-Kraut.

KEIRI vel CHEIRI, eſt vox Mauritana: idem quod *leucoion.*

KERMES, *chermes, coccus infectoria, coccus baphica, granum tinctorum, ſcarlatum.* Fructus eſt famoſiſſimi fruticis; qui inſcribitur ilex, in quo *coccus baphica,* naſcitur in Creta, vti & in multis Hiſpaniæ locis, in Narbonenſi etiam Gallia & Prouincia, &c. G. Scharlach-Beer, Kermes-Körner.

KINA KINÆ, vide *cina cinæ.*

KIRATH, ſeu ſiliqua, eſt pondus veterum, pendens grana quatuor.

L.

LABIA LEPORINA, dicuntur ea, quæ ob vitioſam conformationem ſolutionem continui habent: quandoque ſolum labium ſuperius fiſſum eſt ſub naſo, nonnunquam ipſa oſſa palati ſimul dehiſcunt, quæ nonnullis roſtra leporina ſunt. G. Haſen-Scharten.

LABIA PVDENDI MVLIEBRIS, pudendum proprie eſt, inter quæ rima eſt externa conſtituta, extuberantias habet, quæ monticuli veneris dicuntur, pilis decorati. Sunt corpora oblonga, mollia atque ſubſtantiam habentia, qualis nulla eſt in toto corpore, partim ex cute & carne, partim ſpongioſa, cui pinguedo ſubiacet duriuſcula. Interna labiorum commiſſura, in virginibus tenſa eſt, conſtricta ac veluti ligamentoſa, in corruptis laxa, vt & in his quæ pepererunt. G. Die Lippen der weiblichen Schaam.

LABIS, eſt *volſella,* ſiue *forceps,* qua aliquid extrahendi cauſa apprehenditur, Gr. λαβὶς.

LABIVM & LABRVM, eſt illa pars colore ſuo rutilo ob cutis huius teneritudinem conſpicua carnea, quæ os noſtrum vndique ambiens, illud quoque a parte ſuperiore claudit; ſiue oris margo. Sic & *labia* dicuntur, quibus

quibus interiora muliebris pudendi clauduntur. Ita & vulnerum extremitates *labia* appellantur. G. Leffzen, Lippen.

LABOR, idem quod exercitium. *Laboratores*, *Chymici* vulgo. Ein Laborant.

LABORATORIVM, eſt ille locus, in quo chymici ſuas operationes peragunt. Sic & omnis officina pharmaceutica, laboratorium eſt.

LABROSVLCIVM, vide *cheilocace*.

LABRVM VENERIS, vide *dipſacus*.

LABRVSCA, eſt bryonia, ſic dicta, quod in agrorum labris, hoc eſt, marginibus & ſepibus naſcatur. Vide *bryonia*.

LABRVM, eſt vas in quo *balneum* inſtituitur. Idem quoque ſignificabat quod *labium*.

LABYRINTHVS, proprie eſt corpus gyris & cirumrotationibus inflexum: hinc nomen hoc translatum ad oſſis petroſi partem, quæ ſpectat occiput; eſt hæc enim oſſea fungoſa, non tam dura ac os petroſum, ſed quaſi infinitis foraminibus pertuſa, licet in ſuperiori ſuperficie glabra ſit: in hac hærent tres canales ſemicirculares; magnitudine varii, & mire intorti, & tantummodo quinque orificiis hiantes in cauitate veſtibuli, ſicque verum labyrinthum æmulantes. G. Der Irrgang im Ohr.

LAC, Gr. γάλα, eſt liquor albus ex mammis, vel vberibus emulctus; fit ſequeſtratione chyli a ſanguine arterioſo, per glandulas mamillares. Lactis generatio incipit plerumque poſt fœtus geſtationem vel paulo ante partum, deſinit vero in vetulis, grauidis & menſtruatis. ipſe quoque chylus, lactis denominationem meretur. Sic & albi ſucci ex taraxaco, papauere, tithymallo, eſula &c. emanantes, lac vocantur. G. Milch.

LAC LVNÆ, eſt ſubſtantia alba, fungoſa, friabilis, leuiſſima, in fornicibus ſpeluncarum aut ſaxorum commiſſuris Heluetiæ & Norvegiæ reperiunda, ſaporis ſubdulcis, leuiter adſtringentis, conuenitque in vſu cum lapidibus

pidibus cancrorum: vocatur quoque *fungus petræus. agaricus mineralis, ſtenomarga, lapis morochtus.*

LACCA, in Pegu & Siamo vaſta inuenitur arbor, foliis quodammodo pruni in cuius ſurculis & minutioribus ramulis magnæ alatæ & punicei coloris formicæ, in terræ viſceribus aliisque locis enatæ, hanc laccam elaborantes inueniuntur: hæ ſuper flores, frutices arbores ac herbas circumuolitant, ex quibus non ſecus ac apes, laccæ conficiendæ materiam, colligunt, ac in communes operas conferunt. Atque hoc modo ramulis laccæ materia circumuoluitur, vti ad nos deferuntur. Eodem forte modo & in aliis regionibus colligitur, vti in Sumatra inſula, Bengala, Martaba, Malauar &c. Lacca colorem habet rubrum, & diaphanum; fumum igni iniecta gratum emittit: Triplex in officinis proſtat 1. lacca in ramulis. 2. Lacca in granis. 3. Lacca in masſis, quæ eſt puriſſima ex granulis liquatis confecta. Gr. Κάγχαμον.

LACERTVS, vide *brachium.*

LACHRYMA IOBI, eſt lithoſpermum maius; ſic appellatur, quod eius ſemen lachrymas refert.

LACHRYMALE PVNCTVM, vide *colliciæ.*

LACHRYMÆ, ſunt humiditates, quæ a glandulis oculi ad oculos humectandos, pellucidos tenendos, & ſordes eluendas ſecernuntur, quæ ſi nimiæ fuerint, ita vt a punctis lachrymalibus non recipiantur, extra oculos in genas decidunt, & lachrymarum nomine veniunt. G. Die Zåhren, Thränen. Item *lachryma,* eſt quoque humor e vegetabilibus tum ſponte effluens, tum facta inciſione, vti lachryma thuris, opii, ſanguinis draconis, &c.

LACHRYMALIS DVCTVS, vide *ductus.*

LACINIÆ, vegetabilium partes ſunt extremæ particulatim decoris gratia conciſæ, orarumque ſummarum cæſuræ, inde folia membranatim per flexuras digeſta, vel natiuis ſegminibus diſcreta, laciniata vocitantur.

LACONICVM, ſiue CALDARIVM, & ASSA, ſiue

BALNEVM AEREVM, cella olim erat ſicca, ad prouocandum ſudorem potiſſimum inſtituta, & ob id a nonnullis *calida ſudatio*, ſicuti a *Cicerone & Celſo Aſſa* nuncupata fuit, in hac vapor calidus, ſeu calor ſiccus incluſus ſudorem prouocabat. G. Ein trocken Bad.

LACTATIO, eſt lactis pro infantis nutritione ex mammis exſuctio. G. Milch-Säugung.

LACTEA FEBRIS, eſt illa, quæ primis puerperii diebus puerperis ſuperuenit, qua ceſſante lac in mammis colligitur. G. Das Milch-Fieber.

LACTES, quidam pro pancreate, vel meſenterio, alii pro lacteis vaſis ſumunt; pro inteſtinis tamen non inepte ſumeretur. *Plauti* enim verba ſunt

Ita cibi vacuitate venio laxis lactibus.

hoc eſt, laxis & inanibus inteſtinis. *Lactes* etiam ſunt piſcium materia ſeminalis, qua oua fœcundantur. G. Die Milch in den Fiſchen.

LACTVCA, planta culinaris, ſic dicta, quod abundantia lactis exuberet, vel quod lactis copiam mulieribus augeat. G. Lattich, Salat.

LACTVCA SYLVATICA, idem quod *hieracium*.

LACTVCELLA, eſt ſonchus.

LACTVMINA, idem quod *aphthæ*, aut *achores*.

LACVNÆ, ſunt poruli ſiue foueæ, ſeu rugæ in vteri vagina, nullibi maiores quam in inferiore parte meatus vrinarii: ex ductibus illis materia quædam ſeroſo pituitoſa emanat, pro ſemine habita, quæ vaginam lubricat, & in Veneris quidem actu magna copia foras prorumpit. Lactantio *philtrum*, cauum in labro ſuperiore ſub naribus. Gr. φίλτρον.

LADANVM, ſeu LABDANVM, eſt liquor pinguis ex ciſti ledi foliis exſudans, qui canicularibus diebus in Cypro, Candia, Lybia, Arabia &c. inſtrumentis quibusdam colligitur, & poſtea ſoli, vt induretur, exponitur. Quod ad nos fertur, durum eſt, friabile, colore opacum, cinereum aut ſubnigrum, inflammabile, cuius fumus grati eſt odoris, ideoque in ſuffitibus & odoramentis, vſitatiſſimum.

tiſſimum. *Ladanum*, deriuatur a ladon ſeu ledum, vide *Ledum*.

LÆVIGATIO, eſt exactiſſima trituratio; qua medicamentum aliquod marmore, porphyrite, vel alio lapide polito, affuſo liquore conueniente, vel etiam vino, molari lapide, manu verſatili, tam diu verſatur, vt in pollinis puluerisque pene impalpabilis formam redigatur, eo modo, quo pictores ſuos colores præparare ſolent. Chymicis dicitur alcohol.

LAGOCHILVS, dicitur is, qui leporina ſeu fiſſa labia habet, ex λαγὼς, lepus, & χεῖλος labium. Vide *labia leporina*.

LAGOPTHALMVS, ſiue OCVLVS LEPORINVS, eſt, cum ſuperior palpebra oculum non plane obtegit, manente nonnihil aperto oculo, cum ſomnum capiunt; eiusque ſunt quatuor caſus, a natiuitate, vel cum a peruerſa conſuetudine retro ſpectandi efficitur: vel cum conuulſione tunica affligitur; vel cum cicatrix dura remanet a vulnere vel vlcere curato, ex λαγὼς lepus, & ὀφθαλμὸς oculus. G. Haſen-Augen.

LAGOPVS, eſt trifolii ſpecies, cuius ſummitates pedem leporinum referunt. Ex λαγὼς lepus, & πῶς pes. G. Haſen-Klee.

LAMBDOIDES, eſt ſutura cranii poſterior, os occipitis ab oſſibus bregmatis & temporum diuidens, a ſimilitudine Λ dicta. Item os hyoides, ex λάμβδα & εἶδος forma. G. Die dreyeckige Fuge des Hirn-Schedels.

LAMINA SPIRALIS, vide *cochlea*.

LAMIVM, eſt vrticæ mortuæ ſpecies, quæ habet plures caules longos, quadratos, excauatos, ramoſos: folia vrticam referunt, ſed minora, breuiora, lanuginoſa, non pungentia, mollia, in margine inciſa, caulibus ſatis longis adhærentia: flores in ſummitate caulium verticillati, parui purpurei, labiati; cuius labium ſuperius cochlearis inſtar eſt excauatum, inferius vero bifidum, cordiforme, deſinuntque ambo in fauces marginatas: ex calice autem tubulato ac quinquepartito ſurgit piſtil-

 lum,

lum, posticæ floris parti ad instar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina, in capsula, quæ floris calix fuit recondita, & sunt satis crassa triangularia, rubicunda, splendentia, per maturitatem decidentia: radix est tenuis, fibrosa; tota planta habet odorem fœtidum: A nonnullis galeopsis dicitur, quia eius flos felis vultum refert, dum mordere vult: huius plantæ variæ dantur species. G. Taube Nessel.

LAMPSANA, est planta, quæ habet caulem tres circiter pedes altum, rotundum striatum, rubicundum, excauatum, ramosum: folia inferiora magnitudine & figura accedunt ad sonchum læuem, alternatim disposita, parum mollia, villosa, superiora sunt oblonga, angusta, acuta, sine caulibus: flos semiflosculosus, plurimis scilicet petalis constans, embryoni insidentibus, & calice comprehensis monophyllo, & multifido, qui deinde abit in capsulam striatam, seminibusque fœtam vt plurimum tenuibus & acutis: an ab λαπάζω euacuo, quia hæc planta comesta aluum laxat? dicitur etiam papillaris herba, quia in fissuris mammarum vel papillarum optime conducit.

LANARIA, est *saponaria* seu *struthion*, sic dicta, quod ad candorem & mollitiem lanarum ea vsa fuerit antiquitas: vide *struthium*.

LANCETTA, est cultellus chirurgicus, rectus acuminatus, anceps; in venæ sectionibus, fistulis incidendis, vel ano, pene & vtero clauso aperiendis, idoneus. G. ein Lancet.

LANVGO, in phytologia, sunt filamenta tenella, plantarum cuticulæ extimæ instar pilorum seu lanæ adnascentia, vti in verbasco, gnaphalio &c. G. Das wöllichte an Kräutern. Alias est barbæ in pubescentibus primum rudimentum, lanæ instar prorumpens. G. Milch-Haare.

LAPATHVM, siue RVMEX. eius sunt variæ species: est planta, quæ habet caulem striatum, rubicundum, in summitate in multos ramos diuisum: folia magna, ampla,

pla, longa, acuta, mollia, coloris viridis obſcuri, caulibus longis & rubicundis adhærentia: flores iuxta ramos diſpoſiti, multis ſtaminibus conſtantes: finis pedunculi intra calicem dat placentulam, cui innaſcitur ouarium triquetrum tribus tubis, apice eleganter fimbriato, quæ lateraliter eminent extra ſegmenta capſulæ, ſemina triangula, ſplendentia, in capſula membranoſa incluſa: radix magna, externe fuſca, interne flaua, aut crocea, multas fibras habens, ſaporis amari, adſtringentis: deriuatur a λαπάζειν, ab inaniendo, quod eius decoctum aluum moueat, exinaniatque: dicitur & patientia. G. Mengel-Wurtz, Grind-Wurtz.

LAPIDES, in vegetabilibus, cortices duriores nucleum includentes, dicuntur lapides. In animalibus habentur, vti ſunt calculi ex corpore humano, lapis porcinus, bezoar &c. Inter mineralia ſunt lapides pretioſi & minus pretioſi, ita autem vocantur foſſilia dura, non ductilia, ſed fragilia, in igne fixa, neque facile fundenda vllo igne, in aqua haud ſoluenda. Nomen nonnullis quoque imponitur medicamentis, quæ ad duritiem lapideam vel terreſtrem excocta ſunt, vt lapis prunellæ, infernalis &c.

LAPIDILLVM eſt inſtrumentum chirurgicum, cochlearis forma, in extrahendis veſicæ calculis accommodatum. G. ein Stein-Löffel.

LAPPA ſeu BARDANA, eſt planta, quæ creſcit ad altitudinem trium vel quatuor pedum: caules habet rectos, anguloſos, lanuginoſos, rubicundos; folia magna, ampla, in ſuperiore parte ex viridi fuſca, in inferiore albeſcentia, lanuginoſa: conſtat flore floſculoſo; ſemine pappis inſtructo breuibus, calice ſquammoſo hamato, ac veſtibus hærente comprehenſis: ſemina ſunt oblonga, craſſiuſcula, fuſca, ſtriata, ſaporis ſubamari, ſubacris, odoris nullius: radix craſſa, oblonga, intus alba, foris nigricans, ſaporis ſubdulcis, acris & amaricantis, odoris fere nullius. Creſcit hæc planta vbique circa vias, in duas diſtincta ſpecies, maiorem & minorem, quæ tamen

inter ſe conueniunt viribus, neque magnitudine adeo differunt. Gr. ἄρκειον, ἀρποσώπιον, & προσωπίς. Dicitur & perſonata, quia pueri ex foliis conficiunt id quod vocant laruas. G. Kletten.

LAPPAGO, videtur diminutiuum a lappa, & ſic vocatur *aparine*; nam eius ſemina veſtibus ſimiliter adhærent. Vide *aparine*.

LAQVEVS, eſt vinculum ita nexum, vt attractum vel pondere preſſum, claudatur: vtriusque vſus medicus eſt ad fracta luxatáque oſſa extendenda, & repoſita ſuo loco retinenda, tum ad partes conſtringendas & arcte vinciendas: differentiæ laqueorum ſunt variæ, nomina ſortitæ vel ab inuentoribus, vel ab vſu, vel alicuius rei ſimilitudine & figura, vel nectendi modo vel effectu, quæ cum ſine delineatione ſint, vix ex ſola deſcriptione percipientur. G. ein Strick.

LARIX, eſt arbor conifera, ex qua etiam terebinthina exſtillat. Inſtar abietis alta, truncus rectus, cortice denſo, aſpero, fiſſo, fuſco obductus: rami ſunt longi, flexiles, tenues, incuruati: folia pini tenuiora; plura ſimul ex vno communi tuberculo inſtar penicilli nata: flos mas amentaceus, pluribus apiculis conſtans in vno loco a flore remoto, conicus, ſquammoſus, recondens ſub ſuis ſquammis ſemen foliatum: hæc arbor creſcit in regionibus calidis circa montes. Senio iam effœtis adnaſcitur agaricum. G. Lerchen-Baum.

LARYNGOTOMIA, idem quod *bronchotomia*.

LARYNX, GVTTVR, Gr. λάρυγξ, βρόγχος, τραχεῖα ἀρτηρία. *Galeno* tamen λάρυγξ, proprie eſt caput & oſtium aſperæ arteriæ ſiue cartilaginoſæ arteriæ, conſtat ex quinque cartilaginibus. *Primum* par θυρεοειδὲς ſiue ſcutiforme dicitur, protuberantiam illam in collo, vulgo pomum Adami conſtituens: *Secundum* par κρικοειδὲς ſiue annularis, quæ inſtar annulli turcici rotunda eſt: *Tertia* & *quarta* cartilago aliis vnica, ſed ſi membrana exuitur, apparet gemina, dicitur ἀρυταινοειδὲς guttalis & glottis. *Quinta* ἐπιγλωττὶς appellatur, quæ rimam tegit & claudit.

claudit. Inseruit voci & respirationi. G. Die Gurgel, Kehle.

LASER & LASAR, Gr. σίλφιον, vnde habeat originem me latet: videtur esse vox Cyrenaica vnde olim solebat aduehi. Dicitur etiam *Laserpitium*, eius caulis ferulaceus μάσπετον appellatur, folia sunt apio similia, ampla, magna, dentata: flos rosaceus, vmbellatus, plurimis scilicet petalis constans cordiformibus, in orbem positis, & calici insidentibus: semen vero latum, membranosum, oblongum, albescens, odoris & saporis angelicæ: radix longa, crassa, interne nigricans, odoris satis grati: ex cuius caulibus & radice incisis ὀπός, id est, succus colligitur: quibusdam caulis σίλφιον, radix μαγύδαρις, & folium μάσπετα, dicuntur: succum *Laser* vocant: Auicennæ planta Laserifera *alticht* & *hiltit* dicitur; Interpretum aliqui *asam* reddunt, forte voce ex *Laser* corrupta. Non immerito dubitatur, an verum hodie Laserpitium habeamus. Vide *Silphium*.

LASSITVDO, est maior defatigatio, & cum dolore aliquo, atque velut tensione motarum partium, quam non modo sentiunt, dum sese mouent, sed etiam quieti sedentes, decumbentes, habetque rursus quinque gradus. 1. In tota cute carnibusque sentiunt ac si aciculis pungerentur, maxime si moueant se, aut lassa membra contingant: dicitur *lassitudo vlcerosa*. 2. Cum in membris lassis præter alia ardorem percipiunt, dicitur *lassitudo phlegmonodes*, quæ in febribus ipsis citra laborem, aut si velis ab inquietudine euenit. Hinc illud *Hippocratis* spontanea lassitudo morbum denuntiat, id est febrem futuram, quæ iam leuis aliqua inuasit. 3. Cum in profundo circa articulos, id est, in ligamentis & tendinibus, tensio vrget, appellatur *lassitudo tensiua* siue *tenodes*. 4. Cum adhuc profundius in ipsis quasi ossibus, id est, in ossium & epiphysium & apophysium periosteo, contusionis sensum habent, dicitur *lassitudo contundens*, siue ὀστεοκόπος. 5. Lassitudo, quæ emaciatis, gracilibus he-

ſticis aut pueris aut ſenibus facilis eſt. Gr. κόπος, κάματος. G. Müdigkeit.

LATERALIS MORBVS, idem quod *pleuritis.*

LATHYRIS, eſt eſulæ, cataputiæ aut tithymalli ſpecies. G. Spring-Kraut, Spring-Körner.

LATHYRVS, eſt cicercula, leguminis ſpecies, habet caules flexiles, repentes, in multos ramos diuiſos, compreſſos, coſta elata margine foliato, folia bina tantum coniugata ad neruum in clauiculas abeuntem, oblonga, acuta, anguſta: flores ſunt leguminoſi, albi: ouarium vagina membranacea tectum fit ſiliqua teres, compreſſa, alba, fœta ſemine modo cylindraceo, modo anguloſo, interne coloris flaui: radix exigua & fibroſa: hæc planta inſeruit ornamentis hortorum. G. Platte Erbſen.

LATISSIMVS DORSI MVSCVLVS, vide *aniſcalptor.*

LAVAMENTVM, idem quod *fotus.*

LAVATIO, potiſſimum dicitur de reſinoſis, terreis, mineralibus & metallis, cum aqua vel alio liquore, ab immunditie purgatis, poſteaquam demum exſiccatis, vt in aloe lota, lapidibus &c.

LAVDANVM, dicitur de ſolo medicamento ex opio confecto, idque *laudanum opiatum* vocitant, ob vires nempe quas præſtat laudabiles. Nonnulli dictum eſſe putant, quod ladanum cyprium ſimulet. Occurrunt variæ apud authores deſcriptiones, dolores intolerabiles pellit, & fluxus quoſcunque ſiſtit.

LAVENDVLA, ſeu LAVANDVLA, & PSEVDONARDVS, eſt planta, quæ habet caules duos vel tres pedes altos, duros, lignoſos, quadratos, folia ſunt oblonga, albeſcentia: flores parui, ſummis caulibus & ramis verticillatim innati, in ſpicam oblongam tritici æmulam congeſti, coloris cærulei: ſemina poſt flores parua, oblonga, capſulæ incluſa, quæ flori tanquam calix inſeruiit. radix lignoſa: tota planta habet odorem penetrantem, aromaticum, gratum, ſaporem amarum, planta hæc officinalis ſic appellatur, eo quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaque omnia, ſi permiſceatur odoris

commen-

commendet ſuauitate, ergo a Lauando nomen ſortitur: ſpica quoque dicitur, quia ſola ſpicas gerit inter omnes verticillatas plantas; nardus plurimis etiam vocatur: num ſit nardus veterum, id aliis inquirendum relinquimus. G. Lavendel, Spieke.

LAVER, ſiue SION, ſeu BECABVNGA AQVATICA, nomen haud dubie a lauando contraxit, quod aquis enatum ſemper elui gaudeat. Vide *becabunga*.

LAVREOLA, ſeu DAPHNOIDES, arbuſcula eſt ſemper virens, flore incarnato, cuius baccæ validiſſime purgant, eſt diminutiuum a voce *laurus*: nam a lauri forma & ſpecie, quam in foliis & fructu refert, dicta eſt. G. Zeilant, Keller-Hals.

LAVROCERASVS, eſt frutex pulcher & viſui gratus, foliis laurinis, ſed maioribus, magis viridibus, & glabris; caulem habet rectum, ramoſum; eius cortex eſt ex viridi fuſcus; lignum eſt album, calix cauus, infundibuliformis, ora plana, quinquefida: flos roſaceus, pentapetalus, ſtaminibus multis fœcundus: ouarium in fundo calicis, inſtructum tuba longa, fit fructus ceraſo ſimilis, vnde nomen impoſitum; fœtus ille fructus eſt putamine obrotundo, tenui, fragili, continente ſemen oblongum, ſaporis amari. Hæc arbuſcula colitur in hortis. G. Lorbeer-Kirſchen.

LAVRVS, eſt arbor in regionibus calidis ad ſatis magnam altitudinem creſcens; truncus politus, non nodoſus: lignum poroſum & ſatis debile: rami longi: folia longa, duos vel tres digitos lata, acuta, dura, ſemper virentia, parum ſucculenta, neruoſa, polita, odoratiſſima, ſaporis acris, amari, & adſtringentis, breuibus caulibus adhærentia: flores ſunt monopetali, peluiformes, multifidi, & plerumque nudi, ſtaminibus quaſi ramoſis & bracteatis conſtantes: ſub cortice exteriori tegumentum corneum ſeu durum habet. Antiquitas in laudis honorem ſolebat ex huius arboris ramis coronas nectere, Gr. Δάφνη. Poetæ fabulantur Daphnen puellam ab Apolline adamatam, cum vim eius effugere non poſſet, Deorum

miſeratione in laurum fuiſſe mutatam. G. Lorbeer-Baum.

LAVRVS ALEXANDRINA, Gr. δάφνη Ἀλεξάνδρεια, vel ἰδαία, officinis *vuularia*, Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum ſuper foliis ferat. Vide *hypoglosſum*.

LAXANTIA, ſunt medicamenta, quæ benignis ſtimulis hærentia in ventriculo & inteſtinis, ſoluendo, lubricando, ex aluo euacuant. G. Laxirende Mittel. Hoc autem nomine a nonnullis donantur medicamenta, quæ valent liquiditate ſua intrare vaſa corporis minima, illorum parietes ſua grauitate remouere; infarctumque expellere, apta fluori interponere, ita vt ſolida ante rigefacta, iterum horum ope reddantur apta flexioni, absque ſolutione continui.

LAZVLI LAPIS, eſt lapis intenſe cæruleus, non pellucidus, aureis punctulis, aut venulis exornatus, Armenio durior. Exinde præparatur color *vltramarinus* vulgo dictus. Alius eſt fixus, ex oriente fere allatus, qui colorem in igne non mutat, & alius eſt non fixus, cuius color in igne diſparet, & is in Germaniæ locis reperitur. Scopo purgandi tam ſuperius quam inferius, adhibetur intus. G. Lazur-Stein.

LEBES, vide *cacabus*.

LEDVM, eſt ciſti ſpecies, vnde & *Ladanum* prouenit.

LEGVMEN, quid ſit omnibus notum: nominatur *a legendo*, quod manu legatur. Gr. φακὴ, χέδροψ, ὄσπριον.

LEMNIA TERRA, eſt terra alba, tenax, ita tamen vt linguæ adhæreat ſine mordacitate, lubrica ob pinguedinem, in inſula Lemno effoſſa; vſus eiusdem ac terræ ſigillatæ, vocaturque *terra ſigillata Turcica*. G. Geſiegelte Erde.

LENIENTIA, idem quod *Laxantia*.

LENON, & LINON, Gr. ληνὸς, *torcular Herophili*, eſt ille locus in cerebro, vbi ſinus tertius meningis primo, ſecundo & quarto iungitur. G. Die Kelter im Gehirn.

LENS,

LENS, & LENTICVLA est legumen minus. Habetque caules pedem circiter altos, satis crassos, angulosos, villosos, ramosos, flexiles, in terram cadentes, nisi sustineantur: folia oblonga, coniugata, vni costæ adnata, desinenti in viticulam: flores ex alis foliorum erumpentes, leguminosi, albi: flori succedit siliqua breuis, parua, compressa, fœta seminibus orbiculatis vtrimque conuexis, compressis, duris, politis, coloris albi, aut flauescentis, rubicundi aut nigricantis: radix exigua, alba, fibrosa: hæc planta crescit in locis aridis. Gr. φακῆ, & φακὸς, vide *phace*. G. Linse. Est & alia lentis species, quæ dicitur *aquatica*, foliola sunt viridia, lentis magnitudinem habentia, & aquis innatantia. G. Meer-Linsen.

LENTA FEBRIS, est, qua homo lente & emarcescendo consumitur, quæque ob paruitatem vix obseruatur cum adest, huic adsunt quoque viscerum quorundam obstructiones. G. ein langsames Fieber.

LENTICVLARE INSTRVMENTVM, pertinet ad operationes chirurgicas, eo ossa minus glabra poliuntur. G. ein Polier-Messer

LENTIGINES, siue EPHELIDES, sunt maculæ lentes colore referentes, quibus, in fæminis præcipue, facies interdum manus, brachia, & thoracis pars superior aeri exposita, nunc densius, nunc rarius, quasi guttatim, conspersa est, sine dolore & molestia, in quibusdam æstatis solum tempore apparentes, hyeme vero euanescentes, in quibusdam vero perennantes. Gr. φακὸς, G. Sonnen-Flecken, Sommer-Flecken.

LENTISCVS, est arbuscula mastichen exsudans, valde ramosa: rami eius sunt crassi, flexiles, cortice cinereo obducti: folia myrtum referunt, per paria ad vnam costam disposita, non in vnum folium desinentem, semper viridia, tenera, odoris fortis non ingrati, saporis adstringentis, acidiusculi, flores ex foliorum alis nascuntur instar racemorum dispositi, rubri vel coloris herbacei pallidi, ad purpureum accedentis: fructus sunt bac-

cæ rotundæ, nigræ, ſaporis acidi, habentes nucleum oblongum nigrum, durum, continentem medullam albam vel viridem. Ex hiſce baccis in Italia oleum conficitur. Creſcit hæc planta præcipue in inſula Chio. A *lenteo* propter eius virgultorum lentitudinem educunt, ſed malunt alii a foliorum pinguedine lentoreque, quem habent, cum manu tractantur. Gr. σχῖνος quaſi σχιστὸς fisſilis; quod facile & frequenter in dentiſcalpia findatur. G. Maſtix-Baum.

LEONTIASIS, idem quod *elephantiaſis*.

LEONTOPETALON, eſt planta, quæ habet folia ampla, fere rotunda, inſtar ſoldanellæ, hæc integra, illa laciniata, venoſa, coloris cæruleſcentis, longis caulibus adhærentia: ex his naſcitur caulis pedem circiter altus, lineis purpureo pallidis notatus, in multos ramos diuiſus, habens folia minora, & minus inciſa quam ſunt inferiora: flores in ſummitate ramorum naſcuntur, foliis oblongis intermiſti, & in ſpicam congeſti, magni inſtar ranunculi, quinque petalis conſtantes, oblongis, flauis, vel rubicundis in ſtellam diſpoſiti: flori ſuccedit capſula, habens in ſe ſemina magna, nigra: radix craſſa, rotunda, inæqualis, gibboſa, externe coloris cinerei, interne viridis ſubflaui, ſaporis amari: hæc planta creſcit in locis calidis, folium leoninum ſonat, ex λέων leo, & πέταλον folium: eius radix ictibus ſerpentum mederi dicitur. G. Löwen-Blat.

LEONTOPODIVM, ſiue PES LEONIS, eſt gnaphalii ſpecies; ſic dicitur propter villoſam foliorum & florum effigiem crus pedi annexum aliquantum referentem, λέων leo, & πȣ̃ς pes. G. Löwen-Fuß.

LEPIDIVM, vulgo *piperitis:* eſt planta, quæ plures habet caules duos vel tres pedes altos, rotundos, politos, medulla repletos, ramoſos: folia longa & ampla, inſtar mali citreæ, acuta pinguia, ex viridi in luteum vergentia, in margine inciſa, alternatim diſpoſita; folia partis inferioris caulibus longis adhærent: flores in ſummitate ramorum creſcentes, exigui, albi, quadrifidi, crucifor-

ciformes: post florem sequitur fructus, vel siliqua plana, vtcunque in cuspidem desinens, referensque ferrum vel cuspidem hastæ militaris & dehiscens in duo loculamenta, semina exigua, & oblonga continentia: radix longa, repens alba, digiti crassitie, saporis acris: hæc planta crescit in vmbra: appellatur, quod λεπίδας, hoc est squammas & maculas in facie deleat, & repurget, vel ἀπὸ τοῦ λεπίζειν, id est, ἐκδείρειν dictum, quod sua acrimonia vrenti vlceret, excoriet, eaque facultate, vel ferro inustas fronti seruorum notas deleat. Vide *piperitis* G. Pfeffer-Kraut.

LEPIDOIDES, est sutura cranii *mendosa*, siue *squammosa*, a relatione appellata. Vide *mendosa*, ex λεπὶς squamma, a λέπω decortico, & εἶδος forma. G. Schup-Nath.

LEPORINA LABIA, idem quod *lagochilus*.

LEPORINVS OCVLVS, vide *lagophthalmus*.

LEPRA, est scabies sicca, qua cutis in squammulas, piscium instar mutatur. Differt a *leuce & alpho*, eo quod lepra aspera est ad contactum & pruritum inducit; quandoquidem cutis sola affecta est, ideoque excoriata cute, subiecta caro sana apparet, a λεπρόω scabrum reddo. G. Die Maltzey, Aussatz.

LEPRA ARABVM, idem quod *elephantiasis Græcorum*.

LEPRA GRÆCORVM, siue IMPETIGO CELSI, Gr. ἀπὸ τῶν λεπίδων squammis denominata. Summus quidam *psoræ* seu scabiei gradus est, mox autem in principio, ne quis authorum lectione turbetur, obseruandum, nos hic de *Græcorum lepra*, non de *Arabum* loqui. Quem autem Arabes *lepram* nominant, ille *Græcorum* est *elephantiasis*; qui nihil alud est, quam vniuersalis totius corporis *cancer*. *Lepra* est morbus ortum habens ex bile atra per totum corpus sparsa, vnde intemperies partium, forma & figura, & tandem etiam ipsa continuitas corrumpitur, & est cancer communis corpori toti: *Græcorum* vero lepram nominant *Arabes albaram nigram*. *Albaras nigra*, idem est quod impetigo excoriatiua, &

est

eſt ſcabioſitas accedens cuti, aſpera, vehemens, & facit ſquammas piſcium cum pruritu. Maior in *lepra* eſt humorum corruptio & intemperies, quam in *ſcabie*, & in ſcabie ſolum quædam corpora furfuracea decidunt, in *lepra* autem velut ſquammæ piſcium; ita vt a pruritu per ſcabiem ad lepram fiat tranſitus. Nam pruritus eſt leuis quædam cutis aſperitas, in qua, niſi forte violentius ſcalpatur, nihil ex cute decidit: in ſcabie poſtea iam humor euidentior eſt, & ſcalpentibus furfuracea quædam corpuſcula, ſed ſquammoſa, ſeu ſcalpentibus, ſeu non ſcalpentibus, decidunt: etenim in ſcabie materia eſt tenuior, quæ ſummam ſaltem cutim depopulatur: deinde in *lepra* materia craſſior eſt, non ſolum ſummam ſuperficiem, ſed etiam profundiora cutis depaſcitur. Græcorum hanc *lepram* procul dubio ſub impetiginis nomine propoſuit *Celſus*. Non vero *lichenem Græcorum*, qui aliis impetigo dicitur, intellexit. G. Der Griechiſche Auſſatz.

LEPTOPITYRON, eſt furfur macer, ex λεπτὸς tenuis, gracilis, macer, & πίτυρον furfur.

LEPTYNTICA, idem quod *attenuantia*, a λεπτύνω attenuo.

LETHARGVS, eſt ſopor in morbis profundior, quam in comate vigili, ſed minor quam in comate ſomnolento & caro: tum quoque delirium & febris adſunt. Tumet facies, reliquum corpus marceſcit, manus tremunt, ſudant, & aliquando ſudorem frigidum, obliuione tenentur, vt matulam forte manu tenentes, mox eius obliuiſcantur, vrina turbata eſt, & febris cum lenta, tum acceſſiones imprimis circa veſperam habens, ex λήθη obliuio, & ἀργὸς otioſus. G. Die Schlaff-Sucht, Schlaff-Fieber.

LEVATOR MVSCVLVS, eſt vnus ex ſcapulæ muſculis, ita per excellentiam nuncupatus, a tranſuerſo ſecundæ tertiæ & quartæ, nonnunquam quintæ colli vertebræ proceſſu, vario fibroſorum faſciculorum cœtu emergens, circa medium ipſi intricatiſſime connectitur, quæque etiam

iam carnea alterius claſſis fibram neruoſam ſiue tendineam recipit. Validus ex parte carneus, ex parte tendineus, elatiori atque inferiori ſcapulæ angulo infigitur, atque hic ſcapulam eleuat. Dicitur & *patientiæ muſculus.* G. Der aufhebende Muſcul.

LEVCACANTHA, eſt ſpina alba, carlina, chamæleon, &c. ex λευκὴ alba, & ἄκανθα ſpina. G. Weiſſe Weg-Diſtel.

LEVCANTHEMVM, habet omnia, quæ in chryſanthemo notata ſunt, niſi quod folia florem coronantia ſunt alba: radix eſt fibroſa, repens, ſaporis acris, quaſi albus flos, ſic chryſanthemum flore albo vocatur: ex λευκὸν album, & ἄνθος flos, cumque flos helenii ſit inſtar, dicitur flos ſolis albus.

LEVCE, ſeu VITILIGO ALBA, eſt mutatio, in qua pili cutis & nonnunquam ſubiectæ carnes in album colorem mutantur; caro puncta non ſentit, nec ſanguinem emittit ſed humorem lacteum. Dicta eſt λευκὴ a populo alba: quoniam, vt in illa arbore, ſunt veluti quædam lanugines, ſic in iſto affectu apparet albedo in ipſa cute: differt ab *alpho* quod *leuce* altius penetret & cutim mutet, ita vt etiam pili immutentur, a λευκὸς albus. Arab. *albaras alba.* G. Weiſſer Auſſatz.

LEVCELECTRVM, eſt ſuccinum album, ex λευκὸν album, & ἤλεκτρον ſuccinum.

LEVCOENVS, eſt vinum album, ex λευκὸν album, & οἶνος vinum.

LEVCOION, eſt planta, quæ habet caulem plus quam duos pedes altum, rotundum, lignoſum, in multos ramos diuiſum, lanugine alba inſtructos, & in arbuſculæ formam diſpoſitos: folia ſunt longa & ampla fere inſtar ſalicis, alba, mollia, lanuginoſa: flores in ſummitate ramorum creſcentes, quadrifidi, oblongi cruciformes, coloris rubicundi aut purpurei, aut violacei, aut albi, odoris ſuauis: flori ſuccedit ſiliqua oblonga, anguſta, compreſſa, ſepto medio diſtincta, cui adhæreſcunt ſemina orbiculata, plana, ad margines foliata, coloris rubicundi,

ſaporis

ſaporis acris: radix exigua ſed lignoſa & fortis: hæc planta colitur in hortis; variæ huius dantur ſpecies: flore albo, purpureo dilutiore vel ſaturatiore, aut ex ambobus interſperſo, quibus pleniſſimis horti ſuperbiunt. G. Levcoien. Eſt quoque narciſſo-leucoium ſiue leucoium bulboſum hexaphyllon, vel leucoium bulboſum triphyllum, quaſi planta ad Leucoium & Narciſſum accedens. G. Schnee-Glöcklein. Ex λευκὸν album & ἴον viola, proprie vocatur viola alba.

LEVCOLACHANVM, eſt olus album, ſiue valeriana campeſtris, ex λευκὸν album & λάχανον olus.

LEVCOMA, eſt cicatrix vel macula opaca, alba, in cornea oculi tunica, ex incraſſatis vaſis per lamellas huius tunicæ currentibus oriunda, a λευκὸς albus. G. ein Maal, oder weiſſer Fleck am Auge.

LEVCOPHAGVM, fit ex amygdalis in aqua roſarum maceratis, & carne caponis vel perdicis elixa, tuſa & per ſetaceum traiecta: vſus eſt in phthiſi. Ex λευκὸν album, & φάγω edo. G. Weiſſe Hüner-Brühe.

LEVCOPHLEGMATIA, eſt anaſarca pituitoſa, ſiue hydrops per totius corporis ambitum, ex λευκὸν album, & φλέγμα pituita. G. Weiſſe Waſſer-Sucht.

LEVCOPIPER, vide in *piper*.

LEVCORRHOEA, vide *fluor albus*.

LEVISTICVM, eſt planta, quæ habet caulem valde altum, craſſum, ſtriatum, nodoſum, excauatum, ramoſum: folia apii, ſed maiora, & ampliora, coloris ex viridi fuſci, ſplendentis, odoris penetrantis, non ingrati: flos eſt roſaceus, vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans, in orbem poſitis, & calici inſidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum oblongis, craſſiuſculis, apii ſemine maioribus, hinc gibbis & ſtriatis, inde vero planis, ſaporis acris, aromatici ſubdulcis, odoris fragrantis: radix oblonga, pollicari craſſitie, in fibras craſſiores diuiſa, foris fuſca, intus pallida, ſaporis acris aromatici ſubdulcis, odoris iucundi & fragrantis, nonnullis grauis & moleſti: quibusdam

ſmyrnion,

ſmyrnion, & *liguſticum* vel laſerpitium germanicum: creſcit in ea Apennini præcipue parte, quæ Liguriæ imminet vnde ei nomen; Gr. λιγυστικὸν, & λιβυστικόν. G. Lieb-Stöckel.

LEXIPYRETON. Vox apud Plinium & alios deinceps poſita, denotat medicinam quæ febres fugat, a λήγω, deſino, πυρετός, febris.

LIBANOS & LIBANOTOS, vnde olibanum, ſiue thus: ſic dicitur a monte Syriæ, vbi ex arbore thurifera ſtillat. Vide *thus*.

LIBANOTIS, alii rorem marinum vocant, nonnulli aliam herbam ex ferulaceis vnam: dicitur, quod radix thus ſeu olibanum oleat. Vide *roſmarinum*.

LIBER, eſt vegetabilium pars corticis interior, quæ ligno preſſius adhæret. Iis quibus ſcribimus libris nomen dedit.

LIBRA, apud medicos vncias duodecim pendet, apud mercatores ſexdecim. Sumitur quandoque pro *mina*. G. ein Pfund.

LIBVRNVM, eſt *Viburnum*, ſic forte dictum a Liburniæ regione.

LICHEN, eſt muſci viridis ſpecies: quæ in quercuum truncis creſcit, aliquando in lapidibus muſcoſis, hepaticam fontanam refert, ſed eſt multo maior: folia eius ſunt aſpera, ſicca, dura, coloris cinerei, punctis notata, lanuginoſa in parte inferiori, qua arbori adhæreſcunt, alba, fractu difficilia: ſic appellatur, quod contra lichenes, quo nomine vocantur omnes morbi cutanei, omnibus remediis anteponatur, vel quoniam ſaxa, quibus adhæret, linguæ modo lambat; a λείχω lambo. *Hepaticam* quoque recentiores vocarunt, quod iecinorum fibris ſimilis conſpiciatur. G. Leber-Kraut, Stein-Flechten.

LICHEN, Barbaris *Serpigo*: vulgus appellat *volaticam*. *Lichenes* ſunt aſperitates quædam cutis, & veluti tumores cum pruritu multo, ex quibus materia emanat. Græci & Arabes duo fecerunt lichenum genera, alterum benignum & mite: alterum ferum. Fit in to-

to corpore, ſed præſertim in facie & mento, vt habet *Galenus*, eſt enim lichen, *inquit*, menti iniucundiſſima affectio, quoniam pruriginem multam inducit, facit partium affectarum circumtenſionem: periculoſa eſt non parum, proſerpit per totam faciem, oculosque interdum contingit, & tandem etiam extremam fœditatem parit, *lichen Græcorum* eſt *impetigo Plinii*, ſiue inæqualitas cutis, cum inſigni pruritu & puſtulis ſiccis, ad vicina ſerpens & extendens. G. Flechten, ſchwinden, Zitter-Maal. *Lichen* etiam callus in equorum pedibus dicitur.

LIEN, idem quod *ſplen*.

LIENTERIA, eſt alui fluxus, ſeu læuitas inteſtinorum, qua alimenta cruda mutata parum, vel ſeparata, vel permiſtis fæcibus excernuntur, ita tamen vt ab his iſta dignoueris. Itaque alimenta non ſubſiſtunt in ventriculo, ſed mox in aluum propelluntur, cum murmure aliquo, diſtenſione, dolore & nauſea. Hic vero fluxus diu perſeuerans, vires admodum frangit. Ex λεῖον læue, ἔντερον inteſtinum. G. Der Bauch-Fluß.

LIGAMENTVM, Gr. σύνδεσμος, eſt pars ſolida, & admodum fibroſa, ſimili fere cum cartilagine duritie, ex multis membranis ſibi mutuo impoſitis & concretis ortum ducens, magnitudine, numero, ſitu, varia, lata vel rotunda, prout ad cartilaginis aut membranæ conſtitutionem accedit, ſiccior aut humidior, durior aut mollior, minus, magisque lenta & flexilis, colligandis partibus, maxime oſſibus, aut ad faciliorem motum deſtinatur. G. ein Band, Spann-Adern, Sehnen.

LIGAMENTVM CILIARE, oritur ex circumferentia vueæ tunicæ, vbi duplicata membrana eius poſterior ſe reflectit ad cryſtallinum, & conſtituit ligamentum illud ſeu *interſtitium ciliare* dictum; quæ ſunt tenuia quædam filamenta muſculoſa ex vuea producta, referentia lineas nigras, palpebrarum pilis ſimiles, & vitreum humorem anterius protuberantem coercent, cryſtallinum connectunt; quamuis autem hæc filamenta radiata & libera

bera videantur, cum atrum ex oculo ablutum ſit; tamen naturaliter adeſt membrana, quæ fibras has radiantes connectit inter ſe inuicem; radii vero hi ex vuea, vti ex circumferentia emiſſi, coeuntes verſus cryſtallinum humorem, centrum quaſi peterent, infinitis gaudent vaſculis tum per propriam ſubſtantiam currentibus, tum in ſpatiis intermediis luxuriantibus, & cum inuicem communicantibus, quæ artificioſa anatomicorum iniectio hoc tempore cum aliis claris inuentis, in oculis balænarum, aliorum animalium, & dein in hominibus detexit: vſum vero habere videntur, dum ſphærice anterius protuberent, & poſtice premantur extrorſum ab humore vitreo, vt dum ſe contrahant muſculorum inſtar & quidem inſtar diaphragmatis, fiant filamenta hæc radiata planiora, adeoque comprimant vitreum verſus poſteriora, ſed ille reſiſtentiam multo maiorem paſſus ob inflexiles fere tunicas oculi ambientes, ſcleroticam & adnatam &c. fertur iterum verſus anteriora in cryſtallinum, vbi minima eſt reſiſtentia, adeoque cryſtallini protuberantiam antrorſum conciliant. G. Der Augen Haar-Band.

LIGAMENTA VTERI, improprie dicta, Duo dicuntur rotunda ſiue teretia, inſtar lumbricorum. Oriuntur a lateribus fundi vteri & in oſſa pubis deſinunt. Alterum par latum eſt & membranoſum, vocanturque *veſpertilionum alæ*. Hæc habentur ad latera fundi. G. Bänder der Bär-Mutter.

LIGVLA, quarta pars cyathi dicitur, hoc eſt, ſemiuncia, demptis ſc. duobus ſcriptulis. Item *clauicula*.

LIGVSTICVM, vide *leuiſticum*.

LIGVSTRVM, eſt magna arbuſcula, habens multos ramos longos, flexiles, cortice obductos cinereo, lignum eſt durum, & album: folia ex aduerſo per interualla naſcuntur, oblonga anguſta, ſalicem referentia, ſed breuiora & craſſiora, atro virentia, ſplendentia, ſaporis acris, amaricantis, & parum adſtringentis: flores monopetali, infundibuliformes, tetrapetaloidei, & pentapetaloidei, calici exiguo innitentes: quarium in imo calicis

fit fructus globoſus, mollis, ſucco plenus, ſeminibusque fœtus vt plurimum quaternis, hinc gibbis, inde vero planis. Lignum huius arboris eſt adſtringens, hinc eius decoctum in morbis oris, ſcorbuto, diarrhœa conuenit: folia & flores ſimiliter vſurpantur in affectibus vbi adſtringendum, vt in affectibus quibusdam vuulæ & oris; herniis infantum &c. G. Hart-Riegel, Rein-Weiden.

LILIAGO, eſt phalangium, quia floſculos habet lilii in modum; eſt diminutiuum a lilium.

LILIASPHODELVS, eſt hemerocallis; componitur vox ex lilium & aſphodelus, vide ſuo loco.

LILIVM, eſt planta, quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, rotundum, rectum: folia ſunt longa, ſatis ampla, ſine caule caulibus adhærentia, polita, ſplendentia, tenera, ſuccum viſcoſum habentia: flos veluti campaniformis ex petalis ſex compoſitus, nunc magis nunc minus repandis: piſtillum abit in fructum oblongum, vt plurimum trigonum, in tria loculamenta diuiſum, ſeminibusque fœtum quaſi marginatis, gemina ſerie ſibi incumbentibus: radix bulboſa, carnoſis ſquammis conſtans, extrinſecus in orbem quaſi ſibi inuicem appoſitis, intus alba, extus parum fuſca, ſaporis mucilaginoſi & lenti, odoris nullius: Gr. κρίνον, & λείριον, vnde forte deſcendit lilium. Iridis ſpeciebus nomen illud κρίνον imponitur. Vide *roſa Iunonis* G. Lilie, Lilgen.

LILIVM CONVALLIVM, vide *ephemerum.* Eſt planta, quæ habet folia lilii vel plantaginis, oblonga, ſatis ampla, viridia, polita: caulis eſt paruus, ſemipedem circiter altus, tenuis, anguloſus, nudus; finis pedunculi fit flos monopetalus, campaniformis, exiguus, obrotundus, in quinque vel ſex ſegmenta fiſſus, pendulus, ſpicatus albus, odoris grati, ſaporis amari; ex apice pedunculi intra florem ouarium naſcitur, quæ fit bacca mollis, ſubrotunda, rubicunda, continens ſemina denſe congeſta, rotundula, dura, amara; radix longa, parua, repens, alba: hæc planta creſcit in ſyluis & conuallibus; hinc lilium vocatur a ſimilitudine foliorum; & conuallium,

uallium, quia in vallibus crescit. G. Meyen-Blüm-lein.

LILIVM INTER SPINAS, est CAPRIFOLIVM, seu MATRISYLVA, sic dictum, quod inter virgulta sylvestria & spinas, odore lilii albi, crescat. G. Wald-Winde, Speck-Lilien, je länger je lieber.

LIMATIO, est corporum duriorum mediante lima, tornoue, in puluerem grossum redactio; locum quoque habet circa dentes acutos & ossa carie vel excrescentiis infecta. G. Das Feilen, Raspeln.

LIMODORVM, quasi famem causans, a λιμὸς fames, δῶρον donum. Vide *orobanche*.

LIMONIA MALVS, & LIMONIVM, folia, flos, fructus vt citrei, sed caro tenuior longe quam citrei, ipse fructus minor; cortex tenuior, pulpa copiosior, succus acidior; est citrei coloris fructus. Nomen videtur Indicum, vbi in vtraque India a Lusitanis *Limmes*, & *Limmeties*. G. Limonien.

LIMONADA, est species iulepi, in quem limonum succus, cum saccharo ingreditur.

LIMONIVM, est planta, quæ habet folia lapathi minora, læuiora, politioraque, minus atra, sed hilari virore tincta, ex radice erumpentia, caules ex his assurgunt pedem alti, nudi, tenues, in plures ramos extensi: flores sunt vel caryophyllæi, vel monopetali: calix fit vasculum seminale, quod vnicum complectitur semen arctissime, cum quo cadit: radix crassa, rubra, saporis adstringentis; in multis capitibus diuisa: crescit hæc planta in locis aquosis & paludibus circa mare: herba limonii adstringit, dicitur & pyrola, seu tintinnabulum, sed & nonnullis aliis herbis imponitur illud nomen, quod videtur habere a λειμὼν, pratum.

LINAMENTVM, idem quod *motos*.

LINARIA, Gr. ὄσυρις est herba quæ linum repræsentat, habet plures caules sesquipedem circiter altos, rotundos, tenues, quibus innascuntur plurima folia oblonga, angusta, nullo ordine posita, saporis amaricantis:

flos est monopetalus, anomalus, personatus, & quidem ita vt posteriori parte longam gerat caudam, anteriori vero bilabiatus, & superior pars bifida, inferior trifida: calix flori ambiguo situ affigitur, quinquefidus: pistillum floris abit in vasculum rotundum acuminatum, quod per maturitatem in duas cauitates dehiscit, in quibus semina sunt compressa, nigricantia, & rotunda: radix longa, repens, lignosa. Linaria a lino, quia eius folia linum referunt; quæ & tithymallum cyparissiam adeo mentiuntur, vt nisi lac deesset, difficile foret distinguere, antequam floreat planta. G. Lein-Kraut, Harn-Kraut.

LINCTVS, idem quod *eclegma*.

LINEA ALBA, est tendinum quatuor musculorum abdominis concursus, exceptis rectorum tendinibus. Nam tendines obliquorum vniuntur, & ita coeunt ab vtraque parte, vt quasi tunicam abdomini obductam forment, ac si vnicus esset tendo. Alba est & carnis expers, procedens a mucronata cartilagine ad os pubis, estque infra vmbilicum angustior, quam supra. G. Die weisse Linie.

LINGVA, est membrum in ore contentum, notæ figuræ & magnitudinis. In superiori regione, copiosissima quædam corpora, ab extrema linguæ superficie foras erumpunt, & modice incuruata versus posteriorem linguæ partem inclinationem habent, ita vt æmulentur pectinem carminatorium; hæc corpora in parte inferiori concauitatem quandam exhibent; componuntur ex densa & tenaci materia, fibrosa, quæ quasi virgularum aggeries videtur: circa linguæ latera gracilescunt, vt fere obliterentur & in basi eorum loco quædam corpora collocantur, quæ conum, mox obtusiorem papillam æmulantur. Singula exposita cornua exteriori linguæ membrana inuestiuntur; quæ totam inuestiens linguam, conspicua foramina, singulis exaratis cornibus respondentia, habet; inter quæ innumeri & exigui meatus ad extimam linguæ superficiem hiant. Deinde in conspectum

ctum ſeſe offert neruoſum & papillare corpus ſubflauum, quod membranæ inſtar excurrit, papillas etiam nerueas inſignes miro ordine diſpoſitas promit. Succedunt alterius ordinis papillæ copioſiores enarratis, quot enim cornua exterius linguam tegunt, tot etiam huius generis nerueæ papillæ intus reperiuntur; hæ exortæ a communi papillari corpore, in mediocrem altitudinem eleuantur, & ab extremo capite nerueas propagines vlterius emittunt: circa hæc conſpiciuntur innumeræ papillæ idem exordium ſortitæ, & ad eandem altitudinem eleuatæ, graciliores tamen, quæ coni figuram referentes, proprios ſinus, in iam exarata mucoſa ſubſtantia excitatos, ſubintrantes, tandem deſinunt verſus extimam membranam. Porro linguæ ſubſtantia muſculoſa eſt. Centrum autem linguæ ex multiplici fibrarum genere conſtat, longis, tranſuerſis & obliquis, quæ inuicem intextæ colliguntur, ita vt fiat veluti tegmen. Muſculis peculiaribus mouetur, quorum paria ſunt *ſtyloglosſum*, *baſioglosſum*, *genioglosſum*, *ceratoglosſum* & *myloglosſum*. Gr. γλῶσσα & γλῶττα. G. Die Zunge.

LINGVA CANIS, vel CANINA, vide *cynogloſſa*.

LINIMENTVM, a LINIRE, eſt medicamentum externum, conſiſtentia inter oleum & vnguentum media. G. Beſchmierung, Beſtreichung.

LINVM, eſt planta, quæ habet caulem duos circiter pedes altum, exiguum, rotundum excauatum, in ſummitate ramoſum: folia ſunt oblonga, anguſta, fere alterna, acuta: calix oblongus & tubiformis: flos caryophyllæus, cæruleus: flori ſuccedit fructus piſi magnitudine, ſubrotundus, & acuminatus, continens in multis capſulis membranaceis multa ſemina oblonga, rotunda, compreſſa, in vna parte magis acuta, lubrica, lucida, in medio tumida, medullam oleoſam & mucilaginoſam habentia, ex fuſco cærulea: radix exigua. Gr. λίνον. G. Flachs-Kraut, Flachs-Lein.

LIPODERMVS, eſt vitium cuticulæ, glandem colis

inuestientis, adeo vt non possit retrahi. Item præputii absentia, ex λείπω deficio, & δέρμα cutis.

LIPOPSYCHIA, est lene animi deliquium, siue virium prostratio, ex λείπω deficio, & ψυχὴ anima. G. Ohnmacht.

LIPOTHYMIA, *defectus, defectio, deliquium animi*, Gr. λειποθυμία, λειποψυχία, est magna virium omnium prostratio, ex sufficientis copiæ spirituum & caloris in cor aliasque partes impulsorum defectu. Hæc si magna fuerit, *syncope* vocatur. Vide *deliquium animi*. Ex λείπω deficio, & θυμὸς animus. G. Ohnmacht

LIPPITVDO, est ophthalmiæ species, seu asperitas quædam intra oculos, ac si arena esset inspersa. G. Das Augen-Trieffen, Augen-Fluß.

LIPYRIA, est febris continua, in qua simul externa frigent & interna vruntur: sæpe contingit in inflammationibus ventriculi, hepatis, lienis, aliorumque viscerum, ex λείπομαι deficio, & πῦρ ignis.

LIQVATIO, idem quod *liquefactio*.

LIQVEFACTIO, est, quando oleosa, resinosa, vt pinguedines, cera, resina &c, super ignem lente & integre soluuntur, dicitur quoque de salibus, quæ, vt liquefiant, cellis committuntur.

LIQVIDAMBRA, siue LIQVIDA AMBRA, ob odoris suauitatem sic dicta. Resina est oleaginosa suauissimi ac gratissimi odoris, effluens ex arbore quadam procera ac venusta, foliis hederæ, *ococol* dicta. Estque partim siccior, quod sedimentum forte est, quæ seorsim conseruatur; partim tenuior sicciori supernatans. Alia quoque exprimitur, sed vilioris conditionis est: nascitur ista arbor in Hispania noua.

LIQVIRITIA, corrupte sic dicitur Glycyrrhiza.

LIQVOR, quamuis de quolibet humore dici possit, in specie tamen denotat per deliquium paratum, quem oleum alias, nonnunquam balsamum dicere solent. Sæpe & pro destillato liquore haberi potest.

LIQVOR AMNII, est qui in amnio continetur, ibi perpetuo

perpetuo renouatur, nonnihil mucoſus, ſeu oleoſus, ſero lactis haud abſimilis, ad ignem tamen concreſcens, vt albumen oui, colliquamentum Haruæo dictum, cui fœtus quaſi innatat, ipſi recens nato adhæret toto corpore, atque ab obſtetrice aqua tepida, pauco vino, ſimilibusue abſtergitur. Cæterum ab vrinoſo liquore, copia, ſapore, odore, bene diſtinguendus, nec cum eo confundendus eſt, ille enim excrementitius eſt, hunc vero fœtui nutritium eſſe, veriſimiliter coniicitur: 1. quia tale liquidum in ore, œſophago, ventriculo fœtus reperitur, quale eſt in amnio, 2. quia illud liquidum copioſum in initio, paulatim minuitur, nec alia ratione conſumi videtur, quam a fœtu.

LIRION, vide *lilium*.

LITHANTHRAX, ſiue carbo foſſilis, eſt bitumen pingue, glebis petroſis, aut & forte metallorum ſcoriis miſtum, durum, aſſulatum, lamellatum, nigrum, ſciſſile, inflammabile. G. Stein-Kohlen.

LITHARGYRIVM, officinis ſpumoſum excrementum eſt, e purificatione argenti, quæ per plumbum fit, reſiduum. Duo eius genera communiter ſtatuuntur, videlicet *argenteum*, quod coloris minus ſaturi, & *aureum*, quod ſaturioris coloris, magis ad rubedinem vergentis, exiſtit. Verum tamen non niſi coctione differunt, *aureumque* magis coctum eſt, quam *argenteum*. Sed proprie nihil aliud eſt quam plumbum. G. Glette.

LITHIASIS, eſt calculi in renibus, veſica, aliisque in partibus generatio, a λιθιάω calculos patior, calculis laboro. G. Der Stein.

LITHOIDES, eſt os petroſum, ſic ob duritiem lapideam appellatum, ex λίθος lapis, & εἶδος forma. G. Das Stein-Bein.

LITHONTRIPTICA, ſunt medicamenta ſaxifraga, ſiue quæ calculum veſicæ vrinariæ, vel renum frangunt, conterunt, & ex corpore expellunt, ex λίθος lapis, & τρίβω comminuo. G. Steinbrechende Mittel.

LITHOSPERMVM, eſt planta, quæ habet plures cau-

les duos pedes altos, quosdam rectos, alios incuruos villosos, tenues, rotundos, duros, asperos, in ramos diuisos: folia vel alternatim disposita, vel sibi inuicem opposita, longa, angusta, acuta, sine caule adhærentia, villosa, saporis herbacei: flos monopetalus, infundibuliformis: ex cuius calice quinquefido, ad basin vsque secto, surgit pistillum, quod abit in quatuor semina, dura, polita, alba, splendentia oualia: radix lignosa, fibrosa, digiti crassitie: crescit hæc planta in locis incultis: a λίθος lapis & σπέρμα semen, & dicitur conducere in calculo renum: semina adeo bene margaritas referunt, vt, qui has vendunt, illa intermisceant margaritis occidentalibus, & sic eas diuendant pro puris margaritis occidentalibus, sed fraus facile detegitur ex macula fulua his seminibus inhærente: sic vocatur ob seminis duritiem: Latinis *milium solis*, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat. G. Perl-Hirse, Stein-Samen.

LITHOTOMIA, est chirurgica calculorum e vesica sectio; quæ non vno modo peragitur. Fit enim vel *apparatu maiori*, vel *apparatu minori*, qui hodie potissimum excultus est, vel denique *apparatu alto*, quando incisio fit in pube & fundus vesicæ pro extrahendo calculo aperitur. Videndi sunt de his auctores, quos inter maxime perspicuus est *le Dran*, in libro *la parallele des tailles*. G. Das Steinschneiden.

LITHOTOMVS, est chirurgus secandi calculi peritus, ex λίθος lapis, & τέμνω seco. G. ein Steinschneider. Apud antiquos erat alia notio eius nominis. Significabat enim virum, qui calculos in vesica maiores, quo facilius extrahi possent, findere & diuidere callebat. Vide *Corn. Celsum libr. VII. cap. 26.*

LITVS, idem quo *linimentum.*

LIVIDVS MVSCVLVS, vna cum aliis musculis femur mouens, dicitur & *pectinæus*, qui ab ossis pubis superiore ad commissuram parte, oblique decurrens, vsque in femoris exporrigitur latus externum. G. Der bleyfarbige Muscul.

LIXIVIVM, est sal aqua solutum: præparatur vulgo ex cineribus, ex quibus mediante aqua sal, quod continent, elixiuiatur. G. Lauge.

LIXIVIVM SAL, est alcali fixum, quod mediante aqua ex cineribus, solutum, exsiccatum, summas ignis torturas patitur, vt sal tartari, absinthii, &c. G. Laugen-Saltz.

LOBVLI ADIPOSI, vide *sacculi adiposi.*

LOBVLI PVLMONVM, sunt fistulæ pulmonalis extremitates, quæ in lobulos vniformes desinunt, constantque iterum ex plurimis vesiculis & omnis generis vasis.

LOBVS AVRIS, est appendicula quædam mollis, flexilis, blanda tactu, auriculæ appensa, nullo vnquam foraminulo naturaliter pertusa, sed a fæminis artificialiter perforatur, pro ornamentorum commissione, posita est directe infra antitragum, vnde fæminarum ornamenta ellobia dicta. G. Das äusserste am Ohr, Ohr-Läpplein.

LOBVS HEPATIS, aut PVLMONIS, sunt eorum viscerum magnæ diuisiones, & distinctiones.

LOCALIA MEDICAMENTA, sunt quæ externe applicantur, vt emplastra, linimenta, vnguenta &c. Gr. τοπικά. G. Eusserliche Mittel.

LOCH, & LOHOCH, idem quod *eclegma.*

LOCH SANVM & EXPERTVM, est eclegmatis species, quæ in morbis pectoralibus vtilis censebatur, & experta. Nomen ipsi est, quod Mesue illud caput, quo hoc eclegma describit, incipit his verbis: *sanum & expertum.* Solebant enim veteres, vt ICti hodieque faciunt, initia capitnm vel legum adducere.

LOCHIA, sunt puerperarum expurgamenta, post foetus & secundinarum exclusionem, prodeuntia, a λέχομαι cubo; vnde λέχος lectus, & λεχωΐδες ὧραι tempora partus. G. Der Blut-Fluß, Blut-Reinigung.

LOCI MVLIEBRES, idem quod *vterus.*

LOCVLAMENTA, sunt in plantis seminum inuolucra, quæ veluti paruæ capsulæ ea occludunt.

LOCVSTÆ,

LOCVSTÆ, THECÆ, idem ac oculi aut gemmæ, vti in auena & graminum quibusdam ſpeciebus, in quibus ſemen includitur. Sed & inſecta quædam denotat.

LOIMOGRAPHIA, eſt deſcriptio morborum contagioſorum. Ex λοιμὸς venenum peſtiferum, & γράφω ſcribo.

LOIMOS, eſt venenum peſtilentiale, quod oritur ex aere particulis heterogeneis exhalationum noſtro corpori non ferendarum inquinato & aculeato, qui, inſpirando ſanguinem & ſpiritus animales &c. inficit, & corrumpit, & mouendo reliqua tenerrima ſolida deſtruit. Gr. λοιμός. G. Die Peſt.

LOMENTVM, fabarum farina eſt.

LONCHITIS, eſt plantæ genus foliis filicis foliorum æmulis, a quibus tamen differt pinnulis ad exortum auritis: nullos habet flores: folia ad dorſum ſunt inſtructa ſeminibus rubicundis, tam paruis, vt ſine microſcopio diſtingui non poſſint: in montibus altis, aſperisque occurrit: dictam volunt ab haſtæ, ſeu lanceæ forma, λόγχη enim eſt lancea ſeu haſta.

LONGANON, vide *rectum inteſtinum.*

LONGISSIMVS DORSI MVSCVLVS, producitur a margine oſſis ſacri, atque a lumborum vertebris oriundus fibrarum faſciculis coagmentatus, cum ſerrato poſtico inferiore aſcendit, quem circa dorſi vertebram infimam deferens, ſingulis lumborum ac dorſi transuerſis proceſſibus alligatus, primam thoracis petit vertebram; thoracem, lumbos eorumque vertebras extendit. G. Der lange Rücken-Muſcul

LORDOSIS, eſt ſpinæ dorſi in anteriora curuatio, a λορδόω in anteriora curuo. Latini vocant *repandum, recuruationem.* G. Krumhälſicht, vorgebogen.

LORICATIO, eſt actio chemica, quando retorta igni nudo exponenda luto, argilla, aut alia materia, vt a nimia ignis tortura defendatur, obducitur. G. Das Beſchlagen der Retorten.

LORIPES, eſt qui alterum vel ambos pedes habet

contortos & incuruatos, dicitur quoque *varus*. G. Krum-Fuß, Krum-Bein.

LOTIO, est quodammodo balneum particulare, quo caput, axillæ, manus, pedes & genitalia abluuntur, idque decoctis medicamentosis. Lauantur etiam nonnulla medicamenta, idque propter eorum salsedinem & acrimoniam, vt in calce, tutia, aliisque lapidibus contingit, vel quando herbæ, radices, a sordibus argillaceis & arenosis aqua pura, aut vermes vino lauantur. G. Das Waschen.

LOTIVM, vide *vron.*

LOTVS, est arbor Aegypto & Africæ adiacenti frequens, nobis non familiaris. *Dioscorides* ipsi tribuit fructum pipere maiorem, dulcem, edulem, stomacho aptum, quique aluum sistit. Idem nomen variis herbis imponitur.

LOZANGIÆ, sunt idem quod *morsuli.*

LVES VENEREA, *morbus Gallicus*, *Italicus*, *Hispanicus*, *Siphylis Fracastorii.* Hic morbus ex India occidentali oriundus, in Europam translatus, post annum 1493. innotescere incepit; est hic autem contagiosus ita vt ab infectis parentibus inquinati nascantur infantes; lactatione contaminentur, contrectatione, saliuæ per oscula communicatæ deglutitione, sudore, & coitu impurorum quilibet inficiatur: quæ autem pars primo fuit infecta, primo se manifestat inflammatione, vlcere erodente, dein per totum corpus efflorescunt pustulæ; labia, gingiuæ, palatum, nares eroduntur, dolores nocturni circa medios artus fiunt ingentes, & articulorum rigiditas, capillorum totius corporis defluuium, & vox rauca cum aliis multis symptomatibus hunc morbum declarant. G. Frantzosen, Spanische Kranckheit.

LVIVLA, est acetosellæ species, in officinis asseruata, cuius vires refrigerantes insignes. G. Buchampffer.

LVMBAGO, est dolor in musculis lumborum a lue scorbutica obsessis, ita vt æger sese mouere absque dolore

lore magno nequeat, adeoque, se recto situ tenere cogatur. G. Lenden-Wehe, Lenden-Pein.

LVMBRICALES MVSCVLI, siue VERMICVLARES, sunt quatuor in singulis manibus, totidemque in pedibus, sic ob exilitatem & figuram dicuntur. G. Die Wurmgleiche Musculn.

LVMBRICI, siue VERMES, sunt animalcula ex ouulis insectorum deglutitis cum cibis, in corpore nostro aliquandiu morantibus, producta. G. Würmer, Alii sunt *rotundi*. G. Spuhl-Würmer. Alii, cucurbitæ seminis forma, cucurbitini dicti. G. Platte Würmer. Alii *ascarides*. G. Maden. Alii dracunculi, &c.

LVMBVS & LVMBI, Gr. ψόα, ὀσφῦς, ἰξὺς. Proprie dicitur pars totius spinæ infra dorsum quinque vertebris omnium crassissimis, maximisque compacta, inter dorsum & os sacrum mediis; estque ea regio corporis, qua homines cinguntur. G. Die Lenden.

LVNA, chymicis denotat *argentum*. G. Silber.

LVNARIA, siue viola latifolia, vulgo *bulbonac*; est planta, quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, minimi digiti crassitie, ramosum villosum, coloris cærulei vel rubicundi; folia vrticæ, interdum duplo vel triplo maiora, villosa dentata: flores in summitate ramorum crescentes, quadrifidi, in crucem dispositi, purpurei, odoris non penetrantis: flori succedit siliqua oblonga, compressa, obrotunda, quæ continet semina ampla, reniformia, coloris rubicundi, saporis acris cum quadam amaritudine: radix glandulosa: sic dicta est quod seminum folliculi lunarem colorem & figuram habent. G. Mond-Kraut, Pfennig-Kraut.

LVNATICI, dicuntur epileptici, σεληνιακοὶ, quia mutato lunæ cursu, epilepticus paroxysmus exacerbatur, G. Mondsüchtig.

LVPARIA, vide *lycoctonon*.

LVPIA, est tumor siue protuberantia, fabæ turcicæ magnitudine, durus glandulosus in cute; quidam pro *meliceride* accipiunt, alii pro *ganglio*.

LVPINVS, eſt planta, quæ habet caulem duos pedes altum, mediocriter craſſum, rotundum, rectum villoſum, ramoſum, coloris viridis ſubflaueſcentis, medulla repletum: folia ſunt in ſeptem vel octo partes diuiſa oblonga, anguſta, manum apertam repræſentantia, ſuperius coloris cærulei, albeſcentia & lanuginoſa inferius, ſaporis leguminoſi, amareſcentis: flores in ſummitate ramorum creſcentes, in ſpicas congeſti, leguminoſi, albi pedunculis breuibus adhærentes: flori ſuccedit ſiliqua compreſſa, villoſa, turgidula, fœta ſeminibus planis compresſis in complanatam figuram ſphæricam, foſſulam cauam vtrinque habentibus, extus albis, intus medulla flaua aurei coloris repletis; eſt leguminum ſpecies. Gr. θέρμος. G. Feig-Bohnen, Wolffs-Bohnen.

LVPINVS, Gr. θέρμος, dimidiæ drachmæ æquatur. *Danich* Arabibus: quod tamen *Fernelio* ſolum Gr. VI. *Agricolæ* & *Mercuriali* VIII. ſiue tertiam ſcrupuli partem pendet. *Drachma* pendet lupinos nouem: *ſiliqua* dimidium; lupini tres ſcrupulum pendent.

LVPVLVS, eſt planta, cuius caules ſunt exigui, ſarmentoſi, flexiles, villoſi, ſcandentes, aſperi, volubiles: folia ampla, anguloſa, ſcabra, coniugata, caulibus ſatis longis & rubicundis adhærentia: floſculi apetali, albi pallidi, aut herbacei, ſtaminibus præditi, calice quinque partito, ſtellatim expanſo, excepti, racemoſi in vna planta: ouaria bicornia, in racemos ſquamoſos ex multis foliolis axi adnatis compoſitos, congeſta; ſingulis foliolis recondentibus ſingula ſemina fere rotunda; nigricantia, tegmine membranaceo occultata; radix tenuis, conuoluta: Gr. βρύον. Appellatur quoque *humulus*. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, *bruſcandulam*, quaſi bryon ſcanſile nominant. *Lupus* vero *ſalictarius*, quia ſubit ſcanditque ſalices, & arbuſta omnia, circumuoluendo ſe, circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoque *lupus receptitius* nonnullis nominatur. G. Hopffen.

LVPVS,

LVPVS, est species cancri, crura & tibias occupans. G. Der Wolff.

LVPVS RECEPTITIVS, SALICTARIVS, vide *lupulus*.

LVTATIO, est vasorum chymicorum lutatio siue obsignatio. G. Verlutierung.

LVTEOLA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, oblonga, angusta, mollia, caules ex his erumpunt tres pedes alti, duri, virides, ramosi, folia superius minora habentes, quam sunt inferiora: flores polypetali, anomali, exigui, coloris flaui, post florem sequitur capsula obrotunda, triangularis, continens semina exigua, obrotunda, & nigricantia: radix vt plurimum digiti minimi crassitie, & interdum pollicis, lignosa, alba, saporis acris; tota hæc planta per siccitatem fit flaua herba, sic dicta, quod ea panni & telæ linteæ, candidæ quidem, colore luteo, virente vero, quum ante cæruleo tinctæ erant, inficiuntur. G. Streich-Kraut.

LVTVM, est materia quædam glutinosa, aqua subacta, vt farina triticea, secalina, lini seminis, amylum, oui albumen & similia, qua vasa destillatoria sibi imposita, ne quid expiret per rimas, probe obsignantur. G. Leim.

LVXATIO, seu DISLOCATIO, & ELVXATIO, est recessus ossis e proprio sinu & loco, in alienam sedem, motum arbitrarium impediens. G. Verrenckung.

LVZ, LVS, est nomen Ebraicum amygdalam significans; imponitur ossiculo, forte penitus imaginario & fictitio, quod ex Rabbinorum doctrina nullo pacto destrui potest. Quale sit illud, iam diu disceptatur, forte nunquam finienda lite.

LYCANCHE, est angina quæ lupos strangulat, vide *angina*.

LYCANTHROPIA, est *rabies hydrophobica*, a rabido lupo excitata, in qua homines luporum vlulatus imitantur, ex λύκος lupus, & ἄνθρωπος homo. Vide *hydrophobia*.

LYCHNIS, est planta, quæ plures habet caules sesquipedem

pedem vel duos pedes altos, rectos, rotundos, ramosos, lanuginosos: folia sunt tres vel quatuor digitos longa, sesquidigitum lata, saluia maiora, acuta, lanuginosa alba, coniugata bina simul, mollia: calicem habet tubulosum magnum, latum, longum, multifidum, magis bullatum quam in alsinis, squammosum: flos caryophyllæus; floris pistillum fit fructus, vtplurimum in conum desinens, qui per maturitatem apice dehiscens fundit semina exigua, subrotunda vel angulata, interdum reniformia; radix fibrosa, simplex: colitur hæc planta in hortis: nomen accepisse contendunt, quod tomentosis earum foliis veteres ad lucernarum vsum, pro ellychniis vterentur, vnde *lucernula* dicta. Eius sunt variæ species. G. Frauen-Röslin.

LYCIVM, est arbuscula spinosa, sic dicta, quod in Lycia, Asiæ regione, crescat. Est quoque succus extractus & coquendo inspissatus ex ramis ac caudice arboris pyxacanthæ siue Lycii, sed cuius sit succus varii dubitant. Affertur ex variis locis, vti India, Hispania, Creta, Cappadocia, Lycia vnde nomen, &c. est medicamentum adstringens.

LYCOCTONVM, vide *aconitum*.

LYCOPODIVM, est musci species, latinis a similitudine *pes lupi* dicitur, ex λύκος lupus & πȣ̃ς pes. G. Gürtel-Kraut, Bär-Lapp.

LYCOPSIS, seu ANCHVSA, Gr. λύκοψις nomen accepit, ab hispida caulis, florum, foliorum, impexaque hirsutie, faciem lupinam imitata, ex λύκος lupus & ὄψις visus. Illud nomen anchusæ, & buglossæ imponitur.

LYGMVS, idem quod *lynx* & *singultus*.

LYMPHA, est humor limpidus, fluens in vasis arteriosis minoribus, ortis lateraliter ab arteriis maioribus sanguineis vel serosis, quæque vasa tandem desinunt in venas lymphaticas valuulosas, exonerantes sese, quæ ab inferioribus partibus veniunt, in ductum chyliferum, quæ a superioribus, in venam subclauiam. Differt a sero

ſanguinis, quod eſt minus pellucidum, flauius, & igne concreſcit vt oui albumen. G. Waſſer. Sumitur aliquando pro aqua illa, quæ ex puncturis neruorum aliisque vulneribus effluit. G. Glied-Waſſer.

LYMPHATICA VASA, vide *venæ lymphaticæ*.

LYNX, idem quod *ſingultus*.

LYNCIS LAPIS ſiue BELEMNITES, ἀπὸ τῦ βελέμνα cuſpide ſagittæ, cuius effigiem refert, ſeu *dactylus idæus*, a figura dactyli, & ida monte Cretæ inſulæ, vbi inuenitur. Teres eſt & pyramidalis, ſub variis coloribus repertus. Inueniuntur albi, nigri, cinerei, pellucidi, vini falerni inſtar. Et hic forſan eſt, quem veteres *lyncurium* appellarunt, quem & ſuccini ſpeciem fecerunt, ob colorem, quo ſuccinum refert, quemque ex vrina lyncis, ſimul ac ea excernitur, coagulari, nonnulli fabulantur. Verus hic lapis graue olet, & ne vſtus quidem odorem deponit. Reperiuntur multis in locis Germaniæ. In affectibus nephriticis præſcribitur. G. Luchs-Stein.

LYNGODES FEBRIS, eſt, quæ ſingultum habet comitem. A λύγξ ſingultus.

LYSIMACHIA, ſeu LYSIMACHIVM, & SALICARIA, eſt planta, quæ habet plures caules duos vel tres pedes altos, rectos, villoſos, nodoſos; ex ſingulis nodis erumpunt tria vel quatuor folia oblonga, acuta, ſalicis latifoliæ ſimilia, ſuperne atro virentia, inferne albicantia, & lanuginoſa ſaporis adſtringentis, flos monopetalus, roſaceus, in quinque lacinias diuiſus: poſt ſingulos flores piſtillum fit fructus ſeu teſta globoſa, quæ per maturitatem, apice dehiſcit, ſemen excutit: ſemina ſunt coriandri ſaporis adſtringentis: radix eſt repens, rubicunda: creſcit hæc planta in paludibus, & locis aquoſis: flos conuenit cum blattaria, ſed fructus in hac eſt bicapſularis, cum in lyſimachia ſit tantum vnicapſularis: appellata, vt ferunt, ab eius inuentore Lyſimacho: *Salicaria* vocatur quod inter ſalices naſcatur. Huius ſunt variæ ſpecies. G. Weyderich.

M.

M. simplex in præscribendis formulis positum immediate post alicuius herbæ nomen, denotat *manipulum*, scribitur sæpe tribus literis vt *man.* In fine formularum significat *misce.* M. S. denotat mixturam simplicem.

MACERATIO, est species infusionis, quando dura quædam corpora, in aqua, aliove liquore, mediante frigore aut calore infunduntur per magnum temporis spatium, vt partes emolliantur, & ab aqua penetrentur, cum illa misceantur, vel aptæ euadant miscelæ si decoquantur; omnia enim hoc modo magis aperiuntur. G. Das Einwässern.

MACHINA, est in medicina instrumentum aliquod cuius ope magnus motus in resistens parua vi potentiæ applicatæ potest excitari, vti scamnum, scala, ambe, &c. quibus membra luxata restitui solent, dum enim luxatio plerumque plurium hominum vi & opera indigeat in restitutione, ope artificiosarum machinarum, in hos vsus accommodatarum, chirurgus solus omnium aliorum viribus satisfacit. Gr. μηχανὴ, μηχάνημα. G. Eine Maschine, Werckzeug.

MACIS, quid sit, vide *moschata nux.* G. Muschat-Blum. *Macer veterum*, est ligni cuiusdam cortex lignosus, crassus, rubescens, ex Barbaria afferri solitus, gustu valde amarus & astringens, adeoque differt a maci, quamquam plerumque a multis iam sæculis confundantur. Macerem veterum, dysenteriæ inprimis proficuum, nuper reuocauit in hominum notitiam celeb. Dom. de *Jussieu*, botanicus Parisiensis.

MACROCEPHALOS, siue CAPITO, est is, qui magnum habet caput, ex μακρὸ magna, & κεφαλὴ caput, G. ein Groß-Kopff.

MACROCOSMVS, denotat mundum vniuersum, sicuti homo *microcosmus*, siue minor mundus in compara-

ratione, ex μακρὸς magnus, & κόσμ@ mundus. G. Die grosse Welt.

MACROPIPER, est piper longum, vide *piper*.

MACVLA HEPATICA, est macula fusci coloris, vel ex flauo nigricantis, lata palmi magnitudine, inguina imprimis & pecten ac dorsum occupans, imo totum pectus interdum obtegens, cum cutis quadam leui asperitate, quæ squammas aut furfures quasi emittit, quæ tamen non vno loco hærent, sed hinc inde disseminantur, & modo euanescunt, modo rursum emergunt. G. Leber-Flecken.

MACVLA MATRICALIS, *næuus*. Gr. κηλὶς σπίλωμα, σπίλ@, est macula, quæ cum fœtu nascitur, obfusci coloris, constanter locum suum occupans; quæ tamen indifferenter per totam cutim spargitur, vti est in facie, manibus, dorso &c. aliquando rei alicuius imaginem exprimens, vt muris, mori, suberis &c. G. Mutter-Maal, Mutter-Flecken.

MACVLA VOLATICA, est macula rubra, vel purpurea in cute hinc inde serpens, quæ si orificium aliquod, os puta, nares, oculos, aures, nates attingit, & eousque penetret, malum lethale fit, infantibus infestum. G. Rothe Flecken.

MADAROSIS, est capitis glabrities, siue capillorum defluuium, a μαδάω læuis & depilis sum. G. Das Ausfallen des Haars.

MAGDALEONES, sunt cylindraceæ emplastrorum vel aliarum rerum massæ, a μάσσω pinso. G. ein Stücke Pflaster.

MAGISTERIVM, puluerem designat proprie solutione ac præparatione paratum, improprie resinosam materiam simili modo productam, vtpote quæ verius extracti nomine donatur. Magisteria vt varia sunt, ita & varie parantur, semper materiæ siccæ, si fieri potest puluerisatæ, aut si necessarium, calcinatæ, affunditur liquor soluens, qui pro diuersitate eius diuersus est, acetum simplex aut destillatum, tum per se, tum acuatum per spiritum nitri, vitrioli, salis &c. Imo hæc sola in mineralibus & anima-

animalibus; lixiuium ex ſale tartari, & aqua paratum in vegetabilibus, ſpiritus vini in his ſulphureis, hoc eſt, oleoſa parte præditis, hæc tamen magis ad extracta ſpectant. Soluto affunditur liquor præcipitationem efficere valens, ex ſpecialibus cognoſcendus, fere ol- tart. per deliquium, vrina, aqua ſalſa, ſpirit. vitrioli, nitri &c. In mineralibus & animalibus, aqua communis, aut aluminoſa in vegetabilibus & ſecedet ad fundum vitri coagulum exſiccandum, & ſi neceſſitas vrgeat primum edulcorandum, aliquando igniendum. G. Meiſter-Pulver, ſehr zartes Pulver.

MAGISTRALIA MEDICAMENTA, ſunt, quæ a medicis ad varios ſcopos & vſus in officinis præſcribi ſolent, ex tempore miſcenda & componenda. Illis opponuntur *officinalia*, quæ in officinis ſemper parata habentur.

MAGMA, ſpiſſum vnguentum eſt; ſed dicuntur quoque fæces poſt ſuccorum expreſſionem, aut decoctionem, relictæ, a μάσσω pinſo, ſubigo.

MAGNA ARTERIA, idem quod *aorta*.

MAGNES, eſt lapis, polos mundi oſtendens, ferrum, chalybemque, arenam martialem, aliaque corpora, attrahens, præſertim ferreo circulo armatus, plerumque duobus locis polaribus maximarum virium gaudens. Reperitur circa ferri fodinas in diuerſis Germaniæ, Noruegiæ, Sueciæ, & Italiæ locis. Vegetior plerumque cæteris eſſe ſolet, qui ferri colorem ruffeſcentem habet. Immiſcetur quibusdam emplaſtris, vt ferrum ex vulneribus attrahatur, ſed fruſtra, cum magnes pulueriſatus, & præſertim vſtus, vires ſuas amittat. Sanguinem quoque ſiſtit. Gr. λίθος μαγνῆτις & ἡράκλειος, dicitur & Sideritis. G. Magnet-Stein.

MAIORANA, eſt planta, quæ habet plures paruos caules pedem circiter altos, lignoſos, ramoſos, tenues, parum villoſos, & rubicundos: folia ſibi inuicem oppoſita, obrotunda, minima, origanum vulgare referentia, ſed multo minora, mollia, albeſcentia, odoris aromatici pe-

netrantis & grati, ſaporis parum acris & amari: flores in ſummitate caulium creſcentes, congeſti in ſpicas, aut capitula rotunda, denſa, breuiora origano, conflata ex quaterno foliorum ſquammatim ſibi mutuo incumbentium ordine, galea erecta, bifida: flori ſuccedunt ſemina obrotunda, odorata, minima, amara, coloris rufi: radix minima. Gr. σάμψυχος vel ἀμάρακος. G. Majoran, Maſeran.

MALA, ſeu GENA, eſt illa pars faciei, quæ eſt infra oculos & ſupra maxillam inferiorem; ſic dicta ob protuberantiam. G. Wangen, Backen.

MALABATRVM, ab *Acoſta* delineatum, cinamomi ramus cum baccis & foliis eſſe videtur. Scriptores tamen non conueniunt. *Dioſcorides* folia hæc in aquoſis creſcere locis aquisque innatare ſcribit, vt lens paluſtris. *Garcias ab Orto* vt & alii ſcriptores eſſe folia arboris aiunt, inuenirique copioſe in India ac maxime in Cambaia, procul ab aquis. Vtrum ergo *Malabatrum* hodiernum ac veterum idem ſit, id eſt de quo ambigitur: conſultius eſt credere nomen hiſce foliis inditum a regione *Malabra*. Ob folium quod habet magnum, per excellentiam quoque *folium* dictum. Indi *Tamalapatra* appellant. G. Indianiſch Blat.

MALA INSANA, Neapolitanis *melanzana*, ab aliis *amoris poma*, dicta ſunt, non quod lethalia ſint, ſed quod difficulter concoquantur. *Amoris* autem *poma* quod propter elegantiam & pulchritudinem digna ſint, quæ amentur. G. Gold-Apfel, Doll-Apfel.

MALACHE, Gr. μαλάχη, malua, a μαλάσσω mollio.

MALACHITES, eſt lapis, iaſpidis ſpecies, non tranſlucens, maluæ vireſcentis colore, vocatur quoque *Molochites*, in febribus calidis olim laudatus.

MALACIA, eſt fames deprauata, qua vſu humano aliena appetuntur: item corporis mollities, a μαλάσσω mollio. G. Luſt zu unnützen Sachen, unordentlicher Appetit.

MALACTICA, ſiue EMOLLIENTIA, ſunt, quæ mediocri

diocri ſua calefaciendi & humectandi facultate, partes inter ſe firmius cohærentes, diſſoluendo, & nonnulla diſſipando, molles reddunt. *Malagma* idem maioribus ſonat, quod *cataplaſma*, a μαλάσσω emollio. G. Linderndе Artzeney, erweichende Mittel.

MALAGMA, idem quod *malacticum*.

MALAXATIO, eſt, quando maſſæ quædam pilularum, aut emplaſtrorum in maſſam cum aliis rebus ſubiguntur, ſiue id manu fiat, ſiue pila, vel ſimili inſtrumento. G. Knäten.

MALICORIVM, quaſi corium mali, eſt mali punici putamen.

MALIGNVS MORBVS, eſt qui ſæuit vehementius, aut perſeuerat diutius, quam indoles eius præ ſe ferre prima fronte videtur, & medicinæ non auſcultans, mortem ſæpe inducit, vt febris peſtilens, vlcus cacoethes &c. G. Böſe, gefährliche Kranckheit.

MALLEVS, eſt ex oſſiculis illis quatuor in aure contentis vnum, a figura ita dictum, quod craſſius ſit altera ſui extremitate, quæ caput dicitur, & tenuius altera, quæ manubrium appellatur; hoc oſſiculum membranæ tympani a parte poſteriori, tympani cauum ſpectante, applicatur, habet caput ſuperficiem ex vna parte hæmiſphæricam, ex altera parte inæqualem, duabus protuberantibus eminentiis cum cauitate intermedia donatam, pro articulatione cum incude; quod locatur in foueola quadam, in parte anteriori, ſuperiori, & media, tympani exſculpta, absque vlla tamen cum eadem connexione, quo efficitur, vt penitus liberum & mobile ſit hoc capitulum; manubrio ſuo longiori, tenuiori, incuruo, ſecundum membranæ tympani interiora protenditur, vltra eius medium vel centrum recta deſcendit, ei interim firmiter accreſcit, præſertim extrema manubrii parte, vbi illud paulo planius eſt, ſic dictam membranam introrſum trahit, atque efficit, vt tenſa admodum, interim intus verſus tympanum conice gibba, extus vero verſus meatum auditorium concaua ſit. Habet præter-

ea manubrium duas apophyses, quarum vna possidet processum breuiorem, crassiorem, acuminatum, tympani membranæ parti superiori anteriori quodammodo infixum, eamque versus meatum auditorium aliquantum eleuantem: alter vero processus longissimus, gracilissimus, tenerrimus, incuruus, flexilis, elasticus, fragilis, a plurimis neglectus & præteruisus, a *Cæcilio Folio* primum inuentus, & postea a *Th. Bartholino*, & *I. I. Rau* animaduersus, locatur in sulco quodam ad finem meatus auditorii ossei in hunc finem excauato. G. Der Hammer.

MALLEOLVS, siue MALLEVS, Gr. σφυρὰ, σφυρὸν, πέζα est duplex, *externus*, qui est inferior in pede ossis fibulæ processus, vel *internus*, estque processus inferior ossis tibiæ. G. Die Knorren, Knöchel. In vegetabilibus est nouellus palmes innatus prioris anni flagello.

MALVM MORTVVM, est scabiei genus, dictum quod corpus nigrum & quasi mortificatum appareat; quod est scabies cum liuore & nigredine, ac pustulis crustosis, nigris & fœdis, sine sanie & sensu ac dolore, in coxis & tibiis præsertim sæuiens.

MALVA, est planta, quæ plures habet caules longos, satis crassos rotundos, medullosos, villosos, ramosos, aliquando rubicundos, repentes: folia sunt rotunda; aliquantum incisa, villosa, mollia, coloris ex viridi fusci, in margine dentata, caulibus adhærentia: flos est monopetalus, campaniformis, patens & multifidus, ex cuius fundo emergit tubus pyramidatus, staminibus plerumque onustus: ex calice vero exsurgit pistillum, infimæ floris parti adinstar claui infixum, quod deinde abit in fructum planum orbiculatum quandoque acuminatum, calice vt plurimum inuolutum, e plurimis capsulis constantem axi ita circumhærentibus, vt singulæ eius striæ capsulam suam quasi articulatione quadam excipiant, semine fœtam, non raro reniformi: radix simplex, longa, exigua, alba, saporis dulcis & viscosi: Gr. μαλάχη, ab emollienda aluo nomen traxit: μαλάττειν enim mollire significat. Quin etiam sic Latinis, Varro *Maluam* quasi *Moluam*,

quod

quod aluum molliat, dictam esse contendit. G. Pappeln, Käß-Pappeln, Hasen-Pappeln.

MALVAVISCVM, vide *althæa*.

MALVS, arbor est notissima, variæ magnitudinis. Flos est rosaceus, pentapetalus, ouario intra coronam innatus, habet petala nata ex interstitiis segmentorum, & stamina multa orta ex calicis interno ambitu: ouario aucto, petalis excussis, elapsis staminibus marcescunt quinque tubæ longæ ouarii centro emissæ; contrahitur calix fitque fructus pomum vmbilicatum, quinqueloculare, carnosum. Gr. μῆλον. G. Apfel-Baum.

MAMMÆ, MAMMILLA, VBER, grammaticorum senatus curiosior *vbera*, interiora; *mammas* ipsas eminentias dici voluit, μαζὸς, μαστὸς, τιτθὸς, τιτθίον, μῆλον, ob mali in rotunditate similitudinem. Est corpus globosum, album & molle, vtrinque musculo pectorali anterius in pectore incumbens, intus ex glandulis conglomeratis constructum, quo mediante lac a sanguine arterioso segregatur, in ductus aliquos maiores colligitur, & ex his per tubulos minimos papillam transeuntes foras in vsum fœtus conuehitur. G. Die Brust.

MAMMIFORMES PROCESSVS, sunt duæ ossium temporalium apophyses. G. Brustgleicher Fortsatz.

MAMMILLA, idem quod *mamma*.

MANDIBVLA, MAXILLA, Gr. σιαγὼν, γένυς, γένειον, γνάθος. Estque superior vel inferior, *superior*, e tredecim componitur ossibus, vtrimque sex, cum vno impari, quorum nomina anatomici indicant. *Inferior* vigente ætate in os vnicum coalescit, duritie, crassitudine adeoque robore insigne, habet processus duos, acutum vnum qui *corone*: tum retusum alterum, qui in capituli formam collectus *condylus* appellatur. Foramina interna possidet duo, totidemque externa neruis egressum concedentia; inferiores dentes cauernulis excipit, & ossis iugalis ac temporalis processui articulatur. G. Der Kinbacken.

MANDIBVLARES MVSCVLI, idem quod *maſſeteres*.

MANDRAGORA, planta eſt, quæ habet folia immediate ex radice erumpentia, longa, in medio ampla, polita, coloris viridis ſubfuſci, odoris ingrati: flores ſunt monopetali multifidi, campaniformes: poſt florem ſequitur fructus mollis, globoſus carnoſus, continens ſemina compreſſa, vt plurimum reniformia: radix eſt longa, craſſa, bifida, externe cinerea, ferruginea, interne pallida, odore ingrato, & viroſo; caput feriente & narcotico: radix fere hominem refert, inferne duo crura habet, & ſi ſuperne leuiter vulneretur ab vtroque latere, tum excreſcunt quaſi brachia, & tum ſuperne facile in caput formari poteſt, vnde dicunt autores eſſe hominem ſubterraneum, ob quam cauſam vocarunt quidam anthropomorphon, ἄνθρωπος homo, & μορφὴ figura, quaſi figura hominis: Gr. κιρκαία, Pythagoræ ἀνθρωπόμορφος, Latinis *canina* aut *terreſtris malus*. Qui *circæam* vocarunt, nomen illi a Circe fecerunt, quoniam creditur radix eius ad amatoria conducere. Agyrtæ & impoſtores illi circumforanei radices humana effigie inſignitas circumferunt, quas mandragoras eſſe teſtantur, cum tamen conſtet eas eſſe fictitias, & manu factas. Mas vocatur μώριον, & candida eſt. Fœmina nigra. Nonnulli *Dudaim* appellant. G. Alraun. Apud medicos vſus fere obſoleuit: ſuperſtitioſa plebs multum de ea fabulatur.

MANDVCATORII MVSCVLI, idem quod *maſſeteres*.

MANIA, eſt imaginationis & iudicii deprauatio, cum excandeſcentia ſine febri & timore: itaque nihil aliud eſt quam maior ac inordinatus ſpirituum animalium impetus, qui ab anima refrænari non poſſunt, quod non abſurde liquet ex fortitudine, quam furioſi habent, quæ quidem, deficientibus ſpiritibus, eſſe non poſſet, a μαίνομαι furo, inſanio; dicitur & *rabies*, *furor*. Gr. μανία, μανικὴ ἔκστασις, λύσσημα. G. Tob-Sucht, wütende Unſinnigkeiten.

MANICA HIPPOCRATIS, est sacculus laneus, figura pyramidali, quo vina aromatica & medicamentosa aliique liquores percolantur. G. Spitziger Filtrir-Beutel. Filtz-Beutel.

MANIODES, est delirium maniæ simile, a μανία furor, & εἶδος forma.

MANIPVLVS, est mensura sicca medicis in præscribendis formulis familiaris; est enim determinata quantitas, quantum sc. vnica manu comprehendi potest. *Manipulus Celso*, quod *Scribonio Largo*, fasciculus. Sed aliqui valde hæc discrepare volunt, & fasciculum dicunt, quantum plicatis brachiis capi potest. Notatur vulgo signo M. vel Man. G. Eine Hand voll.

MANNA, dicitur esse ros pinguis arboribus adhærens: qui error forte inde venit, quia in sacris dicitur manna roris in modum decidisse. Manna hodierna est succus concretus ex foliis quarundam arborum, vt fraxini & orni, productus: Obseruat *Donatus Anton. ab Altomari*, qui librum de manna reliquit, quod meridie tantum, ac calidissimis diei horis manna exsudet ex foliis; maiori enim caloris gradu opus est; vt succus ad folia perueniat, & extra vasa sua deferatur: Cælo sicco & mense Iulio in regno Neapolitano & Sicilia sponte fluit liquoris limpidi instar & sensim concrescit; postridie cultri ope eam colligunt, ne a pluuiis & cælo vdo liquescant, & in vasis vitreis condunt, ac deinde soli exponunt in chartis nitidis, donec manibus non adhæreat, aliter enim liquesceret & candorem amitteret. Manna spontanea a die 21 Iulii ad finem vsque Iulii effluit, nisi adueniant pluuiæ. Iulio desinente rustici corticem fraxinorum incidunt ad materiem vsque, tunc a meridie ad sextam fluit idem liquor, & in grumos crassiores cogitur, caloris paulo intensioris ope. Manna alia granata dicitur, quod minoribus constet granis, alia mastichina, quæ mastiches prope granis est æqualis. Venit ex Calabria, imo ex India orientali, Syria, Persia, Goa, ex Ormuz, Ceilon &c. Dicitur etiam *mel aereum*, seu *aeromeli*;

meli; *tereniabin*, *drosomeli* &c. Leuiter aluum morantem incitat, sapor est dulcis instar mellis; color debet esse albus, non fuscus aut rufus. G. Manne.

MANNA CHYMICORVM, vt mercurii, est destillatum quoddam ex præcipitato albo, niui albissimæ simile; vocatur & *aquila cælestis*.

MANNA THVRIS, vide *thus*.

MANSORII MVSCVLI, idem quod *masseteres*.

MANVS, in genere sumitur pro ea parte a summo humero ad digitorum extremitates. Sed stricte diuiditur in *brachiale* vel *carpum*, in *postbrachiale* & *digitos*. Interna postbrachialis pars *vola* seu *palma*, verum exterior dicitur *dorsum*. Gr. χεὶρ. G. eine Hand.

MANVS CHRISTI, est saccharum perlatum, sic dicitur quod cardiacis, quibus vtuntur morte proximi, additur, quia Christi manus tunc necessaria est, siue in vita futura siue in morte. G. Perlen-Zucker.

MARASMODES, est febris, quæ lento gradu tabem accersit, ex μαρασμὸς tabes, & εἶδος forma. G. Dürre, wann man am Leibe abnimmt.

MARASMVS, est summus tabis seu atrophiæ gradus; oculi ægrorum hoc malo laborantium sunt concaui, collapsa tempora, nares acutæ, prominentia mala, costæ protuberantes, scapulæ instar alarum & clauiculæ instar arcus eminent: exerit se spina dorsi, collabitur venter, clunes pendent, aut consumuntur, manus aridæ sunt incuruatis vnguibus, cadunt pili, atque tota cutis euadit flaccida, arida, fusca, & in rugas contrahitur, venis interdum conspicuis & eminentibus, corpusque vniuersum aliquando pellucidum & transparens conspicitur. Vrget plerumque inexplebilis sitis, fames perit, respiratio existit summe difficilis, tandem alui fluor, & mors insequitur. huic morbo senes non raro obnoxii sunt, a μαραίνω marcesco. G. Verfallen, mager werden, schwinden.

MARCASITA, siue BISMVTHVM, est substantia, colore plumbi & stanni intermedia, vtroque durior, stibio similis,

ſimilis, fragilis & ſciſſilis, fractum ſplendens & ſtrias latas habens, ante ignitionem liqueſcens, tinniens, manus inficiens, reperitur in propriis, vel in argenti fodinis; & albo nitore argentum æmulatur, ſulphuris præſentis notas gerit, acidique actione bituminoſa dimittit, metalla volatilia, atque friabilia admiſtu ſuo reddit, eſt autem ſui generis metallum, & veteribus ignotum, quia in Miſnia ſolum reperitur: eſt autem alia eius ſpecies, flauedinis alicuius particeps, quæ marcaſita aurea dicitur. Gold-Kieß: prima autem vocatur G. Wißmuth, Marcaſit.

MARCOR, idem quod *maraſmus.*

MARGA eſt pinguis quædam materia, & quaſi medulloſa, in nonnullis ſaxis contenta, variorum colorum, ideoque *medulla ſaxorum* vocatur; viribus cum terreſtribus reliquis conuenit. G. Stein-Marck.

MARGARITÆ, *perlæ* dictæ & *vniones* ſi magnæ ſint. Sunt lapides rotundi, in conchis nonnullis ex perittomate eodem quo teſtæ generantur, producti: imo & in ipſis animalculis, quæ conchas inhabitant, vti in oſtreis Anglicis, & muſculis noſtratibus, ſæpe inueniuntur. Duplices cenſentur, *orientales* nempe & *occidentales.* Illæ ſplendidiores ſunt, adeoque cæteris præferuntur & præſertim Perſicæ. Hæ lacteſcunt, minusque ſunt ſplendidæ. Inueniuntur etiam in multis Europæ locis, vti in Scotia, Sileſia, Bohemia, Friſia, locisque maritimis aliis, ſed vilioris ſunt notæ. Maiores cenſentur minoribus maturiores & præſtantiores. In medicina dicuntur cor roborare: ſed præcipuæ margaritarum vires conſiſtunt in temperando acido. Gr. μαργαρίτης. G. Perlen.

MARISCA, idem quod *ficus.*

MARMARYGÆ, ſunt oculorum fulgores & corruſcationes. G. Feuer das aus den Augen ſpringt.

MARMELATA, & MARMELADA, eſt ſuccus cydoneorum in gelatinam craſſiuſculam cum ſaccharo condenſatus: eaque tum ſimplex eſt, tum aromatiſata, idque pro vſu medico aut domeſtico. Venit a voce Luſitani-

ſitanica & Hiſpanica: *Marmelos* enim & *Marmellos*, illis malum cydonium eſt. G. Quitten-Latwerg, Marmelat.

MARMOR, lapis eſt, inſigniter durus ac ad ſplendorem accipiendum, ſi poliatur, ita aptus, vt ſtatuæ vel columnæ egregie nitentes inde ſculpi poſſint. Genera multa ſunt, cum nec certa illis figura, nec color certus ſit. Alia ſunt *alba*, vti *alabaſtrites*; alia *rubra*; alia *nigra*, vt *Lydius lapis*; alia *variis coloribus*, vti *porphyrites*, *ophites* &c. Gr. μάρμαρος. G. Marmel-Stein.

MARMORARIA, ſed corrupte *Mamolaria*, eſt acanthus ſeu branca vrſina, ſic olim Romanis dicta, quod eius folia columnarum maxime Corinthiarum capitulis inſculpebantur, quarum identidem tam ſcapi quam vertices marmore ſplendebant.

MARMORATA AVRIVM, vide *cerumina*. G. Ohren-Schmaltz.

MARRVBIVM, ſiue praſſium eſt planta, quæ habet caulem lanuginoſum, quadratum, ramoſum, excauatum: folia obrotunda, ſibi inuicem oppoſita, rugoſa, craſſa, neruoſa, in margine inciſa, lanuginoſa, villoſa, albeſcentia, odora, ſaporis acris & amari: flores ſunt minimi, albi, in verticillis denſis diſtincti, circa caules nudi, labio ſuperiori elato, & velut in cornua fiſſo, inferiori tripartito, media portione plerumque bifida: ſemina oblonga: radix fibroſa, nigra, odoris aromatici, penetrantis, & grati: creſcit hæc planta in locis incultis. G. Weiſſer Andorn.

MARRVBIVM NIGRVM, vide *ballote*.

MARS, belli deus, ſed a chymicis ſumitur pro ferro aut chalybe. Vnde *martialia* dicuntur medicamenta, quæ ex marte parantur. G. Eiſen, Stahl.

MARSVPIALIS MVSCVLVS, ſiue BVRSALIS & OBTVRATOR INTERNVS, habet foramen, vti & externus, inter pubis & iſchium os, dictorum oſſium circuitui extremo lateri affixus, transuerſim atque exterius, maiori infigitur femoris proceſſui. Interim carnoſum

veluti

veluti marsupium constituit; femur mouet. G. Der Taschen-gleiche Muscul.

MARTAGON, est lilium purpureo croceum: est & vox chymica, obscuræ significationis. *Martagon*, est origine Gallica, & forte ex Turcia translata. G. Türckischer Bund.

MARTIALIS, vide *mars*.

MARTIATVM VNGVENTVM, est duplex *maius* vel *minus*. Sed minus maiori præstat, ex variis herbis aromaticis, oleis, cera, adipibus, gummis &c. componitur aduersus neruorum & tendinum mala, nomen a Martiato medico inuenit.

MARTIVS PANIS, vel PASTA REGIA, fit ex amygdalis excorticatis, instar pulmenti crassioris cum aqua rosarum contusis, & sacchara ana, vel amygdalarum partibus duabus, sacchari parte vna, tum supra ignem in aheno diligenter agita, vsque dum superflua humiditas euaporauit, depseque simul in massam manui non adhærentem, ex qua deinde lautia præparantur. G. Marcipan.

MARVM, planta est exotica, maioranæ figuræ & viribus similis; adeo vt pro vna eademque herba a nonnullis habeatur. Ex Syria ad nos defertur.

MAS, quid sit, omnibus notum; sed in republica medica instrumentum oblongum est, & acuminatum, quod modiolo siue trepano inditur, vt trepanum in initio firmiter stare possit, vide *modiolus*.

MASLACH, compositio Turcis est ex opio præparata, cuius dosis est drachma, imo ad tres quandoque innoxie deuorant, præsertim si veneris aut martis prælium sint inituri. Vocatur & *Ansion* vel *Amphion*.

MASSA, nominatur sæpe omnis sanguis, in toto corpore simul sumptus. Sic & *massa* dicitur omnis compositio ex pulueribus aliisque rebus siccis cum fluidis in vnam substantiam redactis, vti sunt massæ pilularum, massæ emplastrorum &c. Sic & pro *massa* habetur carnis quædam excrescentia. G. ein Teig.

MASSE-

MASSETERES, MANSORII, seu MANDVCATORII & MANDIBVLARES, sunt musculi maxillæ inferioris, a maxillæ superioris osse primo & osse iugali producti, maxillæ inferioris margini inferiori, exteriori per spatium quatuor fere digitorum inseruntur; maxillam inferiorem fortiter adducunt ad superiorem, atque eam dextrorsum, læuorsum & antrorsum ob fibrarum diuersitatem, commouere possunt, a μασσάομαι manduco. G. Der Kinbacken-Muscul.

MASTICATIO, & MANDVCATIO, est actio, quæ maxillam inferiorem versus superiorem adducendo, varie declinando, interceptos cibos dentibus comminuit, & saliuæ in ore admiscet. G. Das Kåuen.

MASTICATORIVM, est medicamentum quod ore detentum, sæpius masticatum, saliuam prolicit, ex *pyrethro, sale, mastiche &c.* præparatum. G. Eine Artzney die man kauet.

MASTICHE, barbare *Mastix*, est gummi, resina aut lachryma ex lentisco arbore exsudans, venit ex Chio, Syria, Candia, Prouincia, Hispania, &c. ex albo citrina est, pellucida, granulata, bene odorata, friabilis &c. G. Mastix.

MASTOIDEI, rectius MASTOIDES, sunt processus mammiformes, qui a latiore basi in obtusum verticem protenduntur, & vaccinum vber figuræ similitudine exprimunt, ossibus temporum accreti, siti ad latus & infra meatum auditorium: Item sic vocantur *musculi capitis flexorii*, qui a sterno & clauicula orti, in mammiformem processum terminantur, ex μαστὸς mamma, & εἶδος forma. Vide *mammiformes processus.*

MASTOS, idem quod *mamma.*

MATER DVRA, est membrana, quæ cranio intus in quibusdam locis firmiter adhæret, cerebrumque & cerebellum mediate obducit; quatuor habet sinus, qui vicem venarum sustinent, & inter cerebrum & cerebellum simul conueniunt, quæ coniunctio ab *Herophilo, torcular* vocatur. Denominatio matrum venit ab Arabi-

bus:

bus: Græcis vocantur μήνιγγες; meninges. G. Das dicke Hirn-Häutlein.

MATER PERLARVM, MACRA PERLARVM, seu MARGARITARVM, sunt conchæ & testæ, quæ intus splendore margaritarum nitent, vbi præsertim sunt ex genere nautilorum, vnde & nomen diductum. G. Perlen-Mutter.

MATERSYLVA, est caprifolium, forte ita vocatur, quod in syluis, quasi mater, priores partes habet. Vide *caprifolium*.

MATER TENVIS, est membrana quæ cerebrum & cerebellum immediate inuestit sub dura matre, omnesque gyros & anfractus illius intrat, vasculis sanguineis quam vberrime perfusa; neruis ex cranio egredientibus tunicam concedens. G. Das dünne Hirn-Häutlein.

MATRACIVM, est sacculus cui inest tartarus calcinatus, vel simile quid, vt in cella humida, in liquoris formam, resoluatur: porro dicitur & vitrum tenue & purum, vrinis inspiciendis accommodatum, habetque formam fere rotundam, cum collo satis spatioso. G. Ein Harn Glas.

MATRICALIA, sunt, quæ matricis morbis destinantur medicamenta.

MATRICARIA, planta officinalis, chamæmeli species, habens plures caules, satis crassos, rigidos, firmos, cannulatos, medulla alba, fungosa, repletos, in plures ramos diuisos, folia sunt satis lata, in segmenta diuisa, ad vnam costam coniugatim posita: flores habent calicem squammosum, subrotundum, suntque in vmbellam congesti; sed plerumque laxiores: semina oblonga, saporis ingrati, amari, & odoris fortis. Gr. παρθένιον; ita dicitur, quod matrici prosit. G. Mutter-Kraut.

MATRIX, seu VTERVS. Inter vegetabilia denotat medullam siue cor alicuius plantæ.

MATRONALIS FLOS, seu VIOLA, *viola Damascena*, dicitur quod odoris gratia a matronis atque virginibus coli soleat, iisque in deliciis sit. G. Damast-Blum.

MAZA, eſt ſpecies panis apud veteres, quæ tempore *Hippocratis* & *Galeni* coquebatur: conſtabat maxima ex parte ex farina hordei toſta, oleo & melle; ſed poſterioribus temporibus, compoſitio ex amygdalis & ſaccharo, facta fuit, & *mazæ* ſeu *mazæ panes* & *Gallis macrons* & *macarons* dicitur. Apollodorus apud Athen. a μασᾶσθαι manducare, comedere, deriuari ſcribit: ipſe vero Athenæus a μάττω pinſo deriuat, quem & Euſtathius ſequitur.

MATVRANTIA, ſunt medicamenta, quæ partes ſuppurandas ſua actione ſic ſoluunt, vt omnes ſuppuratæ coeant in vnum locum nullis diſtinctum cellulis, & ex quo apertura facta omne ſuppuratum vna vice expelli posſit. G. Zeitigende Mittel.

MATVRATIO, Gr. πέπανσις, chirurgica vox eſt, & dicitur de tumoribus in pus vergentibus, item de variolis. Chymicis quædam exaltatio eſt rerum crudarum in maturiorem & gratiorem ſtatum; eſtque *digeſtio, circulatio, fermentatio, proiectio.* G. Die Reiffung.

MAXILLA, vide *mandibula.*

MEATVS, Gr. πόρος, eſt vas, vt vena, arteria, vaſa lymphatica, ductus chyliferi &c. per quod aliquid tranſit; alii ſunt recti, alii ramoſi, alii tortuoſi &c. G. ein Gang.

MEATVS AVDITORIVS, canalis eſt, conchæ continuatus, ab eius cartilagine continuata, anguſtata, originem ducens, ſic externo ſui extremo ab auricula principium ſumens, porro temporalis oſſis parti petroſæ inſculptus, ſic dictum os perforans, oblique ad anteriora verſus faciem excurrens, longus, anguſtus, non rotundus, ſed quodammoda depreſſus, in initio paululum aſcendens, mox incuruatus iterum circulari ſectione, deſcendens deorſum, iterum adſcendens, demum vltimo, maxime parte ſua inferiori, ad extremam tympani membranam, qua terminatur, deſcendens, a qua aliqua ſectione clauditur ſic, vt faciat cum hac obtuſum angulum parte

parte ſuperiori, & poſteriori; acutum vero anteriori & inferiori; ſic ſerpentino inceſſu progreditur, & figuram habet tubuloſam, cylindro-ellipticam, tortuoſam, conſtat hic meatus partim cartilagine conchæ elaſtica, continuata, partim oſſe petroſo, protuberantiis quibusdam cartilaginem excipientibus, vt & ligamento validiſſimo ab extremitate conchæ prouenientе. Hic ductus vere ſoniferus eſt, dum ſonum verſus interiora defert; dum radios ſonoros, ab auricula receptos, impulſos, recipit, retinet, redire & iterum ad exteriora egredi, impedit; reflectit, & quidem creberrime, & efficit, vt omnes in medium ſui finis currant, hoc eſt in membranæ tympani centrum, incurrant, dum interim huius canalis obliquitas & tortuoſitas eius longitudinem, ſuperficiemque augent; loca reflectionum, ipſasque reflexiones multiplicant, & ſimul impediunt corpuſculorum heterogeneorum facilem ingreſſum, & tranſitum ad interiora. G. Der Gang des Ohrs.

MEATVS VRINARIVS, vide *vrethra*.

MECHOACANNA eſt radix purgans alba, Bryoniæ inſtar, ex Hiſpania noua. Duplex habetur ratione loci. Prima ex Mechoaca inſula (vnde nomen) affertur, altera vero ex continente, circa Nicaragua nata, quæ priore longe præſtantior eſt. Inter conuoluuli ſpecies numeratur. Folia habet magna obſcure virentia & lata, & in acutum deſinentia. Vocatur & Mechocanna Peruuiana, Rhabarbarum album. G. Weiſſe Rhabarber.

MECON, Latine *papauer*. Gr. μήκων.

MECONIVM, eſt opium ſiue condenſatus papaueris ſuccus. *Item* excrementa fœtus, poſt partum inteſtinis adhuc inhærentia, a papaueris ſucci nigredine ſic dicta, a μήκων papauer.

MECONOLOGIA, eſt opii deſcriptio, ex μήκων papauer. & λέγω dico.

MEDIANA VENA, eſt illa ſita in cubiti flexura inter cephalicam & baſilicam media: ea tumefacta a perito chirurgo tuto ſatis pertunditur, ſed imperito non ſine

periculo læſuræ tendinis ſubiacentis, vnde conuulſiones, gangrænæ &c. procurantur. G. Die Median-Ader.

MEDIASTINVM, eſt ſepimentum membranoſum, thoracem & pulmones bifariam diuidens, eſtque ipſum duplex, dum pleura cingens thoracem ab vtraque parte in medio aſſurgit, hocque ſepimentum conſtituit, hinc anterius ſternum attingit, poſterius dorſi vertebras. G. Das Bruſt-Fell, Mittel-Fell.

MEDICA, eſt trifolii ſpecies, ſic dicta quod in Media plurimum creſcat, vnde nobis primum aduecta: quæ ex vnica ſemente durat annos decem. G. Schnecken-Klee.

MEDICAMENTVM, eſt auxilium conueniens, quo cum alteratione morbi impugnantur, eo fine, vt ſanitas in integrum reſtituatur manente vita: vel quicquid corporis affectum depellit. Eſtque vel *actuale*, quod primo contactu corpus noſtrum ea, qua præditum eſt, qualitate, afficit: vt ferrum candens, aqua frigida. Vel *potentiale*, cuius vis non primo contactu, ſed tum demum ſeſe exerit, cum illa ex aliqua in corpore mora, in medicamento excitatur, vt piper, raphanus, ſalia acria &c. deinde medicamentum dicitur vel primis vel ſecundis, vel tertiis facultatibus eſſe præditum. Eæque omnes a temperamento & varia particularum in corpore noſtro actione innoteſcunt. *Medicamentum* eſt triplex *chirurgia*, *pharmacia* & *victus ratio*. Vocatur etiam medicamen, ἴαμα, φάρμακον, λυτήριον, remedium, iuuans, & indicatum. G. Mittel, Geneß-Mittel, Artzney.

MEDICINA, eſt ars medendi, ſiue qua per conuenientia remedia, quantum poſſibile eſt, introducatur ſanitas amiſſa, conſeruetur præſens in corpore humano: a *Galeno* definitur a fine, quod ſit *ars præſentis ſanitatis conſeruatrix, & labefactatæ inſtauratrix*, & libro introductorio, *ſcientia ſanitatis protectrix, & morborum expultrix*, ab *Herophilo* autem ex ſubiectis, *ſcientia ſalubrium, inſalubrium & neutrorum. Medendi methodus*,

thodus, a *Syluio de le Boe* ſic definitur, *ars inueniendi & rite vſurpandi remedia reparandæ ac reſtituendæ valetudini amiſſæ maxime conuenientia.* Medicina a *Sennerto* aliisque recte in quinque partes diuiditur; in *phyſiologiam*, nempe in qua agitur de conſtitutione humana quatenus ſana; ad hanc etiam pertinet *anatomia*. 2. *Pathologiam*, in qua agitur de morboſa corporis noſtri conſtitutione. 3. *Semeioticam*, de ſignis ſanitatis & morborum. 4. *Hygieinen*, illa de regimine ſanitatis conſeruandæ leges pronunciat. 5. Et *therapeuticam*, quæ docet *diætam*, *chirurgiam*, & *pharmaciam*. Prima & generalis medicinæ diuiſio bimembris tantum eſt, & vna medicinæ partem *theoreticam* conſtituit, altera vero *practicam*. Medicinæ ſubiectum eſt corpus humanum quatenus ſanabile: ſcopus ſeu *finis* eſt *ſanitas*. *Hippocrates* vocat eam *artem longam* cum dicit, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, e contrario *Paracelſus* eam ponit *breuem*: reuera tamen ars magna & longa eſt, ita vt exclamare cogamur, *quantum eſt quod neſcimus*. G. Artzeney Kunſt.

MEDICVS, eſt vir artis medicæ gnarus, eamque apud clinicos exercens: ſi autem rationem experientiæ obſeruatisque aliorum adiungit, dogmaticus vocatur; ſi ſolam conſulit experientiam & a ſimilitudine concludit, dicitur empiricus. Gr. Ἰατρὸς, ab ἰάομαι medeor. Vulgo vocatur *doctor* ob promotionem ſuam, qua poteſtatem alios docendi accepit. G. ein Artzt.

MEDIMNVS, eſt menſura aridorum Attica, continet chœnicas quadraginta & octo, ſiue centum & octo libras menſurales, ſeu modios ſex, non medicos, ſed georgicos, eius nota fuit μ & in ſummitate ε.

MEDITVLLIVM, eſt ſpongioſum illud inter duas cranii laminas, vide *Diploe*.

MEDIVS VENTER, idem quod *thorax*.

MEDVLLA, inter mineralia partem molliuſculam denotat, quæ in ſaxis nonnunquam reperitur. G. Steinmarck. Inter vegetabilia, eſt media cuiuslibet caulis,

seminis, fructus pars mollior ac præstantior, quam & cor & matricem appellant. Quoad animalia, medulla est pars mollior, & pinguior, quæ in ossium cauitatibus continetur, siue oleum blandissimum, suauissimum, & subtilissimum, quod in toto sanguine est. G. Das Marck.

MEDVLLA CEREBRI, est substantia alba & mollis, ex infinitis neruorum filamentis, singulis ab inuicem separatis composita, exterius corticali substantia obducitur; quæ magis cinerea est, intus corpus callosum constituit: in ea fit spirituum animalium distributio, & imaginatio. *Malpighius* eam ex innumeris filamentis constare affirmat: nam nerui exinde oriuntur. G. Das Marck im Hirn.

MEDVLLA OBLONGATA, est initium spinalis medullæ, a qua nerui intra cranium originem sumunt, quæ per foramen occipitis & vertebrarum vsque ad os sacrum descendit, ex suis lateribus decem neruorum paria ad thoracem, abdomen & artus emittit, etiam sensorium commune πρῶτον αἰσθητήριον appellatur, quia vbi neruorum origo, ibi est sensuum externorum receptio communis. G. Das lange Marck.

MEDVLLA OSSIVM, est substantia pinguis, in ossium cauitatibus, porositatibusue ab arteriis deposita. Medulla hæc membranulis & cellulis continetur, & omni prorsus sensu caret; in fistulis maioribus rubicunda est, in minoribus alba, in ossibus spongiosis mollis & succulenta. Gr. μυελός. G. Das Marck in Beinen.

MEDVLLA SPINALIS siue DORSALIS, est cauda cerebri. μυελὸς νωτιαῖος, est illa pars, quæ per annulos vertebrales descendit & in os sacrum terminatur, habet etiam substantiam eandem & vsum cum cerebro; neruorum coagmentatio est, quorum etiam vsum possidet; superius bifida conspicitur: hinc si alterutra obstruatur, *hemiplegia* siue paralysis vnius lateris oritur, vtrimque triginta neruorum paria ad artus, ventres, cæterasque corporis partes emittit. si conuenienti liquore diligenter

ter lauetur, in plurimas fibrillas dispescitur. G. Das Marck im Rück-Grad.

MEL, Gr. μέλι, est substantia liquida crassiuscula ex albo flauescens, nata in variis vegetabilium floribus, & ab apibus in iisdem collecta. Mel differt, tum ratione temporis, & loci, tum ratione plantarum ex quibus colligunt illud apes; sic veteres locuti sunt de melle venenato, vbi in vicinia erant multa rhododendra. Pharmacopœis denotat aliquando succum simplicem ad mellis consistentiam inspissatum, melque sapore æmulantem, sic conuenit cum sapa siue rob; vti mel passulatum, iuniperinum. Non raro refert syrupum cum melle paratum, vt mel rosarum, diamorum &c. G. Honig.

MELA, Gr. μήλη, est instrumentum chirurgicum, *specillum* dictum. Imperitum vulgus a tentando *tentam* vocat. Conficitur vt plurimum ex argento, vel ebore, idque ad exploranda vlcera, vel calculum vrethræ infixum, extrahendum &c. aptum: pro vario vsu, varias habet formas. G. Wund-Eisen, Sucher, Sonde.

MELAMPODIVM, appellatur sic helleborus niger, quoniam Melampus, caprarum pastor, Prœti furentes filias hoc primum purgasse & sanasse fertur.

MELAMPYRVM, est planta, cuius caulis quadratus, lanuginosus, purpureus, ramosus: folia sibi inuicem opposita per interualla, quædam angusta instar linariæ, alia ampla, & profunde incisa, aspera; coloris ex viridi fusci, in summitate plantæ adsunt folia breuia, satis lata, coloris purpurei: flores ex alis foliorum erumpentes in foliaceas spicas congeruntur; post florem sequitur fructus aut testa subrotunda, ab inferiori parte ad superiorem in duas partes dehiscens; quæ singulæ in duo loculamenta sunt diuisæ, continentia semina oblonga, nigra instar tritici: radix parua lignosa, fibrosa: hæc planta crescit inter segetes, quasi triticum nigrum: vocatur etiam *triticum bouinum* & *vaccinum*, ex μέλας niger,

ger, & πύρ@ frumentum. G. Fleisch-Blumen, schwartzer Weitzen.

MELANAGOGA, ſunt medicamenta atram bilem (veteribus putatitiam) euacuantia, ex μέλας niger & ἄγω educo.

MELANCHOLIA, eſt delirium diuturnum & pertinax circa vnum obiectum absque febre, quo ægri ſine cauſa manifeſta admodum triſtantur & metuunt; horrenda, nonnunquam etiam ridicula, imaginantur & ſibi perſuadent; color cutis externus eſt pallidus, flauus, vel fuſcus, ſolitudinem amant, vt ſuæ indulgere poſſint meditationi, anxietatem, repletionemque ab aſſumtis in hypochondriis ſentiunt, ructibus, flatibus, & ſpaſmis frequenter ſunt obnoxii &c. illa ſpectant vel ad corpus, vel ad animam: nam ſi corporis illis imaginatio fit, putant ſe nullum habere caput, nates, naſum &c. vel mortuos eſſe; ſed quoad animam, de vita æterna deſperant, & ſibi perſuadent a diabolo tentari, & cum eo ſermones miſcere &c. quoad reliqua videntur ſani, imo ſæpe ſaniſſimi. G. Melancholey. Veteribus vocabatur hic morbus *atra bilis*, quum illa ſanguinis & humorum craſſities ac malignitas acris aderat, vnde hic morbus producebatur, ſiue tum a cauſis corporeis, ſiue a mente hæc diſpoſitio inducta fuerit. Videbant enim vere quod in hoc morbo ægri ſæpe euomebant materiam aterrimam inſtar picis, quæ omnium malorum cauſa fuerat, ex μέλαινα nigra & χολὴ bilis. G. Böß, schwartz Geblüt.

MELANOSMEGMA, eſt ſapo niger, ex μέλαν nigrum & σμῆγμα ſapo.

MELANTHIVM, eſt nigella, vt & alia florum ſpecies: ſic appellatur a nigro ſeminis colore, a μέλας niger & ἄνθ@ flos. G. Schwartzer Kümmel.

MELAS, vide *alphus*.

MELEAGRIS eſt *fritillaria*: ſic dicitur ab aue Meleagride, ſeu perdice Barbariæ; cuius plumas dicunt referre. Vide *fritillaria*.

MELIA, eſt fraxinus.

MELI-

MELICERIS, eſt tumor tunica propria concluſus, hærens vel in folliculis glanduloſis quacunque in corporis parte, vel vbi membrana celluloſa, vulgo adipi colligendo dicata, reperitur, materia quaſi mellea repletus, indolens, rotundus, digitis facile cedens, ſed illico rediens, ex particulis lymphaticis non rite circulantibus originem ſumere videtur, quæ, euaporato humido, maſſam melleam relinquunt ex μέλι mel, & κηρίον, fauus. G. Ein Honig-Geſchwulſt.

MELICRATVM, eſt hydromel, ſiue mulſum, quod componitur ex vna parte mellis & octo partibus aquæ pluuialis, ex μέλι mel, & κεράννυμι miſceo. G. Meth.

MELILOTVS, eſt ſpecies trifolii odorati, habetque vnum pluresue caules rotundos, ſtriatos, excauatos, flexiles: folia terna, fœnum Græcum referentia, ſed magis alba, in margine crenata: flores ſunt exigui, leguminoſi, in ſpicam longam diſpoſiti, coloris flaui, aliquando albi odoris grati: flori ſuccedit capſula nigricans, nuda, non recondita in calice vt in trifolio, fœta vno vel altero ſemine rotundo, exiguo, pallido: radix longa, exigua, alba, flexilis, fibras multas habens: creſcit hæc planta in locis arenoſis & ſiccis, dicitur propter melleum ſaporem, qui ex caule eius & radice deprehenditur, dum comeduntur. Vocatur etiam *ſertula campana*, quod flos eius coronamentis dicatus ſit, & quia ex ea antiquitus coronæ & ſerta factitata ſunt. *Corona* etiam *regia* appellatur, quoniam luteis floribus ſuperne coronatur, atque ſuperbit. G. Stein-Klee, Melote.

MELIPHYLLVM, eſt meliſſa, ex μέλι mel, & φύλλον folium: quia apes meliſſam amant, & ex ea mel colligunt.

MELISSA, ceu *citrago*, vel *apiaſtrum*: eſt planta, quæ habet caules quadratos, duros, ramoſos: folia oblonga, acuta, ſatis ampla, aſpera, lanuginoſa, aliquantulum in margine inciſa, coloris viridis, ſubfuſci, ſplendentis, odoris citri, grati, ſaporis aliquantulum acris: flores in foliorum alis nati, annulos quaſi formant, qui

tamen non ſunt integri circa caulem, neque omnino verticillati; galea erecta, ſubrotunda, bifida, tripartita; calix tubuloſus eſt, quinquifidus, longus, tribus ſegmentis maioribus & binis inferioribus ſic vnitis, vt bilabiatus appareat: floribus decidentibus ſuccedunt quatuor ſemina obrotunda, oblonga, ſibi inuicem adiuncta, in calice florum incluſa: radix fibroſa, longa, diuiſa, rotunda: ſic vocatur vel a melle, quod apes eius foliis gaudeant: vel ab apibus quæ Gr. μέλισσαι & μέλιτται vocantur. G. Meliſſe.

MELITEMA, eſt trageæ ſpecies ex melle & medicamentis ſubacta. G. Honig-Küchlein, Leb-Kuchen.

MELLAGO, eſt medicamentum quodlibet ad conſiſtentiam mellis reductum.

MELO, eſt cucurbitæ ſpecies, quæ habet caules longos, ſarmentoſos, repentes, aſperos: folia cucumeris, ſed minora, rotundiora, minus anguloſa; flores ſunt parui, flaui; poſt florem ſequitur fructus, in initio aliquantulum villoſus, figuræ & magnitudinis diuerſæ, habens corticem durum, craſſum, coloris viridis & cinerei; caro eſt tenera, medulloſa, humida, glutinoſa, flaua aut rubicunda, odoris & ſaporis dulcis, & valde grati, in terna loculamenta bifariam ſecta diuiſus, continens ſemina oblonga, plana, ex flauo albeſcentia, habentia corticem durum, fœtum amygdala albiſſima, dulci, & oleoſa; loculamenta, in quibus reconduntur ſemina, continent medullam liquidam rubicundam, boni ſaporis: dici volunt a μῆλον pomum, quod figura & odore pomum ſeu malum referat. G. Pfeben, Melonen.

MELOCARDVVS, MELOCACTOS, POMVM SPINOSVM, OPONTIATVM, ECHINOMELOCACTOS, ſunt ſynonyma, eſt planta exotica, meloni maiori ſimilis, in cuius ſuperficie ſpinæ erumpunt. Caules eius ſunt craſſi, ſtriati, lanuginoſi, ſpinoſi, eius habitus eſt ſingularis, ſucculentus, echinatus, polygonus: flores monopetali, campaniformes, tubulati, nudi, multifidi, ouario inſidentes, intus gerentes multa ſtamina: ouarium eſt carno-

carnosum, molle, fungosum, pulposum, fœtum multis seminibus paruis, oblongis: fructus huius plantæ sunt edules, hæc planta crescit in saxis durissimis, quæ nullas habent rimas.

MELOCARPVS, est aristolochiæ fructus, ob melonis minoris similitudinem, dictus ex melo, & καρπὸς fructus.

MELOPEPON, est cucurbitæ species, inter melonem & peponem media, ex melo, & pepo, fructum habet carnosum, subrotundum, striatum, angulosum in quinque partes sectum, continentem semina compressa, placentæ spongiosæ affixa.

MELOSIS, est exploratio chirurgica, specillo facta, a μηλόω specillis exploro. Vide *mela*.

MELOTIS, Gr. μηλωτὶς & μηλωτρὶς, idem quidem quod *mela*, sed minori forma, vt est specillum auriculare, ex μήλη specillum, & οὖς auris.

MEMBRANA, est substantia neruosa, fibrosa, ex fibris vario modo vel intertextis vel accretis composita, lata, plana, alba, & dilatabilis, viscera, ventres, musculos &c. inuestiens, conuolutione vasa constituens, exquisito sensu prædita. Gr. ὑμήν. G. **Häutlein, eine dünne zarte Haut.**

MEMBRANA ADIPOSA, sic proprie nominata est, quæ renes cingit, multo adipe referta, verum nulla est musculosa pars corporis, quantilla quoque sit, quæ non inuoluatur membrana cellulis multis constante, in quibus colligitur pinguedo, pro illinienda parte, ne motu atteratur vel arescat, & hæc membrana adiposa pariter appellatur. G. **Das Fett-Häutlein.**

MEMBRANA CARNOSA, idem quod *panniculus carnosus*.

MEMBRANOSVS MVSCVLVS, siue FASCIALIS LATVS & FASCIA LATA, tibiam mouet, qui superne illi spinæ, inferne femoris ossis extremitati latissimæ, instar cæterorum fere huius partis musculorum inuolucri, ten-

dineaque alligatur expansione. G. Der Pergament-gleiche Muscul.

MEMBRVM, Gr. κῶλον & μέλος, est corpus organicum ex variis similaribus partibus compositum, actionibus voluntariis perficiendis destinatum. G. ein Glied.

MENDOSA SVTVRA, siue SQVAMMEA, Gr. λεπιδοειδὲς προσκόλλημα, est connexio ossium squammosa, vt in osse temporum cum bregmate apparet.

MENINGOPHYLAX, est meningis siue membranæ cerebri custos, vt laminæ aureæ & argenteæ, quæ aperturis cranii accommodantur, ex μήνιγξ membrana cerebri, & φυλάσσω custodio. G. Hirn-Beschirmer.

MENINX, vide *mater dura* & *tenuis*.

MENSA, est dentium molarium pars latior, quæ cibum comminuit, τράπεζα *Rufo*, at pars quæ gingiuam contingit, κωμίσκος. Sic & machinæ quædam chirurgis & anatomicis dicuntur *mensæ*. G. ein Tisch, eine Tafel.

MENSES, sunt sanguinis excretiones, quæ singulis mensibus proueniunt in mulieribus generationi aptis, idque ex ipso vtero, ex collo, aut vagina. Incipiunt, cum iuuenculæ pubescunt, anno scilicet duodecimo vel decimo quarto, & plus sanguinis conficiunt, quam pro nutriendo suo corpore requiritur, vnde oritur plethora, quæ maxime in vasis vteri collecta ob minorem eius, quam aliarum partium, compressionem, per oscula vasorum huc hiantium dilatata exit: desinunt vero in grauidis, lactantibus & effœtis: etiam vocatur *menstruum, profluuium mulierum, profluuium genitale*. Gr. μῆνες, καθάρσεις ἔμμηνοι, ἔμμηνα γυναικεῖα, καταμήνια. G. Die monatliche Reinigung, Monat-Zeit, Frauen-Zeit.

MENSIS CHYMICVS, seu PHILOSOPHICVS, constat ex quadraginta diebus.

MENSTRVA ALBA, vide *fluor albus*.

MENSTRVVM, apud chymicos admodum diuersa significat, modo enim destillationi exponitur; vel liquor

quor, quo metalla corroduntur, & lapides ſoluuntur, vt acetum, aqua fortis, ſpiritus vini &c. ſumi etiam ſolet pro capite mortuo a deſtillatione relicto, vel vocatur corpus, quod lege artis applicatum alteri, illud diuidit in minutas quidem partes ita, vt particulæ ſoluentis inter partes diuiſas ſoluti, ſint penitus intermiſtæ; diſtinguuntur, licet ſatis improprie, in menſtrua dura vel ſolida, & in fluida, nam quamdiu corpora talia ſub forma dura conſiſtuunt, tamdiu neutiquam agent vt menſtrua.

MENSVRA, eſt tam aridorum quam liquidorum quædam determinata quantitas. Gr. μέτρον. G. Maß.

MENTAGRA, eſt ſpecies lichenis feri, qui ad tempora *Claudii* incognitus fuerat, morbus dictus a mento, a quo incipit & faciem, pectus, manusque fœdo quodam furfure occupat. G. eine Krätze ums Kin, Schwinde, Flechte.

MENTHA, eſt planta, quæ caules habet quadratos, rubicundos, ramoſos: folia ſunt oblonga, ſatis anguſta, acuta, in margine inciſa, aliquantulum lanuginoſa, coloris ex viridi fuſci: flores in ſpicas congeſti in ramorum ſummitatibus, parui, bilabiati, coloris albi, punctis quibusdam rubris notati: ſingulis floribus ſuccedunt quatuor ſemina oblonga, tenuia, floris calice comprehenſa: radix longa, fibroſa, & repens: nomen accepiſſe putatur a *Mintha* Plutonis pellice, in hanc plantam conuerſa. Alii dicunt nomen accepiſſe, quod odore ſuo mentem excitet, aut quod grato odore menſas percurrat. Nonnulli deriuant a mentula, quia ad coitum ineptos facit, hominesque eneruat. Gr. μίνθη, & propter ſuauem odorem ἡδύοσμος. G. Müntze.

MENTHASTRVM, eſt menthæ ſpecies: vnde & ei nomen deuoluitur.

MENTVLA, idem quod *penis* aut *clitoris*.

MENTVLAGRA, eſt morbus membri genitalis virilis in quo muſculi illud erigentes vel conuulſi, vel contracti ſunt, qualis *ſpadonibus* ſæpe accidit.

MEN-

MENTVM, est inferior pars faciei sub inferiori labio. Gr. γένειον. G. Das Kinn.

MERCVRIVS, Græcis *Hermes*, siue Ἑρμῆς dictus; apud chemicos vocatur metallum, post aurum ponderosissimum, simplicissimum, paruo igne, sed paulum maiori quam ebullientis aquæ, totum volatile, candidi coloris, grauitatis specificæ, respectu aquæ, vt 1. ad 14. minime ductile sub malleo, sed parua vi diuisibile in partes minimas, nullo frigore noto constringendum in solidam massam, auro omnium facillime adhærescit, dein plumbo, argento, stanno, difficilius cupro, vix ferro: videtur esse basis metallorum, atque illud fluidum, quod partes solidas terrestres instar glutinis coniungit. Chymicis sic dicitur omnis liquor, qui non inflammatur, siue sit spirituosus, acidus vel aquosus. Alii sumunt pro spiritu e plantis vel animalibus educto, vel pro liquore quouis acido arte chymica parato: dicitur triplex, mineralis, cælestis & chymicus: appellatur sic ab ethnico deo Mercurio, qui ob agilitatem negotiatoribus præsidere existimabatur. G. Queck-Silber.

MERCVRIALIA, dicuntur omnia, quæ ex mercurio præparantur. G. Artzney von Queck-Silber.

MERCVRIALIS, est planta, quæ habet caules rotundos, politos, in paruos ramos diuisos: folia sunt oblonga, satis ampla, acuta, polita, viridia, in caule bina opposita, in margine crenata: calix florum monophyllus, expansus in tria segmenta, tam in mare quam in fœmina: flos in mare apetalus, stamineus, habens stamina octo vel duodecim in spicas congesta; ouarium calici triphyllo insistit gemellum, rotundum; instructum tuba fimbriata: semina oualia vel rotunda includuntur in capsula obrotunda; radix fibrosa est. Gr. λινόζωστις & Ἑρμοῦ βοτανίον, sic dicta, quod, vt ferunt, a Mercurio sit inuenta. G. Bingel-Kraut.

MESARÆVM, idem quod *mesenterium*, vnde vasa *Mesenterica* & *Mesaraica* appellantur, vide *mesenterium*.

MESEN-

MESENTERIVM, est peritonæi membrana duplicata, glandulis, neruis, arteriis, venis, vasis chyliferis & lymphaticis dotata, medium abdominis occupat, & intestina ordine quodam miro continet: in medio glandulæ sunt, ad quas lactea primi ordinis vasa ex intestinis tendunt & ab hepate aliisque partibus vasa lymphatica, descendunt; ab hisce iterum lactea secundi ordinis vasa ad sacculum chyliferum ascendunt & in eius sinum sese exonerant, ex μέσον medium, & ἔντερον intestinum. Item *mesaræum*. Gr. ἐπιχορδὶς, μέσαρχον, μεσαραῖον, μεσόκωλον, ἀνοχεὺς τῶν ἐντέρων. G. Das Gekröse.

MESOCOLON, est pars mesenterii, quæ crassis intestinis continuatur, ex μέσον medium, & κῶλον intestinum colon.

MESOGLOSSVM, idem quod *genioglossum*.

MESONYCTIVM, est media noctis pars, ex μέση media, & νὺξ nox. G. Mitternacht.

MESOPLEVRII, sunt costarum spatia intermedia, vt & musculi intercostales, in vtroque latere viginti duo, vndecim externi & totidem interni sunt, ex μέση media, & πλευρὰ latus. Vide *intercostales musculi*.

MESPILVS, est arbuscula mediocriter alta, cuius truncus tortuosus, rami duri & non flexiles: folia lauri, sed lanuginosa, & in parte inferiori alba: flores sunt magni, rosacei, coloris albi aut rubri; post florem sequitur fructus rotundus, post maturitatem rubicundus, carnosus, qui vocatur mespilum, eius cutis est tenera, caro dura, alba, saporis austeri, sed post maturitatem dulcis, vinosi & grati, quatuor vel quinque ossicula dura, oblonga inæqualia, & rubicunda habet, in singulis ossiculis hæret semen, oblongum. Mespilum in arbore raro fit maturum, sed postquam ad suam magnitudinem naturalem peruenit, carpitur, & supra stramen deponitur, donec maturescat. Gr. μεσπίλη arbor, μέσπιλον fructus eius. G. ein Mispel-Baum.

METABASIS, est transitus ab vna indicatione in aliam ab vno remedio in aliud, qui cum prudentia & non

temere fieri debet, a μεταβαίνω transgredior. G. Veränderung.

METABOLE, est temporis, aeris, vel morborum mutatio, a μεταβάλλω muto.

METACARPVS, & METACARPIVM, est manus pars posterior, constituitur ex ossiculis quatuor oblongis, volam manus expandentibus, quæ dicuntur *postbrachialia*, ex μετὰ post, & καρπὸς manus iunctura.

METACONDYLI, sunt postremi digitorum articuli vnguibus proximi; quemadmodum medii condyli & primi metacarpio proximi *procondyli* dicuntur, ex μετὰ post & κόνδυλος digitus. G. Die Knöbel, oder forderste Gelencke der Finger.

METALLVM, Gr. μέταλλον, est substantia admodum ponderosa, solida & rigida, malleabilis, igne fusilis, frigore concrescens, quæ in montibus & cryptis subterraneis inuenitur: sunt aurum, ferrum, argentum, cuprum, plumbum, stannum, quibus addunt argentum viuum. G. Metall.

METALLVRGIA, est illa operatio, qua metalla ex fodinis eruuntur, ideoque operariorum vnusquisque vocatur Metallurgus, seu Metallicus, qui in terræ visceribus metalla scrutatur, vt chymici solent, ex μέταλλον metallum, & ἔργον opus. G. ein Ertz-Gräber, Berg-Knapp, Berg-Meister.

METAPEDIVM, Gr. μεταπέδιον, idem quod *metatarsus*.

METAPHRENVM, Gr. μετάφρενον, est pars dorsi post septum transuersum, ex μετὰ post, & φρὴν præcordium. G. Der Rücken.

METAPTOSIS, est morbi in alium morbum degeneratio: vt febris quartana in tertianam & vice versa: apoplexia in paralysin &c. a μεταπίπτω recido, relabor, degenero, transeo. G. Veränderung der Kranckheiten.

METASTASIS, est morbi demigratio ab vna parte in aliam: quod apoplecticis contingit, cum materia, qua

qua cerebrum eclipſin patitur, ab eo in neruoſum genus excutitur, vnde paralyſis, a μετίστημι transſtatuo. Vide *apoſtema*.

METASYNCRISIS, eſt medicamenti foris applicati operatio, qua ex intimis receſſibus, humores euocentur. Vide *Oribaſium* lib. 1. cap. 34. ex μετὰ trans, & συγκρίνω coagmento.

METATARSVS, ſunt quinque oſſicula, tarſi oſſibus connexa, quæ plantam pedis conſtituunt, ex μετὰ poſt, & ταρσὸς crates, tarſus. G. Der Riß auf dem Fuß.

METHODICA MEDICINA, eſt, cuius author fuit *Themiſon Laodiceus*, excultor *Theſſalus Trallianus*, qui artem ſex menſium ſpatio addiſci poſſe clamitabat. Hi ſignis & cauſis neglectis ad laxum & ſtrictum in omni morbo reſpiciebant.

METHODICI, ſunt, qui compendium artis methodo quæſiuerunt, ſcil. *laxi, ſtricti* & *medii* cancellis omnia comprehendentes.

METHODVS, eſt pars medicinæ, qua per indicationes ratiocinando ex datis principiis auxilia inueniuntur, vt deperdita hominis ſanitas reſtituatur, ex μετὰ cum, & ὁδὸς via. G. Manier zu curiren.

METOPVM, eſt frons, ſiue pars faciei ſupra oculos, ex μετὰ poſt, & ὤψ oculus.

METRENCHYTA, eſt inſtrumentum chirurgicum, ſeu ſipho, quo liquores vaginæ & vtero immittuntur, ex μήτρα matrix, vterus, & ἐγχεύω infundo. G. ein Mutter-Trichter.

METRETES, eſt menſura maxima apud Atticos, capiens choas duodecim ſiue libras centum & octo. Aliis centum & viginti libras continet, & olei circa centum & quinque.

MEVM, Gr. μεῖον & μῆον, eius herbæ folia ſunt inſtar anethi aut fœniculi, ideoque *fœniculum porcinum*, vocatur, eius radix in vſu eſt, ingrediturque theriacam & mithridatium, aromatica eſt, ſatis craſſa, vtcunque obtuſa, vnde radix vrſina vocatur in officinis, eſt etiam ob-

longa, digiti craſſitiei, foris ferruginoſa, intus pallida, aliquantulum reſinoſa, ſaporis & odoris ad angelicam & liguſticum accedentis, ob nimiam fragrantiam nonnullis moleſta & odioſa; creſcit copioſe in ſylua Hercinia, aliisque locis montanis, & in montibus campeſtribus & apricis: alibi non niſi in hortis cultum inuenitur. Floret Iunio ac Iulio. G. Bår-Wurtzel.

MEZERÆVM, ſeu chamelæa, eſt frutex, & laureolæ ſpecies, vox origine barbarica. G. Zeilant, Keller-Hals.

MIASMA, eſt inquinamentum contagioſum, quod ſpiritibus & ſanguini (vt in peſte & ſcorbuto) accreſcit, a μιαίνω inquino. G. Alles was anſteckt.

MICROCOSMVS, ſic homo dicitur, quaſi paruus mundus & compendium totius, a μικρὸς paruus, & κόσμος mundus. G. Die kleine Welt.

MICROPHTHALMVS, eſt, qui a natiuitate paruos & fiſſos oculos habet, ex μικρὸς paruus, & ὀφθαλμὸς oculus. G. Kleine Augen.

MIGMA, eſt mixtio diuerſorum ſimplicium, a μιγνύω miſceo.

MIGRANA, corruptum ex *hemicrania*; quod vide.

MILIARIS HERPES, vide *herpes*.

MILITARIS, ſeu STRATIOTES, eſt herba aquis innaſcens, ſic dicitur quod milites vulnerati, ea ſanguinem effluentem ſiſtunt: idem nomen quoque *millefolium* obtinuit, vocatur etiam *aloe paluſtris, ſedum aquatile* & *aizoon paluſtre*. G. Waſſer-bitter.

MILIVM, planta eſt, quæ habet caulem mediocriter craſſum: folia ſunt ampla & inſtar arundinis: flos apetalus per faſciculos in paniculam laxam diſpoſitus; ſinguli floſculi conſtant plurimis ſtaminibus ex calice plerumque bifolio ſurgentibus: ſemina fere rotunda ſunt aut oualia, flaua, aut alba, dura, ſplendentia, in cortice exiguo, tenero, incluſa: radix fibroſa, albeſcens: hæc planta creſcit in locis arenoſis & humidis. Gr. κέγχρος. G. Hirſe, Hirſchen.

MILIVM SOLIS, vide *lithoſpermon*.

MILLEFOLIVM, eſt planta, quæ plures habet caules rigidos, anguloſos, villoſos, rubicundos, in ſummitate ramoſos: folia tenuiſſime & innumerabilibus fere ſegmentis diuiſa & ſubdiuiſa, iuxta vnam longiſſimam coſtam diſpoſita, cui folia adnaſcuntur inſtar auium plumæ, odoris ſatis grati, ſaporis aliquantulum acris: flos eſt congeſtus in vmbellam candidiſſimam, eſtque diſcoides, radiatus: calix ſubrotundus, ſquammoſus: ſemina valde parua: radix eſt lignoſa, fibroſa, coloris fuſci; creſcit in locis incultis & arenoſis: dicitur, quod eius folia in plurima ſegmenta ſunt conſciſſa & diuiſa. Gr. μυριόφυλλον, vocatur & achillea, narrat enim Plinius Achillem a Chirone edoctum fuiſſe medicinam, & artem curandi vulnera, & Telephum, proprio telo vulneratum, hac planta curaſſe: *Stratiotes* ſiue *militaris* etiam appellatur quod vulnera ferro facta ſanet: atque adeo in militia & caſtris multus eius vſus ſit. G. Schaaff-Garbe.

MINA, ſiue MNA, patet ex Dioſcoride pondus fuiſſe vnciarum ſedecim, ſiue drachmarum centum viginti octo. *Attica* pendebat drachmas centum, ſiue duodecim vncias & ſemiſſem. *Romana* pendebat nonaginta & ſex drachmas, ſiue vncias duodecim. *Alexandrina* videtur vncias viginti continere, ſiue drachmas centum & ſexaginta.

MINERA, eſt terra ſiue materia, ex qua mineralia, & maxime metallica ignitionibus & liquefactionibus extrahuntur: vti ſunt mineræ auri, argenti, cupri, ſtanni &c. G. Mineral.

MINERALIA, ſunt corpora, quæ vel in telluris ſuperficie, vel in eius gremio naſcuntur, quorum fabrica eſt adeo ſimplex, vt nulla hactenus perſpicientia, ne quidem per microſcopia acutiſſima, detexerit in his varietatem inter vaſa & ea, quæ his continentur, ſed ſimillimam omnibus partibus affinitatem toti, licet in plurimis horum fluidarum & conſiſtentium partium concurſus certo cognoſcatur permiſtu factus. Huc pertinent ſeptem

metalla imperfecta: gemmæ pellucidæ, & opacæ: lapides, terræ, salia, sulphura. G. Mineralien.

MINIVM, est plumbum forti igne calcinatum, & in puluerem rubrum redactum, ponderosius quam ante erat, virtutis mire refrigerantis, si externe apponitur. G. Mennig.

MIRABILIS PERVVIANA, vide *ialappa.*

MIRACH, Arab. vox, idem est quod *epigastrium.*

MISCE, scribitur plerumque per M simplex in fine formularum, & denotat mixtionem duorum vel plurium medicamentorum.

MISERERE MEI, idem quod *iliaca passio,* & *chordapsus.*

MISTIO, idem quod *mixtura.*

MISY, est minerale, siue potius chalcitidis efflorescentia, colore aurum imitans, aureisque scintillis, dum frangitur, splendens, natum super chalcitim & ex chalciti, non secus ac ærugo nascitur super æs & ex ære.

MITELLA, est species fasciæ siue linteum, in quo brachium læsum sauciumque suspenditur. G. Binde darinnen man den Arm trägt.

MITHRIDATIVM, a rege Mithridate compositum, & pro antidoto habitum ad depellenda e corpore venena, ab antiquis plurimi æstimatur, verum nunc temporis non tanti venit. Huius variæ dantur descriptiones. G. Mithridat.

MITRALES VALVVLÆ, sunt duæ, venæ pulmonali, vbi se in cordis ventriculum sinistrum exonerat, appositæ. Nomen acceperunt, quia ambæ simul iunctæ mitram episcopalem videntur referre. Ab aliquibus ex causa ea dicuntur *episcopales.*

MIVA, est caro siue pulpa mali cydonei cum saccharo in consistentiam spissam cocta. Vide *marmelata.*

MIXTVRA, MISTVRA, MIXTIO, MISTIO, CRAMA, CROMA & CHRAMA, est substantia *solida* vel *liquida,* ex variis medicamentis commixta. Mixturæ pro scopi, quem habet medicus, diuersitate variæ admodum

dum

dum ſunt: Gũttis maxime, vel cochlearibus, quandoque hauſtu vſurpandæ, conficiuntur vel ex liquoribus ſolis, quales ſunt præcipue aquæ deſtillatæ, ſpiritus & olea, quouis modo inter ſe mixtis, ſic vt aquæ miſceantur aquis, olea oleis, aquæ ſpiritibus, &c. vel ex iisdem cum ſyrupis conuenientibus, pulueribus, confectionibus, opiatis, ſiue omnia concurrant, ſiue vnum aut alterum tantum adſumatur. G. Vermiſchung.

MNA, idem quod *mina*.

MOCHLIA, eſt oſſium luxatorum reſtitutio, μόχλος enim vectis eſt, & μοχλίσκος paruus vectis.

MODIVS, Gr. μόδιος, eſt menſura continens ſedecim ſextarios.

MODIOLVS, eſt *trepanum*, ſiue *abaptiſton*; quo vtimur in profundis oſſium corruptionibus, contuſionibus, fiſſuris & fracturis. *Modus* hoc inſtrumento vtendi, cum omnibus cautelis, apud chirurgiæ ſcriptores legendus eſt. G. ein Trepan.

MOGILALOS, eſt is, qui cum difficultate loquitur, ex μόγις vix & λαλέω loquor. G. Der eine ſchwere Sprache hat.

MOLA, PATELLA, ſeu ROTVLA, eſt os rotundum & latum, imponitur articulationi femoris & tibiæ, vbi genu membranoſo ligamento cingitur. Gr. κόγχη, μύλη, ἐπιγονατὶς. G. Die Knie-Scheibe.

MOLA CARNEA, eſt ſubſtantia carnoſa, quandoque etiam fungoſa ſine oſſibus & viſceribus; ſæpe inſtar ſanguinis concreti, nigra; & nonnunquam duriſſima, loco fœtus in vtero producta. G. Mutter-Gewächs, Mond-Kalb.

MOLARES, ſeu MAXILLARES DENTES, Gr. μύλοι & γόμφιοι, vide *dentes*. G. Die Backen-Zähne.

MOLLVGO, eſt aparines ſpecies, ob mollitiem dicta, quod prætereuntium veſtibus non adhæreat. G. Meyer-Kraut, Bett-Stroh.

MOLOPES, *vibices, ecchymomata, ſugillationes*, idem

 ſunt;

ſunt; dicuntur rubores vibicum inſtar in febribus malignis, & peſtilentialibus producti, Gr. μώλωψ, vibex.

MOLY, Gr. μῶλυ, eſt allii aut cepæ ſpecies; omnia ſunt vt in allio, ſed odor ſuauis, aut non graueolens. Fabulis poetarum celebratur, tamquam faſcinis & veneficiis contraria. Qualis ſit planta, incertum videtur; vt & de etymo antiqua eſt quæſtio.

MOLYBDÆNA, ſeu PLVMBAGO, planta eſt, perſicaria, forte dicta ob maculas, quibus maculatur, plumbeas, a μόλυβδος plumbum.

MOLYBDÆNA, ſeu PLVMBAGO, duplex DIOSCORIDI eſt: *natiua* & *factitia*. Illa nihil aliud eſſe videtur, quam lapis, ſiue plumbi minera, ſeu potius minera plumbi & argenti ſimul. Factitia eſt ſpecies lithargyrii, videlicet eſt illud recrementum quod in argenti aurique purificatione cum plumbo, mineraue plumbi inſtituta, fornacibus adhæreſcit.

MOLYNSIS, idem quod *miaſma*.

MOMORDICA, eſt planta, quæ habet caules exiguos, ſarmentoſos, anguloſos, ſtriatos, ſcandentes: folia bryoniæ, ſed minora, caulibus longis adhærentia, ſaporis acris & amari: flores ſunt monopetali, campaniformes, quinquefidi, lati expanſi, coloris flaui, albeſcentis: poſt florem ſequuntur elegantes fructus longi vel rotundi, magis minusue turbinati, caui, carnoſi, elaſtica vi rupti, & ſemina explodentes oblonga, vel ouata, rubicunda, obducta calyptra plana, margine denticulato: radix eſt parua, fibroſa. Hæc planta colitur in hortis; eſt officinalis, refrigerans & aſtringens, cuius fructus pomiformis eſt in vſu. Balſaminæ quoad faciem ſimilis, quamuis prorſus ab ea diſtinguenda. G. Balſam-Apfel.

MONOCEROS, idem quod *vnicornu*.

MONOCOLVM, eſt *inteſtinum cæcum*.

MONOHEMERA, ſunt morbi, qui vno die curantur, vt *ephemera* febris, ex μόνη ſola, vna, & ἡμέρα dies. G. Eintägig Fieber.

MONOPEGIA, eſt acutus capitis dolor, vnum locum occupans,

occupans, ex μόνος solus, & πηγνύω compingo. G. Hauptwehe an einer Seiten des Haupts.

MONS VENERIS, nominatur superior pubis muliebris pars, præ reliquis nonnihil eminentior, & crispior, quam in veneris castris militaturi omnium primo conscendere debent. G. Venus-Berg.

MONSTRVM, Gr. τέρας, nihil aliud est quam fœtus, siue homo peruerse formatus, hoc est, capite duplici, pedibus aut manibus deficientibus, vel abundantibus, ita vt perfecto homini similis non sit. G. eine Miß-Geburt, Wunder-Geburt.

MORBILLI, quasi parui morbi, sunt maculæ rubræ quæ a contagio aereo in sanguine contracto excitantur, quæ neque in molem attolluntur, neque suppurantur; sed cum epidermide desquammantur, cum febre, tussicula, &c. decurrentes; a variolis, vt magis & minus tantum differunt, ab Arabibus *bothor* vocantur. G. Die Masern.

MORBVS, Gr. νόσημα, νόσος, dicitur eiusmodi corporis constitutio, qua actionibus naturalibus, vitalibus, animalibus recte obeundis sumus inepti. G. Kranckheit, eine Seuche.

MORBVS GALLICVS, HISPANICVS, INDICVS, idem quod *lues venerea*.

MORBVS REGIVS, idem quod *icterus*.

MORETVM, mulierculis Batauis vsitatissimum potionis genus aromaticum est, quod parari faciunt, vbi præsumtio impraegnationis adest, persuasum nimirum sibi habent, falsam impraegnationem eo exturbari, veram corroborari. Moretum dicitur, a moris seu diamoro ingrediente. G. ein Maulbeeren-Tranck.

MORIA, *stupiditas, fatuitas, stoliditas &c.* est iudicii & intellectus defectus; oritur præcipue ab imaginationis & memoriæ deliquiis, a μωραίνω stulte ago. G. Thorheit.

MOROSIS, idem quod *moria*.

MORPHÆA, idem quod *alphus*.

MORPIONES, vocantur, pediculi illi lati, qui ad pubem genitalium, imo & ſub axillis in crinibus hoſpitantur. G. Filtz-Läuſe.

MORSELLI, MORSVLI, ſeu TABVLÆ, medicamenta ſunt quadrata figura vt plurimum, parata ex pulueribus & ſimilibus ſaccharo ſoluto exceptis, ſuperque tabulam ligneam, lapideam, cupreamue effuſis, vt conſolidentur. G. Zeltlein, Morſellen.

MORSVS DIABOLI ſeu SVCCISA, eſt planta officinalis, de qua vulgus ſuperſtitione quadam credit, cacodæmona tantæ efficaciæ radicem inuidere hominibus, atque hac ratione vbi ſuccreuerit, ſtatim eam vndiquaque circumrodere. Teuffels-Abbiß.

MORSVS GALLINÆ, eſt alſines ſpecies, ſic dicta quod gallinis gratum pabulum ſubminiſtret. G. Hüner-Biß.

MORSVS RANÆ, eſt nymphææ minoris ſpecies: ſic appellatur, quod ranæ eius morſu gaudeant. G. Froſch-Biß.

MORTARIOLA, ſeu CAVERNÆ, loculamenta ſunt quibus ſinguli dentes ſunt infixi. Βόθρια *Galeno*. ὀλμίσκοι *Poll. Rufo*. G. Die Hölen der Zähne.

MORTARIVM, eſt vas ex marmore, ære, ferro, ligno, vel vitro confectum in quo piſtillo ligneo, vitreo, ferreo, æreo, vel lapideo res quædam comminuuntur. G. ein Mörſel.

MORTIFICATIO, idem quod *ſphacelus*.

MORVS, MORVM, eſt arbor magna & ramoſa, cuius truncus ſatis eſt craſſus, cortice craſſo & aſpero obductus: lignum eſt durum, intus flauum: folia ſunt inſtar manus ampla, ſerrata, dura & tactu aſpera, ſaporis dulceſcentis & viſcoſi, bombycibus pabulo inſeruiunt: flos eſt amentaceus, plurimis nempe ſtaminibus e calice quadrifolio ſurgentibus conſtans, ſed ſterilis. Embryo autem abit deinde in fructum nigrum, ſuccum viſcoſum dulcem habentem, & e glomerulis ſquamarum, ſuccum viſcoſum & dulcem continentium, compoſitum, quæ ſemen

men amplectuntur subrotundum: an a morando? quia differt germina donec frigus minime timendum sit. Gr. μορέα, συκαμινέα, & μόρον. G. Maulbeer-Baum.

MOSCHATA NVX, & MVSCATA, duplex habetur, *oblonga* nempe, quæ & *mas* dicitur; alia *rotunda*, quæ *fœmina*, differentiæ gratia appellatur. Nascitur arbor in insula *Banda* Indiæ orientalis: proceritatem habet arboris pyri: folia persicæ malo haud absimilia, vel vt verius dicam, breuiora, & magis subrotunda, imo & latiora sunt. Fructus apposite malum persicum refert: cuius cortex externe per maturitatem instar iuglandis non tantum dehiscit, sed eo incolæ quoque vescuntur. Hoc remoto, sequitur *macis*, constans ex variis subrubicundis foliolis: hæc item durum corticem inuestiunt, qui ipsam nucem moschatam inclusam seruat. Leguntur nuces maturæ, lectæ remotis putaminibus aqua marina consperguntur, & siccantur ad solem, siccatis adimitur macis, & postea nuclei lauantur calce, vt eo melius a corruptione seruentur. Dicitur & *nux aromatica*, *moschocaryon*, *moschocarydion*, *nux myristica*, seu *vnguentaria*. G. Muscat-Nuß.

MOSCHELÆVM, est compositio ex moscho & oleo.

MOSCHVS, quidam esse saniem ex tumore circa vmbilicum alicuius animalis promanantem volunt: alii testiculos eiusdem, alii aliud quid censent. Moschifera caprea, capreæ minoris species est, dentibus duobus versus inferiora prominentibus prædita, quadrupes, vngulis bisectis, sine cauda. Pilorum color variegatus ex luteo, maculis interspersis. Cæterum in abdomine, non longe a posterioribus pedibus, eminentia quædam est, rotunda & dura, oui gallinacei mediocris magnitudine, pilis albis, iisque non flexuosis, sed rectis, & ad folliculi fastigium porrectis obsita. Circa cuius partem inferiorem vnica vtrinque caruncula apparet, qualis etiam, licet paulo maior, non longe ab istis in sinistro conspicitur latere. Ea autem eminentia, siue tumor, nihil aliud est, nisi folliculus quidam in quo moschus saniei instar,

colligitur. Venit ex India orientali, de Tonquin, non procul a China. G. Bisem.

MOTOS, eſt linteum carptum, quod vlceribus inditur, quo etiam ſanguinis fluxus ſiſtitur, vulgo *Carpi.* a μοτόω linteamentum vulneribus indo.

MOTVS CONVVLSIVVS, eſt conuulſio, quæ alternatim fit inter muſculos, vel fibras antagoniſtas ſiue oppoſitas. Hic vero motus conuulſiuus multa complectitur, & in multis morbis tragœdiam ſuam exhibet: vulgo quidem eum vix intuentur, niſi in vna illa ſpecie, quam vocant *epilepſiam*, quæ ferme vniuerſalis eſt, ſed altera quædam particularis occurrit, cum in his illisue muſculis, cum maxime in fibris motricibus, quæ longe, longeque frequentior eſt. G. Das böſe Weſen, Gichter.

MOTVS PERISTALTICVS, vide *periſtalticus motus.*

MOXA, venit ex China & Iapan. Lanugo quædam eſt ab inferiore parte artemiſiæ foliis accreſcens, quæ ſcalpello abraditur, & poſtea caro pretio venum exponitur. Inſeruit vſtioni, eodem modo vt in Ægypto goſſypium, & olim Hippocratis tempore fungi. Conficitur ex artemiſiæ vulgaris (latifoliæ) adhuc dum recentis foliis exſiccatis, longo tempore in aere ſuſpenſis & obſoletis: colligitur vero ad moxam eliciendam artemiſia non omni promiſcue tempore, ſed certis tantum diebus ab aſtrologis indicatis. Præparatio moxæ nullo artificio abſoluitur: tunduntur primum impigro piſtillo folia, ad mollitiem rudioris ſtupæ; dein vtraque manu agitantur & fricantur aſſidue, vt priori contuſione iam attritis decedant duriores fibræ, & recrementa membranacea: quibus excuſſis, remanet deſiderata illa inſignis teneritatis homogenea & puriſſima lanugo, qua tenellam regii nominis artemiſiam præ cæteris herbis ditare natura ſtuduit. Lanugo illa coloris cinerei eſt, concipiendo igni aptisſima; eoque admiſſo moderate gliſcens, ſcintilla minus

conſpicua, ardore temperato, progreſſu lento, donec in fauillam tota fatiſcat.

MVCCVS, idem quod *mucus.*

MVCAGO, MVCILAGO & MVCVS, eſt extractio viſcida mediante aqua ex ſeminibus, gummi, radicibus &c. facta. G. Schleim.

MVCHARVM ſiue MVCARVM, vocabulum eſt barbarum, quo nonnulli infuſionem roſarum per ſe, alii infuſionem cum ſaccharo in ſyrupum coctam, intelligunt.

MVCILAGO, idem quod *mucago.*

MVCRO CORDIS ſiue APEX, eſt inferior pars cordis cuſpidata. G. Die Spitze des Hertzens.

MVCRO, eſt acumen, in quod pars quæcunque deſinit. Sic foliorum multorum, ſiliquarum quarundam, & ſpinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.

MVCRONATA CARTILAGO, vide *enſiformis cartilago.*

MVCVS, Gr. *μύξα, βλέννα, κόρυζα,* eſt excrementum liquidum, craſſum & viſcidum, quod ad nares & palatum defluit, & ſecretum fuit ex glandulis membranæ nares earumque ſex cauitates inueſtientis. G. Rotz.

MVCVS INTESTINORVM, eſt quædam viſciditas, ex glandulis exſudans, interna obliniens, ne inteſtina facile ab acribus aut duris ingeſtis lædantur. G. Schleim der Dårme.

MVLOMEDICINA, idem quod *veterinaria.*

MVLSVM, idem quod *hydromel.*

MVMIA, eius habentur quinque ſpecies, *Arabum* nempe, quæ eſt liquamen ſeu liquor concretus exſudans in ſepulchro e cadaueribus conditis. Altera *Ægyptiorum* eſt, ſiue liquamen ex cadaueribus piſſaſphalto conditis. Nimirum, hoc condiebantur cadauera vilioris ſortis, adeoque & ipſamet cadauera nonnunquam eo modo condita proſtant. Tertia, *piſſaſphaltum factitium,* id eſt mixtum pici bitumen, quod pro *mumia* venditant. Quarta, cadauer ſub arena ſolis æſtu torrefactum. Fit-

que in Hammoniorum regione, quæ eſt inter Cyrenarum regionem & Alexandriam, vbi arenarum Syrtes ventorum turbine ſublatæ incautos viatores obruunt, vnde horum cadauera a flagrante ſolis æſtu torrentur & exareſcunt. Omnium præſtantiſſima eſt Perſica, ſpecies olei terræ ſeu petrolei, quod vbi aquis diu innatauit, calore ſolis ſpiſſius redditur. Cæteræ omnes abominandis & ſtolidis officinæ ſordibus annumerantur & a medicis elegantibus abdicatæ ſunt.

MVNDATIO, ſiue PVRIFICATIO, eſt, quando medicamenta a puluere, corticibus aliisque immundis purgantur. G. Das Säubern, Reinigen.

MVNDIFICATIVVM, eſt tale medicamentum, quo vlcera a ſordibus purgantur.

MVRALIS HERBA, idem quod *parietaria*.

MVRIATICA ACRIMONIA, eſt acredo humorum in corporis humani quibusdam morbis peccans, vti in ſcorbuto, melancholia &c. quæ omni ſigno ſe accedere ad naturam ſalis marini, vel ammoniaci manifeſtat ſeſe, in qua ſapor in ore ſalſus ſemper, ſitis aſſidua & ingens, ſiccitas & rigiditas corporis; vrina ſalſa, tarde putreſcens, cum ſedimento ſpiſſo, & cum pellicula tenui pingui innatante.

MVSCARI, eſt hyacinthi botryoidis ſpecies: quæ ſic appellatur, quod eius flores moſchum oleant. Radix vires habet emeticas.

MVSCARIA, in vegetabilibus ſunt in orbem radiatæ herbarum comæ, cacuminaque in faſces coacta, a flabri ſimilitudine, cuius ventilatu muſcæ in conuiuiis abiguntur, dicta.

MVSCIPVLA, eſt ſpecies floris armerii, ſeu *viſcaria*, eo dicitur, quod caules eius viſciditate obducuntur, qua de cauſa muſcæ aduolantes viſco illo capiuntur.

MVSCVLVS, eſt pars corporis animalis organica, vaſis ſanguineis, lymphaticis, neruis, duobus tendinibus, & fibroſo ſeu carnoſo ventre inſtructa, cuius officium eſt, membra mobilia, appenſa mouere. Motio illa ſeu contractio

tractio fit, quando a cerebro, cerebello, vel medulla ſpinali, per neruos ad fibras muſculoſas ſpiritus animales fluunt, & ſimul in ſanguine maior eſt determinatio ad easdem partes, tum muſculi venter incipit tumere, adeoque partes longitudinales abbreuiantur, & tendines ad ſe inuicem accedunt, & pars annexa mobilis ad minus mobilem attrahitur: G. ein Muſcul.

MVSCVLOSA EXPANSIO, vide *myodes platyſma.*

MVSCVS, Gr. βρύον, & μνίον; Arab. *vſnea*, ſunt plantulæ paruæ ſui generis, arboribus, lapidibus &c. accreſcentes, forte a mucore appellatur, quod inſtar mucoris effloreſcat. G. Moß.

MVTVS, vide *aphonia.*

MYACANTHA, ſeu RVSCVS, aut BRVSCVS, ſic appellatur, quod eius folia rei conſeruandæ appendantur, ne mures ob acutas ſpinas, eam lædant, ex μῦς mus, & ἄκανθα ſpina. Vide *ruſcus.*

MYAGRVM & MYAGRIVM, eſt planta, quæ habet caules rotundos, duros, politos, ramoſos, medullam albam habentes: folia ſunt oblonga, & aliquomodo iſatidis cultæ ſimilia, ſed pleraque ſunt laciniata, & inprimis inferiora: flores ſunt exigui, quadrifidi, in crucem diſpoſiti, flaui: poſt florem ſuccedit fructus rotundus, acuminatus, trilocularis ea lege, vt loculus primus contineat ſemen obrotundum, oblongum, & rubicundum, bini vero vacui appareant: radix craſſa, alba, vno tantum anno durans, creſcit in pratis, præſertim in regionibus calidis: nomen accepit, quod inſiſtentes, vel præteruolantes muſcas glutine ſuo implicet, & retineat, a μυῖα muſca, & ἀγρεύω, capio.

MYCETÆ, MYCETES, ſunt fungi: μύκης, Gr. μύκητας vocarunt, ab enſis capulo, vel ſummo vertice vaginam occludente: μύκη enſis theca, gladii capitulum, a μύω claudo.

MYCTERES, ſunt nares, ſiue humorum pituitoſorum receptacula. G. Die Naſen-Löcher.

MYDRIASIS, eſt nimia papillæ dilatatio, & diffuſio,

viſu

visui hebetudinem adferens, ex ἀμυδρῶς obtuse. G. Blöd Gesicht.

MYELOS, idem quod *medulla ossium*, vel *cerebri*.

MYLOGLOSSVM, est par musculorum, quod circa dentium molarium postrema oritur, & ligamento linguæ inseritur, linguamque sursum conuertere perhibetur, a μύλη mola, siue dens molaris, & γλῶσσα, lingua.

MYOCEPHALVM, est inchoatus vueæ tunicæ prolapsus, in nigro oculi, ab exulceratione ortus, muscæ capiti similis, ex μυῖα musca, & κεφαλὴ caput.

MYODES PLATYSMA, est musculosa expansio, lata, a clauiculis sternoque incipiens, in collo densissima, menti totiusque fere faciei cuti mouendæ dicata, nam immediate sub panniculo adiposo decurrit, ex μῦς musculus, εἶδος forma, πλατὺς latus.

MYOLOGIA, est illa pars anatomices, quæ tradit nomina, structuram, situm, functionem omnium musculorum totius corporis, siue hæc describendo, siue dissecando & demonstrando fuerit occupata, ex μῦς musculus, & λέγω narro.

MYOPIA, est quædam visus in rebus distantibus cernendis obscuritas vel abolitio, sed tamen in propinquis perspicacia, orta ob oculum anterius nimis globosum, vel quod lens crystallina sit rotundior: hinc radii lucis ab obiectis remotis emissi, ob refractiones per tres humores se secuerunt transuersim antequam in retina colligantur, cui medendo appropinquatio obiectorum, vel vitrorum concauorum applicatio conuenit. Ex μύω, contraho, claudo, & ὢψ oculus. G. ein kurtz Gesicht.

MYOPS, est qui *myopia laborat*.

MYOSOTIS, id est muris auricula, dicitur sic ob foliorum formam, ex μῦς mus, & ὠτὶς auricula: est planta, quæ habet caulem exiguum, lanuginosum, repentem; folia sunt obrotunda, crassa, lanuginosa: flores amœni, lactei, quinque petalis in medio aliquo vsque vnica diuisura incisis, & striatis compositi, quos foris ad basin totidem hirsuta viridantia foliola sustinent, in medio vero

stamina

ſtamina & ſtilus colore luteo: floribus ſuccedit capſula ſine fructus apice dehiſcens, ſeminibusque fœtus exiguis, plerumque ſubrotundis: radix eſt alba, repens, fibroſa: creſcit hæc planta in montibus. G. Mauſe-Ohrlein.

MYOSVROS, eſt paruula planta, quæ habet folia graminea, coronopi inſtar, ſed non laciniata: caules ſunt parui, tenues, rotundi aut cylindrici, nudi: calix quinquefolius, ſingulis foliis appendice inſtructis, deorſum tendente: floſculi herbacei, ſtaminibus præditi multis ex ambitu fundi ouarii, ſemina in ſpica longa, tenui, acuta, muris caudam referente: radix annua, fibroſa, hæc planta habet ſaporem acrem, & vocatur a μῦς mus, & οὐρὰ cauda, quaſi cauda muris.

MYRACH, Arabica vox eſt, & idem ſonat quod *epigaſtrium.*

MYRACOPVM, eſt vnguentum laſſitudinem auferens, ex μῦρον vnguentum, & κόπος labor.

MYRICA, eſt arbuſcula, quæ vulgo *tamariſcus* vocatur.

MYRIOPHYLLVM, eſt *millefolium*, ex μυρία numerus infinitus, & φύλλον folium.

MYRISTICA NVX, idem quod *moſchata nux.*

MYROBALANI, proprie ſignificant glandes vngentarias; ideoque procul omni dubio veteres medici aliud quid ſub hoc nomine intellexerunt: componitur enim vox ex μύρον vnguentum, & βάλανος glans. Qui nobis in vſu ſunt, prunis exoticis annumerari debent, veteribus græcis incogniti, ab Arabibus primum inuenti, ſuntque *chebuli, citrini, bellerici, indi, emblici. Chebuli* omnium maximi ſunt, oblongi, intus nucleum continentes, externe colore fuſco. *Citrini*, externe ſunt colore citrino, & teretes, oblongi & ventricoſi; intus nucleum habent. Arbor folia inſtar amygdali habet. *Bellerici* etiam oblongi ſunt, cucurbitam referentes, eius arbor folia habet inſtar lauri. *Indi*, ſunt oblongi & nigri, prioribus minores; folia habent inſtar amygdali, vel, vt alii volunt, ſalicis: fructus ſunt octangulares. *Emblici*

blici rotundi quidem ſunt, ſed ſemper fere in fruſta fiſſi. Folia habent tenuia, in modum fere ſalicis. Omnes illæ ſpecies pruni ſunt, & inter eas cenſeri debent, quamuis foliis, regione & fructuum figura ab inuicem differant: omnes quoque purgant & aſtringunt, fere vti rhabarbarum.

MYRMECIA, eſt verrucarum ſpecies, ſunt thymo duriora, humilioraque, quæ radices altius agunt, maioremque dolorem mouent, infra lata, ſupra autem tenuia; minus autem ſanguinis mittunt: magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt. Naſcuntur in palmis aut in inferioribus partibus pedum, a *μύρμηξ* formica. G. Breite Wartze.

MYRON, idem quod *vnguentum.*

MYROPOLA, eſt vnguentarius, qui vnguenta vendit, ex *μύρον* vnguentum, & *πωλέω* vendo. G. ein Salben-Kramer.

MYRRHA, cuius arboris ſit gummi adhuc incertum eſt. Eſt tamen reſina gummea cuiusdam arboris exoticæ, quæ, cortice vulnerato, myrrham profundit. Plurima affertur ex Arabia & Æthiopia. Debet eſſe friabilis, leuis, vndiquaque concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata & quæ confracta, venas vnguium modo candidas & leues oſtendit. Laudatur ab antiquis *Troglodytica,* colore palleſcens, ſeu ſubuiridis, ſplendens ac mordax. Inutilis eſt ponderoſa, & coloris picei ſeu nigra. Gr. *σμύρνα.* G. Myrrhen.

MYRRHIS, eſt planta, cuius caulis altus, ramoſus, villoſus, intus excauatus; folia ſunt magna, ampla, ſtriata, cicutam aquaticam referentia, ſed magis albeſcentia, & ſæpe maculis albis notata, mollia, parum villoſa, coloris & odoris chærophylli, & ſaporis aniſi: flos roſaceus, & vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans inæqualibus, in orbem poſitis, & calici inſidentibus; qui abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum oblongis, plerumque ſtriatis, aliquando hirſutis, quæ licet hirſuta, ſemper ſunt ſtriis excauata, nigricantia, gratum

tum gustum anisi præbentia: radix longa, crassa, alba, mollis, fungosa, aromatica, dicitur & cicutaria, sic dicta, quod cicutæ similis sit. G. Wilder Kerwel.

MYRTOCHEILIDES, dicuntur pudendi muliebris extremi margines carnosi, qui quoque *alæ* appellantur.

MYRTVM, est caruncula in muliebri pudendo, circa rimam, a corrugatione vaginæ excitata.

MYRTVS & MVRTVS, est arbuscula semper virens & odora, quæ habet caulem ramosum, flexilem: folia buxi, sed minora, acutiora, polita, splendentia, odoris grati: flores ex foliorum alis crescentes, singuli quinque folia in vmbellam desinentia habentes, albi, odorati, & calicem incisum continentes: calix postea fit bacca oualis, aut oblonga coronam habens, post maturitatem nigra, succulenta habens semina saporis adstringentis: hæc arbuscula crescit in regionibus calidis. Gr. μυρσίνη μυῤῥίνη. G. Myrten Baum.

MYSTAX, Gr. μύσαξ est labium superius, eiusque pili in lateribus excrescentes. G Der Knebel-Bart.

MYSTRVM MAGNVM, est antiquorum mensura continens tres vncias, & octo scrupulos vini, & olei tres vncias.

MYSTRVM PARVVM, est mensura antiquorum continens viginti scrupulos vini, vel sex drachmas olei.

MYVRVS, est pulsus decurtatus aut mutilus, sensim decrescens. Non recte scribitur per y. Est enim græce μείουρος a μεῖον, minus, nullum, & οὐρὰ cauda. Sed iam olim aliquos per y scripsisse, apud Eustathium videre licet.

MYXA, est mucus siue humor pituitosus, ex cauernis frontalibus, maxillæ superioris, ossis sphenoidis, & conuolutionibus 4 ossiculorum spongiosorum membrana glandulosa inuestitis ad nares descendens. G. Rotz.

MYXA, MYXARIA, vide *sebesten*.

N.

NÆVI, sunt quædam maculæ natiuæ, eæque duplices;

protuberantes & planæ, quæ ſunt figura varia & colore diuerſimodo. Hi a grauidarum imaginatione. G. Mutter-Maal.

NAPELLVS, eſt diminutiuum a napus, ſic dictus, quod napellus radicem habeat quodammodo tuberoſam. G. Eiſen-Hütlein, Narren-Kappen.

NAPHA, ſic proprie in officinis vocatur aqua deſtillata ex floribus aurantiorum.

NAPHTHA, eſt colamen bituminis babylonii, conſiſtentia liquidum, ignis rapaciſſimum, colore nunc albo, nunc nigro: procul dubio eſt idem quod petroleum. Perſæ hodie vocant *mumiam*

NAPVS, eſt raparum ſpecies: & eadem vox eſt cum rapus: dicitur etiam *bunias*. G. Steck-Rüben.

NARCISSVS, eſt planta, quæ folia porri habet: caulis eſt excauatus ſtriatus, nudus: flos eſt liliaceus, monopetalus campaniformis in ſex partes ſectus, meditullium eius coronæ inſtar cingentes: calix autem, qui prodit plerumque vagina membranacea, abit deinde in fructum oblongum, vel ſubrotundum, trigonum, trifariam dehiſcentem, in tria loculamenta diuiſum, ſeminibusque fœtum ſubrotundis: radix eſt bulboſa, extus nigra, intus alba, viſcoſa, amara. Nomen illud deriuare ſtudent a narciſſo adoleſcente in florem ſui nominis conuerſo, vel quia torporem (qui Gr. νάρκη eſt) neruis incutit, grauedinemque torpidam. G. Narciſſe.

NARCOSIS, eſt ſtuporis inductio, vt fit in paralyſi; vel ex opio, aliisque ſtuporem inducentibus, a ναρκόω ſtuporem induco. G. Unempfindlichmachung, Betäubung.

NARCOTICA, ſunt medicamenta, quæ ſtuporem inducunt, ſicque dolorem ſiſtunt, a ναρκόω ſtupefacio. Gr. νάρκη, torpor, ſtupor. G. Artzneyen die unempfindlich machen.

NARDVS, Gr. νάρδος & ναρδοστάχυς a Nardo vrbe Syriaca, Euphrati contermina nomen accepiſſe, multorum eſt opinio. Duplex huius ſpecies proſtat in officinis.

NARDVS

NARDVS CELTICA, vide *ſpica Celtica.*

NARDVS INDICA, ſiue SPICA INDICA, in Iaua magna quantitate creſcit, eiusdem ibi vſus eſt, qui calami aromatici, ac iunci odorati. Putant ex locis circa Gangem & Syriam quoque adferri. Creſcit fere vt cæpa aut allium, cuius inferior pars fibroſa eſt, exinde, tanquam e baſi, aliquot bulbi ſiue ſpicæ ſe erigunt. Singulæ ſpicæ ſunt quaſi fibrillæ ſibi inuicem connexæ, caſtanei coloris, odoris cyperi: ſaporem habet nonnihil amaricantem, & aromaticum. G. Jndianiſch Spica-narden

NARES, Gr. μυκτῆρες, ſunt partes concauæ naſi vtrimque poſitæ, quæ meatum præbent aeri in reſpiratione & odoribus, & exitum concedunt excrementis mucoſis. G. Die Naſen-Löcher.

NASALIA, idem quod *errhina.*

NASCALIA, ſunt globuli, ex eadem ſubſtantia, qua peſſaria formantur, qui matricis ceruici immittuntur. Diſtinguuntur a *peſſo* & *peſſario*, quod *naſcale* ſit penicillus in nodi effigiem molliſſimus, ex cotonis vel lanæ flocculo &c. qui inſuccatur vel ſucco idoneo vel vnguento conuenienti.

NASTVRTIVM, vulgare, eſt planta, quæ habet caules ramoſos, rotundos, ſolidos: folia oblonga, profunde inciſa, ſaporis acris, ſed grati, flores in ſummitate ramorum creſcentes, exigui, quadrifidi, cruciformes, coloris albi vel purpurei: poſt florem ſuccedit fructus oualis, compreſſus, diuiſus in duo loculamenta, continentia ſemina obrotunda, parua, oblonga ſublutea aliquantulum compreſſa, in cacumen pallidum deſinentia, ſaporis acris, amaricantis: radix fibroſa, hæc planta in hortis colitur: naſturtium vero aquaticum eſt ſpecies ſiſymbrii. Gr. κάρδαμον, Vide *Cardamon.* G. Kreſſe.

NASVS, eſt media faciei prominentia; eſtque externus vel internus. Intus conſtat ex duabus cauitatibus, oſſibus, cartilaginibus. *Externus*, habet partem ſuperiorem immobilem & continet radicem, dorſum, ſpi-

nam, & inferiorem magis mobilem: diuiditurque in *globulos, alas* & *pinnas* &c. Eſt odoratus inſtrumentum. *Naſus* pro diuerſa conformatione varia accepit nomina, dicitur paruus, ſimus, aquilinus, acutus, magnus &c. Gr. Ῥὶς & Ῥὶν. G. Die Naſe.

NATA, idem quod *Natta*.

NATES, ſunt infimi ventris poſterior & inferior pars maxime carnoſa, qua ſedemus. Gr. γλουτοί. G. Die Ars-Backen.

NATES CEREBRI, ſunt duæ prominentiæ orbiculares, poſt neruorum opticorum thalamos, quæ ſuperiori caudicis medullaris parte accreſcunt; in homine minores ſunt, in brutis vero maiores.

NATTA, eſt tumor magnus & mollis, ſine dolore & colore, in dorſo præcipue excreſcens, quandoque tamen in humero & aliis partibus erumpens, ex tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum ſumens, vt aliquot libras pendeat & melonis vel cucurbitæ quantitatem æquet, eius materia eſt adipoſa, ideoque ad ſteatomata referri debet. G. ein Speck-Geſchwulſt.

NATVRA, Græce φύσις dicta, a φύω creſco, naſcor. Huius vocis in medicina autor eſt Hippocrates, qua voluit, prout ex eius ſcriptis colligendum, complexum omnium partium tam ſolidarum quam fluidarum corpus animale conſtituentium ſimul ſumtarum, in ſuo motu vel quiete, prout bene ſe habent: vnde non eſt ens diſtinctum & ſingulare a corpore, verum ipſum corpus, eiusque omnia ſimul. Verum prout vocibus variæ attribui ſolent ſignificationes, hinc poſtea ſumta fuit a phyſicis pro illa in corporibus conditione, qua ſola poſita ponitur corpus, qua ſublata tollitur; vulgo ſumitur pro naſcendi vi, ideoque partes genitales vtriusque ſexus appellarunt *naturam*. G. Die Natur.

NATVRALES FACVLTATES, ſunt in corpore animali illæ, quæ faciunt, vt heterogenea alimenta aſſumta fierent iterum pars corporis animalis, ſeu eius naturæ; cum enim corpus perpetuo deteritur per ſuum motum,

tum, requiritur vt detritum restituatur. Id fieri nequit nisi assumantur, quae nondum sunt illud corpus animale (h. e. heterogenea) quaecunque igitur actiones in corpore mutant illa heterogenea, ita vt abeant in corpus ipsum, vocantur *facultates naturales.* Sunt igitur hae actiones masticatio in ore, concoctio ciborum in ventriculo, & intestinis; concoctorum per lactea & ductum thoracicum in sanguinem delatorum, in corde & pulmonibus compressio, attritus, mutatio; applicatio in locum partium detritarum &c. G. natürliche Würckung.

NAVICVLARE OS, dicitur & σκαφοειδὲς & *cymbiforme*, est tertium os tarsi in vtroque pede. G. Das Schiff-gleiche Beinlein.

NAVSEA, Gr. ναυτία, est fastidii species & ad vomitum conatus; qui aut subsequitur aut non, labiis inferioribus tremore actis, & plerumque humore ex ore fluente ac fibris muscularibus oesophagi, ventriculi, intestinorum incipientibus motu peristaltico inuerso agitari. Est etiam cibi, potus & medicamentorum, quae tanta est saepe, vt nequidem deglutitio fieri possit. Tandem vt vomitus, sic nausea, cum multis morbis complicatur, & iis euenit saepius, qui in mari aut aquis agitatis a vento peregrinantur. Sumitur & pro *anorexia*, siue omni ciborum fastidio & auersatione. G. Das Grauen, der Eckel.

NEBVLA, est morbus oculi, quando tunica cornea incrassatur, eius diaphaneitas ita mutatur, vt aeger omnia quasi per nebulam videat.

NECROSIS, est alienatio & plenaria corruptio alicuius partis, a νεκρόω, *morte afficio.*

NECTAR, est potus deorum, vt *ambrosia* cibus. Medicis autem dicitur potus medicamentosus, colore gustu, & odoratu gratissimus.

NEFRENS, id est, dentibus carens siue in infantia, siue in senectute. Sic dicuntur quia duriora dentibus frangere non possunt. G. Zahnlos.

NENVPHAR, eſt *nymphæa*, eſt vox barbarica.

NEOGALA, eſt lac recens ex νέον nouum, recens, & γάλα lac.

NEPENTHES, eſt apud aliquos laudanum opiatum, medicamentum vere laudatum. *Nepenthes*, Latine dicitur quaſi nullus luctus, ob ſummos & admirabiles, quos exerit, effectus, laudani nomen ei aptiſſime & ſummo iure competit. *Nepenthes* remedium *Helenæ* fuiſſe dicitur, quo omnes e corde languores & ægritudines ſuſtulerit, & hilaritatem lætitiamque induxerit. Legitur apud *Homerum* Od. δ. φάρμακον νηπενθὲς remedium triſtitiam animo eximens: dicitur autem a νὴ priu. & πένθος luctus.

NEPETA, vulgo *cattaria*: aliis *calamintha*. G. Katzen-Müntz.

NEPHELÆ, ſunt tenues oculorum albedines. Item nubeculæ medio vrinæ innatantes: dicuntur etiam maculæ albæ, quæ in vnguium ſuperficie nubecularum ſpeciem repræſentant. Gr. Νεφέλη & Νέφος nubes, nebula. G. Eine Wolcken.

NEPHRITICA, ſunt medicamenta, renum morbos auferentia, a νεφρὸς ren.

NEPHRITICVM LIGNVM, dicitur *ſantalum cæruleum*; creſcit in noua Hiſpania; craſſum eſt & enode; reddit aquam infuſione cæruleam. Vtimur hoc in affectibus nephriticis. G. Grieß-Holtz.

NEPHRITICVS, eſt, qui ex renibus laborat.

NEPHRITICVS LAPIS, eſt opacus & variegatus, ex colore viridi, aliisque permiſtus. Raro hic lapis in ſe duos colores habet ſemperque viriditatem ex albedine refert, alius viriditatem ſubflauam, interdum ſubcæruleam; plerumque ex viridi, albo, flauo, cæruleo nigroque colore mixtio eſt. Poliri exacte non poteſt, ſemper enim ipſius ſuperficies pinguis apparet, quaſi oleo inuncta fuiſſet. Adfertur ex Hiſpania noua, in nonnullis etiam Hiſpaniæ locis, & in Bohemia reperitur. Tanta

ta inuenitur mole, vt pocula inde fieri poſſint. Vtimur in nephriticis doloribus. G. Grieß-Stein.

NEPHRITIS, AFFECTIO NEPHRITICA, NEPHRITICVS DOLOR, eſt dolor ardens pungensque in lumborum regione, vbi renes ſiti ſunt, nempe ad latera ſpinæ in ſiniſtra vel dextra parte: qui ſi oritur ab inflammatione renum, abſceſſu, calculo febrem, inflammatoriam continuam comitem habet; nonnunquam a conuulſione partium iſtarum vel rheumatiſmo quoque obſeruatur; dolor in initio obſcurus, ſed mox acerbiſſimus, & ſine remiſſione, vſque dum totus recedat, plerumque ſtupet alterum crus ad illud latus, in quo dolor; vrina ſæpe eſt flammea, vbi autem valde vrget malum, eſt aquoſa, ſed vbi ſummum, aliquando ſupprimitur; vomitus nunquam non adeſt & maximus quidem, cum inexplicabili nauſea, & anxietate & inquietudine: ſæpe etiam dolor ad inguina, aut alterum inguen exporrigitur, deſcendens quaſi a lumbis, iuxta ſitum vreteris. a νεφρὸς ren. G. Lenden-Stein, Nieren-Wehe.

NEPHROTOMIA, ſeu renum ſectio: quando calculoſi vel vlcere affecti ſunt, hæc operatio in vno latere inſtituenda quibusdam eſt viſa: vaſis nempe colligatis, eo modo, quo lien eximitur: ſed forte nunquam inſtituitur. G. Das Ausſchneiden des Lenden-Steins.

NERION, eſt arbuſcula, viſui grata, laurum referens: folia ſunt oblonga, craſſa, dura: flores ſunt pulcherrimi, magni, roſis ſimiles, coloris rubri vel albi, monopetali, infundibuliformes, multifidi: fructus eſt teres, fere cylindricus, compoſitus ex duabus thecis per maturitatem a ſe inuicem abſcedentibus, ſemina lanuginoſa placentæ adnata continentibus: radix polita, lignoſa, longa: creſcit hæc arbuſcula circa loca maritima. dicitur *rhododendron*, & *rhododaphne*, ſic appellari videtur quod circa amnes creſcat: Νηρὸς enim eſt humidus. *Rhododaphnen* autem Gr. dixerunt a roſæ floribus & lauri foliis, Barb. *Oleander*, forte quod eius folia ſint inſtar oleæ, ſed multo maiora. G. Oleander.

NERVINA, ſunt medicamenta, quæ aduerſus neruorum morbos in vſu ſunt. G. Nerven ſtärckende Mittel.

NERVVS, eſt pars fibroſa, rotunda, longa, alba, inſtar cannæ indicæ poroſa, ſpirituum animalium diductioni inſeruiens, vt hoc ritu partes corporis mobiles ſint. Intra cranium a medulla oblongata decem paria neruorum originem ſumunt: vt neruus odoratorius, ophthalmicus, oculorum motorius, patheticus, guſtatorius, timidus, auditorius, par vagum, linguæ motorius, & ceruicis muſculorum motor. Intra cranium ſeptem duntaxat paria veteres agnoſcebant, hodierni decem numerant. Infra cranium triginta paria enumerantur; nempe ſeptem ex colli lateribus, duodecim ex medulla ſpinali in dorſo: quinque ex lumbis, & ſex ex oſſe ſacro: nerui omnes infra cranium oriuntur a medulla ſpinali, qui per lateralia vertebrarum foramina artubus & ventribus deſtinantur. Neruus, tendo & ligamentum male a chirurgis veteribus confunduntur. Gr. Νεῦρον. G. Nerven, Spannader.

NEVROCHONDRODES, eſt ligamenti genus partim latum, partim rotundum, duritie medium inter cartilaginem & ligamentum, quale eſt in articulo calcis cum aſtragalo & vicinis partibus, & in intimo ſinu oſſis coxendicis, quod femoris capiti inſeritur.

NEVRODES, eſt ſpecies febris lentæ, ſic a doctiſſimo *Williſio* dicta; eo quod liquor nerueus ab indole ſua deſciſcens, & craſi ſua vitiatus, atrophiæ cauſa exiſtit, ex νεῦρον neruus, & εἶδος forma.

NEVROLOGIA, eſt elegans neruorum deſcriptio, agens de eorum origine, fine, fabrica, & vſu; quam *Barth. Euſtachius*, *Thomas Williſius*, & *Raymundus Vieuſſens*, omnium præſtantiſſime deſcripſerunt, ex νεῦρον neruus, & λέγω narro, deſcribo.

NEVROTICA, ſunt medicamenta, neruorum mala auferentia. Vide *neruina*.

NEVROTOMIA, eſt anatomica neruorum ſectio, item

item neruorum punctura, ex νεῦρον neruus, & τέμνω seco.

NEVROTOMVS, est, qui punctura neruorum laborat, vel qui neruos anatomice dissecat, ex νεῦρον neruus, & τέμνω seco.

NEVTHA, dicitur pellicula, quæ in initio meatus auditorii auribus fœtus accrescit, ne tympanum in vtero nimis ab aqua allabente emolliatur, quæque post partum successu temporis decidere solet; nonnunquam etiam similis pellicula oculis accrescit, totamque faciem obtegit.

NICOTIANA, est tabacum: planta, quæ habet caulem rotundum, medulla alba repletum, villosum, digiti crassitiei: folia sunt ampla, aliquantulum acuta, neruosa, sine caule, integra, succulenta, viscida & attrectatione manus inficientia, saporis acris aut vrentis: flores monopetali sunt, infundibuliformes, quorum inferior pars tubum refert, superne in quinque lacinias diuiduntur, coloris purpurei: post florem sequitur fructus membranaceus, oblongus, in duas partes diuisus, multa semina exigua & rubicunda habens: radix est fibrosa, alba, saporis acris: tota planta habet odorem penetrantem. nomen sibi retinuit a Ioanne Nicotio, regis Galliæ consiliario, cuius beneficio Galliis primum innotuit: semen eius, quum Vlyssiponæ, legati munere fungeretur, a Belga e Florida insula allatum, accepit. Vide *tabacum.*

NIDOR, dicitur odor fœtens, & redolens partes animalis ambustas.

NIDOROSA DYSPEPSIA, vide *Dyspepsia.*

NIGELLA, seu MELANTHIVM, est planta, quæ habet caules tenues, excauatos: folia mediocriter lata, viridia, minutim incisa, capillacea: flores sunt polypetali, rosacei, in medio corona eleganti reflexa ornati: flori succedit capsula membranacea in quinque loculos distributa, semina angulosa nigra vel flaua, odoris aromatici, saporis subacris, continens. Dicitur a nigro seminis colore. G. Schwartz-Kümmel.

NIHIL ALBVM. idem quod *Pompholyx.*

NISI, NINSI vide *Gensing.*

NITRVM, siue sal petræ, crystallos prismaticas formans octohedras; semifossile est, ex terra petitum nitrosa, acri; in igne mediocri fusile; vix aquam exhalat, satis fixum; cum omni materia inflammabili, vbi fusum, deflagrans; soluitur in aquæ $6\frac{1}{7}$. Hæc nitrosa terræ, aut saxi nitrosi, indoles ortum debet excrementis animalium, horum putrefactis cadaueribus, præcipue sale marino non vtentium, auium ergo inprimis, accedente vegetantium exustorum cinere non eluto & calce viua; denique parati sic nitri, plurima aqua diluti, per arenam transcolatione, atque in crystallos octohedras formatu, est sal sapore salsoamarum, estque præter Antiquorum nitrum, quod plane nobis incognitum est, triplex. Primum elixiuiatur ex terra; Secundum, muris lapideis adhæreſcit, & Tertium quod scopulis seu rupibus adnascitur. Attamen officinis nostris non nisi vnicum vsitatum est, primum videlicet, quod excoquitur ex terris idoneis; crystallinum & purum eligendum est. Tanto autem purius censetur quanto minus salis communis particeps fuerit, quod experiri licet, si iniiciatur carbonibus candentibus, nihilque post phlogosin remaneat: deriuari videtur παρὰ τὸ νίζειν, vel νίπτειν, quod abluendi, purgandique habeat facultatem. G. Salpeter, Salniter.

NOCTAMBVLO, seu NOCTAMBVLVS, aut *somnambulus*, est morbus e somno profundo, insomniis grauibus, & motu corporis compositus; adeo vt hic status sit proximus quidem vigiliis, sed vt somnambuli plane excitati nesciant, quæ perpetrarint, vnde obliuio hic regnat & somnum non adesse dicendum foret, nisi oculi clausi essent, & sensus externi omnes aboliti. Somnambuli vero aliquos musculorum motus cient, surgunt, incedunt, stant, aut alia quædam agunt, nonnulli ad vitæ munia accedunt, & id aggrediuntur quod vigiles

non

non auderent. Gr. Νυκτοβάτης & Υπνοβάτης. G. Ein Nacht Wandler, Mondsüchtiger.

NODOSVM, dicitur de certa *arthritidis* ſpecie, quando materia tophacea articulis digitorum pedum, manuumque impacta & coagmentata, poſt varios arthritidis paroxyſmos, efficit vt diſtorqueantur, cutis aperiatur, & pereunte motu membrum incuruetur. Dicitur quoque de radicibus; vocatur radix nodoſa, quoties oriundus ex eius latere ſtolo, & longe lateque horizontaliter ſub terra diſcurrens, hinc inde nodos format; ita vt ſinguli nodi radices emittant, & gemmam contineant nouæ plantæ producendæ idoneam, vt in gramine canino repente, & aliis quotidianum eſt obſeruare, quæ ratio eſt, cur tam raro tales plantæ floreant, quoniam non ſufficiens humorum copia ſurſum ad explicationem floris propellitur, maxima enim pars producendis ac nutriendis ſtolonibus abſumitur, qui tamen, ſi ſingulis ſeptimanis abſcinduntur, flores explicant. Eſt etiam productio recentis ſobolis ex fibris ligneis & tracheis ortæ, vt exterius in noua folia & plantæ ſurculum ſeu gemmam compingatur, interim tamen varias, in quibus naturæ luſus eluceſcit, metamorphoſes ſubire deprehenditur.

NODVLVS, NODVS, Gr. Κεκρυφάλιον, eſt ſacculus linteus, medicamentis morbo conuenientibus impletus, qui in cantharo cereuiſiæ aut vini pleno inditur, cujus tinctura ægris propinatur. G. Säcklein, ein Knötlein.

NODVS, idem quad *Ganglion* & *Nodulus*.

NOLI ME TANGERE, vide *impatiens herba*. Eſt etiam ſpecies cancri, in facie: præſertim ſupra mentum, circa os & naſum oritur tumor vel vlcus, exulcerati cancri ſpeciem gerens, lente in initio creſcens, quaſi puſtula parua, toto anno manet, quod alias minus ſæuum quam cancer, & cancer plus rodit vno die quam noli me tangere vno menſe. G. Der Krebs, der freſſende Wurm.

NOMAS,

NOMAS, & NOMA, eſt vlcus putridum & depaſcens in glandulofis oris partibus, cum roſione & ſæpe carie, a ſcorbutica corporis temperie ſæpe ortum, a νέμω depaſco. G. ein böß Geschwär.

NOSOCOMIVM, eſt domus publica, ſeu hoſpitium commune, in quo pauperes ægri recipiuntur, decumbunt, & curantur, ex νόσος morbus, & κομέω curam gero. *Noſocomia* eſt ægrorum curatio. G. ein Siech-Hauß, Hoſpital.

NOSOLOGIA, idem quod pathologia, a νόσος morbus, & λέγω narro.

NOTÆ MATERNÆ, idem quod *næuus.*

NOTHÆ COSTÆ, ſunt coſtæ quinque (in vtroque latere) inferiores, ſpuriæ dictæ, ſic vocantur, quia non vt aliæ coſtæ cum ſterno cohærent, neque ſunt veluti aliæ, tam cito, neque tam firme oſſeæ, ſed fere cartilagineæ, a νόθος, ſpurius. G. Die kurtze Ribben. *Morbi* etiam nothi dicuntur, qui ordinariam & regularem normam excedunt, vt febres tertianæ, quartanæ, & quotidianæ nothæ: pleuritis notha &c.

NOVACVLA, eſt culter chirurgicus, cuius forma, propter diuerſimodam operationem, variat: vix deſcribi poteſt. *Culter tonſorius* ξύρον, ξύρος ξυστὴρ, μαχαιρὶς, μάχαιρα κȣρική. G. ein Scheer-Meſſer.

NVBECVLÆ, ſunt particulæ leues, ſe mutuo, laxo amplexu comprehendentes, vrinæque innatantes. Gr. νεφέλιον. Vide *enæorema.* G. Wölcklein.

NVBES, vide *nubeculæ* & *enæorema.*

NVCAMENTA, dicuntur ea quæ collo ſquammatim compactili pendent e ramis nucum, picearum, mororum. G. Kätzlein.

NVCHA, eſt poſterior pars colli, ceruix dicta, in qua ſetacea excitantur. G. Der Nacken.

NVCLEVS, NVCLEI, ſunt inſtrumenta chirurgica formam dimidiatæ iuglandis habentia, ex argento, cupro, vel cornu confecta, in medio foramine paruo pertuſa, quæ ſtrabonibus ante oculos ligantur, vt aſſueſcant

per

per medium foraminulum videndo, oculorum aciem recte dirigere. Item est semen nucibus vel fructibus inclusum.

NVMMVLARIA, est planta, quæ habet caulem tenuem, longum, repentem, ramosum: folia sunt circinatæ fere rotunditatis, ex aduerso caulis repentia, viridia, saporis adstringentis: flos monopetalus est, multifidus, arcte cauli adnatus, huic flori succedit capsula, vel testa rotunda, per maturitatem dissiliens, habens semina minima: radix est parua: hæc planta crescit in locis humidis, sic dicitur a foliorum rotunda figura, nummulum referente. Vide *centummorbia.*

NVTRIMENTVM, idem quod *alimentum.*

NVTRITIO est auctio corporis, qua continuum substantiæ corporeæ defluxum, alimentis idoneis restauramus. Item, species quædam est incrassationis, aut potius augmentationis, vti videre est in conficiendo vnguento nutrito, in aloe, aliisque rebus. G. Das Gedeyen, Nahrung.

NVX, est species doloris capitis, quæ magnitudine nucis sentitur; sicut ouum, clauus, aliæque species. Fructus item quosdam denotat cortice lapideo nucleum occludentes.

NVX VNGVENTARIA, idem quod *balanus myrepsica.*

NYCHTHEMERVM, est tempus, denotans spatium viginti quatuor horarum, ex νὺξ nox, & ἡμέρα dies.

NYCTALOPIA, est affectus oculorum, quo æger in luce magna non potest videre, noctu vero, vel circa vesperam melius; oritur ab incipente catarracta in medio pupillæ, vel si nimis sensilis fuerit neruus opticus.

NYMPHÆ, sunt colliculi seu summa pudendi muliebris labia, sic dicta, quod aquis e vesica prosilientibus adstare reperiantur. Gr. νύμφη, μύρτον. ὑδωδερίς, κλητωρίς, ἐπιδερίς, & κέρκωσις, vbi increuerit. Item cauum inferioris labri. Poll. τύπος. Nympha tamen ab artis medicæ principibus Paulo, Oribasio, & Aetio sumitur pro clito-

clitoride nec illam confundunt cum alis, quæ a veteribus Græcis diſtinctiſſime πτερυγώματα, μυρτοχείλαι, κρῆμνοι vocabantur, & vocum abuſu nymphæ dictæ fuerunt, Vide *æſtrum veneris*.

NYMPHÆA, ſeu NENVPHAR, eſt planta, quæ habet folia magna, ampla, orbiculata, craſſa, carnoſa, fungoſa, ad ſuperficiem aquæ creſcentia: caules ſunt craſſi, fungoſi, rotundi, ſucculenti; flores ſunt roſacei, polypetali, coloris lutei & albi, ſine odore; calix pentaphyllus: poſt florem ſequitur fructus obrotundus, in plurimos loculos diuiſus, qui loculi continent ſemina nigricantia, ſplendentia & oblonga: radix eſt longa, craſſa, in cortice nodos habens, foris ex fuſco flaueſcens, intus pallida, fungoſa, leuis, carnoſa, ſuccum viſcoſum continens, in fundo fluminum vel aquarum creſcit, ſaporis eſt adſtringentis, auſteri, odoris nullius. Nomen ſibi vendicaſſe videtur, quod aquoſa amet loca. G. See-Blum, Waſſer-Lilien.

NYMPHOMANIA, idem quod *furor vterinus*.

NYMPHOTOMIA, eſt nympharum exciſio, quarum nimia protuberantia in nupturis virginibus, ſponſus copula quandoque fruſtratur, aut ſaltem difficulter admittitur; earum exciſio *Ægyptiis* frequens erat. Ex νύμφη, nympha, & τέμνω ſeco.

O.

O. Simplex, chymicis *alumen* denotat, verum ſi triplex fuerit, in baſi nempe duo, & in ſuperficie vnum, *oleum*, ſignificat. Si diametrum habeat, a dextris ad ſiniſtrum latus, *ſal* denotat: verum a ſuperficie ad infimam partem, *nitrum*, erit; in ſuperficie ſi aderit crux *antimonium*, ſed ſi in infima parte, *cuprum* ſignificabit; in ſuperficie ſemilunula recumbens dorſo, & in infima parte crux, *mercurii* erit ſignum, e vertice, ad baſin linea, & a dextris crux *vitriolum* denotat. Si

habeat

habeat transuersim telum *mars* siue ferrum aut chalybs est, in medio punctum, *aurum* siue sol esto.

OBELÆA, est *sutura sagittalis*, in cranio, quæ anterius coronalem, posterius lambdoidem suturam attingit, fit enim ex mutua ossium bregmatis coniunctione. Ab Gr. ὀβελὸς veru. G. Die Pfeil-Nath.

OBLATÆ LAXATIVÆ, & purgantes, fiunt ex farina cum saccharo & speciebus purgantibus. G. Purgirende Oblaten, Morsellen.

OBLIVIO, est rerum antea perceptarum, e cerebro delapsus. Hoc fit cum impressio rerum percipiendarum, cerebrum leuiter tetigerit; quemadmodum motus leuis vix sentitur, ita vis leuiter impressa facile elabitur. Gr. ἐπιλησμοσύνη, λήθη. G. Vergessenheit.

OBOLVS, est dimidium scrupuli; pendet grana decem. Est sexta pars drachmæ Atticæ, siue æreola sex. G. ein halber Scrupel.

OBRIZVM, est aurum ab omnibus aliis admixtis metallis depuratum, ita vt summo igne & fluxu cum antimonio nihil amplius deperdat. G. Fein Gold.

OBSESSVS, est, qui a dæmone afficitur: sed illud malum interdum inter epilepsiæ & maniæ morbos recenseri debet. G. ein besessener Mensch.

OBSTIPITAS, idem quod *scoliosis*.

OBSTRVCTIO, est canaliculorum a laterum tumore, callo, contractione, vel corpore impacto, aut laterum a vicinis compressione occlusio, ita vt liquor requisitus per illos fluere impediatur. G. Verstopfung.

OBSTRVENTIA, sunt constipantia, quæ poros sudorem nimium effundentes claudunt; aut sanguinem alibi exilientem, sistunt.

OBTVNDENTIA, medicamenta sunt, quæ figuram acrem, superposita alia inerti, tollunt, vt vagina respectu cultri facit; & oleosa respectu veneni. G. Schärfe brechende Mittel.

OBTVRATORES MVSCVLI, sunt ex iis qui femur flectunt & circumagunt. Horum *prior* foramen inter pubis

pubis & iſchium os occupans, dictorum oſſium circuitui extremo affixus, transuerſim ſiue exterius maiori infigitur femoris proceſſui. *Alter* etiam, *burſalis* dictus, eiusdem oſſium terminis appoſitus ſuperius inferiusque ſub pectinæo muſculo, validiſſimo tendineorum faſciculorum aceruo, omnes abſcondens quadrigemini tendines, magni trochanteris implantatur concauitati. G. Der Schenckel-Muſcul.

OBVLVS, idem quod *Obolus*.

OCCIPVT, Gr. ἰνίον, eſt poſterior cranii pars. G. Das Hintertheil des Haupts.

OCCVLTA QVALITAS, ſic dicebatur olim ea rerum conditio, quæ a nemine explicari poterat: ſed noſtra ætate qualitates occultas in manifeſtas mutare ſtudemus. G. Verborgene Eigenſchafft.

OCCVLTI MORBI, ſunt quorum cauſam ſæpe ignoramus: vel qui in corpore noſtro latent, vt ſunt cancri, inflammationes in cerebro. G. Verborgene Kranckheit.

OCHEMA, eſt liquor, ſeu vehiculum aliquod, quo medicamenta ſiue nimis arida, vel nimis fortia miſcentur, vt tutius & commodius aſſumi poſſint. Gr. ὄχημα τῆς τροφῆς, eſt vehiculum alimenti, ſiue ſerum in ſanguine. Gr. ab ὀχέω, veho.

OCHRA, terræ ſpecies durior; coloris flaui ſeu lutei, videtur ferri acidulis ſoluti & præcipitati ſoboles. G. Ocher-geel.

OCHRVS, eſt planta, quæ habet caules anguloſos, flexiles repentes: folia oblonga articulata, modo ſimplicia, modo coniugata, in clauiculam abeuntia: flores ex foliorum alis erumpunt, pedunculis breuibus adhæreſcunt, leguminoſi ſunt, & albi; flori ſuccedit ſiliqua rotunda, & cylindrica, ſed in ſuperiori parte conica, recondens ſemina cylindrica, piſi minoris magnitudine, coloris obſcuri flaui. Hæc planta creſcit in pratis: ſemina ſunt edulia, chylum viſcidum parientia. Gr. ὦχρος, piſum minus, eruilia: eſt leguminis ſpecies, a luteo colore

lore, quem medulla refert, nominatur. G. Kleine Erbsen.

OCHTHODES, sunt vlcera quorum labia callosa vel verrucosa sunt, non maligna tamen, ab ὄχθη ripa, & εἶδος forma.

OCIMASTRVM, est herba, & ab ocimo diminutiuum.

OCIMVM seu OCYMVM, vel BASILICVM, est planta, quæ habet caulem densum, qui se in multos ramos lanuginosos & quadratos diuidit, foliaque parietariæ habet, sed minora, odoris fortis, aromatici, penetrantis, & grati: flores sunt verticillati in spicas satis longas, & in summitate ramorum dispersas congesti, odorantes; galea erecta, crenata, longa quadrifida, simplex, horizontaliter porrecta: succedit postea capsula, quæ semina oblonga, nigricantia, & minima includit: radix est nigricans, fibrosa, lignosa, annua. Gr. ὤκιμον, ὤζιμον & ὄκιμον. G. Basilge.

OCREA, vide *tibia*.

OCTVNX, est vnciarum octo pondus.

OCVLARES DENTES, vide *dentes*.

OCVLISTA, est medicus, qui in curandis oculorum affectibus, tum per remedia chirurgica, tum pharmaceutia peritus est. G. ein Oculist.

OCVLVS, est organum visus externum; componitur ex musculis sex, quatuor nempe rectis, duobus transversis, quibus in brutis septimus additur. Tunicas habet varias, adnatam, innominatam, corneam, vueam, Ruyschianam, retiformem, crystallinam & vitream. Humores tres, aqueum, crystallinum & vitreum. Habet item neruum opticum, & pupillam. G. Das Auge.

OCVLI, sunt etiam florum prodromi, inque flores & folia explicabiles: Quæ etiam *gemmæ* dicuntur. G. Reb-Aug, Trage-Knospe.

ODAXISMVS, est gingiuarum pruritus, quando dentes infantibus erumpunt, ab ὀδάξω prurio. Vide *dentitio*.

ODONTAGRA, eſt inſtrumentum, quo dentes euelluntur. Vide *forfex*. G. ein Zahn-Zange, Pellican.

ODONTALGIA, ſiue DENTIVM DOLOR, vnus eſt ex maximis doloribus, ſiue fit in vno dente, ſiue in pluribus, ſiue continuus, ſiue periodicus. Principio hic dolor ſolus eſt, deinde accedunt plerumque gingiuarum tumor, & non raro inflammatio aut abſceſſus: tumor vero ſæpe exterius genas, aut maxillam inferiorem viſibiliter inflat, adeoque impedit maſticationem, & deglutitionem. Sed caries dentium denique ex diuturno aut ſæpius repetito dolore conſequitur, ita vt dens vel pars eius excidat, aut variis ſinubus, iisque mire contortis, perforetur, quos ſi aer frigidus ſubit, ingens ilico dolor ſuſcitatur. Cum tumor apparet, plerumque dolor ſolet minui, & euaneſcere. Ex ὀδȣ̀ς dens, & *ἀλγέω* doleo. G. Zahn-Wehe.

ODONTIASIS, idem quod *dentitio*, *odontophyia*.

ODONTICA, ſunt medicamenta, quæ aduerſus dolores dentium adhibentur, ab ὀδȣ̀ς dens: vocantur & *odontalgica*. Mittel gegen Zahn-Wehe.

ODONTOIDES, quod denti ſimile eſt; vt dens ſecundæ vertebræ & aliorum oſſium, ex ὀδȣ̀ς dens, & εἶδος forma. G. Das den Zähnen gleich iſt.

ODONTOLITHOS, eſt petroſus ille tartarus dentibus accreſcens, ex ὀδȣ̀ς dens & λίθος lapis. G. Kalck der Zähne.

ODONTOPHYIA, idem quod *dentitio*, ſiue dentium eruptio, ex ὀδȣ̀ς dens, & *φύω* creſco. Vide *dentitio*.

ODONTOTRIMMA, ex ὀδȣ̀ς dens & *τρίβω* tero. Idem quod *dentifricium*. G. Zahn-Pulver.

ODORAMENTVM, eſt medicamentum odoris gratia adhibendum; componitur ex *ladano*, *ſtyrace*, *benzoin*, *moſcho*, *zibeto*, aliisque aromatis. Gr. Ἄρωμα & Ὀσφρητόν. G. Lieblicher Geruch, Rauchwerck.

ODORATVS; ſiue OLFACTVS, Gr. Ὄσφρησις, eſt ſenſus, quo ex motu & irritatione neruorum, naſi membranis inſertorum, per effluuia odorifera ideæ quædam

ſenſo-

ſenſorio communi offeruntur & repræſentantur. G. Der Geruch.

ODORIFERVM, idem quod *odoramentum.*

OECONOMIA, eſt quidem rei familiaris diſpenſatio, ſed & adminiſtratio quædam circa ægrorum diſpenſationem. Item, ſuccorum in corpore noſtro diſtributio *œconomia animalis* appellatur, ex οἶκος domus, & νέμω diſtribuo. G. Haußhaltung.

OEDEMA, Barb. *vndimia*, ab *Hippocrate* nonnunquam late ſumitur pro omni tumore præter ſanitatem excitato, ſtricte vero pro tumore a pituita ſiue viſcido humore genito, quando eiusmodi humor alicubi, fere ſemper in folliculis panniculi adipoſi, ſtagnat, albus eſt, mollis & indolens, ſine pulſatione, & digitis facile cedens. Sed ſi ſymptomata alterius indolis accedunt, vt pulſus, vel calor vel color ſenſibilis, vel intumeſcentia, vel dolor, vel aliud quid, dicitur *œdema phlegmonodes, eryſipelatodes, ſcirrhodes* &c. ab οἰδέω inflatus ſum, tumeo. G. ein wåſſeriger Geſchwulſt.

OENANTHE, eſt planta, quæ habet primo folia ampla, repentia, & petroſelino ſimilia, deinde peucedanum referunt, intra hæc aſſurgunt plures caules, duos circiter pedes alti, anguloſi, ramoſi, ſtriati, cæruleſcentes: flos roſaceus, & vmbellatus, plurimis ſcilicet petalis conſtans inæqualibus, cordiformibus, in orbem poſitis, & calici inſidentibus: is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum oblongis, hinc gibbis & ſtriatis, inde vero planis, in aliquos veluti aculeos deſinentibus, quorum medius cæteris validior: dici volunt ἀπὸ τοῦ οἴνου & ἄνθους a *vino* & *flore*, quaſi flos vinoſus, quod odore & quadantenus colore, ſit viti ſimilis. Malunt alii ſic dictam, quod viti ſimilem florem ferat, vel quod cum vite floreat. Illud nomen imponitur quoque filipendulæ, ſpondylio, iunco odorato &c.

OENELÆVM, eſt vini & olei admixtio, ex οἶνος vinum & ἔλαιον oleum. G. Wein vermiſcht mit Oel.

OENOIDES, est vinum dilutum. aut latex vino analogus, ex οἶνος vinum, & εἶδος forma.

OENOGALA, est compositio ex vino & lacte, ex οἶνος vinum, & γάλα lac.

OENOMELI, est mel vinosum, siue mulsum vinosum, vel mulsum, quod ingreditur vinum, ex οἶνος vinum, & μέλι mel.

OESOPHAGEVS, est musculus œsophagi constrictor, sphincter dictus, ab vtroque latere cartilaginis cricoidis ortus, os œsophagi amplexus, & extrorsum ambiens. G. Muscul der Speiß-Röhre.

OESOPHAGVS, est fistula membranacea, a faucibus ad stomachum tendens, qua cibus in ore masticatus & saliua mixtus ad ventriculum transit: tunicas habet quatuor; *extimam membranaceam*, *secundam* musculosam ex fibris longitudinalibus, externis, & orbicularibus internis compositam. *Tertia* huic succedens est vasculosa, infinitis numero vasculis ad glandulas hic sitas contexta. *Quarta* seu *intima* prorsus neruea est, quæ intus crusta villosa obducitur, & vere pro quarta sumi potest. Ab οἴσω Fut. a φέρω feram, quia omnes cibos versus ventriculum fert, & φάγω edo, vocatur item *gula*, λαιμὸς, στόμαχος. G. Die Speiß-Röhre, die Kähle.

OESTRVM VENERIS, idem quod *clitoris*, vel nympha, est corpus exiguum, teres, rubellum, vuulæ apici non absimile, situm ante foramen vrethræ, vnde nomen νύμφης accepisse videtur, apparet deductis vtrimque muliebris sinus labiis, sub monte veneris, in alarum summitate nidulatum; in diuersis fæminis diuersæ magnitudinis iuxta ætatem, tempus, naturam moresque reperitur, plerumque tamen in adultis, bene natis, non libidinosis extremi articuli infantis digiti magnitudinem æquat; situ vero, figura, substantia, fabrica, erectione, coli virili satis exacte respondet, quamuis ab eo exilitate, breuitate, imperforatione imprimis differat, cetera videantur apud anatomicos.

OESY-

OESYPVS, *Plin.* lana ſuccida, vellus ſuccidum *Plin. lib.* 29. exponit ſordes ſudoremque lanis ouium adhærentes. Verſantur itaque non paruo in errore, qui *Oeſypum* interpretantur pro ſcybalis & ſtercoris pilulis ouium lanæ inhærentibus, οἴσυπος quaſi οἶος ῥύπος, ouis ſordes. G. Das Fett von ungewaſchener Wolle.

OFFICINA, medicis eſt alia pharmaceutica, in qua Galeni medicamenta maxime præparantur: alia chymica, in qua eſſentiæ, ex mineralibus, vegetabilibus & animalibus, in varia forma extrahuntur, & dicitur vulgo, *laboratorium* a laborando. Vide *laboratorium.* Et alia eſt *chirurgica,* in qua res ad chirurgiam pertinentes tractantur. Gr. ἐργαστήριον. G. eine Werckſtatt.

OLEA, eſt arbor mediocriter magna, cuius cortex eſt politus, coloris cineritii, lignum ſolidum coloris ſubflaui, ſaporis amari: folia ſunt oblonga, anguſta, ſalicem referentia, acuta, craſſa, dura, carnoſa, in ſuperiori parte viridia aliquantulum, in inferiori albeſcentia, non lanuginoſa, caulibus breuibus adhærentia, ſibi inuicem oppoſita: flos eſt monopetalus, calicem habens, ex quo piſtillum egreditur, vnde fit fructus oblongus, oualis, viridis, carnoſus, ſucculentus, qui fructus oliua dicitur. ſapor eius eſt amarus, acer, acerbus, & ingratus, in ſe includens putamen oſſeum oblongum, quod continet ſemen eiusdem figuræ, hæc arbor creſcit in regionibus calidis, a Gr. ἐλαία, vnde quoque *oliua.* G. Oliven-Baum, Oel-Baum.

OLEANDER, vide *nerion.*

OLEASTER, eſt olea ſylueſtris.

OLECRANVM, ſiue ANCON, eſt proceſſus maior vlnæ ſiue oſſis cubiti primi. Item ſuprema humeri pars.

OLENE, eſt *cubitus,* ſiue *focile maius.*

OLEVM, Gr. ἔλαιον, eſt pinguedo quædam fluida ex fructibus aut ſeminibus expreſſa, vti eſt oliuæ, palmæ, amygdalorum, raparum &c. vel eſt deſtillata ex rebus pinguibus, vti ex cinamomi cortice, caryophyllis, aniſi

ſemine &c. vel eſt compoſita, vti oleum iaſmini, caſtorei, camomillæ &c. in genere eſt corpus liquidum, id eſt leni calore fluidum, ad ſenſus homogeneum, non tamen ſimpliciſſimum, totum inflammabile, & aquæ non permiſcibile, in reſinæ conſiſtentiam condenſari potens, tumque tenaciſſime adhærens. G. Oel.

OLEVM PETRÆ, vide *petroleum.*

OLEVM TERRÆ, eſt pellucido-rubicundum, odoris fortis petroleum æmulantis, ſed gratioris. Ante paucos annos nobis ex India orientali allatum eſt, vbi ex monte quodam effluere dicitur, ſed eſt oleum ex nuce cocos expreſſum atque terris medicatis commiſtum; id enim quod genuinum eſt, ex India ad nos non affertur, ſed a regulis aſſeruatur. venit quoque ex Bohemia atque ex Barbados. Paratur etiam in Marchiæ Brandenburgicæ oppido Freyenwalde: Perſarum & orientalium vera Mumia. G. Stein-Oel.

OLFACTVS, idem quod *odoratus.*

OLIBANVM, vide *thus.*

OLIGOPHOROS, eſt vinum tenue, paucis ſpiritibus gaudens, ex ὀλίγον paucum, & φορέω fero.

OLIGOTROPHIA, eſt paucitas nutrimenti, ex ὀλίγη paucum, & τροφὴ alimentum.

OLIGOTROPHVS, eſt cibus minus nutriens, cui opponitur polytrophus.

OLIVA, eſt oleæ fructus. G. Oliven.

OLOSTEVM, vide *holoſteum.*

OLVS, ab alendo dicitur, quod oleribus alerentur homines, antequam fruges repertæ eſſent. Vide *lachanum.*

OLVS ATRVM, vide *hippoſelinum.*

OLYRA, eſt frumenti ſpecies, affinis zeæ. Gr. ὄλυρα.

OMASVM, vide *abomaſum.*

OMENTVM, RETICVLVM, ſiue inteſtinorum operimentum, eſt membrana duplicata, intus caua, verum ſacculum formans, inteſtinis inſtrata, pinguedine & vaſis ſanguineis copioſe ad inſtar retis piſcarii intertexta,

ta, glandulis quoque duabus aut tribus dotata, ventriculo, colo, & pancreati annexa, vt inteſtina calore ſuo foueat, tum hæcce pinguedine ſubtiliſſima, vna cum vapore rorido/ex tenuiſſimis vaſculis exhalante, illiniat, ne vel areſcerent, vel motu periſtaltico attererentur, vel cum inuicem concreſcerent; habet quædam vaſa lymphatica, item ductus & ſacculos adipoſos perplures, in quibus adipem colligit pro tempore, & aliquando in maxima copia, quam tamen quoque effundere creditur per ductus paruos in venas ſanguineas verſus hepar tendentes, vt vna cum ſanguine mixta inſeruiat generationi bilis. Gr. ἐπίπλοον. G. Das Netz.

OMOGRA, eſt dolor arthriticus humerum afficiens, ex ὦμος humerus & ἀγρεύω capio, quaſi humeri captio, G. Der Schulter-Fluß.

OMOPLATA, male HOMOPLATA, Lat. *ſcapula*, eſt os latum & tenue, non tam ad coſtarum dorſalium tutelam, quibus ſcuti inſtar incumbit, quam clauiculæ, & præcipue humeri, tutam articulationem comparatum. Figura triangulum exhibet, longiore latere in baſin porrectum, Angulum habet ſuperiorem & inferiorem; intus concauum, extus, gibbum: proceſſus obtinet tres; nempe *ſpinam*, *coracoidem* & *breuem*, ex ὦμος humerus & πλατὺς, latus. G. Schulder-Bein, das Schulter-Blat.

OMPHACIVM, eſt ſuccus ex vuis immaturis expreſſus. *agreſta* officinis dicitur. Gr. ὀμφάκιον. G. Agreſt. Item eſt oleum ex immaturis oliuis preſſum.

OMPHALOCARPOS, APARINE, vocatur ab umbilici nempe ſimilitudine, quam ſemen eius refert, ex ὄμφαλος vmbilicus, & καρπὸς fructus.

OMPHALOCELE, eſt hernia vmbilicalis: quando nempe omentum, vel inteſtina circa vmbilicum protuberant: quod fit relaxatione vel ruptione peritonæi: illud enim hic, ob regreſſum vaſorum vmbilicalium, eſt ſimplex, veluti quoque eſt in exitu vaſorum ſpermaticorum, verum cæteroquin vbique iu abdomine eſt du-

plex, adeoque viribus prementibus inteſtina inæquali reſiſtentia contranititur, nempe hic loci minor ob ſimplicem lamellam, quare cedit: contingit hoc herniæ genus plerumque in mulieribus pinguiſſimis, laxiſſimæ ſtructuræ & ætatis ſeneſcentis; rarius in viris, ſed & his pariter pinguiſſimis & laxis; ſi macilentis contingat, a cauſa violenta externa fuit inductum, alias nunquam: itidem euenit in laxis infantibus; ex ὀμφαλὸς ymbilicus, & κήλη tumor. G. ein Nabel-Bruch.

OMPHALOS, vide *vmbilicus.*

ONOBRYCHIS, eſt leguminis ſpecies: ſiue planta, quæ habet caules rubicundos, repentes: folia galegam referentia, ſed minora, in parte ſuperiori viridia, in inferiori alba & villoſa, acuta, bina coſtæ adhærentia: flores denſe ſpicati, ex alis foliorum erumpentes, leguminoſi; rubicundi, raro albi, flori ſuccedit ſiliqua breuis, criſtata, vel echinata, ſubrotunda, fœta ſemine reniformi: radix longa, mediocriter craſſa, extus nigra, intus alba; hæc planta creſcit in pratis. dictam volunt ab aſini rugitu, quod eam depaſti fremant aſini: ab ὄνος aſinus, & βρύχω frendo, ſtrideo. G. Kerſt-Wurtz.

ONONIS, vide *anonis.*

ONYX, vide *vnguis.* Onyx dicitur etiam alabaſtrum.

OPERATIO, Gr. ἐργασία, ἐνέργεια, eſt labor non tantum chirurgis familiaris, vt operationes circa lithotomiam, herniam &c. Sed & chymicis, qui ſuos proceſſus etiam *operationes* nuncupant. Ita medicamentorum in corpore noſtro effecta appellantur a medicis operationes. Ita & pharmacopœi ſuas habent operationes. G. Wirckung.

OPHIASIS, eſt capillorum morbus, quo extenuati hinc inde ſpatiis intermiſſis, macularum ſerpentis inſtar, decidunt, ab ὄφις ſerpens. Vide *Alopecia.*

OPHIOGLOSSVM, ſiue LINGVA SERPENTINA, eſt herba quædam cum excreſcentia longa, linguæ ſerpentinæ

pentinæ æmula. planta hæc habet folia betæ minimæ, ſed craſſiora, recta, polita, carnoſa, & anguſta, aliquando ampla & rotunda; ſaporis viſcoſi & dulcis: caret hæc planta floribus, ſed ex alis caulis erumpit fructus figura linguæ compreſſæ, in plures cellulas bino ordine per longitudinem diuiſus, quibus ſponte diſruptis vtrinque denticulatus fit: hæ cellulæ includunt puluiſculum minimum: radix eſt fibroſa, creſcit in pratis & locis humidis. ex ὄφις ſerpens, & γλῶσσα lingua. G. Natter-Zünglein.

OPHIOSCORODON, ſiue allium anguinum, eſt allii ſpecies, cuius caulis obſcure rubicundis ſeu nigris maculis commaculatur, vel eſt alia allii ſpecies, cuius caput cum ſuprema caulis parte ſerpentis in modum contorquetur, ex ὄφις anguis, & σκόροδον allium. G. Lang-Lauch, wald Knoblauch.

OPHITES, eſt marmor inſtar porphyritæ duriſſimum, colore viridi ſaturato, dilutis eiusdem coloris maculis quaſi aſperſum. Sed & alium conſtituunt colore cinereo, & eadem duritie, nec non & nigriuſculis maculis variegatum, & hunc mollitie alabaſtritæ. Veteres ophitæ genera fecerunt, *nigricans durum*, *cinereum punctis diſtinctum*, lineis quibusdam candidis interſtinctum, candidum, molle. Hinc apparet veterum ophitem a noſtratibus eſſe diuerſum. Foditur noſter in locis variis Italiæ, Germaniæ, verbi gratia in Miſnia, quod tamen, ob mollitiem, rectius alabaſtris accenſetur, diciturque *Zeblicium*. Gr. ὀφίτης. Lat. ſerpentinus. G. G. Serpentin-Stein.

OPHRIS, eſt planta, quæ habet caulem rotundum: folia ſunt plantaginis latifoliæ foliis ſimilia, duo in qualibet planta, quandoque tria, ſibi inuicem oppoſita, altero ex alterius ſinu prodeunte, ſaporis viſcidi & quodammodo dulcis: flos eſt polypetalus, anomalus, ſex petalis ſcilicet diſſimilibus conſtans, quorum quinque ſuperiora ita diſponuntur, vt galeam quodammodo æmulentur, inferiori capitato & quaſi anthropomor-

pho: calix autem abit deinde in fructum seu vtriculum tribus fenestris peruium, quibus adhærescunt valuæ, seminibus fœtæ minutissimis instar scobis, est *bifolium*. *Ophrys*, significat supercilium, an a duobus superciliis, *Bifolium* appellatum? sumitur tam pro orchidis specie, binis gaudente foliis, quam pro lunaria quadam.

OPHTHALMIA, quam *Celsus* lippitudinem vocat, est tunicarum oculi inflammatio, cum dolore analogo ac si spina esset oculo infixa, cumque copiosis & feruentibus lacrymis in initio, sed quæ successiue crassiores factæ in lippam mutantur, album oculi tumet valde, & vasis sanguineis scatet, ὀφθαλμὸς oculus. G. Das Augenwehe.

OPHTHALMICA, sunt medicamenta aduersus oculi mala. G. Mittel gegen Augenwehe.

OPIATA & OPIATVM, siue electuarium, medicamentum internum est, quod consistentia *theriacæ* vel *mithridatio* simile, ex variis rebus melle vel syrupo exceptis, in plures doses est concinnatum. Generaliter sumitur pro omni electuario, sed specialiter pro iis tantum, quæ opium, a quo denominatio, recipiunt, vti pro *theriaca*, *mithridatio*, *diascordio*, *philonio*, *requie Nicolai* &c. G. ein Opiat, Latwerge.

OPISTHOTONVS, est tetanus siue tensio aut conuulsio ceruicis & spinæ versus posteriora, contractis sursum pedibus, cum rigore aliquandiu perseuerante, ex ὄπισθεν a tergo, pone, & τείνω tendo. G. Der Krampff, der einen hinterwertz zeucht.

OPIVM, sunt qui opii ac meconii nomen confundunt, & duo pro vno eodemque habent; sed male. *Opium* enim lachryma est, quæ stillauit ex capitibus papaueris, dum maturescebant, leuiter incisis. *Meconium* contra succus est ex iisdem expressus. Estque triplex: *album* adfertur ex Cairo, quod & forte *Thebaicum* vocatur & *Mesri*. *Nigrum* & durum venit ex Aden. Tertium flauescens magis & mollius, ex Cambaia & Decan mittitur. Turcæ ex albo colligunt papaue-

re. *Opium* quod in Europa diuenditur nigrum eſt, amarum & graueolens, forſan nihil aliud erit quam *Meconium*, quod Iauanenſes *Pouſt* vocant, & eo vtuntur infimæ ſortis homines: ſed quod ex ipſis capitibus ſtillat, *Affion* dicitur & a ditioribus tantum vſurpatur, & in deliciis habent; præſertim ſi eo vti aſſueuerint. Alias paucula grana ad ſoporem concitandum ſufficiunt, ideo frigidum non eſt, ſed ob penetrandi vim, *calidum*. Gr. Ὀπὸς. G. Magſamen Saft.

OPOBALSAMVM, vide *balſamum*.

OPLOCHRISMA, vide *hoplochriſma*.

OPODELDOCH, nomen eſt alicuius emplaſtri vulnera & vlcera ſanantis: iſtius deſcriptiones inueniuntur apud *Paracelſum*, alioſque authores. Nomen eſt fictitium, nihil ſignificans: ſpecies eſt emplaſtri ſtictici. Ideoque etiam ſonat G. Stichpflaſter.

OPOPANAX, eſt gummeus ſuccus ex herbæ panacis heraclei radicibus & caulibus ſauciatis ſtillans, ac concreſcens, primo eſt albidi coloris, ſed poſt ſiccationem flauum & quaſi croceum acquirit colorem, odor eſt grauis, ſapor amarus, friabilis eſt, intus albeſcit, & granulatim ſæpe inuicem adhæret.

OPPILATIO, idem quod *Obſtructio*.

OPPRESSIO, dicitur de cordis & præcordiorum anxietate in febribus ardentibus, ob ſanguinis liberum transfluxum impeditum oriunda.

OPTICVS NERVVS, ſiue viſorius, qui in fundo oculi explicitus & *retina* dictus, excipit radios lucis, hincque rerum ſupra retina depictarum ideæ in cerebro ad ſenſorium commune deferuntur; vtriuſque nerui origo ex thalamis neruorum opticorum prouenit, poſtea hi nerui coeunt, & cranium egreſſuri ab inuicem ſeiunguntur. Ab ὄπτομαι, video. *Optica* ſunt medicamenta, quæ aduerſus oculorum affectus valent.

OPVNTIA, planta eſt ad altitudinem magnæ arbuſculæ creſcens: folia ſunt magna, longa, craſſa, viridia, dura, tuberculis ſpinoſis inſtructa, ſucco plena, viſcoſa,

viſcoſa, neruoſa: flores ſunt roſacei, flaui, aut rubri; petalis plurimis in orbem poſitis conſtantes, innati apici ouarii, numeroſiſſimis ſtaminibus præditi: ouarium, cuius apex in ambitu ſpeciem caliculi refert, fit fructus carnoſus, vmbilicatus, vnicapſularis, excauatus, continens pulpam medulloſam, rubram, ſaporem dulcem habens, fœtus ſeminibus annulatis, ſaporis non ingrati. Ab vrbe Opunte nomen habet: eſtque fici Indici ſpecies. G. Indianiſche Feigen.

ORBICVLARE OSSICVLVM, eſt auris internæ paruum, rotundumque oſſiculum, incudis proceſſui adnatum, quod articulatur cum ſtapede.

ORBICVLARIS, ſiue CREPITVS LVPI, eſt fungi ſpecies, ſunt vel rotundi, vel ſemirotundi, ſed incertæ magnitudinis. Naſcuntur in campis deſertis; nullum habentes pediculum, intus ſpongioſi ſunt, & ſi recentes fuerint, aquam continent: ſiccati vero ſpongioſam, & puluerulentam continent materiam inſtar ochræ ſubnigræ. Extus pellicula obducuntur eiusdem fere coloris: vtuntur chirurgi in ſanguine ſiſtendo. G. Boviſt.

ORBITA OCVLI, eſt antrum ſiue cauitas, e proceſſibus oſſis frontis ad canthos oculi protenſis, & oſſe maxillæ ſuperioris illis conjuncto conſtans, oculi bulbum excipiens.

ORCHIS, eſt planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, ſimplicia liliaceis ſimilia: caulis eſt rotundus; finis pedunculi exit in ouarium oblongum, triloculare, triualue, tribus feneſtris peruium, continens puluerulenta ſeminula: flos inſidet apici ouarii, mirabilis ſtructuræ, hexapetalus, vix deſcribendus: radix rotunda, carnoſa, tuberoſa carnoſa, aliquando palmata, ſucculenta, albida, viſcoſa, ſubdulcis, odoris ſeminalis: hæc planta creſcit in locis humidis. Eſt *ſatyrion*, Latinis *teſticulus*, ſic dicitur, quod eius radices ex duobus, aut tribus conſtent globulis, quaſi tot teſticulis, qui pro

varia

varia forma, varia quoque obtinuere nomina; vt Cynoſorchis, Tragoſorchis, &c. G, Knaben-Kraut, Stendel-Wurtz.

ORCHIS, eſt teſticulus; vide *teſtes*.

ORCHOTOMIA, eſt teſticuli exciſio. Vide *Orchotomus*.

ORCHOTOMVS, eſt, qui teſticulos exſcindit, qua operatione animalia caſtrantur, ne cum aliis coëant, inde *orchotomia*, ſiue teſticulorum exciſio, ex ὄρχις teſticulus, & τέμνω ſeco.

ORDEOLVM, barbaris idem quod *crithe* & *hordeolum*.

OREOSELINVM, eſt apium ſeu ſelinum montanum, ex ὄρος mons & ſelinum, vulgo *petroſelinum*.

OREXIS, eſt ordinarius cibi appetitus: is oritur a fermento, tum a liquore gaſtrico ab arteriis cœliacis ventriculo inſpirato, & laterum ventriculi mutuo contactu ob reſpirationem, quo tunica neruoſa, eiusque nerui inordinatius mouentur, ad alimentum idoneum appetendum, ab ὀρέγομαι cupio. G. Hunger, Begierd zu Eſſen, Luſt zur Speiß.

ORGANICA PARS, eſt, quæ ex variis partibus, quarum natura & efficacia diuerſa eſt, conſtat, vti muſculus conſtat ex carne, membranis, tendinibus, variiſque vaſis &c. ei opponitur *ſimilaris pars*, de qua ſuo loco. G. Ein zuſammengeſetzter Theil.

ORGANVM, eſt pars, quæ ad ſui conſtitutionem, actioneſque perficiendas, rectam & determinatam, ſenſibilemque conformationem requirit, vt brachium, muſculus, cor, &c. G. Werckzeug.

ORGASMVS, eſt impetus, incitatio & turgeſcentia ſanguinis vel ſpirituum, vt ſi quando ſpiritus animales cum impetu in neruorum genus ruunt, ab ὀργάζω. G. Schnelle Treibung, Aufwallung.

ORICHALCVM, vide *aurichalcum*.

ORIGANVM, eſt planta, quæ habet caulem durum quadratum, villoſum; folia maiora calaminthum refe-

runt

runt, minima maioranam, villoſa ſunt, odorata, ſaporis aromatici acris: flores in ſpicas ſquammoſas congeruntur, monopetali, labiati, horum labium ſuperius ſurrectum eſt, ſubrotundum, bifidum, inferius vero tripartitum: ex calice ſurgit piſtillum, poſticæ floris parti adinſtar claui infixum, ac veluti quatuor embryonibus ſtipatum, qui abeunt in totidem ſemina ſubrotunda, minima, in capſula, quæ floris calix fuit, recondita: radix eſt fibroſa, minima, lignoſa: creſcit in montibus: planta hæc Hippocrati maxime fuit commendata in morbis vbi calefaciendum, diſſoluendum, & ſtimulandum. G. Doſten.

ORNAMENTVM FOLIACEVM, extremitas tubæ Fallopianæ vteri muliebris fimbriata eſt, eum in modum comparata, vt quaſi tot digitis, ouum ex ouario prodiens melius comprehenderetur.

ORNITHOGALVM, eſt planta, quæ habet folia longa, anguſta vt graminis, mollia, repentia, excauata, lineam albam in longitudinem habentia; caulis eſt rotundus, nudus, tener: finis pedunculi ex caule membranula eſt longa, tenuis: flos eſt liliaceus, ex petalis ſex in orbem poſitis compoſitus, quorum ſingulis intus ad ſuperiora adnaſcitur ſtamen. Ouarium tuba longa, apice ſphærico inſtructa donatum fit, fructus ſubrotundus, fœtus ſeminibus ſubrotundis, nigris: radix bulboſa aut tuberoſa, bulbus eſt fere vt in narciſſo, ſeu vt in porro, ita vt totus habitus ad porrum accedat. G. Feld-Zwiebel.

ORNITHOPODIVM, eſt planta, quæ habet plures caules flexiles, debiles, ramoſos, fere repentes, rotundos, villoſos: folia coluteæ foliis minora, ſibi inuicem oppoſita, & iuxta vnam coſtam diſpoſita: flores ſunt exigui, leguminoſi, in ſpicas in ſummitate ramorum congeſti: flori ſuccedit ſiliqua oblonga, articulata, ſulcata, vndulata, ſingulo quoque articulo continens ſemen vnum, rotundum; ſiliquæ vero ad vnum pedunculum, & eundem exortum creſcunt multæ ſimul: radix eſt parua, & alba: hæc planta creſcit in pratis. Ornithopodium eſt

auis

auis pes, ſic dicitur quod eius ſiliquæ pedem auis, cum ſuis digitis & articulis, referant, ex ὄρνις auis & ποῦς pes. G. Vogel-Fuß.

ORNVS, eſt fraxinus ſylueſtris. G. Wilder Eſchen-Baum.

OROBANCHE, eſt planta orobum, aliaque legumina ſtrangulans, ab *orobus* & ἄγχω, ſtrangulo: vocatur etiam *Limodoron*: habet caulem rectum, cylindricum, aut rotundum, fiſtuloſum, fragilem, pallidum, villoſum; folia non habet, niſi in principio quædam, exigua, anguſta, ſpongioſa, cito cadentia: flores iuxta ſummitatem caulium naſcuntur, a ſe inuicem diſtantes, villoſi, coloris purpurei, pallidi, flaui aut viridis, odorantes, poſt florem apparet fructus oblongus, per maturitatem dehiſcens in duas valuas, fœtus ſeminibus minutisſimis, & albeſcentibus: radix eſt bulboſa, obrotunda, ſquammoſa, pollicis craſſitie, extus nigra, intus albeſcens, aut flaueſcens, tenera, ſuccum viſcoſum amarum habens, per ſiccitatem fit adeo dura ac os: creſcit plerumque in locis arenoſis.

OROBOIDES, eſt hypoſtaſis ſiue vrinarum ſubſidentia, eruis aut orobis ſimilis, ex ὄροβος eruum & εἶδος forma.

OROBVS, eſt leguminis ſpecies: habens caules exiguos repentes: folia ſunt oblonga, bina coniugata, adnata coſtæ in mucronem abeunti: flores in ſpicas congeſti ſunt leguminoſi, coloris purpurei aut albi: flori ſuccedit ſiliqua teres, obrotunda; nigra, erecta, fœta ſeminibus ſubrotundis, anguloſis, ouatis, fuſcis; ſaporis paululum amaricantis & ingrati: creſcit hæc planta in ſyluis.

ORTHOPNOEA, eſt ſpecies aſthmatis, ſiue vitiata reſpiratio, qua ægri, ne ſuffocentur, non niſi ceruice erecta reſpirare poſſunt, ex ὀρθὴ recta, & πνοὴ flatus, ſpiritus, ſpiratio.

ORVIETANVM, ſubaudi *electuarium*, dicitur ab inuentore circumforaneo ex vrbe Oruieto, cui nomen fuit *Hiero-*

Hieronymus Ferrantes, qui fiducia eius primus ausus fuit publico foro deglutire ignotum sibi quodlibet toxicum. Vulgo vocatur Orvietan.

ORYZA, planta est culmifera, cuius semen in vsu domestico familiare, album, oblongum instar tritici, in Asiæ multisque Europæ locis crescens; habetque caulem tritico crassiorem, per interualla nodosum: folia longa, carnosa, porrum referentia. G. Reiß.

OS, Gr. ὀστέον, est substantia totius corporis animalis durissima, compactissima, siccissima, alba, ex variis membranis lamellatim sibi incumbentibus, & firmiter sibi applicatis, perreptantibus mediis vasis contexta, vt sit corporis stabilimentum, eiusque motum facilem reddat & in munimentum quibusdam partibus se præbeat, destinata. G. ein Bein. Os etiam est primus alimenti introitus, qui duobus clauditur labiis. Gr. στόμα. G. Der Mund, das Maul.

OSCITATIO, est expansio omnium fere musculorum voluntariorum simul, maxime autem maxillarium, & explicatio ampla pulmonis, vnde quam plurimum aeris lente & sensim inspiratur, qui aliquamdiu retinetur, & rarefactus iterum lente & sensim exspiratur. Hæc febrium ordinarium symptoma est, sub initio incidens: attamen & alibi euenit, & iis quoque, qui sani vtcunque habentur: sæpe, dum e lecto surgimus, oscitatione aliqua afficimur, maxime si somno non sumus expleti, aut quando pleno stomacho dormiuimus; imo adeo frequens omnibus est oscitatio, adeoque ei assueuimus, vt merito dictum sit, *oscitante vno, oscitat & alter*. Gr. χάσμη, & χάσμημα. G. Das Gähnen.

OSCVLA, sunt extremæ vasorum aperturæ.

OSCVLVM VTERI, est illud foramen partis inferioris vteri, per quod semen ex pene virili eiectum intrat in vterum; ordinarie tam exiguum est, vt stylum tenuiorem solummodo excipiat, & nullo conatu vel minimus digitus in eam intrudi possit, ex eo etiam menstrua fluunt. Prominet in vaginæ capacitate, tincæ piscis

ori, aut vt *Galenus* mauult, glandi virili persimile; rimam habet transuersam; in virginibus osculum illud exiguum, ast in mulieribus quæ sæpe pepererunt, maius euadit; si nimium laxetur, vel exulceretur, cicatrice obducatur, vel humidum nimis fiat, sterilitas sequitur. G. Der Mund der Mutter.

OSMVNDA, est filicis species, quæ dicitur *regalis, palustris, aquatilis, florida* &c. habet caulem viridem, striatum, ramosum, se in latum extendentem: folia sunt ampla, satis angusta, parua, disposita supra vnam costam in vnum foliolum terminatam; summitas caulis se in multos diuidit, qui singuli rami sustinent multos racemos fructus minimos habentes, quorum fructuum structura non examinari potest nisi microscopii ope; singuli racemi habent capsulas membranaceas sphæricas, quæ in duas partes apertæ fundunt semina quædam oblonga: hæc planta nullos gerit flores: radix est nigra, & longa; crescit in locis aquosis & humidis. G. Wasser-Farn, Wantzen-Kraut.

OS SEPIÆ, piscis sepiæ os candidum est, oblongum, angustum, compressum, superna superficie durum & læue, inferiori autem fungosa quasi medulla eiusdem coloris repletum. Gr. σήπιον, quia intra vesiculam in corpore liquor ater, ac si esset putridus, reperitur, nam σήπειν significat putrescere. G. Weiß Fisch-Bein.

OSTAGRA, est *volsella* seu forceps, qua ossa eximuntur. Item est instrumentum chirurgicum, quo ossa vel attolluntur, vel deprimuntur, vel omnino loco mouentur, ex ὀστέον os, & ἀγρεύω capio.

OSTEOCOLLA, est lapis albo cinereoue colore ossisque figuram æmulans. Nascitur in Palatinatu, Saxonia, Silesia &c. crescit per arenam forma corallii albi. Putant hoc remedio ossa cito conglutinari, & callo obduci, si intus sumatur, & emplastris admisceatur. G. Bein-Bruch, Bruch-Stein.

OSTEOGENICA, vel *callum generantia* medicamen-

ta dicuntur, quæ in ossibus impedimenta tollunt, quorum virtute impediebatur, ne humor in iis concresceret.

OSTEOLOGIA, est de ossibus enarratio seu descriptio, ex ὀστέον os, & λέγω narro. G. Beschreibung der Beine.

OSTEON, vide *os*.

OSTEOCOPI, sunt dolores ossium, siue potius dolores periostei aut neruorum, ossa subeuntium: ossa enim quatenus ossa non sentiunt, dicitur & *lassitudo contundens*, ex ὀστέον os, & κόπος labor. G. Schmertzen der Beine.

OSTRVTIVM, seu ASTRANTIA, vel MAGISTRANTIA, est *imperatoria*, dicitur & *laserpitium*: G. Meister-Wurtz.

OSYRIS, est *linaria*, sed illud nomen etiam aliis herbis imponitur.

OTALGIA, siue aurium dolor, is sæpe est grauissimus & lacerans, atque adeo nonnunquam, vt non modo somnum omnem impediat, sed delirium inducat. Iam vt hic dolor non fit sine inflammatione, quæ aliquando exterius conspicua est, ita frequenter in abscessum transit, pure ex auribus fluente: aliquando iste dolor per vices affligit, & coniunctam habet odontalgiam, imo tinnitum & surditatem, ab οὖς auris, & ἀλγέω doleo. G. Ohren-Schmertzen.

OTENCHYTA, seu CLYSTER AVRICVLARIVS, est siphunculus, quo medicamenta auribus immittuntur, ab οὖς auris, & ἐγχέω infundo. G. eine Ohr-Sprütze.

OTICA, sunt medicamenta, aduersus aurium morbos, ab οὖς auris.

OVA, in feminis sunt sphærulæ, quæ deprehenduntur in superficie ouariorum sub membrana cingente, inferne per calicem crassiusculum concretæ ipsi substantiæ ouarii, pellucidæ, humore lymphatico, ad ignem concrescente, repletæ, binisque membranulis concentricis sibique inuicem arctissime nexis constantes; chorio scilicet & amnio. Bullulæ vero hæ, calice suo hærent finibus mi-

nutis-

nutiſſimis vaſorum ad ouaria euntium, poſt vſum veneris fere tantum apparent, ſenſim tumeſcunt, pedetentim magis pellucent, craſſeſcunt in membranis ſuis, membranam ouarii eleuant, extendunt, in formam papillæ ſic dilatant, vt emineant, a pedunculo ſuo pendeant, inde ſeparentur, cicatricem cauam relinquant in ſubſtantia & membrana effracta ouarii, ſenſim iterum coaleſcentem; tandem & in his bullulis hic loci adhuc hærentibus ouario, fœtus inuenti fuere, vnde nullum eſt dubium, quin in his conceptus fiat, & ſint tantum animalculorum receptacula, vbi nutriuntur, augentur &c. G. ein Ey.

OVARIVM, eſt teſtis muliebris; vtero ad diſtantiam binorum circiter pollicum lateraliter anneċtuntur per ligamenta valida duo ouaria, quæ & ope membranarum aliarum a peritonæo ortarum obuoluta firmantur. Hæc corpora ſunt ſcabra, fere ouata; in ſuperiori tamen parte magis plana quam gibboſa apparent. In horum ſuperficie, ſub membrana cingente reperiuntur ſphærulæ ſiue bullulæ, oua dictæ. Ouariorum varia magnitudo eſt pro ætatis & temperamenti ratione, etenim in libidinoſis, & ætatis flore conſtitutis plerumque ſesquidrachmam pendent, in vetulis vero exſucca, parua, quaſi corrugata, vix ad ſemidrachmam aſcendunt, nunquam tamen euaneſcunt, infantibus adhuc minora quam in decrepitis. Subſtantia eorum membranoſa eſt, fibroſa, plurimisque intertexta vaſis, ſpermaticis ſcilicet & hypogaſtricis, aliisque ante ingreſſum ſuum hic loci ita vnitis, & cum neruis commiſtis & intricatis, vt fabrica haud deſcribi queat. G. Der Eyer-Stock.

OVIDVCTVS, idem quod *tuba fallopiana*.

OVVM, eſt ſpecies doloris capitis, quæ ſentitur magnitudine oui: & ſic a figura, quam ouum occupat, denominationem accepiſſe videtur.

OXALIS, eſt *acetoſa*, ex ὀξὺ acidum.

OXELÆVM, eſt mixtio aceti cum oleo, ab ὄξος acetum, & ἔλαιον oleum.

OXYACANTHA, eſt berberis; ſic dicitur ab acidis

baccis, & ſpinis, ergo ab ὀξὺ acidum & ἄκανθα. Vide *berberis.*

OXYACANTHA, eſt *ſpina acuta,* ſiue *vallaris,* aut *ſepicularis*; ὀξὺ enim eſt acutum, & ἄκανθα ſpina. G. Hagedorn.

OXYCEDRVS, ſiue acuta cedrus, quod cedri folia in acutam deſinunt aciem, ex ὀξὺ acutum & cedrus.

OXYCRATVM, eſt aceti cum aqua miſtio, puſca vel poſca dictum, ab ὄξος acetum & κεράννυμι miſceo. G. Waſſer und Eßig.

OXYCROCEVM, eſt emplaſtri cuiusdam nomen quod ex croco, aceto, pice aliisque rebus componitur, ex ὄξος acetum & κρόκος crocus. G. Saffran-Pflaſter.

OXYDERCICA, ſunt medicamenta viſum acuentia, ex ὀξὺ acutum & δέρκω video.

OXYGALA, eſt lac acidum, ex ὀξὺ, & γάλα lac.

OXYLAPATHVM, eſt lapathum acutum, ex ὀξὺ acutum & lapathum. Mengel-Wurtz, Grind-Wurtz.

OXYMEL, eſt compoſitio in formam ſyrupi, ex aceto & melle, ab ὄξος acetum, & μέλι mel. G. Eßig-Meth.

OXYRRHEGMIA, eſt acidus e ventriculo ructus, ab ὀξὺ acidum, & ἐρεύγω ructo.

OXYRRHODINVM, eſt acetum roſaceum, ab ὄξος acetum, & ῥόδον roſa. G. Roſen-Eßig.

OXVS, eſt planta, quæ habet caules longos, flexiles, teneros, rotundos, purpureos aut rubicundos: folia ſunt terna, cordiformia, eidem pedunculo adnaſcentia, mollia, ſucculenta, ſaporis acidiuſculi & grati: flores ſunt campaniformes, monopetali: poſt florem ſequitur fructus membranaceus, quinque locularis, oblongus fœtus ſeminibus rubicundis calyptra elaſtica inuolutis, eiusque vi cum impetu diſſilientibus: radix craſſa, ſquammoſa, fibroſa, alba, aut rubicunda, fibras longas & albas habens: hæc planta habet odorem gratum, ſed non penetrantem *trifolium acetoſum, Alleluia,* & *panis cuculi,* vel quod cuculus auis eo veſcatur, vel quia hoc erumpente,

pente, cuculus vocem suam edere incipiat. *Oxus* vero vocatur ab acido sapore. Vde *oxytriphyllum*.

OXYSACCHARVM, est compositio ex aceto, & saccharo. Nonnunquam in aceto prius infunditur vitrum antimonii, & tunc dicitur *vomitiuum*; aliquando scilla, & appellatur *scilliticum*, ex ὄξος acetum, & σακχαρον saccharum. G. Essig Zucker.

OXYTRIPHYLLVM, est trifolium acetosum, ex ὀξὺ acidum, & τρίφυλλον trifolium. G. Saurer Klee, Buch-Ampffer.

OZÆNA, est vlceratio interioris naris, tetrum odorem spirans, ossicula nasi, & tunicam palati serpendo erodens, oriunda ex lue venerea, polypo exulcerato vel catharris acribus: ab ὄζω olfacio. G. Nasen-Geschwär.

P.

P. Simplex medicis *pugillum* significat, imo & aliquando *pondo*.

P. Æ. vel PART. ÆQ. denotat *partes æquales*.

P. N. idem est quod *præter naturam*.

PACHYNTICA, sunt medicamenta incrassantia, crassis ramosisque partibus prædita, quæ dum succis tenuioribus permiscentur, partes eorum coniungendo, & inter sese connectendo, crassiorem & stabiliorem consistentiam ipsis tribuunt, vt bolus Armena, amylum, nymphæa, amygdala, papauer, a παχύνω incrasso. G. Verdickende Mittel.

PÆDARTHROCACE, cariem ossis significat; est scorbuti symptoma, ex παῖς puer, ἄρθρον membrum & κακὸν malum, nam pueri hoc malo plerumque afficiuntur, verum & adultis quoque accidit, confunditur sæpe cum *spina ventosa*. Nihil aliud est quam caries ossium, maxime circa puerorum articulos cum dolore obscuro & apparente tandem articuli tumore coniuncta, orta a materia acri, dissoluente & corrodente, ab ossium medulla incipiens, vlterius serpendo vlcera sinuosa & maligni moris, fistulasque in vicinia producit. G. Bein-Fresser.

PÆDOTROPHICA, eſt pars hygieinæ, ſpectans ad puerorum regimen, ex παῖς puer, τρέφω nutrio.

PÆONIA, eſt planta, quæ habet caules rubicundos, in multos ramos diuiſos; folia ampla, polita, ſplendentia in parte ſuperiori lanuginoſa, caulibus rubicundis adhærentia: flores ſunt roſacei, pentapetali, aut polypetali, rubentes, ſaporis fatui, odoris nullius; piſtillum floris abit in fructum multis ſiliquis vniualuulis conſtantem, in inferiori parte coniunctis, in ſuperiori a ſe mutuo ſecedentibus per maturitatem, repletis ſeminibus craſſioribus, oblongis, rotundis, nigris, lucidis, ſub cortice craſſiuſculo, membranaceo, includentibus pulpam albam, ſaporis ſubdulcis, odoris nullius: radix eſt oblonga, craſſa, tuberoſa, foris fuſca, intus pallida, ſaporis dum recens eſt, ſubacris, cum leni quadam amaritie, odoris nullius. Gr. γλυκυσίδη & παιονία. Γλυκυσίδη dicta quod grana mali punici acinis ſimilia habere videatur. Nam ſidia mali punici grana nominantur. *Pæonia* ab eius inuentore, medicinæ peritisſimo, Pæone appellata eſt, qui ea nempe vulneratum Plutonem ab Hercule curaſſe perhibetur. G. Peonie, Pfingſt-Roſen, Gicht-Roſen.

PALÆTYRVS, eſt caſeus vetus; ex παλαιὸς vetus, & τυρὸς caſeus.

PALATVM, eſt ſuperior oris pars, inſtar tholi leuiter concauum, vnde & oris cœlum appellatur, conſtans maxima parte oſſe quarto maxillæ ſuperioris, & dein duobus oſſiculis proprie palati dictis, quæ omnia obuoluuntur membrana craſſa, glanduloſa, rugas verſus poſteriora determinatas habente. Item vocatur ὑπερῷον, οὐρανὸς, οὐρανίσκος. G. Der Gaume.

PALIMPISSA, vide *pix*.

PALINDROME, eſt morbus recidiuus, ex πάλιν iterum & δρόμος curſus.

PALLIATIO, ſiue CVRA PALLIATIVA, eſt therapia, qua morbi incurabiles, quantum fieri poteſt, medicamentis localibus, mitigantur.

PALMA,

PALMA, eſt interior manus pars, *vola* dicta. G. Die flache Hand.

PALMA, Gr. φοίνιξ, arbor Aſiatica, quam copioſe deſcribit *Kæmpferus*, in *amœn. exot.* G. Dattel-Baum.

PALMA CHRISTI, eſt *ricinus*, ſic appellatur, quod ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: ideoque etiam *Pentadactylum* vocatur. Vide *ricinus*. Eodem nomine dicitur Satyrion, a ſimilitudine, quam eius radix cum humana habet manu.

PALMARIS MVSCVLVS, venit ab interno humeri oſſis tuberculo, tendineo, graciliqne carneorum faſcium cœtu eiectus, tendiueus mox vsque in volam atque digitorum limites expanditur: cuti exterior pars, nexu non ſine laceratione ſolubili, cohæret, volamque in rugas contrahit. G. Der flachen Hand-Muſcul.

PALMITES, dicuntur ſurculi qui e vitibus quotannis prodeunt, ſic nominati quod in modum humanarum palmarum virgulas quaſi digitos edunt.

PALMVS, eſt tremor & palpitatio cordis, a conuulſione aut irritatione neruorum, cuius cauſa in ſanguine vel ſucco neruoſo conſiſtit, vel in aqua pericardii, a πάλλω vibro, quatio. G. Hertz-Bebung.

PALPEBRÆ, Gr. βλέφαρα, ſunt integumenta bina oculos claudentia & tegentia: conſtant ex cute, membrana celluloſa, ſub qua carnoſa, muſculis, tunica, tarſis & ciliis, ſuntque vel ſuperiores vel inferiores. G. Die Augen-Lieder.

PALPITATIO, ſeu PVLSATIO CORDIS, eſt motus conuulſiuus, non arteriarum, ſed cordis, nam licet violenter & perturbato motu contrahatur, extendaturque, in carpo vix tamen ſentitur, ſed ægri ipſi id percipiunt, non ſine moleſtia aliquando maxima; ſæpe manu pectori applicata palpitatio dignoſcitur, & cum maxima eſt, ſonitum edit, quem e longinquo audimus, aut coſtæ diffringuntur, vel ſi oſſa mollia ſint, extrorſum cedunt, & in ipſo vero corde & auriculis, aut altera tantum, vel principio arteriæ ſæpe maxima extenſio, & aneuriſma

inducitur. Adhæc palpitatio gradus habet, neque ſemper adeo ferax eſt, vnde per periodos incidit: at motu corporis vel animi perturbatione, æſtu, vino, &c. intenſior fit, quiete vero & ſomno lenior; cum dyſpnæa, ſcorbuto, cachexia, chloroſi &c. plerumque iungitur, aut hi cum iſta. Cauſæ ſæpe ſunt cordis obſtructiones a ſanguine coagulato, oſſiculis, polypo, arteriæ initio anguſtato &c. G. Das Hertz-Klopffen.

PAMPINI, ſunt frondentium vitis muſculorum comæ colliculique fructum fouentes & ab impedente vindicantes iniuria. Hinc pampinare, eſt pampinos ſuperfluos ex vinea detrahere, poſteaquam fronduit.

PAMPINIFORME CORPVS, ſiue VARICOSVM, aut PYRAMIDALE, ſunt arteriæ & venæ ad teſticulos euntes, quæ communi tunica includuntur, & corpus referunt pampinis criſpatis ſimile. Vide *varicoſum corpus.*

PANACEA, eſt medicamentum vniuerſale, omnes morbos indifferenter curans; ſed an detur dubito: de tabaco, tinctura ſolis, tartaro vitriolato, lapide philoſophico, plurima plurimi iactant, ex πᾶν omne, & ἀκέομαι ſano, medeor. G. eine allgemeine Artzeney, Panacee.

PANARITIVM, idem quod *paronychia.*

PANATELLA & PANATA, eſt pultis genus, ægrotis vtile, ex medulla panis triticei vel ſecalini cum aqua in pultis formam, coctum. Melioris nutritionis gratia oua interdum admiſcent. Sæpe ſemina melonum adduntur, vt magis ſit refrigerans, a pane nomen ſumpſiſſe videtur. Italica vox eſt. G. Brodt-Mus.

PANAX, & PANACES, eſt planta paſtinacæ latifoliæ ſpecies, cuius radix benignum præbet nutrimentum, dicitur ἀπὸ τῦ πᾶν ἀκεῖν, hoc eſt, a ſanandis omnibus morbis.

PANCHYMAGOGA, ſunt medicamenta purgantia, quæ dicuntur vim habere, omnes humores vitiatos e corpore educendi; ſed an tale detur, dubitandum, ex πᾶν omne, χυμὸς ſuccus, humor, & ἄγω duco.

PANCRATIVM, dictum videtur, a profligandis & vincen-

vincendis morbis omnibus, ex πᾶν omne, & κρατέω vinco.

PANCREAS, vide *callicreas*.

PANDALEA, vox obſcuræ originis & apud nos parum vſitata. Pandaleon a rotulis, morſulisue non niſi forma differt.

PANDEMIVS, ſiue morbus communis, eſt morbus qui in vna regione plures ſimul inuadit, ex πᾶς omnis, totus, & δῆμος populus. G. eine allgemeine Kranckheit, eine Seuche.

PANDICVLATIO, Gr. σκορδινισμὸς, σκορδίνημα, eſt conuulſio brachiorum in altum ſublatorum ſub certa figura, ac nonnihil verſus lumbos contractorum, vnde etiam ipſi lumbi nonnihil conuelluntur, inflexo, & ad latus alterutrum, commoto corpore, imo etiam collo, vt facies quoque ad latus ſpectet, caputque verſus dorſum inclinetur: verum in pandiculatione conuulſio non eſt diuturna, ſed cum lenta, tum breuis: atqui plus, quam rigor ſolitam corporis figuram afficit, qua de cauſa magis ſpectat ad opiſthotonon. Imo Pandiculatio ſæpe cum oſcitatione vna incidit; aut oſcitationem excipit pandiculatio, vel hæc iſtam, & plerumque mutuæ viciſſitudines fiunt inter oſcitationem, pandiculationem & horrorem, rigoremque ſeſe mutuo excipientes, aut alteram cum altera complicantes: nam pandiculatio eſt tantum oſcitationis maximus gradus. G. Das Recken und Strecken des Leibes.

PANICVLA, dici poteſt quidquid ſublonga vel ſubrotunda effigie tumet, vt quæ pendet a picearum ramis. Lanoſam quoque comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ & in paluſtribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere.

PANICVM, eſt milii ſpecies cuius ſpica ex innumeris craſſis, rotundis, albis aut flaueſcentibus ſeminibus in ſpicas minores digeſtis conflatur: a paniculis dici perhibent, Gr. Ἔλυμος. G. Fuchs-Schwantz, Welscher Hirs.

PANNICVLVS ADIPOSVS, eſt congeries multarum cellularum ſub cute immediate poſitarum, membranis tenuiſſimis conſtantium, totum corpus ambientium vbi cutis eſt, in quibus ex vaſis ſanguiferis huc decurrentibus deponitur oleum ſanguinis, quod ibi per tempus ſtagnare poteſt, verum a maiori ſanguinis motu per ductus ſuos in venas ſanguineas iterum impellitur & circulationem obit: poteſt hæc congeries cellularum in obeſis continere quamplurimum pinguedinis, in macilentis parum. G. Die Fett-Haut.

PANNICVLVS CARNOSVS, Gr. ὑμὴν σαρκώδης, eſt panniculi adipoſi membrana inferior, cellulas eius determinans, & ſuſtinens, & proprie ad eas pertinens, quæ in plurimis locis ſatis craſſa & muſculoſa, in aliis iterum membranoſa, *velamentum toti corpori præbet. Sed in brutis tantum reperitur, in hominibus rariſſime, & ad certa tantum quædam loca. G. Daß Fleiſcherne Häutlein. A quibusdam dicitur *panniculus neruoſus.*

PANIS PORCINVS, vide *arthanita.*

PANNVS, oculi morbus eſt, quando vaſa ſanguinea ad angulos oculorum in tunica tendinoſa excurrenrentia, propter obſtructionem, ſiue inflammationem ſanguine turgent. Poſtea creſcente hoc malo, tela, quaſi carnoſa oculum vel ex parte vel in totum in ſuperficie, obducunt, adeo vt oculi a lumine maxime offendantur, & plane rubeant.

PANNVS, notat *maculam* vel *næuum* in cute ſiue ex lue gallica, ſiue ex alio morbo maligno dependentem, eſt macula grandior palmæ interdum magnitudinis, coloris ſubflaui, vel rubicundi, fuſci vel ſubnigri, in facie ſæpius proueniens, & ſexum ſequiorem deformans. G. Die Honig-Flecken, Sonnenbrand.

PANVS, eſt ſpecies bubonis ſub axillis, faucibus, auribus & inguinibus, in partibus ſc: glanduloſis. Sumitur etiam pro *phygetlo.* G. Drüſen Geſchwulſt.

PAPAVER, eſt planta, quæ habet caulem ramoſum; folia

folia ſunt oblonga, ampla, dentata, criſpata; albeſcentia; vel ex atro viridia: calix bifolius, valde caducus: flos eſt roſaceus, quatuor plerumque petalis in orbem poſitis conſtans; ex cuius calice bifolio ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum, ſeu teſtam ouatam vel oblongam, capitello ornatam, ſub quo in quibusdam ſpeciebus ſeries ſpiraculorum in circuitu aperitur in fructus cauitatem, variis per longitudinem foliis munitam ſeu lamellis, quibus tanquam placentis adhærent ſemina rotunda vt plurimum & minutiſſima. Gr. μήκων. G. Magſamen, Mohn.

PAPILLÆ INTESTINORVM, ſunt protuberantiæ exiguæ, quibus intima inteſtinorum tunica referta eſt, ex ductibus glandularum, finibus neruorum, emiſſariis lymphaticorum & lacteorum contexta.

PAPILLA, eſt prominentia rubra in medio mammarum conſita, cuius pori recipiunt omnes tubulos lactiferos, hic anguſtatos, a glandulis mammariis prodeuntes. Gr. θηλή. G. Bruſt-Wärtzlein.

PAPILLARVM proceſſus, ſunt extremitates neruorum olfactoriorum, membranæ mucoſæ Schneiderianæ numeroſiſſime inſertorum, ſenſationi olfactus inſeruientes, & hinc cum extremitatibus ſuis inſtar minimorum villorum eminentes.

PAPPVS, tam Græcis quam Latinis lanugo ex floribus & fructibus decidua eſt. Sic etiam lanoſi quidam villi, qui defloreſcentibus aliquot herbis circum ſemen remanent, & poſtmodum in auras euaneſcunt, pappi ſunt, in ſenecione, ſoncho, & pleriſque aliis fit.

PAPVLÆ, vide *exanthemata.* Item ſpecies morbillorum, quæ etiam *boa*, *ſudamina*, *feruidæ eruptiones* & *rubicundæ cutis aſpredines* dicuntur.

PAPYRVS, eſt arundinis ſpecies Niloticæ: eſt res & vox Ægyptiaca. Foliis ad ſcibendum, radice vtebantur pro ligno ad ignem ſtruendum. G. Papier-Rohr.

PARACENTESIS, ſiue punctio, eſt perforatio thoracis, vel abdominis, per cultrum aut cannulam cuſpidatam,

datam. In thorace fit, quando repletus ſit pure vel aqua, & punctio inſtituitur in latere, intra quintam & ſextam vertebram; in abdomine vero cum illud hydrope aſcite intumet, ad latus lineæ albæ abdominis, in muſculis rectis & oblique aſcendentibus a παρακεντέω compungo. G. Eröffnung des Bauches oder der Bruſt.

PARACMASTICA, eſt febris continua decreſcens: item ætas declinans, a παρακμάζω decreſco. G. Abnehmend Fieber.

PARACME, vide in *acme*.

PARACYNANCHE, eſt inflammatio cum febre continua & reſpiratione difficili, in muſculis laryngis exterioribus, excitata, ex παρὰ, κύον canis, & ἄγχω ango. Vide *angina*.

PARADYSI GRANA, vide *cardamomum*.

PARALYSIS. ſiue RESOLVTIO, eſt mouendi impotentia in his aut illis muſculis, qui dicuntur arbitrio noſtro ſubiecti, quod tamen non admodum ſtricte intelligendum. Nullus adeſt dolor, vel ſenſus in parte, aliquando hic tamen eſt leuis cum ſtupore, vel ſpecie punctionis, ſemper ſunt cauſa membra flaccida, ſæpe etiam macilenta; & ad tactum frigidiora, ſubinde etiam ſanguis quoque ablatus eſt, aut quaſi formicæ repentes in partibus percipiuntur: oriunda ab omni cauſa, quæ impedit influxum ſpirituum animalium in neruos partibus affectis dicatos, vel quæ prohibet introitum ſanguinis arterioſi in muſculos partes eas mouentes. Si in vtroque latere fit, *paraplegia* dicitur, ſi in vno *hemiplegia*: ſi in hoc aut illo membro particularis appellari ſolet, a παραλύω reſoluo. G. Lähmung vom Schlag.

PARALYSIS HERBA, ſeu PARALYTICA, dicitur vulgo *primula veris*, & *betonica alba*: vocatur, quod paralyticis morbis medeatur,

PARAMESVS, eſt digitus medio proximus, minimoque vicinus, qui *medicus* & *annularis* dicitur, ex παρὰ iuxta, & μέσον medium. Vide *digiti*.

PARA-

PARAPHIMOSIS & PERIPHIMOSIS, eſt penis vitium, cum cutis ita curta eſt, vt glandem adducta contegere nequeat. Item vteri anguſtia & contractio, ex παρὰ de, & φιμόω capiſtro.

PARAPHRENITIS, eſt delirium cum febre continua ex inflammatione diaphragmatis, vel membranarum illud cingentium tum in thorace, tum in abdomine oriunda, cum dolore intolerabili punctorio ob membranas neruoſas, qui immaniter increſcit in reſpiratione, tuſſi, ſternutatione, vnde ægri incidunt in riſum ſardonium, & breui conuulſionibus & furore pereunt, vnde eſt morbus pleuritidi affinis, illa tamen maior, ex παρὰ & φρενῖτις phrenitis.

PARAPHROSYNE, ſiue DELIRIVM, eſt leuis quædam imaginationis & iudicii alienatio orta ab inflammatione aliquam partem corporis occupante cum febre continua, a quibus in conſenſum trahitur cerebrum, ex παραφρονέω mente ſum alienus. Vide *delirium.*

PARAPLEGIA, eſt paralyſis quæ omnes corporis partes capiti ſubiectas occupat, ab vtriusque trunci medullæ ſpinalis obſtructione, ex παρὰ iuxta & πλήττω percutio. G. Allgemeiner Schlag des gantzen Leibes.

PARAPLEXIA, idem quod *paraplegia.*

PARARHYTMVS, eſt pulſus alterius indolis quam ætas fert, ex παρὰ præter, & ῥυθμὸς modulus.

PARASTATÆ, idem quod *epididymis*, e παρίστημι iuxta ſto.

PARASYNANCHE, eſt inflammatio muſculorum ipſius pharyngis, ſeu faucium cum febre ſæpe continua, ex παρὰ præter, σὺν cum, & ἄγχω ſtrangulo, Gr. ὑάγχη ſeu *angina porcina Aureliano*, quod ſuibus familiare ſit malum.

PARDALIANCHES ACONITVM, ſic vocatur quod pantheras necet & pardos; πάρδαλις eſt pardus, & ἄγχω ſtrangulo.

PARA-

PAREGORICA, ſunt medicamenta mitigantia dolorem, tollendo aſperitatem eius, vt & acrimoniæ lædentis, a παρηγορέω lenio, mitigo. G. Schmertzen lindernde Artzeney.

PAREIRA BRAVA, eſt vox Luſitanica ſignificans vitem ſylueſtrem. Apud Braſilianos vocatur *Caapeba.* Radix eſt magna & craſſa, quæ ad renes a tartareo muco expurgandos nuper magnopere fuit commendata. Videtur autem famam maiorem fuiſſe, quam realem effectum.

PAREMPTOSIS, eſt terminus antiquæ pathologiæ Pythagoreæ & Eraſiſtrati. Hi docebant febrem fieri ſi ſanguis ſuos fines egreſſus incideret in vias ſpirituum. Scilicet in arteriis contineri ſpiritum ſeu aerem credebant, in venis ſanguinem: quæ duo inter ſe reciproco æſtu, maris inſtar, incurrant. Si igitur ſanguis incidat in arterias, hoc dicebant *paremptoſin.*

PARENCEPHALOS, idem quod *cerebellum,* ex παρὰ iuxta, poſt, & ἐγκέφαλος cerebrum, παρεγκεφαλὶς *Herophilo,* ἔγκρανον *Galeno,* ἐπίκρανος, *Poll.* ὀπίσθιος ἐγκέφαλος. Vide *cerebellum.*

PARENCHYMATA, ſunt viſcera, quæ elaborant aliquid, quod vſui communi totius corporis inſeruit: ſic pulmo & cor conficiunt ex alimentis in primis viſceribus contritis ſanguinem per ſuam actionem & fabricam, & iterum ex ſanguine conficiunt reliquos humores minores; hepar elaborat bilem, quæ eſt ciborum intimum reſoluens & miſcens. Pro omnibus viſceribus aliquando paulo latius ſumitur, a παρεγχέω transfundo.

PARESIS, eſt paralyſeos ſpecies, quæ poſt dolorem colicum inducitur, a παρίημι laxo, ſoluo. Vide *paralyſis.*

PARIETALE OS, idem quod *bregma* vel *ſinciput.*

PARIETARIA, eſt planta, quæ habet caules rotundos, rubicundos, fragiles: folia oblonga, acuta, villoſa, aſpera, veſtibus facillime adhærentia; flos eſt apetalus,

quatuor plerumque ſtaminibus conſtans ex calice quadripartito ſurgentibus, nunc campaniformi, nunc infundibuliformi, modo rotato: piſtillum autem abit in ſemen, vt plurimum oblongum, in capſula, quæ floris calix fuit, reconditum. Gr. ἑλξίνη & περδίκιον ſic vocatur a parietibus, & muris, quibus accreſcit, vel iuxta prouenit. G. Tag und Nacht, Glas-Kraut.

PARIS HERBA, ſeu VVA LVPINA, & VVA VERSA, eſt aconiti ſpecies; quæ habet caulem mediocriter craſſum rotundum, ſolidum, in parte ſuperiori viridem, in inferiori rubicundum: folia ſunt in crucem diſpoſita, oblonga, ampla, venoſa, rugoſa, aliquantulum acuta, nigricantia: calix quadrifolius, radiatim expanſus: flores ſunt tetrapetali, cruciformes, quatuor ſtaminibus donati; flori ſuccedit bacca mollis, globoſa, quatuor tubis inſtructa, in quatuor loculamenta diuiſa, coloris obſcuri, odoris ingrati, continens ſemina oblonga, exigua, alba: radix longa, parua, nodoſa, repens: hæc planta creſcit in ſyluis. G. Wolffs-Beer, Ein-Beer.

PARISTHMIA, ſunt glandulæ duæ, in ore ad faucium initia poſitæ, ex conuolutionibus in ſeſe conſtantes, quæ tenui, lataque productione inter ſeſe connectuntur: ſinum habent vtrinque vnum communem, amplum & oualem in os apertum; vſus præcipuus eſt, materiam quandam mucoſam, ſiue pituitoſam in fauces & os effundere. Vocantur etiam *tonſillæ*, ἀντιάδες, μῆλα & σπόγγος; ex παρὰ iuxta, & ἰσθμός iſthmus. G. Mandeln.

PARONYCHIA, PANARITIVM, eſt inflammatio ſubcutanea in apice digiti manus, in perioſteo vel vnguis radice hærens, quæ primo vix exterius conſpicitur, dolore nihilominus acerrimo, qui vigilias moleſtas facit, cum ardore & pulſatione: ſed tumore pene nullo in principio, aut rubore manifeſto; tertio autem vel quarto die cum tumor, tum inflammatio exterius elucent, & ſæpe ad manum vel humerum vſque extenduntur. Originem habet ex quacunque cauſa has partes inflammare, tum ex acri, & corrodente humore, tendines,

nes, neruos, perioſteum, imo os ipſum corrodere valente, ex παρὰ iuxta, & ὄνυξ vnguis. Lat. *panaritium*. G. Finger-Wurm, das böſe Ding, Nagel-Geſchwär.

PAROPIÆ, ſunt anguli oculorum minores, tempora verſus ſpectantes, ex παρὰ iuxta, & ὄπτομαι video. Vide *canthus*.

PAROPTESIS, ſignificat ſudoris prouocationem in balneo ſicco cum prunis ardentibus a παροπτάω aduro.

PAROTIDES, ſunt glandulæ duæ poſt aures ſitæ, occupantes foueam inter proceſſum mammillarem, condyloidem & os iugale factam, quæ ab carotidibus externis ſanguinem accipientes, ſaliuam in magna copia conficiunt, eam communi ductui infundunt, qui circa tertium dentem molarem ſuperiorem perforando muſculum buccinatorem in os hiat. Item tumores glandulis, poſt aures, contingentes, ex παρὰ pone, iuxta, & οὖς auris. G. Die Ohren-Drüſen, Geſchwulſt hinter den Ohren.

PAROXYSMVS, eſt pars periodi morborum, qua intenduntur & exacerbantur: eſtque vel ordinatus, qui certis temporibus intenſionis affligit, vt in febri tertiana, vel inordinatus, qui nullum certum intenſionis tempus obſeruat; ſed nunc hoc, nunc illo die redit; nunc citius, nunc tardius infeſtat, vt in febre erratica. Vocatur & *periodus*, *acceſſio*, *exacerbatio* & *inuaſio*, aliis εἰσβολὴ *Gal.* λῆψις *Ariſt.* cuius ipſius initium ἀρχὴ & ἐπισημασία Galeno dicitur, a παροξύνω exacerbo. G. Anſtoß, Anfall.

PARS, eſt corpus toti cohærens, communique vita coniunctum, actionibusque perficiendis comparatum. Partes dicuntur ſenſibiles, ſpermaticæ, & ſanguineæ: ſimilares & diſſimilares; organicæ vel inorganicæ: principales & miniſtræ; continentes & contentæ &c. Gr. μέρος & μοῖρα. G. ein Theil.

PARTHENIS & PARTHENIVM, eſt planta cuius nomen variis imponitur herbis: ſic appellatur, quod morbis vterinis mulierum, præſertim virginum, medeatur: ſic vocatur matricaria, & artemiſia. Παρθένος enim

enim virgo eſt. Officinis & herbariis *cotyla fœtida* eſt, vide *cotyla*.

PARTVS, eſt fœtus maturi in lucem editio. Gr. τόκος, κύημα. Sumitur & pro ipſo fœtu. G. Geburt, Frucht.

PARTVS CÆSAREVS, eſt, quando infantes in difficili partu, ex abdomine & vtero exſcinduntur, viuente vel mortua matre. G. Der Käyſerliche Schnitt.

PARTVS DIFFICILIS, idem quod *dyſtocia*.

PARVLIS, eſt inflammatio, putredo, aut excreſcentia, iuxta gingiuas, ex παρὰ iuxta, & οὖλον gingiua.

PASMA, idem quod *diapaſma*.

PASSA, & PASSVLA VVA, eſt vua ſicca ſolem paſſa.

PASSERINA, eſt alſines ſpecies, ſic dicta, quia paſſeres hac herba gaudent.

PASSIO, idem quod *pathema*.

PASTA REGIA, idem *Martius panis*.

PASTILLVM, eſt pomum odoriferum, fit ex odoratis pulueribus, qui a cera, ſtyrace liquida, balſamo indico, tragacantho cum tantulo terebinthinæ excipiuntur, & in globum formantur: vſus eſt vt gratus odor concilietur, ſumitur aliquando pro trochiſco. G. Riech-Küchlein.

PASTINACA, eſt planta, quæ habet caulem craſſum, firmum, ſtriatum, vacuum, ramoſum: folia ampla, villoſa, in margine dentata, pinnata, ex aliis ſat craſſis, & coſta magna ſuſtentatis compoſita, ſaporis grati & aromatici: flos eſt luteus, roſaceus: radices ſunt craſſæ, carnoſæ, longæ, eſculentæ, exterius flauo fuſcæ, vel dilutius flaueſcentes, intus albicantes; ſemina ſunt parua, ouata, margine donata, per maturitatem ſacculum deponentia; eius nomen a paſcendo dictum videtur. G. Paſtenach, welſch Peterlein.

PATELLA, idem quod *mola, genu*.

PATHEMA, eſt omnis paſſio, morbus, ſeu affectus præter ordinem, quo corpus noſtrum laborat; Gr. πά-

θ@ & πάθημα, παθήματα τῆς ψυχῆς, ſunt animi affe-ctus, a πάσχω patior. G. Leiden, Bewegung des Gemüths.

PATHETICVS, eſt neruus quarti paris intra cranium: quarto pari apud *Williſium*, & octauo apud *Fallopium* accenſetur, hic cranio egreſſus per foramen tertium magnum oblongum, videtur totus impendi in muſculum trochlearem oculi, a πάσχω patior.

PATHOGNOMONICVM, eſt ſignum proprium inſeparabile, quod ſoli & omni conuenit, eiusque eſſentiam indicat, quod etiam a principio ad finem durat: vt in pleuritide vera, ſemper adeſt febris continua, reſpiratio, moleſta, lateris dolor punctorius & tuſſis, ex πάθ@ affectus, & γινώσκω, cognoſco.

PATHOLOGIA, eſt pars medicinæ, docens morbos corporis noſtri, morborum differentias, eorumque cauſas vnde oriantur, & effecta quæ in corpore præſtent, ex πάθ@ affectus, & λέγω dico, narro.

PATHOS, idem quod *pathema*.

PATIENTIÆ MVSCVLVS, idem quod *leuator ſcapulæ*.

PECTEN VENERIS, ACVLA, Gr. σκάνδιξ, eſt ſpecies chærefolii ſylueſtris: dicitur quod eius ſeminum thecæ pectinem referant, vel ſi ſinguli dentes ſumantur, acui ſimiles ſint. G. Wilde Mohren.

PECTINÆVS MVSCVLVS, vide *liuidus*.

PECTINIS OS, idem quod *os pubis*.

PECTORALIA, ſeu BECHICA, ſunt medicamenta, quæ agunt vel attenuando, vel incraſſando & leniendo, vt ea quæ pulmonibus hærent & tuſſim excitant, ad expectorandum apta reddantur. Gr. βηχικά.

PECTORALIS MVSCVLVS, duo ſic vocati ſunt muſculi, alter eſt *pectoralis maior*, alter eſt *pectoralis minor*. *Maior* oritur a facie exteriori omnium coſtarum verarum & clauiculæ, & inſeritur ad latitudinem quatuor digitorum infra caput oſſis humeri ſpinæ exteriori eiusdem; huius muſculi tendo duplicatur, & quaſi intorquetur

tur vt in tam paruo loco tot fibræ tendinoſæ implantari poſſint, aliquæ etiam eius fibræ carnoſæ confunduntur cum deltoide, functio huius muſculi eſt humerum ad pectus adducere. *Minor* oritur a facie externa 2. 3. 4. 5. coſtæ dentatis productionibus circum circa vbi coſtæ cartilaginibus ſterni iunguntur, & inſeritur proceſſui coracoideo ſcapulæ, hinc anteriorem & ſuperiorem ſcapulæ partem verſus inferiora & anteriora flectit. G. Der Bruſt-Muſcul.

PECTORIS OS, vide *ſternum*.

PECTVS, Gr. στῆθος. θώραξ, eſt pars thoracis anterior, quæ ſub iuguli clauicula eſt vsque ad diaphragmatis regionem extenſa, cuius poſterior pars *dorſum* appellatur. G. Die Bruſt.

PEDICVLARIA, & PEDICVLARIS, dicitur ſtaphis agria, quod ſemen eius pediculos necet.

PEDICVLARIS, eſt planta, quæ habet folia criſpata inſtar criſtæ galli & crenata; caules anguloſos, debiles, excauatos, partim repentes, partim rectos: flores ſunt monopetali, perſonati, bilabiati, labio ſuperiori galeato, in inferiori trifido, coloris purpurei, aut rubicundi, aut albi; poſt florem ſequitur capſula compreſſa, acuta, fere oualis, inter duo folia latens, & diſſiliens in duas partes, plurimis ſeminibus compreſſis & nigricantibus & figuram renum ferentibus fœtas; radix eſt digiti minimi craſſitie, aſpera, alba, in multas craſſas fibras diuiſa, ſaporis amari: hæc planta creſcit in pratis & in locis humidis. Gr. ἀλεκτορόλοφος, ceu criſta galli. Vide *Alectorolophos*.

PEDICVLARIS MORBVS, idem quo *phthiriaſis*.

PEDICVLVS, idem eſt quod *petiolus*, quod nempe folium, fructus aut flos dependet. G. Der Stiel.

PEDICVLVS, eſt inſectum homini præſertim infeſtum. G. Laus.

PEDICVLVS ELEPHANTIS, eſt *anacardus*, ſic ob magnitudinem, & fortaſſe ob analogiam ita appellatur.

PEDILVVIVM, eſt balnei ſpecies, lauandis pedibus vtilis, vti ipſo vocis ſono liquet. G. ein Fuß-Bad.

PEDIVM, idem quod *planta pedis.*

PEDRA DE COBRA, eſt lapis oualis figuræ, ex vno latere planus, ex altero gibboſus, coloris fuſci & ſplendentis, cuius virtus eſt alexicaca cum applicatur ſerpentum morſibus. Vocabulum a Luſitanis impoſitum. In ſerpente, dicit Cl. *Kæmpferus*, quod vulgo credunt, non inuenitur, ſed arte ſecreta fabricatur a Brahmanis. Pro dextro & felici vſu, oportet adeſſe geminos, vt cum primus veneno ſaturatus vulnuſculo decidit, alter ſurrogari illico in locum poſſit; hinc geminos habere debent indigenæ, quos cum goſſypio capſulæ incluſos probe aſſeruant.

PEDRA DEL PORCO, eſt lapis quadrupedis hyſtricis dicti, conſtans ex tomento, fibrillis, & materia friabili, ſubruffa, amaricante, & deforis quibusdam in partibus, ceraceis, & ſubnigris quaſi vnguibus coopertus, ſubſtantiæ ſolubilis facile, ad linguæ attactum ſumme & illico amaricans, eius vis ſudorifera eſt inſignis, dicitur etiam lapis hyſtricinus: iuxta Doctiſſ. *Kæmpferum*, coagulum eſt bilioſum, rotundum, ſatis compactum, vt plurimum nucis myriſticæ vel iuglandis magnitudine, leue, coloris rufi, ſubſtantiæ quodammodo vnguinoſæ, ſaporis ſubtiliſſime amareſcentis. Reperitur in veſicula biliaria hyſtricum terræ Malaicæ. Rarius generari accidit, quod ipſum inprimis, præter eximias & præſentiſſimas facultates, pretium eius extollit, vt in ditiorum duntaxat & principum Nigritarum manibus verſetur, qui illum ſphæris aureis argenteisue armari curant, adnexa ex eodem metallo catenula, cuius adminiculo tractari valeat: vſus eius eſt, vt ſuſpendatur per horas aliquot, vel vna alteraque vice agitetur in hauſtu aquæ communis, quam, vix grani pondere imminutus, amarore imbuit: hauſtus, ita præparatus, habetur ſumme cordialis & alexipharmacus, tum in ictero, febribus putridis, malignis-

lignisque, & in quibuscunque viſcerum obſtructionibus medicamentum efficaciſſimum.

PEGANVM, vide *ruta.*

PELICANVS, eſt inſtrumentum chirurgicum, dentibus euellendis deſtinatum; forfex eſt roſtro incuruato, dentibusque intus, melioris apprehenſionis gratia, munito. Item inſtrumentum eſt chymicum circulatorium dictum, a figura pelicani roſtro pectus ſuum fodientis nuncupatum, amplo ventre ſenſim in anguſtius collum vergente, quod retortum & recuruum os rurſum in ventrem immittit. Hoc vas in fundo canalem, per quem liquor infunditur, habet, qui, liquore infuſo, hermetico ſigillo occluditur, & calori admouetur. G. ein Pelican.

PELIDNVS, eſt color faciei plumbeus & liuidus, melancholicis frequens, a πέλος, niger, fuſcus.

PELLICVLA, idem quod *membrana* vel *tunica.*

PELLIS, cutis eſt brutorum, pilis aut lana necdum orbata, alias, ſi præparationem ſubiiſſet, corium appellaretur. G. Die Haut, Fell.

PELTALIS CARTILAGO, idem quod *enſiformis cartilago.*

PELVIS, eſt locus ille in ventre imo, quo veſica & vterus continetur, & circumſcribitur oſſibus ilium, coxendicis, pubis, & oſſe ſacro; in mulieribus hæc oſſa magis a ſe inuicem diſtant, & tenuiora ſunt quam in viris, præſertim oſſa pubis, vt ſic cauitatem peluis, & angulum inter oſſa pubis & iſchii, maiorem efficiant, pro fœtus commodiori geſtatione, faciliorique in partu excluſione. G. Das Becken.

PELVIS RENVM, eſt receptaculum membranaceum in vtroque rene, quod vrinam ex duodecim papillis recipit, & in vreteres effundit. G. Das Nieren-Becken.

PEMPHIGODES FEBRIS, eſt, quæ ob caloris intenſionem puſtulas & bullulas, producit: aliis placet febrem eſſe ventoſam & flatuoſam, ſeu *ampulloſam*, ex πέμφιξ flatus, bulla, puſtula, & εἶδος forma.

PEMPTÆOS, quintana dicitur febris intermittens, quinto quoque die recrudeſcens, a πεμπτὴ quinta.

PENICILLVS, eſt inſtrumentum chirurgicum ex pilis aut linteo carpto accommodatum, eluendisque vlceribus aliisque medelis deſtinatum. Gr. κεϱκίσκ@. G. ein Pinſel.

PENICILLA, idem quod *turundula.*

PENIDIVM, eſt ſacchari clarificati & depurati ſpecies; quæ in bacillos arte redigitur. G. Peny-Zucker.

PENIS, *veretrum*, *virile membrum*, *membrum genitale*, *mentula*, *virga*, *priapus*; ταῦϱ@ eſt membrum virile, quod conſtat ex duobus corporibus, neruoſis, vrethra, glande, cute, præputio &c. G. Das männliche Glied.

PENIS CEREBRI, idem quod *glandula pinealis.*

PENIS MVLIEBRIS, idem quod *clitoris.*

PENSILIS VERRVCA, vide in *verruca.*

PENTACVLA, ſeu PERIAPTA, ſunt ſigna, ſigilla & delineamenta admirandis & incognitis aliquando literis & characteribus implicata, quæ collo appenſa creduntur a malignis ſpiritibus, & quouis faſcino præſeruare. Idem qud *periamma.*

PENTADACTYLON, vide *palma Chriſti*, ex πέντε quinque, & δάκτυλ@ digitus.

PENTAMYRON, eſt vnguentum ex quinque ingredientibus compoſitum: conſtat enim ex ſtyrace, maſtiche, opobalſamo, cera & vnguento nardino, ex πέντε quinque, & μύϱον vnguentum.

PENTAPHYLLVM, eſt *quinquefolium*, quia quinque folia habet, vnico inſiſtentia petiolo, ex πέντε quinque, & φύλλον folium. G. Fünf-Finger Kraut. Fünf-Blat.

PENTAPLEVRVM, eſt *plantago* minor, *quinquenervia* dicta, eo quod eius folia coſtis quinque tanquam neruis diſtincta ſunt, ex πέντε quinque & πλευϱαὶ coſtæ. Vide *plantago.*

PEPANSIS, eſt vitiati, corruptique humoris in conuenientiorem ſanitatis ſtatum deductio, a πεπαίνω excoquo.

PEPA-

PEPASMVS, vide *coctio.*

PEPASTICVM, est medicamentnm mitigans, & cruda concoquens, a πεπαίνω excoquo.

PEPLION, PEPLIS & PEPLVS, est esulæ species; sic nominatur, quod ramulorum ambitu, & quasi rotundo amictu velum efformet ac tellurem operiat: peplus enim siue peplum, sindon est, siue vestis prætenuis, proprie mulierum. Wolfs-Milch.

PEPO, est planta, quæ habet caules sarmentosos, crassos, repentes, in longum & latum se extendentes, cum capreolis vicinis plantis vel lignis adhærentes: folia sunt ampla magna, incisa, dura, aspera, dentata coloris viridis, subfusci, splendentia, caulibus longis, duris, aut spinosis adhærentia: flores sunt monopetali, campaniformes, lanuginosi, aliquantulum odorantes; flori succedit fructus oblongus vel rotundus, carnosus, corticem durum & quasi lignosum habens, trifariam diuisus, fœtus seminibus planis, oblongis, annulo quodam cinctis, quæ habent sub cortice amygdalam albam dulcem, & gratam: hæc planta in hortis colitur. Gr. πέπων, a πέπτω coquo, vel a πεπαίνεσθαι maturescere, est melonum species, quæ mitis est & tenera, ac maturitatem nacta, facile flaccescit. G. Pfeben.

PEPSIS, est coctio, siue actio ventriculi, intestinorum, saliuæ, liquoris gastrici, pancreatici, & bilis in cibos assumtos, qua acquirere incipiunt naturam a sua priori diuersam, & similem ac corporis in quo continentur, & attenuantur, subiguntur, miscentur, vt cum modo dictis liquoribus in bonum chylum redacti per lactea vasa transire possint: a πέπτω coquo. Vide *coctio* & *fermentatio.*

PERACVTISSIMVS MORBVS, vide *acutus morbus.*

PERACVTVS, vide *acutus.*

PERCOLATIO, est, quando liquor turbidus per pannum linteum, chartam, pannum laneum &c. transmittitur, vt mundior reddatur. G. Das Durchseigen.

PERDICIVM, est planta sic dicta; quod perdices se ad id volutent, terramque suffodiant. Vide *helxine*.

PERETERION, est modiolus vel terebellum rectum & acutum, a περάω transfodio. G. ein Trepan, Böhrlein.

PERFOLIATA, est planta, quæ caulem habet tenuem, firmum, striatum, nodosum ramosum, saporis aliquantulum aromatici: folia simplicia, alternatim disposita, oualia, vel fere circularia, dilute virentia, sapore oleraceo sed feruidiore: flores in summitate ramorum nascuntur parui, in vmbellas flauas dispositi, quarum quæuis ex quinque foliis componitur, in orbem positis: radix vt minimi digiti crassa, simplex, lignosa, alba: semina longa, striata, nigricantia. Dicitur, quia folia circa caulem sese ita comprehendunt, ac si essent mutuo coalita, vt vaccariæ, brassicæ &c. species quædam. G. Durch-Wachs.

PERFORANS MVSCVLVS, perforato musculo substernitur *perforans*, qui superiori cubiti, radiique parti adnatus, tendine quadripartito priorem perforans, in tertium vsque excurrit articulum. Vnde hos duos musculos, ex pluribus suorum generum simplicibus constitutos esse censendum est: digitos cum perforatore flectit. Ita vt manus, sic & pes suum perforantem obtinuit. Supernæ tibiæ, vt & tibiæ ex parte ossis extremitati posterius alligatus in quatuor inferius dissectus tendines, tertiis affigitur digitorum ossiculorum integumentis, perforat hic prioris tendines musculi perforati. G. Der durchbohrende Muscul.

PERFORATA, est hyperici species, cuius folia plurimis punctis videntur pertusa.

PERFORATVS MVSCVLVS, prior musculorum digitis adhærens, *perforatus*, dicitur, interno humeri ossis tuberculo alligatus; cira carpum tendines dispergit robustos quatuor, qui prope finem rima quadam perforanti musculo transitum præbente finditur, tandemque digitorum internodio secundo affiguntur; cum perforante digi-

tos flectit. In pede in planta situs est, superius calcis ossi adnatus; quatuor adhæret articulationibus secundis. Sic & *coracoideus* etiam *perforatus* dicitur. G. **Der durchgebohrte Muscul.**

PERIAMMA, *periapton, amuletum Xenechton*, medicamentum est quod de collo suspensum morbum arcere creditur, ac præcipue pestem, ex περιάπτω circumplector. G. ein Angehencke.

PERIANTHIVM, siue calix, id est, circumuolutum flori integumentum, quod partim pro basi & fulcimento, partim pro tegmine erupturis deinceps petalis & staminibus inseruit, pro quorum vario exortu variæ magnitudinis & figuræ deprehenditur, estque vel μονόφυλλον vt in quinquefolio, fragaria, caryophyllata, filipendula, & similibus; vel δίφυλλον vt in papauere, vel τρίφυλλον, vt in chelidonio minore, vel τετράφυλλον, vt in bursa pastoris non raro obseruatur, vel πεντάφυλλον & ἑξάφυλλον, vt in ranunculo: imo quandoque in sedecim & vltra soluitur folia, quæ iterum in summitatibus vel leuioribus vel profundioribus gaudent segmentis, & copiosis interdum pilis fungis & spinis operiuntur, vt in rubis, rosis, & similibus apparet, angulare enim calicis foliolum, tenui capillitio obductum, laterales profert appendices, quarum extremitates rubicundis fungis liquidum quoddam fundentibus terminantur.

PERIAPTVM, vide *periamma*.

PERICARDIVM, *Inuolucrum, capsula, bursa, scrotum* seu *sacculus membraneus cordis*, est inuolucrum membranaceum, quo totum cor inuestitur, & in quo libere hæret, quod ex glandulis vel ipsi, vel cordis basi insidentibus accipit perpetuo humidum aliquod tenuissimum, pingue, exhalans sponte, quodque perpetuo iterum absorbetur, & inseruit humectando & flexiles tenendo fibras cordis. Duplici constat membrana, quarum exterior communis cum mediastino, interior propria, lubrica est, cum tunicis maiorum vasorum continua, ex περὶ circum, & καρδία cor. G. Hertz=Bändel.

PERICARPIVM, illud eſt, quod ſemen vel fructum ambit, in quibusdam edule eſt, vt in pomis, pyris, in aliis non, vt in nucibus, caſtaneis &c. dicitur & *follicu-lus*, & *ſiliqua*. G. Die Hülſen, darinnen der Samen ſteckt.

PERICLYMENVM, eſt *caprifolium*, cuius nomine & alii frutices ſcandentes, & circumuoluentes vocantur. Vide *caprifolium*.

PERICRANIVM, eſt membrana, perioſteo cranii ſuper inducta, ab aliis ipſum perioſteum cranii dicitur pericranium, ex περὶ circum, & κράνιον caluaria. G. Das Hirn-Schedel-Häutlein.

PERINÆVM, ſeu INTERFEMINEVM, eſt ſutura illa ligamentoſa inter anum & ſcrotum. G. Die Ars-Nath.

PERINYCTIDES, ſunt papulæ, puſtulæ & tubercula papulis ſimilia.

PERIODVS MORBORVM eſt tempus in morbis intermittentibus ex intenſione & intermiſſione conſtans, ex περὶ circum, & ὁδεύω iter facio.

PERIODVS SANGVINIS, ſeu CIRCVLATIO, & CYCLOPHORIA, eſt continua ſanguinis per totum corpus circumgyratio. Hæc eſt duplex, vel in *adulto*, vel in *fœtu*: in *adulto*, ſanguis omnis in venam cauam redux influit in ſinum venoſum ante dextram auriculam, inde impellitur in auriculam dextram cordis, hinc in cordis ventriculum dextrum, ex quo vi magna impellitur in arteriam pulmonalem, cum qua minima omnia loca pulmonis perfluit, & intrat venas pulmonales, quæ ante auriculam ſiniſtram in vnum ſaccum quoque deſinunt, ex hoc ſacco pellitur in auriculam ſiniſtram, inde in ventriculum cordis ſiniſtrum, ex hoc iterum in arteriam magnam, quæ cum diſpergatur ad omnia corporis viſcera & loca, nullo excepto, ſanguinem quoque ad omnes partes circumuehit. Sanguis autem ex arteriolarum finibus infunditur initiis venarum, quæ omnes confluunt in venam cauam ſuperiorem, inferiorem, & azygon, quæ

coniun-

coniunguntur in ſinum venoſum ante auriculam dextram, ſoletque hoc circuitu ſanguis continuo ferri. Verum in *fœtu* magna intercedit differentia, ob placentæ vterinæ vaſa, canalem venoſum in hepate, canalem arterioſum ex arteria pulmonali in aortam hiante, & foramen ouale, quæ cuncta obſeruantur in fœtu; & in adulto concreſcunt. Hanc circulationis differentiam vide in anatomicis, ex περὶ circum & ὁδεύω iter facio. G. Umgang des Bluts.

PERIOSTEVM, eſt membrana tenuis, oſſa, paucis exceptis, immediate inueſtiens. ex περὶ circum, & ὀςέον os. G. Das Häutlein der Beine.

PERIPHERIA, eſt corporis vel alicuius viſceris ambitus aut circumferentia, a περιφέρω circumfero. G. Der Umfang.

PERIPLOCA, vide ſupra *apocynum.*

PERIPHIMOSIS, vide *phimoſis.*

PERIPNEVMONIA, eſt vaſorum arterioſorum pulmonalium, tum arteriæ pulmonalis, tum bronchialis inflammatio, cum febri acuta, reſpirandi difficultate, tuſſi, & dolore grauatiuo, rubore omnium partium faciei, pulſu exili, molli & omni modo inæquali, & maxima anxietate coniuncta: diſtinguitur ab autoribus in *veram* & *notham*. *Vera* oritur ex ſanguine phlogiſtico, *notha* ex ſanguine pituitoſo: ex περὶ circum, & πνεύμων pulmo, a πνέω ſpiro. G. Entzündung der Lungen.

PERISCYPHISMVS, eſt ſectionis chirurgicæ genus in ſincipite ad caluariam vsque, vna tribusue lineis. Hodie non eſt in vſu.

PERISTALTICVS MOTVS, eſt vermicularis inteſtinorum motus, incipiens a pyloro & deſinens circa craſſiora inteſtina, contrahens inteſtina perpetuo quaſi vermes repentes eſſent, quo motu mediantibus ſpiritibus animalibus, excrementa aluina ſenſim egeruntur & chylus oſculis lacteorum impellitur, a περιςέλλω contraho, arcto.

PERISTEREON, vocatur *verbena:* Lat. *columbina,* &

& *columbaris*; quia columbæ huius plantæ præſentia valde delectantur: περιστερὰ enim eſt columba, dicitur etiam ἱερὰ βοτάνη, ſiue *ſacra herba*, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia luſtrabatur, Iouis menſam ad ſacrificium & epulas verrebant, & feciales in ſacris legationibus illa coronabantur; vel quod in expiationibus ſuſpenſa & alligata mire vtilis ſit. *Sagminalis* etiam vocatur, quod inter ſagmina, hoc eſt, gramina ex loco ſacro, præſertim arce Capitolii, cum ſua terra euulſa primum hæc honorem haberet. Vide *verbena*.

PERISTROMATA, ſunt ſtragula, quibus ægri ſolent inſterni. Item, tunicæ viſceribus circumiectæ, ex περιστρωννύω circumſterno.

PERISYSTOLE, eſt tempus quietis inter ſyſtolen & diaſtolen cordis.

PERITONÆVM, eſt membrana tenuis, polita, & lubrica; muſculis abdominis transuerſalibus proxime adhærens, quæ totum abdomen interius, eiusque viſcera exterius circumueſtit, conſtat ex tunica velut duplici, innumerisque vaſis ſanguineis, lymphaticis, & abſorbentibus ſcatet. Arab. *Siphac*, a περιτείνω circumtendo. G. Die Haut, ſo um alle Eingeweide gezogen iſt.

PERITTOMA, eſt excrementum, poſt humorum coctionem in corpore, relictum. Item reliquiæ morborum a περιττεύω redundo.

PERIZOMA, eſt cinguli ſpecies hernioſis præſertim vtilis. Vide *amma*.

PERLA, vide *margarita*.

PERNIO, Gr. χίμετλον, & μάλκη, eſt tumor rubens, pruriens, dolens, præternaturalis a frigore brumali, præcipue in pedibus & manibus excitatus, qui tandem in ſciſſuras & vlcerationes terminatur. G. Die Froſt-Beulen.

PERONA, ſiue FIBVLA, ſic dicta, quod tibiæ muſculos coniungere videtur; etiam *ſura*, *canna*, *minor*, *focile minus* &c. eſt os minus & tenuius tibiæ extrinſecus attenſum, vt radius cubito, vnde *peronæus* tibiæ primus

&

& ſecundus muſculus ſic appellatur. Vide *fibula*. G. Das Waden-Bein, die Röhre im untern Schenckel.

PERONÆVS, vide *perona*.

PERPERACVTVS, vide *acutus*.

PERSICA MALVS, eſt arbor, cuius rami ſunt longi, extenſi, fragiles: folia oblonga, anguſta, acuta in margine dentata, ſaporis amari: calix monophyllus in quinque vel ſex ſegmenta profunde ſectus, expanſus, cauus, intra hunc flos roſaceus, pentapetalus, vel hexapetalus, petalis ex margine calicis caui interno enatis, & ſtaminibus triginta fœcundus: ouarium in imo fundo calicis, inſtructum tuba longa apice globoſo, ſcabro, prædita, fit fructus carnoſus, fere globoſus, iuxta longitudinem ſulcatus, fœtus oſſiculo profundis ſcrobiculis exſculptis ornato, in quo nucleus rubicundus, oblongus, plerumque vnus. Eius caro eſt medulloſa, vinoſa, ſucculenta, ſaporis grati, nucleus eſt compreſſus, ſaporis aliquantulum amari ſed grati; hæc arbor colitur in hortis. Sic forte appellata, quod ex Perſide primum aduecta ſit. G. Pferſich-Baum.

PERSICARIA, eſt planta, quæ habet caules rotundos, excauatos, rubicundos, ramoſos, nodoſos: folia perſicam referentia, aliquando maculata, aliquando non: flores ſpicati ex aliis foliorum ſupremorum naſcuntur, longis pedunculis adhærentes, quinque ſtaminibus donati, coloris purpurei, aliquando albi; calix quadrifidus: ouarium in centro calicis compreſſum, ouatum vel orbiculare, tuba bifida, fimbriata præditum: ſemen planum ex ouato acuminatum, nigricans; radix fibroſa; creſcit hæc planta in locis aquoſis, & habet ſaporem ad acidum vergentem. G. Mücken-Kraut, Flöh-Kraut.

PERSICVS IGNIS, denotat morbum cauſticum & igneæ indolis, eſtque vel *anthrax* ipſe vel ei ſimilis. Vide *anthrax* ſeu *carbunculus*, ſumitur quoque pro *gangræna*.

PERSONATA, Gr. προσώπιον, προσωπὶς, ἄρκειον, eſt *lappa* ſeu *bardana*, appellata, quod ob foliorum magnitudinem,

dinem, personæ faciem tegat, atque a solis calore defendat. *Personata* hac quondam ad personas vtebantur, quoties in theatris aliisuè locis qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam volebant. Vide *lappa.*

PERSPIRATIO, idem quod *diaphoresis.*

PERVIGILIVM, idem quod *agrypnia.*

PERVINCA, vide *clematis daphnoides.*

PES, Gr. πȣ̃ς, sumitur late pro femore, tibia & pede ipso. Vel stricte pro pede, qui diuiditur in tarsum, metatarsum & quinque digitos. G. ein Fuß.

PES ANSERINVS, est species atriplicis: sic dictus quod eius folia pedem anserinum referant. Gr. *chenopus,* vide suo loco. G. Gänse-Fuß, Schweins Todt.

PES COLVMBINVS, est geranii species, ob similitudinem cum pede columbino dictus. G. Tauben-Fuß.

PESSARIVM, est medicamentum oblongum, quod aduersus varios vteri affectus, in crassioris, longiorisque digiti figuram efformatum, in ceruicem eius immittitur. G. Mutter-Zäpflein.

PESSVLVS & PESSVS, idem quod *pessarium.*

PESTIS, est morbus epidemius, contagiosus ex miasmate venenato aëris nimis aculeato, & euecto, primum suscepto, deinde per contagium propagato, ortum ducens, qui occulte & latenter homines plurimos simul subitissimo aggressus, febres validissimas, spirituum extinctiones, cruoris solutiones vel coagulationes, ipsius & partium solidarum siderationes & νεκρώσεις infert, cum apparentia exanthematum, bubonum aut anthracum, nec non horrendo aliorum symptomatum apparatu, ægros in vitæ periculum adducit. G. Pestilenz.

PETALVM, Gr. πέταλον, proprie bracteam vel laminam denotat. A Nicandro iam olim translatum est ad foliola florum. Hodie frequentissimo in vsu est hic terminus technicus in arte botanica, crebroque audiuntur flores monopetali, dipetali, tripetali, tetrapetali, pentapetali, hexapetali, polypetali: de

de quo conſulendi ſunt botanicæ artis magiſtri. G. Die Blumenblätter.

PETALOIDES, eſt vrina foliacea aut ſquammea, ex πέταλον folium, ſquamma, lamina, & εἶδος forma.

PETASITES, eſt planta, quæ habet caules plures, craſſos, excauatos, lanuginoſos: folia initio anguſta, acuta: vbi caulis eſt deciduus, oriuntur folia ampla, fere circularia, aliquantulum in margine inciſa, ſuperius ex viridi fuſca, inferius lanuginoſa & albeſcentia, pedunculis longis adhærentia, craſſis, rotundis, carnoſis: radix oblonga, digitum craſſa, ramoſa, reſinoſa, foris fuſca, albicans, ſaporis acris, aromatici, amaricantis, odoris fragrantis: nomen accepit a foliorum magnitudine, pileum, ſeu petaſum referentium. G. Peſtilentz Wurtz.

PETECHIÆ, PETECHIALIS febris, ſeu *Pulicaris* dicta, eſt febris qua cutis maculis, pulicum morſu ſimilibns, variegatur, deriuatur a voce italica *Pettethio*, ſignificante variolas purpureas. G. Fleck-Fieber, Blut-Flecken.

PETIA, eſt linteamentum ex quo ſacculi formantur in vſum medicum. G. Ein Säcklein.

PETROLEVM, ſeu OLEVM PETRÆ, eſt liquamen, ſiue axungia macrocoſmi, pingue, liquidum ex bitumine fuſo expreſſum, tenuiſſimum, leuiſſimum, graueolens, inflammabile penitus, aquæ fontanæ ſæpe innatans, oleo ſtillatitio ſimillimum, e petris & ſaxis effluens. In Italiæ regione Mutinenſi ſtillat candidum & ruffum. In Sicilia fontibus innatat. Apud Meianum pagum in tractu Parmenſi album eſt. Babylonicum autem in ſuo fonte flagrare dicitur, ſecus Italicum. G. Stein-Oehl.

PETROSELINVM, eſt apii ſpecies: ſic appellatur, quod in petroſis rupibus, ſaxiſue, lociſque præruptis naſcatur: vel quod oreoſelinum (id eſt ſelinum montanum) a linguæ græcæ imperitis, in Petroſelinum mutatum ſit. G. Peterlein, Peterſilg.

PETRO-

PETROSVM OS, eſt interna oſſis temporum facies, ſic ob lapidis petroſam duritiem appellatum, canales tres ſemicirculares & cochleam continens ex πέτρ@ lapis, & εἶδ@ forma. G. Das Steinharte-Bein im Ohre.

PETVM, eſt tabacum, dicitur Americanis *petune*, hinc quia eſt vox barbarica, eius etymologiam deſcribere neſcimus, vide *tabacum* & *nicotiana*.

PEVCE, Gr. πεύκη eſt *pinus*, *larix*, quæ vide.

PEVCEDANVM, eſt planta, quæ habet caulem excauatum, ramoſum: folia fœniculi foliis maiora, laciniata, trilobata: ſemina ſunt ouata, ampla, marginata, oblonga, inuolucrum deponentia: radix eſt craſſa, longa, externe nigreſcens, interne albeſcens, ſaporis pinguis, acriuſculi, vt fœniculi radix, odoris ſulphurei, eſt fœniculus porcinus; nomen accepit a pinu, quæ Gr. Πευκὴ dicitur, cui odore, vt ſapore quodammodo par eſt. Hinc poſteriores Lat. *Pinaſtellum* eum vocarunt. G. Haar-Strang, Schwebel-Wurtz.

PEZA: ſignificat imam plantam vel pedis malleolum.

PHACE, Gr. φακή & φακὸς eſt *lenticula*. G. Linſe.

PHACIA, idem quod *Lenticula*.

PHACOS, eſt macula faciei lentem referens, vnde *Lenticula* & *Lentigo* appellatur. G. Sommer-Flecken.

PHACOTOS, eſt ſcalpri chirurgici genus, lentem referens, a φακὴ lens.

PHÆNOMENA, ſunt omnia quæ ſecundum & præter ſanitatem in corpore noſtro apparent, a φαίνω appareo. G. Zeichen.

PHAGEDÆNA, eſt cancer exulceratus, a φάγω edo G. Der Wolff.

PHAGEDÆNICA, ſunt medicamenta carnem ſuperfluam vlcerum, eorumque latera calloſa exedentia; item vlcera tumida, profunda, ſubiectas carnes erodentia, labia calloſa habentia, & ſanationi reſiſtentia ſic vocantur.

PHALACROSIS, eſt caluities ſiue capillorum decidentia & profluuium, ex φαλακρὸς caluus. G. Das ausfallen des Haars.

PHA-

PHALANGIVM, & PHALANGITES, eſt planta florifera, cuius flos eſt nudus, hexapetalus, amplectens ouarium ſubrotundum, fœtum ſeminibus anguloſis: folia ſunt longa, anguſta, caulis ex imo foliorum erumpens, rotundus, ſic vocatur, quia creditur morſus phalangii animalis poſſe ſanare.

PHALANGOSIS, eſt palpebrarum vitium, quando duplicem aciem pilorum repræſentant, vel quando interius creſcunt, ita vt oculos pungant & lachrymas excitent, a φάλαγξ acies. Item eſt vitium palpebræ ſuperioris, quod nimium ſit relaxatum, oculique aperturam & viſum impediat, niſi æger palpebram manu eleuet.

PHALANX, eſt oſſium digitorum ſeries, velut in aciem ſtructa. G. Eine Ordnung. Aliqui non recte ſcribunt *phalanga*.

PHALARIS, ſiue canarina, eſt planta, quæ habet caulem nodoſum; folia tritici, ſed minora; ſpica eſt craſſa, confecta ex glumis, ſemina oblonga, alba ſplendentia condentibus, ſquammatim congeſtis; glumæ binæ, cauæ, carinatæ, ſemen medium vtriculo inuolutum tenentes, faciunt ſquammulas apparentes: hæc planta creſcit in Hiſpania & regionibus calidis. nomen habet ἀπὸ τοῦ φαλαρίζειν, quod ſemen ſplendidum, candidumque reddat. G. Kanarien-Kraut.

PHANTASIA, eſt ſenſus internus ſeu *imaginatio*, qua aliquid menti repræſentatur & imprimitur, vt ſuo tempore cum eius expreſſione proferatur. Videtur quod imaginatio ſit ſpirituum animalium quædam vndulatio, interius in cerebri meditullio, & deinde verſus ambitum eius vndequaque expanſa, a φαίνω repræſento. Gr. φαντασία. Lat. *imaginatio*. G. Einbildung.

PHANTASMA, idem quod *phantaſia*.

PHARMACEVTICA, idem quod *pharmacia*, vel ſunt ea, quæ ab arte pharmaceutica dependent.

PHARMACIA, eſt ars ſimplicia medicamenta colligendi, depurandi, ſoluendi, componendi, aliis miſcendi

pro ſcopo medici in vſum ægrorum. Eſt hæc vna ex tribus medicinæ fontibus, vnde auxilia quibus morbi profligantur, ſuppeditari debent: aliæ enim duæ partes audiunt chirurgia & diætetica, a φαρμακεύω medicamentis purgo. G. Die Apotheker-Kunſt.

PHARMACOPOEA, eſt doctrina ſiue deſcriptio rerum medicamentalium quoad notas diſtinctionis, colligendi & depurandi modum, earumque vires & doſin exhibens, in vſum medicorum & pharmacopœorum: ſeu eſt doctrina medicamentorum, adeoque & *pharmacologia* eodem ſenſu dicitur. Vide *Diſpenſatorium*, a φάρμακον medicamentum, & ποιέω facio. G. Apotheker-Buch it. Apotheke.

PHARMACOPOEVS, ſiue SEPLASIARVS, eſt vir pharmaciæ peritus, qui nouit medicamenta colligere, eligere & componere: eſtque medici manus ſiniſtra, quamuis arte & ſcientia chirurgus anteponendus ipſi.

Læua manus *medici doctoris*, *pharmacopœus:*
Dextraque *chirurgus* iure vocandus erit.

Ex φάρμακον medicamentum, & ποιέω facio. G. Ein Apotheker.

PHARMACOCHYMIA, eſt illa chymia, quæ tantum præparationes medicamentorum tradit, quæ ſanitati humanæ inſeruiunt, ideoque hac in parte a *metallurgia*, arte *ſpagyrica* & *chyſopœetica*, facile diſtinguitur. G. Chymiſche Artzney.

PHARMACOPOLA, eſt is, qui medicamenta diuendit, ex φάρμακον medicamentum, & πωλέω vendo. G. Apotheker.

PHARMACVM, REMEDIVM, ſeu MEDICAMENTVM, eſt quicquid manente vita morbos in corpore humano impugnat & profligat: eſtque vel *actuale* vel *potentiale*: *ſimplex* vel *compoſitum*: *dogmaticum* vel *empiricum*: *externum* vel *internum*: *naturale* vel *artificiale*. G. Eine Artzney.

PHARYNGETRVM, nunc pro pharynge nunc pro oſſe hyoide ſumitur.

PHARYN-

PHARYNGOTOMIA, idem quod *laryngotomia.*

PHARYNX, eſt ſuperior pars œſophagi, mouetur & conſtat ex tribus muſculorum paribus, *cephalopharyngæo*, *ſphenopharyngæo*, & *ſtylopharyngæo*, quibus accedit *ſphincter*, qui & *œſophagæus* vocatur. Eſt vocabulum Græcum, Latinis *fauces* & *frumen.* G. Der Rachen, Schlund.

PHASEOLVS & PHASELVS, eſt planta, quæ habet folia terna, hederam terreſtrem referentia, ſed molliora, venoſa: flores ſunt leguminoſi, papilionacei, albi: flori ſuccedit ſiliqua longa, in acumen deſinens, in initio viridis, poſt maturitatem albeſcens, in duas partes dehiſcens: fœta ſeminibus reniformibus, quæ ſemina phaſeoli dicuntur, plerumque albi, tamen aliquando inueniuntur nigri, rubicundi, & vario colore inſtructi; primo ſunt ex Thracia delata, hinc fabæ Turcicæ vocantur. Gr. Δόλιχος, vtrumque nomen ab effigie & longitudine ſiliquarum, aut fructus accepit, qui lintrem, lembumque ſeu nauiculam exprimunt. G. Welſche Bohnen, Türckiſche Bohnen.

PHEGOPYRVM, idem quod *fagopyrum.*

PHELLANDRIVM, eſt aquatica planta cicutæ fere æmula, odore ſii, habetque caulem craſſiſſimum, ſtriatum excauatum, nodoſum, in multos ramos diuiſum, qui rami ſe in alas extendunt: folia ampla, in margine inciſa, ſaporis grati, aliquantulum acris: flores in ſummitate caulium creſcunt, ſemina ſibi inuicem iuncta, aniſo craſſiora, obrotunda, fere oualia, compreſſa, odorata, nigricantia, reliquum ſimile eſt cicutæ; creſcit in locis aquaticis, forte a φελλεύω fluito ſuberis more, & ἀνδρέομαι virile robur aſſumo, in aquis enim non tarde fluentibus intrepide quaſi & viriliter ſe erigit.

PHELLODRYS, ſuberis eſt arbor, a φέλλος ſuber, & δρῦς quercus.

PHIALA, dicitur vas vitreum ex ventre amplo in modum ſphæræ rotundæ, gracilem canalem in proceritatem

tem emittens; eius vſus frequens chymicis in coagulationibus & ſolutionibus. G. Eine Phiole.

PHILADELPHVS, eſt aparine, ſic dicitur, quod ob aſperitatem vicinis herbis tanquam fratribus adhæret, ex φίλος amator, & ἀδελφὸς frater. Vide *aparine.*

PHILANTHROPOS, eſt aparine: ſic dictus quod prætereuntium veſtibus adhæret, ex φίλος amans, & ἄνθρωπος homo. Vide *Aparine.*

PHILIATROS, eſt is qui medicam artem amat & in ea ſtudet, ex φίλος amator, & ἰατρὸς medicus.

PHILLYRA, & PHILYRA, tilia, habet folia oblonga, coniugata, ſemper virentia: flos eſt monopetalus, campaniformis, quadripartitus; calice quadrifido contentus: ouarium in fundo calicis fit fructus ſemine rotundo. Dictam volunt, quod cortex eius aqua maceratus in tenues quaſi membranas ſiue philyras diſcerpatur.

PHILOCHYMICVS, dicitur is qui chymiam amat, ex φίλος amator, & χυμικὸς artis chymicæ peritus.

PHILONIVM, eſt medicamentum electuarii conſiſtentia, & quia recipit opium, opiatis annumeratur. Ita ab inuentore *Philone* vocatur: ſed huius medicaminis variæ occurrunt deſcriptiones. Gr. φιλώνειον.

PHILTRVM, eſt concauitas labro ſuperiori impreſſa & diuidens, ſic quaſi amabile dicitur. Sumitur quoque pro medicamento amorem conciliante, *amatorium virus* Plin. *Amatorium poculum* Cic. eſt. Gr. Φίλτρον. G. Ein Liebtrunck.

PHIMOSIS, eſt quando præputio arcte adeo obtegitur glans, vt denudari nequeat, a φιμὸς, obturamentum.

PHLEBORRHAGIA, eſt venarum ruptio, a φλὲψ vena, & ῥήγνυμι rumpo. G. Ader Bruch.

PHLEBOTOMIA, eſt venarum ſectio per lancettam. Vide *venæ ſectio*, ex φλὲψ vena, & τέμνω ſeco. G. Das Aderlaſſen.

PHLEBOTOMVS, eſt is, qui venas ſecat: item inſtrumentum quo venæ ſecantur, ex φλέψ vena, & τέμνω, ſeco. G. Ein Lancet, Fliete, Laßeiſen.

PHLE-

PHLEGMA siue PITVITA, est materia subalbida, limpida, tenax, sero sanguinis crassior, ex sanguine erudo viscidoque, vel stagnatione diuturna lymphæ tenuioris in cauis suis collectæ, & tenuissimis particulis spoliatæ, oriunda; & imprimis in cauis narium, ventriculi, intestinorum &c. hærens. G. Rotz, Schleim. *Phlegma* item est destillatus aquosus, spirituoso liquori contra distinctus liquor: item nubeculæ quæ in aquis destillatis aliquando apparent *phlegma* vocantur. Apud *Hippocratem* inflammatio sic sæpe sonat. Sumitur interdum pro excretione viscida.

PHLEGMAGOGA, sunt medicamenta pituitam educentia, ex φλέγμα pituita, & ἄγω duco. G. Schleim austreibende Mittel.

PHLEGMASIA, inflammatio, æstus, ardor, a φλέγω vro. Vide *phegmone*.

PHLEGMATICI, sunt qui nimia pituita abundant.

PHLEGMONE, siue INFLAMMATIO, Gr. Φλεγμονὴ & Φλεγμασία, est stagnatio sanguinis rubicundi in vasis arteriosis, angustioribus quam vt particulæ sanguinis transire possint, cum attritu sanguinis a tergo prementis, hinc coniungitur cum tumore, calore, rubedine, pulsatione & dolore loci, etiam contingit quia vasa naturaliter lympham vehentia admiserunt in initio suo globulos rubros, ob liquidi velocitatem & pressionem, vel quod ipsa vasa sanguinea fuerint angustata, vel quod liquidum transmittendum sit nimis crassum, a φλέγω inflammo, vro G. Entzündung.

PHLEGMONODES, est inflammatio leuis, tumens, phlegmonæ similis, ex φλεγμονὴ inflammatio, & εἶδος forma.

PHLOGIVM, est violæ species, nomen videtur impositum ἀπὸ τῆς φλογὸς a flamma, quod florem, in quo flammei quid emicet, habeat.

PHLOGOSIS, idem quod phlegmone, a φλογόω incendo.

PHLOGMOS vt & PHLOMOS & PHLOX, vocatur *verbascum*, quia flammæ seu facis in modum assurgit, φλὸξ enim est flamma. G. Wull-Kraut, Kertzen-Kraut, Königs-Kertze.

PHLYCTÆNA, siue PAPVLA, pustula vel vesicula in cute excitata, alba, oriunda a stagnatione lymphæ in vasis lymphaticis, vel a ruptione & effusione lymphæ ex suis vasculis. G. Wasser-Blasen. Item sub cornea tunica, ab vlcusculo puris collectio, vocantur & φλυκτίδης, φλυζάκια, & φλύζεις. Arab. *Saphati* ab aliis *Ignis syluestris* appellatur. a φλυκταινοῦμαι in pustulas erumpo, vel ἀπὸ τοῦ φλύειν vel φλύζειν quod bullire & feruere est, pustulæ & vesiculæ quasi a feruentibus & acerrimis humoribus excitatæ, iis, quæ ab igne vel feruente aqua excitantur, similes. G. Hitz-Pocken, Hitzige Blattern.

PHLCYTÆNODES, sunt pustulæ phlyctænis similes

PHOENICIVS MORBVS, idem quod *elephantiasis*, sic vocatus forte, quia in Phœnicia aliisque orientalibus plagis grassatur, vel a colore rutilante: est & nomen alicuius emplastri.

PHOENIGMVS, est medicamentum, quod in cute per aliquod tempus applicatum, sua valida actione rubedinem excitat, vti & *dropax* & *sinapismus*, a φοινίσσω rubefacio. G. Ziehende Mittel.

PHOENIX, est palma seu dactyli arbor, quasi φοίνιξ, a sanguineo cruentoque quarundam palmarum dicitur colore, a φοινίσσω rubefacio. G. Dattel-Baum.

PHOSOPHORVS, est quicquid in tenebris lucem de se spargit; vt lapis Bononiensis, qui certo modo calcinatus, in tenebris lucem de se mittit. Sic quoque vocatur oleum vrinæ, quod summam ignis torturam passum; ignem in se intricat, & destillatione ex terrea retorta transcendens, in aqua exceptum, formulis adaptatis infundi & figurari potest, & in tenebris se verum esse ignem ostendit, ex φῶς lumen, & φέρω fero. G. phosphorus.

PHRAGMITES ARVNDO, sic dicitur, quod inde sepes fiant, e φράσσω sepio: φραγμὸς enim est septum.

PHRENES, sunt *præcordia*, idem quoque quod *diaphragma*.

PHRE-

PHRENITICI NERVI, ſunt qui ad diaphragma pertinent.

PHRENITIS, PHRENITIASIS, ſeu PHRENESIS, eſt delirium cum febre acuta continua, ſæpe cum furore & excandeſcentia, inquietudine, rubore oculorum & faciei, aſpectu truculento, pulſu duro, reſpiratione rara & magna coniunctum, a ſpirituum animalium inordinato motu, ab exceſionibus meningum, inflammationibus &c. productum; nam ab irritationibus iſtis conuulſiones totius cerebri fiunt, vnde imaginatio perturbatur, & obiecta animæ non debite repræſentantur, a φρήν, mens. G. Tob-Fieber, Tob-Sucht.

PHRICE, idem quod *horror*.

PHRICODES, eſt febris horrifica, in qua vna cum calore horrores ſentiuntur, ex φρὶξ horror, & εἶδος forma. G. Zitternde Fieber.

PHRYGANIVM, ſiue CREMIVM, eſt ſuffrutex: ſic forte dicitur a cremando, φρύγειν enim ſeu φρύττειν eſt cremare, areſacere, quia eius ſarmentis ignes ſtruuntur.

PHTHARTICVM, eſt medicamentum corrumpens & deleterium, a φθείρω corrumpo.

PHTHEIROCTONON, eſt *ſtaphys agria*, ſic dicitur quia eius ſemen pediculos enecat, a φθεὶρ pediculus, & κτείνω occido.

PHTHORA, eſt napelli deleterii ſpecies, a φθίω corrumpo, perdo, tela enim huius ſucco illita parant vulnera deleteria, niſi exciſione pernicies anteuertatur.

PHTHIRIASIS, ſiue MORBVS PEDICVLARIS, eſt affectio, qua verminat corpus, ſcatetque pediculis. In hominis corpore primo exiguæ excitantur puſtulæ, quæ, ſi aperiantur, facile curantur, ſin minus in grauem morbum pedicularem incidunt. G. Lauſe-Sucht. Aliud genus eſt, quod dicitur ἄγριον ſiue ferum, quia ita corpori tenaciter adhærent, vt diuelli nequeant: ſunt lati pediculi in barba, palpebris, pectine & ſub axillis nidificantes. G. Filtz-Läuſe. Huc referuntur *ſirones, dra-*

cunculi, passio bouina, ricinus &c. quandoque infantibus *pedicelli* succrescunt pedibus.

PHTHISICVS, est qui pulmonum tabe laborat, a φθίω corrumpo. G. ein Schwindsüchtiger.

PHTHISIS, TABES, Gr. φθόη, φθίσις, φθινὰς νόσος τηκεδὼν, τύη, est vniuersi corporis consumptio, ex pulmonum, vel alterius viscéris nobilioris vlcere orta, cum febri lenta & continua coniuncta; sæpe anhelitus fœtens, sputa purulenta, & tussis comitatur, a φθίω corrumpo. G. Schwind-Sucht, Lungen-Sucht.

PHTHOE, idem quod *Phthisis.*

PHV seu PHY, est valeriana: illa vox a Ponti incolis Græcis est mutuata: dici volunt a putore grauique odore, mixto nardeæ suauitati, quem *phu* seu *phy*, aduerbio admirantis, & abhorrentis aduersamur subodorati. Vide *valeriana*. G. Baldrian, Katzen-Wurtzel.

PHYGETHLON, siue PANVS, est tumor ex inflammatione glandularum ortus, vt in peste circa inguina &c. G. ein Geschwulst, ein Schlier.

PHYLACTERIVM, est amuleti species, qua venenati morbi arcentur, vt zenexton & alia.

PHYLLITIS, est scolopendriæ species: sic dicitur quod foliosus cespes appareat, ex φύλλον folium.

PHYLLVM, est *mercurialis.*

PHYMA, siue TVBERCVLVM, generaliter sic vocatur omnis tumor p. n. præsertim in ambitu extremo corporis, a causa quacunque interna proueniens. Gr. φῦμα. quatuor vel quinque generum sunt, verrucæ, calli, vari, furunculi & hydroa siue desudationes, de quibus suo loco. Aliis est tumor glandularum duntaxat qui statim augetur & ad suppurationem festinat, a φύω cresco.

PHYMATODES, est tuberculum *phymati* simile.

PHYSALIS, est lupulus, vel potius eius flores seu vmbellæ: forte dicitur a φυσάω inflo, quia cereuisia cum lupulo cocta facile in bullas eleuatur. Eodem quoque

que nomine vocatur ſolanum veſicarium ob veſicas, φυσάλις enim eſt bulla, veſica.

PHYSALOS, eſt bufo, qui ſe mirum in modum inflare poteſt, a φυσάω inflo.

PHYSEMA ſeu PHYSESIS, eſt inflatio in quacunque corporis parte, inteſtinis vel abdomine, vt in tympanitide, a φυσάω inflo.

PHYSIOGNOMICA, ſunt ſigna, quibus nonnihil ex vultu præſagiri poteſt, ex φύσις natura, & γινώσκω cognoſco.

PHYSIOGNOMIA, eſt peritia in natura, hoc eſt, in creatis cognoſcendis, a γινώσκω cognoſco, & φύσις natura.

PHYSIOLOGIA, eſt medicinæ pars, quæ docet corporis humani conſtitutionem quatenus ſana eſt, quoad omnes eius partes, fabricam tam ſolidorum quam fluidorum, ex quibus conſtat exhibens, legesque tradens iuxta quas hæc in ſe agant, quænam effecta producant, & cui vſui omnia deſtinata ſint, ex φύσις natura, & λέγω narro.

PHYSIS, idem quod *natura.*

PHYSOCELE, idem quod *pneumatocele.*

PHYSODES, eſt quod flatibus abundat: a φυσάω inflo.

PHYTOLOGIA, eſt pars medicinæ, quæ ſtricte ad *pharmacologiam* & late ad phyſicos pertinet. Eſt enim vegetabilium & plantarum cognitio, ex φυτὸν planta, & λέγω dico. Vide *botanica.*

PICA, eſt appetitus vix ſuperabilis eorum, quæ in nutrimentum commutari queunt, vel eorum, quæ neutiquam apta huic operi: huius mali cauſam obſeruationes docuere eſſe humorem acrem prædominantem in viſceribus chylopœeticis, vel ad ſtomachum & inteſtina delatum, vix niſi inſueto aſſumto compeſcendum, circuitum cruoris mutatum, imaginationem deprauatam; vnde virgines, grauidasque mulieres inprimis mirabilis hic affectus occupat; raro autem viri eo infeſtantur, niſi qui aliquomodo hypochondriaci. Vide *citta.*

PICATIO, vide *dropacismus.*

PICEA, Gr. πίτυς, est abietis species, picem proferens.

PICRA, vide *hiera picra.*

PICRIS, sic nominatur cichoreum, aliquando hieracium, idque propter amaritudinem: πικρὸν enim est amarum.

PICROCHOLVS, est is, qui amaram bilem eructat, eaque abundat, ex πικρὰ amara, & χολὴ bilis. G. Cholerisch, voll von Galle.

PIESTRVM, est instrumentum chirurgicum ad contundenda ossa capitis in extrahendo fœtu mortuo, a πιέζω, comprimo.

PIGRITIA, est maxima corporis tarditas cum appetitu otii & somni, metuque defatigationis, lassitudinisque: sed raro sunt macilenti, vnde pigritia non tam in macie vel tabe pinguedinis carnisque & succorum defectu, quam in succis non satis agilibus & fibris motricibus, hinc inde obstructis, consistit. Ideo qui pingues, carnosi, crassique sunt, longi item & ventre tumidi, solent pigri esse: at pigritia vnum est ex præcipuis scorbuti dicti symptomatis; Gr. ὄκνος. G. Faulheit, Trägheit.

PJLA, species mortarii est, ex varia materia fabricata, vt ænea, lapidea, vitrea, fictili &c. sumitur & pro pistillo. G. ein Mörsel.

PILARIS MORBVS, idem quod *phalangosis* & *trichiasis.*

PILI, sunt corpora teretia & tenuia, variæ formæ & coloris, intus caua, in locis nonnullis exterioris ambitus corporis eminentia, per cutis poros penetrantia, radicem sub ea figentia bulbosam, multis vasculis ornatam, per pili substantiam distributis; inseruientia fotui partium quibus supereminent, pororumque exhalantium defensioni, ne ab externis comprimantur. Dicuntur & *crines,* & *capilli,* quamuis capilli capiti solummodo attribuuntur, quasi essent pili capitis. G. Das Haar.

PILEVS, idem quod *galea* in fœtu. Item est instrumentum

mentum chirurgicum metallicum, vndique in vertice perforatum, quod exulceratis papillis nutricum applicari solet pro commodiori lactatione.

PILOSELLA, est gnaphalii species, dicta a copiosis pilis quibus folia inuestiuntur.

PILVLA, siue CATAPOTIVM, est medicamentum solidum sphærica figura, pisi magnitudine, ex pulueribus, gummis, extractis &c. glutinoso liquore exceptis, efformatum, deglutitioni faciliori inseruiens. G. Pillulen, Pillen.

PILVM, idem quod *pistillum*.

PIMPINELLA, est planta, quæ habet caules rubros, angulosos, ramosos: folia oblonga, obrotunda, in margine dentata, bina vni costæ adhærentia: flores sunt monopetali, rotati, plerumque quadrifidi ad centrum vsque, quatuor vel multis ornati staminibus, prælongis, bracteis vero herbaceis, minutis, vix conspicuis, vnde apetalon alii pronunciant: ouarium fit fructus quadrangularis plerumque, vtrimque acutus, modo vnicapsularis, modo bicapsularis, fœtus seminibus oblongis, coloris fusci vel subrufi, saporis subamari, adstringentis; odoris tenuis non ingrati: hæc planta crescit in pratis & montibus. G. Bibernell, Bibinell.

PINEALIS GLANDVLA, vide *conarium*.

PINGVEDO, vide *adeps*.

PINNA AVRIS, est superior & latior pars ipsius auris, quæ *ala* dicitur.

PINNA NASI, vide in *pterygium* & *ala*.

PINVS, truncus huius arboris est magnus, eleuatus, rectus, crassus, in parte inferiori nudus, in superiori vero ramosus, corticem asperum & rubicundum habens, lignum durum, flauescens, & odoratum: folia abietis foliis longiora, bina semper ex vna communi vaginula orta, parua, dura, semper viridia, acuta: flos mas amentaceus staminibus constat plurimis in vno plantæ loco: fructus in eadem planta, loco a flore mare remoto, fit conus, tuberculis tetragonis constans, inter squamas duobus

bus ſcrobibus excauatas, ſunt duo oſſicula, ſæpe alata, fœta nucleo oblongo; hæc arbor colitur in hortis, & in calidioribus regionibus creſcit in montibus. Germania veram pinum non alit, ſed pinaſtrum. Gr. πεύκη. G. Pinien-Baum.

PIPER, eius ſunt variæ ſpecies, vt *vulgare piper* ſiue *nigrum*, *melanopiper*. Secundo, *album*, ſiue *leucopiper*, & *longum*, *macropiper*; in Malabar maxima piperis prouenit quantitas; naſcitur & in Malacca, inſulis Iauæ vicinis, Sunda aliisque locis. Seritur ad radices alterius arboris, ad cuius vsque faſtigium ſeſe conuoluendo ſcandere ſolet, foliis raris, mali aſſyrii effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu acri. Fructus vuarum fere modo racematim cohæret, quamuis racemi & fructus minores ſint: inter nigri & candidi plantam tam exigua eſt differentia, vt a nemine quam ab incolis dignoſci poſſint. Longum naſcitur in Bengala, cuius planta eadem quidem, ſed folia teneriora & pallide vireſcentia habet, imo & petiolum breuius. Virtute omnia calefaciunt, ſed album ſuperat nigrum, & illud iterum longum ſua præſtantia. G. Pfeffer.

PIPERITIS, eſt planta cuius folia & præſertim radices acrem & morſicantem habent ſaporem, ideoque a piperis acrimonia nomen mutuatur. Gr. λεπίδιον. G. Pfeffer-Kraut.

PISSASPHALTVS, eſt natiuus vel factitius. *Natiuus* deſcribitur a Dioſcoride, quod naſcatur in Apollonia Epirotarum, quodque ex Cerauniis montibus deuoluatur, & impetu fluminis raptus, rurſus æſtu in littus expuatur, ibique concreſcat. Et hac ratione nihil aliud eſſe videtur quam *aſphaltus*, de quo vide ſuo loco. *Factitius*, eſt mixtura ex pice ac bitumine, vnde & nomen accepit. Arabes veterum medicorum interpretes *mumiam* ponunt, quoties in Græco eſt piſſaſphaltus.

PISSELÆON, vide *pix*.

PISTACIA, PISTACIVM, eſt arbor nucifera, cuius nomen

nomen a Syris inditum, ideoque eius originem nescimus. G. Pimper-Nuß-Baum, Pistachien.

PISTILLVM, est instrumentum pharmaceuticum, quo res in mortario tunduntur. In botanicis sic vocatur pars illa floris, quæ eius centrum inter stamina occupare solet, & pistilli oblongi pharmaceutici formam habet. Sumitur a Cl. *Tournefortio* pro ouario siue seminali conceptaculo: eoque sensu est femininum plantæ organum, semper bene tectum, & in intimo floris centro vt plurimum dispositum, quod semina, quæ vera sunt oua, vsque in perfectam maturitatem continet, conseruat, & ab externis iniuriis defendit, & postquam fœcundata sunt, vteri vicem gerit. Hæc autem singula, fœtus ad instar vmbilicali fune instructa, assurgenti ex vtero stylo annectuntur, qui intus cauus est; & ad superiora exporrectus in veram vaginam expanditur, quæ diuersa plerumque figura prædita mirum in modum in extremis oris fimbriata apparet. G. ein Stösser.

PISTOLOCHIA, est Aristolochiæ species fideliter partum expellens: hinc eius nomen a πιςὸς fidelis & λοχὸς puerpuera.

PISVM, est planta, quæ habet caules longos, cauos, fistulosos, fragiles, coloris viridis, albescentis, ramosos, repentes: folia sunt oblonga, a caule quasi penetrata, cætera pinnata, costis apposita: flores sunt leguminosi, albi, punctis purpureis instructi, flori succedit siliqua longa, inflata, cylindrica, fœta seminibus subrotundis, viridibus; sed post siccitatem angulosis albis, aut flauescentibus: radix est parua. Gr. πίσον, πίσσον. Gr. λεκύθυς nominant. G. Erbsen.

PITTACIVM, est pannus modicus, qui medicamento illitus affecto loco imponitur. πιτ]άλιον, πλάτυσμα, qui latior videtur, vt *splenium* oblongior. G. Wund-Pflaster.

PITVITA, idem quod *phlegma*.

PITVITARIA, vocatur *staphys agria*, quia masticando pituitosam saliuam copiose elicit.

PITYRIASIS, vide *furfuratio*, πίτυρον furfur.

PITYROIDES, eſt vrinæ ſedimentum furfuraceum, ex πίτυρον furfur, & εἶδος forma.

PITYS, eſt *Pinus*, *Picea*, quaſi a πῖος, quia pingui abundat, vel a πίττα, ſiquidem ex ea pix defluit.

PITYVSA, eſt eſula, cuius folia pini foliis proxime accedunt : hinc nomen venit a πίτυς pinus.

PIX, Gr. πίσσα, eſt pars reſinoſa ex arboribus reſinoſis, vti pinu, abiete, larice, terebintho, cedro &c. vi ignis, extorta, modus fit per deſcenſum. Primo venit pix liquida : deinde craſſior & craſſiſſima, affertur copioſe ex Finlandia, aliisque circa Noruegiam locis. Pix liquida dicitur *piſſelæon Dioſcoridis*. Pix illa vbi denuo coctione purgatur, ſeu ſi mauis dephlegmatur, craſſeſcit magis & magis, diciturque pix ſicca, *palimpiſſa*, *pix naualis*, quod nauibus picandis adhibeatur. G. Pech.

PIX GRÆCA, vide *colophonia*.

PLACENTA VTERINA, ſeu hepar vterinum, eſt ſubſtantia rubra hepati ſimilis, plurimis acinis glanduloſis & innumeris vaſorum tenuiſſimorum myriadibus referta. Habet venam vnam, & arterias duas ex funiculo vmbilicali, & vaſa forte lymphatica a partibus vicinis. Parte exteriore vtero adhæret, alterutri lateri indifferenter, frequenter tamen in medio, quemadmodum fructuum petiolus arbori, interius chorio obducitur, & qua parte vtero adhæret, membrana quoque intercurrit : ex vteri vaſculis minimis huc currentibus & cum orificiis vaſculorum placentæ communicantibus ſuccum, nutrientem, (non ſecus ac in papillis inteſtinorum contingit, quæ chylum imbibunt & vaſis lacteis communicant) accipit, qui per venam vmbilicalem, vna cum ſanguine refluo, in vſum fœtus faceſſit, cuius pars ſuperflua ab arteriis in amnion forte deponitur, vt fœtus etiam per os nutriatur. Forte vaſa ſanguinea placentæ; cum vaſis vteri ſanguineis communicant. Placenta illa vna cum membranis, poſt enixum fœtum, etiam expellitur, & *ſecundi-*

cundinarum nomine veniunt. G. Mutter-Kuchen, die Nach-Geburt.

PLADAROSIS, sunt parua & mollia tubercula, internæ parti palpebrarum accrescentia.

PLAGVLA, vide *splenia*.

PLANETICA ARTHRITIS, a πλανάω erro, vagor. Idem quod *arthritis vaga*.

PLANTA, est vegetabile integrum, siue arborem velis, siue fruticem, siue herbam, estque corpus organicum, per radicem terræ affixum, vnde nutrimentum capiens crescit, sicque distinguitur a reliquis rebus crescentibus, viuentibusque. G. ein Gewächs, Kraut, eine Pflantze.

PLANTA PEDIS, est pedis inferior carnosa & concaua pars, inter digitos & calcem. G. Die Fuß-Sohle.

PLANTAGO, Gr. ἀρνογλῶσσον. Vide *arnoglossum*.

PLANTARIS MVSCVLVS, hic a latere inter soleum & gastrocnemium ab externo femoris inferiore tuberculo exilis, longissimo tendinis tractu, emissus, teres infigitur externo calcis lateri, plantamque tegens totam, omnes adit digitos: eius officium est retrorsum extendere. G. Der Fuß-Sohlen-Muscul.

PLASTICA VIRTVS, dicitur quæ vim habet aliquid formandi. Veterum est locutio & ignorantiæ asylum; vt vis ossifica, ossifraga, expultrix, attractrix &c. a πλάσσω fingo.

PLATANARIA, est arundinis species, ob similitudinem fructuum, quam globuli arboris platani habent, nomen accepit. G. Igels-Knöpfe.

PLATANVS, est arbor, quæ in Asia tam mirifice ramos expandit, vt plus quam mille homines sua grata vmbra tegat. Nomen habet, ob folia lata & ampla, a πλατύνω dilato, ramos late diffundo. G. Ahorn, Maß-Holder.

PLATYPHYLLOS, est esculus: vox sonat *latifolia*, ergo a πλατὺ latum & φύλλον folium.

PLATYSMA, est linteum latum, quod vlceribus superimponitur, a πλατὺ latum.

PLA-

PLATYSMA MYODES, vide *myodes.*

PLECTRVM, vide *cion.*

PLENITVDO, est *plethora*, siue boni sanguinis abundantia; quæ dicitur esse vel ad vasa vel ad vires. Vide *plethora.*

PLERES ARCHONTICVM, est puluis quidam cephalicus: significans *completum principale*, a πληρόω impleo & ἄρχων princeps.

PLEROTICA, sunt medicamenta carnem restaurantia & implentia. Vide *sarcotica*, a πληρόω impleo. G. Fleischmachende Mittel.

PLETHORA, est cum sanguis, alendo corpori vtilis, in vasis supra mediocritatem abundat, ita vt a minimo motu vehementiori, in statu sanitatis requisito, statim morbus inducatur: diciturque esse vel ad vasa, cum sanguis ita abundat, vt vasa, quibus continetur, mole sua distendat: vel ad vires, quando tanta est sanguinis copia, vt vasa quidem non supra modum repleat; viribus tamen sit grauis. Sed illa differentia, potius ad morbos referri debet quam ad sanitatem: nam si vasa distendantur, crassum sanguinem & obstructiones indicat: & si homines viribus fuerint graues, obstructiones & compressiones vasorum minimorum & neruorum significat, a πλήθω plenus sum. G. Blut-reich.

PLETHORICVS, est is, qui multo sanguine & succis abundat. G. Vollblůtig.

PLEVRA, siue MEMBRANA SVBCOSTALIS, est membrana thoracem eiusque viscera intus succingens. G. Das Brust-Fell, Ribben-Fell.

PLEVRITIS, est pleuræ & musculorum intercostalium inflammatio, cum febre acuta, continua, punctorio lateris dolore, aucto in inspiratu: in exspiratu, vel animæ retentione, mitiori, quare coniungitur cum difficili respiratione, pulsu duro, tussi, sputoque interdum cruento, estque vel *vera*, vt supra definiuimus, vel spuria, a πλευρὰ latus. G. Das Seiten-Stechen, Seiten-Wehe.

PLEVRITIS NOTHA, seu SPVRIA, est species pleuritidis, in qua musculi intercostales externi, vel musculi alii his incumbentes, vera inflammatione corripiuntur, cum signis nonnullis pleuritidis modo descriptæ.

PLEVRORTHOPNOEA, est lateralis morbus, in quo non nisi erecto collo respirare possumus, ex πλευρα latus, ὀρθὸς rectus, & πνέω spiro.

PLEXVS CHORIOIDES, supra glandulam pinealem, velut supra fibulam suspendi videtur: iste plexus ad hunc modum constituitur: ex vtroque medullæ oblongatæ latere, vbi cerebri limbus ei connectitur, duæ arteriæ e posterioribus carotidum ramis, vbi vertebralibus vniuntur, oriundæ, recta ascendunt; quæ statim diuisæ, velut plures riui iuxta consiti, versus glandulam pinealem enehuntur, ibidemque mutuo occursu terminari videntur; atque illic loci, e sinu quarto surculi venosi vtrinque prodeunt, qui pariter in filamenta diuisi, arteriis capillaribus obuiam fiunt, inque illos pluribus in locis inosculantur, & varie complicantur; adeoque hæc vasa, inter se plurimum irretita, & glandulis interserta, plexus admirandos constituunt. G. Die Netz-gleiche Blut-Gefässe.

PLEXVS GANGLIOFORMIS, dicitur, quando varii nerui in vnum nodum, ganglio siue nodo similem, coalescunt.

PLEXVS NERVOSVS, dicitur, cum duo vel plures nerui coeunt, & extuberantiam velut nodum constituunt, G. ein geflochten Senn-Ader-Knopf.

PLEXVS RETICVLARIS seu RETIFORMIS, vide *plexus chorioides*.

PLICA, est morbus *Polonis* endemius, quando capilli capitis in vnum cirrum, vel plicam concrescunt, instar caudæ vaccinæ, adhæc etiam gibbi fiunt, laxantur artus, membra conglobat & retorquet, pediculos fundit, aliaque symptomata inde proueniunt. G. Maren-Flechte, Juden-Zöpfe.

PLVMACEOLA, idem quod *splenia*.

PLVMBAGO, idem quod *molybdæna*.

PLVMBAGO, est persicaria, dicta quod maculas habeat, plumbeas.

PLVMBVM, est metallum mollissimum, ante ignitionem in igne liquescens, fumando auolans. Diu fusum per vasa pleraque transit, ante ignitionem calcem eiicit, vitrescit cito, tum fusum nullo vase in igne contineri vltra potest: cum metallis impuris vitrescit, tumque eadem secum ex caua superficie catilli docimastici abripit, solum aurum & argentum pura a cæteris relinquit, in aqua forti, non in aqua regia, soluitur, salemque dat dulcem, minime sonorum est, coloris liuidi, specificæ grauitatis ad aquam, vt 11345. ad 1000. G. Bley.

PNEVMATOCELE, est ramex seu hernia ventosa: cum scrotum a flatibus distenditur, a πνεῦμα ventus, & κήλη tumor. G. Wind Bruch.

PNEVMATODES, est anhelosa respiratio, a πνέω spiro, & εἶδος forma.

PNEVMATOSIS, est spirituum animalium generatio, quæ fit in glandulosa corticali cerebri substantia, nisi forte vascula ex sanguineis recte oriunda sint neruorum communicatoria: illic arteriolæ deplentur, & spiritus extillant, qui postquam cerebri meditullium subierint, totum neruosum genus, motibus actionibusque sensitiuis perficiendis, irradiant, a πνεῦμα spiritus. G. Geistmachung.

PNEVMATOMPHALVS, est vmbilici, a flatibus in ventre collectis, protuberantia, ex πνεῦμα flatus, & ὀμφαλὸς vmbilicus. G. Des Nabels Wind-Bruch.

PNEVMON, Gr. πνεύμων, pulmo, a πνέω spiro. Vide *pulmones*.

PNEVMONANTHE, est campanula autumnalis: & vox ipsa significat *florem pulmonalem*, sed an inseruiat morbis pulmonum, necdum compertum habeo, ex πνεύμων pulmo, & ἄνθος flos. G. Lungen-Blume.

PNEVMONICA, sunt quæ respirationem facilitant, a πνέω spiro.

PNIGA-

PNIGALIVM, idem quod *ephialtes*, à πνίγω suffoco.

PNIGMVS, est suffocatio, seu strangulatio, a πνίγω strangulo.

PODAGRA, est arthritis pedum, vide *arthritis*, a πὰς pes, & ἀγρεύω capio. G. Das Zipperlein an den Füssen.

PODAGRA DENTIVM, idem quod *odontalgia*.

PODEX, idem quod *anus*.

POLEMONIVM, nonnullis *Been album*.

POLIVM, est planta graueolens, quæ habet caulem obrotundum, tenuem, durum, lignosum: folia oblonga, lanugine flaua instructa, dentata, crassa: flos est monopetalus, labiatus, cuius labii superioris locum occupant stamina, labium vero inferius in quinque partes diuiditur; ex calice autem surgit pistillum posticæ floris parti ad instar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina in capsula, quæ floris calix fuit, recondita, obrotunda, minima; flores in capitulum collecti summis ramulis & caulibus innascuntur, suntque aurei coloris, odoris penetrantis, aromatici, saporis amari: crescit hæc planta in regionibus calidis in montibus, dicitur a canitie, canisque capillamentis & tomento hirsuto, quæ non modo capitula corymbacea, sed etiam vniuersam plantam incanam reddunt, perinde ac gnaphalium. Gr. πολιός, canus. G. Poley.

POLLEX, vide *digitus*.

POLLVTIO NOCTVRNA, est inuoluntaria seminis, cum titillationis sensu, per libidinosa insomnia, excretio. G. Samen-Fluß.

POLYACANTHA, est cardui spinosi species, ex πολὺ multum & ἄκανθα spina.

POLYANTHEMVM, est planta multos flores proferens, ex πολὺς multus, & ἄνθος flos.

POLYCHRESTON, est medicamentum multis morbis accommodatum: hinc hoc nomine nitrum sulphure accenso & ignitione præparatum donari solet.

POLYCHRONIVS, est morbus diuturnus, qui ad men-

ſes & annos plurimos ſæpe extenditur, ex πολὺς multus, & χρόνιος diuturnus. G. Langwierige Kranckheit.

POLYGALACTOS, eſt fœmina, quæ multo lacte abundat, ex πολὺ multum, & γάλα lac.

POLYGALA, eſt herba lac generans, vel multum ſucci lactei habens, ex πολὺ multum, & γάλα lac: habet caulem tenuem, folia exigua, graminea, oblonga, & obrotunda: flores ſunt monopetali, perſonati, perforati, exigui, in ſpicas congeſti: labio ſuperiori erecto, & inferiori bifido, quod magis prominet: poſt florem ſequitur fructus compreſſus, in duo loculamenta, ſemina oblonga continentia, diuiſus; floris calix quinquifidus hunc florem inuoluit: creſcit hæc planta in locis incultis: oues præ omnibus graminum ſpeciebus hanc eligunt: nullas vires præter eas, quæ gramini communes ſunt, habere videtur.

POLYGONATVM, eſt ſigillum Salomonis, planta hæc habet caules rotundos, politos, nullos ramos dantes, in ſummitate aliquantulum incuruatos: folia ad caulem alternatim diſpoſita, oblonga, coloris ſubfuſci: flores ſunt monopetali, campaniformes, tubulati, nudi, multifidi, vni cauli adhærentes pedunculis breuibus, in ſex ſegmenta fiſſi, ſex ſtaminibus e latere interno floris enatis prædita: ouarium ex floris centro natum tubam emittit longam, apiculo fimbriato inſtructam, & fit bacca mollis, fere rotunda, continens ſemina oualia, dura, alba; radix eſt longa, digiti craſſitiei, per interualla articulata, & nodoſa, alba, ſaporis ſubdulcis: creſcit in ſiluis, ſic dicitur a radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumente, ex πολὺ multum, & γόνυ genu, ſeu nodus. G. Weiß-Wurtz.

POLYGONVM, ſeu CENTVMNODIA, eſt planta, quæ habet caules longos, tenues, tenaces, plerumque repentes, creberrime geniculatos: folia oblonga, anguſta, acuta, caulibus breuibus adhærentia, & alternatim diſpoſita; calix eſt quinquifidus, infundibuliformis, qui per maturitatem fit capſula ſeminalis: flores apetali, plu-

rimis

rimis ſtaminibus conſtantes, parui, qui ad foliorum alas oriuntur: ſemen perfecte triangulare eſt, ſat craſſum, coloris caſtaneæ; radix longa, ſatis craſſa, fibroſa, valde repens, ſaporis adſtringentis: hæc herba in viis frequens, ex πολὺ multum, & γονὴ genitura. Vocatur etiam *ſeminalis*, a ſeminis multitudine: & *ſanguinalis*, a ſanguine cohibendo; vt & *corrigiola*. G. Weg-Gras, Weg Tritt.

POLYPHORA, ſunt potus ſeu vina plurimis ſpiritibus pollentia, ex πολὺ multum, & φορέω fero. G. Starck Getränck.

POLYMORPHVM OS, idem quod *ſphenoides os*, & *cuboides*.

POLYNEVRON, vide *arnogloſſum*.

POLYPHAGIA, eſt multi alimenti aſſumptio, ex πολὺ multum, & φάγω edo.

POLYPHARMACON, idem quod *polychreſton*, ex πολὺ multum, & φάρμακον, medicamentum.

POLYPODES, dicti *aſelli* & *millepedes*: eſt inſectum diureticum. G. ein Keller-Wurm.

POLYPODIVM, eſt plantæ genus, cuius folia ad neruum pene in partes anguſtas & oblongas ſecari ſolent: fructus foliis innaſcuntur; capſulæ ſcilicet membranaceæ ſphæricæ, in aceruulos congeſtæ annulo carentes, quæ fibrarum contractione rumpuntur & ſemina fundunt minutiſſima: radix eſt oblonga, minimi digiti craſſitie, foris rufeſcens, intus herbacea, ex viridi palleſcens, multis nodis & tophis quaſi acetabulis geniculata, ſaporis ſubacris dulcis, quodammodo adſtringentis & nauſeoſi: eſt ſpecies filicis in opacis ſyluis & montibus ad petras muſcidas, imprimis ad radices caudiceſque vetuſtos arborum fagi, coryli, quercus naſcitur, ex πολὺ, multum & πȣ̃ς pes: repit enim quaſi plurimis pedibus: vel nomen accepiſſe ferunt, a radice ſcil. quæ ſcirrhos & acetabula polyporum modo habet: *filicula* etiam vocatur a ſimilitudine foliorum cum filice. G. Engel-Süß, Baum-Farn.

POLYPVS, eſt tumor in cauitate narium excreſcens, eſtque duplex, vel turundæ formam refert, & *ſarcoma* generali nomine vocatur: vel ramulis aut pedibus variis ad oris interiora aut naſi exteriora ſe extendit; color eſt albus; ſæpe ad rubedinem vergit; aliquando liuidus, & niger, huiusmodi excreſcentiæ in naribus, & finibus craſſæ meningis aliquando contingunt; in corde quoque & arteriis maioribus ſanguis, pro tempore ſtagnans, ob animi deliquia &c. concreſcit in maſſam ſolidam tenacem, poſtea non diſſoluendam, quæ vel libere in vaſis illis aliquamdiu fluctuat, donec impellatur trunco vni alteriue, vel accreſcit lateri vaſis quod ſumme extendit, & vocatur *polypus*, ex πολὺς multus, & πȣ̃ς pes. G. ein Naſen-Geſchwär, Hertz-Gewächs.

POLYSARCIA, eſt nimia corpulentia corporis, ex πολὺ multum, & σὰρξ caro. G. Ungemeine Dicke, Fettigkeit des Leibes.

POLYSPASTON, eſt machinamentum articulis reponendis accommodatum: ita dictum, quod multis orbiculorum circuitionibus facilitatem præſtat, ex πολὺ multum, & σπάω traho. G. ein Flaſchen-Zug.

POLYSPERMOS, qui ſemine diues eſt, ex πολὺ multum, & σπέρμα ſemen.

POLYTRICHVM, eſt capillus veneris, ſic dicitur ob capillarem faciem, ex πολὺ multum, & θρὶξ capillus, dicitur quaſi *multicomum*, quod capillos denſos ac multos faciat, eiusque defluuia expleat. Eſt & aliud *polytrichum*, quod muſci ſpecies eſt, aurei coloris, ſic dicta a ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt. G. Frauen-Haar.

POLYTROPHIA, eſt nutritio multa.

POMAMBRA, dicitur, quaſi pomum ex ambra aliisque odoramentis compoſitum. Ingredientia ſunt plerumque ambra gryſea, moſchus, zibethum, ladanum, benzoin, ſtyrax calamita, oleum cinamomi, oleum caryoophyllorum &c. ex hiſce cum mucagine alicuius gummi, globuli maiores ſeu poma odoris gratia componuntur.

POMATVM, est vnguentum grati odoris, pinguedinem porcinam & poma recipiens, vnde nomen. G. Apfel-Salbe, Pomade.

POMPHOLYGODES, vrina est, cui in superficie plurimæ bullæ innatant, quæ plerumque in flatibus & doloribus corporis obseruantur, a πομφολυγόω bullas excito.

POMPHOLYX, nihil album, est fauilla tenuissima & volatilis, quæ, dum æs in fornacibus perficitur, supernæ earum parti adhærescit. Coit ibidem in glomusculos vellerum lanæ similes, contactaque farinæ modo dispergitur. Eodem modo & cadmia, vi ignis violent in fauillam seu tutiam redigi potest. Arab. *Tutia*, Lat. *Bulla*. G. Weiß-Nichts.

POMVM & POMVS, latius patet quam malum, comprehendit enim fere omnes fructus molliorem corticem habentes. Gr. μῆλον, ὀπώρα. Nonnulli a πόμα potus deriuant, quod sitim sedant.

POMVM ADAMI, est protuberantia illa in collo anterius conspicua. Nihil aliud est, quam capitis laryngis protuberantia. G. Adams-Apfel. Est etiam mali aurantii species: nomen accepisse ferunt, quod cortex rimis quibusdam exasperatur, ac si dentibus demorsus esset.

POMVM ODORIFERVM, idem quod *pomambra*.

PONDO, idem quod libra, quæ medicis est XII. vnciarum. De ponderibus videndi sunt auctores, qui hoc argumentum ex instituto tractant. G. Pfund.

PONS VAROLII, sunt processus quidam cerebelli globosi, prope vermiformes. sic a *Varolio* inuentore dicti.

PONTICVM ABSINTHIVM, nomen habet a Ponto regione, in qua nascitur.

POPLES, est articuli istius, quo os femoris articulatur ossi tibiæ, pars interior, siue posterior, qua crus flectitur. Gr. ἰγνὺς & ἰγνύα. G. Die Kniebüge.

POPLITEVS MVSCVLVS, est vnus ex iis, quibus tibia mouetur. Externo infernoque femoris osseo tuberi

adnatus, oblique, itidem tibiæ superiori posteriorique eminentiæ quadrata ex parte figura inseritur. G. Der Kniebügen-Muscul.

POPLITEA VENA, ex duplici ramo crurali misto constat, & sub cute tecta posterius per medium poplitis flexum, excurrit vsque ad calcem, aliquando ad malleoli cutim.

POPVLAGO, est planta, quæ habet caules ramosos, rotundos; folia rotunda, ampla, polita, leuiter crenata in margine, coloris ex viridi obscuri, chelidonii minoris foliis satis similia: flores sunt polypetali, rosacei, nudi, ranunculoides: pistillum floris abit in plurimas vaginulas, quæ deorsum pendentes ferunt plurima semina plerumque oblonga: radix fibrosa, albescens: hæc planta crescit in locis aquosis: est *tussilago* altera, dicitur & caltha palustris, & chelidonia palustris, sic dicta ob foliorum albedinem, quam cum populo arbore communem habet.

POPVLEVM, est vnguenti nomen, sic dictum, quia componitur ex oculis seu gemmis populi, quibus additur *bardana, hyoscyamus, lactuca, mandragora, papauer nigrum, semperuiuum maius* & *minus, solanum, violaria, vmbilicus veneris, rubi cymæ,* & *porci axungia.* G. Pappel-Salbe.

POPVLARIS MORBVS, idem quod *endemius* aut *epidemius.*

POPVLVS, seu FARFARVS, est arbor procera, quæ habet folia fere circularia, incisa, dura, nigricantia, semper tremula, licet nullus adsit ventus: flos est amentaceus, plurimis nempe foliolis apicibus donatis constans, sed sterilis; teneri enim fructus innasci solent iis populi speciebus, quæ floribus carent, spicati, plurimis foliolis compositi, sub quibus latet campana quædam embryonem complectens; is autem abit deinde in siliquam membranaceam, bifariam dehiscentem, spicatam, seminibus fœtam pappis instructis: initio veris oculos seu gem-

gemmas producit, mucronatos, odorato, luteo, pingui, ac tenaci ſucco prægnantes. G. Alber-Baum, Pappel-Baum, Aſpen.

PORCELLVS, eſt inſectorum ſpecies, quæ & *aſelli* & *millepedes* dicuntur. G. Keller-Eſel.

PORI, dicuntur meatus exigui & inſenſiles cutis aliarumque partium, per quos ſudor & effluuia vaporoſa ex corpore decedunt. G. Schweiß-Löcher.

POROCELE, eſt hernia ex callo aut calculo excitata, in membrana erythroide hærens, renitens, dura, & inæqualis: ex πῶρος callus, & κήλη tumor.

POROMPHALVS, eſt calculus aut callus, in vmbilico protuberans, ex πῶρος, callus & ὀμφαλὸς vmbilicus.

POROSIS, eſt calli generatio, a πῶρος callus.

POROTICA, ſunt medicamenta callum generantia, ſeu quæ exſiccando, incraſſando, & aſtringendo partis alimentum in callum conuertunt, a πωρόω callum induco.

PORPHYRITES, eſt lapis ſatis durus, ſuperficie læui & æquali, ſuper quo, ancillante alio lapide, curſore dicto, alii lapides, gemmæ &c. in ſubtilem puluerem rediguntur. G. Reib-Stein.

PORRACEA BILIS, vide *bilis*.

PORRVM, eſt planta, quæ habet folia ex tunicis radicis enata, plana, quandoque carinata; caulis eſt rectus, craſſus, ſolidus, ſucculentus: flos hexapetalus, quaſi campaniformis, ornatus ſtaminibus latis, planis, in tria capillamenta exeuntibus, quorum medium apice donatur; flos in faſciculos globoſos colligitur: ouarium fit fructus ſubrotundus, trilocularis, fœtus ſeminibus ſubrotundis; bulbi ſunt oblongi, anguſti, fere cylindrici, tunicati, politi, ſplendentes, albi: tota hæc planta habet odorem allii, & colitur in hortis; planta hæc ita tunicata eſt, vt bulbus totus in tunicas poſſit reſolui, & folia ſint tantum elongatæ ſquammulæ bulbi: Gr. πράσον. G. Lauch.

PORRVS, eſt verrucæ ſpecies, quæ habet quaſdam radices

dices ad extra, ad ſimilitudinem porrorum, & ita minutim fixas. G. Hüner-Auge.

PORRIGO, idem quod *furfuratio*.

PORTA, Gr. πύλη, ſic vocatur hepatis pars ſima, vbi duæ paruæ inueniuntur eminentiæ ſeu protuberantiæ, quas *portas* appellarunt veteres medici, putantes chylum per facultatem attractricem ſuctum ex inteſtinis in venas meſaraicas ad venam portarum attrahi, & per vim hepatis aſſimilatricem in ſanguinem conuerti. *Vena*, quæ ibidem loci ex viſceribus imi ventris ſanguinem in hepar ducit, ideo *vena portæ vocatur*. G. Die Leber-Pforte.

PORTVLACA, eſt planta, quæ habet caulem rotundum craſſum, rectum, ſucculentum, tenerum, politum, ſplendentem, rubicundum, in ramos diuiſum: folia ſucculenta, oblonga, fere rotunda, craſſa, carnoſa, ſaporis viſcoſi, ſubacidi: flos eſt roſaceus, plurimis petalis in orbem poſitis conſtans, ex cuius calice monophyllo & bifido ſurgit piſtillum, quod deinde ſimul cum calice abit in fructum, plerumque ouatum, ſeminibus fœtum orbiculatis, nigris, paruis. Gr. ἀνδράχνη, πυλὶς, πυλίδιον, χοιροβότανον, porci herba. G. Portulak.

PORVS BILARIVS, ſeu HEPATICVS, eſt canalis, ex tota hepatis ſubſtantia vndique oriundus, ex minimis in maiores canales deſinens, tandem in vnicum, qui ductui cholidocho inſeritur; vehitque bilem, in glandulis hepatis præparatam, ex hepate; eamque in inteſtinum duodenum amandat. *Porus* etiam omnem ductum & meatum ſignificat, a πείρω peruado. G. Der Gallen-Gang.

POSCA, putatur dici a πόσις potio, idem quod *oxycratum*.

POSSETVM, Gr. ζυθόγαλα, eſt lac decoctum, cui ſub finem coctionis cereuiſia infunditur, tunc liquidum ſerum in febribus ſorbendum datur, & coagulum remouetur, potio eſt Anglis familiaris. G. Bier-Molcke, Poſſet.

POST-

POSTBRACHIALE, idem quod *metacarpus*.

POTAMOGEITON, Lat. Fontalis, quia fontibus & præſertim fluminibus vicina eſt. Siquidem in aquoſis & paluſtribus locis naſci amat. *Stachyites* Gr. ϛαχυίτης vocatur, quaſi ſpicata, ob caulem, quem ex ſe mittit floribus & ſemine ſpicatum: ex ποταμὸς fluuius, & γείτων vicinus. G. Schwemmen-Kraut.

POTENTILLA, ſiue ARGENTINA, vide *anſerina*, & *argentina*.

POTIO, ſeu POTVS, a potare, eſt mixtura vel diſſolutio ex variis; vel decoctio, quæ bibitur, aut hauſtus, decoctum, emulſio, iulapium. G. ein Tranck.

PRÆCIPITANTIA, ſunt, quæ acidum in corpore noſtro infringunt, & quaſi præcipitant: eſt vox a chymicis mutuata, quia præcipitando res alterius indolis fiunt. Vide *abſorbentia*.

PRÆCIPITATIO, eſt quædam minimarum particularum in liquore conueniente ſolutarum, & per contrarium liquorem infuſum, ſubſidentia & reuiuiſcentia. Si corallia aliiue lapides, & margaritæ, oculi cancri, argentum viuum &c. aqua forti ſoluta ſint,& ſal aliquod alcalicum iniiciatur, particulæ antea inuiſibiles, ſtatim ſub pulueris forma ſubſident. Ita ſulphurea, vt ſuccinum, lacca, reſina &c. ſpiritu vini ſoluta, ab infuſa aqua præcipitabuntur. G. Niederſchlagung, Pråcipitation.

PRÆCORDIA, Gr. φρένες, ſunt viſcera omnia in thorace contenta. G. Das Ober-Eingeweide, die Gegend der Hertz-Grube.

PRÆFOCATIO VTERINA, vide *hyſterica paſſio*.

PRÆPARANTIA VASA, ſed melius *teſticularia*, ſunt venæ & arteriæ ad teſtes & epididymides euntes, ſic a veteribus appellantur, ex præiudicio putantibus in iis ſemen præparari. Vena plurimis ramificationibus & anaſtomoſibus; arteria vero recto ductu, duabus aut ad ſummum tribus bifurcationibus incedit, & anaſtomoſibus lateralibus in venam hiat. G. Die Samen-Gefåſſe.

PRÆPARATA, in pharmacia hoc nomen denotat medica-

medicamenta ſimplicia, videlicet ſolida, ſubtiliſſimum in puluerem, linguæ tactum fugientem, accedente aqua conuenienti, ſupra porphyritem læuigata, denuoque ſub paſtillorum forma exſiccata: ſic proſtant corallia, cornu cerui &c. Nec non alia ſimplicia medicamenta, quæ interdum aceto, vino, vel alio liquore, per aliquot dies immerguntur, rurſumque exſiccantur, correctionis nimirum, vt creditur, gratia: ſic præparatorum numero habentur radices aſari, ari, &c.

PRÆPVTIVM, Gr. ἀκροβυστία & πόσθη, eſt glandis penis virilis, inuolucrum, eſtque tantum continuatio epidermidis, cutis, & membranæ celluloſæ; a putando dictum. Ab Hebræis enim & Turcis reſecatur, vnde apellæ & recutiti appellantur. Item clitoridis proiectura, eſtque præputiolum in fœminis præter exilitatem a virili diuerſum in eo, quod partem glandis tantummodo ſuperiorem tegit. G. Die Vorhaut.

PRÆSEPIA, ſeu PRÆSEPIOLA, ſunt foraminula illa vtriuſque maxillæ, quibus dentes continentur. Gr. φάτναι & Φάτνια *Galeno.* G. Zahnhölen.

PRÆSERVATORIA INDICATIO, eſt modus quo per victus rationem & remedia conuenientia, a morbis futuris præſeruamur.

PRÆSIDIVM, idem quod *auxilium*, *remedium*, aut *indicatum*.

PRÆT. NAT. vel. P. N. ſignificat præter naturam.

PRASSINA BILIS, vide *bilis*.

PRASVM, eſt *porrum*, a πράω incendo; quia porrum comeſtum ſanguinem accendit, linguamque mordet. Vide *porrum*.

PRASVM & PRASSIVM, vocatur *marrubium* ſeu *ballote*. Nomen impoſitum a cauliculis quadrangularibus videtur: πρασιαὶ enim dicuntur diſpoſitiones quadrangulares: vel quod ἐν ταῖς πρασιαῖς coleretur: adeo vt cum porro, vt viri docti voluere, nullam ſimilitudinem habeat. Vide *marrubium*.

PREHENSIO, vide *catalepſis*.

PRE-

PRESBYTIA, eſt obſcuritas viſus in rebus propinquis, cum tamen in diſtantibus aliqua ſit perſpicacitas, ſenibus familiaris, ex oculorum planiori figura oriunda. ex πρέσβυς ſenex.

PRIAPISMVS, eſt *tentigo*, ſiue pudendi diutina ſine libidine erectio. Gr. etiam vocatur Σατυρίασις, a πρίαπος *Priapo*, *Veneris* & *Liberi* filio. Vide *Satyriaſis.*

PRIAPVS, idem quod *penis*.

PRIMORES DENTES, ſiue ANTERIORES, ab officio in cibis incidendis dicuntur *inciſorii*. Item Γελασῖνοι quia inter ridendum primi denudantur, *tomici* Celſo, τομεῖς διχαστῆρες, κτένες, τομῖται &c. numero quatuor ſunt ſuperius, totidemque inferius. G. Die vörderste Zähne.

PRIMVLA VERIS, ſiue BETONICA ALBA aut HERBA PARALYSEOS, eſt planta, quæ habet folia ampla, oblonga, aſpera, rugoſa, repentia; ex his erumpunt caules lanuginoſi, rotundi, nudi: flos eſt monopetalus, hypocrateriformis, & multifidus, ex cuius calice (qui tubulatus eſt) ſurgit piſtillum, infimæ floris parti ad inſtar claui infixum, quod deinde abit in fructum ſeu teſtam oblongam, in ipſo calice ferme reconditam: apice dehiſcentem, & ſeminibus fœtam minimis, obrotundis, nigris, placentæ affixis: radix eſt ſatis craſſa, ſquammoſa, rubicunda, fibroſa, ſaporis adſtringentis, odoris grati & aromatici; hæc planta creſcit in pratis & ſyluis. ſic dicitur quod incipiente vere & ante illud tempus flores ſuos emittit. G. Schlüſſel-Blum, Himmels-Schlüſſel.

PRINCIPES DIES, vide *critici dies.*

PRINCIPIA, idem quod *elementa.*

PROBOLE, idem quod *apophyſis.*

PROCATARCTICA, eſt cauſa morborum præexiſtens, vel præincipiens, vna cum aliis agens, vnde primo morbus producitur; ſiue illa ſit externa ſiue interna, vt ira vel æſtus aeris, cacochymiam mouens, febrimque inducens, a προκατάρχομαι antegredior.

PROCATARXIS, idem quod *procatarctica.*

PROCESSVS, idem quod *apophyſis.*

PRO-

PROCESSVS CILIARES, ſunt quædam fibræ in oculo muſculares, quibus oculi pupilla dilatatur & contrahitur. Ab oculi pupilla, velut radii a corpore luminoſo profecti, in orbem diſponuntur; fibræ iſtæ ſerie denſa ordinatæ; anterius, vbi corneæ tunicæ cohærent, colore variegato inſigniuntur; interim vbi cryſtallini humoris margini, ac etiam tunicæ retinæ oræ contiguæ ſunt, ſemper nigræ apparent: iſte proceſſus ciliaris ex minuſculis muſculorum faſciculis ſubalbidis componitur, numerum octogenarium excurrentibus, ligamento cuidam ex totidem nigricantibus extructo, alligatis. Harum vtriuſque ordinis fibrarum quædam, ligamenti latitudinis margines ambos tangunt, quædam ad medium pertingunt. Muſculoſa hæc contextura cum tota vuea membrana mobilis eſt. Vbi cryſtallini humoris limbum, vt & retinæ expanſionem tangit, nigra plane eſt. Non tantum oculi pupillam dilatant, aut contrahunt, quin & humorem cryſtallinum protrudunt, ac retrahunt, inque obiectorum aſpectus huc illuc deflectunt.

PROCESSVS CHYMICI, nihil aliud ſunt quam operationes chymicæ integræ; quando nempe in rei examine procedunt, & tandem ad ſcopum quæſitum perueniunt. G. Chymiſche Proceſſe.

PROCESSVS PERITONÆI, deſcribuntur, quod ſint veluti fiſtulæ duæ oblongæ, vel canales laxiores viris in ſcrotum deſcendentes, per foramina tendinum muſculorum obliquorum & transuerſorum, in quibus productionibus, vaſa ſeminaria deſcendunt & recurrunt, atque prope teſtes proceſſus hi magis explicantur, fiuntque teſtium tunicæ. Verum illud magis locum habet in brutis quam hominibus: quia vaſa ad teſtes euntia per peritonæi duplicatam membranam excurrunt: nam ſi hominibus contingerent, nemo ab herniis eſſet liber.

PROCIDENTIA ANI, eſt inteſtini recti, propter nimiam laxitatem, per anum delapſus. Vocatur item *procidentia ſedis*, procidua ſedes, προπίπτων ἀρχός, quando

ſedes

ſedes prolabitur. Gr. Πρόπτωσις ἀρχῦ ἢ ἕδρας. G. Das Vorgehen, Ausfallen des Affter⸗ oder Maſtdarms.

PROCIDENTIA VTERI, eſt relaxatio tunicæ internæ vaginæ, qua per pudendum prolabitur, & a medicis ſæpe reſecata fuit; olim & adhuc quidam vterum prolabi poſſe putant; licet rariſſime fiat; & ſi fiat, per imprudentiam obſtetricum fit, quæ putantes ſe attrahere placentam, ipſum arripiunt vterum. G. Das Herausfallen, Vorgehen der Bärmutter.

PRODROMVS, eſt morbus, ex ſuo genio alium ſuperventurum indicans: vt anguſtia pectoris, phthiſin vel rachitim præſagit, ex πρὸ pro, & δρόμος, curſus. G. ein Vorläuffer, Vorbott.

PRODVCTIO, vide *apophyſis*.

PROEGVMENA, eſt cauſa morbi antecedens interna, in corpore ex alia remota ortum habens, & ita morbum producens, vt ea ſublata, morbus poſſit perſeuerare, quemadmodum cacochymia, a vitiata victus ratione producta, vnde obſtructio vaſorum & meatuum vel conſtipatio viſcerum producitur, a προηγοῦμαι antecedo. G. Vorgehende Urſach.

PROFLVVIVM, multiplex eſt, nempe ſanguinis ex naribus, vulneribus, ex pudendo muliebri, vt in expurgationibus, & menſtruis nimiis. Sic dicitur de ſemine vt in gonorrhœa, ſic de excrementis, vt in dyſenteria, diarrhœa, lienteria; cœliaca paſſione: ſic de lacte, nimia quantitate profluente, ita de capillis decidentibus &c. G. ein Fluß.

PROFVNDVS MVSCVLVS, idem quod *perforans muſculus*.

PROGNOSIS, & PROGNOSTICA SIGNA, ſunt quibus futura, quæ ægro accidunt, præcognoſcimus. Quæ imprimis petuntur ex obſeruationibus in ſimili morbo notatis ac præſens hic adeſt. 2. ex viribus vitæ præſentibus cognitis, & comparatis cum cauſis morbi, quibus trutinatis num morbus diu, num breui regnaturus ſit, ſatis bene tutoque præuideri poteſt. 3. ex ægri prægreſſa

vitæ ratione, corporis habitu firmo vel debili, ætate, ſexu, climate, ſub quo viuit, anni tempore, & prægreſſis in eodem corpore morbis. Si hæc omnia ſollicite perpendit medicus, ſingulaque exacte trutinat, tuto ex arte concludere poteſt, quid in morbo ſecuturum ſit, ſi nihil noui, quod mutet ægri ſtatum, accedat; a προγινώσκω prægnoſco. G. Das Vorſagen.

PROIECTVRA, idem quod *apophyſis*,

PROLABIA, Gr. πρόχειλα, ſunt extremæ labiorum partes prominentes. G. Die Vorlippen.

PROLAPSVS VTERI, vide *procidentia vteri.*

PROLEPTICVS, eſt morbus ſemper anticipans: vt ſi febris hodie hora quarta adueniat, cras vero hora tertia vel ſecunda, a προλαμβάνω anticipo. G. Vorrückend Fieber.

PRONATORES MVSCVLI, alter eſt *rotundus*, alter vero *quadratus*, & ambo radium mouent. *Primus* a forma & munere dictus *pronator rotundus*, interiori humeri tuberculo alligatus, hinc ad radii medium, cui valido adhæret tendine, excurrit. *Secundus* dicitur *quadratus*, ab interna vlnæ oſſis parte transuerſim productus, interno itidem radii lateri annectitur. G. Der herum führende Muſcul.

PROPAGO, dicitur vitis vetula depreſſa, atque in terram per inflexos arcus ſubmerſa, vt ex vna plures emergant. G. Das Einſencken, Fortpflantzen.

PROPHASIS, eſt prænotio in morbis. Item, occaſio & cauſa antecedens, a προφαίνω præluceo.

PROPHYLACTICA, eſt pars hygieinæ, quæ morbos futuros & imminentes auertit, a προφυλάσσω præſeruo.

PROPHYLAXIS, idem quod *prophylactica.*

PROPOLIS, eſt craſſior apum materia, flaua, odorata, ſtyracem, vt ſcribunt, ſed potius reſinam odore referens, ceræ finitima; gluten in alueorum foribus repertum. Quidam *ceram ſacram* vocarunt. Nihil aliud eſt quam rudis quædam reſina, nullam habens nec odore,

re, nec ſapore, nec conſiſtentia cum cera ſimilitudinem: ſapor ſubamarus eſt, igni ſi imponatur, lignum aloes redolet, & conſiſtentia ſpiſſior eſt, imo & colore ſubnigra. Illa materia lateribus aluei non tantum adhæret, ne aeris iniuriæ apum generi nocuæ ſint, ſed hyemali tempore circa introitum ſiue aluei portam ob eandem cauſam, vnde & ei nomen, maxime adhæret. G. Der Vorſtoß/ das Neben-Wachs.

PROPOMA, eſt potus ex vino & melle vel ſaccharo paratus, a προπίνω præbibo.

PROPOTISMA, eſt medicamenti propinatio, προπίνω præbibo.

PROPTOSIS, eſt partis alicuius procidentia: vt oculi, omenti, vuulæ &c. a προπίπτω procido.

PRORÆ OS, vide *baſilare os.*

PROSERPINACA, vide *polygonum.*

PROSPHEROMENA, ſunt cibi, vel medicamenta, quæ intra corpus ſumuntur, a προσφέρω offero, adhibeo.

PROSPHYSIS, eſt agnaſcentia, cohærentia & coalitio, cum ſcil. digiti ſibi inuicem connexi ſunt & coaleſcunt, a προσφύω agnaſci facio. G. Zuſammenwachſung.

PROSTATÆ, ADSTANTES, ſiue CORPORA GLANDVLOSA, eſt vna, continua conica glandula, quæ adnaſcitur vrethræ parti, quæ flaccida eſt ad veſicæ vrinariæ collum, antequam bulbus ſiue corpus cauernoſum ad vrethram accedit, circumcincta eſt fibris muſcularibus, & compoſita duodecim diſtinctis aggregatis glandularum ita, vt glandulæ cuiusque aggregati per emisſaria ſua deſinant in vnum ſacculum, cui infundunt ſuum humorem; hinc ſacculi duodecim diſtincti totidem diſtinctis notabilibus emiſſariis hiantes in cauum vrethræ, ita, vt vndique cingant exitum illum veſicularum: vnde accurate hic miſcentur ſemen & humor proſtatæ: dum veſiculæ & proſtatæ eadem membrana muſculari cinguntur: humor hic factus, eſt blandus, pin-

 guis,

guis candidus, copiosus: post abstinentiam ab opere venereo diuturnam actione deponendæ alui aut reddendi lotii, sæpe expressus, animalcula, quæ in semine adsunt, non continens, ablata testium, & vesicularum seminalium, actione, superstes, nec tamen tunc prolifer. Videtur hinc semen crassius & cineritium diluere, vehere, & forte in primis a coitu momentis nutrire animalcula in vero semine contenta, vnde vna cum semine eiicitur; forte & vrethræ lubricationi inseruit, titillationi ansam dare etiam perhibetur: simile quid in fœminis reperitur a προΐστημι, præsum, præsto.

PROSTETHIS, est pectus, siue thoracis anterior facies: Item, pars carnosa in manuum & pedum cauitate, nec non inter digitos nascens, ex πρὸ pro, & στῆθος pectus.

PROSTHESIS, est pars chirurgiæ, quæ quod deficit, restituit. Exemplum habemus in solutione continui, vt patet in vlceribus cauis & fistulosis, quæ arte chirurgica carne supplentur, a προστίθημι appono.

PROTOPATHIA, est morbus primarius, siue idiopathia, quæ ab alio morbo non est orta, ex πρῶτος primus, & πάσχω patior.

PROTVBERANTIA, vide *apophysis*.

PROVOCATORII DIES, vide *critici dies* & *intercalares*.

PRVNA, idem quod *anthrax*.

PRVNELLA, sumitur aliquando pro *aphthis* vel albicantibus, nigris vel puniceis, aliquando pro *angina* vel *febre Hungarica*. G. Die Bräune.

PRVNELLA, siue brunella, planta hæc sic videtur dici, quod conueniat in febribus ardentibus, quando os & lingua prunæ instar ardent, recens planta veteribus incognita plane, quæ nomen traxisse videtur a vocabulo Germanico, die Bräune, quæ est species anginæ, quæ intra paucos dies in gangrænam abit, estque morbus castrensis, & dicitur exercitus quidam hoc morbo fere totus laborasse, multaque remedia esse

esse adhibita, tandem hac planta inuenta, omnes ægros hoc morbo laborantes fuisse curatos. Succum huius plantæ in gargarismate assumpserunt, & foliis pro cataplasmate vsi sunt, vnde perfecte curati fuerunt. G. Brunellen-Kraut.

PRVNVS SYLVESTRIS, est arbor cuius cortex est griseus, fere purpureus: folia prunum satiuum referunt, sed minora, saporis sunt subadstringentis: calix est monophyllus, quinquifidus; flos est albus, rosaceus, pentapetalus, staminibus triginta vel vltra præditus: ouarium in fundo calicis fit fructus niger, subcæruleus, ouatus, vel globosus sub tenui, glabra tunica pulpam mollem condens, in suo medio continentem ossiculum oblongum vel ouale, compressum, vtrimque acuminatum, vnico intus nucleo fœtum: pedieulus satis longus fructui suppositus: fructus caro est dura, viridescens, saporis stiptici: radix lignosa, nigra, se vndique extendens: hæc arbor crescit in locis incultis: Gr. πρέυη. G. Schlehen-Baum.

PRVRITVS, habet aliquid ex titillatione, dolore & voluptate: sed illud proprium est, vt ad scalpendum incitentur. Definitur quod sit cutis inæqualitas sicca, cum difficultate pruriginosa, ortum habens a particulis salino fixis acriter pungentibus, in cutis glandulosis acinis & poris ab aliis tenacioribus retentis, quæ circuitum absoluere, vel per diaphoresin emanare non possunt. Gr. κνισμὸς, κνησμὸς, ξυσμὸς. G. Das Jucken der Haut.

PSAMMISMVS, est balneum ex arena sicca & calida, quo hydropicorum pedes exsiccantur, a ψάμμος arena. G. ein Sand-Bad.

PSAMMODEA, sunt vrinarum contenta arenosa & sabulosa, ex ψάμμος arena, & εἶδος forma. G. Harn mit Grieß.

PSAMMOS, est arena in corpore humano genita, quæ in passione nephritica sæpe emingitur. G. Grieß, Sand-Körnlein.

PSEVDOBVNIVM, eſt napus ſylueſtris Cretica cuius vires in ſtranguria celebres.

PSEVDODICTAMNVM, eſt dictamnum falſum, a ψεῦδος falſum, & dictamnum.

PSEVDOSELINVM, eſt caucalidis minoris ſpecies, cuius vſus culinarius.

PSILOTHRON, ſeu DEPILATORIVM, eſt medicamentum, quo pili vel e corpore auferuntur vel propter hirſutiem attenuantur, a ψιλόω deglubo, denudo.

PSOAS, ſunt muſculi lumborum, circa duas inferiores thoracis & tres lumborum vertebras ſuperiores, initium aſſecuti, obliquo deſcenſu in rotatorem femoris minorem deferuntur, a quibus femur flectitur. Eſt genitiuus caſus, a ψόα, ψοῖα, quo nomine a Græcis dicitur caro illa muſcularis, quæ in lumborum regione renibus ſubiacet. Germani venatores vocant den Lenden-Braten, das Jäger-Stück. G. Der Lenden-Muſcul.

PSORA, eſt ſcabies fera, cutim in furfures mutans, cum pruritu magno, a ψωριάω ſcabie laboro. Gr. ψώρα ἀγρία. G. Die Räudigkeit, eine abſcheuliche Krätze.

PSORIASIS, eſt ſcabies ſcroti ſicca, pruriginoſa, quæ ſæpe cum exulceratione moleſtat.

PSORICA, ſunt medicamenta aduerſus ſcabiem.

PSOROPHTHALMIA, eſt pruriginoſa oculorum vel potius palpebrarum ſcabies, ex ψώρα ſcabies, & ὀφθαλμία oculorum dolor. G. Die Räudigkeit der Augen.

PSYCTICA, ſunt medicamenta refrigerantia, a ψύχος frigus.

PSYDRACIA, vt definiuerunt *Paulus* & *Alexander*, ſunt exigua cutis capitis vlcuſcula ſimilia eis, quæ cutem incendere ſolent. *Celſus* paulo diuerſius definiuit, quod ſit paulo durior puſtula ſubalbida, acuta, ex qua quod exprimitur, humidum eſt. Verum *Pollux* ex medicis ipſis definiuit pſydracia eſſe igneas efflorescentias vlceratas ſponte in capitis cute apparentes. *Pſydraces* aliis ſunt paruæ puſtulæ, tanquam bullæ, ſupra cutim, a frigore hyemali efflorescentes, a ψυχρός frigus.

PSYL-

PSYLLIVM, est planta, quæ habet caules foliosos, sarmentosos, ramosos, repentes: folia oblonga angusta, acuta, villosa, incisa, neruosa, & parum laciniata instar coronopi: cætera sunt vt in plantagine & coronopo: semina sunt parua, oblonga, puliciformia, lubrica, lucida, ex fusco punicea, saporis primum mucilaginosi, postmodum acris & nauseosi: hæc planta crescit in Italia & Germania: semen pulici apprime simile est, a ψύλλα, vel ψύλλος pulex. Hinc *pulicaris herba* appellatur. G. Floh-Kraut.

PTARMICA, seu STERNVTATORIA, sunt, quæ maiori, quam errhina, prædita acrimonia, irritando, & corrugando neruos olfactorios & membranam pituitariam in naso, pituitam circa nares exprimunt, vt magna copia tum expellatur, tum erumpat, a πταίρω sternuto. G. Niesen machende Mittel.

PTARMICA, est planta, quæ habet caulem vnicum, tenuem, rotundum, fistulosum, satis firmum, vndequaque instructum foliis draconis esculenti foliis similibus, argutis, aperiusculisque denticulis circumquaque serratis, atro virore splendentibus, sapore acri & feruido pyrethri mitiore: flos est radiatus, cuius scilicet discus ex plurimis flosculis, corona vero ex semiflosculis constat, embryonibus insidentibus, & calice squammoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina parua: radix est longa & filamentosa: crescit hæc planta in locis incultis & arenosis. Est herba sternutationem promouens, a πταίρω sternuto. G. Bertram.

PTERIS, idem quod *filix*.

PTERNA, idem quod *calx*.

PTERYGIVM, est *ala* seu *pinna* nasi vel oculi aut processus aliformis ossis sphenoidis. Item, excrescentia membranosa, *vnguis* & *vngula* dicta, supra corneam oculi tunicam, ab angulo vt plurimum interno, versus oculi pupillam excrescens, eamque sæpe obscurans, a πτέρον ala. G. ein Fell über dem Auge.

PTERYGIVM, idem quod *ala*.

PTERYGOIDES, dicuntur processus & musculi ossis cuneiformis, duo tales ossei sunt processus in osse cuneiforme; verum duo sunt paria musculorum, quorum vnum est *externum*, ortum ab externa parte alæ exrerioris pterygoidis, progressum retro inseritur forti tendine in spatio semilunari sito inter condyloidem & coronoidem maxillæ inferioris processum: alterum est *internum*, ortum carneum, & tendinosum ex tota interna superficie lamellæ externæ pterygoidis, progrediens descendit, ac lato & robusto tendine affigitur fossulæ paulo supra angulum internum maxillæ inferioris sub magnis apophysibus; & hæc ambo maxillam inferiorem attollunt, ex πτέρυξ ala, & εἶδος forma. Item, cui scoptulæ opertæ alarum in modum extant, quod genus hominum, teste *Galeno* & *Aretæo*, tabi obnoxium est, πτερυγώδης *Hippocrati* & *Aretæo*, φθινώδης *Hippocr.* G. Dem die Schultern heraus stehen.

PTERYGOSTAPHYLINI, sunt musculi gargareonis siue vuulæ, qui a processibus aliformibus originem trahunt, & in vuulæ lateribus finem consequuntur; sunt duo internus & externus. Pterygostaphylinus internus siue spheno-staphylinus, oritur prope supremam processus pterygoidis partem ex osse sphenoide, & finitur in parte posteriori ac superiori vuulæ; hic salpingo-staphylinus a Valsalua vocatur; quia e parte tubæ Eustachianæ prouenit. Pterygostaphylinus externus oritur iuxta latus externum præcedentis, descendit inter vtramque lamellam processus pterygoidis, tendinemque super apophysi tenui lamellæ interioris, quasi per trochleam, ad anteriorem vuulæ partem reflectit, vnde ab hoc pari sursum & antrorsum, a reliquis retrorsum, & ad latera videtur moueri. Hic musculus a Valsalua musculus nouus tubæ vocatur, quia tubam Eustachii, vt & nares ab eo dilatari existimat: a πτέρυξ ala, & σταφύλη vuula. G. Des Zäpfleins Muscul.

PTILOSIS, est oculorum vitium, vt incrassatis palpebrarum marginibus, ciliorum pili excidant.

PTISA-

PTISANA, est decoctio ex hordeo decorticato, passulis mundatis, glycyrrhiza &c. parata, a πτίσσω pinso, decortico. G. Gersten-Tranck.

PTYALISMVS, est maior, quam naturaliter solet, salinæ ex ore secretio, a πτύω spuo. G. Speichel-Fluß.

PTYALON, est *sputum* siue illa materia quæ tussiendo ex pulmonibus eiicitur: *saliua* namque proprie significat liquorem per ductus saliuales effusum, *humorem* e naribus & supra palatum, pituitam cerebri vocant; at *mucus*, tonsillarum, est materia viscida, quæ per tonsillas excernitur, a πτύω spuo. Vide *saliua*.

PTYSMA, idem quod *ptyalon*.

PVBES, est illa pars abdominis, quæ pudendo proxima lanugine seu pilis tegitur, vnde iudicatur an quis maturuerit nec ne: ideoque qui huiusmodi pilis non adornati sunt *impuberes* dicuntur. Maribus decimo quarto accrescit, fœminis vero duodecimo. G. Das Schaam-Haar.

PVBIS OS, siue PECTINIS OS, est pars ossis innominati, quæ in iunioribus cartilagine ab ischio & ilio separata, in adultis cum iis concreuit: est vero præcedentibus duobus minus, situm in parte anteriori vbi duo ossa vtriusque lateris se inuicem contingunt. In hoc osse, vbi cum ischio coniungitur, relinquitur foramen magnum, fere ouale: sic vocatur ob pudendorum viciniam. G. Das Schaam-Bein.

PVDENDAGRA, idem quod *lues venerea*.

PVERPERA, fœmina est, quæ iam iam peperit, & quamdiu ex incommodis puerperium sequentibus decumbit. Gr. παιδοτόκος. G. eine Kind-Betterin.

PVGILLVS, Gr. δεσμίδιον, est mensura medicorum, qua herbæ mensurantur; continet pugillus, quantum manu modica capi potest; aliis tamen quantum tribus digitis prehenditur. G. eine kleine Hand voll.

PVLEGIVM, est planta, quæ plures habet caules longos, quadratos, villosos, quosdam elatos, alios repentes: folia sunt obrotunda instar maioranæ, sed tactui mol-

liora, & nigriora, ex horum alis ramuſculi oriuntur vel parua foliola valde tenuia: flores ſunt verticillati, coloris cærulei vel purpurei, aliquando rubicundi, raro albi, labiati, labium ſuperius bifidum: flori ſuccedunt ſemina minima: radix eſt fibroſa. Gr. βλήχων ſeu γλήχων, quod guſtatum a pecore, cum floret, balatum concitet. G. Poley.

PVLICARIA, ſeu PVLICARIS, idem quod *pſyllium*.

PVLMONARIA, idem quod *peripneumonia*.

PVLMONARIA, eſt planta quæ habet caulem anguloſum, villoſum, coloris purpurei, bugloſſum referentem: folia quædam ex radice erumpunt diſperſa & repentia, alia ſtipiti adhærent ſine caulibus; ſunt oblonga, acuta, ampla, in medio neruum habentia, lanuginoſa, & plerumque maculata, ſemina obrotunda, in capſula incluſa: radix eſt fibroſa, ſaporis viſcoſi: creſcit hæc planta in ſyluis, pulmonum morbis medetur. vel a ſimilitudine cum pulmonibus denominatur. G. Lungen-Kraut.

PVLMONES, Gr. πνεύμονα, & πλεύμονα dicunt. Eſt illud organum reſpiratorium, in thoracis vtraque cauitate poſitum, eamque ſua bifida loborum diuiſione replens, conſtans vaſis 1) ſanguini ſolo vehendo, & mutando, vt arteria & vena pulmonali 2) aliis ſuo ſanguine tantum nutriendæ ſubſtantiæ deſtinatis, vt arteria bronchiali, 3) aliis ſolo aeri excipiendo, vt arteria aſpera cum ſuis diuiſionibus dicatis; atque innumeris neruis a pari vago, & lymphaticorum copioſorum omni genere & magnitudine variis &c. Quatenus aerem accipit per aſperam arteriam, poſt eius varias diuiſiones continuo decreſcentes, tandem abit in ſubſtantiam ex veſiculis ſphæroidis figuræ conflatam, membranaceam, ſubtiliſſimam, vltimo cæcam, expanſilem ab aere inflato, contractilem propria vi vt & thoracis compreſſu. Hæ veſiculæ vndique vaſis traiectoriis ſanguineis & nutrientibus cinguntur &c. de quibus cunctis *Malpighius* inuentor optime diſſeruit. G. Die Lunge.

PVLPA,

PVLPA, eſt caro fructuum, radicum, aliorumue corporum, quæ infuſione, vel coctione extrahitur, eam per ſetaceum traiiciendo: vt pulpa tamarindorum, caſſiæ, althææ, dactylorum &c. vel contundendo, vt in cucumeris, melonumue ſemine; vel eligendo, vt pulpa colocynthidis &c. G. Das Marck.

PVLSATILLA, eſt planta, quæ habet folia paſtinacæ ſylueſtris ſatis ſimilia, ſed minora, odoris acris & admodum nares ferientis dum digitis conteruntur, guſtus acerrimi: ex horum medio producitur cauliculus rotundus, cauus, lanugine ſpiſſa obductus: flos eſt roſaceus, plurimis ſcilicet petalis in orbem poſitis conſtans, ex cuius meditullio ſurgit piſtillum ſtaminibus plerumque obſitum, quod deinde abit in fructum, in quo, velut in capitulum, colliguntur ſemina in tenue capillamentum deſinentia: Folia etiam quædam caulem infra florem cingunt, non ſecus ac in anemone, a qua differt ſemine nudo in caudam tenuato. Radix eſt craſſa, longa, nigra, in plura capita interdum diuiſa. Anemones ſpecies. G. Küchen-Schelle.

PVLSVS, ſiue PVLSATIO CORDIS & ARTERIARVM, eſt alterna cordis & arteriarum dilatatio & contractio, facta ex ſanguine influente & dilatante tum cor tum arterias; & ex harum fibrarum muſculoſarum vi contrahente in ſanguinem dilatantem agente; eumque propellente; hæc actio in corde dicitur *diaſtole* & *ſyſtole*, in arteriis dicitur *pulſus*. Hæ viciſſitudines in corde fiunt tempore contrario, quam in arteriis. Dum enim cor conſtringitur, arteriæ a ſanguine replente ex corde emiſſo dilatantur, prout igitur cor vel arteriæ frequentius vel lentius agunt in ſanguinem, pulſus variant. G. Der Puls.

PVLVERISATIO, eſt quando contundendo res duræ in puluerem rediguntur. G. Das Pulveriſiren.

PVLVILLI, idem quod *ſplenia*.

PVLVIS, vide *ſpecies*.

PVMEX, lapis eſt eroſus, poroſus, ſpongioſus, exiguis-

guisque cauernulis, seu foraminibus plenus. Ad Confluentiam Germaniæ inuenitur. Probatur, qui candore, minimoque pondere, vt & qui quam maxime spongiosi, aridique sunt, trituque faciles, nec fricando arenosi &c. G. Bimbstein.

PVNCTVM AVREVM, vox est chirurgorum, hernias curantium, atque illud fit, quando peritonæum ab hernia in sacculum formatum, reducto intestino, aureo filo constringitur, ne rursus intestina in eundem incidant locum. Sed vsu pridem excidit.

PVNCTVM LACHRYMALE, vide *colliciæ*.

PVNCTVM SALIENS, dum ouum grandescit, in interiori eius tunica, amnios dicta, nubecula quædam comparet, quæ sensim crassior euadens, mucosam materiam acquirit, in cuius medio primo punctum saliens, deinde rude embryonis corpusculum conspicitur: quod indies augescendo maiorem perfectionem nanciscitur.

PVNCTVRA NERVORVM, est quando neruus, tendo aut membrana, acu, spina, aut alia re acuta compungitur, vnde sæpe symptomata lethalia orta fuerunt. G. Senn-Ader-Stich.

PVNICVM MALVM, rami huius arboris sunt exigui, angulosi, spinosi; eius cortex est rubicundus: folia exigua, myrtum referentia sed minus acuta, caules rubicundos habentia, contusa odorem satis fortem præbentia: flores sunt magni, rubicundi, rosacei, polypetali, ouario intra calicem innati, staminibus numerosissimis præditi: ouarium excusso flore, emarcidis staminibus, calicem in vmbilicum contrahens, fit fructus pomiformis, cuius cortex coriaceus, saporis amaricantis adstringentis, austeri; fructus est fere globosus, coronatus, in plura loculamenta diuisus, acinis succi plenis fœta, membranis tenuissimis distincta, & semine turgentibus vt plurimum oblongo: punica mala triplicia sunt ratione saporis, dulcia, acido dulcia, seu vinosa, acida. Hæc arbor crescit in hortis præsertim in regionibus calidis, vt in Hispania; dici volunt a Pœnis, quod in Punica regio-

ne abunde inueniatur. Idem quod *granatum*. G. Granaten-Baum.

PVPILLA, ſeu PVPVLA, eſt chorioidis ſiue vueæ tunicæ apertio, in homine rotunda, quæ pro influxu ſpirituum animalium in fibras radiantes longitudinales, & orbiculares limbum internum conſtituentes, muſculi in modum contrahi vel dilatari ſolet. Gr. κόρη & γλήνη. G. Der Stern in dem Auge, der Aug-Apfel.

PVPPIS OS, idem quod *frontis os*.

PVRGANTIA, ſunt medicamenta, quæ externe vel interne corpori viuo applicata, irritando fibras muſculares œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, ita agunt, vt hæc omnia in ſua cauitate vel glandulis vicinis hærentia determinent ſua contractione verſus inferiora, & excernant per inteſtinum rectum extra corpus. Gr. καθαρτικά. G. Purgirende Artzeney.

PVRGATIO, ſeu CATHARSIS, & COPROPHORIA, eſt ipſa excretio materiæ contentæ in ventriculo & inteſtinis per anum, producta vel ab ipſa ſe exonerante natura, vel medicamentis purgantibus. G. eine Purgation.

PVRPVREA FEBRIS, eſt in qua corpus externe maculis purpureis coloratur. G, Purpur-Fieber.

PVS, eſt materia alba, viſcida, tenax, æqualis coloris, in vulneribus & vlceribus bonis hærens, facta ex affuſa lympha ex vaſculis ruptis, vna cum partibus vaſculorum emortuorum miſta, cuius pars tenuior auolauit vel abſorpta eſt intra corpus, vnde non niſi aliquo tempore poſt collectionem in vulnere dictis characteribus donatur. G. Eiter.

PVSCA, idem quod *poſca*.

PVSTVLÆ, ſunt ſanguinis vitioſi efflorescentiæ in cute excitatæ, quæ vel propter diaphoreſin impeditam, vel propter puſtularum materiam nimis viſcidam, eo loco hærent & inæqualitatem quandam excitant. G. ein Blåtterlein, Blatter.

PVTREFACTIO CHYMICA, eſt corporis concreti, per

per putredinem ordinariam, in calore humido ſubſtantiam ipſam corrumpente, eiusque penetralia reſerante, diſſolutio. G. Das Verfaulen.

PVTRIDA FEBRIS, ſic olim vocabatur, ſed talis non datur, nec dari poteſt, corruptis enim ſanguine & ſuccis, cætera non viuunt. Vide *ſynochus.*

PYCNOTICA, idem quod *incraſſantia.*

PYLORVS, ſiue IANITOR, eſt dextrum ventriculi orificium, inteſtino duodeno annexum, per quod cibi ex ventriculo expellendi in inteſtina tranſeunt: a πύλη ianua, & ὠρέω cuſtodio. G. Der Pförtner, Thürhüter.

PYON, vide *pus.*

PYOSIS, eſt puris in qualibet parte collectio, a πύον pus.

PYRAMIDALES MVSCVLI, in abdomine locantur, & rectorum infimis tendinibus incumbunt, nec ſunt rectorum partes, vt putant *Veſalius* & *Columbus*, ſed diſtincti muſculi, vt probat *Fallopius*: membrana peculiaris, qua inueſtiuntur, & fibrarum curſus, diuerſos a rectis eſſe muſculos oſtendit. Ortum ab externo pubis oſſe ſortiuntur, & quanto longius aſcendunt, tanto fiunt anguſtiores, circa vmbilicum in alba linea terminum conſequuntur. Aliquando deſunt, vel ſiniſter dextro minor eſt, vel dexter ſiniſtro. G. Die Pyramid-gleiche Muſculn.

PYRAMIDALIA CORPORA, ſunt vaſa ſemen præparantia dicta, de quibus ſuo loco. Item muſculi narium & abdominis pyramidales dicti, item duæ chordæ medullares circa baſin medullæ oblongatæ: videatur *Willis* de cerebro cap. 3. a πυραμὶς corpus in ſuperficie acuminatum.

PYRENOIDES PROCESSVS, eſt dens ſecundæ vertebræ; hinc *dentiformis* dictus. Gr. πυρήνη nucleus.

PYROENVS, eſt alcohol vini, ex πῦρ ignis, quia ignis ope deſtillatur, & οἶνος vinum.

PYRETHRVM, Latinis *ſaliuaris*: hæc planta nominatur a feruido, ac ignis ſimili, qui in eius radice eſt, ſa-

ſapore, vnde plurimum ſaliuæ elicitur, a πῦρ ignis. G. Bertram, Speichel-Wurtzel.

PYRETICA, idem quod *antipyretica*, & *febrifuga*.

PYRETOLOGIA, eſt febrium deſcriptio: continens eorum ſymptomata, effecta, cauſas, & ſanandi rationem &c. ex πυρετὸς febris, & λέγω enarro.

PYRIFORMIS MVSCVLVS, vide *quadrigeminus*.

PYROLA, eſt planta, quæ habet caulem angulosum, multa folia acuta habentem; folia ex radice erumpentia, quæ ſunt ſatis carnoſa, polita, tota hyeme virentia, caulibus longis adhærentia: flos in ſpicam congeſtus, eſt polypetalus vel pentapetalus, quaſi galeatus, coloris albi; piſtillum floris fit fructus anguloſus, in quinque loculos dehiſcens, qui loculi continent ſemina exigua; radix flexilis, fibroſa, repens: tota planta habet ſaporem amarum & adſtringentem. Sic appellatur quod eius folia pyri arboris foliis ſimilia ſint. G. Winter-grün, Wald-Mangolt.

PYROS, vide *triticum*.

PYROSIS, eſt ardens faciei rubor, qui illis præſertim contingit, qui feruidis diebus iter faciunt; a πυρόω accendo. G. Hitze im Angeſicht.

PYROTECHNIA, idem quod *chymia*, ex πῦρ ignis, & τέχνη ars.

PYROTICA, ſiue VRENTIA, ſunt medicamenta potentia calida, quæ corpori humano adhibita valde incaleſcunt, propterea quod particulas & poros ita habeant diſpoſitos, vt vaporibus vel humoribus in eos ſe inſinuantibus, ſubtilis materia tales ibi inueniat meatus, vt ipſa ibi vehementius mota, terreſtres quasdam particulas duras & acutas, in iis natantes, impetuoſius in vicinas partes agitet, atque ita calorem magis vel minus vehementem & diuerſimode corrumpentem, vel immutantem, pro ratione ſui motus & particularum mouendarum diuerſitate, excitet. Hæc ſunt *rubefacientia*, *veſicantia*, *cathæretica*, *ſeptica*, *eſcharotica*, & *pſilothra*, a πυρόω incendo. G. Brennende Mittel.

PY-

PYRVM, PYRVS, arbor & fructus omnibus noti. Infinitæ occurrunt differentiæ, multo plures quam malorum, a fructus scilicet magnitudine, figura, colore, odore, sapore, consistentia, cortice, pediculis, tempore quo maturantur, regione in qua proueniunt, duratione &c. desumptæ. Gr. ἄπιος. G. Birn-Baum.

PYVLCON, est instrumentum chirurgicum, quo pus vel sanies, e profundis sinubus trahitur, ex πύον pus, & ἕλκω traho. G. ein Eiter-Zieher. Est cannula argentea rotunda, oblonga, vulneri vel vlceri proportione respondens, cuius extremitas, quæ vulneri immittitur, variis perforata est punctis, altera quæ extra vulnus eminet, lamellam orbicularem circum positam habet, ne vulnus intret, & vt alligari hinc parti possit.

PYXACANTHA, est buxea spina: nomen accepit, quod planta sit spinosa foliis buxeis, πύξος enim est buxus, & ἄκανθα spina. G. Buchs-Dorn.

PYXIS, capsula est pharmaceutica & chirurgica; in qua nempe medicamenta asseruantur: hinc vnguentum quoddam olim, emolliens & inflammationes depellens, quia commodissime in theca seu pyxide asseruabatur, *pyxidis* nomen sortitum est. Sinus item ossis coxæ quoque & *pyxis* & *acetabulum* & *cotyla* appellatur. G. eine Büchse.

PYXIDIS OS, vide *basilare os*.

Q

Q. PL. in formulis medicorum scriptum significat, *quantum placet*.

Q. V. est quantum vis, quantum volueris.

Q. S. hoc est, quantum satis, quantum sufficit.

QVADRANS, apud medicos est pondus trium vnciarum, id est libræ romanæ quarta pars. G. ein Viertheil.

QVADRATVS MVSCVLVS, sic vocatur *musculus abductor femoris*, qui oritur a parte posteriore & exteriore

te tuberofitatis offis ifchii & inferitur offi femoris in cauitate inter vtrumque trochanterem: hoc nomine quoque gaudet *mufculus depreffor labii inferioris*, qui oritur a labio exteriore bafeos maxillæ inferioris, circa locum fynchodrofeos, eius, & recte adfcendens ab vtroque latere iunctus, inferitur toti mufculo orbiculari inferiori. Item fic vocatur *flexor lumbi*, qui oritur principio lato & carnofo ab interna cofta offis ilii & ab offe facro, & definit in transuerfis proceffibus vertebrarum lumbarium, & vltimæ dorfi. Vide porro in *quadrigeminus*, & *pronator*. G. Der vierschrötige Muscul.

QVADRIGEMINVS MVSCVLVS, eft vnus ex iis qui femur mouent quadrifariam, pofterius fupra femoris articulum collocati quatuor eique exigui funt. Huius cœtus primus titulo dignofcitur a fitu affumpto, vocaturque *pyriformis* feu *iliacus externus*: externo offis facri margini, vt qui fequuntur *fecundus* & *tertius*, ifchii offis tuberculo adnati, trochanteris cauitatis integumento affiguntur. Eiusdem ordinis *quartus* nomen *quadrati* obtinuit, ifchii internæ tuberis fedi exteriorique inferitur femoris proceffui maiori. G. Der vierfache Muscul.

QVALITAS, eft particularum minimarum difpofitio feu contextus, vnde corpus noftrum, quacunque ratione, quale denominari poteft. Hæc eft manifefta, occulta, venenata, contagiofa, peftilens &c. G. Beschaffenheit.

QVARTANA FEBRIS INTERMITTENS, quam *Saturni filiam* nominauit antiquitas, *Octauio Horatiano* tefte. Hodie *opprobrium medicorum*, quia difficulter, a medicis curatur. *Quadrimi circuitus febris*, Plinio. Gr. τεταρταῖος; eftque præterordinaria fanguinis commotio cum fuis fymptomatibus; quarto quouis die hominem inuadens, eumque deferens plane per duos intermedios dies. G. Das viertägige Fieber.

QVARTARIVM, idem quod *quadrans*, item menfura

eft

est vini vnciarum quinque, & olei vnciarum quatuor cum semisse.

QVARTIO, dicitur *talus*, siue astragalus, a quatuor nempe lateribus. Vide suo loco.

QVERCERA, QVERQVERA, idem quod *phricodes*, & *epiala*.

QVERCVS, est arbor notissima, cuius flos mas amentaceus, constans apiculis masculinis, tenui capillamento longo per densa agmina affixis, fructus, loco a flore in eadem planta remoto, tribus tubis instructus, natus in calice foliolis angulosis constante, tandem squammoso, fit glans calice inferius excepta, sub putamine coriaceo integro, tegens nucleum bifariam fissilem. Crescit in syluis, & montosis locis; in vsum trahuntur, lignum, cortex, folia, glandes, earumque capsulæ, gallæ, viscus, fungus, & nucamenta. Gr. δρῦς, licet prisci Græci omne genus arboris sub δρυὸς nomine intellexerunt, a δρύω erumpo, pullulo. G. Eich-Baum.

QVID PRO QVO, *succedaneum* dicitur & *antiballomenon*. Est quando medicamentum vnius indolis & qualitatis pro altero substituitur a pharmacopœis, hoc tamen, non nisi medicorum consensu, faciendum Gr. ἀντιβαλλόμενον.

QVINQVENERVIA, vide *pentapleuron*.

QVINQVINA, vide *cina cina*.

QVINTA ESSENTIA, vide *essentia*.

QVOTIDIANA FEBRIS INTERMITTENS, est febris quæ omni die inuadere solet & remittere, duratque ordinarie per 12. horas, & per totidem desinit. Gr. πυρετὸς ἀμφημερινός. G. Das tägliche Fieber.

R.

R. & Rec. in formularum initio idem est ac si diceres *recipe*.

RACEMVS, pro vua accipitur, neque tantum ipsius vitis est, sed etiam hederæ & aliarum herbarum, aut fruticum

ticum vuas quasdam producentium. Dicitur etiam ramosum id, e quo acini dependent.

RACHITIS, vide *Rachitis.*

RADICVLA, vide *Raphanus.*

RADIX CAVA, est aristolochiæ species.

RADIÆVS, est carpi musculus; *externus* est vel *internus.* Posterior ab eodem fere cum cubitæo protuberculo descendens radioque incumbens, primi metacarpi ossis inuolucro, sub indice affigitur. Alter *externus*, ab externo brachii processu latus erumpens, radio impositus, circa prima metacarpi ossa duplici vt plurimum separatoque desinit tendine; hic corpus flectit, ille vero extendit. Notandum tamen, quod deriuatiua huiusmodi in *æus* terminata & a Latinis vocabulis venientia, vt radiæus, cubitæus, ad striblīginem barbaricam pertineant. A Græcis nominibus primæ & secundæ declinationis venientia, vt peronæus, vitio carent. G. Der Elnbogen Muscul.

RADIVS, est os cubiti minus, *focile minus* dictum, obliquius est vlna, & ab ea in medio nonnihil distat, vbi tenue interest ligamentum: supra vero vlna radium excipit; infra hic illam. Superior eius pars cum externo brachii processu articulatur per diarthrosin, vnde motus pronus & supinus. Inferior per appendicem cum carpi osse ad maximum digitum. Huius superior pars tenuior, inferior vero crassior. Gr. Στήλιγξ, κερκίς, παρακτήχιον. Item, os tibiæ minus. G. Armschiene, die Spindel im Arm.

RADIX, est infima pars plantæ, terræ infixa, per quam nutrimentum capiens crescit, siue id, quo alimentum attrahitur. Gr. ῥίζα. G. die Wurtzel.

RAMEX, vide *hernia*, aut *cirsos.*

RAMI, dicuntur brachia vasorum maiorum: sed & plantæ, a trunco abeuntes diuisiones. G. Aeste, Zweige.

RANINÆ VENÆ, sunt eæ, quæ sub lingua manifeste visuntur. G. Die Frösch Adern.

RANVLA, siue RANA vide *batrachium.*

RANVNCVLVS, habet calicem pentaphyllum herbacei coloris, ante floris perfectionem plerumque fugacem: flos est perfecte rosaceus, pentapetalus seu polypetalus: radix nonnunquam fibrosa, vel granulosa & digitata, nunc tuberosa, aliquando plane intorta, foliatura est lata vel angusta, secta vel minus secta, hinc nil characteris dat, folia quoque varia sunt, sed habet calicem pentaphyllum, & stamina innumerabilia, quæ circumcrescunt capiti frugifero, exceptis nonnullis. Gr. βατράχιον, a ranis nomen accepit. G. Schmaltz-Blum, Hanen-Fuß.

RAPA, & RAPVM, est planta, quæ habet folia ampla, repentia, profunde incisa, aspera: flores sunt quadrifidi, cruciformes, flaui; flori succedit siliqua cornu fungosum referens, septo medio diuisum, semine subrotundo & rubicundo prægnans: radix est crassa, carnosa, oblonga, aut rotunda, saporis aliquando dulcis, aliquando acris: Gr. Γογγύλη, Γογγυλὶς. G. Rüben.

RAPHANVS, duplex celebratur, *rusticanus*, qui & *Armoracia* dicitur; de quo supra: & *orbicularis*, rapæ similis, quem & radiculam, aut radicem per eminentiam vocant. Est planta *hortensis*, inque obsoniis pro deliciis habetur, nomen sibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis superet, vel quam paucissimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem coalescit, vt in frigidis locis, quibus gaudet, sicut in Germaniæ agro Erfurtensi, infantium puerorum magnitudinem æquet: folia habet magna, ampla, aspera, viridia, profunde incisa, rapam referentia, sed magis sinuosa: flores quadrifidos, purpureos, & cruciformes: succedit fructus seu siliqua corniformis, crassa, spongiosa, duobus seminum subrotundorum ordinibus fœta, mediastino tenui discretis: radix est longa, crassa, carnosa, alba, rubicunda aut nigra, saporis acris aut penetrantis, sed grati. Aliqua species minor præcipue delectat vere, tenera, succulenta, fragilis, & esculenta. G. Rettig, Radischen.

RAPHE,

RAPHE, vide *ſutura*.

RAPISTRVM monoſpermon, eſt rapa ſylueſtris, planta, quæ habet caules tenues, rotundos, ramoſos, aliquantulum villoſos; folia repentia, craſſa, rapam referentia ad principium laciniata, dein ſubrotunda, leuiter ſinuata & ſubhirſuta: flos cruciformis, quatuor ſcilicet petalis conſtans, ex cuius calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum ſeu teſtam fere globoſam, vnicapſularem, ſemine fœtam vt plurimum ſingulari, radix longa, fibroſa, & albeſcens. G. Hederich.

RAPVM TERRÆ, vide *cyclamen*.

RAPVNCVLVS ſpicatus, eſt planta quæ habet folia ex radice erumpentia violam referentia, punctis nigris aliquando inſtructa, pedunculis longis adhærentia; caulis eſt anguloſus, excauatus, ſuccum lacteum præbens, folia oblonga, anguſta habens: flores in ſummitate in ſpicam ſunt congeſti, coloris cærulei, purpurei vel albi; poſt florem ſequitur fructus diuiſus in tria loculamenta, ſemina exigua, ſplendentia, & rubicunda continentia: radix alba rapum referens. Rapunculus eſculentus eſt campanula radice eſculenta flore cæruleo: eſt diminutiuum a rapa.

RAREFACIENTIA, ſunt remedia, quæ moderato calore; vapores humoreſque diſflando, poros partium maiores faciunt. Gr. *ἀραιωτικά*.

RASETTA, idem eſt quod *carpus*.

RASORIVM, eſt cultelli ſpecies, quo vtuntur chirurgi in abradendis capillis, & oſſibus carioſis, a radendo vocatum. G. ein Schermeſſer, Radirmeſſer.

RASPATORIVM, ſeu SCALPRVM RASORIVM, eſt inſtrumentum chirurgicum, oſſibus carioſis & ſquammoſis abradendis, confectum. Gr. ξυστῆρα vocant. G. Das Schroteiſen, Schrotmeiſel.

RASPATORIVM, ſeu RADVLA, a radendo, eſt inſtrumentum ex lamina ferrea pertuſa & aſſeri paruo affixa, cuius inæqualitate & ſcabritie, radices, ligna &c. raduntur, Gr. ξύστρα. τυροκνῆστις. G. Raſpel, Reibeiſen.

RAVCEDO, Gr. βράγχος, est vox rauca, acutie strepens, absque vlla soni glabritie vel claritate, & exilis, sic vt sæpe non audiatur, nisi a prope adstantibus: orta a siccitate vel asperitate instrumentorum formandæ voci inseruientium, hinc consequitur vel tussim, vel susceptum frigus, vel crapulam, vel nimios clamores, vel puluerem in fauces illapsum, vel consumptionem instrumentorum vocalium a lue venerea: vel denique abusum ciborum aut medicamentorum acrium. G. Heischerkeit.

RAVED SENI, est rhabarbarum orientale.

RECEPTACVLVM CHYLI, idem quod *sacculus chyliferus*.

RECEPTACVLVM CHYMICVM, est vas amplum, in quo guttæ & vapores destillantes ex rostro vasis, in quo corpus destillandum habetur, excipiuntur: vocatur & *recipiens*, & *excipulum*. G. Vorlegeglaß, ein Recipient.

RECEPTVM, idem quod *formula*.

RECIDIVVS MORBVS, est, quando materia a priore morbo relicta, vel corporis morbosa diathesi non satis mutata in sanitati requisitam conditionem, denuo recrudescit & eundem similemue morbum resuscitat.

RECRVDESCENTIA, est, quando morbus iam desinens, aut mitis factus, denuo ad eundem vigorem redit.

RECTIFICATIO, est destillatio repetita liquorum iam antea destillationi subiectorum, ad eos magis purificandos & exaltandos. G. das Rectificiren.

RECTI MVSCVLI, habentur inter externos abdominis musculos: in quibus arteriæ & venæ epigastricæ ab interna parte ascendunt, tum a mammariis interius prope mamillam descendunt. Circa medium abdominis in latitudinem maiores inscriptionibus binis, ternis, interdum & quaternis, in plures veluti musculos dirimuntur. Ad mucronatam pectoris cartilaginem, costarumque trium vel quatuor cartilagines, exortu carnosi sunt, in osse vero pubis, valido tendinosoque corpore defixi. Duo porro paria dicuntur *musculi recti maiores* & *minores capitis*,

capitis. Par rectum maius, paruum eſt carnoſum & gracile. Oritur a ſecunda colli vertebra, & deſinit in medium occiput, *minus rectum* ſub priori latet, venit a prima colli vertebra, & in medium occiput terminum aſſequitur. Caput ambo retrorſum leuiter ducunt & ad latus.

RECTVM INTESTINVM, eſt omnium & præcipue craſſorum inteſtinorum vltimum, incipit a coli fine, & deſinit in anum, gaudet muſculis ſphinctere, & duobus dilatatoribus. G. Maſt-Darm, Affter-Darm.

RECVTITVS, ſiue APELLA, eſt cui portio præputii reſecta fuit, vt in Iudæis & Mahometanis. G. Beſchnitten.

REDVCTIO, eſt metallorum ab acido aliquo corroſorum, vel quocunque modo calcinatorum, mediante alcali quopiam aut quocunque inflammabili, in priſtinam denuo formam fuſio.

REDVVIA, eſt leuis quædam cuticulæ ad vnguium radices fiſſura. Nonnulli ſic quoque paronychiam vocant. G. Niet-Nagel.

REFECTIVA, REFICIENTIA, vide *analeptica*.

REFRIGERATORIVM, eſt vas ligneum, aqua plenum, cui fiſtula recta vel ſpiralis ex ſtanno vel plumbo ineſt, qua aqua deſtillata, refrigerandi gratia perfluit. G. ein Kühl-Faß.

REGENERATIO, ſiue PALINGENESIA, chemicis vocatur quando res quædam operationibus in aliam formam redactæ, ope aliarum operationum, vel peregrinorum additorum, in eandem naturam, qua prius gaudebant, reducuntur.

REGIMEN, vox recepta eſt in arte medica, denotans certam & a medico imperatam diætæ rationem, tam in ſtatu ſano quam morboſo. Chymici etiam de regimine ignis loquuntur, atque in eo ſuos habent gradus. Vide *gradus*. G. Regel der Diät.

REGINA PRATI, eſt *vlmaria*: ſic dicitur, quod læte caput in pratis præ cæteris plantis erigit. Vide *vlmaria*.

REGISTRA, ſeu VENTILÆ, ſpiracula furni ſunt, quæ aer ingreditur ſub venti ſpecie, vel quibus ſuperne exit, & quibus hinc pro operatoris intento dirigitur ignis, iis enim clauſis, ignis debilior fit, verum apertis intenſior. G. ἐπιςόμια. G. Lufft-Loch.

REGIVS MORBVS, vide *icterus.*

REGNVM, eſt certa quædam reductio rerum in tellure noſtra reperiundaruum ad aliquam claſſem generalem, quæ omnes in quibusdam proprietatibus conueniunt. Tale in medicina conſtitutum fuit triplex. 1. *Vegetabilium*, continens ſub ſe omnium plantarum genera. 2. *Mineralium*, continens omnia, quæ ex terra effodiuntur, neque tam manifeſtam ex ſuo ſemine ac vegetabilia originem habent. 3. *Animalium*, complectens omnia animantium genera in quouis medio vitam ſuam degentia.

REGVLVS, chymicis vſitatiſſima vox eſt, qui in probatione aut fuſione alicuius mineræ, illud, quod manet in crucibuli fundo, *regem* vel *regulum* appellarunt, forte quia erat totius nobiliſſima eſſentia. G. Der König.

RELAXANTIA, vide *chalaſtica.*

RELAXATIO, eſt quarundam partium, vti muſculorum, vaſorum vt & membranarum dilatatio vltra elaſticitatis ſuæ, h. e. virtutis contractoriæ, tonum, qua partes in functionibus ſuis ſanis impediuntur; vti in ſtrabiſmo, varice, aneuryſmate, hernia &c. Gr. χαλασμὸς, ἄνεσις, χαύνωσις. G. Die Schlaffigkeit.

REMEDIVM, idem quod *medicamentum*, ſeu *auxilium.*

REMISSIO FEBRIVM, eſt incaleſcentiæ ſupra modum ſanguinis ceſſatio, quæ in febribus intermittentibus abſolui integre ſolet, in continuis vero partialis.

REMORA, eſt inſtrumentum chirurgicum apud Hildanum, quo os femoris reſtituitur.

RENES, Gr. νεφροὶ, bini ſunt in abdomine, ſub peritonæi duplicatura poſiti, prope diaphragma, multa pinguedine inuoluti, ad eandem fere altitudinem quam he-

par

par & lien, quæ illos quoque tegunt; dexter in homine inferior eſt quam ſiniſter, accipiunt arteriam ab aorta perpendiculariter emiſſam, quæ diuiditur in plurimos ramos vermiculari reptatu currentes, & in ſe hiantes, ex quibus fiſtulæ laterales minimæ oriuntur, quæ in corpora papillaria duodecim terminantur, & vrinam a ſanguine ſecretam euehunt in peluim renis; in qua pariter ſimiles fiſtulæ ab innumeris glandulis oriundæ in eundem vſum deſinunt: vterque ren emittit vnam venam, *emulgentem* dictam, in *cauam* ſtatim terminatam; neruisque quamplurimis & lymphaticis vaſis gaudet. G. Die Nieren.

RENES SVCCENTVRIATI, vide *capſulæ atrabilariæ*.

REPELLENTIA, ſunt, quæ, vt dicunt veteres, ſua frigiditate, vel adſtringendi vi, feruorem & affluxum humorum reprimendo, ac poros & meatus partium claudendo, intumeſcentiam partis imminuunt, & allabentes humores alio pellunt. Hæc horum medicamentorum actio a nonnullis medicis circulationi ſanguinis & humorum repugnare aſſeritur: tamen experientia multiplex, & ſolida ratio pro his medicinis militare videntur. Gr. *ἀποκρουστικά*. G. Zurücktreibende Mittel.

REPERCVTIENTIA, idem quod *repellentia*.

REPOSITIO, eſt operatio chirurgica, qua membrum aliquod, quod loco ſuo debito excidit, cum violentia & artificioſe, in priſtinum locum reponitur. G. Herſtellung, wieder einrichten.

RESEDA, eſt planta, quæ habet caulem excauatum, ſtriatum, villoſum, ramoſum, curuum: folia alternatim diſpoſita, profunde inciſa, criſpata: flores ſunt anomali, in ſummitate caulium creſcentes, coloris flaui, flori ſuccedit capſula membranacea, triangularis, oblonga, continens ſemina exigua, obrotunda, nigra: radix eſt longa, tenuis, lignoſa, alba, acris: hæc planta creſcit in pratis: dici videtur, a reſedandis doloribus, collectionibus, in-

flammationibusque, habet ſuccum molliſſimum: hinc credibile eſt eum dolores ſedare.

RESIDENTIA, ſunt craſſamentum ſeu feces, quæ in liquoribus turbidis ad fundum ſubſident.

RES NATVRALES, ſeptem ab inſtitutioniſtis antiquis enumerantur, vt elementa, temperamenta, partes, humores, ſpiritus, facultates, actiones: ſed elementa & temperamenta pertinent ad phyſicam: humores, ſpiritus & partes, ſanitatis cauſis annumerantur, quæ conſtant ex bona temperie & apta conformatione; facultates & actiones, ſub ſanitatis effectis conſtituuntur. G. Natürliche Sachen.

RES NON NATVRALES, ſunt ſex, aer, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & vigiliæ, animi pathemata, excreta & retenta. Hiſce merito a Sennerto aliisque adiunguntur *applicata* corpori externa, vti ſunt balnea, fomenta, emplaſtra &c.; omnia enim hæc bono vſu adhibita, corpori proſunt, & ipſi naturalia fiunt; verum abuſu, nocent. Denominatio hæc olim tantum prioribus, ſcilicet aeri, cibo & potui eſt impoſita, quæ dicta ſunt, quia non ſunt de natura animalis aut ex illo veniunt, ού πεφύκασι ἐν ἡμῖν. Poſtea adiecerunt diætologi & pathologi reliqua, quibus nomen non æque conuenit. G. Unnatürliche Sachen.

RES PRÆTER NATVRAM, ſunt morbus, morbi cauſæ, & ſymptomata ſiue morbi effecta, quorum præſentia, illa quæ in corpore ſano fieri debebant, nunc impediuntur, adeoque abundant in corpore, quibus opponuntur totidem *res ſecundum naturam*: Sanitas, cauſa ſanitatis & accidentia ſanitatis. G. Widernatürliche Sachen.

RESINA, eſt corpus in certo frigoris gradu durum, fragile, pellucidum, ad calorem liqueſcens, & diffluens, in aqua non ſoluendum, in oleo, & in alcohole diluendum, in igne ardens inſtar olei. Gr. ῥητίνη, ſunt arborum aut herbarum concretæ lachrymæ, vt *maſtiche*, *thus*, *ammoniacum*, *terebinthina* &c. quæ tempore & ſolari calore

lore indurantur, ſubſtantiæ pinguis, inflammabiles & in oleo ſolubiles ſunt. G. Hartz.

RESOLVENTIA, ſunt medicamenta, quæ liquidorum animalium moleculas, quæ præternaturaliter coiuerant in ſe, in naturales iterum diſcerpunt, adeoque eas vel circulantes attenuant, vel hærentes in loco diuidunt, & circulationi reſtituunt. G. Auflöſende Mittel.

RESOLVTIO, idem quod *paralyſis*.

RESPIRATIO, eſt thoracis alterna dilatatio & collapſus; qua priori aer per os, nares, aſperam arteriam in veſicularem pulmonum ſubſtantiam intrat, eam ſua grauitate & elaſticitate expandit, ſanguinis fluxum per arterias venasque adiuuat, & in ſanguinem agit ob thoracem ampliatum per contractionem muſculorum intercoſtalium, & diaphragma planius redditum: & quo poſteriori aer ex pulmonis compreſſi veſiculis, aſpera arteria, ore & naribus expellitur, ob thoracem collapſum vi cartilaginum coſtarum agentium, ceſſante ſcil. cauſa actionis muſculorum intercoſtalium, ſed preſſione muſculorum abdominalium agente in viſcera, adeoque diaphragma intus in thoracem intrudente, & ſimul iuuantibus contractionem thoracis muſculo triangulari aliisque &c. Binæ hæ actiones ſunt maxime neceſſariæ ad vitam in animali perfecto, iis enim impeditis vita ceſſat, quia humorum circulatio per vaſa ſua ceſſat. G. Das Athemholen.

RESVMPTIVA, a *reſumere*, ſeu *reſtaurantia* a *reſtaurare*, dicuntur alimentoſa, ad ægros extenuatos reſtaurandos idonea.

RETE MIRABILE, ſic dicitur ob mirabilem ſtructuram, conſtat ex plurimis arteriolis & venulis, ſubiicitur cerebri baſi & glandulam pituitariam in ambitu ſuo complectitur, a lateribus oſſis ſphenoidis. Vſus eſt ne ſanguis ſubito nimis ad cerebrum ruendo, aliquo modo ſupprimatur; in homine & equo, qui generoſos effectus edunt, non ita inuenitur. G. Das Wunder-Netz.

RETICVLARIS PLEXVS, idem quod *chorioides*.

RETICVLVM, vide *epiploon* & *omentum*.

RETIFORMIS PLEXVS, vide *plexus retiformis.*

RETIFORMIS TVNICA, est quædam interioris substantiæ nerui optici in oculo expansio, instar texti sericei villos formans eminentes, tenerrimos, postice & lateraliter humorem vitreum ambiens, quæ se habet vt paries albatus in camera obscura, qui species visibiles, per foramen cameræ atratæ admissas, excipit repræsentatque. Vide *amphiblestroides.* G. Das Netz-Häutlein.

RETINA TVNICA, vide *retiformis* & *amphiblestroides.*

RETORTA, siue CORNVTA, est vas chymicum, ex vitro, lapide, ferroue conflatum; figura rotunda, ad cuius latus rostrum est flexum, retortum & cauum, quo destillanda ingeruntur & egeruntur. G. eine Retorte.

REVERBERATIO CHYMICA, est ignitio, qua corpora igne viuo, in furno reuerberii, calcinantur. Vide *ignis actualis.*

REVERBERIVM, est fornax chymica, qua corpora ignienda vel destillanda, per ignem vndique a parietibus reflexum in ipsa corpora vel vasa continentia, calcinantur vel reuerberantur. G. ein Reverberir-Ofen.

REVIVIFICATIO, est, quando ex gr. mercurius ex cinnabari, additione salis alicuius, de nouo suscitatur.

REVVLSORIA V. S. est operatio, qua sanguis in partem aliquam irruendo nimis agens, in contrariam, per venam, in parte satis remota opposita incisam, auertitur; vt ex parte affecta id quod hæret expellatur, vel si vasa rupta sint, minori vi nunc pressa tempus se constringendi adipiscantur: quod ex legibus hydraulicis vere demonstratur. G. Das Ableiten.

REVVLSIO, vide *antispasis.*

RHA, idem quod *rheum*, & ita per excellentiam vocatur *rhaponticum*, ab amne *Rha* nominatur, qui suas aquas per Tanaim fluuium tandem in Pontum Euxinum euomit. Est radix purgans, flaua, longior rhabarbaro, sed eiusdem plantæ. Nam tuberosa superior portio nomine rhabarbari venit. Sed inde propendentes propagines,

pagines, crassæ, longius demissæ, nec ita compactæ, sunt illud quod rheum, aut rhaponticum hodie dicunt.

RHABARBARVM, est lapathi species: quæ habet folia ex radice erumpentia valde magna, ampla, lata, fere rotunda, crassa, caulibus longis, crassis, & nigricantibus adhærentia, coloris sunt saturate viridantis, gustus acidi satis grati, in medio horum foliorum secundo aut tertio anno protruditur caulis crassus & robustus, non tam altus quam lapathi hortensis, patientia dicti caulis, quem amplectuntur folia minora, sed etiam rotunda: in summitate caulis spicatim proueniunt flores herbacei, albidi, hexapetaloides, in limbo exteriori muscosi, herbacei in medio; floribus deciduis succedunt semina triangularia, splendentia, subflaua, vel rufa, tribus foliolis vice capsulæ aliorum lapathorum more inclusa: temporis lapsu radix grandescit, multis propaginibus hinc inde propendentibus, oblonga, tuberosa, circularibus zonis rugosa, tuberibusque inæqualis, communiter ponderosa, foris est coloris rubentis vel fusci, intus crocei; ablato cortice exteriori, radix apparet sublutea, multis venis rubicundis ipsam percurrentibus; saporis est amaricantis, & lenta viscedine subadstringentis, nauseosi odoris pontici debilis: idem fere, ac *rheum*: sed melior radix est flaui coloris, quæque rara existit, & minorem stypticitatem habet, & quæ in mandendo glutinosa est cum leui tamen adstrictione, & croceæ tincturæ, cum varietate coloris dilute ex carneo colore rubens, & intus variegata instar nucis moschatæ diffractæ: commendatur etiam quæ est grauis cum raritate sua, & in qua etiam confractis frustis inuenitur digregatio ex ruffo & glauco: frustis maioribus, cum difficilius siccentur, & sæpius intus putrescant, non fidendum, quandoque enim superficies exterior elegans, interior vero putrida existit atque cariosa, adeoque sæpius frusta mediocria sunt meliora: rhabarbarum quod itinere terrestri aduehitur, præfertur illi, tanquam citius corruptibili quod nauibus adfertur; mitissime purgat, & astringit, Volunt nomen componi ex *rha* radi-

ce,

ce & barbarum, ac si esset barbarorum radix. Duplex perhibetur, *verum de Leuantes*, quod flauum & melius: alterum *Muscouiticum*, deterioris notæ dicitur: Sed puto esse hoc commentum mercatorium. Parum enim medicinæ refert siue Batauorum ope per naues, siue a Russis terrestri itinere allatum sit: modo eadem radix sit, ex Tartaria vtique petenda, vsque ad Sinarum regnum. De facto hodie plurimum per commercia Russorum procuratur. Dicitur Arabibus *Raued*.

RHABDOIDES SVTVRA, idem quod *sagittalis*.

RHACHIS, idem quod *spina dorsi*.

RHACHITÆ, vocantur musculi dorsales, qui vniuersis costarum commissuris, in toto thorace, superiniecti sunt, a posteriore parte, nihil relinquentes, quod non contegant, sed omnes costarum radices, & vertebrarum processus, qui a lateribus sunt, adhæc, quod inter ipsas radices est, complectuntur. G. Die Musculn des Rück-Grades.

RHACHITIS, est morbus ex Anglia oriundus, ad Batauos, Germanos &c. dispersus, infantes iuniores anno ætatis plerumque secundo inuadens, qui est inæqualis nutritio cum partium laxitate, mollitie, debilitate, languore, ignauia, torpore, capite iusto maiore, infra caput macie, protuberantiis circa articulos, incuruatione ossium, angustia pectoris, tumida abdominis impletione, hypochondriorum tensione, siti, tussi &c. nomen ab Anglis inditum est, *the Rickets*: sed quia dorsi spina in progressu morbi quandoque afficitur, semper fere versus dextrum latus se incuruando, haud incongrue a Glissonio rhachitidis nomine indigitatur. G. Die Englische Kranckheit.

RHACOS, a ῥήγνυμι rumpo, est linteamentum lacerum & detritum, & exinde vlcera quædam hoc modo nominantur, quæ lacera sunt & detrita. Dicitur & *rhacosis*.

RHAGADES, Latinis *scissuræ*, *fissuræ*, *rimæ*, vt in aliis corporis partibus accidunt, vt manibus, pedibus,

labiis, vteri oſtio: ita etiam in ano, ac recti inteſtini extremitate, ac in ſphinctere ſeu muſculo anum claudente accidere poſſunt. Suntque rhagades ſeu ſciſſuræ ani, oblonga quædam vlcuſcula ſine tumore, iis ſimilia, quæ interdum in manibus a magno frigore excitantur. Suntque alia ſuperficialia alia profundiora: alia ſine duritie & callo, alia calloſa latera habentia: alia humida & ſaniem fundentia, alia ſicca & cancroſa, a ῥήγνυμι, rumpo, G. Die Schrunden an Händen und Füſſen.

RHAGOIDES, eſt *vuea tunica* oculi, quæ & *perforata* a ſtructura vocatur, alias & *chorioides*. G. das ſchwartze Häutlein des Augs.

RHAMNVS, eſt arbuſcula ſpinoſa creſcens aliquando ad altitudinem arboris, corticem ſimilem ceraſo habens: lignum eſt ſubflauum: rami ſpinas quasdam pyrum ſylueſtrem referentes habent: folia ſunt ampla, viridia, mali foliis minora, in margine leuiter denticulata: flos paruus, monopetalus, infundibuliformis, quadripartitus, in cuius fundo ſtamina ſurgunt cum piſtillo, quod deinde abit in baccam mollem, ſucco virente plenam, frangulæ parem, magnitudine piſi, per maturitatem nigram; in qua grana vt plurimum quaterna, pyrorum granis pene ſimilia, figura fere triangulari, corticе nigricante, calloſa, hinc gibba, inde vero plana; ſapor baccarum amarus & ſubadſtringens, & qui facile guſtanti nauſeam mouet; habet & ſuccus peculiarem ſibi odorem: G. Creutz-Beer, Wege-Dorn.

RHANTERES, dicuntur oculorum anguli interiores, naſo proximi: qui & πηγαὶ vocantur, ſeu *fontes lachrymarum*. Vide *canthus*.

RHAPHE, SVTVRA, quando vulnera conſuuntur vel acubus & filo, vel mediante emplaſtro conglutinante. Item ſuturæ cranii ita vocantur, de quibus ſuo loco. Vide *ſutura*.

RHAPONTICVM, eadem omnino radix eſt ac *rhabarbarum*, ſed magis oblonga; imo & vires eædem.

Suprema

Suprema nempe & craſſa radicis pars eſt *rhabarbarum*, inferior & oblonga *Rhaponticum*, vt cenſet Cl. *Commelinus* cum *Hermanno*; quibus αὐτόπται illarum terrarum peruestigatores fidem adiiciunt. Credit autem Cl. *Tournefortius* peculiarem eſſe plantam, quæ etiam nunc in hortis colitur, & a Proſpero Alpino deſcripta reperitur. Aliqui tanquam ſingularem ſpeciem laudant *rhabarbarum monachorum*, ſcilicet eorum, qui in Meſuen commentati ſunt. Sed illi verum vtique rhabarbarum deſcripſerunt, in multis ſapientiores ſuis cenſoribus.

RHEGMA, Gr. ῥῆγμα, eſt partis alicuius ruptio; vt oſſis, peritonæi, oculi &c. a ῥήγνυμι rumpo.

RHEVM, idem quod *Rha*.

RHEVMA, dicitur vulgo humoris e naribus in ſubiectas partes fluxio; verum eſt obſtructio vaſorum minimorum lympham vehentium, vnde tumor cum dolore partis, ſed non veluti in inflammatione ſanguinea, non enim ſuppuratur, & contingit in partibus plerumque tenerioribus & membranoſis, vt in membrana narium, faucium, œſophagi, &c. a ῥέω fluo. G. ein Fluß.

RHEVMATISMVS, eſt dolor atrociſſimus, dilacerans, & minimo motu ſummopere excitatus, vagus, obſidens articulos nunc hos, nunc illos, ſæpe fixiſſimus in parte, cum tumore & rubedine loci quem occupat, & cum febre continua incipiens, quæ poſtea lenitur & ex interuallis longis quandoque redit; cuius cauſa eſt inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum iuncturas ambientium ob materiæ inflammantis naturam non ſuppuranda, eſtque hic morbus arthritidi & podagræ affinis, a ῥέω fluo, unde Rheumatici dicti. G. ein hitziger, ſcharffer Fluß.

RHINENCHYTES, eſt ſiphunculus, quo medicamenta naribus immittuntur, ex ῥίς naſus, & ἐγχέω immitto. G. Naſen Sprütze.

RHIZOTOMVM MEDICAMENTVM, eſt quod morbum funditus & radicitus euellit, ex ῥίζα radix, & τέμνω ſeco.

ſeco. *Rhizotomus* etiam Græco ſermone denotat virum, qui plantas & radices in vſum medicinæ iuſto tempore fodit & colligit. Talis fuit Crateuas. G. ein Kråutermann, Wurtzelmann.

RHODELÆON, eſt oleum roſarum, ex ῥόδον roſa & ἔλαιον oleum. G. Roſen-Oel.

RHODIA RADIX, eſt telephii ſpecies, ſic dicitur quod eius radix contrita roſas oleat: ῥόδον enim eſt roſa. G. Roſen-Wurtzel.

RHODINVM, eſt acetum roſaceum, aut aliud quid ex *roſis* paratum, a ῥόδον roſa.

RHODIVM LIGNVM, aſpalathorum quatuor innotueruut ſpecies; cortice cinereo, ligno purpureo ſeu Dioſcoridis. Secunda, colore buxi. Tertia, albicans torulo citreo. Quarta rubens. Verum officinæ noſtrates non niſi ſecundam & tertiam ſuppeditant. Prior eſt aſpalathi ſpecies Lobelii. Poſterior dicitur *rhodium lignum*, quibusdam *agallochum*, *oleaque æthiopica*. *Rhodium lignum* vulgare roſeum habet odorem, durum eſt, in Inſula Rhodo inſuliſque fortunatis, altitudine vnius hominis creſcens, craſſitie ceraſi, colore fere macis. G. Rodiſer-Holtz, Roſen-Holtz.

RHODODAPHNE, eſt nerion ſeu oleander, ſonat Laurum roſeam: ſic nuncupatur a flore, roſæ ſimili & foliis Laurinis, ῥόδον eſt roſa, & δάφνη Laurus. Dicitur etiam rhododendrum. vide *Nerion*.

RHODON, ſine ROSA. Gr. Ῥόδον dicitur. G. eine Roſe.

RHODOMELI, eſt mel roſarum, ex ῥόδον roſa, & μέλι mel. G. Roſen-Honig.

RHODOSACCHARVM, eſt ſaccharum roſaceum. G. Roſen-Zucker.

RHODOSTAGMA, eſt aqua roſarum, ex ῥόδον roſa, & στάζω ſtillo.

RHOE, vide *Rhus*.

RHOEAS, forte a ῥέω fluo, quia floſculi ſtatim decidunt, cui origini Plinius fauere videtur; aut potius a

ῥοιὰ

ῥοιὰ, quod granatum significat, cuius flores cum hoc valde conueniunt. Sic vocatur papauer rhœas, siue papauer erraticum rubrum, quod inter frumenta sæpe reperitur. Contra affectus pleuriticos eius syrupus & decoctio valde prædicatur. G. Clapper Rosen & Korn Rosen.

RHOMBOIDES, est par musculorum, initium habens a tribus inferioribus vertebrarum colli, totidemque superioribus vertebrarum dorsi spinosis processibus: mox oblique descendens, principio, fineque carnosum, ad scapulæ basin fertur; quam retrorsum, sed & oblique sursum agit, ex ῥόμβος figura quadrata, & εἶδος forma. G. Der Rauten gleiche Muscul. Est etiam fasciarum species rhombi figuram repræsentans.

RHOMBVS, est species deligationis chirurgicæ, figura rhombum referens, hoc est quadrangulum æquilaterum, sed non rectangulum: huius deligationis variæ describuntur species. Dicitur & alia *semirhombus* quæ vulneribus circa auris loca aduenientibus inseruit.

RHVS, RHVS CVLINARIVM, OBSONIORVM, SVMACH, est arbuscula, quæ aliquando crescit ad altitudinem arboris; folia sunt pinnata, lata, oblonga, in margine incisa, rubicunda, fraxini foliis fere similia: flores in racemos sunt congesti, albi; his in terram delapsis succedit capsula quædam compressa, fere oualis, membranosa, rubicunda, semen eiusdem figuræ habens inclusum, coloris rubri; sapor foliorum, florum, & fructuum est adstringentissimus; crescit in locis lapidosis, eius fructus olim solebat cibis aspergi & in culinis adhibebatur ad carnem condiendam, & quia vsurpatur etiam a coriariis, *Rhus coriariorum* dicebatur. Tinctores etiam illam plantam adhibent. Semen, quod officinis in vsu est, botri in modum crescit. Prouenit in Hispania, Italia, Ponto, & quod sumach Virginianum vocatur, crescit in Virginia. G. Färber-Baum Gerberrinden, Schmack.

RHYPTI-

RHYPTICA, ſunt medicamenta detergentia & ſordes abluentia. Quidam ſumunt pro *ruptoriis*; a ῥύπτω ſordes abluo.

RHYTHMVS, eſt certa pulſuum, temporum, vitæ, ætatum &c. proportio, a ῥυθμίζω ad numeros aptos refero.

RIBES, ſiue RIBESIVM, nobis hodie dicitur frutex, qui habet folia ſubrotunda, viridia, dentata; flores ſunt in racemos congeſti, pentapetali; poſt flores ſuccedunt baccæ rotundæ, albæ, vel rubræ, politæ molles, ſuccum rubicundum vel album continentes, ſaporis acidiuſculi & grati, quæ baccæ multa parua ſemina includunt: vox Mauritanica. G. Johannes-Beer.

RICINVS, eſt planta, ad arboris altitudinem ſæpe excreſcens, eiusque formam habens, habet caules craſſos, excauatos, lignoſos, in ſuperiori parte ramoſos, coloris purpurei, puluerem album farinam referentem habentes: folia in initio rotunda, ſed poſtea anguloſa, profundiſſime inciſa, mollia, ampla: flores apetali, ſteriles, exigui: fructus a flore remotus in eadem planta, trigonus, plerumque membranula inuolutus, tres loculos conficiens, in quibus ſingulis ſemen inſtar teſtudinis oblongum, ſat craſſum, coloris liuidi, ſaporis ſubdulcis, acris, nauſeoſi, medullam albam & teneram continens, hæret: hic fructus bene maturus, ſemina cum magno impetu eiicit. Vulgo *Cataputia* maior, item mirabilis arbor ob proceritatem, foliorum amplitudinem, florum ſuauitatem, ſeminum picturam, & exſilitionem, Gr. κίκι, & κρότων. Ricinus & Croton a ſimilitudine animalis, quod ſemen eius referre videtur, nominata eſt. G. Wunder-Baum, Creutz-Baum.

RIGOR, Gr. ῥῖγος a ῥιγέω rigeo, eſt conuulſio ſubito incidens in cute, & quibusdam muſculis artuum, lumborum ac colli, ita vt, qui corripitur rigore, primum ſentiat concuſſionem ex ſubita & improuiſa contractione, deinde aliquamdiu ita contractus rigidusque manet: vnde in hoc differt ab opiſthotono & emproſthotono,

quod in rigore nullum membrum distorqueatur ab ordinaria, quæ in motu corporis esse solet, figura. Dicitur vero etiam rigor, de summo gradu frigoris, in initio febrium intermittentium: tribuitur etiam fere omnibus qui mori incipiunt. G. Das Erstarren vom Frost.

RIMA PVDENDI, siue FISSVRA MAGNA, est pudendi muliebris oculo apparens rima, quæ sic dicitur quia ab ossium pubis inferiore parte ad anum vsque fere pertingit; ita vt inter illam & anum spatium, quod perinæum siue interfœmineum appellatur, vix pollicis transuersi latitudinem excedat. Hæc repetito coitu dilatatur: vsus est eius canalis modo penem tanquam in fossam dirigere, vrinæ & menstruis exitum præbere, & fœtus exclusioni inseruire.

RIMA, est ossis fissura, quando os aut cranium fere ruptum fuerit. G. eine Spalte, Riß.

RIMVLA LARYNGIS, est ea, quæ a cartilaginibus duabus arytænoidibus efformatur, & quæ ab epiglottidis cartilagine clauditur, ne quid cibi aut potus in laryngem incidat; nam si quid casu illabatur, illico tussis oritur, & non raro suffocatio. G. Die Oefnung der Lufft-Röhre.

RISIGALLVM, vide *arsenicum.*

RISVS APIVM, est ranunculi species; nomen accepit, quod in cibo sumptum mentis alienationem cum labiorum contractione, eas conuulsiones faciat, quæ risus speciem videntibus præbent, vocatur illa conuulsio *spasmus cynicus* & *risus sardonius.*

RISVS SARDONIVS, est spasmus vtriusque maxillæ, siue faciei contractura risum simulans, in quo risu, nec voluntas, nec intellectus, vt causæ vllo modo concurrunt, sed illud sensitiuum omni animali commune: hinc oritur a quacunque causa partes faciei contrahente, quæ in risu vero agunt: nomen Sardonii traxisse videtur ab herba Sardonia, ita dicta, a solo natiuo Sardinia, vbi primo inuenta fuit, quæ vocatur risus apium.

ROB, ROHOB, idem quod *apochylisma*, ſuccus inſpiſſatus.

ROBERTIANA, ſeu ROBERTI HERBA, eſt geranii ſpecies haud dubie a ſuperſtitione aliqua diui, qua ſuperior ætas mirifice imbuta fuit, appellatur.

ROBORANTIA, idem quod *cordialia*.

ROBVB, idem quod *apochyliſma*.

ROCHVM ALVMEN, ſiue RVPEVM, orta a Gallica voce *Roc*, quod *rupem* denotat, vulgo *alumen Rocha* vocatur. G. Stein-Alaun.

RORIFERVS DVCTVS, idem quod *ductus chyliferus*.

ROS, ſecundum *Galenum*, tertia humiditatis ſpecies vnde partes corporis noſtri nutriuntur, quæ continetur in omnibus animalibus partibus, ceu ros quidam per earum ſubſtantiam ſparſus.

ROSA, eſt planta, quæ habet ramos duros, lignoſos, ſpinoſos, folia oblonga, dentata, aſpera, pinnata, in impar extremum exeuntia, finis pedunculi format ouarium ſphæricum, coronatum in faſtigio ſuo corona profunde quinquefida, radiata, cuius ſegmenta longa, atque laciniata calicem referunt: flos eſt pentapetalus, cuius petali oriuntur ex margine interno calicis, vnde & ſtamina numeroſiſſima: ouarium emittit ex centro apicis capitulum tubis multis, fimbriatis ornatum, quod fit fructus vnicapſularis, fœtus ſeminibus plurimis, anguloſis, villoſis, inſtructus apice foliaceo. Gr. ῥόδον. G. Roſen.

ROSA, idem quod *eryſipelas*.

ROSMARINVM, ROSMARINVS, eſt arbuſcula, quæ habet caulem longum, tenuem, cineritium, habentem folia anguſta, dura, in parte ſuperiori viridia, in inferiori alba, odoris penetrantis, aromatici, ſaporis acris: flos eſt monopetalus, labiatus, cuius labium ſuperius bifidum, & ſurſum verſus poſteriora reuolutum eſt cum ſtaminibus aduncis, inferius vero in tres partes diuiſum, media cochlearis inſtar excauata: ex calice autem bidentato

vel tridentato ſurgit piſtillum, poſticæ floris parti adinſtar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus ſtipatum, qui deinde abeunt in totidem ſemina ſubrotunda, in capſula, quæ floris calix fuit, incluſa, & ad ſe inuicem iuncta. Gr. λιβανωτὶς, quod odorem thuris ſeu olibani reddat. G. Roſmarin.

ROSSALIA & ROSSANIA, ſunt nomina Neapolitana, ab aliis *purpuræ* vocantur & *rubores*, ac Gr. ἐρυθήματα. Sunt maculæ rubræ & quaſi ignitæ, cum vix effatu digno tumore, per vniuerſum corpus, quaſi quædam eryſipelata parua, in principio morbi ſeu die quarto vel quinto morbi erumpentia. Progreſſu morbi totum corpus occupant, vt id quaſi ignitum appareat, ac ſi eryſipelate laboret; qui color in declinatione iterum, vt in principio, in maculas mutatur, quæ tandem ſeptimo vel nono die euaneſcunt, epidermide ſquammarum inſtar decidente.

ROS SOLIS, RORELLA, nomen habet, quod eius folia, ſemper quaſi rorida ſint. Eſt planta, quæ habet cauliculos exiguos, longos, inferius lanuginoſos, folia obrotunda, concaua, pallide viridia, tenuium rubeſcentiumque ſtaminum veluti cilio circumquaque fimbriata, aſpergine rorida guttularum, etiam per feruentiſſimos æſtus pilis adhæreſcentibus, madida: flos eſt roſaceus, plurimis ſcilicet petalis in orbem poſitis conſtans, ex cuius calice tubulato ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum ouatum vel acuminatum, apice dehiſcentem, ſeminibusque fœtum ſubrotundis, vel oblongis: radix fibroſa, & tenuis inſtar capillorum. G. Sonnen-Thau. Etiam chymici ſubinde de rore ſolis loquuntur: incertum autem eſt, quid quisque ſcriptor hoc nomine velit: aliqui videntur ipſi neſciuiſſe; ſollemne enim eſt vulgaribus alchymiſtis fingere & ficta transſcribere.

ROSTRIFORMIS PROCESSVS, vide *coracoides*.

ROSTRVM PORCINVM, vide *dens leonis*.

ROSTRVM, dicitur fiſtula illa, quæ galeis ſeu capitellis deſtillatoriis continua eſt, per quam ex galea liquor de-

destillatus in receptaculum suppositum destillatur. G. ein Schnabel.

ROSTRVM, est forceps excisoria, & dicitur, pro varia figura, *psittacea* & *vulturina*, valet ad ossis aliquod frustulum, in curatione vulnerum capitis, partim rumpendo, partim incidendo, auferendum.

ROTATOR MAIOR, & MINOR, sunt duæ apophyses in superiore ossis femoris parte, trochanteres dictæ, quarum maior externa, minor interna; in quibus plurium musculorum tendines terminantur. G. Des Ober-Schenckels Umdreher.

ROTVLA, idem quod *mola genu*.

ROTVLÆ, vide *tabellæ*.

ROTVNDVS MVSCVLVS MAIOR brachii, qui brachium retro deorsum trahit, & deltoidi musculo contrariatur. Ab inferiore scapulæ margine & extimo angulo, vnde transuersas quasdam complectitur fibras radiosas, pronatus, breui latoque tendine, brachii ossis infra ceruicem desinit. Alter *rotundus minor* seu *breuior*, totus carnosus est, qui initio acuto ex infimo scapulæ angulo pullulat; postea magis magisque crassescit ad medium vsque ventrem, inde sensim gracilescens, acuto fine finitur in ligamentum, quo humeri caput vestitum est, oblique situs est, aliisque *transuersus musculus breuior* appellatur. Videtur non sine ratione, partem esse præcedentis rotundi maioris. Tertius *rotundus* radii est, *pronator* dictus, vide *pronator*. G. Der runde Muscul.

RVBEFACIENTIA, sunt medicamenta, quæ externe cuti applicata, titillationem, ruboremque illi inducunt, adeoque inflammationem leuem, suntque hæc varii gradus Gr. φοινίζοντα, & conueniunt vbi humores in locum alliciendi sunt.

RVBEOLA, est planta, quæ habet caules plurimos, tenues, quadratos, repentes: folia caulem ambientia, angusta, splendentia: flores in summitate ramorum crescunt, parui, in quatuor partes diuisi, coloris rubri, ali-

quando albi, odoris grati, iasminum redolentes: succedunt floribus semina bina sibi mutuo adhærentia, aspera, oblonga, lignosa, crassa, nigra. Rubeola dicitur quasi rubia parua: vocatur etiam cynanchica, quia anginam curare dicitur.

RVBEOLA, est species variolarum vel morbillorum, sunt enim exanthemata seu tubercula rubra, cum calore ac tussi inuadentia, morbillis minus periculosa. Inuadunt autem quandoque sola, quandoque inter variolas insperguntur, quandoque iis sanatis superueniunt, G. Die Rötheln.

RVBIA, est planta, quæ habet caules longos, sarmentosos, quadrangulares, nodosos, asperos: folia oblonga, angusta, caulem in formam stellæ ambientia, numero incerta, aspera: flos est monopetalus, campaniformis & multifidus; calice abeunte in fructum ex gemellis baccis constantem, semine vt plurimum fœtis vmbilicato; baccæ sunt nigræ, sibi inuicem adhærentes, succo plenæ: radix oblonga, tenuis, succulenta, extus & intus rubicunda, saporis ex dulci amaricantis & adstringentis; odoris nullius. Gr. ἐρυθρόδανον, officinæ *rubiam tinctorum* appellant: a radicis rubro colore nomen accepit, quo lanæ & lintea tinguntur. G. Röthe, Färber-Röthe.

RVBIGO, ROBIGO, VSTILAGO, Gr. ἐρυσίβη, est frumentum vitiosum, cuius spica quasi adusta conspicitur. G. Brand im Korn. Est quoque flos ferri vel cupri, aere vel acri liquore exesi & versi in calceam materiam. G. Rost.

RVBINVS, est gemma diaphana rutilans, rubensque ac limam respuens. Rubedo ipsius est instar sanguinis, laccæ Indicæ coloris coccinei. Nobiliores rubini in insula Zeilan nascuntur, alii minores in Coria, Calecut, Cambaia, & Bisnagara; optimi in flumine Pegu. Nascuntur in lapidea matrice rosei coloris, primumque candicant, deinde paulatim rubescentes ruborem contrahunt.

hunt. Hinc albi immaturi. Gr. ἄνθραξ. Lat. Carbunculus. G. ein Rubin.

RVBRICA, ferri quædam minera bolo durior, hæmatite mollior. G. Röthel-Stein.

RVBVS, eſt arbuſcula, quæ habet ramos longos, flexiles, ſpinis acutis inſtructos: folia oblonga, dentata, aſpera, trifoliata: calix eſt quinquefidus: flores ſunt roſacei, pentapetali, in ſummitate ramorum creſcentes, exigui, pedunculis breuibus adhærentes, numeroſis ſtaminibus ſtipati in centro calicis, cui adnaſcitur fructus globoſus, ex pluribus acinis ſucculentis compoſitus, placentæ affixis, in initio rubicundis, ſed poſt maturitatem nigris, ſaporem dulcem habentibus, fœtis ſeminibus oblongis ſingulis inſtructis ſua tuba: creſcit inter dumeta & ſecus margines agrorum. Gr. βάτος. Aliquibus *mora vaticana*, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum eſſet *mora vatinia*. Nam in hodiernum vsque diem Græci mora illa a βάτου, βάτινα & βατίνια cognominant. Virgilius in bucolicis vnius literæ immutatione *vaccinia* vocauit. Vocatur etiam *Chamæbatos*, quaſi humilis rubus. G. Brom-Beer.

RVBVS IDÆVS, eſt frutex, ſic a monte idæo appellatus, producens fructus moris fere ſimiles, rubros vel albos. G. Hin-Beeren.

RVCTATIO, ſiue RVCTVS, BOMBVS, aut ERVCTATIO, eſt flatuum ex ventriculo per œſophagum adſcenſus, & ex ore egreſſus cum ſonitu maiore vel minore, qui oriuntur ex quacunque materia elaſtica in ventriculo rarefacta & aliquandiu retenta, ſed ſubito exploſa ſurſum. Gr. ἐρευγμὸς, ἐρευγὴ, ἐρυγμὸς. G. Das Aufſtoſſen.

RVGITVS, eſt aeris in inteſtinorum circumgyrationibus contenti ob eorum motum perpetuum, de loco in locum migratio, ſiue ob lenes ſpaſmos inteſtinorum diutius quam par eſt hæſitet & rarefactus fuerit, ſiue ob cibos aeris magna copia ſcatentes aſſumtos oriatur. G. Gemurmel, ein Getöſe.

RVMEX, eſt lapathi ſpecies: hunc proprie Romani appellarunt rumicem, forſitan quod ab ea ſuccus non aliter atque ex mamma, quam *rumen* ,veteres dixerunt, ſitientibus exugi ſoleat. Rumo antiquis erat lacto.

RVPTIO, vide *rhegma*.

RVPTORIVM, eſt medicamentum cauſticum, quod cuti applicatum exedit, & quo abſceſſus ſæpe aperiri ſolent, paratur vulgo ex lixiuiis, vel ex cryſtallis lunæ aliisque rebus.

RVSCVM, RVSCVS, eſt arbuſcula duos vel tres pedes alta, quæ habet ramos multos, flexiles, fractu difficiles: folia myrti, ſed rigidiora, acuta, inodora, ſine caule, ſaporis amari & adſtringentis. Calyx monophyllus, multifidus; intra hunc flores monopetali, campaniformes, globoſi, exigui, lutei: flori ſuccedit bacca rotunda, mollis, rubens, aſparagi baccis maior, continens ſub tenui pellicula modo bina ſemina duriſſima, flaua, ſaporis ſubdulcis: radix craſſa, oblonga, implexa, repens alba, fibras craſſas demittens: creſcit in locis incultis, vt in ſyluis. Ex Italia & Gallia huc adfertur, & colitur in hortis. Officinæ litteram addunt, appellantque *bruſcum*, Gr. ὀξυμυρσίνη, κεντρομυρσίνη & μυακάνθα. Vocatur etiam laurus Alexandrina, quia in Alexandria creſcit. Annon Myrſine Dioſcoridis? G. Mäuſe-Dorn, Bruſch.

RVTA, creſcit in formam arbuſculæ, caules habet craſſos, lignoſos, ramoſos, cortice albeſcente obductos; folia ſunt in ſegmenta diuiſa, exigua, oblonga, carnoſa, polita, bina: flores tetrapetali, roſacei, coloris flaui: poſt florem ſequitur fructus in quatuor loculos per diaphragma diuiſus; continens ſemina parua, recurua, ſemilunata, coloris modo flaui, modo nigricantis, ſaporis ingrati, odoris grauis. In capſulis ſeminalibus eſt omnis vis, ex illis enim plus olei extrahitur, quam ex integris ſeminibus & caulibus. Tota planta habet odorem ingratum, ſaporem amarum & acrem, creſcit in hortis vbique. Gr. πήγανον, ῥύτη. G. Raute, Wein-Raute.

RVTABVLVM, eſt inſtrumentum ligneum vel ferreum, quo materia igni impoſita, vel coquenda ſæpe agitatur. G. Rühr-Hacke.

RYAS, eſt nimia lachrymarum fluxio.

S.

S. N. idem qud *ſecundum naturam*. Latinum S. notæ characteriſticæ ponderis vel menſuræ additum, denotat dimidium vel *ſemis*.

SABINA, ſeu SAVINA, eſt frutex, qui perpetuo viret, folia habet foliis tamariſci ſimilia, ſed duriora & magis ſpinoſa, odoris fortis, ſaporis acris & vrentis: flos eſt amentaceus extremitati ramorum innaſcens, ſed ſterilis; embryones autem ſeu baccæ baccis iuniperi ſimiles, nucleis turgent anguloſis, & aſperis. Datur & aliqua ſabinæ ſpecies, quæ eſt arbor inſtar amygdali magna. Gr. βράθυς, & βάρυθρον, dicitur Romanis a regione, in qua multum naſcebatur. G. Sade-Baum.

SABVLVM, ſiue arena, ſunt granula ſolida, parua, arenæ terreſtri ſimilia, ſed naturæ eiusdem ac calculus humanus, quæ in vrina reperiuntur, eminguntur, in renibus vel veſica nata. Gr. ἄμμος & ψάμμος. G. Sand, Grieß.

SACCHARVM, ZVCCHARVM, MEL ARVNDINACEVM, MEL CANNÆ, arundo in India orientali & occidentali, & in Africæ locis, imo & in quibusdam Europæ regionibus creſcit. Exhibet autem ſaccharum, partim inciſione cannæ vnde inſtar lachrymæ exſtillat, quod candidum eſt & rarum; partim elixatione potiſſimum medullæ ac radicis, donec in fundo inſtar ſalis concreuerit. Vulgare ſaccharum eſt ſuccus ex arundinibus expreſſus, dulciſſimus, concretus, & in ſalis formam redactus: ideoque *ſal eſſentiale* iure vocari poteſt. Pro varia præparatione varia ſortitur nomina. G. Zucker.

Ex plumbo etiam paratur cum aceto destillato *sal*, quod ob dulcedinem *saccharum Saturni* appellatur.

SACCVS, quibusdam est intestinum cœcum, quod sacci instar propendet. G. ein Sack.

SACCVLI, seu DVCTVS ADIPOSI, seu VESICVLÆ ADIPOSÆ aut LOBVLI, obseruamus, vbicunque pinguedo est, præcipue circa cutim & in musculorum interstitiis, ibi inueniri multiplices membranas sacculorum adinstar, & lobulorum excauatorum, quæ substratæ cuidam membranæ crassiori adhærent. Per hanc propagari venas & arterias, quarum trunco a lateribus pinguedinis moles, veluti milii aceruus, cumulatur. Vasa sanguinea expandi in ramos, arborum instar, quorum extremitatibus appenduntur membranosi sacculi seu lobuli, pinguedinosis globulis referti, qui veluti folia arboris adnata, arboris exactam figuram complent. Nectuntur ad inuicem membranis, quibus efformantur, & vasorum reti. G. Die Fett-Säcke.

SACCVLVS CHYLIFERVS siue RORIFERVS, est receptaculum chyli (saccus lacteus D. *van Horne*, cisterna lumbaris aliis) est inferior pars ductus chyliferi, in canibus admodum magnus & conspicuus: vnde aliqui male homini etiam tribuerunt. Videatur Ruyschius, & post eum alii recentissimi anatomici.

SACCVLVS CORDIS, vide *pericardium*.

SACCVLI MEDICINALES, componuntur ex variis simplicibus, scopo medici conuenientibus; eaque, si opus fuerit, conteruntur, sacculoque, cuius figura parti affectæ quadrat, excipiuntur, qui sæpe, ne materia in vnum locum coaceruetur, acu, in quibusdam locis intersuitur. G. Säcklein, Beutel.

SACER IGNIS, vide *herpes exedens*.

SACER MORBVS, vide *epilepsia*.

SACRA FISTVLA, idem quod *medulla spinalis*.

SACRVM OS, Gr. *πλατὺ*, *ἢ ἱερὸν ὀστοῦν*, *ὑποσπόνδυλος*, est os triangularis figuræ, vertebris lumborum suppositum, a lateribus ossibus innominatis coniunctum, constat,

ſtat, ex vertebris inferioribus ſex, cui oſſa coccygis annectuntur, in abdomine a parte poſteriori conſtituit pelvim. G. Das groſſe Rück-Bein.

SAGAPENVM, lachryma ſeu gummi eſt ferulæ, eiusdem cum ſucco nominis, ex qua ſauciata educitur. Naſcitur in Media regione, vnde Alexandriam, ac hinc Venetias atque in alia Europæ loca transportatur. Optimum debet eſſe translucidum, foris colore fuluo vel ruffo, intus albido, guſtu acre, odore graui, porrumque æmulans. Appellatur & *Serapinum*. G. Serapin-Safft.

SAGITTA, paluſtris planta eſt, & ſpecies ranunculi, quæ habet folia aquis innatantia, alatæ ſagittæ mucronem æmulantia. Flores ſunt tetrapetali, roſacei, albi, plura ſtamina habentes in medio rubra; ſuccedunt fructus parui, rotundi, fragorum magnitudinis, aſperi, coloris ex viridi rubri; qui ſinguli continent plura ſemina, tenuia, acuta, in capitulum vnum congeſta; & figuram vnguis auis habentia. G. Pfeil-Kraut.

SAGITTALIS SVTVRA, Gr. ὀβελιαῖα, eſt illa quæ a coronali incipit, & in lambdoidem deſinit, inter duo oſſa bregmatis decurrens. G. Die Pfeil-Nath.

SAGMINALIS, vide *periſtereon*.

SAL, eſt materia in aqua ſolubilis, igne liqueſcens, adeo ſimplex, vt quælibet eius particula eandem toti naturam referat, linguæ ſaporem inprimat, eſtque *fixum*, vel *volatile*: *acidum* vel *alcalinum*: vel *ſal compoſitum*, ſeu *neutrum*. *Fixum* eſt quod magna ignis vi non auolat, ſed eius torturam ſecure patitur, vt ſal tartari; cardui benedicti &c. *Volatile* eſt quod ſponte, vel minimo ignis calore ſurſum euehitur & in auras euaneſcit, vti omnia ſalia volatilia arte facta. *Acidum* eſt quod ſapore tali ſe prodit, vel ſolutum cum alcalicis efferueſcit, vti vitriola. *Alcalinum* eſt quod ignei vel vrinoſi ſaporis, cum acidis ſolutis ebullit, vt ſal tartari. *Neutrum* eſt, quod nec ebullit cum acidis, nec cum alcalinis, vt ſal marinum, gemmæ &c. Omnia ſalia naturalia

ſuralia cognita ſunt, ſal maris, ſal gemmæ, ſal de fontibus ſalinis, nitrum, borax, ſal ammoniacum ſpontaneum, alumen, acidum vagum fodinarum. Sal foſſile, cuius purior pars, ſal gemmæ appellatur, ex fodinis variis, perfectum eruitur. Sal fontanum, aqua dilutum, hinc inſpiſſatum, ſimillimum eſt ſali marino. Sal maris, in eo diffuſum, ſola exhalatione, & defæcatione in cryſtallos reducitur. Hæ tres ab ortu diuerſæ ſalis ſpecies, eiusdem naturæ, eadem aquæ copia ſoluuntur, ſc. in ℥$\frac{1}{4}$; cryſtallos formant fere ſimiles, cubicas, parallelepipedæas, vel pyramidales lentiore vel celeriore coactu; affuſæ ad aquam fortem aurum ſoluunt, vi ignis deſtillant in ſpiritus acidos eiusdem naturæ; ſolutæ in aere humido multum terræ deponunt; liquorem pinguem, acrem auſterum, relinquunt; crepitant in igne; fluunt in igne magno; diu in illo fixi manent, ſi puri funduntur; nec tum mutantur; nec ſpiritus fundunt, & parum modo aquæ; alcali non dant; nec putreſcendo mutantur: reliqua ſalia vide ſuis locis: deriuatur a Gr. ἅλς ſal. G. Saltz.

SALICARIA, vide *lyſimachia.*

SALICORNIA, eſt kali marini ſpecies, plurima cornua ſalſi ſaporis habens. Vide *kali.*

SALIVA, quibusdam *ſputum*, Gr. πτυελὸν & σίαλος, eſt liquor inſipidus pellucidus, igne non concreſcens ſed auolans, albus, ſpumans, imprimis ſi conquaſſatur, in ore reperiundus, cui infunditur ex glandulis parotidibus & ſubmaxillaribus per ductus patentes a glandulis maxillaribus emiſſos; vt os & œſophagum madefaciat, maſticationi, ſolutioni, dilutioni, & miſcelæ probæ ciborum inſeruiat, eosque in ventriculo aliquomodo digerat & fermentet. G. Speichel.

SALIVANTIA, ſunt medicamenta quæ ſaliuam copioſe eliciunt, inter quæ mercurialia principem locum obtinent. Gr. σιαλαγῶγα. G. Geiffer-treibende Mittel,

SALIVATIO, eſt ſputi vel ſaliuæ per medicamenta ſaliuantia euacuatio, vt ſunt mercurialia; quandoque tamen

men in morbido ſtatu pro ptyaliſmo ſumitur. G. Sa-
livation.

SALIVNCA, ſignificatur *ſpica celtica vera*, quam in pharmacopoliis, *ſpicam Romanam* appellant. Vide *ſpica celtica*. Germani plerique eandem herbam adhuc proprio veterique nomine Seljunck, quaſi animam iuuenilem reddens, appellant.

SAL NITRVM, ſiue HALINITRVM, idem quod *nitrum* ſeu *ſalpetræ*.

SALIX, arbor eſt ſatis magna & notiſſima: flos eſt amentaceus, plurimis nempe ſtaminibus in ſpicam congeſtis conſtans, ſed ſterilis; embryones autem iis ſalicis ſpeciebus innaſci ſolent, quæ floribus carent, ſpicati pariter, abeuntque deinde in fructum ſeu capſulam corniformem bifariam dehiſcentem, ſeminibusque fœtam pappis inſtructam. Gr. ἰτέα ab ἰέναι, quia it creſcendo celeriter. G. Weide, Weiden-Baum.

SALPETRA, idem quod *nitrum*.

SALVATELLA, eſt vena quæ a brachii ramis tendit ad digitum minimum. G. Die Miltz-Ader.

SALVIA, eſt planta, quæ habet folia oblonga, ampla, obtuſa aſpera, lanuginoſa, parum ſucculenta, diuerſi coloris, odoris penetrantis, fortis & grati, ſaporis aromatici, amari & acris, flores ſunt verticillati, galea falcata vel fornicata, barba trifida, ſegmentum medium vix excauatum: ſemina obrotunda, nigricantia, in capſula, quæ flori tanquam calix inſeruiuit, incluſa: Gr. ἐλελίσφακον. G. Salbey.

SAMBVCVS, arbor eſt cuius rami ſunt longi, rotundi, medulla multa, alba repleti, lignum rarum habentes, initio virides, deinde gryſei. Sub exteriori cortice latet alter virideſcens, cuius in medicina vſus eſt cognitus: eius folia quinque vel ſex ad vnam coſtam inſtar nucis iuglandis, ſed minora, in margine dentata, & odoris fortis: rami in ſummitate habent vmbellas amplas & & latas, quibus adhærent flores parui, monopetali, rotati, multifidi, albi, odoriferi, quorum meditullium a

mucro

mucrone calicis tanquam a clauo perfoditur: calix autem deinde abit in baccam inſtar grani iuniperi craſſam, rotundam, per maturitatem nigram, ſucco valde rubro repletam, ſeminibus vt plurimum tribus oblongis fœtam: Vocantur baccæ grana actes, creſcit hæc arbor, iuxta ſepes & muros; cortex medianus vi purgante famoſus in vſu eſt. Gr. ἀκτὶς & ἀκτῆ. G. Holder-Baum, Flieder.

SAMPSVCHVM, & SAMPSVCHVS, dicitur maiorana, vel amaracum.

SANDARACHA ARABVM, vulgo vernix, eſt gummi iuniperinum, colore maſtichem referens, ſed globulos habet longiores, eſt friabile, ſaporis reſinoſi, & odoris cum accenditur fragrantis. G. Sandarach, Verniß.

SANDARACHA GRÆCORVM, eſt arſenicum rubrum, ſed in puluerem redactum, color mutatur in intenſe croceum ſeu flammeum, inſtar corticis mali aurantii. G. Rauſchgelb.

SANCTI VITI CHOREA, vide *chorea ſancti viti.*

SANGVIFICATIO, vide *hæmatoſis.*

SANGVINALIS & SANGVINARIA, vide *coronopus.*

SANGVIS, eſt liquor rubicundus, venis, arteriis, aliisque ſinubus corporis contentus; compoſitus ex cibis potibusque per lactea vaſa in venas infuſis, & circulatione diuturna, actione cordis, pulmonum, aliorumque viſcerum & arteriarum mutatus in animalem indolem, & colore adſcititio inde rubro gaudens; inſeruiens nutritioni & vitæ ſuſtentaculo. Ex eo omnia reliqua liquida animalia ſecernuntur; detexitque microſcopium quod ſanguis ruber ex globulis componatur, qui ſinguli ex ſex minoribus pellucidis, albis, in vnum compreſſis, & rubrum globum formantibus, conſtant, vocatur etiam *cruor*, αἷμα, ἔαρ *Poet.* G. Blut, Geblüt.

SANGVIS DRACONIS, eſt reſina rubra, penitus in ſpiritu vini alcoholiſato ſolubilis, ſaporis adſtringentis,

pro-

profluens ex arbore *draco* dicta, diebus canicularibus partim ſponte, partim vulnere cortici illato, quæ ſolis æſtu tum exſiccatur. Adfertur nobis in folliculis ex foliis huius arboris conuolutis. Arbor iſta creſcit in inſula porto ſancto, truncus eſt admodum durus, ſuperius diuiditur in octo & plures ramos, qui iterum ſubdiuiduntur, in cuius extremitate folia ſe erigunt inſtar pancratii, vel iuccæ Americanæ. Fructus cerafis ſimiles ſunt, colore ſubflauo, guſtu ſubacido. Sunt qui *Dioſcoridis* cinnabarim eſſe velint. Accuratiſſimus *Kæmpferus* notat duplicem nobis exhibere ſanguinem pharmacopolia, haud quaquam ſola puritate, quod creditur, ſed ipſo genere arborum, ex quibus colligitur, differentem. Sed longior eſt ſermo, quam vt locum hic habeat; quare apud ipſum legatur. Gr. αἷμα δρακόντιον. Gr. Drachen-Blut.

SANGVISORBA, eſt herba pimpinellæ ſimilis, ſic dicta, quod ei in ſiſtendo ſanguine, vndecunque emanarit, mira admodum inſit efficacia; adeo vt hunc ipſum abſorbere videatur.

SANGVISVGA, idem quod *hirudo*.

SANICVLA, planta officinalis, quæ plurima folia habet ex radice erumpentia lata obrotunda, dura, in quinque partes diuiſa, denticulata, polita & interdum in margine rubra, pediculis longis adhærentia; caules ex his enaſcuntur, inferius rubicundi; & in ſummitate habentes flores roſaceos & vmbellatos in capitulum conglobatos; plurimis petalis conſtantes in in orbem poſitis, ad centrum floris plerumque reflexis, & calici inſidentibus: is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum, hinc gibbis & echinatis, inde vero planis: ex floribus nonnulli ſteriles ſunt: dicitur & *diapenſia*; a vulneribus ſanandis nomen traxiſſe vulgo conſtat. G. Sanikel.

SANIES, eſt in vulneribus vel vlceribus materia pure tenuior, acrior, ſanguinolenta, omnia vaſcula quæ in

ſinu

ſinu vlcerato attingit, erodens cum dolore. G. Blutig Eiter, dünner Eiter.

SANTONICVM, ſeu SEMENTINA: dici putatur a Santonibus Galliæ Aquitaniæ populis, apud quos copioſiſſime prouenit. Sed ipſi Galli profitentur ſe hoc ſemen, quod vulgo *contra* vocant, ex oriente accipere. Vocatur & ſemen cinæ. G. Zitwer-Samen, Wurm-Samen.

SAPA, vide *apochyliſma* & *defrutum.*

SAPHÆNA, eſt venæ cruralis ramus internus, qui per interius cruris latus ſub cute fertur ad malleolum internum, vbi cum aliorum ramulis varie inoſculatur: hanc antiqui in vteri affectibus frequentiſſime ſecabant. G. Die Frauen-oder Roſen-Ader.

SAPHATVM, eſt exulceratio cruſtoſa in capite, non abſimilis achori. Vide *achor.*

SAPHIRVS, eſt gemma cæruleo colore, pellucida & diaphana. Sunt aliquæ colore cæruleo albidæ, aliæ cæruleo ſaturo: hæ mares, illæ fœminæ appellantur; aliæ omni colore carent, albæque vocantur. Orientales inueniuntur in Calecut, Cananor, Biſnagar, Zeilan, & præſtantiſſimæ in regno Pegu. Occidentales, variis in locis reperiuntur. Confinia Bohemiæ, & Sileſiæ ſatis præſtantes ferunt. Præſtantiores tamen ſunt orientales. Color in igne facile aufertur. G. ein Saphir.

SAPIENTIÆ DENTES, vide *dentes.*

SAPINVS, eſt abies, ſiue ipſius arboris infima pars, quæ enodis eſt.

SAPONARIA, planta officinalis, lychnidis ſpecies: quæ plures habet caules tenues, rotundos, nodoſos, rubicundos, valde teneros: folia ſunt ampla, neruoſa, plantaginis foliis ſimilia, ſed minora: flores creſcunt in ſummitate ramorum pentapetali, vt plurimum coloris pulchre purpurei, interdum roſei, aliquando albi, odoriferi; floribus ſuccedunt fructus plurimis ſeminibus tenuibus, obrotundis, rubris, fœti; radix eſt longa, rubra, nodoſa, oblique repens in terra: ſic dicitur, quod ſaponis

nis loco ſubſtitui poteſt ob ſuccum ei inſidentem vere ſaponaceum. Gr. στρούθιον, *lanaria.* Vide *ſtruthium.* G. Waſch-Kraut, Seiffen-Kraut.

SAPO, eſt compoſitum ex ſale alcalino & oleo expreſſo vel deſtillato, coctione vnitis, & redactis ad materiam conſiſtentem vel plane ſolidam, virtutis miſcendi oleoſa aquoſis, & abſtergendi quasuis ſordes: qui cum oleo expreſſo fiunt *vulgares* ſunt; qui cum deſtillatis oleis, ſapones philoſophorum nuncupantur. G. Seiffe.

SARACENICA SOLIDAGO, dicitur etiam *herba fortis,* vel vt quibusdam placet *fortis,* forte a Saracenis reperta fuit. G. Heidniſch Wund-Kraut.

SARCITES, idem quod *anaſarca* & *leucophlegmatia.*

SARCOCELE, eſt hernia carnoſa teſticulorum, quando proceſſus peritonæi, vaſa ſpermatica in ſe continens, intumeſcit, & increſcit in carneam ſubſtantiam, figuræ farciminalis, cumque eodem, ac herniæ, loco fiat, κήλη vocata fuit, quamuis hic hernia proprie non adſit, ex σάρξ caro, & κήλη tumor. G. Carnüffel, Fleiſch-Bruch.

SARCOCOLLA, eſt lachryma gummea in granulis, mannæ ſeu pollini thuris ſimilis, colore ſubruffo vel flauo, ſapore amaro, dulcedinemque glycyrrhizæ æmulantem poſt ſe relinquente, profluit ex arbore quadam exotica, ſpinoſa & nodoſa, eiusdem cum lachryma nominis, quæ tum ſponte, tum ſauciata lachrymam illam profundit. Adfertur nobis ex Perſia; ex σάρξ caro, & κόλλα gluten, quia dicitur carnes conglutinare. G. Fleiſch-Leim.

SARCOEPIPLOCELE, eſt *hernia carnoſa omentalis,* quando omentum in carneam ſubſtantiam accreſcit, & induratur, ſiue circa vmbilicum, ſiue in ſcroto fiat, ex σάρξ caro, ἐπίπλοον omentum, & κήλη tumor. G. Des Nabels Fleiſch-Bruch.

SARCOMA, eſt carnis in naribus, vel alio corporis loco p. n. excreſcentia. Item molarum in vtero productio, a σαρκόω, carnem produco. G. ein fleiſchern Auswachs.

SARCOMPHALVM, eſt carnoſa in vmbilico excreſcentia, a σὰρξ caro, & ὀμφαλὸς vmbilicus.

SARCOPHAGVM, idem quod *cathæreticum.*

SARCOSIS, vide *ſarcoma.*

SARCOTICA, ſiue carnem generantia ſunt, quæ moderato calore & vi deterſoria, ſordes e vulneribus & vlceribus tollendo, auferunt ſimul impedimentum illud, cuius virtute impediebatur efficacia illius cauſæ, per quam omnia in nobis nutriuntur, a σαρκόω incarno. G. Fleiſchmachende Mittel.

SARDIVS LAPIS, ſeu SARDA, eſt gemma ſemidiaphana, loturæ carnis, ſeu carni ſanguinolentæ ſimilis, vnde *carneolus*, vel corrupte *corneolus* vocatur. Non omnes vniusmodi inueniuntur coloris, alii enim ſunt rubri, alii exigua ſanguinis rubedine. Laudatiſſimus carneolus in Sardinia inuenitur, hinc in Epiro & Ægypto; Babylonius cæteris præfertur; ſed nec contemnendi ſunt Europæi. Nam in Bohemia, Sileſia, aliisque regionibus præſtantes inueniuntur. G. ein Carneol.

SARDONIVS RISVS, vide *riſus Sardonius.*

SARE, idem quod *eſſere.*

SARMENTA, prælongæ ſunt vitium virgulæ, in quas vitis luxurians ſpargitur, hoc eſt, vitis ipſius, brachiorum & caulium ligna, tam dum ſunt in ipſa vite, quam dum exſecta vel exempta ſunt.

SARSA PARILLA, radix eſt fere inſipida, lignoſa, fibroſa & vniformis. Color externus obſcure griſeus, vel aliquantulum flaueſcens. Adfertur ex noua Hiſpania, Peru, aliisque locis Americanis, quam maxime ſmilacem aſperam referre aſſerunt. Præſcribitur in podagricis doloribus, lue venerea, aliisque morbis. G. Sarſa Parille.

SARTORIVS MVSCVLVS, ſiue FASCIALIS LONGVS, eſt inter eos qui tibiam flectunt. Hinc interiori ilii oſſis tuberculo affixus, decuſſatim cæteris ſuperſtratus muſculis anteriori ſub genu tibiæ oſſis acutæ eminentiæ implantatur. G. Der Windel-Muſcul.

SAS-

SASSAFRAS, arbor est prægrandis, nascens in Florida, folio ficulneo, cortice ex fuluo nigricante aliquantum acri sapore sed aromatico, odore fere fœniculi & cinamomi mixto redolente. Dicitur & *Paname*. Cortex & lignum in morbis podagricis & lue venerea in maximo vsu sunt, præsertim si ex radice sit, quippe radix reliquis partibus præualet, adeoque & eius cortex. G. Fenchel-Holtz.

SATVRANTIA, sunt quæ acidum e corpore nostro absorbent. Vide *absorbentia*.

SATVRATVS, terminus est chemicus, vsurpatur quando salia duo inuicem efferuescentia, affunduntur sibi pedetentim ea copia, donec vnum alterum sal non magis prædominetur, vel efferuescentia inter ambo obseruetur: quod punctum saturationis vocari solet.

SATVREIA, siue CVNVLA, est herba aromatica, quæ habet folia angusta, parua, oblonga, hyssopum referentia, aliquantulum lanuginosa, multis foraminibus pertusa, quæ non penetrant, odoris thymi, sed debilioris & minus penetrantis, saporis, acuti, grati: flores sunt parui, in alis foliorum sparsi, non in capita congesti, nec verticillatim dispositi, in pedunculis ramosis crescentes, galea erecta, bifida, barba trifida, segmento medio crenulato: semina minima, fere rotunda, in capsula, quæ floris calix fuit, inclusa: radix minima, simplex, lignosa: hæc planta in hortis colitur; putatur a saturando nomen habere; sed alii a satyris nomen traxisse putant, quod scil. marcescentes ad coitus stimulet. Gr. θύμβρον forte ἀπὸ τοῦ θύειν ob fragrantiam. G. Garten-Ysop, Saturey.

SATVRNVS, per eum intelligunt chymici *plumbum*, Vnde *saturnina*, quæ ex plumbo parantur.

SATYRIASIS, SATYRIASMVS, PRIAPISMVS, vel SALACITAS, est nimia in venerem propensio, dicta, quod Satyri tales esse creduntur. Est virilis membri inuita erectio, etiam absque appetitu congressus, conuulso &

tetano diu affecto pene, quod non ſine dolore fieri ſolet, ita vt tenſio a coitu peracto aut non remittat, aut mox noua erectio, eaque ſæpius ſubſequatur; vnde partim conuulſio, partim motus conuulſiuus eſt. Reperiuntur vero hi affectus complicati cum aliis morbis, & quidem ſatyriaſis cum elephantiaſi, & gonorrhœa. Salacitas fere eſt in iis, qui multi roboris ſunt. In hernia, colica cum multis flatibus, calculo, epilepſia, & cæteris aliquando incidit priapiſmus, ſubſequente pollutione, id quod etiam in animi deliquio & iis euenit, qui laqueo ſuſpenduntur. Huc quoque ſpectat *pollutio* dicta *nocturna*, quæ etiam diurna eſt, ac verius diceretur ſomnoſa, id eſt, in ſomno & inſomnio contingens. Dicitur & *tentigo veretri*, a σάτυρος, ſimius ſilueſtris hominem referens; & venerem ſummopere appetens, vel a σάθη membrum virile.

SATYRION, huius plantæ ſunt variæ ſpecies, variaque nomina, a Satyris nomen ſibi inueniſſe putatur, qui primi ſylueſtres Dii colludentes nymphis per ſyluas & antra ad firmiorem venerem herbam hanc inuenerunt, vel dicitur παρὰ τὴν σάθην, τὸ αἰδοῖον. Gr. σάθη enim eſt pudendum virile. Vide *orchis*.

SAVRE, Gr. σαύρη, putatur eſſe naſturtium, quod inſtar lacertæ mordeat ſua acrimonia.

SAXIFRAGA, eſt herba, quæ habet folia hederam terreſtrem fere referentia, ſed ſucculentiora & magis alba, pediculis mediocriter longis & villoſis adhærentia; flos eſt roſaceus, pentapetalus, calici quinquefido innatus; poſt florem apparet fructus obrotundus, qui in duo loculamenta per maturitatem dehiſcit, fundens ſemina minima, rubicunda, longiuſcula: radix eſt fibroſa, cui adhærent tubercula inſtar ſeminum coriandri craſſa, coloris partim purpurei, vel rubicundi, partim albi, ſaporis amari; hæc tubercula vocantur vt plurimum ſemina ſaxifragæ. G. Weiſſer Steinbrech.

SAXIFRAGA, ſeu LITHONTRIPTICA, ſunt ea medicamenta, quæ valent calculum in renibus vel veſica hæren-

hærentem frangere, & expellere ex corpore. G. Steinbrechende Mittel.

SCABIES, Gr. ψώρα, vel potius ξυσμὸς: ſcabies eſt humida vel ſicca; humida eſt cutis inæqualitas ab obſtructione vaſculorum lymphaticorum, cum puſtulis humidis & purulentis cum prurigine quadam coniuncta. Sicca eſt quadruplex, pruritus, impetigo, pſora & lepra; de quibus ſuo loco. G. Die Räudigkeit, Grind, Krätze.

SCABIOSA, eſt planta, quæ folia habet ex radice erumpentia oblonga, ampla, villoſa, forma valerianæ maioris, profundius ſubinde laciniata, alias minus, ſapore ſubacri: flos eſt floſculoſus, plurimis ſcilicet floſculis inæqualibus conſtans, calice communi comprehenſis: horum autem alii, qui meditullium occupant, quadrifidi, aut quinquefidi, cæteri ad oram poſiti, bilabiati ſunt, ſinguli embryonis ſupremæ parti coronatæ inſident, & calice proprio comprehenduntur, qui deinde abit in capſulam vel ſimplicem vel infundibuliformem, ſemine fœtam coronato, quod prius embryo fuit: radix eſt longa. G. Apoſtem-Kraut.

SCALA, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo articuli dislocati reſtituuntur, dicitur quoque *ambe*. Gr. κλίμαξ. G. eine Leiter. Item ſic vocatur lamella partim oſſea partim membranacea, quæ cochleam auris internæ diuidit bifariam, ita vt eius dimidia cauitas cum altera non communicet. Vide *cochlea*.

SCALENVM, eſt par muſculorum ceruicem extendentium; oritur a prima thoracis coſta, vertebrarumque ceruicalium proceſſibus transuerſis, anteriori tamen parte fibris obliquis adhærentes in ipſis finem ſuum conſequuntur. Perforati ſunt vt neruis ceruicalibus ad brachium tendentibus, venis & arteriis viam præbeant.

SCALPELLVM, SCALPRVM, eſt cœlum, quo non tantum digitorum, verum etiam cubiti & radii capita amputantur. G. ein Meiſſel.

SCALPRVM CHIRVRGICVM, Celſo, *ſcalpellus, phlebo-*

botomum, φλεβότομον, μαχαιρὶς, μαχαιρὶς ὀξυβολὺς. Vide *lancetta*. G. Laß-Eisen, Lanzet.

SCAMMONIVM, & SCAMMONEA, est succus inspissatus ex lactescente radice alicuius conuoluuli, scammonea dicti. Extrahitur succus vel radicem adhuc crescentem incidendo, vel eandem prælo submittendo. Planta smilax est, & flosculos producit albos. Estque planta Syriaca, Monspeliaca, Valentina &c. Optimum est quod ex Antiochia adfertur, dein Armenium, Europæum omnino prauum est. Probatur quod nitidum, splendidum; instar gummi, cito liquescens, friabile, colore, cum frangitur, fuluo, non valde ponderosum, tactu linguæ lactescens, nec vehementer eam calefaciens. Purgans est egregium, Scammonium cum cydoniis præparatum dicitur *Diagrydium*, quasi diceres δακρύδιον, siue lachrymulam.

SCAMNVM HIPPOCRATIS, est instrumentum longitudine sex vlnarum seu cubitorum, membris luxatis & fractis restituendis, accommodatum.

SCANDIX, vide *pecten veneris*.

SCAPHA, est fasciarum species capiti propria, inseruiens venæsectioni in fronte institutæ. G. Schifflein-Windel. Sic etiam dicitur cauitas, quæ inter bina anthelicis cornua excauata est, & versus anteriora, helicis portione, terminata.

SCAPHOIDES, est tertium os tarsi in pede, *nauiculare* dictum, a scaphæ seu cymbæ similitudine: connectitur cum talo, & tribus ossibus posterioribus.

SCAPVS, est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altum fertur, dicta a columnaribus scapis, quibus similis est.

SCAPVLA, vide *homoplata*.

SCARIFATIO, SCARIFICATIO, est incisio cutis scalpello vel phlebotomo, quæ fit cum vel sine cucurbitulis; sine cucurbitulis fit in membris & partibus gangræna corruptis, vt viua pars a mortua separetur, & liquores stagnantes inferius, atque perpetuo putrescentes, libe-

liberius exhalare queant. Cum cucurbitulis autem fit, vt extrahatur sanguis ex vasculis cutaneis, inseruitque loco venæsectionis. Gr. ἐγχάραξις, καταχασμὸς, ἀπόσκηψις. G. Das Schröpffen.

SCARIFICATORIVM, est instrumentum, quo scarificatio siue incisio fit. G. Das Schröpff-Eisen.

SCARIOLA, vide *seriola*.

SCARLATINA FEBRIS, hæc a Sydenhamo descripta, inuadere solet tempore æstiuo imprimis infantes maculis paruis rubris, crebrioribus & multo latioribus magisque rubentibus, sed non tam vniformibus qnam in morbillis, cutis vniuersa inficitur, quæ ad 2 vel 3 dies persistunt, postea euanescunt, cuticula squammatim decidit, quod bis vel ter abit reditque.

SCARLEA, idem quod *sclarea*.

SCAVRVS, est is cui tali sunt extantes.

SCELETVM, est ossium totius corporis compages, arte anatomica articulis suis coniuncta, & locis debitis reposita, a σκέλλω arefacio. G. ein Bein-Cörper, ein Scelet.

SCELOTYRBE, est cruris perturbatio, nunc ad hanc, nunc ad illam partem inclinans, sæpe ex scorbuto proueniens, ex σκέλος crus, & τύρβη tumultus. G. Der Scharbock.

SCHESIS, est corporis dispositio: vnde schetica febris, quæ in dispositione est, non in habitu, a σχηματίζω dispono, effingo. Ei opponitur hectica, in ipsa ἕξει siue partibus solidis ita altius radicata, vt non nisi difficulter medicamentis curetur.

SCHIDACEDON, Gr. σχιδακηδὸν. Est aduerbium, quo describimus fracturæ speciem, per ossis longitudinem, non per transuersum factam, quæ καυληδὸν vocatur. Vide *cauledon*.

SCHISMA, est scissura in dura vel molli parte, a σχίζω findo: stricte de pudendo muliebri dicitur.

SCHIATICA, vide *arthritis*.

SCIRRHOSIS, SCIRRHVS, & SCIRROMA, est tumor

mor durus, liuidus, renitens, & doloris expers, in parte glandulosa, oriundus a quacunque causa materiam in folliculo glanduloso hærentem inspissante vel comprimente, vt exire nequeat, inflammationem prægressam plerumque habens, a σκιῤῥόω induro. G. Härte, ein verhärteter Geschwulst.

SCHOENANTHVM, iuncus est arabicus, qui & fœnum camelorum appellatur, est valde aromaticum, & fere roseo sapore altitudine vnius pedis; flosculos etiam aromaticos in summitate gerit, crescit in Arabia, vti hic loci graminum species. G. Camels-Heu, Camels-Stroh. ex χοῖνος fœnum, & ἄνθος flos. Barbari scribunt *squinanthum*.

SCHOENOPRASVM, est porrum iunceum. ex χοῖνος iuncus, & πράσον porrum. G. Schnitt-Lauch.

SCILLA, est planta quæ habet folia longa, ampla, lata, carnosa; viridia succum viscosum & amarum habentia: flores ornithogalo vel hyacintho stellari similes: in spica crescentes, antequam folia apparent: fructus est rotundus, trigonus, fœtus seminibus nigris: radix bulbosa, maxima, pugnum crassa, cepacea, ex plurimis tunicis vel lamellis compacta, inferius multis crassis fibris prædita, saporis acris, amari, odoris nullius. Hæc planta crescit in Hispania, Lusitania, & Sicilia circa mare; Barbare *squilla*. G. Meer-Zwiebel.

SCINCVS, animal est quadrupes, ouiparum, magnitudine & figura lacerti viridis, squammis exiguis & frequentibus tectum, coloris sublutei, in Arabia, & circa mare rubrum reperiundum; ingreditur mithridatium ob vires alexipharmacas.

SCLAREA, seu SCARLEA, callitrichum. Vide *horminum*.

SCLERIASIS, est alicuius partis induratio, a σκληρόω induro: proprie de palpebrarum interiore duritie dicitur.

SCLEROMA, idem quod *scleriasis*.

SCLEROPHTHALMIA, est lippitudo dura, cum dolore,

lore, motu oculorum tardo, rubedine & ſiccitate, a σκληρὸς durus, & ὀφθαλμία dolor oculorum.

SCLEROSARCOMA, eſt abſceſſus progerminans plerumque in gingiuis, carneus, durus, interdum galli criſtam, interdum oſtracodermi carnem referens, differens aliquantum ab epulide.

SCLEROTICA, vide *cornea*, a σκληρόω induro.

SCLEROTICA, ſiue indurantia ſunt, quæ partes firmius inter ſe coniungunt: idque vel tenues & molles diſſipando, vel eas interdum retinendo. Illud fit, vbi per nimis calefacientia ſcirrhus induratur; hoc, vbi per ſemperuiuum, ſolanum, portulacam, vel lentem paluſtrem, aliaue refrigerantia & adſtringentia, pars ex. gr. œdematoſa duritiem acquirit. Ideoque horum materia, in calefacientibus, & refrigerantibus, ac adſtringentibus eſt quærenda, a σκληρόω induro.

SCOLIASIS, eſt ſpinæ dorſi, in hoc aut illud latus diſtorſio, a σκολιόω intorqueo.

SCOLOPENDRIA, SCOLOPENDRVM, ſiue ASPLENIVM, planta officinalis eſt, dici putatur, quod eius folia ſcolopendræ animalis ſimilia ſint. G. Hirſch-Zunge.

SCOLYMVS, eſt *cinara*, ſeu *articocalus*. Vide *articocalus*.

SCOPTVLA, idem quod *ſcapula*.

SCORBVTVS, eſt morbus omnibus accolis maris ſeptentrionalis frequentiſſimus, & endemius, quo manus, pedesque maculis ſæpe liuidis conſpurcantur, accedit crurum debilitas, & tumor eorum accedens & recedens, oris fœtor, dentes vacillantes, ſanguinem manantes gingiuæ, ſpaſmi, dolores, arthritidesque vagæ, colica & ſexcenta alia; prædominantem acrimoniam in toto corpore habens acidam, alcalinam, vel muriaticam, & ſanguinem ita afficiens, vt partim ſit acer & ſeroſus, partim craſſus, ita vt V. S. eductus ſcateat muco flauo-viridi &c. Antiquitati hunc morbum non fuiſſe incognitum liquet ex *Hippocrate*, qui ſcorbuti ſymptomata enar-

rat euoluitque, vt & ex aliis auctoribus. G. Scharbock.

SCORBVTICA, sunt medicamenta acrimoniam scorbuti emendantia, & causam mali ex corpore eliminantia, quæ proin pro varia acrimonia variant.

SCORDIVM, est planta, quæ habet caulem ramosum, quadratum, repentem, villosum; folia mollia, villosa, in margine incisa, oblonga, albescentia: flores sunt parui, labiati, quinquefidi, in alis foliorum crescentes, coloris rubri: flori succedunt quatuor semina tenuia, rotunda, in capsula, quæ floris calix fuit, inclusa: radix fibrosa, oblique repens in terra: est herba allium olens: a Σκόροδον, allium. G. Lachen-Knoblauch.

SCORIÆ, sunt recrementa metallica, siue partes metallorum, quæ in fusione, vel in cudendo, vi ignis corroduntur in massam mortuam, non solubilem amplius; & quæ a viuis partibus sponte separantur. G. Schlacken, Metallen-Schaum.

SCORODON, Vide *allium*.

SCORODOPRASVM, est planta inter allium & porrum media. Σκόροδον, est allium, & πράσον porrum. G. Acker-Knoblauch.

SCORPIO, SCORPIVS, siue DORONICVM, est aconiti species, cuius radix scorpii caudæ similis est. Est etiam venenatum animalculum, quod oleo submergitur inde denominato.

SCORPIOIDES, est paruula planta, quæ habet caules tenues, angulosos, aliquantulum villosos, in latitudinem se extendentes, repentes: folia oblonga bupleurum vel perfoliatam referentia, sed pinguiora & magis neruosa, saporis acidiusculi: flores sunt exigui, leguminosi, flaui; post florem sequitur siliqua villosa, longa, hispida, articulosa, cochleæ aut erucæ ad instar eleganter in se conuoluta, continens in singulis articulis semen ouatum: radix est exigua: hæc planta crescit in regionibus calidis, præsertim in locis aridis: est legumen, cuius siliquæ scorpii similitudinem habent, ex σκορπίος scorpio, & εἶδος forma.

SCORPIVRVS, eſt heliotropii ſpecies, cuius ſummitates caudæ ſcorpionis ſimilitudinem habent, ex σκορπίος ſcorpio, & οὐρὰ cauda.

SCORSONERA vel SCORZONERA, eſt planta, quæ habet caulem rotundum, ſtriatum, cauum, in plures ramos longos diuiſum, leui lanugine obductos: folia ſunt longa, ſatis ampla, tragopogoni foliis ſimilia, polita, baſi caulem amplectentia, aliquando parum criſpata & ſinuoſa, neruoſa, in acumen ſatis longum deſinentia, coloris virido-obſcuri: flores in ſummitate ramorum naſcuntur, ſemifloſculoſi, calice oblongo, tenero, ſquammoſo comprehenſi: his ſuccedunt ſemina longa, tenuia, alba, pappis inſtructa: radix longa, digiti vel pollicis craſſitie, ſimplex, foris nigra, intus alba, tenera, fragilis, carnoſa, ſucculenta, lactea, ſubdulcis ac grati ſaporis, odoris nullius. Ab Hiſpanica voce *ſcorzo*, quod eſt vipera: hinc dicitur *viperina*, *viperaria* vel *ſerpentaria*: ita dicta quod huius plantæ radix habeat eximias vires contra viperarum morſum. G. Schlangen-Mord, Scorzonere.

SCOTODINOS, SCOTOMIA, VERTIGO, Gr. Δῖνος, Ἴλιγγος, σκότωμα, σκοτόδινος, σκοτοδινία, eſt illa oculorum conditio mala, qua obiecta externa videntur circumrotari, orta a quauis cauſa ſanguinem vehementius determinante ad caput; vel ſpirituum animalium fluxum in neruos opticos tumultuarium excitante, vnde retinæ villi neruoſi nimis concutiuntur, & imagines per radios lucis depingendæ, non placide per aliquot puncta temporis ſuper eosdem villos retinæ pinguntur, ſed omni momento ſuper alios vicinos, quare mens hos motus percipiens, iudicat imagines moueri, veluti olim per ſimiles motus factum vere cognouerat, a σκοτόω obſcuro. G. der Schwindel.

SCRIPTVLVS, vide *ſcrupulus*.

SCROBICVLVS CORDIS, idem quod *anticardium*.

SCROFVLA, ſeu STRVMA, Gr. Χοιράδες, quia porcas infeſtare ſolent, ſunt tumores p. n. glandularum colli, vel aurium, renitentes, propria tunica contenti, oriundi a materia ſecreta in folliculis glanduloſis, ſtagnante in

cauo

cauo ob frigus, ductus emittentes constringens, & partes indurans, vel quia materia exitui inepta, orbatur tenuissimo suo vehiculo. G. Ein Kropf, oder Schlier am Halse.

SCROPHVLARIA, seu SCROFVLARIA, planta officinalis, quæ habet caulem rectum, quadratum, coloris purpurei nigricantis, intus excauatum, in summitate in ramos, in alas se extendentes, diuisum: folia oblonga, acuta, ampla, in margine incisa, vrticam vrentem referentia, sed ampliora, obscuriora, non vrentia, caulium nodis sibi inuicem opposita: flos est anomalus, monopetalus, vtrinque patens, fere globosus, quasi ollam rotundam repræsentans, parte anteriori bilabiatus, superiori binis folliculis constans, tecto inferiori trifido: post florem succedit fructus, vel capsula semi-rotunda septo medio distincta, continens semina exigua: radix est crassa, inæqualis & nodosa: tota planta habet odorem ingratum, & saporem amarum, sic vocatur, quod strumosa radix ex multis granorum grumis videtur coaluisse, vel quod strumis medeatur. G. Braunwurtz, Feigwartzen-Kraut.

SCROTVM vt & BVRSA, Gr. Ὄσχεος, sunt duo sacculi distincti, in medio vbi sutura decurrit, ad inuicem accreti, qui singuli testiculum virilem vaginis suis inclusum possident, constantes cuticula, cute, tunica cellulosa, tunica dartos, quæ musculosa scrotum corrugat, & ab interiori parte iuxta Malpighium est glandulosa, facit hæc membrana quasi duo scrota, & ex hac duplicatura oritur septum medium scroti. G. Der Hoden-Sack.

SCRVPVLVS, est tertia pars drachmæ: continet scrupulus grana viginti seu obolos duos, vocatur item *Scriptulus* & *Scripulus*. G. Ein Scrupel.

SCVTALIS CARTILAGO, idem quod *ensiformis*, item *thyreoides*.

SCVTIFORME OS, idem quod *mola genu*.

SCVTIFORMIS CARTILAGO, vide *ensiformis* & *thyreoides*.

SCVTVM, est emplastrum *scutum* referens, quod stomacho, cordi, aliisue locis applicatur. G. Ein Schild-Pflaster.

Pflaster. *Scutum* quoque ſignificat patellam ſeu molam genu; ideoque *os ſcutiforme* appellatur.

SCYBALA, ſunt excrementa aluina in globulos formata, velut ab ouibus aut capris excernuntur.

SCYTALIDES, vocantur oſſicula digitorum ſingulorum terna, excepto pollice qui duo habet, mutuo inter ſe colligata, & ordine ſuccedentia, veluti in acie, turma equitum, quæ σκυτάλη vocatur. Latine *internodia*.

SCYTHICA RADIX, vide *glycyrrhiza*.

SEBEL, idem quod *pannus oculorum*.

SEBESTEN, prunorum ſpecies eſt, dicuntur & *myxa* & *myxaria*. Creſcunt in Ægypto pruni inſtar, folia obrotunda, in margine dentata; flores parui albi pentapetali, roſacei in racemos congeſti, & geranio proximi, a quibus fructus creſcunt paruis rotundisque prunis ſimiles, quorum nuclei tricoſtati cernuntur, viſcoſi ſunt admodum maſticati, exterius ſiccati nigri: pro tuſſi aſſumuntur. G. Bruſt-Beerlein.

SECACVL, dicitur ſigillum Salomonis, eſt vox Arabica.

SECALE, eſt planta, quæ habet caules valde altos, hominis altitudinem ſuperantes, rectos, firmos, folia gerentes pauca, longa, ſed tritici foliis anguſtiora: flos apetalus, per faſciculos in ſpicam diſpoſitus, ſinguli nempe flores plurimis ſtaminibus conſtant ex calice ſurgentibus; piſtillum autem abit dein in ſemen oblongum, tenue farinaceum, gluma, quæ floris calix fuit, obuolutum; hanc tamen facile deponit: ſinguli faſciculi axi dentatæ affixi ſpicam, tritici ſpica magis compreſſam, conſtituunt: grana ſunt triticeis longiora, ſtrigoſiora, tenuiora, & intenſius flaueſcentia, aut fuſca, ſaporis farinacei, ſubdulcis: eſt frumenti ſpecies, a ſecando dici videtur, quod meſſis tempore falce ſecari ſolet, dicitur & *rogga*, *ſiligo*, *briza*. G. Rocken, Korn.

SECTIO CÆSAREA, vide *hyſterotomotocia*.

SECVNDÆ, idem quod *ſecundina*.

SECVNDINÆ, ſunt tres membranæ, chorion, allan

toides & amnion, quæ vna cum placenta vterina & lochiis ex vtero post partum excluduntur. G. Nach-Geburt, Affter-Geburt.

SECVNDVM NATVRAM, res sic fieri dicuntur in corpore animali viuo, quando sese debito modo habent, vt in statu sanitatis. Cui opponitur *præter naturam*.

SECVRIDACA, est planta, quæ habet folia oblonga, plura vni costæ adnascentia: flores sunt leguminosi, flaui, in vmbellam radiatim dispositi: post florem sequitur siliqua longa, plana, recta, angusta, articulosa, annulata, carinata, in singulis articulis continetur semen rhomboides introrsum emarginatum, coloris rubicundi, saporis amari; siliquæ securim militarem exhibent, vt veterum Dacorum, vel gladium Hungarorum. Est hedysari species. G. Beil-Kraut.

SEDIMENTVM VRINARIVM, sunt particulæ, quæ in vrina natantes, tandem sua grauitate præponderante subsident; suntque pro vario morbo, eiusque statu diuerso variæ formæ, grauitatis, coloris, & naturæ. Gr ὑπόστασις. G. Der Boden-Satz.

SEDVM MAIVS, vide *barba iouis*.

SELENITIS, vide *lunaria*.

SELIBRA, est libræ dimidia pars, siue vnciæ sex. G. ein halb Pfund.

SELINVM, vide *apium*.

SELLA EQVINA, seu TVRCICA, est cauitas ossi sphenoidi insculpta, interius intra cranium conspicua, quatuor protuberantiis ad angulos eminentibus gaudens, quæ continet glandulam pituitariam, & rete mirabile in brutis. G. Das Sattel-Bein.

SEMEIOSIS, idem quod *diagnosis*.

SEMEN VIRILE, est humor albus, calidus & spirituosus, crassus, viscidus, subsalsus, ex sanguine tenuissimo & liquido neruoso mixtis, in testibus & epididymidibus elaboratus, qui ad generationem fœtus, per vias proprias in vterum muliebrem eiaculatur, constatque infinitis numero anguillulis viuentibus, rapidissime in alio

liqui-

liquido natantibus, capite grandiore cauda tenuiori donatis, per microſcopium facile conſpicuis: & in ſemine omnium animalium hactenus obſeruato talia animalia inſunt; in nullis vero aliis humoribus totius corporis ſimile quid reperitur. Eſt & in *fœminis* materia, ſemen improprie appellata, ea enim ex lacunis, proſtatis glandulosæ vaginæ ſubſtantiæ inſertis, prouenit, quod non raro in laſciuientibus prorumpit & foris emittitur; facit plurimum ad titillationem, vt concupiſcibilis eſſet coitus. Vocatur item genitura *Plin.* ſemen genitale. vrina genitalis. Gr. σπορὰ, σπέρμα. γονὴ, θορὸς, θορὴ, *Aretæo.* In vegetabilibus ſemen eſt plantæ embryo cum placenta vterina ſeu cotyledone ſimplici, duplici, vel multiplici, cui fune vmbilicali nectitur embryo. G. Samen.

SEMICONGIVS, eſt dimidium congii, eſt nomen menſuræ liquidorum, continens aquæ libras quinque olei libras quatuor cum dimidia.

SEMICOTYLE, eſt dimidium cotylæ. Vide *cotyla.*

SEMIMEMBRANEVS, ſeu SEMIMEMBRANOSVS MVSCVLVS, eſt inter tibiæ motores: ab eadem, cum bicipiti meta prouectus, in tibiæ vsque oſſis inuolucrum tendinis lati productione extenditur; hic a diſſimili tendinum, ſupra carneam ſuperficiem, inflexione tendinis reſpectu, membranæ præ ſe fert ſpeciem. G. Der Haut-gleiche Muſcul.

SEMINALIS, vide *polygonum.*

SEMINERVOSVS MVSCVLVS, eandem hic cum ſemimembranoſo ſortitur alligationem, præterquam quod poſterius paulo atque inferius, tibiæ affigitur, vsque etiam ad oſſis medium prouehitur, antequam tendinis arripit occaſionem: huius tendines ſeparatas cum teneant carneas claſſes, muſculum conſtituunt, intuitu primo, in duos diuiſum, cum reuera vnus idemque maneat. G. Der halb-ſehnige Muſcul.

SEMIOBOLVS, eſt oboli dimidium, ſeu quinque grana.

SEMIOTICA, eſt pars medicinæ, ſanitatis & morborum

borum ſigna tradens, a σημειόω ſignifico, vel ſigna exhibeo.

SEMIS vel SEMISSIS, eſt dimidia pars, & ſcribitur S. ſs.

SEMISIDERATVS, idem quod *hemiplegia*.

SEMISPECVLVM, eſt inſtrumentum chirurgicum ad dilatandum vulnus in collo veſicæ, vt lithotomus forcipem facilius inducere valeat, quæ cum ſit magna dilatationis ope, tamen per paruam inciſuram ingredi poteſt.

SEMISSIS, vide *ſemis*.

SEMISPINATVS MVSCVLVS, eſt dorſi muſculus, oritur a ſpinis oſſis ſacri & lumborum, omnibus apophyſibus lumborum tranſuerſis, ſpinisque vertebrarum thoracis omnibus affigitur, easque amplectitur, donec in ſpina thoracis prima ſibi ponit terminum, dorſo mouendo vna cum aliis muſculis & extendendo deſtinatus. G. Der halbe Rückgrads-Muſcul.

SEMIVNCIA, ſeu SEMVNCIA, eſt vncia dimidia, vide *ſemis*. G. ein Loth.

SEMPERVIVVM, Gr. ἀείζωον, id nominis ſibi vendidicat, quoniam eius folia ſemper virent. Vide *barba iouis*.

SENECIO, erigeron, eſt planta, quæ habet caulem rotundum excauatum, ſtriatum, aliquando rubicundum, ramoſum, habentem ſolia vncialia & longiora, pediculo vidua, hirſuta, circumroſa, ſapore aliqualiter acidulo, colore obſcure viridicante: calix admodum oblongus, ſimplici petalorum vallo conſtans: flores floſculoſi ſunt in ſummitate ramorum, ſinguli vmbellam habentes, radiati: floribus ſuccedunt ſemina pappis inſtructa: *radix* fibroſa: naſcitur paſſim in hortis, in agris ſecus vias, ſiluoſisque gaudet & arenoſis locis, ſic appellatur, quod flores capillorum ritu vere caneſcant, ſiue ſenectutem iduant. Gr. ἠριγέρων, ex ἦρι, valde, γέρων, ſenex. Kreutz-Wurtz.

SENTIS,

SENTIS, eſt *rubus*: dicitur quod a tangentibus quamprimum ſentiatur. Vide *rubus*.

SENNA, eſt duplex: Alexandrina, quæ & orientalis, Ægyptiaca & Syriaca dicitur, quæ habet folia acuta, & ea eſt præſtantiſſima: vel Italica, foliis magis obtuſis, quæ priori ſubſtituitur. Eſt planta, quæ habet caules lignoſos, ex quibus erumpunt folia oblonga, acuta, coloris ſubflaueſcentis: flores ſunt roſacei, pentapetali: flori ſuccedit ſiliqua plana, craſſa, carnoſa, valde ſucculenta, incurua, biualuis, membranoſa, coloris obſcuri, continens ſemina inſtar gigartorum, renem figura referentia, a ſe mutuo diſtincta paruis ſepimentis, nigra aut alba: hæc arbuſcula creſcit in regionibus calidis, præſertim in Indiis orientalibus, in Alexandria, Ægypto & Arabia, vt & in Italia; virtute purgante folia ſunt celebria. G. Senne-Blätter.

SENSORIVM COMMVNE, vide *æſtheterium*.

SENSVS, vide *æſtheſis*.

SEPARATIO, chirurgis eſt, quando caro emortua, a ſana, & caries oſſis ab integro oſſe, arte ſeparatur. G. Abſonderung, das Scheiden.

SEPARATORIVM, ſeu HYPOCLEPTICVM, eſt vas chymicum vitreum oleis ab aqua ſeparandis deſtinatum. Eſt vas transmittens quodammodo vniforme, oblongum, orificio ad capacitatem auricularis digiti aperto, cui materia infunditur, & fundo, in modum acus acuto materiam rurſus emittendi gratia, præditum: in medio ventricoſum eſt, ad capiendam materiæ ſufficientem quantitatem. G. der Scheid-Trichter.

SEPIÆ OS, vide *os ſepiæ*.

SEPLASIARIVS, Feſto teſte, a foro Capuæ in Italia nomen habet, *ſeplaſia* dicto; erant ii, qui odoramenta & vnguenta aromatica diuendebant. Tunc temporis circumforanei ita vocabantur, adeoque pharmacopœis illud nomen ſatis improprie attribuitur.

SEPTA, idem quod *ſeptica*.

SEPTANA, potius ſeptimana, dicitur de febre, quæ

ſeptem dierum ſpatio periodum abſoluit. An detur dubitant: nouiſſime ſe talem obſeruaſſe teſtatus eſt *Bœrhaauius* aphor. 746.

SEPTICA, ſiue PVTREFACIENTIA, ſunt, quæ calore & acrimonia maligna, carnem tenuem colliquant, putrefaciunt, & corrumpunt, a σήπω putrefacio.

SEPTVM AVRIS, eſt membrana tympani. Vide *tympani membrana.*

SEPTVM CORDIS, eſt carnoſum interſtitium ventriculum dextrum a ſiniſtro diuidens: ſic apparet inſpicientibus; verum concipiendum eſt cor ſiniſtrum, quaſi vnum corpus cauum, rotundum; cui externe accreſcit ſemiſacculus, qui eſt cor dextrum; vnde ſeptum cordis proprie eſt paries ipſe cordis ſiniſtri, nec quidquam diſtinctum inter ſiniſtrum & dextrum cor.

SEPTVM LVCIDVM, eſt ſepimentum, propter tenuitatem diaphanum, cerebri ventriculos diſtinguens.

SEPTVM NARIVM, eſt ſepimentum illud partim cartilagineum, partim oſſeum, membrana glanduloſa obductum, quo nares ab inuicem in duo foramina diuiduntur. G. Die Mittel-Wand der Naſe.

SEPTVM TRANSVERSVM, vide *diaphragma.*

SEPTVNX, eſt pondus vnciarum ſeptem.

SERAPIAS ORCHIS, eſt Satyrionis ſpecies: dicitur quod huius flores inſecta quædam referant laſciua & fœcunda, tanquam a Serapide Ægyptiorum idolo nomen habentia, cuius in Canopo, Ægypti vrbe, magnificum templum erat, vbi laſciuis & impudicis cantibus, & ſaltationibus colebatur.

SERAPIVM, idem quod *ſyrupus.*

SERICVM, eſt tegmen bombycinum. Illud crudum & integrum folliculi ſerici dicuntur, qui hyacinthorum confectionem ingrediuntur, G. Seiden.

SERIOLA, vulgo ſcariola: idem quod *ſeris.* Hoc nomine hodie dicitur intybi quædam ſpecies, nigra ſemina ferens.

SERIPHIVM ABSINTHIVM, dicitur marinum abſinthium:

thium: a Seripho insula nomen habet, in qua copiosissime crescit.

SERIS, SERIOLA, est *intubus*, siue *endiuia*; nomen Græcum est & in genere complectitur herbas edules lactescentes, vt intybum, taraxacon, lactucam, cichoreum.

SERPENTARIA, dicitur scorzonera, quod serpentum morsibus venenatis medeatur. Item sic bistorta appellatur, sed quare, nescio. Ita quoque ari species maxima vocatur, ob nigras & purpureas, quas habet caulis, maculas. Vide *dracontia*.

SERPENTARIVM LIGNVM, vide *colubrinum*.

SERPIGO, vide *lichen*.

SERPILLVM, SERPYLLVM, thymus syluestris, est planta, quæ habet plures caules quadratos, duros, lignosos, rubicundos, humiles, parum villosos, quosdam rectos, alios repentes, folia thymi latiora, cætera cum thymo plane conueniunt. Gr. ἕρπυλλον, a serpendo tam Græcis quam Latinis dictum: quoniam si qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Ab ἕρπω serpo. G. Quendel, wild Poley.

SERRA, est instrumentum chirurgicum lamella dentata constans, qua ossa serrando auferuntur. Gr. πρίων. G. eine Säge.

SERRA VERSATILIS, est instrumentum chirurgicum, tympanis duobus, iisque dentatis, præditum; vtile maxime ad intercidenda duorum vel trium, modiolis factorum, interstitia.

SERRATA, vide *chamædrys*.

SERRATVLA, est planta, quæ habet folia oblonga, ampla, betonica maiora, incisa: caulis ad altitudinem duorum pedum crescit, rectus, striatus, rubescens, in parte superiori in multos ramos diuisus, folia gerentes instar scabiosæ incisa, & ab inferioribus diuersa: flores vt in iacea; his succedunt semina pappis instructa: radix est fibrosa, saporis aliquantulum amari: hæc planta crescit in syluis, in pratis, & in locis tenebricosis & humi-

humidis. Planta sic vocatur a foliis serram æmulantibus. Vide *chamædrys.*

SERRATVS MVSCVLVS, quadruplex est, *postici*, habentur duo & totidem *antici. Posticus primus superior*, tenui ac membranoso principio, a tribus inferioribus vertebrarum colli posticis processibus, primaque spinæ productus, post in descensu carnosus ad tres quatuorue superiores costas fertur, prout duobus aut tribus dentatis productionibus præditus fuerit, costas sursum trahere videtur. Alter, *posticus inferior*, non minus dorso quam lumbis adhæret. Ab ilii ossis margine, sacri posteriore sede, spinosisque lumborum processibus ortus, a costis, quibus omnibus inferius duplici tendinea insertione, trium circiter digitorum a spinis spatio alligatur, maximum fibrarum accipit aceruum. Alterum par *anticum* est. Istius inferior musculus maior est, latus & vndique carnosus, cum abdominis obliquo descendente serratam compagem efficit. Oritur carnosus ex basi interna scapulæ, alii a costis duabus supernis vsque ad clauiculam, quæ costæ videntur immobiles. Porrigitur tendineis quinque inæqualibus extremis ad costas quinque superiores, nonnunquam & ad inferiores seu breuiores duas, quas attolit. Alterum par *superius anticum minus* sub pectorali musculo latens. Costis superioribus quatuor, prima excepta, totidem extremitatibus adnascitur, hinc ad scapulæ processum coracoidem implantatur. Antrorsum ad thoracem scapulam adducit. G. Der Sägen-gleiche Muscul.

SERTVLA CAMPANA, vide *melilotus.*

SERVM, Gr. ὀῤῥός, est sanguinis humor aqueus, tenuis, subflauus, & subsalsus, constans ex plurima aqua, mediocri sale & pauco sulphure; vsus est vt sit vehiculum sanguinis rubri, seu alimenti, deinde vt sanguinem diluat, vt per vasa minima fluat, ea nutriat, & ex illo tenuissimi corporis liquores segregentur. Apud Hippocratem vocatur ὄχημα τῆς τροφῆς. G. Das Wässerige im Blute, Molcken.

SESAMO-

SESAMOIDEA OSSA, ſunt oſſicula, a figura ſeſami ſeminis dicta, quæ in internodiis manuum & pedum reperiuntur, vt oſſium tendines hæc ſuperſcandentes maiorem vim in eleuanda parte acquirant.

SESAMVM, planta hæc nomen accepit ab Ægyptiis quibus *ſempſem* dicitur. Eius oleo veteres tam in culina quam medicina multum vtebantur. G. Lein-Dotter, Flachs-Dotter.

SESCVNCIA ſiue SESQVIVNCIA, continet vnciam vnam & ſemiſſem, ſiue drachmas duodecim.

SESELI, & SESELIS, planta eſt officinalis, quæ, vt videtur, manauit ex *ſili*. *Silatum* antiqui dicebant, quod nunc ientaculum dicimus, eo quod ieiuni, vinum ſili herba conditum, abſorbebant. Veteres *ſil*, *ſile ſili* vocabant: dicitur & fœniculum tortuoſum, quod eſt planta, quæ habet caulem ſtriatum, medulla alba repletum, qui ſtatim vbi ex radice erupit, diuiditur in plures ramos, firmos, tortuoſos, nodoſos, ſatis craſſos, diſperſos: folia fœniculi foliis ſimilia, ſed aliquantulum craſſiora, breuiora, duriora, & magis a ſe inuicem remota, coloris ſimilis fere anethi foliis: flos eſt roſaceus & vmbellatus, pentapetalus, coloris albi, interdum purpurei: flore deciduo calix fit fructus compoſitus ex duobus ſeminibus oblongis, ab vna parte gibbis, ſulcatis, planis, ab altera parte figura ad fœniculi ſemina accedentibus, coloris griſei albi vel pallidi, odoris valde aromatici, ſaporis acerrimi: radix eſt longa, digiti interdum craſſitie, alba: tota planta odorem habet fortem, & gratum, creſcit in locis arenoſis & in regionibus calidis.

SESQVI, vocabulum cum aliqua menſura vel modi, vel numeri vel temporis collocatum, non integrum modo id cui iungitur explicat, ſed integrum & ſemis. Sic ſesquilibra libram vnam & ſemiſſem ſignificat. Sesquimenſis integrum menſem & ſemiſſem.

SETACEVM, a ſeta dictum, pertinet ad operationes chirurgicas, eſt, cum ceruicis cutis perforante vtrimque acu compungitur, vulnusque per ſetas aut ligulam apertum

tum ſeruatur, vt per id vitioſi humores euacuentur. G. ein Haar-Seil.

SEVTLOMALACHE, vel SEVTLOMALACHIVM, quidam betam, alii ſpinachiam eſſe tradunt Gr. σεῦτλον enim vel τεῦτλον beta eſt, & μαλάχη malua.

SEVVM, eſt pinguedo duriuſcula, ſumiturque a ſolis quadrupedibus.

SEXTANS, eſt libræ ſexta pars, vncias duas continens.

SEXTARIVS, menſuræ Romanæ genus eſt, quod ſi melle repleatur, pendet vncias triginta; ſi oleo, vncias octodecim; ſi vero aqua repleatur, pendet aquæ vncias viginti. Capit (vt alii dicunt) menſurales vncias viginti olei: pondere vero habet vncias ſedecim, drachmas quinque & ſcrupulum vnum, continet duas heminas vulgo, ſeu vncias decem & octo. Dicitur ſexta pars congii. Aliis eſt vini libra cum vnciis octo, & olei libra vna cum ſemiſſe. G. ein Nöſel.

SEXTVLA, pendet ſcrupulos quatuor.

SEXVS, eſt differentia inter marem & fœminam.

SIAGONAGRA, eſt arthritis maxillarum, a σιαγὼν maxilla, & ἀγρεύω capio.

SIALAGOGA, ſunt medicamenta, quæ ſaliuam mouent.

SIALISMVS, SIALOCHVS, idem quod *ptyaliſmus*.

SIALON, ſeu SIELOS, idem quod *ſaliua*, ſunt vocabula Græca.

SICILICVS, ponderis nomen veterinariiis vſitatum, pendens vnciam dimidiam ſiue drachmas quatuor; alii putant eſſe quartam vnciæ partem.

SICYS & SICYOS, eſt *cucumer*: hinc σικύα *cucurbita*. Vide *cucumer*.

SIDA, malum punicam eiusque fructum denotat.

SIDERATIO, idem quod *ſphacelus*, & *apoplexia*.

SIDERITIS, eſt planta, quæ habet caulem lanuginoſum, quadratum, flauum; folia ſibi inuicem oppoſita, oblonga, in margine inciſa, lanuginoſa, rugoſa, ſaporis adſtrin-

adſtringentis, aliquantulum acris: flores verticillati, in alis foliorum plerumque inciſorum congeſti, coloris albi, ſubflaueſcentis, punctis rubris notati; ſingula pars horum florum ſuſtinetur a duobus foliis ſubrotundis, inſtar criſtæ galli inciſis, quæ folia multum ab aliis foliis in parte infima creſcentibus differunt: ſemina ſunt oblonga, nigricantia, in capſula, quæ floris calix fuit, recondita: radix lignoſa: hæc planta odore lamium refert; creſcit in montibus, locis ſiccis & incultis. Latinis *ferraria*, quia vulnera ferro icta firmiter conglutinat. Σίδηρος eſt ferrum, enſis. G. Eiſen-Kraut.

SIEF ALBVM, eſt collyrium ſiccum. Vide *collyrium*.

SIELISMVS, idem quod *ſaliuatio*.

SIELOCINETICA, idem quod *ſaliuantia*, ex σίελον ſputum, & κινέω moueo.

SIGILLVM SALOMONIS, vide *polygonatum*.

SIGMOIDES, ſunt apophyſes oſſium ſemilunares; vt proceſſus ancyroides ſcapulæ, & ſinus oſſis radii, Græcorum antiquorum C. referentes.

SIGMOIDES, ſunt valuulæ tres arteriæ magnæ, circa cor foris ſpectantes, ſanguinem ex ventriculo ſiniſtro in aortam quidem admittentes, ſed illi regurgitare conanti ſuo explicatu & immediata clauſura reſiſtentes, dictæ a littera C. ſeu ſigma & εἶδος forma. Vide *valuula*.

SIGNVM MORBI, Gr. σημεῖον, eſt, quidquid ſenſibus noſtris eſt obuium, vel aliquid ad ipſum pertinens, quod poteſt indicare, quare id quod ad curationem neceſſariam pertinet, indicatur. Signum eſt morbi cauſa vel ſymptoma: eſt proprium vel commune: hoc ſeparabile; proprium inſeparabile ſiue pathognomonicum, ſynedreuon, epiphænomenon, bonum, malum, certum, incertum, ſalutare, lethale &c. *Signa ſanitatis* ſunt, actiones integræ, qualitates conuenientes, excreta & retenta bene conuenientia. G. Die Zeichen der Kranckheiten.

SILER, eſt liguſtici ſpecies, & dicitur *montanum*, hinc corrupta voce, *ſermontaine* appellatur: eſt planta, quæ habet caulem valde altum ad hominis quidem altitudinem, ramoſum, pedunculos longos proiicientem, qui habent folia ampla, magna in alas extenſa in plures partes diuiſas, quibus tria adhærent foliola vt in meliloto, ſed anguſtiora & molliora, aliquantulum odora, vbi contunduntur: flos eſt roſaceus & vmbellatus, pluribus ſcilicet petalis conſtans in orbem poſitis, & calici inſidentibus: is autem abit in fructum compoſitum ex duobus ſeminibus ſibi inuicem adhærentibus oblongis, hinc gibbis & ſulcatis cum liris veluti foliaceis: inde vero planis, odoris ingrati: radix craſſa, longa, rugoſa, alba, odora, paſtinacæ ſimilis: creſcit inprimis in locis calidis in montibus.

SILIGO, eſt tritici albiſſimi ſpecies. Gr. ὄλυρα, & σίλιγνις vel σέλιγνις.

SILIQVA, Gr. κεράτιον, Arab. *Kirat*, eſt dimidium lupini, & ſiliquæ ſex pendent ſcrupulum. Semen autem in ſiliqua contentum, non tota ſiliqua, intelligitur, & id mediocre, non enorme & habitius; neque ſtrigoſum & emaciatum; nonullis eſt pondus quatuor granorum.

SILIQVA, eſt folliculus ſiue integumentum, cui grana, leguminum vel herbarum ſemina concluduntur. Nam non modo legumina, ſed & complures quoque herbæ & frutices ſiliquas proferunt.

SILIQVA, eſt etiam *folliculus* ſiue integumentum, cui grana leguminum includuntur.

SILIQVÆ DVLCES, quarum arbor *ceratonia* appellatur; quæ eſt mediocris magnitudinis, habens plurimos ramos, magnos, duros, in latum ſe extendentes; folia pinnata, oblonga, carnoſa, neruoſa, dura ad coſtam communem cum impari extremo: flores ſunt apetali; numeroſis ſtaminibus conſtantes, ortis ex calicis fiſſura; in calicis centro fit ſiliqua oblonga, compreſſa, paululum intorta, craſſa, digito longior, pollice latior, fuſca, ſplen-

ſplendens, coloris obſcuri, rubicundi, dorſo elatiore includens pulpam carnoſam, rufam, dulcem, ſub qua intra membranaceos loculos latitant ſemina plana, ſubrotunda, compreſſa, fuſca, lucida: dulcedo maior in pulpa quam in cortice. Creſcunt in regno Neapolitano, inſula Creta, Syria, Hiſpania &c. Fructus ſunt ſiliquæ inſtar oblongi & plani, extus colore caſtanei; intus ſemina fere continent, vt caſſia fiſtula; fructus ipſi dulces ſunt, ideoque in morbis pneumonicis vſui veniunt. G. St. Johannis Brodt.

SILIQVASTRVM, ſeu piper Braſilianum, eſt capſici ſpecies, a ſiliquis ſiliquaſtrum dictum: eſt arbuſcula, quæ habet ramos a ſe inuicem diſtantes, corticem purpureum, nigricantem habentes: flores ſunt papilionacei, ante folia vere erumpentes, leguminoſi, purpurei, plures ſimul iuncti, pedunculis breuibus & nigris adhærentes, quinquefidi, ex quibus duo in inferiori parte poſiti ſuperiores exſuperant magnitudine; poſt florem ſequitur ſiliqua longa, plana, membranacea, purpurea, ſeminibus reniformibus & duris fœta: folia ſola & alterna naſcuntur rotunda, aſarum referentia, ſed maiora, neruoſa, in parte ſuperiori viridia, in inferiori albeſcentia, alæ vexillo ſupereminent; creſcit hæc arbuſcula in regionibus calidis circa flumina.

SILPHIVM, eſt ex genere ferulacearum. Cyrenenſibus σίρφι, aut σίλφι, item σέρφν, vnde Gr. σίλφιον, Lat. *ſirpe*, *ſilpe* & *ſerpe*, atque porro *lac ſerpitium*, vnde *laſerpicium*. Vide *laſerpicium*.

SIMILARES PARTES, ſunt, quæ ſibi vbique per totum ſimiles ſunt, nec variationem aliquam vllibi obtinent, tales autem partes ſolæ ſunt fibrillæ vltimæ, ſolidæ, non amplius vaſculoſæ, omnium partium firmarum corporis animalis, hæ enim ſunt meræ expanſiones longitudinales, & firmæ; ac vbique in tota longitudine eædem, oriundæ & compoſitæ ex meris particulis elementaribus, antea fluidis nunc conſolidatis; fibræ hæ erunt proin ſibi ſimiles; verum omnes partes, de quibus

anatomici tam ſollicite agunt ſuis diuiſionibus in *ſimilares* & *diſſimilares*, non vbique ſunt ſimilares, ſed ex plurimis componuntur: veluti *os*, conſtat ſubſtantia duriſſima, ſed vbique habet vaſa ſanguinea, membranas in cancellulis ſuis, glandulas, medullam, ductus medullares &c. vnde id minime pars ſimilaris dicenda erit. G. Theile die einander gleich ſeyn.

SIMPLICES PARTES, vide *ſimilares*.

SIMPLICIA, ſunt medicamenta vnius generis & nominis, ex quibus ſeorſim collectis componitur materia medica, vt ſunt radices, herbæ, ſemina, flores, gummi, ſucci, partes animalium &c.

SINAPI, & SINAPIS, eſt planta, quæ habet folia rapæ, ſed minora & magis aſpera: caulis quatuor vel quinque pedes altus eſt, rotundus, villoſus, in multos ramos diuiſus: flores quadrifidi, cruciformes, flaui, poſt florem ſequitur ſiliqua oblonga, breuis, anguloſa, acuta ſepto intermedio (cui valuæ vtrinque adhæreſcunt) in duo loculamenta diuiſa, ſeminibus fœta vt plurimum ſubrotundis, rubicundis, aut nigricantibus, paruis, ſaporis acris feruidi; ſiliqua in cornu quoddam fungoſum ſimili ſemine prægnans plerumque deſinit: radix eſt lignoſa, fragilis, alba, fibroſa Gr. νάπυ vel σίνηπι, eius nomen venit e Græcia in Latium. G. Senff.

SINAPISMVS, eſt medicamentum, ardorem, ruborem, doloremque cuti, cui applicatur, inducens; forma eius eſt ſimilis cataplaſmati, vel maſſæ duriori. Paraturque, ex *ſinapi*, *raphano ſilu.* *ſale* & *fermento* a σίνηπι, ſinapi ſemen. G. ein Senff-Umſchlag.

SINCIPVT, Gr. βρέγμα, eſt pars anterior cranii, a fronte vsque ad ſuturam coronalem excurrens. G. Der fördere Theil des Haupts.

SINGVLTVS, Gr. λυγμὸς & λύγξ a λύζω ſingultio. Eſt conuulſio fibrarum muſcularium œſophagi, qua diaphragma, cui annectitur inter tranſeundum, & ipſum ventriculum, vbi deſinit, ſurſum trahit valida vi; dum ſimul eodem tempore ipſum diaphragma deorſum conuelli-

uellitur, vnde ex compressione ventriculi, aer sursum pulsus sonitum aliquem edit, & si diu durat malum, partes quibus diaphragma annectitur, vti cartilagines sunt ensiformis & costarum spuriarum dolent, quod tam valide intus trahantur. G. Das Schlucken, der Hetsch.

SINVS, est, cum abscessus & vlceris initium satis angustum apparet, profunditas vero se in latitudinem diffundit. Gr. κόλπ☉, ὑπόνομον ἕλκ☉. G. ein Geschwär, so sich in die Krümme zieht.

SINVS MENINGIS, sunt cauitates, quas Galenus ventriculos crassæ membranæ vocat; non enim sunt arteriæ, vel venæ, sed inter ambas iacent intermediæ, quare merito alio nomine donantur: primus & secundus siue laterales inter cerebrum & cerebellum situm habent, & desinunt in sinubus vertebralibus; tertius ab osse cribriformi incipit, & in medio priorum sinuum finem consequitur; quartus a glandula pineali oritur & in medio lateralium sinuum desinit: quorum insertio vocatur *torcular Herophili*: cranio egressi partim venis iugularibus continuantur, partim per totam medullæ spinalis partem ad os sacrum vsque descendunt. Vsus est venarum vicem agere.

SINVS OSSIVM, sunt cauitates, quæ capita aliorum ossium admittunt.

SION, & SIVM, est planta, quæ habet caules crassos, angulosos, striatos, excauatos, in ramos diuisos, quatuor vel quinque pedes altos: folia coniugatim adnata vni costæ, in margine incisa, crassa, oblonga: flores in vmbellas crescunt, ex quinque petalis albis constantes, in orbem positis; floribus succedit fructus ex duobus seminibus compositus subrotundis, minimis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis; habitus reliquus huius plantæ est instar pastinacæ: radix est parua, fibrosa, nigra: tota planta odorem bituminis habet, est becabunga seu anagallis aquatica & lauer quibusdam, aliis vero phellandrion, vel nasturtium aquaticum &c. Vide *lauer*.

SIRIASIS, est cerebri & meningum, ab ardore solari,

ri, inflammatio, ſeu (rectius) incaleſcentia; pueris propter tenuitatem cranii, vel fontanellam tenuiſſimam frequens. G. Das Blatſchieſſen.

SIRONES ſeu CHIRONES, ſunt puſtulæ, quæ in vola manus & pedum plantis oriuntur, in quibus minutiſſimum quoddam vermiculorum genus ſub cuticula latet. G. Reit-Läuſe.

SISARVM, & SISER, eſt planta, quæ creſcit ad altitudinem duorum circiter pedum: folia plura vni coſtæ adhærent, vt in paſtinaca, ſed minora, viridiora, & molliora, leuiter in margine inciſa: flos eſt roſaceus, & vmbellatus, paruus, quinque petalis vt plurimum conſtans albis, in orbem poſitis, odorus: hunc ſequitur fructus paruus ex duobus ſeminibus compoſitus, oblongis, paululum petroſelini ſeminibus maioribus, anguſtis, hinc gibbis & ſtriatis, inde vero planis, coloris obſcuri: radices ex vno capite plures pendulæ, glanduloſæ, teneræ & fragiles, rugoſæ, cortice tenui, pallidoque obductæ, pulpa candida, digitali craſſitudine, pedales quædam, quædam breuiores multo, dulci & grato ſapore nonnihil aromatico. G. Zucker-Wurtzel, Zucker-Rüblein.

SISYMBRIVM, eſt planta aquatica, quæ habet caules tres pedes altos, ſtriatos, aliquando rubicundos, excauatos: folia oblonga, acuta, profunde laciniata, dentata, alternatim caulibus adhærentia: flores in ſummitate ramorum creſcentes, pedunculis longis & tenuibus adhærentes, quadrifidi, flaui, cruciformes: flori ſuccedit ſiliqua exigua, breuis, diuiſa in duos loculos continentes ſemina obrotunda fere: radix oblonga, alba, acris, minimi digiti craſſitiei: creſcit in paludibus, & locis aquoſis, eſt cardamine, vt & mentha aquatica: dicitur a Siſymbrio, quæ fuit veteribus in comœdiis meretricula, appellatur etiam *corona veneris*: forte quod caulis articulum per internodia verticillato florum ambitu concinne coronatur.

SITIS, eſt defectus humoris (ſaliuæ nempe) ad irrigationem oris, linguæ, labiorum, faucium, dein partium

tium internarum, neceſſarii; quo ſenſus inde excitatus imaginatur potum eſſe in auxilium vocandum, vt id incommodi, quod corpus ex defectu humoris patitur, tollatur. Sitis etiam eſt ordinaria, quæ homini ſano obtingit; vel præterordinaria, & nonnunquam deprauata quæ ægris Gr. δίψος. G. Der Durſt.

SIVM, vide *Sion*.

SMILAX ASPERA, eſt planta, quæ habet caules longos, flexiles ſcandentes, ſpinis inſtructos, arbuſculas vicinas & arbores apprehendentes: folia, rigida, neruoſa, ſpinis non tantum per margines horrentia, ſed & ſecundum neruos, nunc ampla & viridia, modo anguſtiora, & albis maculis conſperſa, acrimoniam aliquam habentia: flores hexapetali, nudi, albi, exigui, in ſpicas digeſti, inodori. Ouarium in fundo floris ſphæricum, breui tuba inſtructum fit bacca ſphærica, mollis, poſt maturitatem rubicunda, ſub tenui pellicula recondens ſemina ſphærica, læuia, mollia, exterius coloris rubri obſcuri, intus albi; ſaporis ingrati: radix parua, perennis, repens, fibroſa, alba, ſaporis ſubdulcis: hæc planta creſcit in ſyluis, Gr. σμίλαξ. Lat. *conuoluulus*. G. Winde-Kraut.

SMILE, eſt *ſcalpellum*, ſiue inſtrumentum chirurgicum, quod vtrinque aciem habet, & lineas vtrasque, vtrinque curuas; ſed alteram concauam, alteram vero illi oppoſitam, gibbam. Cuſpis autem acuta eſt; diuerſi generis ſunt; aliud magnum, aliud paruum, aliud mediocre.

SMYRNA, idem quod *myrrha*.

SMYRNIVM, eſt planta, quæ habet caules tres pedes altos, ramoſos, ſtriatos, aliquantulum rubicundos: folia apii foliis ſimilia, ſed maiora, inciſa in partes magis rotundas, odoris aromatici, ſaporis petroſelinum referentis: flores roſacei & vmbellati, parui, albi, pentapetali: his ſuccedit fructus fere globoſus compoſitus ex duobus ſeminibus ſibi inuicem iunctis craſſiuſculis, ob-

rotun-

rotundis, ſtriatis, nigris, ſaporis amari, odoris myrrhati: radix mediocriter magna, circularis, alba, ſuccum amarum guſtui præbens, & ſaporem & odorem myrrhæ habens vnde nomen accepit. σμύρνη enim eſt myrrha. Vulgo vocatur *leuiſticum*.

SOCOTORINA ALOE, vide *ſuccotrina*.

SODA, idem quod *cephalalgia*, & *ardor ventriculi*: item ſunt cineres ex herba kali vſti, quibus vitra conficiuntur. G. Spaniſche Sode.

SOL, a chymicis ſumitur pro *auro*: medicamenta ſolaria ſunt ex auro parata.

SOLANVM, vulgare ſiue hortenſe, eſt planta, quæ habet caulem ſesquipedem circiter altum, ramoſum: folia oblonga, acuta, ſatis ampla, mollia, nigricantia, aut ex viridi obſcura, quædam anguloſa, altera crenata, quædam integra, ſaporis herbacei, inſipidi, ſuccum viridem habentia; flores ſunt monopetali, quinquefidi, ſtellæ inſtar expanſi, coloris albi, in medio pluribus ſtaminibus donati: calix eſt monophyllus, quinquefidus, ſtellatus non veſicarius: flori ſuccedit bacca initio viridis, per maturitatem fit mollis, ſucculenta, ouata, vel globoſa, nigricans. fœta ſeminibus planis, exiguis, flauis: radix longa, fibroſa, albeſcens. Hæc planta creſcit iuxta vias, eius variæ ſunt ſpecies, plerumque ſomnum concilian-tes: dicitur & *ſolatrum*, *vua lupina*, *vua vulpis* & *morella*. Gr. στρύχνος, forte a ſolamine dictum; quod dolores intenſos ſopiendo ſiſtat. G. Nacht-Schatten.

SOLDANELLA, alias *conuoluulum marinum*, eſt *braſſica marina*, habens caules tenues, flexiles, ſarmentoſos, rubicundos, repentes: folia obrotunda, polita, ſplendentia, chelidonium minus referentia, ſed craſſiora, ſucco lacteo repleta, caulibus longis adhærentia: flores ſunt vtplurimum campaniformes, monopetali, ora repanda; his floribus ſuccedit fructus obrotundus, membranoſus, includens ſemina anguloſa, nigra, aut alba: radix minima, fibroſa: tota planta habet ſaporem amarum, & ſalſum; creſcit circa mare. G. Meer-Winde.

SOLEN,

SOLEN, chirurgis est instrumentum oblongum, intus cauum, in quod membrum fractum, crus aut femur, imponitur, aut continetur. G. eine Röhre.

SOLEVS MVSCVLVS, est latus & tibiæ fibulæque ossis commissuræ posterius insertus, robustissimus existit, suræque maximam constituit molis partem. Variam ob tendinum connexionem, varios fingit, vt gastrocnemius, musculos. G. Der Sohlen-Muscul.

SOLIDAGO SARACENICA, vide *Saracenica solidago.*

SOLIDAGO, est herba vulnera consolidans: deriuatur a solido, sano. Gr. σύμφυτον.

SOLIDVS, est antiquorum pondus, pendens scrupulos quatuor.

SOLVTIO CHYMICA, est operatio qua corpus quodcunque vel naturaliter, vel arte variis aliis heterogeneis partibus constans, in sua principia, ex quibus omnia mista conflata sunt, resoluitur & reducitur. G. Auflösung, Aufschliessung.

SOLVTIO CONTINVI, est separatio partium antea cohærentium in vnione, a quacunque causa facta, in vulneribus, vlceribus, fracturis &c.

SOLVTIVA, a soluendo, quia humores intestinales soluunt, idem quod *laxantia.*

SOMNAMBVLO, vide *noctambulo.*

SOMNIFERA, Gr. ὑπνωτικὰ, sunt, medicamenta quæ valent somnum producere, 1. per causas naturales tollendo impedimenta somni naturalis, qualia plerumque sunt obiecta externa, dolores, calores, sudor, animi curæ, & quæcunque sanguinis circuitum augent, his igitur sublatis per varia varii generis medicamenta, quæ tamen omnia vocari solent ὑπνωτικὰ, sequetur somnus: 2. per causas nonnaturales, opprimendo scilicet causas naturales vigiliarum, & impediendo fluxum spirituum animalium per neruos; quare hoc medicamentorum genus maxime in cerebrum & neruos agit. G. Schlafbringende Mittel.

SOMNIVM, Gr. ἐνύπνιον, *inſomnium*, eſt quando dormiendo nobis varia videntur occurrere, eodem modo ac ſi eſſemus vigiles, eſtque regulare, quando apparentiæ ſeu phantaſmata connexionem quandam habent; vel irregulare, quando contrarium euenit. G. ein Traum.

SOMNOLENTIA CONTINVA, eſt aſſidua in ſomnum procidentia & inclinatio; oritur, quod pori extremi corticalis ſubſtantiæ cerebri viſcoſitate quadam obliterantur, vel clauduntur quacunque ex cauſa comprimente, ita vt liber tranſitus ſpiritibus animalibus denegetur in muſculos voluntariis actionibus inſeruientes. G. Schläfrigkeit.

SOMNVS, eſt ille ſtatus corporis viui, ſub quo ſenſus externi ab operationibus externis deſiſtunt. Somnus dicitur *naturalis* vel *præternaturalis*. Gr. ὕπνος. G. Der Schlaf.

SONCHVS, duæ dantur ſpecies generales, vna quæ eſt læuis, altera aſpera; prior eſt planta, quæ habet caulem ſesquipedem altum, intus excauatum, tenerum, purpuraſcentem: folia longa, læuia, fere glauca, dentis leonis inſtar, inciſa vel laciniata, alternatim diſpoſita, alia pediculo longo, alia nullo gaudentia, ſed latiore baſi caulem amplectentia, in circuitu quaſi dentata, in quibus vel nullæ ſpinæ vel molles, lacte prægnantia, ſalſa, amara: flores ſemifloſculoſi, plurimis ſcilicet ſemifloſculis conſtant embryoni inſidentibus, & calice craſſo comprehenſis, qui per maturitatem conicus fere euadit: embryo autem abit deinde in ſemen pappis inſtructum, thalamoque affixum, oblongum, rubicundum: radix minima, fibroſa, alba. Sonchus vero aſper habet folia ſonchi leuis craſſiora, obſcurius viridia, in crebras lacinias diuiſa, ad endiuiæ folia accedentia, baſi ſua caulem inanem amplectentia, ſpinulis longioribus, & rigidioribus aſpera, (quin etiam folia extrema & laciniæ in anguſtiores & acutiores mucrones deſinunt) lac fundentia ſalſum & amarum: cetera quæ de ſoncho læui dicta fuerunt, huic conueniunt, dicitur παρὰ τὸ σῶον χέειν, quod ſalubrem

brem ſuccum de ſe fundat; Lat. *cicerbita, lactuca leporina, lactucella* quia lac fundit, & nutricibus lactis copiam præbet. G. Hasen-Kohl.

SOPHIA CHIRVRGORVM, eſt naſturtium ſylueſtre, quia forte ad illam plantam, ob ſalubres effectus, ſolebant confugere, ac ſi illorum tota ſapientia in iſtius herbæ vſu conſiſteret.

SOPHRONISTERES, ſunt ſapientiæ dentes. Vide *dentes*.

SOPORARIÆ ARTERIÆ, idem quod *carotides*.

SORBITIO, eſt ea actio, qua clauſis naribus interius velo palatino, ore anterius arctato, vt fiat paruum foramen, vacuum excitatur Boylianum in ore, dum lingua aerem in eo contentum ſuo applicatu ad palati fornicem verſus poſteriora pellit, & genæ gingiuis appoſitæ omne liquidum prohibent, qua fit, vt applicata ori liquida, vna cum aere intrantia, ſpeciem ſoni excitent. G. Das Schlurffen, Saugen.

SORBVS, SORBVM, plurali SORBA, ſunt fructus ſorbi ſatiuæ, pyrum moſchatellinum paruum æquans, turbinati, vmbilicati, magis minusue rubentes, pro vt ſolem ſenſere, carne flaueſcente, & ante maturitatem adeo auſtero ſucco, vt ſtrangulet, colore in rutilum tranſeunte, at vbi velut fermentatione quadam emolliti fuere, vix mutato interno colore, dulci ſatis & veſca carne non ſine adſtrictione: huius arbor eſt magna, ramoſa, truncum habens rectum, cortice aſpero & pallido obductum: folia ſunt oblonga, inſtar fraxini, in margine dentata, villoſa mollia, inferius alba, ſaporis ſtyptici: flores ſunt parui, albi, plures ſibi inuicem iuncti, pediculo ex foliis enato adhærentes; quinque foliis in orbem poſitis conſtantes: his deciduis ſuccedit fructus ſupra dictus. Gr. ὄη, vel ὄα, & fructus ὄον, & ὄον ab oui forma. G. Spier-Baum, Speiren, Spör-Aepfel.

SORGVM, eſt frumenti ſeu milii ſpecies: ab Italica voce *ſorgi* nomen habet: vocatur etiam *melica*. G. Sorg-Saamen.

SORY, eſt minerale lapidoſius & vehementius compactum quam *chalcitis* aut *miſy*, ſed & craſſiſſimum, fricatum ſcintillas emittens: *chalcitis*, *miſy* & *ſory* mineralia ſunt, inter ſe origine & viribus coniunctiſſima. Antiquis ſunt celebria nomina: noſtratium fere quisque aliam de iis habet ſententiam.

SPAGYRICA MEDICINA, quam vocem nonnulli ἀπὸ τοῦ σπᾶν & ἀγείρειν, a ſegregando, & coniungendo, quod heterogenea ſeparet, & homogenea iterum coniungat, deductam putant, idem quod *hermetica medicina*, quæ nimirum fundamenta ſua medica, & mutationes corporis animalis, humorum, ſtatum morbi, & actiones medicamentorum ponit & explicat ex mutationibus, quæ inducuntur corporibus aliis ope vulgaris ignis, adeoque analogice vbique & in quocunque corpore ſic fieri ſtatuuntur. Chymici Paracelſici multa habent nomina ſine ratione excogitata, vnde etiam toti arti decebat tale imponi.

SPARADRAPVM, eſt linteum vtrinque vngento ſpiſſo vel emplaſtro tinctum. Nempe poſt liquationem vnguentorum vel emplaſtrorum, linteum penitus immergitur, quod ductum extrahitur, extenditur & in vſum medicum aſſeruatur, dicitur etiam tela Gualteri, ſeu emplaſtrum ad fonticulos.

SPARGANIVM, vide *platanaria*.

SPARGANOSIS, eſt mammarum, a nimia copia lactis, diſtenſio, a σπαργανόω faſciis diſtendo.

SPARSI MORBI, vide *ſporadici morbi*.

SPARTIVM, eſt geniſtæ ſpecies; ita dicitur quod funiculi ac vinculi vſum in alligandis vitibus præbeat. A Græco σπάρτον, funis.

SPASMODICA, ſunt medicamenta ſpaſmum pellentia, influxum ſpirituum vel ſanguinis inordinatum vel corrigendo, vel acre quodcunque ſtimulans & in muſculo hærens tollendo, vel ſenſum partis neruorum compreſſu hebetando. G. Krampf-ſtillende Mittel.

SPASMVS, & SPASMA, denotat quemlibet motum con-

conuulſiuum in genere: quem diſtinguunt in tetanum & ſpaſmum; per illum contractionem conſtantem, qua membrum rigidum & inflexile euadat; per hunc vero motus celeres & concuſſiones, quæ interiecta quiete alternatim ceſſent redeantque, intelligunt. Spaſmus fit cum acri dolore in artubus, crure, ſura, pede, & aut momento vno vel altero, aut aliquot horis perſeuerat; accidit vero ægris & iis qui vtcumque ſani ſunt; in febribus, ſcorbuto, crapula, & ſæpe in ſomno: ac cui ſemel euenit, ei ſolet ſæpe contingere, ita vt ſomnus interrumpatur. Huius ſpecies ſunt, ſpaſmus in vulneribus, ſpaſmus cynicus, ſtrabiſmus, riſus ſardonius &c. a *σπάω* contraho. G. Der Krampf.

SPASMVS CYNICVS, ſiue CANINA CONVVLSIO, eſt conuulſio muſculorum oris. Hoc eſt, quando muſculi maxillares conuelluntur, & os, naſus, oculus, atque adeo dimidia faciei pars, in obliquum & rugas torquetur, imo & irati canis effigiem repræſentant, ita vt qui correpti, efflare aerem, aut humorem expuere nequeant, ſaliua ex ore fluente. G. Hunds-Krampf.

SPATHA, eſt inſtrumentum oblongum, ex argento, chalybe, cupro aut ligno confectum: inferius latum, quo electuaria vel conſeruæ & emplaſtra absque manuum inquinatione commode tractantur, chirurgis & pharmacopœis familiare. Vide *ſpatula*. G. ein Spatel.

SPATHOMELA, ſiue SPECILLVM LATVM, vide *ſpatha*.

SPATVLA, vel SPATHVLA, eſt inſtrumentum minori forma, quam *ſpatha*. Barbaris ſignificat quoque *ſcapulam*. G. ein Spatel.

SPECIES, dicuntur in officinis ſemper paratæ mixtiones pro magis compoſitis illico conficiendis coordinatæ. Sic dicuntur ſpecies decoctorum vſualium, quæ in promtu habentur, vt absque mora poſſint parari. Præ reliquis tamen hoc nomen ſibi vindicant pulueres nonnulli, tam aromatici, tum cathartici, qui ordinati fuerunt olim, vt inde conficerentur electuaria, morſuli vel

rotulæ, pro eo ac vel medico vel ægrotanti commodius videretur. Tales ſunt ſpecies aromatic. roſatæ, Species diaturbith cum rhabarbaro, &c. G. Species.

SPECIFICA MEDICAMENTA, ſunt, quæ vi ſpecifica tantum in eam cauſam agunt, quæ morbum in corpore producit, partem affectam tantum mouendo, & mutando, nihil vero in reliquas corporis partes efficiendo; ſic oleum viperinum applicatum morſui viperæ; cortex peruuianus in febribus intermittentibus; opium in conciliando ſomno & quamplurima alia ſunt: ſolet tamen plus de talibus ſubinde iactari, quam quidem ſana ratio, & genuinus candor concedunt. Vtinam dentur multa.

SPECILLVM, eſt inſtrumentum chirurgicum, ſpithamæ longitudine, tenue ex argento, vel chalybe, ab vna extremitate latum, rotundum & nonnihil incuruatum; ab altera vero rotundum nodulum habet; ſpecillis vulnerariis, vulnerum, fiſtularumque altitudo pertentatur. Videtur eſſe diminutiuum a *ſpecium*, quo vſus eſt *Pacuuius*, μήλη, τραυματικὴ μήλη. G. ein Such-Eiſen.

SPECVLVM ANI, *matricis*, *oris*, eſt inſtrumentum chalybeum, quo chirurgi has partes dilatant, vt ſpinas aliaque inhærentia extrahant, vel innata abſumant.

SPELTA, Gr. Ζέα: nonnullis *far*. G. Dinckel, Dünckel-Korn.

SPERMA, idem quod *ſemen*.

SPERMA CETI, veteres balænæ ſemen putabant, & mari inſtar ſpumæ ſupernatare ſcribebant. Primus in Germania quid ſit, & quo modo paretur, docuit beat. Ettmullerus, ipſe edoctus ab aliquo Noruego. His conſona ſunt quæ abbas Bourdelotius inter Gallos primus, teſte Lemerio, publicauit. Scilicet paratur ex illa pinguedine, quæ cerebra cetorum quorundam circumdat. In Hiſpaniæ ora boreali & Norvegia conficitur & ad nos apportatur. Eſt pingue, molle, recens verum olei ſaporem habet, ſed vbi diu aſſeruatur, ranceſcit inſtar

olei,

olei, & flauescit; fluit & ardet in igne; aquæ non miscetur, sed cum oui vitello dissoluitur. G. Walrath.

SPERMATICÆ PARTES, sunt venæ & arteriæ, sanguinem a testiculis abducentes & adducentes. *Item*, vasa seminis excretoria. *Item*, partes albidæ, quæ olim propter albedinem censebantur ex semine duntaxat generari, vt neruus, membrana, os, cartilago &c. Verum omnes partes ex semine successiue generantur, quia ex ouo, quod totius fœtus rudimentum continet, generantur: imo & omnes partes, quotquot habentur, si sanguis aliique succi eluantur, albidæ apparent. Hinc omnibus illud nomen ex æquo competit. Ex σπέρμα semen.

SPERMATOPOEA, medicamenta sunt, quæ liquidi prostatarum, vesicularum seminalium, & testium generationem & elaborationem augent in maribus, ita vt deficiens ex ægritudine semen restituatur, & quæ in fœminis humores ad concipiendum requisitos elaborant.

SPERNIOLA, seu SPERNIOLVM, vocatur *sperma ranarum*. G. Froschleich.

SPHACELODES, est quid sphacelo simile, ex σφάκελος sphacelus, & εἶδος forma.

SPHACELVS, est sideratio, siue sensus & vitalitatis in quacunque parte extinctio, ad ossa vsque plerumque penetrans: Gr. σφακελὸς, σφακελισμὸς, τελεία νέκρωσις. G. Der kalte Brand, die völlige Ersterbung.

SPHÆROCEPHALVS, est cardui species, capitula habens rotunda, a σφαῖρα globus, & κεφαλὴ caput.

SPHAGITIDES, sunt venæ iugulares in collo, a σφαγιάζομαι iugulo, macto.

SPHENDAMNOS, sic vocatur acer. Gr. σφένδαμνος. G. Ahorn.

SPHENOIDEA OSSA, sunt tarsi quintum, sextum & septimum a figura cunei *cuneiformia* recte dicta. Græcis enim σφὴν est cuneus, & εἶδος forma.

SPHENOIDES OS, est cranii, quod & basilare, & a varia figura πολύμορφον vocant. Hoc satis incommode

de *cuneiforme* dicitur; videturque potius vocandum *vespiforme*, vtpote satis bene refert figuram insecti volantis. Vide figuram apud Vesalium. σφὴξ, σφὴν, apud Græcos & *vespam* & *cuneum* significat. Contra analogiam est nomen, quod aliqui ponunt, *sphenois*.

SPHENOPHARYNGÆVS, est par musculorum, a sinu alæ internæ ossis cuneiformis ortum ducens, atque oblique deorsum inclinans, in œsophagi latera extenditur; gulam dilatat, ex σφὴν cuneus, & φάρυγξ œsophagi caput siue fauces.

SPHINCTER, hoc nomine in variis partibus musculi gaudent qui hanc proprietatem habent, vt circulariter ambientes partem rotundam mollem, vim hanc plane constringendi possideant, vti est musculus constrictor œsophagi, ani, vesicæ &c. a σφίγγω constringo. G. Der Schließ-Muscul.

SPHYGMICA, est pars semiologiæ, agens de pulsibus, a σφύζω pulso.

SPHYGMVS, vide *pulsus*.

SPICA, in frumento dicitur totum illud, quo granum continetur, & ad horum similitudinem plantæ quædam spicatæ nominantur, vt lauendula, spica celtica, indica &c. Tria vero continet, granum, glumam & aristam, Spica mutica est, quæ non habet aristam, & *mutica* quasi mutila nominatur. Gr. στάχυς. G. Aehren.

SPICA CELTICA, siue NARDVS CELTICA, crescit in Liguria, Carinthia, Styria, in alpibus Tyrolis, montibusque Pyrenæis, ad spithamæ altitudinem: folia fere salici similia habet, vnde *saliunca* forte dicitur, sed minora, erigit spicam. Huc mittuntur folia cum radice fibrosa, quæ aromaticum spirant odorem. G. Celtischer Narden.

SPICA INDICA, vide *nardus Indica*.

SPICA, deligationis species est vnius vel vtriusque humeri luxati, alia est, cuius fascia ab vna extremitate voluta est; alia quæ ab vtraque.

SPINA DORSI, vocatur columna illa ossea, a capite ad anum vsque extensa, spinalem medullam continens.

SPINA VENTOSA, barbaris vocatur *flatus*, seu *ventus spinæ, ventositas spinæ*. Est exulceratio circa articulos cum ossis sphacelismo, cum doloribus in initio magnis, ab inflammatione membranæ medullam in cancellis ossium continentis, subsequente tumore molli, indolente, ex quo aperto ichor acris, serosusque cum corrupto osse exit, quod malum imprimis corripit infantes. Vocatur & *caries ossis, teredo, pædarthrocace*, quæ vide suo loco. G. Bein-Fresser, Bein-Fäule.

SPINA ALBA, Gr. ἄκανθα λευκή, nomen herba hæc ab albis foliis seu lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit.

SPINA CHRISTI, siue SPINA IVDAICA, est paliurus, sic dicta, quia creditur coronam, qua Christus a Iudæis coronabatur, ex paliuro fuisse contextam.

SPINACHIA, est planta, quæ habet folia ampla, acuta, incisa, angulosa, tenera, mollia, succulenta, pediculis longis adhærentia, coloris viridis, obscuri: caules rotundos, fistulosos, ramosos: flores sunt apetali, plurimis scilicet staminibus constantes calici quadrifido insidentibus, sed steriles; embryones enim innascuntur speciebus spinachiæ, quæ flore carent, & deinde abeunt in semen turbinatum, in capsula nunc eiusdem formæ, nunc cornuta, vel angulata, reconditum: radix est simplex, tenuis, alba, paruis fibris instructa: hæc planta colitur in hortis; est olus vulgo notum. Arabicæ factionis Principes *Hispanach*, hoc est *Hispanicum olus* nominauerunt. G. Spinat.

SPINALIS MEDVLLA, vide *medulla spinalis*.

SPINATI MVSCVLI, duo habentur in ceruice, inter spinas totam ceruicem occupant, suntque longi & ampli. Oriuntur a quinque spinis vertebrarum colli, septemque thoracis. In totam inferiorem spinæ secundæ vertebræ partem valide implantatur. Vsus est, extendere vel in posteriora flectere, & oblique mouere.

SPIRITVS, dicuntur triplices; *animalis* in cerebro; *vitalis* in corde; *naturalis* in hepate; qui dichotomiam amant, *animales* in cerebro, ſed *vitales* & *naturales*, qui idem ſunt, in maſſa ſanguinea collocant. Alii vnicum tantum genus agnoſcunt, iisque hoc nomine venit ſuccus cerebralis. Cui notus eſt ſanguinis circuitus, etiam non ignarus erit, per arterias carotides ſanguinem in cerebri corticalem ſubſtantiam vehi, ibique ſuccum tenuiſſimum ex ſanguine in medullarem ſeu fibroſam ſubſtantiam tranſcolari; qui latex tandem ad neruos penetrans totum corpus irradiat. Hinc ſatis liquet, vnicum tantum eſſe ſpiritum, vel potius ſuccum *cerebralem*, qui & *neruoſus ſuccus* dicitur: ſpiritus enim dici non meretur. Ille ſuccus, qui iam in omnes partes influxit, partim exhalat, partim iterum per vaſa lymphatica in ductum thoracicum reuehitur. Sunt igitur hi ſpiritus, tenuiſſima, elaboratiſſima, agiliſſima ſanguinis pars, nam in neruis vel cerebro vix deprehenditur, niſi mador aliquis albus pellucidus, ſubitiſſime exhalans, nullo modo igne concreſcens: vnde ſunt multo ſubtiliores quam lympha, neque ignem alunt, vti facerent ſpiritus fermentati vegetabilium, neque acres ſunt, eroderent enim neruos illico, quare optime comparari poſſent cum aqua ſubtiliſſima; licet tamen id non ſint, vti origo eorum euincit. Vſus iſtius ſucci eſt ſenſibus non tantum inſeruire, ſed & actionibus, ſiue motibus tam voluntariis, quam inuoluntariis, imo & nutritioni. Ceterum notandum eſt multam eſſe æquiuocationem huius nominis in ſchola medica. Hippocraticis ſpiritus ſunt aer vel flatus; quos Eraſiſtratei potiſſimum in arteriis collocabant: Galenici iam apertius ſanguinem arterioſum nomine ſpirituum deſignabant. Carteſius ſibi finxit nouum genus ſpirituum, inter materiale & immateriale medium: quos impugnauerunt potiſſimum, qui exiſtentiam eorum negauerunt. Propter ambiguitatem nominis plerique hodie illo abſtinent, & potius *fluidum nerueum* id dicunt, quod a cerebro in omnes

partes

partes diffunditur. G. Die Lebens-Geister, der Nerven-Safft.

SPIRITVS CHYMICI, sunt liquores, qui distillando non tantum tenuissimi sunt redditi, sed incorruptibiles & maioris efficaciæ. Sunt triplices, *sulphurei, acidi* & *salsi*. *Sulphurei* sunt, qui facile flammam concipiunt, atque post plenariam vegetabilium fermentationem producti sunt, ac inter destillandum decurrunt striatim iuxta latera capitelli; leuiores & mobiliores sunt quam aqua, & constant ex particulis oleosis, vt est spiritus vini & omnes spiritus ardentes ex baccis ribium, fragorum, sambuci &c. *Acidi* sunt, qui constant ex particulis acidis & aqua, vt sunt spiritus vitrioli, sulphuris, salis &c. Qui vero spiritus non sunt. *Salsi* sunt, qui ex sale volatili & aqua constant, vt spiritus salis armoniaci, spiritus vrinæ &c. Alii sunt simplices, vt iam recensiti; alii *compositi sulphurei*, vt spiritus aromatici, spiritus diuretici. *Acidi compositi*, vt aqua fortis, spiritus nitri dulcis, aqua regia &c. *Salini compositi*, vt sal volatile oleosum, spiritus salis armoniaci acidus &c. G. Subtile Geister, oder Spiritus.

SPLANCHNICA, sunt medicamenta, aduersus morbos viscerum, a σπλάγχνον, viscus.

SPLANCHNON, est viscus, siue pars organica, in magna cauitate contenta.

SPLEN, siue LIEN, Gr. σπλὴν, est infimi ventris viscus, a parte sinistra situm, post ventriculum, rubrum seu sanguinolentum quidem, sed & sæpe liuidum, adeo vt obscure rubeat. Pars ventriculum spectans sima est, vbi & vasa sanguinea cum neruis & vasculis lymphaticis conspiciuntur. Ab altera parte gibba, & lumbis & diaphragmati, & peritonæo adhæret. Interior substantia constat ex plurimis vasculis intextis. De vsu eius ab omni æuo disputant medici, & forte porro disputabunt. Videantur physiologi. Antiquorum sententias diligentissime collegit Lindenius in medicina physiologica. Cum lien non habeat emissarium, vt alia viscera,

per quod humorem ſingularem ſua fabrica factum emittat, ſed efferat omnia miſta ſimul per ingentem venam lienarem; apparet, quod omnis huius actionis fructus ipſi neutiquam inſeruiat: verum quum omnis ſic confectus humor eat in vnam venam portarum, & hepar; patet vſum ſplenis inſeruire hepati bilem paranti. G. Die Miltz.

SPLENETICA, SPLENICA, ſunt medicamenta, aduerſus ſplenum morbos.

SPLENIA, PLVMACEOLI, ſeu PLAGVLÆ, componuntut, ex linteo, ter quater & quinquies duplicato, quæ vulneribus, vlceribus & fracturis imponuntur. A ſplenis figura, ſplenia dicuntur. Item puluilli, quod puluinaris formam referunt. Differunt ratione figuræ, longitudinis, latitudinis & craſſitiei. Imponuntur interdum ſicca, vel liquore aliquo imbuuntur & madefiunt. G. Plumeſole, Compreſſen.

SPLENII MVSCVLI ſeu TRIANGVLARES, ſunt, qui origine gemina partim a quinque ſpinis vertebrarum colli inferiorum, partim a totidem apicibus vertebrarum thoracis ſuperiorum prodeunt: atque obliquatis nonnihil fibris inſeruntur; caput ad poſteriora trahunt: ſic a laterum figura nomen inditum eſt. G. Die länglichte Muſculn.

SPLENION, eſt ſcolopendriæ ſpecies, dicitur ſpleni, ſeu lieni mederi. Conſtatque ſic inuentum, cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id a quibusdam *ſplenium* vocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Vide *aſplenium*. G. Miltz-Kraut.

SPLENITIS, eſt inflammatio, vel obſtructio arterias ſplenicas occupans, cum tumore, dolore ardente obtuſo, febre acuta: vel cum ſenſu ponderis in ſiniſtra hypochondriorum parte. G. Entzündung der Nieren.

SPODIVM, eſt fauilla eadem ac *pompholyx*, ob grauitatem in pauimentum decidens. Dicitur *ſpodium Græcorum* ad differentiam *ſpodii Arabum*, pro quo officinæ

cinæ noſtrates *vſtum ebur* ſubſtituunt. *Spodium Græcorum* vti ſpecie a pompholyge non differt, ita & viribus inter ſe conueniunt. Gr. σπόδιον & σποδὸς, *Offic. Nil* vel *nihil gryſeum*. G. Grau Nichts.

SPONDYLIS, vel SPONDYLIVM, eſt panacis Heraclei ſpecies, nomen habet a vertebris vel verticillis netricum; ſed alii malunt ab odoris grauitate, a ſpondyle ſcil. inſecti ſpecie odoris grauis.

SPONDYLVS ſeu VERTEBRA, VERTICILLVS, ſunt oſſa triginta capiti ſubiecta, in medio excauata pro tranſitu medullæ ſpinalis, variis proceſſibus, pro inſertione muſculorum, & foraminibus, pro vaſorum & neruoſorum tranſitu, prædita. Septem collo; duodecim dorſo, quinque lumbis, & ſex oſſi ſacro tribuuntur. Connectuntur per ginglimum. Gr. σπόνδυλος, στροφεῖς, ἀστράγαλοι. G. Die Gelencke im Rückgrade.

SPONGIA, ſpongias inter vegetabilia antiqui olitores vocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc aſparagi ſatiui & altilis radices, multis irretitæ capillamentis coaleſcentes, & inter ſe implicatæ, ac quaſi in vnitatem coeuntes ſpongiolæ, & ſpongiæ, ſpongioſæque appellantur. Sic aliquando muſcus quidam comoſus eſt, in meditullio continens alueolos præduros, vermiculari ſobole inſtructus, ex variis fibrillis villoſis conſtans, vt in cynosbato fieri inquit *Hagedornius* in cynosbatologia.

SPONGIA, eſt muſci marini ſpecies rupibus adnaſcens, ſiue plantæ ſpecies mollis, lenis, poroſa, quæ fungum refert, in mari rupibus adhærens, coloris nunc albicantis, flaueſcentis & ſpadicei, odore & ſapore carens; omnes fere adferuntur ex mari mediterraneo. Huius natura fungis eſt proxima, de vegetabilium marinorum genere, combuſta tamen ad partes animalium accedit, & dat odorem cornu cerui calcinati; per deſtillationem dat ingentem copiam olei & ſalis volatilis. Vera radice firmantur in fundo maris, & quamdiu ibi hærent, habent motum quaſi ſyſtoles & diaſtoles, contrahuntur, & tunc difficulter auelli poſſunt: motum ineſſe negari

non

non poteſt, ſi extracta ex mari, pars vna in aqua, altera vero ſit in aere, pars ſub aqua motum contractilem & diſtractilem retinet. Duo genera ſpongiarum conſtituit Dioſcorides marem atque fœminam, marem denſioribus atque minoribus foraminibus conſtare docet, fœminam maioribus & rotundis; alii tertium addunt, in quibus lapides naſcuntur duriores. Qui credebant ſpongiam eſſe animal, dicebant eſſe calculos in eius corpore generatos. G. Bade-Schwamm.

SPONGIOSVM OS, idem quod *cribriforme os.*

SPORADICI MORBI, ſunt, qui ſpecie differentes plures homines ſimul vno tempore, & in vna regione infeſtant, a σπείρω ſero.

SPVRII MORBI, aut febres ſpuriæ, pleuritis & angina ſpuria &c. ſunt qui ordinarium typum non abſoluunt.

SPVTVM, eſt liquor ſaliua paulo craſſior, ab amygdalis &c. in os effuſus. Gr. πτύελον. G. Der Mund-Schleim.

SQVAMMOSA SVTVRA, vide *lepidoides.*

SQVILLA, vide *ſcilla.*

SQVINANTHIA, barbaro vocabulo dicitur angina. Vide *angina.*

SQVINANTHVM, idem quod *ſchœnanthum.*

SRINT, morbi apud Hungaros familiaris nomen, quo omnis tumor in ore, gutture vel ano inflammatorius indigitatur.

STACHYS, dicta quod verticillato florum ambitu, & orbibus ſpicarum caules cingentibus coronetur. Vide *ſpica.*

STACTE, ſiue gutta, a ϛάζω ſtillo, ſunt guttæ alicuius gummi, vt ſtyracis, myrrhæ &c. item ſignificat lixiuium per cineres guttatim deſtillans.

STAGMA, ſunt latices, qui deſtillatione impetrantur, a ϛάζω ſtillo.

STALAGMA, idem quod *ſtagma.*

STALTICA, idem quod *ſarcotica.*

STAMINA, in plantis ſunt qui in medio calycis erumpunt apices: ſic dicta, quod veluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliant. Stamina autem, vtpote nobiliſſimæ plantarum partes, (quamquam viliſſimas abiectiſſimasque Tournefortius habuerit) inter alia generationis organa non vltimum ſortiuntur locum: maſcula quippe in his & multiplicandæ proli idonea virtus eminet, haud ſecus ac in animalium maribus fieri obſeruatur, vbi ſimillimæ his partes ſimili quoque ſcopo inſeruiunt. Componuntur hæc ſtamina capitulis, quæ vulgo apices dicuntur, & caudis; quæ filamenta & columnæ vocantur.

STANNVM, eſt metallum, poſt plumbum molliſſimum, flexile, ductile, facillimo igne liqueſcens & auolans, fumos edens ſulphureos, a parte metallica facile ſeparandos, & fere combuſtiles, per ſe vix ſonorum, candidi coloris, & metallorum leuiſſimum, nempe grauitatis, reſpectu aquæ, vt 7321. ad 1000. crudum proprio cum adhærente ſulphure a ſola aqua regia ſoluitur, calcinatione a ſulphure purius & aceto liqueſcit, minimumque ſoluentis requirit: plumbo & antimonio adeo reſiſtit in tigillo docimaſtico, vt quam difficillime inde ſeparari queat, & ne ſic quidem absque auxilio cupri. Chemicis vocatur Iupiter. G. Zinn

STAPES, eſt oſſiculum paruum in aure interna poſitum, vltimum quatuor oſſiculorum auditus, ſi ſitus ſpectetur, a Veſalio Græcorum literæ Δ ac triangulo ob ſimilitudinem comparatur, ſtapedis nomen habet, quia ſtapedem equeſtrem exactiſſime refert: articulatur extremo apici conuexo roſtri incurui proceſſus longioris incudis, ſeu potius lateri poſteriori conuexo oualis oſſiculi Syluii, mediante parua cauitate capitulo ſtapedis inſculpta, cui os orbiculare ſuperpoſitum eſt: huius ſcil. ſtapedis bina crura, ſeu latera, tenera, ad capitulum vnita, ſenſim magis a ſe inuicem recedentia, incurua, qua parte ſe inuicem reſpiciunt ſulcata, verſus interiora elongata, efficiunt, vt ſtapes quaſi horizontaliter

liter introrſum procedat, & ad intima tympani pertingat, vbi baſios ſuæ ellipticæ, latæ, planæ, tenuis, teneræ, non foraminulentæ, ſed in pluribus iisque minimis locis præ tenuitate pellucentis, parte conuexa interiora ſpectante (cum altera capitulum reſpiciens concaua ſit) foramen a figura ouale dictum, in parte poſteriori & ſuperna conchæ internæ, e regione membranæ tympani poſitum, habens ſitum ipſi parallelum, & configurationem ſtapedis baſi reſpondentem; replet, & membranulæ tenuiſſimæ, tenerrimæ illud occludenti accreſcit, ſeruata interim mobilitate requiſita, cum hac membrana in adferendis ſonis contremiſcit.

STAPHIS AGRIA, Gr. ϛαφὶς ἀγρία, delphinii ſpecies eſt, quæ habet caulem ſesquipedem vel duos pedes altum, rectum, rotundum, nigricantem, ramoſum: folia ſunt magna, ampla, in plures partes profunde inciſa, viridia, ricini vel platani folia referentia, pediculis longis adhærentia: flores ſunt polypetali, anomali, ex plurimis nempe petalis diſſimilibus conſtantes, quorum ſuperius in caudam tenuatur, excipitque aliud petalum bifidum, & pariter caudatum; piſtillum medium occupans abit in fructum, in quo veluti in capitulum colliguntur vaginæ ſecundum longitudinem dehiſcentes, ſeminibus fœtæ inſtar paruorum piſorum craſſis, triangularibus, rugoſis, aſperis, arcte ſibi inuicem iunctis & vnitis, extus nigris, intus albeſcentibus aut flaueſcentibus, ſaporis acris, vrentis, amari, valde ingrati; ſemen, quod piper murium aut glirium appellatur, in vſu eſt; ad pediculos arcendos & abigendos, puluis eius capiti & veſtibus inſpergitur: nomen a foliorum diuiſuris accepit, quibus vitem imitatur ſylueſtrem: vocatur & *pedicularis*, quia enecat pediculos: & *pituitaria*, quia manducando ſaliuam pituitoſam elicit. G. Läuß-Kraut, Mäuſe-Pfeffer.

STAPHYLE, idem quod *cion*.

STAPHYLEPARTES, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo vuula laxior eleuatur, attollitur, dicitur & ϛαφυλάγρα. G. eine Zäpfleins-Zange.

STAPHYLINOS, eſt *paſtinaca.*

STAPHYLODENDRON, arbor eſt vel arbuſcula denſa, cuius lignum flexile, medulla alba repletum; folia vt plurimum quinque, aliquando ſeptem vni coſtæ adnaſcuntur, ſambuci folia referunt, ſed aliquantulum minora ſunt, in margine dentata: flos eſt roſaceus, pentapetalus, erectus velut in campanam, ſtaminibus quinque fœtus: ouarium in fundo calicis tubis duabus præditum, fit fructus membranaceus, inflatus inſtar veſicæ, diuiſusque in loculamenta fœta ſeminibus nucibus auellanis ſimilibus, cortice ligneo obtectis, ſed tenui, coloris rubicundi, fragili; horum ſubſtantia eſt virideſcens, ſaporis ſubdulcis, inſipidi, & nauſeoſi: gaudet locis humidis præſertim in Heluetia: eſt nux veſicaria, ferens nuces in veſiculas eleuatas. G. Pimper-Nuß.

STAPHYLOMA, eſt oculi vitium, quando cornea rupta, & tunica vuea ei ſubiecta, acini inſtar excidit, a σαφὶς vua, Latinis *vuatio.*

STATER, eſt nomen ponderis vnciam ſemis pendentis.

STATVS MORBI, vide *acme.*

STEATOCELE, eſt tumor ſcroti ſebaceus, ex σίαρ ſebum, & κήλη tumor.

STEATOMA, eſt tumor propria tunica contentus, originem trahens a materia ſebo ſimili, eiusdem vbique coloris, mollis, ab exiguo principio augmentum paulatim ſumens, digitis difficulter cedens, ab iis remotis facile ad primam magnitudinem rediens, in folliculis panniculi adipoſi plerumque originem habens, ex σίαρ ſebum. G. ein Speck-Geſchwulſt.

STEGNOSIS, eſt pororum conſtrictio & conſtipatio, a στεγνόω conſtipo.

STEGNOTICA, idem quod *aſtringentia.*

STENOTHORACES, vocantur homines diſpoſiti ad phthiſin, qui ſunt anguſto & breuiori thorace, quia breuius eſt interuallum a clauiculis vsque ad extremum ſterni,

ni, vel quia pectus anterius est nimis planum, ac proinde capacitate angustius.

STERCVS, est excrementum crassius, ab alimentis residuum, bile permixtum, & nutritioni inutile, quod per intestinum rectum & anum excernitur, vocatur item *excrementum alui, aluus, merda.* Gr. σκὼρ, κόπρος, ἀποπάτημα, ἀπόδευσις, πάτος, σκύβαλον. G. Koth, Dreck, Mist.

STERILITAS, idem quod *agonia.*

STERNOHYOIDES, est musculorum par ossis hyoidis quod recto ductu deorsum mouet, a supremo sterno exterius profectum, in basin ossis hyoidis ascendit, a στέρνον pectus, & ὑοειδὲς os hyoides. G. Brust-Blats-Muscul.

STERNOIDEI MVSCVLI, idem quod *triangulares musculi.*

STERNOTHYREOIDES, est par musculorum cartilaginis scutiformis, eamque deorsum trahens, a superiore atque interna parte profectum, inferiori scutiformis cartilaginis lateri inseritur, ex στέρνον pectus, & θυρεοειδὲς scutiformis.

STERNVM, Gr. στέρνον, est os quod in interiore thoracis parte costarum cartilaginibus adnatum est; constat fere ex quatuor ossibus, in adultis sæpe in vnum solidum os facescit; inferius ei cartilago ensiformis adhæret. G. Das Brust-Bein.

STERNVTAMENTVM, vide *ptarmica.*

STERNVTATIO, Gr. πταρμὸς, a πταίρω sternuto. Est fortis ac subita aeris inspirati & diu retenti efflatio per nares potius quam per os; sed ita, vt in altum sublatis visceribus abdominis, imo altius quam solent, per conuulsionem musculorum abdominalium, tum etiam & pulmonibus fortius constrictis, valida ac subita exspiratio subsequatur, cum forti pene totius corporis concussione, atque ita fit sternutatio, quæ raro vna vice, plerumque bis vel pluries successiue contingit, sed cum sæpius repetit, admodum molesta est non modo naribus,

a qua-

a quarum vellicatione incipit, ſed toti corpori & maxime ventri ex illa concuſſione, aliquando cum tuſſi illis in morbis reperitur. Sunt etiam ſani, nares humidas habentes, qui ſæpius de die ſternutant. Sic a ſternutatoriis frequens eſt ſternutatio. G. Das Nieſen.

STERNVTATORIVM, STERNVTAMENTVM, Gr. πταρμικὸν, eſt medicamentum quod naribus inditum, membranæ Schneiderianæ neruos in motus conuulſiuos concitando per ſternutationem quicquid in lacunaribus propinquis hæret, expurgat. G. Nieß-Pulver.

STERTOR, Gr. ῥόγχος a ῥέγχω ſterto, eſt ſonus inſolitus, qui inter reſpirandum auditur, maxime vexat quosdam moribundos, cum, viribus detritis, loquela abolita eſt. Sed etiam multi inter ſomniandum ſtertunt, ſic vt alios ſecum dormientes excitent; iiſque moleſti ſint. In aſthmate vero, apoplexia & epilepſia frequens eſt ſtertor. Sed aſthma nunquam ſine ſtertore, aut ſi gradus minor ſit, ſine ſibilo, ſiue ſonitu paulo arctiore reſpirationem difficilem facit: cum tuſſi denique etiam, ſtertor ſæpe auditur, & tum aſthmatis initium; & in tuſſi etiam ſonus auditur, qui tamen non eſt ſtertor. G. Das Schnarchen.

STIBIALIA, ſunt ex ſtibio ſeu antimonio parata.

STIBIVM, quod & *Stibi* & *Stimmi*, Gr. Στίμμι, idem quod *antimonium*.

STICTICVM EMPLASTRVM, eſt vulnerarium, fortificans, deſiccatiuum, conſolidans.

STIGMA, eſt cicatrix vnde cutis deformatur, a στίζω pungo. G. Brand-Mal, Narbe.

STILLICIDIVM SVPRA PARTEM, vide *embroche*.

STILLICIDIVM VRINÆ, idem quod *ſtranguria*.

STIMVLANTIA, ſunt medicamenta, quæ motus oſcillatorios fibrarum motricium vaſorum augent, tum motu magno, tum frequentia hos accelerando, vnde per vaſorum crebriores & maiores contractiones liquida intus contenta velocius propelluntur; vnde ſtimulantia non mouent liquida, niſi per ſecundam cauſam.

STIPES, eſt pars plantæ inter radicem & ramos, idemque quod caulis.

STIPVLÆ, ſunt folia culmum ambientia.

STOEBE, eſt ſpecies ſcabioſæ, iaceæ &c. dici volunt a στοιβάζειν inſtipando, cogendo: forte quia iuxta vias calcandas ſuccreſcat.

STOECHAS & STICHAS, eſt planta arabica ſpicata, arbuſculam referens, plures habens caules vel virgas ſeſquipedem vel duos pedes altas, lignoſas, in ramos diuiſas: folia lauendulam referunt, ſed non tam magna, anguſta, ſpiſſa, craſſa, denſa: flos monopetalus eſt, labiatus, cuius labium ſuperius erectum eſt, bifidumque, inferius vero tripartitum, ſic tamen ſecantur ambo, vt primo aſpectu flos quinquepartitus videatur, flores varia ſerie diſponuntur in capitulis ſquamoſis, e quorum cacumine aliquot foliola eminent viſui grata, quæ Cluſius membranaceas ligulas vocat: ex calice autem ſurgit piſtillum, poſticæ floris parti ad inſtar claui infixum, ac quatuor veluti embryonibus ſtipatum, qui deinde abeunt in totidem ſemina fere rotunda, nigricantia, in capſula, quæ floris calix fuit, incluſa: radix lignoſa: tota planta eſt odoris aromatici, ſaporis acris ſubamari: colitur in hortis. Arabicæ factionis authores patriam ſtœchada reliquis omnibus prætulerunt, hinc Arabicam pro optima dicimus, quamquam & apud nos in hortis colitur, & paſſim in calidis regionibus prouenit. Sunt qui rectius *Stachyn*, quaſi ſpicam, dici exiſtiment.

STOLONES, vocatur coliculorum ſoboles, inutilisque e radicibus fruticatio, quibus euulſis plantantur coryli &c. Vide *nodus*.

STOMA, OS, ſeu cauitas, lingua, dentibus, palato &c. præditum. Item, oſcula vaſorum dehiſcentia, dicuntur *ſtomata* & *ora*. G. Mund.

STOMACACE, eſt ſcorbuti ſymptoma, illud ob oris male olentis & putridi vitium cum gingiuarum eroſionibus, & ſpontaneis hæmorragiis ex vaſculis gingiuarum, tum & in illis gangræna, dicitur. G. Mundfäule.

STO-

STOMACHICA, ſunt medicamenta, aduerſus ſtomachi morbos.

STOMACHVS, quandoque ſumitur pro toto ſtomacho, verum ſtricte refertur ad ſiniſtrum & ſuperius ventriculi orificium, quod eſt œſophagi terminus in ventriculum, ſiue œſophagus continuatus: ſitum eſt magis ad vndecimam thoracis ſpinæ vertebram, quam cartilagini enſiformi propinquius, perpendiculari linea ventriculi medio fere incumbit; eſtque cibis recipiendis deſtinatum, & plurimis neruis ex ramo paris vagi & intercoſtalis intertextum. der Magen.

STRABISMVS, STRABILISMVS & STRABOSITAS, eſt oculi ſpaſmus, quo pupilla verſus nares, vel tempora, vel frontem, vel genas trahitur: ita vt obiecta cerni nequeant e directo, ſed in contrarium flexo oculo. Eſt vero hic ſpaſmus plerumque perpetuus, vel in vno tantum, vel in vtroque oculo, atque iis verſus vnam partem, vel altero verſus contrarium, contortis. Cauſa non tantum a ſpaſmo, ſed a relaxatione, paralyſi, nimia muſculorum oculos mouentium longitudine, aut breuitate &c. a στραβίζω ſum oculis diſtortis. G. das Schielen.

STRAMONIA, *pomum ſpinoſum, malum ſpinoſum, nux methel, datura*, ſynonyma ſunt: eſt planta, quæ habet caulem duos circiter pedes altum, digiti craſſitiei, in ramos diuiſum: folia ampla, lata, anguloſa, acuta, ſolanum referentia, ſed maiora, mollia, pinguia, graueolentia, ſummam narcoſin ſpirantia: flores ſunt monopetali, pentagoni, infundibuliformes, oblongi: piſtillum fit capſula ſeminalis aculeis donata, quadrangularis, in quaterna loculamenta diuiſa ſepto cruciformi, in quorum ſingulis eſt placenta, cui ſemina adnaſcuntur plurima, reniformia: colitur in hortis. G. Stech-Apfel.

STRANGVRIA, ſiue VRINÆ STILLICIDVM, eſt, quando vrina guttatim cum dolore & ardore ſtillat, cui adeſt indeſinens mingendi conatus, fit autem vel ex potu, &, vt paſſim creditur, diuerſo, vna vice hauſto; vel gonorrhœa, in dyſuria, veſicæ calculo, & cauſa eſt, quod

materia mucosa, quæ naturaliter oblinit interne vesicam, ne ab crimonia vrinæ erodatur, abrasa sit a tunica vesicæ, vel secerni impediatur ex sanguine, vnde nuda hæc tunica ab acrimonia vrinæ exeditur, & sensum hunc excitat molestum, &c. ex στράγξ gutta, & οὖρον vrina. G. Kalte Pisse, Harn-Winde.

STRATIFICATIO, est corrosio per pnlueres corrosiuos; fit cum crucibulum, metallo laminato & pulueribus corrosiuis repletur, faciendo S. S. S. hoc est *stratum super stratum:* hoc fit ponendo aliquid de puluere corrosiuo in crucibulum, & huic supersternendo tenuem laminam corporis metallici, & sic pergendo, donec vas repleatur, postea ponuntur carbones per circuitum, vel datur ignis reuerberii paulatim augendo, vt res postulat.

STRATIOTES, vide *millefolium*, & *militaris*, a στρατεύω milito. στρατιώτης est miles.

STRATVM SVPRA STRATVM, vide *stratificatio.*

STRIAE, in plantis partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi striis seu fibris longitudinalibus eminentibus est præditus, aut striaturis est exasperatus. *Strigiles* etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

STRICTOR seu CONSTRICTOR, idem quod *sphincter.*

STROBILIVS, est articocalus seu scolymus: sic dicitur quod eius capitulum structili nucleorum serie pineam nucem referre videtur, a Στρόβος vertex, turbo. Vide *articocalus.*

STRVMA, idem quod *scrophula.*

STRVTHIVM, Vide *saponaria.*

STRYCHNOS, STRYCHNON, Gr. Στρύχνος, vide *solanum.*

STRYPHNA, vide *astringentia.*

STVPEFACIENTIA, idem quod *narcotica.*

STVPHA, idem quod *laconicum balneum* vel *sudatorium* aut *vaporarium.*

STVPA,

STVPA, STVPPA eſt linteolum, vel linum mollius crudum, cuius vſus eſt in deligationibus.

STVPOR, eſt ſenſus tactus obtuſus, inductus a neruorum compreſſione vel obſtructione, ita vt ſpiritus animales functionibus ſuis fungi non poſſint, vt in paralyſi. Vel quando quis ex caſu, lapſu aut alia plaga in caput ſtupet, & talis ſtupor vocatur Gr. ἔκπληξις. Idem fit in *hæmodia dentium*. Vel quando pes, brachium, diu in eodem ſitu retinentur, & muſculos premendo, influxus ſanguinis & ſpirituum in eos non bene proceſſerit; dicuntur dormire, & quando remittuntur, punctionis ſenſus ſubſequitur. G. Erſtarrung, Unempfindlichkeit.

STYLVS, vide *piſtillum*.

STYLOCERATOHYOIDES, ſunt muſculi oſſis hyoidis oblique ſurſum trahentes, oriuntur a ſtyliformis appendice externa, hincque in oſſis hyoidis cornua porriguntur, ex ϛύλος ſtylus, & κέρας, & ὑοειδής.

STYLOGLOSSVM, eſt par muſculorum linguam attollens, a ſtyliformi appendice natum, quod circa linguæ medium inſeritur, ex ϛύλος ſtylus. & γλῶσσα lingua.

STYLOHYOIDES, idem quod *ſtyloceratohyoides*.

STYLOIDES, ſeu BELENOIDES, ſunt proceſſus oſſei ſtyliformes, poſterius baſi ipſius cranii infixi, ex ϛύλος ſtylus, & εἶδος forma.

STYLOPHARYNGÆVS, eſt par muſculorum gulam dilatans; ab appendice ſtyliformi deſcendens, in gulæ latera exporrigitur, ex ϛύλος ſtylus, & φάρυγξ gula.

STYPTICA, idem quod *aſtringentia*, a ϛύφω aſtringo.

STYRAX, ſiue STORAX, eſt *ſiccus* & *liquidus*, ſiccus dicitur *calamita*, a cannarum calamis ſic dicta, in quibus olim ex Pamphilia apportabatur. Eſt gummi alicuius arboris betulæ vel cydonio non abſimilis, ſed folia habet minora, oblonga, firma, ſuperius viridia, inferius alba, & lanuginoſa: flos eſt monopetalus, albus, parte inferiore tubulata, ſuperiore multifida, inſtar ſtellæ expanſilibus laciniis: ouarium ex centro calicis dentati,

multifidi, ampullosi, fit fructus subrotundus, auellanæ nucis magnitudine, albus, cortice carnoso obtectus, saporis aliquantulum amari, vno vel altero ossiculo plerumque fœtus, in quo continetur nucleus medullosus, oleosus, saporis ingrati. Ex cortice stillat illud gummi seu resina, quæ concrescens odoris est suauissimi. Fertur ad nos non in cannis, vt olim, sed in globulos concretus. Venit ex Syria, Cilicia, Pamphilia &c. Debet esse pinguis, lentus, fragmentis albicantibus ruffescens, vel flauus, odore perseueranti, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit. *Styrax* porro *liquidus*, instar terebinthinæ spissus est & graueolens. Vnde veniat necdum ita planum: quidam putant esse factitium quid, alii quod ex fructibus & corticibus eiusdem arboris exprimatur. Alii esse myrrham stacten. Gr. Στύραξ.

SVBACTIO, est, quando res quædam manibus tractatur; & dicitur de mistione & emollitione emplastrorum ceræ & similium massarum, manibus vel in mortario cum pistillo facta. Vox hæc etiam vsurpatur, dum cibos in ventriculo solutos, & cum omnibus liquoribus tum ingestis externe, tum interius hospitantibus permistos tam bene conspicimus, vt modo vna massa vniformis appareat: sic etiam chylus in sanguinem infusus, integre cum eo mistus, vocatur subactus. G. Durchkneten.

SVBCARTILAGINEVM, idem quod *hypochondrium*.

SVBCLAVIA VASA, sunt venæ & arteriæ, quæ sub clauicula transeunt, & maiores sunt, qualis est illa vtrinque vena, in quam vnam hiat ductus thoracicus inferne & sinistrorsum, modo & superne vena iugularis; tum & omnes venæ brachiorum; & qualis est illa arteria vtrinque, quæ ex aorta oriunda prospicit mammis & brachiis.

SVBCLAVIVS MVSCVLVS, ita dictus quod sub clauicula situs sit, spacium replet inter clauiculam & primam costam. Oritur carnosus a parte interiore & inferiore claniculæ: inseritur carnosus in partem superiorem primæ costæ,

costæ, quam sursum & extrorsum trahit. G. Der Schlüsselbeins Muscul.

SVBER, est arbor mediocris magnitudinis quercui satis similis, parum ramosa, sed truncus est crassior, & corticem habet multo crassiorem, valde leuem, spongiosum, coloris ex griseo flauescentis, facile fissilem, & ab arbore separabilem, quia a supposito nouo cortice propellitur foras: incolæ regionum, in quibus suber occurrit, circumscindunt arborem, qua stipes telluri committitur ad lignosam vsque materiam, aut vsque ad nouum subtus nascentem corticem, pariterque in summis humeris, antequam in brachia diuidat sese arbor, mox a summo ad imum finditur & detrahitur cortex. Hic deinde in frusta dissectus diuersæ magnitudinis, & crassitiei aquæ committitur, lapidibusque oneratur, vt hoc mediante quasi prælo densior minusque porosus euadat, & admodum planus reddatur. Quo facto exsiccatur, & per omnem fere terram distribuitur & diuenditur. Arbores interim non intereunt, sed nouo cortice teguntur, qui in tantam crassitiem excrescit, vt vlnam & vltra, si fides authoribus est habenda, superet. Gr. φελλός. G. Korck-Baum, Pantoffel-Holtz.

SVBETH AVICENNÆ, idem quod *coma*.

SVBLIGACVLVM, idem quod *bracherium*. Vide *amma*.

SVBLIMAMENTVM, idem quod *enæorema*.

SVBLIMATIO, est sicca subtiliorum partium per ignem in sublime eleuatarum, & vasi adhærentium destillatio. Vti sunt mercurius dulcis &c. significat quoque exaltationem alicuius rei, quando a debiliori statu res in statum maiorum virium eleuatur. G. Erhöhung, sublimiren.

SVBLIMATORIVM, est instrumentum vitreum vel figulinum, instar cucurbitæ cum capitello non rostrato, in quo res volatiles & siccæ in altum eleuantur, vti sunt mercurius sublimatus, cinnabaris, fl. salis armoniaci &c. nomen habet a sublimando, inde *sublimatum*, materia ignis

ope eleuata; & *ſublimatorium*, inſtrumentum quo eleuatur. G. Ein Sublimier-Gefäſſe.

SVBLIMATVM, eſt res eleuata per ignem, vti flores ſulphuris &c. G. Sublimat.

SVBLIMIS MVSCVLVS, idem quod *perforatus.*

SVBLINGVALES GLANDVLÆ, ſunt duæ ſub lingua poſitæ, a Bartholino inuentæ, quæ ad apicem linguæ ductum in os apertum emittunt, per quem ſaliuam in ſua fabrica ſecretam emittunt.

SVBLINGVALES PILVLÆ, ſiue hypoglottides, ſunt quæ ſub lingua collocantur, ad bonum halitum, ad tuſſim &c.

SVBLVXATIO, ſiue elongatio, eſt quando os paululum tantum promouetur a ſinu: ita vt non omnino ex illo exciderit; vel eſt oſſis alicuius de loco ſuo aliqualis dimotio. G. Das Verrencken, Verrucken.

SVBSCAPVLARIS MVSCVLVS, vide *infraſcapularis.*

SVBSIDENTIA, idem quod *hypoſtaſis* & *ſedimentum.*

SVBTILISATIO, Chymicis dicitur diſſolutio, qua partes craſſiores a ſubtilioribus ſeparantur. Illa eſt quando corpora breui temporis ſpatio diſſoluuntur, eſtque iterum duplex, *eleuatio* vel *deſcenſio.* Hæc dicitur, qua tempore longiore res diſſoluit. Eſtque *exaltatio* & *digeſtio.*

SVBVOLA, idem quod *hypothenar.*

SVCCAGO, vide *apochyliſma.*

SVCCEDANEVM, idem quod *antiballomenon.*

SVCCENTVRIATI RENES, vide *capſulæ atrabilares.*

SVCCINVM, a quibusdam inter mineralia recenſetur; quamquam alii ipſi vegetabilem originem adſcribunt. Colore differt, habetur enim *album*, *flauum*, *citrinum* & *nigrum*, quod omnium vilius eſt, ſed album omnibus eſt præferendum. Chymica analyſis docet, *ſuccinum* ex multo oleo, pauca aciditate, & magna

gna ſalis volatilis parte conſtare. Iuxta nonnullos ſuccinum ex arboribus ſtillat, & ratione originis eſt lacryma aut reſina arborum reſiniferarum pini, abietis alni, populi, in mare defluens & ab eodem congelata & ad littora delata: ſed melius videntur iudicare illi, qui ſtatuunt ſuccinum eſſe bituminis ſubterranei ſpeciem ſcaturientem vel e fundo maris, vel in prope poſitis locis. Potiſſimum inuenitur in regionibus ad mare Balticum ſitis, Pruſſia præprimis, & Pomerania; in primo ortu ſuccinum liquidum eſt, quod teſtari videntur varia animalcula, quæ inuoluta in eo reperiuntur, vti muſcæ, culices, araneæ, feſtucæ &c. in rarioribus habetur etiam fruſtum, in cuius cauo liquidum, mobile, bituminoſum datur, vnde euidenter patet ſuccinum in ſua origine fuiſſe liquidum, & ſulphuris bituminoſi eſſe progeniem, nam in igne ardet & fluit. Docet inſuper analyſis chemica ſale acido liquido, imo & concreſcente in glebas, adeoque forma ſolida, conſtare, tum & oleo foſſili, quod quam proxime petroleum refert. Dicitur *ambra; electrum; carabe; gleſſum;* G. Agſtein, Bernſtein.

SVCCISA, vide *morſus diaboli.*

SVCCOLATA, vide *chocolata.*

SVCCOTRINA ALOE, dicitur quibusdam quaſi conſtans ex ſucco citrino, quia puluerem præbet crocei coloris; vel denominatio venit ab inſula *Socotra* vbi copioſe creſcit. Vide *aloe.*

SVCCVBVS, vide *ephialtes.*

SVCCVS, ſucci in officinis vocantur expreſſi liquores, ſeu expreſſæ eſſentiæ ex radicibus, foliis, floribus, fructibus &c. ſucci aliquando in ſpiſſam condenſantur conſiſtentiam, euaporando nempe, vt ſuccus glycyrrhizæ, acaciæ, hypociſtidis, &c. item, qui ex arbore, vel frutice ſauciatis emanat, vt ſuccus vitis, betulæ &c. G. Safft.

SVCCVS CEREBRALIS, NERVOSVS, vide *ſpiritus.*

SVCCVS PANCREATICVS, vide in *callicreas* & *ductus pancreaticus*,

SVCCVS NVTRITIVS, idem quod *chylus*.

SVCTIO, eſt ea actio, qua infans, ore papillam vberis materni amplectens, velum pendulum palatinum per muſculos pterygoſtaphylinos applicat foramini narium interno, idque exacte claudit, tum genas gingiuis immediate apponit, lingua aerem in cauo palatino contentum deglutit, eam palato adducendo, tum os anterius vacuum habens, lac ex vberibus maternis in hunc locnm minus reſiſtentem pulſum ab aere externo, recipit. G. Das Saugen.

SVDAMIMA, Gr. ἱδρῶα, ſunt exanthemata in ſumma cute corporis hærentia, granis milii ſimillima, quæ ἑλκώδως cutem exaſperant, a *Plinio* papulæ ſudorum appellantur. Affectus familiaris eſt pueris & iuuenibus, præſertim temperamento calidioribus, qui æſtatis tempore nimis mouentur, & exercentur, in collo, ſcapulis, pectore, brachiis, & femoribus, freqnentius tamen circa pudenda & anum accidens. G. Schweiß-Blätterlein. Vide *hidroa*.

SVDATIO, eſt ſudoris eruptio, hoc eſt, materiæ fluidæ ex vaſculis quibusdam paruis extus in cuticula totius corporis terminatis, ſub ſpecie paruarum guttularum, quæ fit a morbo, ab exercitio, aut medicamentis diaphoreticis. Gr. ἱδρωσις. G. Das Schwitzen.

SVDOR, eſt humor aquoſus, ex plurima aqua, mediocri ſulphure & ſale conſtans, caloris & motus corporis vehementioris ope, interdum quoque & ſanguinis fluiditate & tenuitate per cutis poros, ſiue glandulas, aut tubulos lymphaticos, expulſus, qui in cute in guttas colligitur. Iſtum humorem, cutis glandulæ, ſi calor fuerit paulo intenſior, a ſanguine ſeparant, qui deinde per lymphatica vaſa, & tubulos foras erumpit. Gr. ἱδρώς. G. Schweiß.

SVDOR ANGLICVS, ſiue HYDRONOSOS, & HYDROPYRETOS, in Anglia febris eſt ſpecies, qua quis

vnico

vnico die liberatur vel moritur, vagabunda eſt & contagioſa, finitur vt plurimum per ſudorem, vnde & febrem etiam *ſudorem* appellant incolæ. Quibus per ſudorem ſoluitur, fere omnes euadunt, ſin minus, maxima pars perit. G. Schweiß=Fieber.

SVDORIFERA, vide *hidrotica.*

SVFFIMENTVM, SVFFITVS, eſt puluis craſſiuſculus, ex plurimis odoriferis paratus, qui ſuper carbones viuos iniectus, non ingratum odorem & fumum a ſe diffundit. Inſeruitque vel aerem inquinatum depurando vel morbos quosdam profligando; ſic per ſuffitum rerum adſtringentium curantur hæmorrhoides externæ, coryza narium, odontalgia, &c. nonnulli quoque per ſuffitum mercurii ſaliuationem excitare ſoliti fuerunt. Vocatur *Suffitio, Suffimen.* Gr. θυμίαμα, θυμίασις. G. Das Råuchern.

SVFFOCATIO VTERINA, vide *hyſterica paſſio.*

SVFFRVTICES, ſunt plantæ, quæ compluribus ramulis, ſurculiſque lignoſis ſcatent, ſed minutis conſtant foliis.

SVFFVMIGABVLVM, eſt inſtrumentum, quo vtimur in ſuffimentis accendendis. G. Rauchfaß.

SVFFVSIO, vide *hypochyma* & *catarracta.*

SVGILLATA, SVGILLATIO, vide *enchymoma.*

SVLPHVR, eſt reſina, ſiue terræ pinguedo vitriolica, aciditate grauida, igne liqueſcens & in aere aperto inflammabilis, totum deflagrans cum flamma cærulea, & vapore volatili, animalibus lethali: in vaſe clauſo totum & immutatum ab igne eleuatur ſulphur, aquæ non miſcibile, neutiquam malleabile, & in forma ſicca friabile. *Natiuum* ſeu *viuum* proſtat in officinis & *factitium,* *Natiuum* ex terra effoditur, purum, ſolidum, interdum impurum & mineris interſperſum. *Factitium* vel ex viuo ſulphure impuriori vi ignis educitur, vel ex aquis ſulphureis excoquitur. *Sulphur caballinum* fæces ſunt e coctione ſulphuris viui impurioris relictæ & in vaſcos, admixtis nonnunquam ſquam-

mis-

mis martis, transfusæ. Adhærescunt quoque interdum quædam striæ sulphureæ camino, vbi vitriolum ex sua vena excoquitur, quæ nihil aliud sunt, quam sulphuris flores ex vitriolo, dum excoquitur, eleuati. Horum copiam exhibet Suecia sat magnam. Exhibet chymia & artificialia sulphura, ex antimonio, cinnabare &c. Eligatur colore optime flauescens, facile inflammabile, luculenter ardens, fumumque magis cæruleum halans. Gr. θεῖον. G. Schwefel. Omnia etiam olea, resinæ, adipes & pinguedines chymicis sub nomine sulphuris veniunt, siue ex vegetabilibus, siue ex animalibus; imo omne, quidquid est inflammabile, sulphur habet.

SVLPHVR COELESTE, est alcohol vini.

SVMACH, est vox Arabica: idem quod *rhus*.

SVMMITATES, seu COMÆ, aut CORYMBI, sunt cacuminula herbarum, & dicuntur de herbis foliorum minutiorum, vt absinthii, centaurii &c. G. das oberste an Kräutern.

SVPERBVS MVSCVLVS, est is, qui oculum attollit, superius locatus & ex quatuor rectis vnus: oritur iuxta foramen vbi neruus opticus oculi orbitam intrat, venter ei carnosus est & teres: finis tendo tenuissimus est, ad corneam porrectus. G. Der hoffärtige Muscul.

SVPERCILIVM, dicitur quod *super cilium* sit. Gr. ἐπισκύνιον & ὀφρύς. *Supercilia* sunt duo arcus circa oculi orbitam superiorem, compositi ex pilis conicis, rigidissimis, radices habentibus versus nares, apices versus tempora: radices eorum inhærent glandulis sub cute sitis bulbosis, ex vltimis neruorum finibus producuntur; excipiunt quæcunque corpora a capite defluunt, ne in oculos delabantur. G. Die Augenbrane, Augen-Wimper. Partes ad sinuum orbem instar labrorum circa ossa prominentes, & sinus cauitatem augentes, *supercilia* quoque dicuntur & *labra*.

SVPERFOETATIO, seu EPICYEMA, est cum post conceptum fœtum, intercurrente aliquo tempore, ex congressu iterum nouus concipitur, vnde partus quoque

non

non vno, ſed diuerſo tempore horum duorum euenit, cuius exempla apud *Sennertum* alioſque proſtant.

SVPERGEMINALIS, idem quod *epididymis.*

SVPERHVMERALIS, idem quod *epomis.*

SVPERIMPRÆGNATIO, idem quod *ſuperfœtatio.*

SVPERPVRGATIO, vide *hypercatharſis.*

SVPERSCAPVLARIS SVPERIOR, idem quod *Supraſpinatus.*

SVPERSCAPVLARIS INFERIOR, idem quod *infraſpinatus.*

SVPINATOR MVSCVLVS, eſt duplex, amboque mouent radium. Primus eſt *ſupinator longus*, ab extremo humeri oſſis tuberculo, ad radii apicem tendine membranaceo, funiculoſo ac valido deſcendit ad inferiorem. Alter *breuis* & *ſupinator*, ab extremo brachii proceſſu emergens, circa radii medium tendineus vt ſupra, deſinit. Hi ambo radium extrorſum mouent.

SVPPLANTALIA ſiue HYPOPEDIA, ſunt medicamenta externa, quæ in formam cataplaſmatis pedibus alligantur: componuntur vt plurimum, ex fermento acido, ſinapi, raphano ſilueſtri, ſale, ſapone, puluere pyrio &c. G. Fuß-Umſchlag.

SVPPOSITORIVM, a *ſupponendo*, dicitur & *glans* & *balanus*, eſt medicamentum rotundum, longitudine digiti medii in adultis: in pueris digiti minimi aut paulo minus, ex melle, ſale, & ſpeciebus purgantibus, vt plurimum confectum, quod ano inſeritur. G. Stulzäpfflein.

SVPPRESSIO MENSIVM, eſt, quando mulierum menſium expurgatio ceſſat, ſiue a morbo, ſiue ab impregnatione, aut lactatione.. G. Stillſtand des Monatfluſſes.

SVPPRESSIO VRINÆ, idem quod *iſchuria.*

SVPPRESSIONIS IGNIS, eſt terminus chemicus, quando vas diſtillatorium in arena poſitum, non tantum excipit ignem inferne, ſed maioris effectus ergo ponitur quoque ignis ſupra arenam.

SVP-

SVPPVRANTIA, ſunt ea quæ alicuius loci vaſcula a ſuo liquido obſtructa, rumpunt, liquidum effundunt, idque cum ſolidis fractis miſcent, liquidiſſimum diſſipant, reliquum mouent & coquunt in materiam albam, craſſiuſculam, pus dictam. G. Eiter machende mittel.

SVPPVRATIO, vide *abſceſſus.*

SVPRASPINATVS MVSCVLVS, ſiue SVPERSCAPVLARIS SVPERIOR, aliis *rotundus minor*, ſupra axillam carnoſus & oblongus implet cauitatem inter coſtam ſcapulæ ſuperiorem, & eiusdem ſpinam, e qua naſcitur. Inſeritur vero tendine lato & valido ceruici humeri ad articuli ligamentum, articulum primum ſuperuectus. Brachium ad exteriora circumagere retrorſum videtur.

SVRA, eſt poſterior, intra genu & pedem infimum, maxime carnoſa & extuberans pars. Gr. γαςροκνημία G. Die Waden am Schenckel. Item *os* ſignificat *fibulæ.* Vide *fibulæ os.*

SVRCVLVS, eſt quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, eſtque velut germen quoddam ex ipſo trunco vel caudice productum.

SVRDITAS, idem quod *cophoſis.*

SVSPIRIVM, eſt cum magno nixu profunda reſpiratio fit, rurſumque cum ſonitu efflatur ſuſceptus aer. Hoc euenit triſtibus & iis, qui ſæpe contriſtantur, in conſuetudinem tranſeunt, vt etiam inſcii, & ſine triſtitia ſuſpirent in morbo quoque, melancholico, in cachexia, in debili valetudine, & maxime cum quis ab animi deliquio reuertitur: fœminæ quoque magis ſuſpiriis afficiuntur quam viri. Gr. στεναγμὸς & στεναχή. G. Seufftzer.

SVSVRRVS, idem quod *tinnitus.*

SVTORIVM ATRAMENTVM, idem quod *vitriolum.*

SVTVRA OSSIVM, eſt connexionis ſpecies, imitans compagem duarum ſerrarum, vel veſtium ex plurimis pannis laceris compoſitionem. In cranio ſuturæ ſunt coronalis, ſagittalis, lambdoides & mendoſa. Commiſ-

ſuræ

suræ etiam cranii vocantur. Gr. ῥαφαὶ, συμβολαὶ, γραμμαὶ. G. Eine Fuge, Nath.

SVTVRA, est connexio labiorum vulneris aut aliarum partium mollium, quæ duplex est; *actualis* quæ fit acu triangulari, cannula & filo cerato; & *potentialis*, siue emplastro firmiter conglutinante, quæ vocatur sutura per glutinum. Suturæ hæ, circa corpora aut vulnera tenera adhibentur, quæ acum non ferunt: de modo & apparatu huc pertinente, videndi sunt chirurgiæ scriptores. G. Eine Nath, häfftung.

SYCAMINOS, & SYCAMINEA, vide *morus*.

SYCE, Gr. σύκη, συκέη, ficus arbor, σῦκον ficus fructus.

SYCOMA, idem quod *sycosis*.

SYCOMORVS, sic dicitur, quod cum ficu & moro similitudinem habeat.

SYCOSIS, SYCOMA, MARISCA, seu FICVS, est carnis excrescentia circa anum, a ficus similitudine appellata. Est etiam vlcus, quod a fici similitudine σύκωσις a Gr. nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera vlcus durum & rotundum est: altera humidum & æquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus & mali odoris. Fit vtrumque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed id, quod callosum & rotundum est, maxime in barba; id vero quod humidum, præcipue in capillo, a συκῆ ficus. G. Feig-Wartzen.

SYDERATIO, vide *apoplexia*.

SYLVÆ MATER, vide *matrisylua*.

SYMMETRIA, est bona temperies, siue pars sanitatis, in conueniente qualitatum constitutione consistens, ex σὺν cum, & μέτρον mensura. G. Mässigkeit.

SYMPASMA, idem quod *catapasma*.

SYMPATHIA, est morbus ab alio morbo dependens. Vt si quis nephritide laboret, per consensum sæpe vo-

mitus eſt. Sic a pleuritide, ſpirandi difficultas ſubſequitur, a συμπάχω compatior. G. Mitleiden.

SYMPATHETICVS, dicitur de vitrioli puluere, quo vulnera ſanantur, modo ſanguinem attingat, de quo integrum librum ſcripſit *Kenelmus Digbæus.* G. Sympathetiſch-Pulver.

SYMPEPSIS, eſt humorum in abſceſſum abeuntium coctio, a συμπέπτω concoquo.

SYMPHONIA, idem quod *harmonia.*

SYMPHYSIS, eſt oſſium coalitio, quæ fit abſque motu, & duo tamen oſſa ſe inuicem tangunt, vel ad ſe mutuo appropinquant; eſtque vel abſque medio, vt *rhaphe, harmonia, gomphoſis:* vel per medium, vt in cartilagine, ligamento, carne, a συμφύω concreſco. G. Anwachs.

SYMPHYTON, vide *emphyton.*

SYMPHYTVM, vide *conſolida.*

SYMPTOMA, ſiue ACCIDENS, eſt res contra ſanitatem in corpore noſtro a morbo profecta. Eſtque vel morbus a morbo ortus, vel morbi cauſa a morbo nata: vel ſymptoma ſimplex. Hoc poſtremum eſt actio læſa, excrementorum vitium, aut qualitas corporis immutata, a συμπίπτω accido. G. Ein Zufall.

SYNANCHE, eſt anginæ ſpecies, quæ dicitur a ſuſpendii ſimilitudine, quod non ſecus, quam laqueus præfocans enecet. Gr Ἀγχόνη enim laqueus eſt; vide *Angina*, a συνάγχω coarcto. G. Bräune, Kälengeſchwär.

SYNARTHROSIS, eſt articulatio duorum oſſium cum inuicem, cum motu paruo & obſcuro, interueniente cartilagine, vti oſſium carpi & metacarpi &c. a συναρθρόω. Vide *articulatio.*

SYNCAMPE, eſt flexura, ſiue locus, vbi pars brachii inferior committitur cum ſuperiore, & ad hanc inflectitur.

SYNCAVSIS, eſt combuſtionis ſpecies, quando excrementa æſtu quaſi febrili, indurata ſunt.

SYNCHONDROSIS, eſt oſſium interueniente cartilagine

lagine concretio vti in ossibus pubis ad anteriora connexis obseruatur, ex σὺν cum, & χόνδρος cartilago.

SYNCHYSIS, est sanguinis aut humorum confusio p. n. in oculo, a συγχεύω confundo.

SYNCOMISTVS, vide *autopyrus*.

SYNCOPE, est magna omnium virium cum pulsu debili aut deficiente & motus sensusque priuatione coniuncta prostratio, a συγκόπτω concido. *defectio animæ deliquium animi, præceps virium lapsus.* Vide *deliquium animi*. G. eine schnelle und grosse Ohnmacht.

SYNCRITICA, sunt medicamenta relaxantia.

SYNDESMVS, idem quod *ligamentum*.

SYNDROME, est congressus variorum symptomatum in vno morbo concurrentium. Gr. συνδρομὴ concursus.

SYNEDREVONTA, sunt signa communia, quæ vna cum morbo inuadunt: hæc cum morbis necessario non cohærent, nec fluunt ab eorum essentia, declarant tamen aliquid circa morbum: magnitudinem sc. durationem, morem &c. a συνεδρεύω consideo.

SYNNEVROSIS, est ossium nexus seu alligatio, quæ fit interuentu ligamentorum sc. vt os femoris cum tibia &c. ex σὺν cum, & νεῦρον neruus.

SYNOCHA, est febris continua, quæ continuo intenditur & remittitur, quæ ad plurimos dies extenditur, cum insigni ardore & nonnunquam putredine coniuncta. Estque vel quotidiana, tertiana, vel quartana, a συνέχω, contineo.

SYNOCHOS, est febris continens, nullas remissiones habens, quæ ad plurimos dies quandoque extenditur, nec grauia secum fert symptomata: Estque *simplex* vel *putrida*, prout intensius vel mitius sæuit, a συνέχω contineo.

SYNOVIA, est liquor glutinosus intra articulorum commissuras, maiori copia collectus hærens. Item, recensetur inter species luis venereæ quando ille succus

acris factus, membranas & ossa erodit. Est vocabulum recens & obscuræ originis. G. Glied-Wasser.

SYNTASIS, est partium, a tumore vel alias, distensio, a συντείνω distendo.

SYNTENOSIS, idem quod *synneurosis.*

SYNTERETICA, est pars *hygieinæ* quæ præsentem sanitatem tuetur.

SYNTEXIS, est contabescentia & colliquatio corporis, qua mollis primum caro tabescit, mox etiam solidarum partium substantia, a συντήκω colliquo. Vide *marasmus.*

SYNTHESIS, est totius corporis structura & compages: sed stricte pro ossium compositione anatomica accipitur, a συντίθημι, compono.

SYNVLOTICA, vide *cicatrisantia*, a συνȣλόω cicatricem infero.

SYPHILIS, idem quod *lues venerea.* Est vocabulum, vt res ipsa, nouum. Primus forte id inuenit Hieron. Fracastorius, qui poema sub hoc titulo scripsit.

SYRINGA, melius *syrinx*, est instrumentum, quo liquores in anum, vterum, & aures, &c. iniiciuntur. Item, vas fistulosum, vt arteria aspera. Gr. σύριγξ. G. Eine Sprütze.

SYRINGA, arbuscula est pulchra, in latum se valde extendens, caules & rami sunt nodosi, & cortice rubicundo obtecti vel cinereo, medulla fungosa alba, repleti: folia sunt oblonga, lata, venosa, in margine leuiter dentata, acuta, pyri foliis fere similia, sed asperiora, sibi mutuo opposita, saporis aliquantum acris: calix est monophyllus, quadrifidus, segmentis magnis expansis: flos est rosaceus, pentapetalus, staminibus plurimis fœtus: ouarium in fundo calicis instructnm quatuor tubis erectis, apiculatis, fit fructus turbinatus, quadrilocularis niger, quadrifariam dehiscens, fœtus seminibus exiguis, & oblongis: radix in multos ramos est diuisa: colitur hæc arbuscula in hortis. G. Spanischer Flieder.

SYRIN-

SYRINGOTOMIA, eſt fiſtularum inciſio, ex σύριγξ fiſtula, & τέμνω ſeco.

SYRINGOTOMVS, eſt culter, quo fiſtula inciditur: ex σύριγξ fiſtula & τέμνω ſeco.

SYRONES, vide in *phthiriaſis*.

SYRVPVS, SERAPIVM, Gr. δρόσατον Nic. σεράπιον Actuario, aliis Συρυπὸς, a *Sirab* voce Arabica ſignificante potionem. Eſt medicamentum internum fluidum, ex decoctis, ſuccis, vel infuſione, cum addito ſaccharo vel melle, in eam conſiſtentiam coctum, vt gutta in marmore non diffluat: eſtque ſimplex vel compoſitum: item alterans, purgans, ad tuſſim, confortans, ſtomachicum, nephriticum, ſcorbuticum, &c. G. Sirup.

SYSSARCOSIS, eſt connexus oſſium mediante carne, vt in hyoidis oſſe conſpicitur. Ex σὺν cum, & σαρκόω Incarno.

SYSTEMA, idem quod *ſyntheſis*, a συνίστημι conſtituo.

SYSTOLE, eſt cordis contractio, eiusque ventriculorum commiſſio, qua cruor in arteriam aortam expellitur, a συστέλλω committo. G. Das Zuſammendrucken des Hertzes.

SYZYGIA, eſt debita combinatio, ex συν cum, & ζεῦγος, ζυγὸς, iugum.

T.

TABACVM, eſt petum; nomen habet ab inſula *Tabago*. vide *Nicotiana*. G. Toback.

TABELLA, eſt medicamentum internum, ſolidum, ex puluere & triplo vel quadruplo ſacchari, in liquore accommodato ſoluti, ad ſpiſſam ſyrupi conſiſtentiam cocti & ſupra lapidem marmoreum in orbiculos effuſi, confectum. G. Küchlein, Morſell.

TABES, vide *atrophia*.

TABES DORSALIS, præcipue recentes ſponſos & libidinoſos corripit: hi ægri febris ſunt expertes, bene comedunt & colliquantur, quod ſi ita affectum percuncte-

ris, afferent, ſibi videri ex ſuperioribus partibus a capite velut formicas in ſpinam demitti, cumque vrinam aut ſtercus reddunt, ſemen genitale copioſum & liquidum eis effluit, neque generatio fit, & inter dormiendum, cum vxore dormiant, aut non, veneris ludibria patiuntur. Cumque alias, tum præcipue cum per locum arduum iter fecerunt aut cucurrerunt, anheloſi, & imbecilles euadunt, caput grauatur, & aures ſonant. Sic temporis progreſſu vehementibus febribus correpti pereunt ex lipyria febre. G. Schwindſucht, Rücken-Darre.

TABVLA, vide *tabella* & *morſuli*.

TABVM, eſt ſanies tenuis varii ſæpe coloris, aliquando ſubſanguinei e malo vlcere exiens. G. wäſſerich Blut, Eyter.

TACAMAHACA, reſina eſt, ex Hiſpania noua huc allata. Colligitur ex vulnerata arbore inſtar populi procera, admodum odorata, cuius fructus rubet, pæoniæ ſemen æmulans. Reſina autem colore accedit ad galbanum, vnguibus eſt albis, vti ammoniacum, odorum ac ſaporem grauem refert, cutique tenaciter adhæreſcit.

TACTVS, eſt ſenſus, quo tactiles quorumuis corporum tactilium qualitates, ex diuerſo motu neruorum, per totum corpus diffuſorum, (& præcipue eorum, qui ad digitorum apices tum manus, & pedis, cutem tranſeuntes, retis in modum expanduntur, & ſuis villis prominentibus in theculis cuticulæ defenduntur, qui vt ibi copioſiſſimi ob accuratiorem ſenſum, ſic alibi per totum corpus pauciores ſic diſpoſiti erunt) communi ſenſorio offeruntur, ibique percipiuntur; vel tactus eſt rei tactæ, mediante cute, per neruos ſenſorio communi oblatæ, ibique perceptæ, ſenſus. G. das Fühlen.

TÆNIÆ, ſunt lumbrici lati, vide *lumbrici*, vbi *cucurbitini* vocantur.

TAGETES, planta eſt, cuius plures dantur ſpecies; habent caulem plus minuſue altum, & craſſum, nodoſum, ramoſum, plurima medulla alba repletum: folia tanaceti foliis ſatis ſimilia, oblonga, acuta, in margine denta-

dentata, viridia, plura ſupra vnam coſtam diſpoſita terminatam per vnum foliolum; odoris nec valde grauis, nec grati: flores radiati, quorum ſcilicet diſcus ex plurimis floſculis multifariam inciſis, corona vero ex ſemifloſculis componitur, embryonibus inſidentibus & calice monophyllo & tubulato comprehenſis. Embyrones autem deinde abeunt in ſemina longa, angulata, nigra, capitulo foliato inſtructa, & thalamo affixa: radix ex multis fibris tenuibus, & mollibus conſtat.

TALPA, eſt tumor ita dictus, quod ſicut talpa ſub terra repit, hic ſub cute cranium depaſcit dum ſæpe materiam albam in ſe continet: referri poteſt ad ſpecies atheromatis. G. eine blinde Geſchwulſt.

TALPARIA, idem quod *talpa*.

TALUS, vide *aſtragalus*.

TAMARINDUS, eſt arbor fraxini aut iuglandis, caſtaneæue amplitudine. Folia ſunt ſolſequia, noctu ſe contrahentia, interdiu ſe explicantia, minutim inciſa, fere forma & virore ciceris arietini, palmi magnitudine: flores fert albos & odoratos mali aurantii floribus perquam ſimiles, e quorum medio exeunt quatuor fila alba & tenuiſſima, ex quibus ſiliquæ craſſæ producuntur; primo virides, tandem maturæ cineritiæ, quæ intus nonnulla ſemina craſſa, rubentia, dura & inæqualia, lupinorum magnitudine, pulpamque nigram guſtui acidam, continent, per totam Indiam orientalem fere. *Tamar* Arabibus & *tamar-Indi* idem vult ac *dactylus Indicus*, quamuis dactylum vel glandem non referat. Gr. ὀξυφοίνιξ palmula acida: fructus conditi ad nos vehuntur. G. Tamarinden.

TAMARISCUS, TAMARICE, TAMARIX, eſt arbor mediocriter alta; cortex eſt aſper, extus griſeus, intus rubicundus: lignum eſt album: folia ſunt parua, longa, rotunda, tenuiſſima, cupreſſi foliis fere ſimilia, coloris viridis palleſcentis: calix eſt exiguus: flores in ſummitate ramorum creſcentes, exigui roſacei, pentapetali, albi, & purpurei: ouarium eſt capſula oblonga, membrana-

cea, biualuis, ſeminibus papposis & nigris plena: radix craſſa, lignoſa, in multos ramos diuiſa: creſcit hæc arbor in regionibus calidis circa flumina, cortices vſui medico adhibentur, vi adſtringendi maxime pollentes. G. Tamariscken.

TANACETVM, eſt planta, quæ creſcit ad altitudinem duorum vel trium pedum; caules ſunt rotundi, radiati, medulloſi: folia magna, longa, inſtar alarum extenſa, & in margine dentata, coloris virido-flaueſcentis: flores ſunt floſculoſi, in ſummitate caulium creſcentes & in capitulum quoddam congeſti; coloris aurei ſplendentis, raro albi, calice ſquammoſo & quaſi hemiſphærico comprehenſi: his ſuccedunt ſemina parua, oblonga, per maturitatem nigra; radix longa, lignoſa, diuiſa in multas fibras repentes: tota planta eſt odoris ingrati, & ſaporis amaricantis. G. Rein-Farn, Wurm-Kraut.

TAPSVS BARBATVS, eſt *verbaſcum*: vide *phlomos*.

TARAXACVM, eſt *dens leonis*, ſiue cichoreum ſylueſtre: eſt planta humilis, quæ ex radice habet folia erumpentia longa, mediocriter ampla, repentia, vtroque margine profundis inciſuris, veluti per lacinias, diuiſis, cichorei ſylueſtris æmula, ſed læuiora, cuſpidata, ſaporis amaricantis: flos eſt ſemifloſculoſus, plurimis ſcilicet ſemifloſculis conſtans embryoni inſidentibus, & calyce comprehenſis; embryo autem abit deinde in ſemen pappis inſtructum, in capitulum globoſum collectum, & thalamo affixum: radix in plures ramos diuiſa, minimi digiti craſſitie, tenues, lacteo ſucco turgentes, amaricantes: hæc planta in omni parte habet ſuccum amarum & lacteum, ſed non tantum ac ipſum cichoreum: creſcit vbiuis in campis, pratis, hortis, agrorum marginibus. Origo eſt incerta. G. Münchs-Kopff.

TARAXIS, eſt humorum oculi, ventriculi, aut alui perturbatio, a ταράσσω turbo.

TARSVS, eſt palpebrarum extremitas cartilaginoſa,

ex

ex qua pili erumpunt, eſt ſegmentum circuli cartilaginei poſitum in extremo margine palpebrarum, ab angulo minori ſeu temporali procedit vſque ad angulum maiorem, quem non abſoluit, finitur membrana tenuiſſima; a Latinis *cilium* dictum. Item octo oſſa pedis posteriora cratium more ordinata. G. Die Fuß biege, der Rieß auf dem Fuß.

TARTARVS, & TARTARVM, ſignificat illum ſalem, qui rubri vel albi coloris, vini doliis inſtar lapidis accreſcit; & verus ſal eſſentialis plantæ eſt: ſed & latius deducitur ad quoduis ſabulum in rebus fermentantibus, imo ad craſſamentum ſabuloſum in corpore humano. G. Weinſtein.

TATVRA, vide *datura*.

TAXIS, ſiue reductio, eſt vox familiaris iis, qui hernias reſtituunt.

TAXVS, eſt arbor, quæ abietem refert, lignum eſt valde durum, rubicundum; folia abietis foliis ſimilia, flos eſt amentaceus, plurimis nempe apicibus plerumque fungiformibus conſtans, ſed ſterilis; embryo autem deinde abit in baccam concauam ſeu campaniformem, ſucci plenam, & ſemine fœtam: occurrunt quandoque & fructus glandiformes, cupula ſcilicet donati, ſemen complectentes. G. Eiben-Baum, Taxbaum.

TECMARSIS, eſt morborum coniectura, cum ob intricatas cauſas, mira & anomala ſymptomata, medicus morbi genium ignorat, adeoque de dignotione, prognoſi & cura coniecturas ſuas probabiliſſimas format, a τεκμαίρω coniicio.

TELEPHIVM, idem vlcus eſt cum *Chironio*, ita a *Telepho* dicitur, qui tali vlcere longo tempore afflictus fuit.

TELEPHIVM, ſiue CRASSVLA, aut FABARIA, eſt planta, quæ habet caules craſſos, rotundos, politos, in parte inferiori rubicundos: folia portulacæ foliis ſimilia, ſed maiora, carnoſa, ſucculenta, plurima in margine leuiter inciſa: flores in ſummitate caulium creſcunt

ſcunt in vmbellas, ſunt polypetali, roſacei, coloris flaui, pallidi: poſt florem ſequitur fructus triangularis, ſemina fere rotunda includens: radix in plurima tubercula alba diuiditur: hæc planta creſcit in locis arenoſis, & vocata ſic fuit, quod vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus ab Achille vulneratus conſenuit, auxilietur. G. Fette Henne.

TEMPERAMENTVM, eſt qualitas ex vnione & miſtione elementorum reſultans. Vide *craſis*.

TEMPERANTIA, ſunt ea, quæ acria prædominantia in corpore noſtro immutando, diluendo, vel obtundendo temperant. Vide *abſorbentia*.

TEMPERATA, ſunt, quæ nec nimis calida, nec nimis frigida ſunt, nec ſua acrimonia nocere poſſunt.

TEMPERIES, idem quod *craſis*.

TEMPORALIS MVSCVLVS, Gr. κροταφίτης dictus. Nomen ſortitur a ſitu, nam temporum cauitatem occupat. Eius exortus circularis eſt e temporum regione, pericranio obductus, infra os iugale deſcendens, ſenſimque ſuis fibris, veluti radiis coeuntibus ad centrum, attenuatus in tendinem breuem atque validiſſimum, maxillæ inferioris acuto proceſſui inſeritur, cui eleuando eſt deſtinatus. Muſculus hic leuiſſimo negotio in varios ac multiplices ſecundum longitudinem, id eſt, a circumſcriptione ad tendinum punctum vergentes, findi poteſt. Secundum latitudinem in duos, ſiue biuentralem; non ſolum reſpectu intermediæ tendinoſæ membranæ, ſed & carnearum fibrarum apparentiæ diuidendus eſt. Horum enim tendinoſæ & motrices fibræ membranoſo ſepto ab inuicem diſtinguuntur. G. Der Schlaf Muſcul.

TEMPVS, Gr. κρόταφος, eſt pars cranii lateralis inter oculos & aures media, oſſis temporum magnitudine definita: in qua emplaſtra cephalica ad odontalgiam & cephalæam applicantur. G. Die Schläfe.

TENACVLVM, idem quod *forceps*.

TENDO, eſt muſculorum continuata pars, coloris albi,

albi, durior, tenuior, parti mouendæ annexa, constans ex fibris muscularibus hic tenuioribus & magis compactis redditis, ac proin liquidum tenuius tantum admittentibus: sunt igitur fibrarum hic vltimi fines, quæ cum neruis originem suam debere videantur, dictæ fuerunt ἀπονευρώσεις id est, neruorum fineis. Gr. τένων a τείνειν, tendere. G. Eine Senne, Haarwachs.

TENESMVS, Gr. τηνεσμὸς & τεινεσμὸς, est continua desidendi cupiditas, qua tamen nihil præter pauca cruenta, mucosa aut purulenta excernitur: aliquando vermes & præsertim ascarides in causa sunt. Hic morbus sæpe diuturnus esse solet, & in grauidis non raro abortus est causa. *Tenesmus* dicitur ἀπὸ τοῦ τείνειν, id est contentione & nisu, qui tum fit cum vehementi cupiditate egerendi, vnde lassi crebro exurgere coguntur. G. Der Stuhlzwang.

TENTA, idem quod *mela*, vel quod *turunda* aut *penicillus*.

TENTIGO, idem quod *priapismus*.

TEPHRION, est collyrii nomen.

TEREBELLVM, idem quod *modiolus*.

TEREBINTHINA, in officinis duplex est *Veneta* & *vulgaris*. Veneta quæ etiam dicitur *Chia*, & *Cypria*, est liquidiuscula, referens balsamum, siue oleum crassiusculum, colore ex albo flauescens, sapore acris, lenta, cutique tenaciter adhærens. Optima debet esse clara, pellucida, alba, vitrei coloris in cæruleum vergentis, acris & odorata. Venit ex Chio, Lybia, Cypro, Ponto, Syria, Iudæa, Arabia &c. Ipsius arbor non admodum procera est, multos emittit ramos, folia instar fraxini fere diuisa sunt, & singuli nerui habent septem, nouem vel plura folia, vt in fraxino, rosis, sambuco &c. videre est. *Terebinthina vulgaris* depromitur ex larice arbore, ideoque & *laricea* appellatur, & ex aliis plurimis arboribus resiniferis, vt abiete, pinu &c. obtinetur; vulnerantur nempe hæ arbores terebra ad cor vsque, sic exstillat terebinthina. Hæc quanto priori similior,

tanto quoque præstantior. Pollet viribus cum priori, ast non est adeo pellucida. Gr. τερέβινθος & τέρμινθος. G. Terpentin.

TEREBRUM, vide *modiolus.*

TEREDO siue CARIES ossis, vocatur *pædarthrocace*, & ab Arabibus, *spina ventosa.* Idem quod *caries ossis.* G. Bein-Fresser.

TERENIABIN, vide *manna.*

TERES RADII MUSCULUS, vide *pronator rotundus.*

TERGUM, vide *dorsum.*

TERMINTHUS, est tumor in cruribus, supra quem pustula nigra eminet, fructus terebinthini magnitudine. G. Die braune-Blatter, Hunds-Blattern.

TERRA DAMNATA, idem quod *terra mortua* & *caput mortuum.*

TERRA IAPONICA, vide *catechu.*

TERRA MORTUA, quæ post destillationem, vel combustionem ignis aperti, dein diutinam elixiuiationem residua, omnibus salibus, oleis, & facultatibus efficacibus destituta. G. Todte Erde.

TERTIANA FEBRIS INTERMITTENS, est febris, quæ tertio quouis die (id est, vno tantum die vacuo inter duas exacerbationes) ægrum inuadit, & detinet per 12. plerumque horas, tum plane remittit, & post diem liberum vnicum rursus inuadit: distinguitur a medicis in *vernalem* & *autumnalem*: quod hæ diu durent & vix nisi arte curentur; illæ breui & sponte cessent; suntque vel *exquisitæ*, quæ modo per 12. horas ægrum detinent, vel *nothæ*, quæ per plures horas excurrunt. Gr. τριταῖος. G. Dreitägiges Fieber.

TESSELLÆ, idem quod *rotulæ* aut *tabellæ.*

TESTES MULIEBRES, dicuntur *ouaria.* Vide *orchis.*

TESTES VIRILES, sunt duo oualia corpuscula scroto inclusa, in quibus semen generatur: exterius variis tunicis obducuntur. Gr. ὄρχεις, δίδυμοι, vide *orchis.* G. Mänliche Hoden.

TESTES CEREBRI, sunt prominentiæ duæ posterio-

riores cerebri ob ſimilitudinem teſtes dictæ, prope glandulam pinealem, & adhærentes duabus maioribus protuberantiis, quæ nates vocantur.

TESTICVLVS, idem quod *teſtes*.

TESTICVLVS VENEREVS, eſt, quando teſtis poſt contagioſam venerem valde intumeſcit, indureſcit, non ſine doloris ſenſu. G. Venus-Hoden.

TESTVDO CEREBRI, vide *fornix*.

TESTVDO, eſt tumor magnus, mollis, vel non valde durus in capite, latiore forma in modum teſtudinis, a cuius ſimilitudine accepit nomen, in principio in caſtaneæ, poſtea vero in formam oui excreſcit, in quo mollis materia, tunica quadam obducta, continetur, (vnde ab authoribus ad melicerides refertur) quæ caluariæ ita inhæret, vt ipſam plerumque vitiet, ipſique cariem inducat. G. Ein Schildkröt Geſchwulſt.

TETANVS, eſt conuulſio ſiue tenſio ex emproſthotono & opiſthotono compoſita, contractis vtrimque muſculis extenſoribus, proin antagoniſtis in ceruice, ſpina & artubus: ita vt corpus rigidum efficiatur & inflexile: quo ipſo patet tetanum eſſe rigorem vehementem, qui a communi rigore vehementia differt & duratione, tum etiam quod alter ille febrilis rigor plus affligat fibras in cute, ſeu panniculo carnoſo. Tetanus vero muſculos vtrinque, ita tamen vt ſemper vel emproſthotonus, vel opiſthotonus, nonnihil excedat. Aliquando quoque *particularis* eſt, qui membrum quoddam, vel articulum priuatum reſpicit, a τείνω extendo. G. Die Halß-Starre.

TETRADRACHMON, ſunt quatuor drachmæ.

TETRAPHARMACVM, eſt medicamentum ex quatuor ingredientibus conſtans, vt eſt vnguentum baſilicum, ex τέτρας quaternio, & φάρμακον medicamentum.

TETROBOLON, eſt pondus duorum ſcrupulorum.

TEVCRIVM, eſt arbuſcula vtplurimum ſatis parua & humilis, aliquando ad hominis altitudinem creſcens: caulis eſt minimi digiti craſſitie, cortice albo obtectus,

&

& in ramos albos diuisus, quorum duo sibi inuicem oppositi: folia oblonga aut obrotunda, in margine incisa, chamædryos foliis paulo maiora, quæ vero virgularum fastigia ornant, ad hormini folia quoddammodo accedunt, nequaquam per ambitum incisa, & circa basin latiora, in acumen desinunt, saporis acriusculi, cum amarore non ingrato: flores sunt labiati, albi, calice albo comprehensi; his succedunt quatuor semina obrotunda: hæc planta semper est viridis, & crescit in regionibus calidis, vt in Italia circa mare: aliis *chamædrys: ita a* Græcis pariter ac Latinis, quod Teucer, Aiacis frater, hanc herbam inuenerit; cum exta in sacrificio super eam proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumque exinaniuit; proinde quod casus ostenderat, obseruatumque a Teucro fuit, ad æternum humani beneficii decus & famam illa accreuit.

TEUTLON, Gr. Τεῦτλον, Σεῦτλον, vide *beta*.

THALAMI NERVORUM OPTICORUM, sunt 2. protuberantiæ magnæ in cerebro, supra quas nerui optici decurrunt, & ab iis tanquam thalamis sustinentur.

THALICTRUM, est planta, quæ habet caules ad hominis altitudinem crescentes, rigidos, striatos, ramosos, quasi angulosos, intus excauatos, coloris vtplurimum rubicundi purpurascentis, & aliquando viridis; flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius meditullio surgit numerosa staminnm congeries pistillum cingens, quod deinde abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur, capsulæ modo alatæ, modo alis carentes, seminibus fœtæ singularibus, vt plurimum oblongis: radix fibrosa est, repens, coloris flauescentis, saporis amaricantis, ingrati. G. Wiesen-Raute.

THAMAR, Arabibus *dactylum*, palmæ arboris fructum significat; vnde confectio quædam *diathamaron*, corrupte *diacamaron*.

THAMARINDUS, vide *tamarindus*.

THAMNOS, *thamniscos*, *thamnoides*, est *frutex*; videtur dici, quasi creber ramis, a θαμινὸς, creber & quasi densus.

THA-

THAPSIA, est planta ferulæ similis, foliis tenuiter dissectis: flos est rosaceus & vmbellatus, plurimis scilicet petalis constans, in orbem positis, & calici insidentibus: is autem abit in fructum, ex duobus seminibus compositum, longis, striatis, ala cinctis amplissima, foliacea, vtrinque introrsum plerumque emarginata: in vsu medico adhibetur radix, quæ violenter purgat. Vocatur a Thapso insula, in qua primum creditur inuenta.

THAPSUS, vide *tapsus barbatus.*

THEE, Frutex est Chinensibus, Iaponensibus, & Tartaris indigena; dicitur & *Cha* vel *Chia.* Folliculum amygdali foliis fere similem, obscure viridem profert. Estque virgultum quod in ramulos varios aut virgulas sese diffundit. Flores fert cisti fœminæ & gossipii mediam faciem referentes, quinis foliolis albicantibus aut pallidis constantes, staminulis multis medium florem occupantibus. His demum succedunt fructus, dum adhuc vigent, vt ferunt, virides, resiccati autem cortice magis rugoso, ex spadiceo fusco vestiti; Figura sæpe globosa est, magnitudine globuli lusorii, semen tantum vnicum continentes: Alii contra geminati, siue in duos loculus ceu scrotum caninum dispertiti. Alii vero trigoni, & tria semina continent. Folia porro huius fruticis colligunt, & ignis calore in sartaginibus resiccant, quæ postea, vrgente siti, aquæ feruidæ iniiciuntur, quorum tinctura tunc ex vasculis myrrhinis sorbillando ebibitur. Folia masticata leuiter astringunt, & non ingratum saporem relinquunt. G. Thee.

THELYGONOS, sic dicuntur plantæ, quæ sunt ex fœminino sexu. Gr. θῆλυς est fœmineus, & γόνος soboles, generatio.

THENAR, est vnus ex musculis pollicem abducentibus, qui oritur a ligamento annulari, & inseritur in totam superficiem primæ phalangis, & parti superiori secundæ. *Thenar* quoque habetur pro cauitate omni interiore manuum & pedum, quæ dicitur *vola:* item pro *planta:* suntque carnosæ portiones sub digitis manuum

&

& pedum, sed stricte sumitur pro *vola manus*, siue *palma*. G. Die flache Hand.

THEODORETOS, quod & διακαρδίων vocatur, est antidotus, ad frigidas capitis affectiones.

THEOPHILION, est collyrium quoddam.

THEOREMA, THEORETICA, vide *theoria*.

THEORIA, est pars medicinæ, quæ ratiocinando agit de fabrica partium corporis humani, tam solidarum, quam fluidarum; de earum naturali constitutione, vsibus vel publicis vel priuatis, effectibusque solidorum in fluida, horumque in illa, iuxta regulas quasdam in aliis scientiis demonstratas, & huc assumtas; imprimis spectant huc mechanica, chemia, & anatomia, a θεωρέω, contemplor, vnde theorema, quod est speculatio: & theoretica, quæ ad medicinam speculatiuam pertinent.

THERAPEUTICA, est pars medicinæ, quæ materiam medicam instruit ex variis medicinis, vario tempore & obseruatione notatis, quarum quoque ritam præparandi methodum, vt scopo proposito satisfaciant, edocet: diætæ obseruandæ regulas tradit: tandemque veram medendi methodum, siue manuum operam, siue remedia pharmaceutica requirat, a θεραπεύω sano.

THERENIABIN, siue tereniabin, est manna orientalis; quæ *drosomeli* & *aeromeli* Gr. dicitur.

THERIACA, est medicamentum venenum expellens, a θὴρ fera, quia ferarum morsibus medetur: vel quia viperinæ carnes eius compositionem ingrediuntur. G. Theriac.

THERIOMA, est vlcus ferum, carcinomati simile, & θηριόω in ferinam indolem degenero.

THERMÆ, sunt balnea, vide *balaneum*.

THERMANTICA, sunt medicamenta calefacientia, a θερμαίνω calefacio.

THERMOMETRON, est fistula vitrea cum vitreo globo, vini spiritu plena, qui calore & frigore vel rarefactus vel condensatus, gradus quoque eorum docet,

hinc

hinc vtiliſſima eſt machina in calore febrium ardentium &c. dimetiendo. G. Ein Wetter-Glaß.

THLASPI, eſt planta, quæ habet caules rotundos, ramoſos, villoſos: folia habentes ſine pediculis, inſtar minimi digiti longa, ad baſin ampla, & ſenſim ad apicem acuta facta, dentata, coloris viridis, ſaporis acris: flores ſunt exigui, albi, burſam paſtoris referentes, cruciformes, quatuor ſcilicet petalis conſtantes: poſt florem ſequitur fructus, ſeu capſula ſeminalis orbiculata, compreſſa, ora plerumque foliacea & ſuprema fiſſa, in duo loculamenta diuiſa ſepto intermedio, reſpectu valuarum, ad perpendiculum oblique poſito; ſeminibus fœta paruis, oblongis, compresſis, rufis, ſaporis acris & feruidi: radix eſt ſatis craſſa, & fibroſa, lignoſa, alba, aliquantulum acris: hæc planta creſcit in locis deſertis. Gr. θλασπίδιον, σίνηπι ἄγριον. Proprie eſt naſturtii ſpecies. Græci a fructus forma dictum volunt, qui naſturtio ſimilis eſt, ſed latior velut infractus & contuſus. Θλᾶσθαι enim iis contundi eſt & infringi, infringendoque, quod globoſum tumidumue erat malleo, lapide, pedeue cum dilatatione exæquare.

THLIPSIS, eſt vaſorum compresſio, a cauſa externa, qua eorum interna cauitas tollitur, proin liquidi transmittendi fluxus impeditur, a θλίβω comprimo.

THOLVS DIOCLIS, eſt faſciarum ſpecies, quæ vulneribus circa aurium regiones applicatur.

THORA, eſt napelli ſpecies: dicitur & phthora, vide *phthora*.

THORACICA, ſunt medicamenta aduerſus pectoris mala.

THORAX, ſiue medius venter, eſt totum id, quod circumſcribitur ſuperiore parte, a clauiculis; inferiore, a diaphragmate; parte antica, ſterno; poſtica, ab osſibus dorſi; lateribus a coſtis; oualis figuræ eſt, continet cor, & pulmones, intus membrana pleura circumtenditur; ab *Hippocrate* & *Ariſtotele* pro thorace ſumebatur totum id, quod a clauiculis, ad pudenda vs-

que

que excurrit, hoc eſt, medius & infimus venter. G. Die Bruſt.

THOREXIS, eſt vini generoſioris potus, pectus calefaciens & quaſi loricis circumdans, a θωρήσσω, lorico.

THROMBVS, eſt ſanguinis, aut lactis in grumos coagulatio, a θρομβόω grumeſco. G. Geronnen Blut.

THRYALLIS, eſt verbaſci ſpecies, ex quo ellychnia ſolebant fieri, θρυαλλὶς, enim eſt ellychnion.

THVS, ſiue OLIBANVM, Gr. λίβανος & λιβανωτὸν, reſina eſt duriuſcula, obſcure pellucida, profluens ex arbore Arabica, quæ, vt aiunt, lentiſcum appoſite refert; quod tamen incertum. Genera thuris traduntur duo, *maſculinum* ſc. quod proprie *olibanum* vocatur, ſeu *melax*, Arab. *melaſon*: & *fœmininum*. *Maſculinum* ex albo flaueſcit, & teſticulorum inſtar rotundum eſt, guttarumque formam referens, candidum intus & pingue: *Fœmininum* magis reſinoſum eſt ac molle, cito ardens & flauum. Præfertur *maſculinum*, vt quod ex arboribus montanis colligitur. *Cortex* etiam in vſu eſt, debet eſſe craſſus, pinguis, odoratus, recens, minime ſcaber. *Manna thuris*, ſunt micæ fragmenta, pollen ac farina thuris, quæ ex colliſione, dum in ſaccis vehitur, colliguntur. *Thus*, a græco verbo Θύω, ſacrifico, nomen habere videtur, quod veteres thure ſacrificabant & ſupplicabant. Gr. λίβανος καὶ δενδρολίβανος: quemadmodum lachryma λιβανωτὸς, quæ Hippocrati λιβανωτοῦ καρπὸς dicitur: λίβανος a λείβω ſtillo. G. Weyrauch.

THYMA, idem quod *ecthyma*.

THYMBRA, eſt herba aromatica, forte ἀπὸ τοῦ θύειν *odores accendere*, idque ob fragrantiam: vel a *thymus* ob ſimilem forte odorem.

THYMELÆA, eſt arbuſcula, cuius truncus ſæpe inſtar pollicis craſſus eſt, plures habens virgulas vel ramos ſeſquipedem circiter longos, pulchros, rectos, foliis lini foliis fere ſimilibus inſtructos, ſed maioribus, latioribus, ſemper viridibus, viſcoſi quidquam, ſi dentibus atterantur, præbentibus: flos monopetalus, vtcunque infundi-

infundibuliformis, quadrifidus: ouarium in centro floris fit fructus ouatus, ſucci plenus, fœtus ſemine oblongo, habente pelliculam nigram, ſplendentem, fragilem ſub qua inuenitur medulla alba feruidi ſaporis: radix longa, craſſa, dura lignoſa, externe griſea, aut rubicunda, interne alba; in initio dulcis, ſed poſtea acris & cauſtica: hæc planta creſcit in locis incultis: quibusdam *chamelæa:* dictam volunt quaſi tithymelæam, ex tithymali & oleæ mixta facie. G. Seidelbaſt, Kellershals.

THYMIAMA, idem quod *ſuffitus.*

THYMION; eſt verruca minor ſuper corpus in cute eminens, vt *acrochordon*, tenuis, ſupra latior, ſubdura & in ſummo aſpera. Idque colorem thymi repræſentat floris, a quo denominatur, habet magnitudinem fabæ Ægyptiacæ. Modo vnum, modo plures naſcuntur in palmis, talis & plantis pedum: peſſima ſunt in obſcœnis locis, maxime vbi ſanguinem fundunt.

THYMVM, THYMVS, eſt planta, quæ habet caulem tenuem, lignoſum, album: folia parua, oppoſita, tenuia, anguſta, albeſcentia, vel viridia obſcura, ſaporis acris: flores ſunt in capitula collecti, minimi, purpurei, galea ſurrecta plerumque bifida, barba tripartita: ſemina quatuor obrotunda his ſuccedunt in capſula, quæ floris calix fuit, incluſa: ab odore etiam dici videtur, a θύω ſuffio: quod eo veteres primum vſi ſint in ſacris, quæ accenſo igne fiebant, vel a θυμὸς animus, quia eius odor corroborat: quodque iis adhibetur, qui animi deliquium patiuntur. G. Thymian.

THYMVS, eſt tuberculum p. n. carnoſum, quod ſupra corpus inſtar verrucæ eminet, florem thymi referens: vnde ei nomen impoſitum eſt. Item eſt glandula conglomerata, ſita in ſuperiori parte thoracis, anterius immediate ſub iugulo, & extenſa ſecundum longitudinem aortæ & venæ cauæ inferioris vſque ad pericardium, quæ, quo animal eſt magis iuuenile, eo maior eſt, ſecernit lympham a ſanguine quam per peculiares ductus

pulmonum vesiculis pro obliniendo infundit. G. Brust-Drüsen, Briese.

THYREOARYTÆNOIDES, est par musculorum, ortum habens a cartilagine scutiformi, anterius in latera arytænoidis conscendens, laryngis rimulam astringit, ex θυρεὸς scutum, ἀρυταῖνα, haustrum, & εἶδος forma.

THYREOIDEÆ GLANDVLÆ, sunt numero duæ, substantiam habent viscidam, solidam, sanguineam, vasis omnis generis communibus, membranaque duriore mire perfusam, oui gallinacei fere magnitudinis atque figuræ, sitæ circa laryngis sedem humiliorem, ad latera cartilaginum, thoracis, cricoidis, primorumque aliquot annulorum asperæ arteriæ, quibus partibus immediate incumbunt, ita tamen vt facillime ab iis separentur, nisi, vbi pertinacius adhæreant circa principium & finem; per ductus peculiares intra asperam arteriam suum oblinientem humectantemque liquorem effundentes.

THYREOIDES, est *scutiformis* seu *clypealis cartilago*, laryngis omnium maxima, & antice in collo prominens. Item foramen ossis pubis, ex θυρεὸς scutum, & εἶδος forma. G. Das Schildgleiche Knorpel-Bein

THYRSVS, est caulis, idque nomen sibi vendicauit, quod virgulæ in modum, vel teli in rectitudinem assurgat.

TIBIÆ OS, Gr. κνήμη, est pars inter genu & talum: ossibus duobus constat; vnum exterius, quod *focile minus*, alterum interius & maius, totius nomine donatur & *tibia* dicitur, κνήμη aliis *focile maius*, *canna maior &c.* superius processum habet a femoris cauitate exceptum, & sinus binos oblongos, pro femoris capitibus, quorum sinuum profunditatem auget annexa per ligamenta cartilago, mobilis, mollis, lubrica & humore vnctuoso delibuta, in ambitu crassa, centrum versus attenuata, vnde lunata dicitur, anterius aspera veniunt ligamenta, quæ cartilagines lunares augent. Anterior pars acuta & longa, spina dicitur, inferius adest processus ex interno latere gibbus & prominens iuxta pedem

dem, diciturque malleolus internus. Anterior pars *ocrea* quibusdam dicitur. G. Das Schein-Bein.

TIBIÆVS MVSCVLVS, idem quod *tibialis musculus*.

TIBIALIS MVSCVLVS, *anticus* dicitur & *posticus*. *Primus* flectit pedem antrorsum. Tibiæ fibulæque ex parte ossis superiori extremitati alligatus, tibiæque inuolucro lateris exterioris affixus, sub annulari pedis ligamento prouectus, tarsi ossis pollici subiecto ligamentaceo ligamento, vt plurimum adhæret, bifido namque nonnunquam tendine metatarsi, vt & innominato pedis ossi affigitur; inferior hic tendo, vbi sub extimo fibrarum fasciculo, ossiculum abscondit minusculum, sesamoideum appellatum. Alter, siue *posticus*, tibiæ fibulæque ossa inter locatus horumque inuolucris, vbi dehiscunt, penniformiter siue radiatim affixus, iuxta interioris malleoli posteriora, tendinem tarsi ossis, quod tesseræ conterminum est, ligamentaceo integumento inseritur: atque hic inter oblique mouentes & adductores & ab aliis inter extensores numeratur. C. Der Schien Muscul.

TIGILLVM, idem quod *crucibulum*.

TINCTVRA, seu ELIXIR, est coloris, qualitatis & virium alicuius rei, mediante conuenienti menstruo, extractio. G. eine Tinctur.

TINEA, est scabies capitis, cutem erodens cum squammis & crustis, pilorumque euulsione, colore cineritio; odore fœtido, orta ab acrimonia sanguinis in glandulis subcutaneis hærente. Triplex eius datur species 1. squammosa, dum enim scalpitur multas furfuraceas squammas de se remittit. 2. ficosa dum hæc crusta sua flaua denudatur, apparent viuæ rubræque carnis grana ficuum interioribus granis similia cruentam materiem ex se emittentia. 3. est achor, quem vide supra. Morbus hic infantes, sed plerumque adultiores inuadit: dicitur *tinea* quia haud raro in eo latent vermiculi copiosi, vel pediculi, vel quia proserpit erodendo vt tinea in vestibus. G. Böser Grind. Porro tineæ nomen

ab antiquis etiam tribuitur lumbricorum inteſtinalium generi lato, quod, vbi inter ſe cohærent, longam tæniam format, a Græco ταινία faſcia. G. Bändel-Würmer, Platte-Würmer.

TINEARIA, dicitur etiam ageratum, & ſtœchas citrina, ita vocatur, quod eius flores, veſtes ciſtis aſſeruatas, a tineis arceant, conſeruentque.

TINVS, TINNVS & TYNNVS, eſt arbuſcula, quæ habet virgas longas, quadratas, ramoſas: folia magna ampla, bina, iuxta ramos ſibi inuicem oppoſita, nigra, ſplendentia, aliquantulum lanuginoſa, ſemper virentia, inodora, ſaporis amari cum aliqua adſtrictione: caliculus eſt geminus, inferior trifidus, ſuperior quinquefidus, vterque monophyllus: flos eſt monopetalus, rotatus, quinquefidus, infra breuiter tubulatus, quinque ſtaminibus ex pariete interno tubuli floris ortis: ouarium in fundo calicis, tuba longa, triquetra, ſcabra inſtructum, fit fructus oliuæ ſimilis, vmbilicatus, fœtus ſemine vnico pyriformi: hæc arbuſcula creſcit in locis ſaxoſis. eſt laurus ſylueſtris: Gr. Δάφνη ἀγρία.

TINNITVS AVRIVM, ſiue SIBILVS, eſt ſuſurrus quidam aurium, ab obſtructione arteriarum membranam tympani perreptantium, vel re intus vel extus aurem irritante, qua aer in auris cauo ab arteriis pulſantibus continuo monetur & tympanum leniter verberatur, unde ſuſurrus & bombus producitur. G. Das Sauſſen, und Brauſen, das klingen der Ohren.

TITHYMALVS, eſt planta, quæ habet vnum pluresne caules, ſeſquipedem altos, rotundos, minimi digiti craſſitie; folia dura, oblonga, amygdali minora: ex ſummitate ramorum naſcuntur ramuſculi gerentes flores nigros, monopetalos, campaniformes, globoſos, multifidos, & duobus foliolis cinctos, quæ calicis vice fungi videntur: flori ſuccedit fructus exiguus, trigonus & in tria loculamenta, ſingula vnicum ſemen oblongum continentia, diuiſus: radix dura, lignoſa, lacte acri, mordicante turgidula; vbique fere ſat copioſe prouenit

nenit in locis aridis, incultis, ſterilibus, *lactaria*, *lactuca caprina*, a τιτθὸς mamma, quia lac fundit: vocatur etiam Characias Dioscoridi id eſt vallaris a χάραξ vallis; dicitur & euphorbia, & eſula maior, vid. eſula. G. groſſe Wolffs-Milch.

TITILLATIO, eſt in voluptatis ſenſu gradus, prope dolorem proximus: nam vt voluptatem percipimus, cum organum ſenſus ita concutitur, vires vt ſint ad reſiſtendum maiores: ita, ſi concuſſio fiat aliquantulum maior, minor vero vis, quæ reſiſtat, oritur *Titillationis ſenſus*, qui cum habet aliquam coniunctam moleſtiam, proxime ad dolorem gradum ſtruit, quare ad morbos referri debet: ſolet autem maxime ſentiri in latere, & ſub planta pedum, vbi nudiſſimi iacent nerui, & in iis, quibus cutis tenera eſt, & non aſſueuere titillationi. Gr. γάργαλος. G. Das Kützeln.

TOMENTVM, Latinis omne id quod culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarcitur, dicitur, ſiue id lana ſit ſiue pluma, ſiue quod voluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporibus noſtris aptum. Sic dictamni folia, quod mollia videntur eſſe, tomentitia & lanea dicuntur, hoc eſt γναφαλοειδῆ: ita ex graminis eriophori lanuginoſis ſummitatibus anaclinteria ſeu culcitræ fiunt.

TOMICI DENTES, vide *dentes*.

TOMOTOCIA, idem quod *hyſterotomia*, ex τέμνω ſeco, & τόκος partus.

TONICA, ſunt quæ membris foris illita, neruis & tendinibus robur conciliant, a τείνω porrigo, tendo.

TONICVS, idem quod *tetanus*.

TONOTICA, idem quod *tonica*.

TONSILIÆ, vide *pariſthmia* & *antias*.

TOPASIVS, idem quod *chryſolithus*.

TOPHVS, Gr. πῶρος, eſt concretio quædam lapidoſa, ſeu gypſea, calci non abſimilis, in quacunque parte, præſertim oſſibus, excitata.

TOPIARIVM opus eſt, quod ex arbore, frutice vel

herba ad decorem componitur in testudines aut cameras fornicatum. Hinc *topiariæ* dici merentur arbores vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

TOPICA, sunt medicamenta externa, quæ medentur singulari corporis parti, actione quadam illi parti propria, v. gr. emplastra vulneribus; epicarpia febribus &c. a τόπος locus. G. äusserliche Mittel.

TOPINARIA, idem quod *talpa*.

TORCVLAR, vel TORCVLVM, est prælum, quo olea vel succi exprimuntur. G. eine Kelter, Presse. Item, est instrumentum, quo chorda duobus bacillis circumagitur, in extirpandis membris, vt vasa sanguinea constringantur. G. ein Drehstück.

TORCVLAR HEROPHILI, est ille locus, vbi quatuor sinus crassæ meningis cerebri coniunguntur.

TORI, sunt in vegetabilibus prominentes partium calli & in se pulparum modo collecti; Gr. κονδύλους vocant. Hinc κονδυλώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodi formam præ se ferens.

TORMENTILLA, Gr. ἑπταφύλλον, siue SEPTIFOLIVM, quia eius folia ex septem constant incisuris, sic dictam volunt, quod tormentum cruciatumque dentium sæuissimum placet, atque venenatarum quarundam rerum compescat furorem, & cruciatum. G. Birckwurtz, Ruhr-Wurtz, Tormentille.

TORMINA, vide *dysenteria*.

TORMINA ALVI, idem quod *colica passio*.

TORMINA HYSTERICA, sunt hystericæ *passiones*, vide *hysterica passio*.

TORMINA INFANTIVM, sunt dolores infantium ventris.

TORMINA POST PARTVM, sunt dolores, quos puerperæ post partum patiuntur, quando nempe lochia rite non procedunt, qui torminibus partus sunt nonnunquam plane similes; post laboriosissimos partus etiam sæpe dolores aliqui remanent. G. Nachwehe.

TORREFACTIO, idem quod *tostio*. TO.

TOSTIO, eſt actio qua medicamenta igne torrentur, vt vires mutentur, vti fit in toſtione rhabarbari, quod cum ante fuerit purgans, nunc fit adſtringens; torrentur quoque turundæ nonnullæ; quæ orificiis vlcerum ad dilatandum intruduntur, vt ſic toſtione imminutæ, per alluentia vlceris liquida tumere eo plus poſſint.

TOXICA, ſunt medicamenta venenata, quibus barbarorum ſagittæ illiniebantur.

TRACHEA, idem quod *aſpera arteria.*

TRACHELAGRA, eſt arthritis ceruicis.

TRACHELIVM, eſt campanulæ ſpecies: Lat. *ceruicaria* forte dictum, quod ceruicis & colli malis medeatur. Gr. τράχηλος eſt collum. G. Halß-Kraut.

TRACHOMA, eſt, quando palpebræ inuertuntur, denſiores & inæquales factæ; vel cum aſperitate etiam rubent cum pruritu & puſtulis, inſtar milii granorum; vel cum inueterato malo, inſuper a parte interiore exulcerantur cum fiſſuris & callis, a τραχύνω aſpero, hinc trachomaticum, eſt collyrii ſpecies, quod olim in vſu erat, ad hunc affectum.

TRAGACANTHA, ſeu TRAGACANTHVM, eſt gummi fruticis eiusdem nominis pellucidum, album, ſubdulce, leue ac ſincerum, in granis plerumque fragmentiſue contortis: eius frutex pumilus admodum eſt, habetque ramos lanuginoſos, ſpinisque inſtructos, rigidos, firmos; lentis fere folia pallida, pinnata, velut coniugata, coſtæ adhærentia, abeunti in mucronem albeſcentem: flos eſt papilionaceus, ex cuius calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in ſiliquam ſecundum longitudinem diuiſam, bicapſularem, breuem & quaſi ouatam, continentem ſemina reniformia. Frutex hirſutus eſt, vnde nomen, τράγος hircus, & ἄκανθα ſpina, quaſi *ſpina hirci.* Exudat hoc gummi radice inciſa, vel vt alii volunt, ſponte ſua. Præſtat pellucens, gracilis, leuis, ſincera & ſub dulcis. G. Tragant.

TRAGOPOGON, eſt planta, quæ habet caulem ſeſquipedem circiter altum, rotundum, ſolidum, in plures ramos diuiſum: folia longa, anguſta, acuta, croci folia referentia, ſed breuiora, & latiora: flos eſt ſemifloſculo-

ſus, plurimis ſcilicet ſemifloſculis conſtans, embryoni inſidentibus, & calice comprehenſis multifido, ſed nequaquam ſquammoſo, in multas lacinias diuiſo, quæ ita longæ ſunt, vt ipſum florem recondant: embryo autem deinde abit in ſemen membrana ſeu inuolucro obuolutum, pappis inſtructum, thalamoque affixum: creſcit in paludibus & locis aquoſis, eſt *barba hirci*; ex τράγος hircus, & πώγων barba. Nomen ſibi adſciuit, quod e calycis ſummo, floribus euaneſcentibus, papposa prodeat cæſaries, ſeu comoſa lanugo, cui cum hirci barba nonnulla ſimilitudo. G. Bocks-Bart, Haber-Wurtzel.

TRAGEÆ, non differunt a pulueribus, niſi quod tenuiſſime adeo medicamenta, ex quibus parantur, haud terantur, & vel externe adhibentur corpori appoſitæ aut in fumum reſolutæ; vel ſacculo linteo incluſæ in vino aut alio liquore detinentur, vt vires ſuas liquori communicent. Aliquando tamen componuntur etiam ex ſpeciebus antidotorum, odoratiſque aliis rebus & medicamentis ſimplicibus in puluerem redactis, ſaccharo addito. In his conficiendis communiter capitur vncia vna ſacchari, ad ſingulas drachmas ſpecierum, præſertim amariorum & minus gratarum. G. Pfaffen-Futter, Triſenett.

TRAGEMA, idem quod *tragea*.

TRAGIVM, vocatur fraxinella: a τράγος hircus, quia hircum olet.

TRAGOCEROS, eſt *aloe*, ob folia cornuformia, hirci cornibus ſimilia, a τράγος hircus, & κέρας cornu.

TRAGOS, eſt *caprificus*; a τράγος caper. Vide *caprificus*

TRAGOPYRVM, ſic aliquando vocatur *fagopyrum*: quaſi hirci frumentum, ex τράγος hircus, & πυρὸς frumentum. Vide *fagopyrum*.

TRAGORCHIS, eſt ſatyrion hircinum vel caprinum: ex τράγος hircus, caper, & ὄρχις teſticulus.

TRAGORIGANVM, eſt origanum hircinum. Non alia forſitan ratione ſic dictum, quam quod eius pabuli voluptate animal hoc caperetur, ex τράγος hircus, & origanum.

TRAGVS, ſeu hircus eſt auris eminentia, quæ tempora ſpectat, poſita ſub helicis exortu, erecta, formæ triangularis pilis aliquot hiſpida, in quibusdam denſam hirci barbulam exprimens. G. der Bock.

TRANSFVSIO, eſt deductio ſanguinis viui & in vaſis animalis fluentis, ope tubulorum ſibi continuatorum in vaſa alterius animalis viui; in ſcopum vaſa inanita langnentis animalis replendi, ſanguinem mutandi, morbos curandi, vitamque longiorem ducendi; quod in maioribus animalibus, & ipſis hominibus, poſtquam circulatio ſanguinis inuenta fuit, ſæpe tentatum eſt; raro felici, ſæpe infortunato ſucceſſu; vaſa enim in vno animali ſuæ capacitati proportionatum liquidum continentia, non reſpondent robori, magnitudini &c. vaſorum in alio animali; liquida pariter vel ſunt nimis ſolida, craſſa, & alterius indolis, vel nimis fluida, facilius reſoluenda in vno quam alio animali, adeoque, quod vno animali conueniebat ſalubre liquidum, in alio eſt lethiferum, atque hæret in minimis, obſtructiones irreſolubiles excitat, vel ſi liquidum tenuius fuit, ex vaſculis omnibus excretoriis effluit, neque viribus vitæ ſuſtinendis par eſt; vnde hæc medendi methodus iure exoleuit.

TRANSPIRATIO, idem quod *diaphoreſis.*

TRANSVERSALES MVSCVLI, primum par exhibet ſeſe membranoſo principio, ab ipſis transuerſis lumbalium vertebrarum proceſſibus, oſſe item ilium cartilaginoſoque præterea coſtarum confinio interius profectum, peritonæo ſubiecto inhæret, & ad eandem cum cæteris abdominis metam fertur. Alterum par ceruici extendendo vel in poſteriora flectendo deſtinatum, oritur a ſex aut ſeptem primarum vertebrarum proceſſibus externis, & inſeruntur exterius in omnes vertebrarum ceruicis transuerſos proceſſus. G. der Zwerch-Muſcul.

TRANSVERSVS MVSCVLVS HVMERI, idem quod *rotundus minor.*

TRAPEZIVS MVSCVLVS, ſic dictus a figura Geometrica. Vide *cucullaris muſculus.*

TRAVLVS & TRAVLOTES, eſt blæſitas, ſiue vitium in L&R pronunciando, a τραυλίζω balbutio. G. Das Liſpeln.

TRAVMATICA, ſunt, medicamenta quæ in decoctis & potionibus aſſumpta, ſeroſos & acres humores ſeu ſuccos e corpore educunt, vel mitigant, ſanguinemque nimis torpidum mouent, vel nimis motum retardant, nimis fluidum inſpiſſant; nimis craſſum ita attenuant, vt in partes vulneratas, ruptas vel contuſas commode propelli poſſit; & quibuſdam partibus adſtringunt, & detergunt; hinc videmus quod vulneraria medicamenta ſpecifica nulla ſint, quæ in omni conueniunt ægro, verum quod dato ægro accommodanda ſint pro ægri viribus, ſtatu, & liquidorum ac vulneris conditione: iſta lapſis, contuſis, & vulneratis conducentia, *vulneraria* nuncupantur, a τραῦμα vulnus. G. Wund-Artzney.

TREMOR, Gr. τρόμος, a τρέω tremo, eſt motus conuulſiuus minus vehemens, in quo contractiones & alternæ ſunt & crebriores, ſed non ita violentæ verſus principium, quare motus conuulſiuus plus habet de conuulſione, at tremor plus de motu ordinario. G. Das Zittern/Schaudern/Beben.

TREPANATIO, eſt operatio chirurgica, qua trepano ſiue modiolo hominis viuentis cranium perterebratur, cum vel fractum & intropreſſum fuerit cranium, vel ſpinæ oſſeæ abruptæ pungunt cerebrum, vel extrauaſatus ſanguis ex vaſis ruptis, qui comprimit cerebrum, &c. vt hæc cuncta ex foramine facto educi poſſint. G. Trepanirung.

TREPANVM, idem quod *modiolus.* Eſt corruptum vocabulum Græcum τρύπανον, *terebra.*

TRIANGVLARE OSSICVLVM, eſt illud os, quod in cranio inter ſuturam lambdoidem & ſagittalem ſitum eſt; quod ad epilepſiam quoque conducere ferunt. Vocatur etiam *triquetrum*, item *Wormianum.*

TRIANGVLARES MVSCVLI, eſt aliquando vnicus, ſed non ſemper, a ſummo cubiti ortus, & circa medium eiuſdem carnoſo, anguſtoque fine deſinens. Verum *Caſſerius* putat ſe inueniſſe duos paruulos, circa articulum

cubiti

cubiti exiles, & opposito modo incedentes, atque instar trochleæ pronum & supinum radium mouentes. Sunt & alii triangulares musculi, dicti sternoidei, sub sterno oriuntur e medio sternoidei musculosi fasciculi, pro parte triangulari linea circumscripti, sic oblique costarum extremis partibus vt & cartilaginibus quatuor, quinque & sex superioribus alligantur, cum intercostalibus tam indissolubili nexu sæpe cohærent, vt alterutrorum fasciculi sine laceratione separabiles non existant: imo vero, nonnunquam radiata solummodo intercostalium musculorum fibrarum vestigia longe ab inuicem remota inueniuntur, atque hoc in casu, pleura sub sterno solito crassior reperitur. G. der Brustbeins-Muscul.

TRIBVLVS, terrestris est planta, quæ habet caules semipedem circiter longos, repentes, rotundos, nodosos, villosos, rubicundos, in ramos diuisos: folia pinnata lenticulæ, incana, pilosa: flores sunt rosacei, plurimis scilicet petalis in orbem positis constantes, lutei: ex horum calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, quodammodo cruciformem vel turbinatum, ex pluribus partibus plerumque compositum, muricatis, in capitulum collectis, & seminibus fœtis, vt plurimum oblongis, in loculis nidulantibus: radix fibrosa; hæc planta crescit in pratis præsertim in regionibus calidis; dicitur παρὰ τὸ τρὶς βάλλειν, quod fructu suo tria vulnera infligat, vel quod cuspidatum trifariam feriat. Malunt alii a seminis triquetra figura tribulo bellico instrumento simili. G. Wasser-Nuß, Stachel-Nuß.

TRICA INCVBORVM, est plicæ polonicæ species, G. Maren-Flechte, Juden-Zopf.

TRICHIASIS, est ciliorum introreflexio, ita vt pili oculum pungant; quod fit vel phalangosi, vel cum alia pilorum succrescit series. Item vrina pilosa, cui ab humoribus pituitosis, pili innatare videntur, a θρὶξ pilus.

TRICHISMVS, est fracturæ osseæ quædam species tenuissima, & veluti pilaris, plerumque iuxta ossis longitudinem excurrens, rimæ tenuis instar, ita vt sen-

sum

ſum fere effugiat, hinc etiam mortis aliquando cauſa exiſtit, quia ſe non facile prodit, admodum dolorifica, & magnis cum ſymptomatibus: a θρὶξ pilus. G. ein Spaltbruch.

TRICHOMANES, planta eſt, quæ plures paruos caules habet, rotundos, fragiles, nigricantes, quibus adhærent folia minima obrotunda, leuiter crenata, tenera, ordinatim diſpoſita, in dorſo habentia multa corpuſcula minima, quæ microſcopii ope apparent eſſe fructus huius plantæ, in quibus occurrunt capſulæ ſphæricæ funiculo vi elaſtica donato inſtructæ, qui contractione ſua has capſulas, ſemina minutisſima includentes, aperit: radix eſt filamentoſa, & nigra: hæc planta creſcit in petris & muris, iuxta fontes & riuos; tota hyeme viret, *filicula, capillaris, polytrichum*, dici volunt, quod fluentem capillum expleat, & ſubnaſci faciat: μανὸν enim rarum vocant, & τρίχα, capillum: hinc quoque *Capillaris* vocatur, G. Wieder-Todt, Frauenhaar.

TRICHOPHYLLA, ſunt plantæ cuius folia capillorum ſimilitudinem habent, vt fœniculum, corallina &c. ex θρὶξ capillus, & φύλλον folium.

TRICHOSIS, idem quod *trichiaſis*.

TRICOCCOS, eſt meſpili fructus, ſic vocatus a tribus nucleis quos continet, a τρεῖς, tres & κόκκος nux, bacca, granum.

TRICONGIVS, eſt menſura octodecim ſextariorum.

TRICVSPIDES VALVVLÆ, ſic vocantur tres membranulæ, figura tricuſpides, variis lacertulis præditæ, ante oſtium venæ cauæ in corde locatæ, ſic ſitæ vt ſanguinem ex vena caua quidem admittant in cor, non vero remittant; ſed a ſanguine ex corde contracto egredi conante explicantur, viam omnem intercipiunt, vnde in arteriam pulmonalem ſolam impellitur.

TRIENS, eſt tertia pars libræ medicinalis, continens vncias quatuor. Continet quatuor cyathos.

TRIFOLIVM, eſt planta, quæ caules habet ſeſquipedem

pedem circiter altos, tenues, rotundos, aliquando parum lanuginoſos, quosdam rectos, alios repentes; folia terna, raro quaterna aut quina, nunc rotunda, nunc oblonga, acuta, villoſa, interdum ſpiculatis lineis albis notata, nonnunquam obliquis candicantibus ſtriis virgata: flores ſunt exigui, albi, papilionacei, ſimul cum ouario vagina fimbriata obuoluti, in ſpicam congeſti: ouarium fit capſula calice recondita, & fœta ſemine vt plurimum reniformi, rubicundo, per maturitatem arcte adhærente capſulæ: radix parua, fibroſa, tortuoſa, lignoſa, alba: hæc planta creſcit in pratis. Gr. τρίφυλλον, planta vocatur a tribus, quæ habet, foliis. Eius ſunt in pratis variæ ſpecies. G. Klee.

TRIOBOLON, eſt pondus drachmæ dimidiæ, ſiue trium obolorum.

TRIORCHIS, eſt ſatyrii ſpecies, quæ non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nititur, ex τρεῖς tres, & ὄρχις teſticulus.

TRIPHYLLON, eſt trifolium.

TRIPLOIDES, eſt inſtrumentum chirurgicum, ſic ob triplicem baſin dictum: in vſu fuit ſi cranii depreſſio tam magna eſt, vt cæteri vectes, ob infirmitatem, non ſufficiant.

TRIPOLIS, vel terra Tripolitana, eſt ſubſtantia terrea, facile friabilis, coloris citrini intenſi, ſaporis adſtringentis, eruta ex fodinis. G. Tripel.

TRIPOLIVM, eſt aſteris ſpecies; dictum quod eius flos ter de die colorem mutare perhibetur: ita vt mane candidus, meridie purpureus, veſperi puniceus aſpiciatur: idque forte, cum flores omnes non ſimul, ſed particulatim & ſenſim floreant, & perficiantur, facile contingit, tres florum colores conſpici incipientium, completorum & deficientium, ex τρὶς ter, & πολέω muto, verſo. Sed forte a Tripoli, vrbe maritima, nomen accepit. G. Meer-Stern-Kraut.

TRIPSIS, eſt contritio, ſiue contuſio, a τρίβω tero.

TRISMVS, eſt dentium ſtridor; ſiue conuulſio violenta

lenta & inuita musculi temporalis & masseteris, qua dentes tam valide contra se inuicem contrahuntur, vt ad minimum motum obliquum supra se inuicem exterius vel interius per musculos pterygoideos factum, sonus acutissimus oriatur & ingratus auribus, qui stridor vocatur, a τρίζω strido. G. Das Knirschen der Zähne.

TRISSAGO, & TRIXAGO, vocatur scordium, forte ob similitudinem cum trixagine, siue chamædry.

TRITÆOPHYES, est febris continua remittens, quæ tertio quoque die exacerbatur, ex τριταῖος triduanus, & φύω cresco.

TRITÆVS, idem quod *febris tertiana intermittens.*

TRITICVM, est planta, quæ plures habet caules vel culmos quatuor vel quinque pedes altos, satis crassos, rectos, per interualla nodosos, excauatos, foliolis quibusdam longis, angustis instar graminis instructos: flores sunt hermaphroditi, apetali, constantes staminibus masculinis, simplicibus, ferentibus suos testiculos tenues, gracilesque; intra hos positum est ouarium, binis recuruis tubis instructum: vtraque hæc defenduntur binis foliis petaloidibus, sæpe aristatis, per appendicem longam, acutam, gracilem, iam pilosam, alias glabram; cinguntur rursum duobus foliolis cauis carinatis calicis vicem præstantibus: sustentantur hæc vno pedunculo, qui cum aliis accretis vni axi facit spicam densam: semina sunt magna, oblonga, gibba, vna parte sulcata, extus coloris flauescentis, intus albi, farinosa, nutrimenti optimi: radix tenuis, filamentosa: est frumentum, dictum, quod ex spicis fit tritum, vel, quod trituræ destinatur. Gr. πυρὸς & πυρὸν. G. Weitzen.

TRITORIVM, idem quod *infundibulum.*

TRITVRATIO, est contusio, qua medicamenta in puluerem rediguntur, vt eo aptius cum aliis misceri, vel virtus eorum extrahi possit.

TROCHANTER, idem quod *rotator.*

TROCHISCI, est medicamenti interni & sicci genus, nempe

nempe sunt rotulæ seu orbiculi signati, fiunt ex pulueribus cum mucilagine exceptis, & in pastam redactis, ex qua orbiculi in vmbra siccandi formantur, a τρόχος rota, vocantur item *pastilli*, ab ἀρτισκὸς, quod panem referat, κυκλισμὸς a circuli figura. G. Küchlein.

TROCHLEA, vide *bathmis*.

TROCHLEARIS MVSCVLVS, est musculus oculi obliquus superior, siue maior, & omnium tenuissimus, habens tendinem longissimum, oculum circumagit ad angulum internum; nam communi principio, cum primis quatuor ortus, ad internum angulum recta fertur, ibi per trochleam cartilagineam, intra anteriora orbitæ sitam, transit, & recto angulo adscendit ad eum locum, vbi quintus inserebatur. Dicitur *trochlearis*, quia quasi per trochleam circumrotatur, quæ trochlea cartilago est in oculo propendens, sita ad os maxillæ superioris iuxta internum oculi angulum. Hic cum altero obliquo, *amatorius* appellatur. *Trochlea* venit e τροχίζω torqueo. G. Der Rollen-Muscul.

TROGLODYTICA MYRRHA, est ea quæ optima est, & in Trogloditi patria nata. Vide *Myrrha*.

TROMA, est vulnus, a causa externa inflictum, a τιτρώσκω vulnero.

TROMBOSIS, est coagulatio lactis, vel sanguinis in corpore humano. Vide *coagulatio*.

TROMOS, idem quod *tremor*.

TRVNCVS, dicitur illa pars arteriæ magnæ & venæ cauæ, quæ descendit a corde ad vasa iliaca: specialiter attribuitur ramulis maioribus, qui e trunco magno emittuntur ad viscera speciatim, vt truncus splenicus, hepaticus &c. G. Ein Stamm.

TRVNCVS, est totum animalis corpus, exceptis capite & artubus adhærentibus. G. Der Rumpf.

TRYPANVM, idem quod *modiolus*.

TVBA EVSTACHIANA, est canalis amplus, tenuiorem calamum scriptorium admittens, apertus, ad palati extrema vel narium posteriora tendens, ortus a tympani

pani parte anteriori & inferiori, prope tympani membranam, principio ampliori, patente, elliptico, mox iterum ſenſim coarctatur perfecte tubæ inſtar, ſic conum ellipticam baſin habentem referens, oblique deorſum verſus interiora, inferiora, anteriora delatus, ante canalem oſſeum arteriam carotidem internam continentem ſitus, poſt trium circiter vel quatuor linearum progreſſum in plures partes inæquales, rupta quaſi ſpatia efficientes, deſinit, hactenus oſſeus eſt, & oſſi petroſo inſculptus, ſenſim interim in circulum mutata ellipſi. Huic apponitur dein canalis alius, priori continuatus & ſimilis, ſed eo duplo longior, anguſtus admodum in ſuo principio, multoque anguſtior quam eſt canalis oſſeus (tota enim tuba eo in loco quaſi arctiore ſulco excauata videtur) ſenſim dilatatus, hinc etiam conicus, inuerſus, tandem ad finem multo rurſus, quam eſt oſſea pars, amplior, conſtans partim ſubſtantia cartilaginea, reſpiciente occiput, & conſtituente partem ſuperiorem, lateralem, poſteriorem pro maiori, lateralem anteriorem pro minori parte, & maximam partem labrorum orificii, partim membranacea, reſpiciente foramen auris, conſtituente & abſoluente reliquam tubæ partem, ſic ſupplente cartilaginis defectum. Denique cartilaginea hæc pars, extremum tubæ finem præcipue vero ad poſteriora lateſcens, expanſa, incraſſata, reflexa, conſtituit marginem ſemilunarem, cartilagineum, robuſtum, extuberantem, cornua ſua in interiora narium procurrentia habentem, formantem labra orificii ampli, patuli, elliptici conniuentis, nunc aperti, nunc iterum valuula hac cartilaginea (quæ fini tubæ quaſi janitor præfecta videtur) adducta claudendi, eaque ſemper muniti, quo tandem totus hic canalis deſinit ad latus internum alæ internæ pterygoidei proceſſus oſſis ſphenoidis, a latere foraminis poſtici narium, ſupra palatum mobile, velum pendulum palatinum vulgo dictum, vbi ſupra vuulæ baſin terminatur. Huius inuentor fuit Alcmæon Crotonienſis, ſed veteribus poſtea neglectus accuratiſſimo

tiſſimo Euſtachio iterum deſcriptus, a *Stenone*, *du Verneyo*, multiſque aliis, præſertim Gallis, Aquæ ductus vocatur; ſed ad euitandam confuſionem cum Aquæ ductu Fallopii, cum quo a multis, docente *Schelhammero* paſſim confunditur, nomine a ſimilitudine inuentorisque cognomine deſumpto, & a *Valſalua* excogitato, *T*uba Euſtachiana potius appellandus.

TUBA VTERI, TUBÆ FALLOPIANÆ, ſunt duo canales fere conici, tortuoſi, membranoſi, ex binis ſuperioribus foraminibus vteri exeuntes, vtrinque vnus, ex anguſtata capacitate circa matricem ſenſim dilatati, in hemicyclos celluloſos flexi, VI. VII. vel quandoque VIII. circiter digitos longi; horum amplitudo circa medium fere paruum digitum æquat: peruii ſunt, ſi enim per tubulum in eorum principium immiſſum flatus verſus extremitatem propellatur, per eam illico erumpet, quod in omni animalium genere ſemper obſeruauit Graafius: extremitas vtero iuncta & in eius cauum hians minima eſt, ſetam enim tantum aut ſtylum tenuem tranſmittit; at in progreſſu ſenſim dilatatur, & circa medium latiſſima: altera vero extremitas in abdomine fluctuans quartam ſolummodo digiti auricularis craſſitiei partem admittit, fimbriiſque multis muſcularibus ornata eſt, ouario, quando opus eſt, ſe applicantibus. Tubarum ſubſtantia membranacea eſt, duplicique conſtat membrana, quarum interna originem habet, aut ſaltem communis eſt cum illa, quæ internam ſubſtantiam vteri cingit, hæc glanduloſa eſt, intuſque rugoſa, & lubrico humore imbuta: externa vero membrana communis eſt cum ea, quæ externam vteri ſubſtantiam obuelat, eſtque prope vterum craſſior: vaſa copioſiſſima corpus cauernoſum intra membranas earum efficientia, vt erigi ſiue rigidæ reddi queant, quando ouario applicandæ; a quibus etiam humectantur: ſi diligenter aperiantur & dilatentur, tubæ cuiuſdam æneæ extremum orificium exprimunt. Vſus eſt, vt oua a teſtibus recipiant, & in vterum deferant. G. Mutter-Röhre, Mutter-Trompete.

TUBERCULA, idem quod *phymata*.

TUBEROSA, eſt hyacinthus Indicus tuberoſus, flore hyacinthi orientalis: nomen a tuberoſá radice ab Italis datum. Tuberoſa etiam dicitur radix, quotieſcunque veræ radici, quæ in medio eſt, multa vndique & magna ſatis adnaſcuntur tubera, quæ perperam vulgo pro radicis partibus habentur, quum potius gemmarum ſpecies dicendæ ſint, nouam enim (vt certis conſtat exprimentis) plantam in ſe continent, imo propriis fibroſis, vnde nutriuntur, gaudent radicibus ab inferiori parte ſibi appoſitis, vt in aſphodelo & pæonia obſeruatum fuit: hyeme vero perit omne plantæ capillitium, & remanent ſola cum craſſioribus radicibus tubera, quæ ſequenti anno germinant. Sic ratio in promptu eſt, quare radices officinales, quæ eo modo conſtructæ ſunt, hyeme, ſaltem antequam vigere incipiant, effodi & colligi debeant, quia tunc ſcilicet radix totam iam futuram plantam, omneſque eius vires concentratas & collectas continet, quæ radicem deinceps pro maxima parte deſtituunt, & per omnes plantæ partes diſperguntur.

TULIPA, eſt planta, quæ habet caulem vnicum, rotundum, medulloſum, duobus vel tribus foliis longis, latis, craſſis, duris, in margine vndoſis, acutis, inſtructum: flos eſt liliaceus, hexapetalus, forma quodammodo vrcei, nudus, in faſtigio caulis vnicus, erectus, ſex ſtaminibus præditus: ouarium, quod fit fructus oblongus, trifariam dehiſcens, in tria loculamenta diuiſus, ſeminibuſque fœtus planis bino ordine ſibi incumbentibus. Radix eſt bulboſa interdum breuior, nonnunquam oblongior, craſſa, foris vel flaueſcente, vel magna ex parte, nigricante membrana obducta, quæ interna parte lanuginoſa eſt, caſtanearum corticis inſtar, aliquando autem adeo denſo tomento plena, vt molliſſime recubet bulbus, qui ſolidus eſt, firmus, & velut albumen oui coctum candidus, guſtanti dulcis, ſaltem non ingratus: nomen accepit a pilei ſimilitudine, qui Turcis dicitur *Tulipant*,

Dul-

Dulpant, quemque videtur hic flos forma exprimere. G. Tulipane, Tulpe.

TUMOR, Gr. ὄγκος, οἴδημα, est morbus, quo partes humani corporis præter solitum modum ampliantur, & extenduntur, per affluxum plurium liquidorum, vel concretionem solidorum, ita vt destinatam operationem perficere, vt par est, nequeant. G. Schwulst, Geschwulst.

TUNETANUS FLOS, est Flos Africanus aurei coloris, sic dictus, quod in regione Africæ Tunetensi crescat. Nullius est in medicina vsus.

TUNICA, inter vegetabilia est tenuis cortex & veluti membranaceus, quo vel arbor, vel radix inuestitur. Sic cæpa folliculis est tunicata.

TUNICA, est betonica, detractis duabus litteris prioribus: eo nomine veniunt flores caryophylli hodie. G. Nelcken-Blumen.

TUNICA, idem quod *membrana*.

TUNICA CORNEA, vide *cornea tunica*.

TUNICA RETIFORMIS, vide *retina* & *amphiblestroides*.

TURBITH, seu TURPETUM, putatur esse radix alicuius conuoluuli Indici, quæ vario, longoque reptatu ad tres quatuorue cubitos ascendit. Radix pollicem & amplius crassa, lignosa, in aliquot ramos diuisa, crasso fuscoque cortice tecta, qui ruptus, stillat succum lacteum, glutinosum, & pallide flauescentem resinam, illico concrescentem. Folia habet althææ, floremque monopetalum conuoluuli vulgaris magnitudine, & forma candidum. Adfertur nobis ex Guzarata, Canara, Goa, Cambaia, Dio insula, Bacia &c. in officinis eligitur non cariosa, intus alba, & resinosa. Forte species erit scammonii, cuius radix etiam resinosa, & eiusdem indolis: aliqui a turbando deducunt, quod propter magnam violentiam, purgando corpus turbet: sed origo ex barbaris linguis potius quærenda est.

TURBITH MINERALE, seu TURPETHUM MINERALE, est puluis flauus ex Mercurio præparatus.

TURBO, inter vegetabilia dicitur quidquid ex acumine tendens in amplius ſpaciatur. Hinc turbinatum, quod ex anguſto continenter in latius prodit. Sic turbinata conſpicitur pyrorum forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur.

TURGESCENTIA HUMORUM, idem quod *orgaſmus.*

TURIONES, ſunt teneritates ſummitatum tam arborum quam fruticum, quæ ſingulis annis creſcunt.

TURPETHUM, vide *turbith.*

TURRITIS, TURRITA, eſt naſturtii ſpecies; ſiue planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, oblonga, villoſa, ſinuoſa, repentia; caulis ex his naſcitur ſolidus, rotundus, habens folia exigua, acuta, inſtar acetoſæ, ſine pediculis: flores in faſtigium turris inſtar aſſurgentes, exigui ſunt, albi, quadrifidi, cruciformes: flori ſuccedit ſiliqua compreſſa, continens ſemina exigua, rubicunda, ſaporis acris: radix eſt fibroſa, alba: hæc planta creſcit in pratis; ſic dicta, quod caulis eius ſe turris in modum erigat.

TURUNDA, TURUNDULA, *Linamentum, Pannus,* μοτὸς, ἔμμοτον, eſt linteum concerptum, quod vnguento illitum, vlceribus imponitur. G. die Wiecken.

TUS, idem quod *thus.*

TUSSEDO, idem quod *tuſſis.*

TUSSILAGO, ſeu *farfara*, eſt planta, quæ plures habet caules tenues, qui in ſummitate habent florem radiatum, citiſſime caducum, cuius diſcus ex floſculis, corona ex ſemifloſculis componitur, embryonibus inſidentibus, & calice multifido comprehenſis: embryones poſtea abeunt in ſemina pappis inſtructa: flos ante folia menſe Martio vel Aprili erumpit: radix eſt ſaporis ſubacris cum leui lentore, odoris nullius: folia ex radice erumpunt magna, ampla, anguloſa, circularia fere, ſuperne viridia, inferne alba: creſcit in locis humidis, quod hæc planta tuſſientibus medeatur, appellationem habet. G. Huf-Lattig.

TUSSIS, Gr. βὴξ a βήττω, tussio. Est motus conuulsiuus musculorum & motricium fibrarum, quibus respiratio peragitur, ita vt exspiratio variis vicibus interrupta, iterumque repetens, aerem expellendo e pulmonibus, & repellendo contra latera ramorum asperæ arteriæ, tandem post aliquot ictus, & nisus cum sonitu grauiore, vel acutiore, non sine vi, & sæpe humoris vel phlegmatis excretione peragitur: hinc ex tussi, perinde vt in sternutatione, concussio corporis fit, adeo vt in vehementiore tussi non leuis labor sit, & motus suffocationis, ideoque facies & oculi rubore & liuore afficiuntur, atque a tussi aliquot horas durante, identidem repetente, vires admodum franguntur, & venter, pectus atque caput dolore affliguntur, præsertim in *sicca tussi;* aliquando etiam vomitus subsequitur, aut ex illa concussione viscerum, hernia in inguine, vel vmbilico fit. Verum tussis comitem agit in asthmate, pleuritide, hydrope, empyemate, vulneribus pectoris, malo hypochondriaco, hæmoptoe, grauedine, phthisi &c. Diuiditur in *tussim siccam* in qua nihil, vel parum excernitur, vti omnis tussis in principio est. In *humidam* in qua sanguis, pus, pituita vel tenuis liquor excernitur, sed ea ex accidenti fit. In *nocturnam* & *infantium conuulsiuam*, quæ etiam ex accidenti est. Dicitur quoque *Tussedo.* G. der Husten.

TUTIA, siue CADMIA FACTITIA, est corpus densum, ex fuligine æris, dum in fornace conficitur, concretum, adhærens lateribus, camerisque fornacum, vel & in partem infimam delabens. Triplicis id fit generis, nominibus a re, quam repræsentare videtur, sumptis. *Botrytem* appellant, quæ vuæ speciem refert: *ostracitem*, quæ testis similis est: *placitem*, quæ crustis. *Botrytis* reperitur in fornacis parte media. *Ostracitis* in infima; *Placitis* in editiore. Sunt qui *capnitem* & *calamitem* addunt. *Capnitem*, quæ in ipso fornacum ore reperitur, tenuissima, exusta & nimia tenuitate similis fauillæ. Verum hæc a Pompholige vix vel parum differre videtur. *Calamitem* vocant, a figura calami, quam a pertica ferrea

acquirit. Nimirum decutitur hæc a ferreis perticis, quibus cadmia, dum æs fusum iis agitatur, adhærescit. Optima est *botrytis*, densa, modice grauis & in leuitatem magis inclinans, racemosa facie, quæ fracta cinerulenta est. Vulgo in officinis dicitur *tutia*, vel *cadmia Græcorum*. Gr. καδμεία. Arab. Climia, G. Hütten-Rauch, grauer Tutz.

TYLOMA, idem quod *callus*.

TYMPANITES, TYMPANIAS, *aqua intercus sicca*, est tumor abdominis fixus & constans, æquabilis, durus, renitens, & a pulsione sonitum edens, plerumque in fastigium assurgens, absque grauitatis multo sensu; oriundus ex paralysi partis intestini, & a flatu intercepto summopere dilatati: vel ab humoribus in abdomen exhalantibus, non resorptis, sed putrescentibus, & aerem sic ex se veluti generantibus; vel a vermibus peredentibus intestinorum tunicas, vnde aer tum abdomen intrat, calore expanditur, & tumorem excitat; dicitur quoque *hydrops siccus*, a τυμπανίζω, tympani instar sono. G. truckene Wassersucht, Windsucht.

TYMPANI MEMBRANA, ita dicta, quia subiectæ cauitati tympani nomine insignitæ superinducta est, sita ad finem meatus auditorii, quem terminat, claudit, a tympano separat, & sic aerem internum ab externo hic loci secludit, & corpuscula quæcunque per aerem volitantia, insecta, cæteras aeris externi iniurias, & similia ab interiorioribus arcet, & ita tandem apprime defendit: situs eius non perpendicularis, sed valde obliquus, ita vt ad superiora meatus inclinet, ab inferioribus excurrat, hinc ad superiora & posteriora obtusum, ad inferiora & anteriora acutum cum meatu angulum format, sic auget superficiem plus, quam si ad perpendiculum apponeretur, hinc locum facit ampliorem pluribus radiis sonoris incurrentibus, inprimis autem efficit, vt incurrant radii præcipue in medium huius membranæ centrum, vt sic facilius & validius tremat. Est hæc membrana in omnibus iunioribus, adultis, senibus, etiam brutis quibuscunque,

ſemper integra, nunquam foraminulenta, aut etiam quodam aperto & naturaliter patente foramine pertuſa; ſed ablato muſculo mallei externo, verum foraminulnm ibi adeſt, oritur enim ille extra tympanum, vt illud intret, tranſit inter os & membranam tympani ad ſuperiora, vbi annulus in fœtu, in adultioribus meatus auditorius deficere obſeruatur, hinc dictam membranam ibi quaſi perforat, vnde hoc ablato foramen conſpici debet, & naturaliter muſculo tranſeunte, nullum adeſſe debet. Membrana hæc eſt tenuiſſima, hinc pellucida, etiam minime aſpera, vndique foris ac intus læuis, polita, interim tamen non ex vna ſimplici, ſed ex tribus diſtinctis lamellis, ſibi inuicem applicatis, vnitis, connexis, vt in fœtu optime patet, conſtans. Plura apud anatomicæ doctrinæ ſcriptores quærenda ſunt. G. das Trummel-Häutlein im Ohr.

TYMPANUM, eſt cauitas pone tympani membranam verſus interiora, temporalis oſſis parti petroſæ inſculpta, ampla, lata, cæteris cauitatibus, in eodem oſſe petroſo etiam reperiundis, maior; habens ſuperficiem aſperam & inæqualem admodum, cauernulis, eminentiis, ſinubus, foraminibusque maxime interruptam; hinc ſortita figuram valde irregularem, ad ellipticam tamen optime accedentem; parte ſua anteriori clauſa membrana tympani; per ſinuoſitatem maſtoidem, in parte poſteriori & ſuperiori tympani ſitam, communicans cum mammillaris oſſis temporum proceſſus cellulis multis, magnis, amplis, cauis, in ſe inuicem patulis, in infante recenter nato non inueniendis, ſenſim cum tempore formatis, tympani cauo vnitis, illudque quam maxime augentibus, ampliantibus, complentibus, hinc ab eo non diſtinguendis, præſertim cum in iis animalibus, in quibus hi cancelli non adſunt, ipſa tympani cauitas multo amplior obſeruetur. Huius autem caui interna facies tota obducta eſt membrana quadam tenui, tenera, a dura matre, per commiſſuram inter os temporale, & partem petroſam occurrentem tympanum ingrediente, ibique ſeſe ex-

expandente, ſuppeditata; hinc falſo a Veſalio, aliisque, pro nerui auditorii expanſione habita; cauernulas oſſis maſtoidis etiam ingrediente & inueſtiente, ſic verum perioſteum hic efficiente; ditata interim vaſculis arterioſis quam plurimis a carotide duram matrem perreptante oriundis, mirabili & prorſus ſingulari reptatu hic diſtributis, vt artificioſa horum vaſorum repletione detexit primo dexterrimus Ruyſchius: hæc vaſcula videntur ex vltimis ſuis ramulis per fiſtulas minimas laterales emiſſas, ibidem eructare liquidum tenuiſſimum, aqueum, ad membranam omnia inueſtientem irrigandum, humectandum, obliniendum, laxandum. Tympanum dicitur hæc cauitas ob aliqualem cum bellico hoc inſtrumento ſimilitudinem. G. Die Trummel im Ohre.

TYPHA, Gr. τύφη, eſt planta paluſtris, quæ habet plerumque caulem vnicum, rectum, politum: folia longa, anguſta, craſſa, ſpongioſa, ſubdulcia, quædam ex radice, alia ex nodis caulium erumpentia: flos mas, ſolis ſtaminibus nudis, valde puluerulentis conſtans, flores in gracilem denſe compacti congeruntur ſpicam: ouaria in ſpicam denſiſſimam compoſita hærent ſub ſpica priori, ſunt tenuia, multiſque inſtructa filamentis: vtræque ſpicæ in formam clauæ per eandem continuatam longitudinem porriguntur: radix repens, interne albiſſima, ſaporis inſulſi: G. Rohr-Kolben, Narren-Kolben.

TYPHODES, eſt febris ſymptomatica continuata & ardens, in qua primo ſtatim die ægri copioſe ſudant, ſudore ipſo parum aut nihil alleuante; hinc ſudorifera vocatur; velut ab inflammatione viſcerum, ex τύφος fumus & εἶδος forma.

TYPHOMANIA, eſt delirium cum phreneſi, & lethargo, ex τύφω incendo, effero, & μανία furor. Vide *coma vigil.*

TYPHONIA, idem quod *typhomania.*

TYPUS, ſiue PERIODUS & CIRCUITUS, eſt ordo febrium, conſtans ex intenſione & remiſſione, a τύπτω verbero, tundo, τύπος, impreſſum veſtigium.

TYRIA,

TYRIA, barbaris idem quod *ophiasis*.

TYRIASIS, idem quod *elephantiasis* & *satyriasis*. Est autem hoc & præcedens vocabulum corruptum ex Græco θήριος, θηριώδης, θηρίωμα, quæ ferinum, malignum, denotant. Scribebant enim barbaro æuo pro *theriaca* etiam *tyriaca*, docebantque ipsi nomen esse a serpente *tyrus* dicta.

TYROSIS, est quando lac comestum, in materiam caseosam coagulatur, a τυρὸς caseus.

V.

VACCARIA, est planta alias *perfoliata* dicta, forte nomen a vacca, quod a vaccis adametur. G. Durchwachs.

VACCINIA, VACCINIUM, vide *rubus* & *viola*.

VACUATIO, vide *euacuatio*.

VACUI DIES, sunt, quibus rarissima & imperfecta ac mala crisis plerumque contingit: iique sunt 6. 8. 10. 12. 16. 18; quibus nonnulli addunt 22. 23. 25. 29. 30. 32. 33. 35. 38. 39. hi medicinales appellantur, quod in iis medicamenta exhiberi possint, verum illi dies hic loci non obseruantur tam exacte.

VAGA ARTHRITIS, vide *arthritis vaga*.

VAGINA UTERI, dicitur & *matrix*, vteri ostium, vteri ceruix, αἰδοῖον γυναικεῖον, κόλπος γυναικεῖος. Est meatus ille, cui virilis in coitu penis inditur, non aliter quam vaginæ gladius aut culter; sita est in regione pubis, figura oblonga; magnitudo, pro ætate & veneris vsu variat. Crassities eius in superiori parte latitudinem straminis adæquat, in inferiori vero propter accretionem, eandem duplo vel triplo superat. Latitudo, qualis recti intestini, interne neruea & rugosa. Perforatur plurimis porulis, præsertim in inferiori parte circa meatus vrinarii exitum, lacunæ, vt circa vrethram, ita & in tota vagina, vterique ceruice hinc inde reperiuntur, setas sæpe admittentes, & liquidum mucosum excernentes. G. die Scheide der Mutter.

VAGINA PORTÆ, VAGINA HEPATICA, idem quod *capſula Gliſſonii.*

VAGINALIS TUNICA, vide *elythroides.*

VALERIANA, eſt planta, quæ habet caules tenues, rotundos, excauatos, ramoſos; folia coniugata, quædam integra, alia profunde laciniata: flores monopetali, infundibuliformes, multifidi, in ſummitate caulium, in vmbellas vel ſpicas congeſti ſunt: poſt ſingulum florem vnicum ſemen naſcitur, vt plurimum oblongum fere planum, pappis inſtructum: radix eſt oblonga, rugoſa, digitum craſſa, ſuperficie geniculata, foris ex cinericeo fuſca, intus pallida, numeroſis fibris dotata, ſaporis acris, aromatici, odoris fragrantis & grauis, qui ad nardum accedit. Gr. Φȣ̃, & νάρδο‑ ἀγρία. *Nardus dicitur* ab odore radicis. G. Katzen-Kraut, & Augen-Wurtzel, Baldrian.

VALERIANELLA, eſt planta, quæ habet caulem debilem, rotundum verſus terram repandum, rubicundum, ſtriatum, excauatum, nodoſum, ad ſingulos nodos vtplurimum in duos ramos diuiſum, & hi rurſus in alios minores ramuſculos: folia ſunt oblonga, tenera, delicata, colore herbaceo, nullo pediculo appenſa, interdum ſerrata ſuperiora, ſapore ſubdulci & inſipido: flos eſt monopetalus, infundibuliformis, & calici inſidens: qui abit in fructum monoſpermon, ſemina continentem compreſſa parumper, in ſummo acuta, & per obliquum rugis quibusdam exornata, albicantia, ſatis magna pro plantulæ modo: radix parua, fibroſa, alba: creſcit hæc planta in regionibus calidis, eſt diminutiuum a *valeriana.*

VALETUDINARIUS, eſt is, qui optima ſanitate non fruitur, verum continuo morbis obnoxius eſt Gr. νοσώδης, νοσηματικὸς. G. Einer der immer kranckt.

VALGUS, eſt is, cui pedes vel crura extrorſum verſa ſunt.

VALETVDO, eſt partium noſtri corporis qualiſcunque ſiue bona ſiue mala agendi diſpoſitio. G. Geſundheit.

VALVULÆ, ſunt membranulæ tenues in vaſis aut

corde

corde ſitæ, valuam referentes, a varia figuratione variam denominationem accepere, vt *ſigmoides*, *ſemilunares*, *tricuſpides*, *mitrales* &c. reperiuntur in venis, arteriis, vaſis lymphaticis, lacteis, & iuxta auctorem Blancardum in fibris muſculoſis, quas primo detexit; vſus eſt ſanguinem & alios liquores a regreſſu impedire. G. Fall-Häutlein.

VALVULÆ, etiam reperiuntur in inteſtinis, in tenuibus & craſſis, præſertim in ieiuno & circa initium inteſtini ilei, quæ a figura ſemicirculares vocantur. Hæ valuulæ, non vti priores in corde, integrum canalem claudunt, ſed ſunt modo eminentes plicæ, quæ, quo propius accedunt ad ileum, paulatim incipiunt magis magiſque obliquari, & in principio ilei minus obliquantur quam in progreſſu eiusdem. Similiter prope finem ieiuni, plicæ ſenſim longius ab inuicem diſtant: & in ileo ſimiliter quo vlterius deſcendit, adhuc longius. In principio & medio ieiuni vix ſemipollicem diſtant; in ileo, pollicem integrum & amplius. Digito impulſæ aliquantulum cedunt, & huc atque illuc mobiles ſunt. In principio coli valuula carnoſa & circularis eſt, & præter hanc varias adhuc obtinet colon. *Vſus* eſt cibos nonnihil remorari, vt melius miſceantur cum ſucco pancreatico, bile, liquore gaſtrico, muco inteſtinali, itaque vt vlterius aſſimilentur humoribus noſtris, attenuentur, & quaſi fermententur, chylus in lactea diſtribuatur, adiacentes partes calore foueantur, poſtremo ne iterum adſcendant. G. Fall-Häutlein.

VAPORARIUM, ſiue ÆSTUARIUM, eſt, cum non in liquore ſedet æger, ſed vapor ex ſella perforata adhibetur. Olla ſubdita, decocto calente ex rebus morbo curando conuenientibus, quantitate ſufficiente parato plena, quo frigido, aliud infunditur. G. ein Dampf-Bad.

VARICIFORMES PARASTATÆ, epididymidibus continuæ ſunt, ita nominata vaſa, quod varicum inſtar flexuoſa, contortaque ſpectentur, ad maiorem, vt putant ſeminis elaborationem. Præ cæteris neruoſa ſunt, atque

tan-

tangenti duriuſcula deprehenduntur, hiſce continua ſunt vaſa ſemen ad veſiculas ſeminales deferentia.

VARICOSUM CORPVS, dicitur ille plexus vaſorum ſanguineorum, qui teſticulos ingreditur. Dicitur & *corpus pampiniforme*, vt & *corpus pyramidale*.

VARIOLÆ, ſunt morbus contagioſus, plerumque epidemicus, infantes imprimis corripiens, febre acuta continua incipiens, cum dolore capitis & lumborum, anxietate & inquietudine coniunctus: ſuccedentibus 3. vel 4. die punctis paruis rubris inſtar morſus pulicum, quæ faciem, manus & brachia, tum totum corpus deturpant, quæ ſuppurantur deinde poſt aliquot dies, & ſub epidermide cutem exedentes, non raro fœdiſſimas profundas foueas in facie relinquunt: oritur hic morbus ex contagio infecti communicato, vel ex aeris contagioſo & ignoto ſtatu, quo nunc mitius, nunc ferocius, ſæuit. Arab. *Bothor*. G. die Kinder-Blattern, Pocken.

VARIX, vide *cirſos*.

VARUS, vide *ionthus*. *Varus* quoque ſumitur pro *arthritide vaga*; vide ſuo loco, item pro eo, cui pedes introrſum flexi ſunt, & valgis oppoſiti.

VASA, ſunt canales caui, ex conuolutis in ſe membranis compoſiti, conici, vel cylindrici, per quos liquores tranſeunt in noſtro corpore ad omnes partes; vt ſunt vena, arteria, vaſa lymphatica, ductus chyliferus, ductus ſaliuales &c. Gr. Ἀγγ&ς, Ἀγγεῖον. G. Gefäß.

VAS BREVE, vide *breue vas*

VASA CAPILLARIA, vide *capillaria vaſa*.

VASA DEFERENTIA, dicuntur, quæ ſemen ex teſticulis in veſiculas ſeminales deferunt, ex teſte ſingulo, emittitur vnum, quod coloris albi, inſtar nerui craſſioris, ſurſum fertur per proceſſum peritonæi cum vaſis ſpermaticis, quæ deſerit circa abdominis introitum, & reflectitur ad poſteriora veſicæ vrinariæ, tandemque veſiculis ſeminalibus inſeritur. G. die Samen-Röhre.

VASA LACTEA, ſunt vaſa tenuia in meſenterio; ab inteſtinis præſertim tenuibus principio minimo orta, plura

plura minora coeunt ad angulos acutos, creant maiorem fluuium, iterum a se mutuo recedunt, iterumque, facta insula, coeunt in canalem vnum, qui mox cum similibus eadem patitur, vt inde fiant maiores fistulæ, quæ omnes valuulis plurimis, vbique fere interstinctæ, deinde, recta, obliqua, decussata, diuisa, via, tendunt ad glandulas vagas, in mesenterio sparsas, valde molles, eo concurrunt, has intrant, velant, cingunt, sed iterum exeunt, minus ramosæ, quæ sunt primi generis; deinde quæ secundi generis sunt ab istis glandulis ad sacculum chyliferum deducuntur; *Vsus* est chylum ab intestinis ad sacculum chyliferum & ductum thoracicum vehere. Obscurius visa, sed non satis cognita Herophili & Erasistrati ætate: sed nostra ætate fuit inuentor primus *Asellius*, in quibus postea dexterrimus *F. Ruyschius* valuulas detexit, quæ sunt vtriculares, geminatæ semper, sua parte conuexa receptaculum chyli, parte concaua venam subclauiam respicientes: præter has valuulas etiam semilunarem, aperturæ ductus thoracici in venam subclauiam appositam, ita vt cornua eius venam subclauiam respiciant, admittentem liquidum ex ductu in venam subclauiam, sed regressum ipsi negantem, pingit Lower. G. die Milch-Adern.

VASA LYMPHATICA, vide *venæ lymphaticæ.*

VASA PRÆPARANTIA, vide *præparantia vasa.*

VASA SEMINARIA, dicuntur venæ & arteriæ ad testiculos euntes. Vulgo *præparantia.* G. Saamen-Gefässe.

VASA VMBILICALIA, sunt duæ arteriæ & vna vena: arteriæ oriuntur ab hypogastricis, quarum primi rami sunt; decurrunt primo per latera peluis; post a lateribus vesicæ vrinariæ, sub peritonæo; dein oblique vmbilicum versus, inter peritonæum & transuersos abdominis musculos: toto hoc decursu inhærent substantiæ cellulosæ, quæ exteriori parti peritonæi adhæret, cuiusque interuentu cum peritonæo partibusque vicinis cohærent: procedunt ad vmbilicum & ibi cum vena vmbilicali coeunt, & substantia cellulosa connectuntur inter se: vna

dein

dein exeunt vmbilico; & lineam albam quaſi perforant; immergunt ſe funiculo vmbilicali, & decurrunt ad placentam vſque, ſic vt eam ſibi circumfuſam habeant, & vndique adnexam. Non recta autem per funiculum decurrunt hæc vaſa, ſed ſe quaſi in ſpiræ modum contorquent; tanquam ſi triplex filum torqueretur, vt vnitas fieret; vnde per totum hunc decurſum arteriæ venam contingunt, iuuantque ſanguinis per venam fluxum: vbi funiculus ad membranas oui, Amnion & Chorion deſinit; arteriæ penetrant ſuperficiem Chorii, & ſtatim in ramos abeunt, qui vna cum venis placentam efficiunt, cuius interuentu ouum fœtus, atque adeo ipſe fœtus cohærent cum matre. Amplius de his videndi ſunt anatomici. G. die Nabel-Adern.

VASTI MUSCULI, extendunt tibiam, quorum *externus* a radice tota trochanteris magni, & cruris oſſe ſubiecto: *internus* a trochantere paruo, vtrinque paulo patellam infra ad latus recti inſeruntur. G. der ſtarcke Muſcul.

VECTIS, eſt inſtrumentum chirurgicum, quo in fine perforationis cranii vtimur, nam labiis inciſi oſſis immittitur, ad oſſiculum hinc inde mouendum, vt vacillet, & volſellæ parte dentata auferri poſſit. Item inſtrumentum, quod in depreſſionibus cranii eleuandis vſurpamus, G. ein Hebeiſen.

VEGETABILE aut VEGETANS, ita vocatur corpus hygraulicum, variis vaſis diuerſos humores gerens, quod parte quadam ſua externa alteri corpori adhæret, vnde per hanc partem haurit materiem nutrimenti & incrementi ſui. Vegetabilia proinde ſunt omnes plantæ molles, frutices, arbores, mucagines, lichenes &c.

VEHICULUM, vide *ochema*.

VELAMENTUM BOMBICINUM, eſt lanuginoſa quædam ſubſtantia interiorem ventriculi, œſophagi, inteſtinorum partem, cruſtæ inſtar, aut muſci villoſi ſuccingens. Alii *vermicularem cruſtam* vocant; in inteſtinis ſi membrana villoſa leui in aqua tepida maceretur, &

crebro

crebro abluatur, & lubrica viſciditas concauæ inteſtinorum parti adhærens detergatur, & tunc inteſtinum inuertatur, & in liquore limpido ſuſpendatur, tota interior intimæ tunicæ facies nitidum quaſi holoſericum mentitur; dum ſcilicet microſcopio in ſole examinata, innumera quaſi filamenta pendula totam illam ſuperficiem obſidere videntur; ex iniectionibus & variis præparationibus liquet, maximam partem horum villorum eſſe tantum arteriolas & venulas minimas, ex vaſculis, quæ per celluloſam internam, ſiue iuxta alios neruoſam membranam decurrunt, & ad internam tunicam copioſe accedunt, oriundas, accepta ab illa vagina, productas intra cauum inteſtini, ibidemque pendulas; omnibus ſimul ad extremum finem abſciſſis quaſi & patulis. G. das Sammetgleiche Darmhäutlein.

VENA ARTERIOSA, eſt arteria pulmonalis, cuius ope ſanguis ex dextro cordis thalamo in pulmones ducitur: tres obtinuit valuulas cuſpidales, ne ſanguis regurgitet, e dextro cordis ventriculo oritur, fere directe ſurſum aſcendit, & ad curuaturam aortæ in duos ramos laterales diuiditur, quorum vnus dexter vocatur arteria pulmonalis dextra, alter vero ſiniſtra dicitur, dextra ſub curuatura aortæ procedit, hinc maior eſt ſiniſtra: ambæ toti pulmoni impenduntur & mire ſe diuidunt.

VENA, Gr. φλέψ, ſpecies ſunt vena caua, portæ, lymphaticæ & lacteæ. Arteriæ aliquando pro venis ſumuntur. Conſtant ex quatuor tunicis, neruoſa ſc. glanduloſa, muſculari & membranoſa, & additur *celluloſa*. Vena caua proprie vocatur truncus ille magnus, in quem omnes venæ ſe exonerant ab Iliacis vſque ad ſinum venoſum cordis dextri, dein a venis iugularibus vſque ad locum eundem: eius rami ſuperiores vocantur venæ iugulares; quæ ad brachia tendunt *axillares;* in cor, vaſa *coronaria*, in pulmones *pulmonaria;* ſic dicitur *phrenica* in diaphragmate; in cruribus *cruralis;* in renibus *emulgentes* ſeu *renales*, & ſic a varia ramificatione variam denominationem accepit, hæc format amplum, atque membrana

brana arterioſæ ſimili obductum ſinum, qui in caua auris dextræ cordis, & in thalamum dextrum partim, deſinit. G. die Hohle-Ader.

VENA AZYGOS, vel SINE PARI, vide *Azygos.*

VENA PORTÆ, eſt vena ex venis lienis, ventriculi, meſenterii, inteſtinorum, pancreatis, & omenti compoſita, hepar tranſiens, ibique arteriæ formam induens, eiuſque craſſitiem, & omnem ſanguinem a dictis viſceribus per hepar ferens, tandem in venam cauam deſinit. G. die Pfort-Ader.

VENA UMBILICALIS, eſt, quæ ſanguinem ex placenta vterina colligit, per funiculum vmbilicalem decurrit, abdomen fœtus intrat, ſurſumque reflexa ad hepar per ſingularem productionem peritonæi decurrit ad ſinum venæ portæ, a quo idem per canalem venoſum, fœtui proprium, ad cauam iter habet, ſic vt non opus ſit hepar omne traiicere per exiguos illos ductulos, quibus vena portæ ſuum ſanguinem cordi tranſmittit. Hæc vena in natis ſenſim aboletur, vt nullum eius veſtigium ſuperſit, & tantum theca illa ſeu vagina, per quam decurrebat, remaneat.

VENÆ vegetabilium ſunt coſtæ, quæ in plantarum foliis, imo & fructibus apparent, & ramulos & humorem habentes.

VENÆ, ſunt canales ſimiles fere arteriis figura & diſtributione; ſunt amplitudine maiores, numero forte plures, membranis omnibus longe tenuiores, interiores; valuulas habent, ſolitarias fere oblongas, digitabuli forma vtcunque, ad loca inſertorum in truncum maiorem ramorum, & binas vt plurimum iunctas in venarum maiorum truncis rectis, a corde remotioribus, atque perpendiculariter ſurſum vehentibus cruorem, quæ ſic factæ ſunt, & cauis canalium applicatæ, vt humorem ex minori ramo in maiorem truncum admittant, retrogreſſum caueant corde contracto, molemque ferant. Ea vero vaſa ipſa vitæ actione non micant, neque ſaliunt; habent extrema ſua varia, vt in arteriis obſeruatur, initia radi-

cum

cum venularum vel ex bibulis cuticulæ osculis, vel a resorbentibus in membrana omni interiore positis, vel ex arteriæ fine in venulam porrecto, vel ex similibus quibusdam singularibus, vt in pene, clitoride, liene, vel ex pulpa forte glandulosa. G. Blut-Adern.

VENÆ LACTEÆ, vide *vasa lactea.*

VENÆ LYMPHATICÆ, vascula sunt parua, pellucida, alba, nodosa vbique ob binas valuulas eleuatiles, cauitatem exacte claudentes, quæ suam lympham a vasculis arteriosis lymphaticis, vel a glandulis conglobatis accipiunt, hanc in venas sanguineas, vel in chyli cisternam exonerant. G. Wasser-Gefässe.

VENÆ SECTIO, est sanguinis, qui in vasis continetur, per venam arte sectam, euacuatio. G. das Aderlassen.

VENENUM, Gr. φάρμακον, est omne illud quod corpori nostro communicatum, illud destruendo, siue solida erodendo, siue fluida circulationi inepta reddendo, mortem adfert, vt sunt arsenici genera, & pleraque mercurialia deleteria qualitate prædita. G. Gifft.

VENEREA LUES, vide *lues venerea.*

VENERIS OESTRUM, idem quod *clitoris.*

VENTER, dicitur triplex: *infimus* sumitur pro abdomine. *Medius* pro thorace, & *supremus* pro capite. Vide *cauitates.* Sed stricte sumitur pro abdomine. G. Bauch.

VENTER EQUINUS, chemicis dicitur fimus equinus, in quo, ob lenem calorem, suas tincturas & essentias collocant. G. Roß-Mist.

VENTER INFIMUS, vide *hypogastrium.*

VENTOSA, vide *cucurbitula.*

VENTRES, vide *cauitates.*

VENTRICULUS, est viscus membranosum, situm in abdomine sub diaphragmate inter hepar & lienem, hepar quidem a dextris ipsum ad vnguem complectitur, lien vero a finistris sima sua parte adiacet. Os superius connectitur diaphragmati, mediante gula: quæ foramine fa-

cto ſuperiorem partem muſculi inferioris & ſiniſtri diaphragmatis penetrans ventriculo continuatur, tunicæ nerueæ ſuos infigens terminos: os inferius duodeno: fundo eius adhæret ala anterior omenti. Poſterior eſt aorta: ſubiacet Colon & pancreas; hic tanquam molli puluinari incumbit: tibiam vtricularem figura eleganter exprimit, præſertim œſophago inteſtinoque adhuc connexus; ab anguſto enim ore in latam capedinem ſinuatus, rurſus in anguſtum deſinit; in ſiniſtro tamen latere multo amplior, quam in dextro; vt & inferne quam ſuperne: diuiditur in dorſum, fundum, & orificia. Dorſum vocatur illa pars inter orificia ſuperior. Fundus illa inferior pars multo amplior & ſinuoſa. Orificiorum quidem alterum ſuperius, alterum inferius nuncupatur. Superius in ſiniſtro latere, non quod elatius ſitum, cum ambo ſint in ventriculi ſuperiore regione, ſed eo, quod cibum & potum prius admittat, quidam veterum καρδίαν, cor appellarunt: vocatur & ſtomachus: inferius alterum in dextro latere ſitum, ratione officii πυλωρὸς, ſiue ianitor vocatur, quoniam portæ in modum ea, quæ excreturi ſumus, emittit. Conſtat ex plurimis tunicis, prima eſt illa externe læuis membrana, quæ totum ambit ventriculum, pro ſobole peritonæi ab omnibus agnita anatomicis, vnde ipſi ventriculo non eſt propria, videtur hæc nata ad ventriculi robur, & firmitatem: ſecunda eſt carnoſa ſiue muſculoſa, plurimis fibris triplici ſerie diſtinctis conſtans, prima ſeries transuerſarum ſtatim auulſo peritonæo ſe prodit; hæ ſatis numeroſæ ac inuicem contentæ a ſummo orificio incipiunt, & in pylorum terminantur: altera ſeries eſt orbicularium; quæ itidem ab ore ſummo incipientes ad pylorum progreſſæ, orbiculariter vel ſpiraliter ventriculi cauum ambiunt; tertia ſeries conſtat ex duplici fibrarum ordine, oriuntur iuxta ſuperius orificium, idque ambiunt, & a ſiniſtra parte dorſi ipſius ventriculi, vnde aliquæ per idem dorſum recta feruntur ad inferius oſtium, quod & ambiunt, ſed pleræque ad fundum verſus idem oſtium inferius: hæc cingitur & tegitur cellu-

cellulosa *Ruyschiana*, quæ oleum suppeditat fibris musculosis laxandis, lubricandis, necessarium; tunc sequitur neruea dicta a *Willisio*, siue potius vasculosa, & in non admodum distento ventriculo rugosa, quæ in conuexa parte donatur mira textura vasorum, cui adhærent glandulæ siue potius cryptulæ quam plurimæ, quarum excretoria in concaua parte ceu tot punctula atque meatus se produnt; præterea in hac concaua parte conspiciuntur (præsertim si in aqua calida aliquantisper demersus fuerit ventriculus) innumeri villi penduli, qui videntur tantum esse extremitates arteriarum, venarum, & neruorum; qui vltimi famis sensum vacuo ventriculo excitare videntur. Officium in genere est cibos accipere & concoquere; vocatur item stomachus, aqualiculus. Gr. γαστὴρ, ἡ ἄνω κοιλία, στόμα κοιλίας. G. der Magen.

VENTRICULI CEREBRI, sunt quatuor caua in cerebri medulla; duo anteriora distinguuntur per fornicem, tertium versus cerebellum a fornice bifurcato constituitur, quartum autem sub cerebello medullæ oblongatæ insculpitur, in his cauis colligitur continuo lympha, ea humectans, quæ per pelnim deducitur partim ad glandulam pituitariam, partim per venas plexus chorioidis resorbetur. G. Die Höhlen im Hirn.

VENTRICULI CORDIS, duo sunt caua magna, circiter liquidi vncias 2. capientia, in medio corde reperiunda: ventriculus primus siue dexter sanguinem e vena caua & auricula sua dextra, dum contrahitur, recipit & pulmonibus tradit: alter siue sinister a pulmonibus sanguinem refluentem in saccum venosum & auriculam sinistram recipit, & per arteriam magnam in totum corpus propellit. In contractione ventriculorum siue systole apex cordis attollitur & accedit ad basin eius latiorem, cor pallet, breuius fit & durius, fibræ musculares ventriculorum caua ambientes spiraliter in se recedunt, caua imminuunt, & sic in iis contentus sanguis exprimitur: in diastole seu expansione & dilatatione, sanguis recipitur & admittitur. G. die Höhle im Hertzen.

VENUS, vide *cuprum, æs.*

VERATRUM, eſt helleborus: dici volunt, quod mentem motam in ſanitatem conuertat. Vide *elleborus.*

VERBASCUM, ſiue tapſus barbatus, eſt planta, quæ habet caulem ſatis altum, ramoſum, durum, lignoſum, craſſum, lanuginoſum, rotundum: folia ſunt magna, longa, ampla, mollia, villoſa, lanuginoſa, alba, quædam repentia, alia caulibus alterne adhærentia, latiora, & hirſutiora ſunt blattariæ foliis: flores monopetali, multifidi, rotati, & tamen profunde inciſi, vt ex quinque petalis conſtare videantur, in arctiores ſpicas quam blattariæ flores congeſti: poſt florem ſuccedit capſula ouato acuminata, lanuginoſa, ſepto intermedio in duo loculamenta diuiſa, ſemina exigua, nigra, & anguloſa continentia: radix eſt oblonga, ſat craſſa, alba, lignoſa: hæc planta creſcit in locis arenoſis. G. Wollkraut, Königskertze.

VERBENA, eſt planta, quæ habet caules anguloſos, duros, aliquantulum villoſos, interdum rubicundos, ramoſos: folia profunde inciſa, oblonga, rugoſa, ſaporis ingrati & amari: flos eſt monopetalus, labiatus, cuius labium ſuperius ſurrectum & plerumque bifidum eſt, inferius vero tripartitum, ſic tamen ſecantur ambo, vt flos quinquepartitus primo aſpectu videatur: ex calice fit capſula, continens ſemina tenuia, oblonga, ſibi inuicem iuncta: radix eſt fibroſa, oblonga, craſſiuſcula, ſaporis amaricantis; creſcit in locis incultis: *verbenaca, columbaris, columbina,* dicitur quaſi *herbena,* ab herba, quia antiqui ſub hoc nomine proprie non verbenam intellexerunt noſtram, ſed quaslibet herbas in ſacrum vſum deſtinatas. Vide *Periſtereon.* G. Eiſen reich, eiſerhart.

VERETRUM, idem quod *penis* ſeu *membrum Virile.*

VERMES, vide *lumbrici.*

VERMICULARIS CRUSTA, eſt interior tunica inteſtinorum villoſa & gyroſa, ſeu rugoſa, reliquis longior, vide *velamentum bombycinum.*

VER-

VERMICULARIS, est sedum minus, a similitudine nempe foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, vnde & *crassula* minor appellatur. G. kleine Haußwurtz.

VERMICULATUM, in plantis est, quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat.

VERMIFORMIS PROCESSUS, est prominentia cerebelli, sic a figura dicta.

VERMIFORMIS APPENDICULA, est canalis paruus crassitiei instar vermis oblongi, qui hiat & accreuit intestini cæci fundo; substantia tunicarum est satis crassa; supra colon se contorquet veluti vermis, & peritonæi membranæ annectitur, extremitate vero sua reni dextro; a mesenterio autem est liber, longitudinis est quatuor digitorum, latitudinis digiti vnius, intus angustissimæ capacitatis, secernens copiosissimam lympham ex suis glandulis, quæ obliniendis fæcibus inseruit; forte quoque absorbet quicquid tenuis bonique chyli huc cum fæcibus deuolutum est, qui lactea vasa præteriuit nimis subito.

VERMIFUGA, a *verme* & *fuga*, idem quod *anthelmintica*.

VERMIS CEREBRI, vide *febris vngarica*.

VERNACULUS MORBUS, idem quod *endemius*.

VERNIX, quod & *vernisium* & *sandaracha*, siue *gummi iuniperinum* vocatur. Sed aliquando vocatur sic compositio quædam liquida, inseruiens obducendæ crustæ aliis rebus ne corrumpantur; sic ex lacca, mastiche, copal, succino, simplicibus vel mixtis in alcohole vini, oleo terebinthinæ, aut lini, coctis & solutis fit proprie *vernix*. G. Verniß.

VERONICA, est planta, quæ habet caules exiguos, longos, nodosos, repentes, lanuginosos, rotundos: folia sibi inuicem opposita, juxta caulis longitudinem nascuntur, pruni foliis similia, villosa, in margine incisa, saporis amari & acris: flores sunt monopetali, rotati multifidi, ex quorum calice fit fructus membranaceus, in

duo loculamenta diuisus, plurima semina exigua, rotunda, & nigricantia continens: radix est fibrosa, hinc inde in terra sparsa & repens; hæc planta crescit in locis petrosis & arenosis: quamuis alia sit herba quam vulgaris betonica, tamen a betonica videtur descendere *veronica*, mutato B. in V. & *t* in *r* quod lapsu temporis vt & ab rerum ignaris facile fit. G. Ehrenpreiß, Grundheil.

VERRICULARIS TUNICA, idem quod *amphiblestroides tunica*.

VERRUCÆ, sunt species tuberculorum; Gr. ἀκροχορδόνες, *acrochordones* dicuntur, eo quod si vertices horum tuberculorum inspiciantur, similes sunt resectæ chordæ. *Celsus* huius appellationis eam causum videtur attulisse, quod in fundo sint angustiores, in summo latiores; adeo vt pendere videantur, ideoque a plerisque verrucæ pensiles appellantur. Dicuntur porri, eo quod si inspiciantur summitates ipsorum, videntur æmulari breuia illa capillamenta porrorum. Est tuberculum durum, eminens, e cute erumpens, callosum, paruum, & in omnibus corporis partibus nascens, imprimis vbi inæqualis pressio & attritus fieri solet. G. Wartzen.

VERRUCARIA, dicitur heliotropium, quia creditur ea verrucas abigi. Sic etiam vocatur tithymalli species, cuius succo lacteo verrucæ decidunt. G. Sonnen-Wende.

VERUMONTANVM, vide *caput gallinaginis*.

VERTEBRA, idem quod *spondylus*.

VERTEX, est pars capitis inter synciput & occiput media, altissima omnium & gibbosa. Gr. κορυφὴ. G. der Wirbel auf dem Haupt.

VERTICILLI, idem quod *cotyledones*.

VERTICILLUM, in plantis florum vel foliorum ambitus, qui cauliculos aut ramulos herbarum coronat, existit; ab instrumenti muliebris similitudine dictum, quod fuso vertendi gratia solitum est adhiberi.

VERTIGO, vide *scotomia*.

VESA-

VESANIA, eſt furoris ſpecies vel delirium ex nimio amore.

VESICA, eſt pars membranacea caua, in qua liquor excernendus colligitur & continetur: vt veſica vrinaria, bilaria, ſeminaria. Gr. κύστις, οὐροδόχος κύστις. G. die Blaſe.

VESICA ÆNEA, eſt cucurbita magna cuprea, deſtillationi plantarum inſeruiens.

VESICA BILARIA, eſt veſicula ad figuram pyri accedens, ſita in parte hepatis concaua, paruo ouo gallinaceo vt plurimum ſimilis; fundus, nobis erectis deorſum, collum vero ſurſum ſpectat, habetque quaſi ſphincterem peculiarem, incumbit veſicula colo, illudque ſuo colore tingit; conſtat ex quatuor membranis: 1. communi: 2. vaſculoſa; 3. muſculari, ex fibris rectis, obliquis & tranſuerſalibus 4. neruea, intus rugoſa ſeu reticulata, humore vnctuoſo imbuta, in qua ſubinde minimæ glandulæ apparent, quæ fabrica ductibus biliariis communis eſſe videtur; exit in ductum qui cum poro biliario ad angulum acutum iungitur, & ſic vniti faciunt ductum communem maiorem prioribus; oblique deſcendentem, qui ad angulos acutos appoſitus duodeno, penetrat exteriorem eius tunicam, dein inter hanc alteram deſcendens, mox perforata & hac, inter ſecundam & tertiam longo itinere progreſſus, foramine rotundo in cauum inteſtini libere exit, idem quod *folliculus fellis*.

VESICA DESTILLATORIA, eſt vas æneum ſiue ahenum cupreum, ſuperius capitello cum tubo donatum, qui inſeritur tubo ſerpentinis ductibus incuruato; inſeruit deſtillationibus plantarum aquoſis, ſpirituoſis, decoctis &c. G. eine Deſtillir-Blaſe.

VESICA VRINARIA, Gr. κύστις: eſt ea, quæ in viris poſterius inteſtinum rectum habet: in fœminis vero vterum, cuius vaginæ alligatur, ſemper extra abdomen in loco tutiſſimo a concurſu oſſium ſacri, ileon, iſchion, & pubis formato, & mediante ſupra expanſa peritonæi lamella, cui fundus veſicæ accretus, a contentis abdominis

minis ſeparato, hæret, qui peluis dicitur: habet hæc veſica tres membranas, externa peritonæo ortum debet, huius officium eſt veſicam inueſtire: media membrana eſt muſcularis, fibris longitudinalibus, & ſpiralibus, prædita, huic in toto corpore ſimilis non reperitur, valde explicabilis, & magna vi elaſtica prædita: intima membrana glandoloſa eſt, valdeque ſenſibilis, ſi microſcopii ope conſpicitur, deteguntur infiniti exigui folliculi, rotundi, humore mucoſo inſtar olei amygdalarum pleni; vnde hæc membrana tam lubrica eſt, vt attrectationes digitorum eludat; quo veſica contractior, & minus ſtimulatur, eo dicti folliculi magis clauduntur, humorem mucoſum colligunt, & ad vſum reſeruant; quo vero magis dilatatur & ſtimulatur, eo oſcula folliculorum patentiora redduntur, & humor ille maiori copia fluens veſicam ab irritante quocunque acri vel ſtimulante defendit: tandem ne vrina continuo efflueret ex veſica appoſitus eſt ſuperiori ceruici veſicæ ſphincter. Accipit vrinam ex renibus per vreteres, eamque per vrethram, quæ in viris quam fœminis longior eſt, deponit. G. Harn-Blaſe, die Blaſe.

VESICARIA, vocatur alcea veneta, vt & alkekengi, quia eius fructus & ſemen in veſiculis continetur: vel quoniam veſicæ & calculis prodeſt.

VESICATORIA, ſunt medicamenta, quæ externe cuti applicata, in locum determinatum tumorem quendam ex liquido ibi ante non hærente conciliant, illud liquidum nempe eo hac vi deriuando, vt per illud vltimum vaſculum nimis diſtentum rumpatur, adeoque in locum fracturæ liquidum exeat, communique cauitate colligatur; veluti fit a cantharidibus. Vocantur quoque *attrahentia*, *deriuantia*. Gr. ἐπισπαστικά. G. ein Pflaſter von Spaniſchen Fliegen; Blatter machende Mittel.

VESICULÆ ADIPOSÆ, vide *ſacculi adipoſi*.

VESICULA FELLIS, idem quod *folliculus fellis*.

VESICULÆ SEMINALES, ſunt receptacula quædam, ceu inteſtinula cæca in gyros, cryptas, receſſus, complicata

plicata, quæ collo vesicæ a parte posteriori nectuntur per membranas; solummodo in viris reperiuntur, nunquam in fœminino sexu; sedem habent inter vesicam vrinariam & intestinum rectum, duæ sunt & constant ex membrana satis tenui, & auium minorum intestinorum instar variis modis contortæ sunt, nisi quod hinc inde varicum adinstar mirum in modum dilatatæ & interna cauitate magis contractæ conspiciantur, in has desinit vas eiaculatorium sensim latius & sinuosum, rursus angustius, vbi incuruatum ingreditur fere recto itinere in hæc intestinula versus horum fundum capacissimum. Quæque vesicula prædita est alio canale emissorio cum priori ad angulos acutos iuncto, qui bini emissorii in vrethra ad angulum obtusum iunguntur, & in vnum canalem emissorium in vrethram patentem desinunt, qui medius & vnus, inter alios binos longe minores, & altiores, ab vtroque eius latere appositos, locatur; vt ita per tria distincta oscula seminalis humor huc expellatur: interimque ambæ hæ vesiculæ membrana musculosa colligatæ sunt, & semen asseruant, & tempore orgasmi venerei, excernunt. G. Saamen-Bläslein.

VESPERTILIONUM ALÆ, sunt ligamenta duo lata & membranosa, vtrinque vnum, quibus vteri fundus ossibus ilii laxe connectitur: *Aretæus* vespertilionum alis assimilat.

VESTIBULUM, in aure dicitur pars media inter labyrinthum & inter cochleam; est vero cauitas ossea, superficie inæqualis; eius pars anterior obducitur membrana, fenestræ ouali opposita pars spectat membranam tympani, in eo hiant nouem foramina 1. fenestra oualis 2. duo foramina neruorum, 3. quinque foramina canalium trium semicircularium, 4. superior pars cochleæ a parte faciei huc aperitur.

VETERINARIA MEDICINA, est ea ars quæ de medicatione circa iumenta & pecudes agit, vulgo *mulomedicina*.

VETERNUS, vide *lethargus*.

VETONICA, *vettonica*, *vettonicum*: eſt betonica, ſic ab inuentoribus Vettonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt, Gr. Κέςρον. Vide *betonica.*

VIBEX, vide *enchymoma.*

VIBRATIO, eſt agitatio & motio corporis & membrorum inuoluntaria, vt conquieſcere non liceat, etiamſi ſtrenue renitaris. G. das Erſchüttern.

VIBRISSÆ, dicuntur pili, qui e naribus excreſcunt. G. die Naſen-Härlein.

VIBVRNVM, eſt arbuſcula, cuius rami longi, digitum craſſi, valde flexiles, corticem albeſcentem habentes: folia ad alnum vel potius ſorbum alpinam accedunt, lata, ſublonga, craſſiuſcula, in ambitu crenata, hirſuta, & puluiſculo albo, maxime inferna parte, quæ ob id etiam magis candicat, conſperſa, guſtu adſtringente: flos eſt monopetalus, rotatus, quinquefidus, vmbellæ in formam digeſtus, ſtaminibus quinque præditus: ouarium in ora ſuperiore coronatum caliculo quinquefido, inſtructum tuba erecta veluti trigloboſa, abit in fructum ſeu baccam mollem, ſucci plenam, vnico ſemine oſſeo, compreſſo, ſtriato, fœtam: Hæc arbuſcula creſcit in locis incultis, ſaxoſis, & montibus: a *viendo*, id eſt, *ligando*, dictum, quo ruſtici vtuntur ad colligendos faſciculos.

VICIA, eſt planta, quæ caules habet anguloſos, villoſos, excauatos: folia oblonga, anguſta, villoſa, bina, quaſi coniugata, coſtæ innaſcentia, in clauiculas abeunti: flores ſunt leguminoſi, purpurei aut cærulei: flori ſuccedit ſiliqua villoſa, fœta ſeminibus ſubrotundis, aut angulatis, nigris: forte, & ſecundum veri ſimilitudinem a Gr. βικία vel βικίον nomen habet. Dici videtur a vinciendo, quod item vt vitis capreolos habeat, quibus surſum verſus ſerpit, vel quod inter frumenta vitium ſit. G. Wicken.

VICTORIALIS, dicitur *gladiolus*, vt & *allium montanum.* G. Schwertel, Sieg-Wurtz, Allermann Harniſch.

VICTORIOLA, vide *laurus alexandrina.*

VI-

VICTUS RATIO, eſt modus viuendi, quo ſanitas per conuenientia alimenta, quibus in humano vſu vulgo vtimur, conſeruatur & morbus propellitur: conſiſtit in recto vſu rerum neceſſariarum, eſtque in morbis triplex, craſſa, mediocris, tenuis: item eſt tenuis ſimpliciter, tenuior & tenuiſſima, vide *diæta*.

VIGILIA, eſt ſpirituum animalium in cerebro & per neruos facilis agitatio, qua per organa ſenſuum noſtrorum motus obiectorum ſenſorio communi, facili negotio, offeruntur. Si nimis hi ſpiritus agitantur, vigiliam peruicacem inducunt. G. das Wachen.

VIGILIA NIMIA, idem quod *agrypnia*.

VIGOR MORBI, vide *acme*.

VINACEI, grana ſunt acinorum, γίγαρτα Gr. nominantur, quæ preſſis vuis cum folliculo abiiciuntur.

VINCA PERVINCA, vide *clematis daphnoides*.

VINCETOXICUM, eſt hirundinaria, ſeu aſclepias: quidam dici putant νικητοξικόν, quod illi aduerſus venena inſignis vis inſit. Deriuatur a *vincere* vel νικᾶν quod idem eſt, & τοξικόν venenum. Vide *hirundinaria*.

VINUM HIPPOCRATICUM, eſt cui ſaccharum & aromata infuſa fuerint, quæ poſt per manicam Hippocratis colantur. G. Hippocras.

VINUM MEDICATUM, eſt vinum, cui medicamenta infuſa ſunt in vſum ægrotantium. Præſertim quando cum muſto ad fermentandum reponuntur. G. Kräuter-Wein.

VIOLA, eſt planta, cuius folia ex radice erumpentia, ſunt obrotunda, ampla, in margine inciſa, viridia, caulibus longis adhærentia: flos eſt pentapetalus, anomalus papilionacei floris æmulus, huius enim duo petala ſuperiora vexillum, duo lateralia alas, inferius vero, quod in caudam deſinit, carinam quodammodo repræſentant, coloris purpurei aut cærulei, odoris ſuauis & grati: poſt florem apparet capſula, per maturitatem in tres partes diuiſa, continens ſemina exigua, obrotunda, albeſcentia: radix

radix est fibrosa. Eius folia *Violaria* vocantur. Gr. ἴον. G. Viole.

VIOLA MATRONALIS, vide *matronalis flos.*

VIORNA, seu vitis alba, sed Fuchsio vitis nigra: videtur corrupta vox a *viburno*: forte sic dicta quod propter flexibilitatem, clematis in modum, omnes adstantes plantas circumligat, vinciatque.

VIPERINA, vide *echium.*

VIRGA PASTORIS, vide *dipsacus.*

VIRGA, vide *penis.*

VIRGA, in vegetabilibus est, quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit; a nonnullis virgæ appellatæ sunt soboles.

VIRGA AUREA, & solidago saracenica, est planta, quæ habet caules rectos, rotundos, striatos, firmos, & medulla alba repletos: folia sunt oblonga, acuta, in margine incisa: flos est radiatus, caulium suprema fastigia floribus abundant, qui quasi in spicas colliguntur, quæ rursus in adunatam quasi virgam coniici solent; sunt flores coloris flaui aurei, calice tubiformi & multifido comprehensi: his succedunt semina pappis instructa: radix fibrosa, saporis aromatici. G. Heidnisch Wund-Kraut.

VIRGINALE CLAUSTRUM, vide *hymen.*

VIRIDE ÆRIS, vide *ærugo.*

VIRGINEUS MORBUS, vide *chlorosis.*

VIRGULTUM, surculus is est, qui terræ committitur, vt in arborem insurgat.

VIROSUS, est, in quo *virus* siue *venenum*; sæpe etiam pro teterrimo & graueolente sapore aut odore sumitur.

VIRUS, est humor fluens, & accipitur quoque pro *semine*: *venenum* etiam significat, nec non *ichores* ex vlceribus manantes.

VISCARIA, est floris amerii species, quæ & *muscipula* vocatur, muscas, ob foliorum viscositatem, irretiens.

VISCERA, sunt organa, in cauitatibus maioribus contenta, quæ elaborant aliquem humorem in vsum publicum

cum & toti corpori inseruientem; sic ventriculus & intestina elaborant cibos nutrituros vniuersum corpus, sic cor compingit, comminuit, mouet sanginem, vnde postea omnes liquores fiunt & secernuntur &c. vocantur item *exta, interanea.* Gr. σπλάγχνα, ἔγκατα, ἐγκοίλια. G. das Eingeweide.

VISCVM, vel VISCVS, est frutex peculiaris in arborum quarundam ramis enatus, semper virens: vti est viscus quercinus, dicitur etiam lignum sanctæ crucis; species est fruticis, quæ ad altitudinem duorum circiter pedum crescit, caules habet vt plurimum digiti crassitiei, duros, lignosos, compactos, graues, extus coloris fusci, rubri, intus albi, flauescentis: plurimos germinat ramos lignosos, flexiles, intricatos, cortice viridi obtectos: folia sunt bina opposita, oblonga, crassa, dura, buxi foliis satis similia, sed aliquantulum longiora, venosa, coloris viridis flauescentis: flos est monopetalus, peluiformis, quadrifidus, verrucis conspersus, tanquam apicibus puluerem effundentibus: ouarium alio a flore loco natum, tenerum, quatuor foliolis succinctum, fit bacca subrotunda, glutine plena, mollis, alba, splendens, fœta semine plano & cordiformi, per totam hyemem viret hæc planta. Mira de huius visci generatione narrantur: quidam cum Theophrasto & Plinio credunt, quod tantummodo nascatur ex semine baccarum per aluos turdorum palumbarumque, & aliarum auium, postquam acinorum pulpam concoxerunt, reddito, vnde & cum Plauto dicunt de turdo, quod ipsi sibi auis mortem creat, & turdus exitium sibi cacet, ob gluten, quod ex eo fit, quo postea aues capiuntur: huic sententiæ autem vterque Bauhinus & Scaliger se opponunt acriter, qui viscum ex arboribus, quasi cornua ex ossibus animalium educi persuadere volunt: sed R. I. Camerarius in Eph. Nat. Cur. demonstrauit, baccas visci deferri posse ad ramos arborum, tam delapsu raptuque ventorum, quam ab auibus non solum deuoratas, & redditas per aluum, sed rostro delatas; nec sphærica sua figura a ramulis rotundis tam facile deci-

decidere, quam ruptas vel ſponte vel ab auibus, ſuo glutine adhærere: adhæret viſcus non tantum quercui, ſed & aliis arboribus, abieti, tiliæ, pyro, pomo, corylo, betulæ &c. Gr. Ἰξὺς & Ἰξία. G. Miſtell.

VISVS, eſt ſenſus, quo ex materiæ lucis in retinam ſani oculi impingentis motu, lumen & colores ab anima percipiuntur. Gr. ὄψις. G. Geſicht.

VITA, in animali perfecto, eſt præſide ac mouente anima, continuus fluxus ac refluxus, plus minuſue ſenſibilis, aeris, ſanguinis, & ſpirituum animalium, per organa & ex organis vitalibus, ſatis probe conſtitutis, & mutuo atque alterne plus minuſue ſenſibiliter agitatis & agitantibus: in animali vero nondum perfecto vita non requirit aeris actionem in pulmones reſpiratoriam, quare in hoc erit vita modo circulatio ſanguinis per viſcera vitalia, & motus ſpirituum cerebelloſorum per neruos a cerebello oriundos: de his lege *Lanciſium* de mortibus ſubitaneis. Gr. βίος, ζωὴ. G. Leben.

VITALIA, idem quod *cardiaca*.

VITALIS FACVLTAS, eſt actio in corpore excitata, qua mediante homo viuit, quæque peragitur ipſo vel inſcio, vel inuoluntarie; qualis eſt motus cordis, arteriarum, reſpiratio; quæque dependet maxime a cerebello, & neruis ab eo oriundis, vel in eo terminatis.

VITALIS INDICATIO, eſt cognitio conditionis viſcerum & virium vitalium, quæ in homine, cui medicinam facit medicus, nunc præſens eſt, ſimul cum ſcientia remediorum, quæ vel augendis, minuendis, vel conſeruandis, aut reſtituendis viribus vitalibus conducunt pro ſcopo præſenti requiſito; habetur autem cognitio illius conditionis ex pulſu perſpecto, & reſpiratione obſeruata.

VITELLINA BILIS, vide *bilis*.

VITEX, *agnus caſtus;* eſt arbuſcula, quæ habet ramos longos, flexiles, fractu difficiles, cortice cinereo tectos: folia ſunt longa, anguſta, acuta, lanuginoſa; flores ſunt monopetali, tubuloſi, in ſpicas congeſti: his ſue-

succedit fructus sphæricus, in quatuor loculamenta diuisus, continens semina obrotunda, grisea, coriandrinis fere paria magnitudine, coloris grysei, saporis acris aromatici. Gr. ἄγνος, id est, castus: item λύγος vimen, vitex, propter inuictam fere ramorum exilitatem, vnde forte nomen viticis. Vide *agnus castus.*

VITICELLA, vide *bryonia.*

VITICULÆ, non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella, quæ vitis modo repentia longe lateque vagantur, ac vicinos frutices nacta sic intricant eos, vt iis perinde quasi pedamentis abutantur: vel scandentia suis irretiunt clauiculis, quibus quasi digitis adhærent, quales in nasturtio indico, cucurbitis & plerisque aliis inueniuntur.

VITILIGO, vitiliginis tres species sunt. Gr. ἄλφος, vbi color est albus, fere subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadem sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit, in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in aliis celerius, in aliis tardius. *Vitiligo* volunt dici vel e vitio, vel a vitulo, Festo teste. G. weisse Räudigkeit.

VITIS, est arbuscula, quæ habet caulem tortuosum, obductum cortice fisso, rubicundo; sarmenta plurima longa veluti brachia dimittentem, quibus vicinas arbores & pedamenta apprehendit: folia sunt ampla, varie laciniata, vt ficus, alia maiora profundius incisa, quandoque ad pediculum vsque in lacinias acutas diuisa; alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata, alia ad tactum duriora, alia molliora, alia læuia, alia subhirsuta: flos est rosaceus, pentapetalus, staminibus quinque præditus: ouarium in fundo floris natum, tuba breui, pilosa, instructum, fit bacca mollis, pulposa, succulenta, rubra, aut alba, seminibus plurimis, plerumque quatuor, fœta: fructus & flores in racemos congeruntur

runtur; Gr. ἄμπελος, ab ἅμα *vna*, & πηλὸς Ion. pro οἶνος *vinum*, hinc οἰνοφόρος *vinum gerens:* ab οἶνος vinum, & φέρω fero. G. Weinstock, Weinreben.

VITIS IDÆA est arbuscula, quæ habet ramos tenues, cortice viridi obductos: folia sunt oblonga, ampla, in margine leuiter incisa, saporis adstringentis, flores monopetali, campaniformes, globoso ouario innati, coloris albi, subrubicundi: flori succedit fructus mollis, seu bacca vmbilicalis succo plena, iuniperino fere similis, per maturitatem violacea potius, quam nigra, sapore grato & acido primulum degustata, quæ tamen paulo post aliquid nauseabundi in ore relinquit, purpureo violacea satisque pertinaci tinctura, cui grana immerguntur multa, parua, albescentia vel rubentia: radix lignosa, tenuis, repens. G. Heidelbeer, Bickbeer.

VITIS ALBA, seu VITALBA, contracta voce, dicitur non modo quod vitem satiuam foliis vtriculisque referat, verum etiam, quod fructum in exiguæ vuæ similitudinem, acinis licet raris confirmatum producat. Vide *bryonia*.

VITIS NIGRA, Gr. ἄμπελος μέλαινα, nigra dicitur vitis a radice nigra, & quod vitis similitudinem obtineat.

VITREA TABVLA, vide *diploe*.

VITREVS HVMOR, vide *humores oculi*.

VITRIOLVM, est sal minerale metallis proximum, ac præcipue cupro &c. varia sunt eius genera, pro indole mineræ, quam in se continent, differentia; præcipua autem, quorum hoc tempore est existimatio, sunt primo *cæruleum*, sapphiri instar, compactum, vt saccharum candum, tactu siccum, *Hungaricum* vocant, vel *Cyprium*, aut *Gallicum* ex agro Lugdunensi. Secundo *subviride*, herbacei coloris, magis granulatum, grumosumque instar salis communis, paulum vnctuosum, manuique tangentis adhærens, quale *Goslariense*, *Suecicum* &c. Tertio *album*, in formam paruulorum panum effictum, tactu siccum. *Eduardus Brown* etiam de *rubro* mentionem facit. *Cæruleum* & *album*, de cupro participat, *viride*

autem

autem de ferro. Vitriola ſunt vel natiua ſiue foſſilia; vel artificialia, ſiue factitia: natiua duplicia reperiuntur, alia ex ferro, quæ colore viridi præſtant, ex ære alia, quæ cærulea plerumque amœnitate commendantur: cætera metalla vix ſoluta in fodinis apparent, quia illorum ſoluentia, nitri acida, vel marini ſalis ſpiritus haud reperiuntur in fodinis; vnde auri, argenti viui, plumbi, ſtanni, ſucci ſoluti vel concreti nunquam fere inueniuntur, vtique non multa. Sed tamen metallica plumbi leui acido ſolui poſſe vt conſtat, ita ſimul difficillime in cryſtallos cogi poſſe, ars chemica docet, ſed ſtatim fere in puluerem ceruſſæ, excuſſo iterum acido, verti; id & de ſtanno ita verum. Vitriola & ſulphura eadem matrice concipiuntur, fouentur, eduntur, lapide ſcilicet pyrite dicto effoſſo, aeri expoſito, ſulphuri abundanti liberato, contuſo, in aqua ſoluto ad bacillos ligneos cryſtalliſato; aut etiam ex miſy veterum naturali ſolutione & cryſtalliſatione ilico producitur: vnde vitriolum eſt quintuplex. 1. *Viride* ex ſolo ferro & ſpiritu ſulphuris, medicatis viribus laudatum, atramento optimum. 2. *cæruleſcens*, ferro plurimo, pauciori cupro, per ſpiritum ſulphuris ſoluto, conſtans; cuius ſolutio aqua facta lamellas ferri immiſſas rubro aeris colore tingit, ſic parum admiſti æris demonſtrans. 3. Vitriolum *album* videtur parum differre a vero viridi, forte paulo maiori calori originem debens, vt in factitio apparet; namque omni cæterum dote idem omnino exhibet. 4. *Chalcites*, verum *Chalcanthum*, vel vitriolum rubrum, quodque ſimillimum viridi, in eadem reſoluendum; forte & aliquid admiſti æris capiens: inprimis ferro & acido ſulphuris compoſitum videtur. 5. *Cyprium* vel *Hungaricum*, *cæruleum* penitus; ſolo cupro fit, & eodem acido ſulphuris liquore. Factitia fiunt, quoties ſales ſoluentes, acidi inprimis, diſcerpſerunt metalla in ramenta minima, atque iiſdem arcte adhæreſcentia, concreſcunt vna in glebulas, in aqua dilui aptas integre, ſine vlla fæce omnino, quamdiu nimirum hanc vitrioli veram formam obtinent. Gr.

χαλκανθον. G. Victriol. Kupffer-Wasser. Vitriolum nomen accepisse videtur a vitro, quia vitrum aliquatenus, modo purum fuerit, refert.

VITTA, dicitur pars tunicæ amnios, quæ capiti infantis, cum in lucem prodit, adhæret, atque hoc locum habet in sexu fœminino, verum in masculis *galea* appellatur. Vide *galea*.

ULCERATIO, vide *exulceratio*.

ULCVS, est solutio continui, a materia erodente ortum ducens, in mollibus corporis partibus, cum *imminuta* magnitudine: differt igitur a vulnere, quod ibi sit solutio recens & cruenta, hic vero plerumque purulenta aut ichorosa, ibi sit causa soluens illico, & externa, scindens; hic autem causa lentius soluens, interna, & erodens inueniatur, vulnus igitur antiquum & purulentum, erit vlcus. Gr. ἕλκος. G. ein Geschwür, offener Schade.

ULMARIA, est planta, quæ habet caulem tres pedes circiter altum, rectum, angulosum, ramosum, excauatum, coloris rubicundi, purpurascentis: folia oblonga, in margine incisa, rugosa & superius viridia instar vlmi, inferius alba: flores sunt parui, rosacei, pentapetali, in racemos congesti, odoris grati; pistillum floris fit fructus, ex plurimis vaginulis membranaceis intortis, & in capitulum congestis compositus, semineque fœtus vt plurimum singulari & exiguo: radix digiti crassitiei est, odora, extus nigra, rubro fusca intus, plurimis fibris rubris instructa: crescit locis vdis iuxta flumina & similia loca: sic vocatur ob vlmi foliorum similitudinem: alias *regina* vocatur *prati*, idque quia ob folia explicata, vt & flosculos nitidos caput inter prata extollit. G. Geis-Bart.

ULMVS, est arbor valde procera, valde ramosa, cuius truncus est crassus, cortice fisso, aspero, flexili, obductus, extus coloris cinerei, intus albidi; lignum durum, flauum: folia sunt satis ampla, rugosa, venosa, oblonga, in margine incisa, acuta: flos est monopetalus, campaniformis, staminibus instructus: pistillum in centro floris fit fructus membranaceus seu foliaceus veluti

cordi-

cordiformis, in cuius meditullio capsula pyriformis posita est; membranacea pariter, semine fœta eiusdem formæ. Gr. πτελέα. Eius semen *samera* vocatur. Vermiculi crescentes in seminum folliculis κνῖπες dicuntur; Lat. quandoque *culiones*, & *culices*, ast quia culices ex aquis originem habent, vt ephemera, non credo posse dici culices, sed muscæ erunt. Quidam dici putant ab vligine, quia circa vliginosa loca crescit. Vel ab ὕλη materia, quia fabris lignariis materiem præbet. G. Rüstern.

ULNA, *focile maius*. Gr. πῆχυς, προπήχιον, est os inter brachium & carpum, parte superiori cum humero per γίγγλυμον articulatur: ideo habet ibidem processus & sinus. Processus sunt duo oblongi, & quasi triangulares, asperi, vt ligamenta articulum valide ambiant. Dicuntur κορῶναι id est rostra seu glandes. Anterior & superior minor, humeri sinum subit: posterior crassior & amplior in obtusum angulum desinit, & humeri sinum posteriorem subit. Vocat *Galenus* ὠλέκρανον *Hippocrates* ἀγκῶνα, Latini *gibberum*, in medio horum est magnus sinus seu cauitas instar semicirculi, vnde dicitur σιγμοειδὴς, habet adhuc alium sinum læuum externum, lateralem pro radii capite. Parte inferiore articulatur cum carpo, tum per mediam cartilaginem, tum per processum acutum, ideoque styloidem dictum: vnde ligamentum oritur, cubitum carpi articulo firmans. G. Ellen-Bein, das Fördertheil am Arm.

ULNARIS MVSCVLVS, vide *cubitæus*.

ULOMELIA, est totius membri integritas, ex οὖλος integer, & μέλος membrum.

ULVA, est herbæ palustris species: dicitur forte ab vliginosis, seu aquosis locis, in quibus reperitur. G. Wasser-Moß.

UMBELLA, est floris, seminisue pedamentum, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuo radiantur, singulique vel florem, vel semen sustinent, in orbem circumactum. Græci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini vero,

quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant a ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, vmbellam dixerunt.

UMBILICALIS FVNICVLVS, continet præter *vrachum*, tria notabilia vaſa ſanguinea, duas ſcilicet arterias, atque vnam venam, cuius diameter ad minimum vnius cuiuſque arteriæ duplum eſt, inſuper corpore ſpongioſo, quod ipſis tutum tranſitum præbet, componitur: hoc corpus ſpongioſum, ſubcartilagineum ſatis mobile & non facile comprimendum, ſecundum plurimos *anatomicos*, duplici membrana conſtat, externa, quæ a panniculo adipſo, interna, quæ a peritonæo ortum ducit; ſecundum alios vero ab epidermide, cute, & panniculo adipoſo: ſed D. *Rouhault* illum vnica ſolummodo membrana tenui ſuccinctum eſſe inuenit, ſub qua infinitarum cellularum compages ſe prodit, in quibus humor pellucidus, viſcoſus, quem *Warthon* gelatinam nominauit, magna copia reperitur; quo continuo affluente, huius funiculi flexibilitas, quæ fœtus motui obſequi debet, conſeruatur: in huius funiculi vmbilicalis longitudine, quæ non ſemper eadem eſt, conſpiciuntur aliquot quaſi varices ſiue veſiculæ ſanguine plenæ, nodorum ſimilitudinem habentes; ex quorum copia, obſtetrices de futuræ ſobolis numero diuinare ſolent, & ſi nulli eiusmodi nodi adfuerint, ſteriles in poſterum fore pronuntiant puerperas: ex eorundem quoque ab inuicem diſtantia de puerperiorum interuallo; & ex colorum varietate de ſexus diſcrimine aniliter hariolantur. Vid. funiculus vmbilicalis; & vaſa vmbilicalia.

UMBILICVS, vmbo, Ὀμφαλὸς, *Ῥίζα γαστρὸς Ariſtoteli*, eſt vmbo in medio abdominis ſitus, cui in fœtu inteſtinulum vmbilicale coniungebatur, quod poſt partum abſcinditur. G. der Nabel.

UMBILICVS MARINVS, eſt teſtaceum quiddam, planum, ab vna parte rubrum, ab altera fuſcum: habentur maiora & minora. G. Meerbonen.

UMBILICVS, id in pomis eſt, quod in iis medium vel prominet, vel conditur.

UMBILICVS TERRÆ, vide *cyclamen.*

UMBILICVS VENERIS, & cæteræ herbæ, quæ vmbilici nomen ferunt, dicuntur ſic a foliorum ſimilitudine cum vmbilico humano.

UNCIA, eſt duodecima pars libræ medicinalis; continet vncia drachmas octo. Gr. ὀυγκία. G. eine Untze, zwey Loth.

UNCVS, idem quod *hamus* & *hamulus.*

UNDIMIA, idem quod *œdema.*

UNEDO, putatur eſſe meſpilus; quidam tamen illud nomen arbuto attribuunt. Gr. ἐπιμηλὶς, quæ etiam ab Italis ruſticis vocatur *vnedo*, eſtque quaſi malus ſylueſtris. Inde nomen habens quod plures edi non poſſunt.

UNGARICVS MORBVS, ſiue HVNGARICVS, eſt ſpecies febris epidemicæ malignæ, plerumque cum nimio capitis dolore, delirio, aut angina periculoſiſſima inuadens, aliqunndo cum petechiis, ſiue maculis pulicaribus.

UNGVENTVM, ab UNGVERE, eſt medicamentum externum, quod conſiſtentiam linimento paulo craſſiorem habet, vocatur etiam *vnguen* Plin. Gr. ἄλειμμα & ἄλειφαρ. G. Salbe.

UNGVICVLI, idem quod *alabaſtri.*

UNGVIS, Gr. ὄνυξ, eſt pars corporis animalis flexilis, alba, dura, digitos ab externis iniuriis defendens, & quodammodo exornans, eorum extremitati dorſali impoſita; radix eius ligamento cuidam iungitur, & ob vicinos adſitoſque ei tendines, ſenſilis eſt. Conſtitui videtur ex collectioue minimarum fiſtularum, denſe ſibi inuicem adhærentium & in longitudinem excurrentium. Vbi incipiunt, inueniuntur quædam fibræ neruoſæ in modum papillarum elongatarum, quarum elongatæ partes ad vnguem vſque conſpiciuntur. Si autem vi abrumpantur, foramina diuerſa relinquuntur. Ita vt cornea vn-

guium ſubſtantia retis figuram obtineat. Hiſce accedit corpus papilloſum vngui ſubiectum, vna cum ſuis vaſis excretoriis. Apices vnguium ſunt, qui vltra carnem exſeruntur, ἀκρωνυχίαι ſiue extremitates; partes quæ præciduntur, *ſegmina vnguium* dicuntur; partes ſub vngue, κρύπτα, pars alba & ſemilunaris radici proxima, ἀνατολὴ, ſiue exortus, & ἄργεμος ab albedine, ipſa initia eorum cuti adnata, ῥηξώνυχες, vnguium radices vocantur; latera ῥαγες καὶ κορυφαὶ, rima & vertices; anguli, γωνίαι, maculæ albæ, Νεφέλια, nubeculæ & cicatrices albæ. *Vnguis* etiam dicitur *Pterygium*, oculi quoddam vitium, vide *pterygium*. G. ein Nagel.

UNGVIS ODORATVS, vide *blatta Byzantia.*

UNGVES, in roſis & foliatis floribus intellexerunt veteres imas ſuorum foliorum partes, quibus in capite ſuo cohærent, decoloresque dependent, vel vnguis infima pars foliorum roſæ alba appellatur.

UNGVLA, ὄνυξ eſt vncinus ſeu hamus educendo mortuo fœtui comparatus. Embryorectes *Tertulliano*, dicitur lib. de anima, niſi placeat eo loco reponere ex *Galeno* ἐμβρυθλάστης, ſic enim ille nominat, aut ἐμβρυουλκὸς qua voce *Hippocrates* vtitur, a quo idem inſtrumentum etiam ἑλκυστὴρ, item πίεστρον, lib. de mulieribus, & ἰχθύη dicitur.

UNGVLA CABALLINA, eſt tuſſilago ſeu farfara: ſic dicta ſc. quod iſtius plantæ folia equinæ vngulæ perſimilia ſint. Vide *tuſſilago.*

UNGVLA OCVLI, idem quod *pterygium.*

UNICORNV, ſæpe a medicis maximopere laudatur, verum an verum detur necdum demonſtratum eſt. Sed ſi daretur, quis diceret, tantis viribus valere, vt medicorum turba clamitat: facile eſt credere non aliis virtutibus, quam cornu rhinocerotis, aut cornu cerui gaudere. Quod pro eo venditant, eſt dens alicuius piſcis Grœnlandici, *Narhval* dicti. Piſcis iſte in iuuentute duos habet dentes, quod illi narrant, qui illas regiones frequentarunt, imo & ſtigma & locum ſiue foramen, in

quo

quo collocatus fuerat, videri dicunt: cúm adoleuerit ſiniſter excidit, & loculus euaneſcit, verum dens dexter, qui remanſerat, vt eſſet piſci æquilibrium, non recta via enaſcitur, ſed ſiniſtram verſus partem magis ac magis inclinat. Aſini cuiusdam Africani cornu pro vero monocerote ſæpe diuenditur. Cornua illa, ſiue potius dentes, aliquando ſex pedes ſuperare vidi: albi ſunt inſtar eboris ſed cochleæ in modum ſtriati. Gr. Μονόκερως. G. Einhorn.

UNIO ſeu MARGARITA aut PERLA, eſt gemmæ maritimæ quædam ſpecies, in oſtreis, muſculis & forte aliis conchis naſcens. Ob vires inſignes valde laudatur. Sed ſi res intimius inſpiciatur, nihil aliud faciunt quam acidum temperare, vti & mater perlarum, & omnia conchilia faciunt. Vide *margarita.*

VOLA, eſt poſtbrachialis pars interna manuum, *palma* dicta, Gr. δῶρον, κοῖλον χειρὸς, θέναρ. Item vola eſt concauitas pedis, Gr. κοτύλη, κοῖλον ποδὸς. G. Die Höhle an der Hand, oder Fuß.

VOLATICA, idem quod *lichen.*

VOLATILIA, ſunt, quæ facile auolant, vti ſunt omnes ſpiritus & ſalia volatilia, mercurius &c.

VOLSELLA, ſeu VVLSELLA, & ACANTHABOLVS, Gr. μαδιστήριον, τριχολαβὶς: τριχολάβιον, eſt inſtrumentum, quo pilos prehenſos radicitus e corpore exſtirpant; ſeu forceps chirurgica, quæ pro vario vſu varia forma eſt. G. Raufſzänglein.

VOLVA, eſt ſpecies fungi, oui vitellum referens: volua dicitur, ceu in ouo eſt luteum, Italis *boloccioli* & *ouole* dicuntur, quod ouorum vitellum referant.

VOLUBILIS, dicitur planta, quæ ſub ſmilacis nomine venit, cuius ſunt variæ ſpecies: a circumuoluendo ergo nomen habet, quod iuxta creſcentibus plantis, ſtipitibus &c. circumuoluendo adhæret.

VOLVULUS, vide *iliaca paſſio.*

VOMICA, eſt tuberculum in pulmone natum pene

membrana propria inclusum, pure plenum: ortum a quacunque causa partem pulmonis prius inflammante, dein suppurante, sed tamen ita, vt in membrana quadam, quæ simul crescit ac extenditur, contineatur: nec sputo excernatur; aliquando in initio nec tussim nec febrem inducit; postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin sanguini præterfluenti effluuia sua imprimit, proinde febricula, cum inquietudine & marcore succedit, tandem illa ad plenitudinem aggesta & diuturna concoctione in pus sincerum maturata, cystin seu nidum disrumpens vel soluens, pus solum vel sacculo inclusum eiicitur. G Lungen-Geschwer, Eiter-Beule.

VOMITORIVM; est medicamentum internum, cuius vehementi irritatione materia in stomacho contenta, violento motu per gulam in os & ex eo eiicitur, adeoque motus peristalticus plane inuertitur, vide quid de *vomitu* mox dicetur. Vide *emotica*. Gr. ἐμετικόν. G. Ein Spey-Tranck, Artzney, davon man sich brechen muß. Vomitif.

VOMITVS, Gr. ἔμετος, ab ἐμέω vomo. Est ventriculi & œsophagi & musculorum abdominalium conuulsiuus motus, quo versus superiora contrahitur ventriculus, pyloro occluso & fundo ac lateribus in se coactis versus sinistrum orificium, & compressis omnibus vi musculorum abdominalium, vnde per partes conuulso etiam œsophago ab imo ad fauces, contenta, si quæ sint in cauitate, expelluntur in os & vltra. Hinc anxietas, dolor in cordis & ventris regione, respiratio nonnihil est impedita, facies rubet & tumet sæpe, caput distenditur, labia tremunt, sudor exprimitur, si vomitus diu durat, & identidem repetit, vt solet: nam conuulsio hæc per vices repetit, vnde contentorum eiectio vna vice maior, altera minor est: neque enim respiratio concedit diuturnam conuulsionem, & quasi tetanum, sed sursum actus ventriculus ab inspiratione aliisque causis, breui deorsum vrgetur, licet mox reuertantur conuulsiones, quæ rursum remit-

remittunt: atque in tali viciſſitudine vomitus fit. Huius ſpecies ſunt, ab ebrietate, faſtidio, cibis vel potibus acribus, venenis, emeticis, catharticis, in grauidis, vulneribus cerebri, viſcerum inflammatione, eorumque dolore, vt in colica, ileo, nephritide, febribus, &c. Eſque vel rei ingeſtæ, ſanguinis &c. G. das Brechen, Ubergeben, Speyen.

URACHVS, eſt canalis in fœtibus exilis, membranoſus, figuræ depreſſæ, craſſitiei circiter acus textoriæ, coloris placenta obſcurioris, a fundo veſicæ exiens, tranſiens infra amnion, recta vſque ad ceruicem allantoidis, peruius, vel ſaltem tranſitum vrinæ permittens, intra aliquot dierum ſpatium, ex ſubſtantia mucoſa in veram membranam mutatus: eſt verus ductus vrinarius, transmittit enim ex veſica in allantoidem vrinam a ſola veſica fœtus in vtero hærentis per tantum temporis ſpatium non retinendam; hic vero poſt fœtus editionem in ſubſtantiam ligamentoſam faceſſit, & veſicæ pro ſuſpenſario cedit. Coniungitur vmbilico & veſicæ fundo. Græc. οὐραχός. G. der Blaſen Band.

URANIA, eſt iridum nomen, a colore & figura iridis cæleſtis: οὐρανός enim cœlum eſt.

URCEOLARIS, & URCEOLA, vocatur parietaria, quod detergendis vrceolis vitreis polleat. Vide *helxine*.

URENTIA, vide *pyrotica*.

URETER, eſt vas fiſtuloſum & membranoſum ab vtroque rene emiſſum, ex eius pelui oriundum, fere conicum, vt plurimum inæquale, ſcilicet in diuerſis locis anguſtius; conſtatque tribus membranis; externa eſt proles peritonæi, media eſt muſcularis, fibris motricibus prædita, tertia & intima ſimilis eſt membranæ veſicæ interiori: hic canalis in ſtatu ſano nullam præternaturalem extenſionem paſſus valde anguſtus eſt, vnde fit vt ſibi commiſſus ob tunicam muſcularem fere clauſus exiſtat, donec materia ſecreta in peluim continuo ſtillans ſenſimque augeſcens, ad ſuperandam vim contractilem ſatis

 virium

virium acquirat; vnde liquor ſecretus non ilico ex pelui effluere poteſt, quod in hunc finem factum videtur, ne liquor ipſo momento, quo in peluim ſtillat, effluat, ſed ibidem continuo adſit, vt papillarum oſcula hunc liquorem ſtillantium humectet, & impediat, ne præ ſiccitate concreſcant, alias de vrinæ ſecretione breui actum eſſet, hinc liquor hic in pelui retardatus inſtar balnei fouet, & humectat, papillas ſuis oſculis in peluim hiantes a concretione præſeruat: hæc fiſtula, vt ad veſicam, in quam terminatur, perueniat, vtitur primo recto, mox vero ad anteriora flexo itinere, ſub peritonæi lamella decurrens, in poſteriorem veſicæ partem, duorum digitorum ab alterius renis inſerto vretere, vti & a ceruice diſtantia; ergo in talem locum, vbi mutationibus veſicæ modo plenæ, modo vacuæ minime obnoxius eſt, inſeritur: tunc oblique deorſum inter tunicas veſicæ ſpacio parui digiti procedit, & ibi intima veſicæ membrana penetrata ſuam vrinam infundit: hæc mirabilis inſertio, nullo operculo vel valvula prædita, retrogreſſum vrinæ ex veſica in vreterem omnino impedire valet, oblique intra veſicæ membranas ſe aperiens; vnde vrina a renibus, veſicæ traditur. Vena alba *Celſo* dicitur, ab οὖρον vrina. G. Harn-Gänge.

URETHRA, vel FISTVLA, Gr. Οὐρήθρα, Πόρος Οὐρητικὸς, eſt meatus vrinarius, quo ex veſica per penem, vel vuluam ſiue pudendum muliebre, vrina excernitur. Item, inſeruit ſeminis eiectioni. In initio ſuo per duo foramina veſiculæ ſeminales, quum opus fuerit, ſe exonerant, iisque proſtatæ glanduloſæ, etiam plurimis foraminulis circumſiſtunt: quibus caruncula apponitur. Canalis eſt miræ ſtructuræ; conſtat binis membranis, vbi primo ex veſica, cuius protractio tantum videtur, ſed his deinde interponitur corpus cauernoſum ſiue fungoſum, quod inter binas has lamellas decurrit, ad latera ſenſibilius quam in medio, inter finem proſtatæ & vnionem corporum cauernoſorum eſt craſſiſſimum, dein toto de-

curſu

curſu gracilius, ad anteriora penis craſſeſcit, & extrorſum flexum, linquit in medio apertum os vrethræ, in glande, deinde vero conſtituit ſuperficiem exteriorem ſpongioſam glandis, terminatam in eminenti eius fimbria circa nexum præputii; in cauum ſuæ fiſtulæ recipit emiſſaria obliqua ex glandulis Cowperianis, confectum humorem blandum præcipue flaccido veretro dimittentia in vſus neceſſarios ſuperficiei interiori vrethræ; tum & plurima hic patent oſcula maiora, minora, hæc fines ſunt canaliculorum ſub vrethræ membrana, eructantes humorem blandum, quo lubricatur meatus, & a concretione defenditur: vrethræ progreſſus non eſt rectus, ſed ſingulari modo progreditur, inprimis in viris, vbi per anfractus deſcendit, aſſurgit, incuruatur, deſcendit; & variis ſui decurſus locis in latiudine ſua etiam variat; ab οὖρον vrina, vel οὐρέω vrinam reddo. G. Harn-Röhre.

URETICA, idem quod *diuretica.*

URINA, vide *vron.*

URINA PERICARDII, vide *aqua pericardii.*

URINALIS HERBA, dicitur *linaria*, quia vrinam pellit ſic vocatur.

URINARIA FISTVLA, idem quod *vrethra.*

URINOSA, ſunt medicamenta vrinam pellentia, vt ſpir. vrinæ, ſalis armon &c. ea poros cerebri dilatant & excitant, vnde in affectibus comatoſis laudatiſſima ſunt.

URNA, eſt magna veterum menſura, continens vini quadraginta libras, & triginta quinque olei circiter.

UROCRISIS, idem quod *vrocritica.*

UROCRITERIVM, eſt iudicium de vrina, ex οὖρον vrina, & κρίνω iudico.

UROCRITICA, ſunt ſigna quæ ex vrinis obſeruantur, ex οὖρον vrina, & κρίνω iudico.

UROMANTIA, vide *vrocriterium.*

UROMANTES, eſt qui ex vrinis aliquid diuinare valet, ex οὖρον vrina, & μάντης vates.

URON,

URON, *vrina, lotium*, οὖρον & οὔρημα, est excrementum serosum a sanguine in renibus, cum multo sale, pauco sulphure, terra & spiritu, per vreteres ad vesicam delatum, donec conuenienti tempore & loco excernatur, ab οὐρέω vrinam reddo. G. der Harn, das Wasser, Urin.

UROSCOPIA, est vrinæ inspectio, ab οὖρον vrina, & σκοπέω inspicio.

UROSCOPIVM, idem quod *matracium.*

URTICA, est planta, quæ habet caules plus minusue altos, quadratos, rigidos, lanuginem pungentem habentes, excauatos, ramosos: folia in caule bina opposita, oblonga, plus minusue ampla, melissam referentia, acuta, in margine incisa, spiculis vrentibus obsita: flos est apetalus, stamineus, mas, calici tetrapetaloidi, cruciformi insidens vt plurimum; in medio caliculi habens stamina aliquando quatuor, quandoque plura; testiculi in foliacea plana dissiliunt: fructus plerumque in planta non florifera fit vel capsula biualuis, semine fœta, & aliquando in globulos congesta, vel volsella semen comprehendens, tuba filamentosa instructa, & caliculo, sed & ouaria in planta mare inueniuntur: vnde fiunt vrticæ mares, fœminæ & hermaphroditæ: radix fibrosa, repens, coloris flauescentis; plures dantur vrticæ species, maxima, minor, & Romana siue mas cum globulis: planta hæc dicitur ab vrendo, quod pruritum pustulasque igni similes excitet. Gr. ἀκαλήφη, item κνίδη vocatur, a κνίζειν quod vellicet, pungat, a suo morsu sensum lacessat. G. Brennessel.

URTICATIO, est operatio chirurgica, qua membra corporis vrticis recentibus percutiuntur, ad calorem nempe reuocandum.

USNEA, est muscus ossibus vel arboribus adnascens. Proprie tamen sumitur pro musco caluariis humanis increscente, est vox Arabica. G. Moß.

USTILAGO, ab vrendo dicitur. Vide *rubigo.*

USTIO,

USTIO, est, quando res in cineres rediguntur, vt arte salis ex vegetalibus elixiuiatio fiat. Vel vt res melius in puluerem redigantur, vti fit in cornu ceruino calcinando. *Vstio* chirurgis quoque familiaris, quando cauteriis vrunt. G. Verbrennung.

UTERI ASCENSIO, idem quod *hysterica passio*.

UTERI LIGAMENTA, vide *ligamenta vteri*.

UTERI OSCVLVM, vide *osculum vteri*.

UTERI PROCIDENTIA, vide *procidentia vteri*.

UTERVS, *loci*, *matrix*, Gr. δελφὺς, ὑστέρα, νηδὺς, μήτρα, ἀγγῶον κυητήριον Galeno. Est pars organica in abdominis inferiori parte, pelui dicta, mulierum sita, quæ in fundum, collum & vaginam diuiditur. Ligamenta duo lata & totidem teretia habet. Substantiam obtinet neruosam & fibrosam; crassities variat pro ætate, & tempore gestationis fœtus. Intus in fundo osculum habet, ex cuius cauitate menses profluunt, in quo & conceptio & generatio contingit: anterius vesicam habet, posterius intestinum rectum, & sic homo inter stercus & vrinam nascitur. G. der Leib, die Bärmutter.

UVA, idem quod *cion*.

UVA CRISPA, frutex est: volunt dici ab intortis, fereque in circulum versis, foliis & acinis quos producit. Latinis forte *vua intorta* nuncuparetur. G. Kräusel-Beer, Stichelbeer.

UVEA TVNICA, dicitur & *vuiformis*, vide *rhagoides*.

UVEA MEMBRANA, ACINIFORMIS TVNICA, siue CHORIOIDES, est hæc tunica posterius oriunda a pia matre nerui optici, & bulbum oculi ambiens immediate sub sclerotica, anterius vbi illa pellucida corneam facit, ab ea reflectitur intus paulum, & perforatur apertura pupilla dicta, quæ ope muscularium longitudinalium & circularium fibrarum iridis contrahi & dilatari potest. G. das Trauben-Häutlein.

UVULARIA, vide *laurus alexandrina*.

VUL-

VULNERARIA, vide *traumatica.*

VULNERARIA, eſt planta, quæ habet caules pedem altos, tenues, rotundos, villoſos, aliquantulum rubicundos, incuruatos: folia bina, coſtæ adhærentia, galegam referentia, ſed magis medulloſa, in parte inferiore villoſa, in ſuperiore albeſcentia, flaueſcentia, viridia, ſaporis dulcis, ſubacris: flores in ſummitate ramorum creſcentes in vmbellam diſpoſiti, leguminoſi, flaui: calix tubulatus, turgidulus, lanuginoſus, coloris argentei: flori ſuccedit ſiliqua breuis fœta ſemine ſubrotundo, in calice membranaceo floris recondita: radix longa, recta, lignoſa, nigricans, ſaporis leguminoſi: hæc planta creſcit in montibus, eſtque ſpecies anthyllidis.

VULNVS, ſolutio eſt continui, externo aliquo inſtrumento, ſcindente &c. recens in parte facta, cum cutis apertione: eſtque varium, tam ratione loci & partis affectæ, vnde aliud nerui eſt, aliud carnis: quam inſtrumenti infligentis, vnde ſi ab aliquo acuto cæſim illud fiat, *ſectio* vel *inciſio*, ſi vero ab acuto punctim fiat, punctura, vel punctio dicitur. Gr. τραῦμα & τρῶμα. G. Eine Wunde.

VULSELLA, vide *volſella.*

VULTVS, idem quod *facies.*

VULVA, eſt *pudendum muliebre*, ſiue foramen maius dicitur, infra os pubis poſitum, vide *cunnus.*

VULVA CEREBRI, eſt fouea quædam, inter eminentias cerebri, oblonga.

UVULA, vide *cion.*

UVULÆ CASVS, vide *cion.*

X.

X. ℥. in quibuſdam ſcriptis medicis denotat vnciam.

XANTHIVM, eſt planta, quæ habet caulem ſeſquipedem altum, anguloſum, villoſum, punctis rubris notatum, ramoſum, in latum ſe extendentem: folia bardanæ,

danæ, ſed minora, viridia, in margine inciſa leuiter, ſaporis acris & aromatici: flores ſunt floſculoſi: fructus oblongus, aculeatus, veſtibus adhærens, in duos acutos, rigidoſque mucrones deſinens, qui diſtinctis loculis duobus totidem grana oblonga condit: radix parua, alba, fibris ſatis craſſis inſtructa: hæc planta creſcit contra parietes, & in paludoſis locis exſiccatis. G. Klein Kletten, Bettler-Läuſe. Eſt lappa minor ſeu lappa inuerſa, ſic dictum quod ξανθὰς, hoc eſt, flauos capillos faciat.

XENEXTON, idem quod *zenechdon*.

XENICON, Gr. ξενικὸν, ſic appellatur venenum, quo olim teſte Ariſtotele, vtebantur venatores Celtæ, quod tam præſentis erat virtutis, vt quamprimum ceruus vel animal ſagitta hoc lurido veneno tincta læderetur, concideret, & confeſtim accurrere venatores neceſſe habuerint; ne virus illud penitus per totum corpus diſpergeretur, carnemque circum adiacentem telo exciderint; quam effodere ſolebant circunquaque circa vulnus ad ſpithamæ latitudinem, vt tuti eſſent a veneno; hoc experimento itaque clare euincebant quod loca in corpore humano a venenatis animalibus læſa illico largiter vndiquaque exſciſſa, non habeant venenum tam cito diſperſum, ac proinde hoc modo optime curabilia ſint: veneni huius antipharmacum dicuntur eſſe *folia querci* vel *fagi*, aut *coracina* applicata illico locis vulneratis.

XERAPHIVM, eſt medicamentum aduerſus capitis & menti exanthemata vtile.

XERASIA, eſt capillorum vitium, quando lanuginis inſtar apparent, & velut puluere conſperſi. Inter ſpecies alopeciæ referri debet, a ξηρασία, *exſiccatio*.

XEROCOLLYRION, eſt collyrium ſiccum.

XEROMYRVM, eſt vnguentum deſiccans, ſiue compoſitio ex aromatis, pro ſuffitu, amuletis &c. conſtans, vtimur quoque aduerſus fœtorem axillareum.

XEROPHTHALMIA, eſt arida & ſicca lippitudo, ex ξηρὸς aridus, & ὀφθαλμία oculorum dolor.

XERO-

XEROTES, est ſicca corporis diſpoſitio, a ξηραίνω ſicco.

XIPHIVM, ſiue GLADIOLVS, eſt iuncus floridus, a foliorum ſimilitudine dictus, a ξίφ@- gladius, habet folia longa, lata, mollia, coloris viridis, pallidi, aut albeſcentis: flos & fructus ſunt iridis: radix bulboſa, externe nigricans, interne alba, ſaporis dulcis: creſcit hæc planta in regionibus calidis, vt in Hiſpania.

XIPHOIDES, eſt cartilago pectoris mucronata, inferius ſterno adhærens, ipſo tenuior & flexilior, in acumen ex lato abiens, adeoque enſi ſimilis, ex ξίφ@- enſis, & εἶδ@- forma.

XYLAGIVM, eſt lignum ſanctum.

XYLOALOE, eſt lignum aloes, vide *agallochum*. G. Aloes-Holtz.

XYLOBALSAMVM, eſt frutex vel ſarmentum aut ſurculus balſami. Amputabatur enim ab incolis, & vænibat propterea, quod eo decocto in vnguentis vice opobalſami multi vterentur; etiamſi ex toto balſamo minima illi ineſſet odoris gratia. Vide *balſamum*.

XYLOCASSIA, ſiue CASSIA LIGNEA, vide *cinamomum*.

XYLON, eſt goſſipium. Barbaris & arabibus *cotum* & *bombax* ſeu *bombaſum*. Linum eius *cotonium* vulgo vocatur, ſicut lanugo ipſa *cotonum*, ab huius generis planta *veſtes xylinæ*, & *lina xylina* nominata ſunt. Iuriſconſulti *lanam* hanc *ligneam*, nuncupant, ξύλον enim lignum eſt. Vide *goſſipium*.

XYLOSTEVM, eſt arbuſcula, periclymeno ſatis ſimilis, habens caules mediocriter craſſos: lignum eſt album; rami rotundi, corticem initio rubicundum poſtea albeſcentem habentes: folia ſunt oblonga, mollia, viridia, albeſcentia, aliquantulum lanuginoſa; pedunculi finis format calicem conſtantem binis foliolis maioribus, quatuorque breuioribus; quorum duo hinc inde maioribus interponuntur: calici huic gemina ouaria innaſcuntur

tur

tur rotunda, in apice ſuo coronata caliculo quinque-fido, emittuntque ex centro ſui faſtigii tubam longam, apice globoſo donatam: flos apici ouarii, intra calicem innatus, monopetalus, oblongus, tubuloſus, campaniformis, quinquefidus, expanſus, quinque ſtaminibus ex pariete interno tubuloſæ partis floris enatis præditus: flori ſuccedunt baccæ gemellæ, molles, ſemineque fœtæ compreſſo & ſubrotundo; hæc arbuſcula creſcit in montibus & ſyluis, quaſi lignum oſſeum, eſt ceraſus canina, ex ξύλον lignum, & ὀστέον os.

XYMPHYSIS, idem quod *ſymphyſis.*

XYNTASIS, idem quod *ſyntaſis.*

XYRIS, quaſi raſorius culter; ſic appellantur folia gladioli, ob raſorii vel enſis figuram, a ξυρέω rado.

XYSTER, eſt ſcalprum raſorium, radendis oſſibus aptum, a ξέω rado.

Z.

ZAPHARA, vel ZAFFERA, eſt materia mineralis ex *biſmutho,* ad *ſmaltha* vel *amauſa* pertinens, quæ tingit vitrum cæruleo colore, vnde figuli vtuntur ad tincturam cæruleam vaſis obducendam.

ZARSA PARILLA, eſt ſmilacis aſperæ ſpecies, a ſimilitudine nomen accepit, quam cum Smilace aſpera habet, quæ Hiſpanis *Zarſa-parilla* i. e. rubus viticula dicitur. *Zarſa* enim iis eſt rubus, *parra* vero vitis, *parilla viticula.*

ZEA, Gr. ζέα & ζεῖα, vocatur etiam *ſpelta* Italis: Latini *ſemen*, idque a præſtantia frugis appellarunt: aliqui deriuant, ἀπὸ τοῦ ζῆν quod vitam ſuſtentant: nonnulli a ζέω ferueo, quod dum ſolis ferueſcit vi, mortalibus donet omnia: Vide *ſpelta.*

ZEDOARIA, eſt radix e China & extremis Indiæ finibus allata, quæ eſt tuberoſa, breuis compreſſa, fo-

ris cinerea, intus candida, quando cortex exterior eſt detractus, paucis fibris intertexta, ſaporis amaricantis aromatici, odoris fragrantis, ad camphoram aliquantum accedentis: folia ad curcumæ folia accedunt, ſuntque palmæ magnitudine; fert florem in peculiari ſpica, vt Galanga, quos flores ſequuntur loculamenta terna. Habetur *longa* & *rotunda*, quæ promiſcue vſuales. Externe cinerei coloris, intus vero fuſci ſunt. Odor & ſapor aromaticus valde & acris. Quoad vires non differunt, dicitur & *zerumbet Serapionis*, & a quibusdam *anthora*. G. Zitwer.

ZENECHDON ſeu ZENEXTON, eſt vox arabica, & idem eſt, ac ſi dicerem *diarſenicum*, ſeu compoſitio ex arſenico, arſenicum enim orientalibus *zenech* & *zene* ſonat: & ſic *zenechdon*, pro diazenech dicitur. Idem quod amuletum.

ZENEXTON, idem quod *zenechdon*.

ZEOPYRON, eſt frumenti ſpecies inter zeam, & πυρὸν ſiue triticum.

ZERNA, idem quod *lichen*.

ZIBETHVM, eſt liquor pinguis felis zibethicæ, veſiculis glanduloſis, intra penem & teſtes collocatis, emanans, qui premendo exprimitur & colligitur; & quod hic videntur eſſe veſiculæ zibethicæ, easdem in caſtore caſtoreum dicerem: liquor hic grauis eſt odoris, niſi adſit pauca quantitas. Dicitur & *ciuetta* & *zibetta*. G. Ziebeth.

ZINGIBER, radix eſt tuberoſa, ramoſa, breuis, & paululum compreſſa, pallida, fibris crebrioribus dotata, ſaporis aromatici acerrimi feruidi, inſtar piperis, odoris aliquantulum fragrantis, geniculatis repit internodiis; ſingulis annis folia habet iridis, aut gladioli in modum, creſcit copioſe in India Orientali & occidentali, vnde & ad nos portatur; variæ ſunt ſpecies

Zin-

Zingiberis, quæ tantum differunt ratione fibrarum, quo vero plures fibræ, eo ignobilius, quo pauciores, eo præstantius: est radix plantæ, quæ habet folia cannacori: flos in scapo singulari, pentapetalus, difformis, quasi bilabiatus, insidens ouario trigono, triloculari; radix colligitur foliis plantæ arescentibus, & postmodum ad solis ardorem aut in fornacibus exsiccatur: a quibusdam luto, creta, aut rubrica obducitur, vt eo melius præseruetur, hinc prostabat zingiber album & rubrum ita dictum, non quod sint duæ distinctæ species, sed tantum coloris externi ab aspersa creta vel rubrica prouenientis ratione. Dicitur quoque *zinziber*, *gingiber*. G. Jngber, Jngwer.

ZIRBVS, Arab. idem quod *omentum*.

ZIZANIA, Lat. *lolium*. Gr. quoque αἶρα, & ζιζάνιον, est frumenti vitium. G. Unkraut.

ZIZYPHA, ZIZYPHVS & ZIZIPHVS, est iuiubarum arbor: cuius truncus est tortuosus, instructus cortice aspero, inæquali, striato; rami duri, spinosi: folia sunt oblonga, aliquantulum dura, obtusa, coloris viridis, splendentis, leuiter in margine incisa: calix monophyllus, quinquefidus: flos est rosaceus, pentapetalus, staminibus multis præditus: ouarium in fundo calicis instructum tuba longa, donata apice globoso, fit fructus oliuæ magnitudine, callo puluinato, minus spisso, sicciore, condens ossiculum rugis minus profundis ornatum, in quo nucleus plerumque vnus, vtrinque acuminatus, inclusus pulpæ molli, fungosæ, saporis mellei & vinosi: ex Barbaricis tractibus in Italiam translata est: Italis *Susine*, vnde procul omni dubio *zizyphus* deriuari debet. Vide *iuiubæ*.

ZONA, a ζωννύω cingo, est ea pars corporis, qua cingimur. Item herpetis seu erysipelatis species, tantum eo loci quo corpus cingitur. G. Der feurige Umlauff.

Bayerische Staatsbibliothek München

ZOOGONIA, eſt animalium perfectorum generatio, qua viui fœtus excluduntur, ex ζῶον animal, & γονὴ genitura.

ZOOTOMIA, eſt animalium artificioſa ſectio, ex ζῶον, animal τέμνω ſeco.

ZOPISSA, vide *pix*.

ZOTICA, eſt facultas vitalis, a ζάω viuo.

ZURVMBETH & ZERVBETH, eſt ſpecies zedoariæ quæ radicem habet rotundam & globoſam, & affertur cum zedoaria longa. Vide *zedoaria*.

ZYGOMA, eſt os iugale circa tempora ſitum; ac partim a proceſſu oſſis temporum, partim a primo oſſe maxillæ ſuperioris compoſitum, & prominens ac extans extra os temporum, a ζυγὸς iugum. G. das Joch-Bein.

ZYTHOGALA, idem quod *poſſetum*.

Ὑψίστῳ μόνῳ δόξα κλέος τῷ Θεῷ.

Regis

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Register
der teutschen Wörter.

A.
Aberwitz 285
Abführender Muscul. 434.
Abgang. 290.
Abgeschabete Haut 440.
Abgesottener Tranck 72
Abgiessung. 287
Ablassung des Fiebers 73
Ableiten 650
Ableitung. 63. 288
Ablösende Mittel 347
Abnehmen. 102
Abnehmend Fieber 572
Abreissung 71
Absatz. 379. 429
Abschäumung 289
Abschelung der Rinde 282 346
Abscheuliche Krätze. 628
Abschneidung 68. 348
Absonderung 689 des Urins 302.
Abstreichende Mittel 3
Abtrennung. 71. 282
Abtrucknende Mittel 289
Abziehen 288
Achsel 109
Achsel Blutadern 109.
: : : Haar. 408
Ackeley 75
Ackereicheln 140
Ackerknoblauch 38. 682
Adamsapfel 625
Aderbruch 217: 596
Aderhäutlein der Nachgeburt 206
Aderlassen 596
Ader ohne paar 110
Adlerstein 16
Aehren 210.
Aeste 641.
Affodill. 95.
Affterdarm 328. 645
Afftergeburth 686
Agrest. 551
Agtstein. 729.
Ahorn 5. 607.
Alabasterstein 19
Alantwurtzel 398
Alberbaum 617
Alembick. 22
Allerley Obst. 410
Allermannharnisch. 794
Allgemeine Artzney 568
: : : Kranckheit 569

Allgemeine Schlag 523
Aloe. 27
Alter. Alterthum 15
Althäe 30
Alp 432
Alraun 490
Allzugrosser Hunger 140
Allzustarcke Purgation 418
Amaranth 32
Amber 34.
Amboß gleiches Bein 433
Ameise. 366
Ammelmehl. 40
Amethyst 35
Ammoniac. 36
Ananassen 43
Anatomie. 45
Anatomischer Handgriff. 326
Anatomiste. 45
Anbrennen 324
Anckergleicher Fortsatz 47
Andere Gelencke des Halses 336
Anemone. 48
Anfall. 437. 576
Anfang des Marcks im Rücken 435
Anfeuchtende Mittel 411
Angelik 49
Angebohrne Gebrechlichkeit. 403
Angebohrne Würmer 323
Angehencke 585
Angel. 394
Angenommener Satz 421
Angesicht. 350.
Anhaltend Fieber 242
Anis. 53
Ansteckend. 242. 514
Anstoß. 576
Antlitz. 350
Anwachs 736. des Fiebers 104
Anwachsung. 334
: : : : der Augenlieder 46
: : : : des Zungriemes 46
: : : : der Bärmutter 192
Anzeigung. 326. 433
Appetit. 344
Apfelbaum. 489
: : : Salbe. 615
Apostem. 72
: : : Kraut. 677
Apricosen 82
Apotheke 594
Apotheker 594
: : : Buch 301. 594
: : : Kunst. 594
: : : Taxe 301
Arabisch Gummi 75
Arm. 132. Armband 82. 516. Armschiene 641
Armenierstein 82
Ars. 63. 385. Arsbacken 532. Arsmusculn 385
Arsnath 586
Artischocken 88
Artzt. 501

Artzney 109. 272. 500 594
Artzney-Bier 193
= = Kunst. 501.
= = Von Qveckſilber 510
= = wieder alle Kranckheit 183
= = = das Fieber. 353
= = = Gifft. 22. 60
= = = Mutter Kranckheit 423
Aſchenloch 240
Aſchenmachung 481
Aſchen-Saltz 20
Aſpen 617
Aſt. 132
Athemholen. 324. 437. 649
Athem Zünglein 332
Atlaswürbel. 100
Attich 312
Aufblaſen 323. 434
Aufgedunſen. 143
Aufgelauffene Samen Adern 217
Aufheber 319
Aufhebender Muſcul. 463
Aufkochen 312. 315
Auflöſung 43. 301. 703
Auflöſende Mittel 649
Aufreiben 103
Aufſchlieſſung 703
Aufſchwellen 323
Aufſieden 315
Aufſteigen der Dünſte 71
= = = der Mutter. 423
Aufſtoſſen 663
Aufwallung. 557
Augapfel. 635
Auge. 545
Augen-Artzney 232
= Branen 212. 738
= Fiſtel. 13. 360
= Fluß 472
= Haar Band. 467
= Lieder. 567
= = = waſſer Röhre 308.
= trieffen 472
= troſt. 344
= wächter 273
= Waſſer 417
= Wehe 554.
= Wimper. 732
= Winckel 159. 408
= Wurtzel. 778
= Zähne 276. 287
Aurickel 106
Auripigment 107
Ausblaſung. 347
Ausbrechung. 293
Ausdämpfen 294. 341
Ausdünſtung 45. 293. 294
Ausfall 283
= = des Maſtdarms 623
= = der Haare 28. 79 484. 592

Ausführende Artzney 183
Ausführung. 341
Ausgezogen 349
Ausgepreßter Safft 316
Auslöschung 348
Ausnehmung der Beine. 289
Ausrauchung. 45
Aussatz. 461
Ausschneiden des Lendensteins. 535
: : : der Hoden 178
Aussiedung 319
Ausspannung der Haut 314
Ausspühlung. 232. 291
Austheilung 302
Ausstreckung. 44. 298. 301
Austreibende Artzney 103
Austrucknung 289
Auswachs 70
: : der Beine 347
: : des Zahnfleisches 336
Auszehrend Fieber 395
Ausziehung 345. 348
B.
Bachbungen 118
Bacillen Kraut. 263
Backen 138. 345. 486
: Muscul 138
: Zähne 287. 517
Bad. 112. 321. 437
: : (im) distilliren 114
Bad-Kopf 271
Bade-Schwam 216
Bänder der Bärmutter. 468
Bändelwürmer 756
Bären-Klau. 4.
: Mutter 4
: Ohrlein 106
Bärlap. 481
: Wurtzel 514
Baldrian. 600. 778
Balsam. 115
: : Apfel 518
Band. 466
Bart. 115
Bartsch. 4
Basilie 545
Batengel 198
Bauch. 31
: fluß 229. 295. 466
: Glaß 129
: Grimmen 231
: Nath 328
: Weh 231
Baum. 76
: Farn 613
: Wolle 129. 387.
Beben. 762
Bebende Augen 408
Becken. 581
Beeren 8. 110
Begierde zu Essen 557
Beilkraut 686
Bein 560
: : Cörper. 679
: : Bruch 178. 367. 561

Bein Fäule 160
= = Fresser. 168. 565. 711
= = Lade 385
= Schiene 356
Beinwell. 241
Beisser 287
Benedicten Wurtzel 174
Benzoin 121
Berg-Crystall. 268
= Grün 82
= Knappe 512
= Meister 512
Bernstein 729
Bertram 629. 637
Beschaffenheit 639
Beschlagen der Retorten. 476
Beschmierung 471
Beschnitten 65. 645
Beschreibung der Beine 562
= = = Der Menschen 58
Besessener 543
Bestreichung. 471
Betäubung. 530
Bete 122
Betonien 122
Bettstroh. 577
Beutel. 666.
= = Muscul 142
Bewegung 346
= = = des Gemüths 578
Beysuß 85
Bezoarstein 124
Bibenell 603.
Bibergeil. 177
Bickbeern 800
Biene 65
Bier 193
= Molcke 618
Bilsen Kraut 417
Bimstein. 634
Binde. 332
Bindelwurm 352
Bingel Kraut. 510
Binse 445
Birckenbaum 123
Birckwurtz 402. 758
Birnbaum. 638.
Bisem 522
Biß. 234
Bissen 129.
Bittersüß 309
Blähungen. 361
Blase 315. 791. 792
Blasenband 109
Blasenstein 148.
Blatschiessen. 700
Blatter 314. 345. 635
Blätterlein 635
Blättlein 364
Blatzierde 363
Blau Auge 421
Blaue flecken. 302
= Galle 442
= Lilien 441
= Striemen 326
Bleichsucht 203
Bley 610

Bleyfärbiger Muscul 474
Bleyweiß 194
Blinde Darm 229
: Geschwulst 741
Blindköpfe 270
Blöd Gesichte 526
Blume 361
Blumen Blätter 591
Blut 265 670
: : Adern 785
Blutig Auge 392
: Eiter 672
: Flecken 591
: Fluß 394. 475
Blutgang. 310
Blutgefässe im Unterbauche 428
Blutgeschwär. 373
Blutigel 409
Blutmachen 393
Blutreich 608
Blutreinigung 475
Blutsäuberung 29
Blutstein 392
Blutspeyen 393
Blutstillende Mittel 325 394
Blutstopfende Mittel 442
Blutwurtz. 393
Bock 761
Bocksbart 408. 760
Bockenwurtz. 201
Bockshorn 363
Baden eines Dinges 117
Bodensatz 686
Bohnen 350
Böhrlein 584
Bollen 140
Borrage 131
Borretsch 131
Borax 131
Böse Blattern 129
: : Dauung 145
: : Ding. 576
: : Geblüth 504
: : Geschwür 145. 202. 540
Böser Grind 755
: : Kranckheit 487
: : Leibesbeschaffen 144
: : Räude 405
: : Wesen 522
Bovist 556
Bracken distel 339
Brand. 35. 349
: : im Auge 58
: : im Korn 662
Brandmahl 721
Bratung 96
Bräune 626. 763
Braunwurtz. 684
Brausen 355
: : der Ohren 756
Brechen 809
Brechmittel 322. 808.
Breite Wartze 528
Brenn-Eisen 186
Brennen 185
Brennend Feuer 427
Brennende Mittel 183. 637
Brennessel 812

Brenn-

Brennofen 372
Brettspielblume 369
Breyen 112
Breygeschwulst 100
Brey umschlag 179
Briese 754
Brodtmuß 568
Brombeere 663
Bruch 404
= Band 36
= Kraut. 97. 405
= Stein 561
Brühe 135
Brunellen Kraut 627
Brusch 664
Brust 489 579
= Artzney 118
= Beerlein 444 685
= Bein 720
= Beins Muscul 763
= Blats Muscul 720
= Drüsen 754
= Fell 294. 500. 608
= gleicher Fortsatz 489
= Muscul 579
= Syrup 291
= Wärtzlein 571
= Windel 179
= Wurtzel 49
Buchampfer 26. 477. 565
Buchbaum 357
Buchsdorn 638
Büchse 638
Buchweitzen 351
Buckel 278
Burretsch. 131
Burtzel Kraut 47
Butter 142
Buxbaum 143.

C.

Calciniren 148
Calmus 9
Camel 596
Camelsheu Camelstroh 680
Campher 154
Canäle 154. 213
Canarien Kraut. 593
Candirte Sachen 156
Capelle 154. 272
Capernbaum 161
Cardamömlein 265
Carfunckel 58
= = blatter ibid.
Carmesin 224
Carneol. 674
Carnüffel 673
Carthäuser Nelcken 82
Carten distel 300
Caßien 176
Castanien 177
Catheter 183
Cauterie 106
Cedern 186
Cement 187
Celtischer Narden 710
Cerr-Eiche 194
Chamille 198
Cholerisch 126. 602
Cholerische Feuchtigkeit. 204
Chrysolith 208.

Chy=

Chymie 210
Chymist. 210
Chymischer Artzt 425
" " " Proceß 622
Circulir-Glaß 216
Citronen 218
Citrullen 51
Claret. 219
Clarificiren 219
Clystir 222
" Röhre 328
Coffe-Bohnen 130
Colik. 231
Colophonie 234
Coloqvint 233
Complexion 236.
Compresse 300. 714
Confect 239
Conserve 239. 241
Consumat. 242
Contractur 243
Corallen 248
Coriander 249
Cornelbaum 251
Corrosif 186. 253
Cretischer Diptam. 297
Creutzbaum 657
Creutzwurtz 380
Cron Nägelein 175
Crystalline Feuchtigkeit 267. 412
Crystallisirung 267. 239
Cubeben 268
Cucumern 269
Cur 272
Cyperwurtzel 278.
Cypressenbaum ibid

D.

Damastblume 497
Dampfbad 779
Darmbein 429
Darmbeins-Muscul 429
Darmbruch 328
" Gicht 205. 231. 428
" Netzlein. 335
" Winde 231
Dämpfend Mittel 282
Darre 102
Datteln. Dattelbaum 280. 567. 598
Dickbauch 334
Dicke Bein 384 Haut 150. Hirnhäutlein 497
Dicker Harn 161
Dickmachen 241. 437. 238
Dickmachende Mittel 238
Digerirung 297
Distillirung 289
Distilliren im Bad 114
Distillirt Wasser 74
Distillir Zeug. 300. 791
Dollapfel 486
Dollheit. 436
Dollkörner. 228
Donnergold 208
Donnerwurtz 240
Dörrung. 81
Dosten 588
Drachenbluth 305. 671

Drachenwurtz 306
Drachme 305
Dragon 305
Dreck 720
Drehstock 758
Dreyeckige Fuge der Hirnschale 451
Dreyhauptige Muscul 286
Dreytägig Fieber 353
Drosselbein 219
Drusen 137. 350. 382
= = Geschwulst 570
= = an der Niere 163
Dinckel 708
Dunckelheit der Augen 31
Dünckelkorn 708
Dünnmachende Mittel 102
Dünner Eiter 672
Dünne Hirnhäutlein 497
= Schienbeins Muscul 584
= Zarte Haut 507
Durchbohrende Muscul 584
Durchbrennender Mittel 185
Durchfressung 290
Durchgängige Seuche 331
Durchgebohrter Muscul. 585
Durchkneten 726
Durchlauf. 295
Durchschlag. 23. 235
Durchseigen 230. 583
Durchsickerung 293
Durchwachs 584. 777
Dürren des Leibes 492
Dürrwurtz 240
Durst 701

E.

Ebenholtz 311
Eberreis. 3
Eibenbaum. 743
Eibischkraut. 30
Eichbaum 640
Eichel 112
Eimer 39
Einbildung 593
Einbeer 575
Einbrennung 326.
Einfallen der Beine 346
Eingebohrne Wärme 126
Eingekochter Most. 282
= = = Safft 68
Eingepflantzte Wärme 323
Eingeweide 328 797
Einhorn 806
Einsencken 624
Einschneidung 326
Einsprützen 222
Eintägig Fieber 329. 518
Eintauchen 115. 286
Einwässern 483
Einweichen 115. 429. 435
Eisen. 355. 494
Eisenhütlein 8. 530
Eisenkraut. 695
Eiserhart. 788

Eiter 635. 740
Eiter Auge 421
: Beule 808
: Brust. 324
Eitermachende Mittel 297. 734
Eiterzieher 638
Eiterige Materie in der Brust. 324
Eckel 55. 71. 92. 431. 533
Elasticität 316
Element 317
Elendthier 31
Elephantenlauß 41
Elixir 319
Ellenbein 803
Ellenbogen 46. 268
: : : Muscul 268. 641
Ellernbaum 26
Empfängniß 238
Empfindlichkeit 14
Emulsion 325
Endivien 327
Engelkraut 188
Engelsüß 613
Engelwurtz 49
Englische Kranckheit 652
Engbrüstig 97
Engbrüstigkeit 34. 52. 97
Enis 53
Entfärbt 7
Enthaltung von Speisen. 434
Entledigen 341
Entwehnung 2
Entzian 380
Entzückung 314. 348
Entzündung 597
: : : der Augen 333
: : : des Halses 50
: : : der Leber 402
: : : der Lunge 587
: : : der Mandeln 59
: : : Der Miltz. 714
Ephen 396
Eppich 68
Erb Kranckheit 403
Erbsen 338. 605
Erdbeer Kraut. 368
Erd : Eicheln 140
: Galle. 182
: Hartz. 95
: Kästen 140 Nuß 140
: Rauch 321
: Schwamm. 371
: Schwefel. 95
: Wurtz 86
Erfahrung 322
Erhaltung 24
Erhitzen 315
Erhöhung 345. 727
Erlenbaum 26
Ernehren 24
Eröffnende Mittel 44

Eröffnung der Adern 44
= = des Bauches 512
= = = der Brust. ib.
= = = der Blutgefässe 49
= = = der Luftröhre 135
Erschüttern 794
Erstarrung 314. 725
= = = von Frost. 658
Erste Feuchtigkeit 412
Ersterbung 709
Erstickender Fluß 182
Erträglicher Zustand 343
Erwärmung 264
Erweichende Mittel 322. 487
Erweiterung 298
Ertzgräber 522
Erzeugung 379
Eschenbaum 369
Eßig 6
Eßig Meth. 564
= = Zucker 565
Etzende Mittel. 337
Eusserliche Mittel 475. 758
Euserste am Ohre 475
= = Häutlein 273
= = Traurigkeit 17
Extract. 249
Ey. 563
Eyerstock 563

F.

Fackelkraut 193
Fächlein 185
Färberbaum 636
= Röthe 662
Fäserlein 356
= = in der Blume 159
Fallen des Zäpfleins 215
Fallende Sucht 332
Fallhäutlein 779
Farbe der Sterbenden 350
Fahrn Kraut. 359
Faulbaum 368
Faulheit 602
Federweiß 36
Feigbohnen 479
Feigwartzen 209. 358. 394. 735
= Kraut 684
Feilen 469
Fein Gold 543
Feineste von jedem. 22
Feiste 11
Feld Saffran 101
= = Zwiebel 558
Fell 274. 581.
= = überm Auge 629
Fenchel 362
Fenchelholtz 675
Fenster 354
Fersen 151
= = Bein 98
Fett 11
= = Haut 507. 570
Fettsäcke 666
Fett von ungewaschener Wolle 549

Fette

Fette Henne 744
Fettigkeit des Leibes 614
Feuer das aus den Augen springt 493
: Blätterlein 315
Feuerherd 362
Fenerstätte. 362
Feuriger Umlauff 819.
Fieber 353
: Kraut 187
: Rinde 213
Figirung 361
Fickeisen 186
Filtrirung 360
Filtz 363
: Beutel 491
: Länse 520. 599
Finger 298
: Hut 298
: Wurm 576
Finnen 440
Fischleim 426
Fisteln 360. 421
: der Augenwinckel 360
Flache Hand 567
Flacher Hand Muscul 567
Flachs-Dotter 693
: Kraut 471
Flaschen-Zug 614
Flechten 366. 466. 509
Fleckfieber 591
Fleckkraut 193
Fleisch 169
Fleisch-Blume 504
: Bruch 673
Fleisch Häutlein 169. 570
: Leim. 673
: machende Mittel 608. 674
Fleischern Auswachs 673
Fleischig 344
Flieder 670
Fliegende Gicht 87
Fliessend Papier 199
Fliete 196
Flöhkraut 589. 629
Fluß 186. 623. 654
: des Haupts 181
Fontanelle 364
Fordertheil des Haupts 698
Forderste Gelencke der Finger 512
: : breite Zähne 281
Fortpflantzen 624
Fortsatz 70
Frantzosen 477
: : Holtz 391
Frauen Ader 672
: : Haar 160. 614 764
: : Müntze 143
: : Röslein 481
Frauen Zeit. 179. 508.
Fressender Wurm 415 539
Freßigkeit 11
Frosch Adern 641
: Biß 520
: Leich 209

Frosch

Frost-Beulen 588
Frucht 363. 577
Fuchsschwantz 28. 569
Fühlen 740
Fünffingerkraut 582
Fürnehmste Krafft. 78
Fuge 735
Fuhrmanns-Binde 107
Fuß 590
- Bad 583
- Biege 743
- Sohle 607
- - - Muscul 607
Fuß-Umschlag 733

G.

Gacker. 112
Gäbelein 161
Gähnen 560
Gänseblumen 120
- Fuß 590
Galenische Artzney 375
Galgand. 324
Gall-Aepfel 376
Galle 126
Gallenblase 364
- Gang 204. 618
- Kranckheit 204
Gallerte 376
Gallsüchtig 204
Galmeystein 147
Gamanderlein 198
Gang 498
- des Ohrs 499
Garten Isop 675
Gauchheil 42
Gaume 566
Geblüth 670
Geburth 577
Geburth-Glied 272
Gedärm 328
Gedeyen 345. 541
Gefährliche Kranckeit 11. 487
Gefäß 780
Geflochten Sennader-Kopf 609
Gefräß 164
Gegenbock 63
- Bruch 243
- Creiß im Ohre 57
- Ständer 56
- Streckung 63
Gegend der Hertzgrube. 619
Geheimniß 77
Gehirn 193
Gehör 103
- Mittel. 9
Geiffer-treibende Mittel 668
Geißauge 13
- Blat 162
- Raute 375
Geistmachung 610
Gekröse 511
Gelbe Rüben 169
Gelbsucht 426
Gelencke 439
Gelencke der Beine 88
- - der Hand 171
- - im Rückgrad 715

Gelinde Purgation 419
Gelb-Wurtzel 273
Gelbsucht. 426
Gelbsucht-Wurtz 273
Gemsen Kugeln 13
= Wurtzel 304
Gemurmel 131. 663
Genesung 272
Genesmittel 500
Genicke 194
Genserich. 55
Genster 379
Gerberrinde 656
Gerinnen 223
Gerste 377. 411
Gerstenkorn 195. 262. 410
Gerstentranck 631
= Wasser 410. 415
Geruch 547
Geschärffte Haupt-Pillen 224
Geschmack 391
Geschwinde Kranckheit 11
Geschwollene Mandeln 40
= Saamen-Adern 217
Geschwulst 600. 771
= unter der Zunge 118
= hinter den Ohren 576
Geschwür 72. 310. 699
= um sich fressend 164
Gesiegelte Erde 458
Gest. 377
Gestalt des Leibes 406
Gestaltniß 236
Gesträuche 370
Gesundheit 341. 416. 778
Getöse 663
= im Leibe 131
Gewächse 607
Gewölbe. 367
= Bruch 152
Gewürtz 84
= Wein 219
Gicht 87
Gichter 522
Gicht Rosen 566
= Rüben 137
= stillende Mittel 56
Gießfaß gleicher Knorpel 89
Gieß-Kunst 710
= Puckel 244
Gifft 785
Gifft-Gallicht 126
= Wurtzel 244
Gips 392
Gläserne Feuchtigkeit 412 413
Glaßkraut 447. 575
Glatze des Haupts 151
Gleiche 409
= Theile 40
= förmige Theile 409
Glette 473
Glied 508
Gliedmassen 88
Gliedwasser 482. 738
Glieder 88
Gliederung 290. 325
Gliederwehe 87

Gold

Gold 108
Goldader 394
Goldapfel 486
= Kieß 493
Gottes Hand 71
Grad 388
Gran 389
Granat 388
= Baum 635
Graß 388
Graß=Nelcken 174
Grätzånglein 4
Grauen 533
Graue Hare 157
Grau Nichts 715
Graupen 23
Grauer Tutz 774
Greiffen Schnabel 390
Greißig 196
Gren 83
Griechischer Aussatz 462
Grieß 23. 79. 535. 627 665
= Holtz 534
Grimmen 428
Grind 340. 677
= Wurtz 453. 564
Grosser Darm 234
= Drüse 149
Grosse Pulsader 64
= Rückbein 667
= Wolffs=Milch 757
Groß Eppig 408
= Kopf 483
Grund 117
Grundheil 790
Grüuspan 14
= Wachs 389
Gülden Günsel 139
Gummi 391
Gundelreben 396
Gundermann 396
Gurgel 455
= Geschwulst 135
= Wasser 377
Gürtelkraut 481
Guß 373
Guter Heinrich 130
Gute Tage des Fiebers 73

H.

Haar 261. 602
Haarkleine Gefässe 159
= vom Korn 82
= Seil 694
= Strang 592
= Wurm 340. 405
Haber 104
Haberwurtz 760
Habichtkraut 407
Hacken 321. 394
Häfftlein 357
Häfftung 735
Härlein 356
= an den Augliedern 212
Häutlein 507
= der Beine 587
Hafft 357
Hagapfel=Baum 77
Hagedorn 564

Halb Mann/ halb Weib 47
Halb Pfund 686
= Quentlein 400
Halbsehnige Muscul 687
Halbe Schläg 401
= Rückgrads Muscul 688
Halber Scrupel 543
Hals 232
= Ader 444
= Bein 219
= Geschwür 50
= Geschwulst 50
= Kraut 194. 759
= Mandeln 59
Hammer 488
Han. 196
Hanen Fuß 642
= Kamm 22. 163. 262
Hanen Kamms gleicher Auswachs 262
Hand 492
Handvoll 491
Hanebuchen 171
Hanff 158
Hangende Wartze 9
Harn. 627. 811
= Blase 792
= Fluß 290
= Gänge 810
= Glaß 497
= Häutlein 25
= Kraut 405. 420
= Röhre 811
= Strenge 311
= treibende Mittel 302. 443
= Winde 311. 724
Härte 680
Harter Knochen 239
= Heu. 92
Harthörigkeit. 116. 310
Hartleibigkeit 31. 246
Hartriegel. 468
Hartz 649
= Wurtzel 194
Haselnuß. 104. 255
Haselstrauch. 255
Halselwurtzel. 91
Hasen Augen 451
Hasenbrodt 13
Hasen=Kohl 705
Hasenklee 451
Hasenöhrlein 141
= Pappeln 489
= Scharte 447
Hauhechel 55
Haupt 163
= Ader 189
= Artzneyen ibid.
= Grind 340. 372
= Haare 159
= Kranckheit. 285
= Schedel 150
= Waschung 160
= Weh 189
= = an einer Seite 400. 559
= = von langer Zeit 188

= = = vom Trincken
= Windel 160
Haußbacken=Brodt 109
Haushaltung 547
= Laub. 116
= Mittel 344
= Wurtz 116
= = = kleine 789
Haut 274. 581
= der Hoden 320
= gleicher Muscul 687
Hautmachende Artzney 210
Haut der Eingeweide 588
Hebeisen 782
Hederich 339. 441. 643
Hefen 350
= vom Oele 39
Heide 337
Heidelbeer. 800
Heidnisch Wundkraut 673. 795
Heilende Mittel. 241
Heilig bitter. 407
= Feuer 339
Heilung 372
Heiserkeit. 644
Heisser Brand 377
Helm 22. 375
Herausfallen 623
= = = der Augen 347
Herauswachsen des Nabels 347
Herausziehende Artzney 103
Herbe 108
Herbst 109
Hermetische Artzney 403
Hermodatteln 404
Herstellung 647
Hertz 247
= Bändel. 585
= Bebung. 567
= Blat. 327
= Erstickung 166
= Gefäß. 251
= Gespan 166
= Gewächs 614
= Grüblein 59
= Klopfen 568
= Sennäderlein 335
= stärckend Träncklein 166
= Wasser 74
= Weh 167
Herumführender Muscul 624
Herzuführender Musc. 11
Hetschen 699
Heu 363
Heydekorn 351
Himbeer 663
Himmelsschlüssel 621
Hindere 63
Hindläuffte 211
Hinkend 219
Hintertheil des Haupts 544
= = des Hirns 192
Hippocras 219. 795
Hirn 193. 326

Hirnbeschirmer 508
Hirnschedelhäutlein 586
Hirnschale 150. 259
 : Bruch 152
 : Cron-Nath 251
Hirschbrunst 129
 : Schwamm ibid.
 : Wurtzel 194
 : Zunge 195. 681
Hirse 514
Hitze 15. 78
 : im Angesicht 637
 : des Magens 79 323.
Hitzblätterlein 406. 598.
Hitzige Blattern 598
Hitziges Fieber 185
 : r Fluß 654
Hocker 278. 281
Hoden-Muscul 260
 : Sack 684
Höle 185. 219
 : des Hertzens 787
 : : Armbeins 117
 : des hüfftbeins 258
 : des Hirns 787
 : der Zähne 30. 520
Hoffärtige Muscul 732
Holader 784
Holderbaum 670
 : Schwamm 106
Hole Geschwär 421
Holer Leib 428
Holwurtz 81
Honig 503
 : Flecken 570
 : Geschwulst 505
Honig Küchlein 506
Hopfen 479
Horn hartes Häutlein 250
Hospital 540
Hüfftbein 258. 429. 443
 : Weh 443
Hüner Auge (400. 618) 270
 : Biß 29. 520
 : Darm 29
Hülffs-Mittel 109
Hülse des Saamens 586
Hüttenrauch 774
Hufflattig 772
Hunds Band 276
 : Blume 141
 : Dill 141
 : Graß 388
 : Hungern 276
 : Knoblauch 78
 : Krampf 707
 : Rosen 277
 : Tod 69
 : Zunge 277
Hunger 352. 557
Husten 773
Hyacinth 413

J.

Jacobs-Blume 424
Jägerstücke 628
Je länger ie lieber 199. 309. 469
Jesmin 425
Igels Knospen 607

Immer Kranckend 778
Indianisch Blat 486
Indianische Feigen 556
= = Spicanarden 531
Inngrün 220
Innwendige Beschaffenheit 427
Ingwer 8
Johannesbeer 657
= = Brodt 191. 697
= = Gürtel 85
= = Kraut 48
= = Würmlein 211
Irrgang im Ohre 448.
Isop 422
Jucken der Haut 627
Juden-Kirschen 25
= Pech 95
= Stein 444
= Zopf 609. 763.
Julep. 445
Jungfer-Kranckheit 203
Jungferschafft 417

K.

Kähle 548
Kählen-Geschwär 736
Käß-Pappeln 489.
Kätzlein 35. 445. 540.
Kahlkopf 151
Kalck 151
= Brennen 428
= Saltz 20
= der Zähne 546
Kalte Brand 709
Kalte Fieber 96. 353. 439
Kalte Pisse 724
Kamillen 198
Kannen Kraut 96
Katzen-Kraut 187 409. 778
= Müntze 187 534
= Wurtzel 600
Käuen 496
Käysers Crone 430
= = Schnitt 424. 577
Kehle 353. 455
Keichen 34
Keilgleiche Beine 272
Keimen 275
Keller Esel 617
Kellerhals 457. 514. 753
= Wurm 613
Kelter im Gehirn 458
Kennzeichen 392
Kerbelkraut 195
Kermeskern 447
Kern 370
Kertzen-Kraut 597
Kerstwurtz 552
Kessel 19. 143
Kesten 177
Keuschbaum 17
Kichern 211
Kiwitz Eier 369
Kinn 510
Kinnbacken 489
= = Muscul 496
Kindbetterin 631
Kinderblattern 780
Kinds Adern 217

Kind das mit den Füssen erst kommt 18
Kind im Mutterleibe 321
Keuschbaum 191
Klapper-Rosen 656
Klapperstein 16
Klebkraut 65
Klee 765
Kleine Augen 514
= Bauchwürme 91
= Erbsen 545
= Flecken 339
= Handvoll 631
= Kletten 814
= Stimme 443
= Wegwarte 205
= Welt 514
Kleister 231
Kletten 454
Klingen der Ohren 756
Knaben-Kraut 277. 557
Knäten 487
Knebelbart 529
Knie 380
Kniebüge 615
= = Muscul 616
Kniescheibe 517
Kniezipperlein 387
Knirschen mit den Zähnen 136. 766
Knoblauch 26
Knod 98
Knopf am männlichen Gliede 112
Knöbel 572
Knöchel 488
Knöpfe an den Pflantzen 88
Knötchen 379
Knorpel 172. 205
Knorren 488
Knospe 378
Knötlein 539
Kobalt 223
Kochung 228
Königskertze 597
Kohl 133
Kolbe 270
König 646
Königkertze 788
Körnlein 8
Kopf 163
= Schmertzen 189
Köpfe setzen 271
Korckbaum 727
Körbelkraut 195
Korn 685
= Blume 274
= Rosen 656
= Zänglein 4
Koth 346. 720
Krachen 282
Krähenfuß 252
= schnabel gleicher Anwachs 252
Krätze 677
= ums Kinn 509
Kräuter-Mützlein 269
= = Wein 795
Krafft 323
= Brühe 242
= Loß 327

KrafftMehl 40
Krammetbaum 446
Kram-Kümmel 271
Krampf 245. 707.
= = Ader 217
= = der hinterwerts ziehet 554
= = stillende Mittel 706
KrampfhaffteZiehung 245
Kranichs Schnabel 390
Kranckheit 519
= die nicht leicht weggehet 311
= wie der Aussatz 318
= heftigster Stand 8
Kratzen 369
Kraut 403. 607
= Kenntniß 131
Kräuter Mann 655
Krebs 164. 539
= Kraut 399
= Stein 156
= Windel 155
Kresse 531.
Kreusselbeere 390
Kreutzbeere 653
= Wurtzel 688
Kröten-Dill 141. 257
= Kraut 132
Krönlein um den Augapfel 442
Kropf 684
Krümme der Bär-Mutter 250
Krumbein 375. 477
Krumhälsich 476
Küchenschelle 633
Küchlein 730. 767
Kühlfaß 645
= Tranck 444
Kümmel 168
Kürbs 270
= Saamen gleiche Würmer 270
Küttenbaum 257
Kützeln 757
Kugelkraut 384
Kunigunden Kraut 343
Kupfer 14
= = Wasser 802
Kupfricht Angesicht 391
Kürbis 270
Kurtz von Armen 375
Kurtzer EllebogenMuscul 134
Kurtz Gesichte 526
Kurtze Gefässe 134
= Rippen 256. 540
Kurtzer Spruch 66

L.

Laborante 448
Lachen Knoblauch 682
Lähmung vom Schlag 572
Lallender Tropf 112
Lancette 452 678
Landfahrer 19. 323
Landkranckheit 327
Landstreicher 19
Lange Darm 429

Lang-Lauch 553
Lange Marck 502
Lange Rücken Musculn 476
Länglichte Musculn 714
Langsames Fieber 459
Langsame Kochung des Magens 153
Langwierige Kranckheit. 62. 207. 612
Laßeisen 596. 678
Lattich 450
Latwerge 239. 313. 316 554
Lauch 617
Lauffende Gicht 87
Lauge 475
Laugen-Saltz 475
Lauß 519
- Kraut 22. 361. 718
- Sucht 599
Lavendel 457
Laxirende Mittel 31. 458
Lazur Stein 458
Lebens-Baum 76
- Geister 713
Leber 402
- Flecken 484
- Fliessungen 362
- Fluß 402
- Kraut 402
- Pforte 628
Leb-Kuchen 506
Leckfafft. 313
Leere Gedärme 427
Lefzen 445
Leibwasser 44
Leichdorn 220
Leichter Athen 344
Leichter Todt 344
Leiden 578
Leim 231. 385. 480.
Leindotter 693
- Kraut 420
Leistenbruch 138
Lenden 478
- Braten 628
- Musculn 628
- Pein 478
- Stein 535
- Wehe 478
Lerchenbaum 454
Leucoien 464
Lieblicher Geruch 397. 546
Liebstöckel 465
Liebtrunck 596
Lilgen 468
Limonien 469
Lindernde Artzney 487
Linse 459
Lippen 448
- der weiblichen Scham 447
Lispeln 762
Löffel 227
- Kraut 227
Lorberbaum 458
Lorberkirschen 457
Loth 309. 688.
Löwenblat 460.
- Fuß 21. 460
- Maul 62
Luchsstein 119. 482

Lufft 15
Lufftloch 646
Lufftröhre 94. 136
Lunge 632
- : n Adern 86
- : Blume 610
- : Geschwär 808
- : Kraut 622
- : Sucht 600
Lust zum Essen 73. 557
- : zu unnützen Sachen 486

M.

Machine 483
Macht 350
Maden 428
Magen 723. 787.
- : : drücken 167
- : : guter 344
- : : Puls-Ader 229
- : : Safft 377
Magerheit 348
Mager werden 348. 492
Magsamen 571
- : : : Kopf 228
- : : : Safft 555
Magnetstein 485
Mahl 464
Maioran 486
Maltz 143
Waltzey 318. 461
Mandeln 575
Mandelbaum 40
- : : Milch 40
Mängelwurtz 408
Mangold 122
Manier zu curiren 503
- : : : Leben 292
Männliche Glied 582
Manna 492
Manns-Treu 339
Marcasit 493
Marcipan 495
Mare 432
Maren-Flechte 609. 763
Marck 247. 502. 633
- : in Beinen 502
- : im Hirn 502
- : im Rückgrad 503
Marmelate 494
Marmelstein 494
Marronen 177
Maseran 486
Masern 579
Maß 509
- : einer Artzney 304.
Mäßigkeit 735
Maßlieben 120
Maßholder 607
Mastdarm 328. 643
Mastix-Kraut 221
Mastix 496
Mastixbaum 460
Materialiste 84
Mauer Pfeffer 429
Maul 560
Maulbeer Baum 521
Maulbeertranck 519
Mausedorn 664
Mauß-Oehrlein 106. 527
Mause Pfeffer 718
Median Ader 500

Meer Fenchel 263
- Graß 23
- grüner Stahr 384
- Linsen 459
- Moos 248
- Rettig 83
- Stern-Kraut 765
- Winde 702
- Zwiebel 680

Mehl 352
- Fleck 29
- Hund 67

Meissel 677
Meisterwurtzel 436. 562
Meisterpulver 484
Melancholey 504
Melisse 506
Melonen 506
Melote 505
Melte 102
Mangelwurtz 453. 564
Mennig 516
Merckliche Veränderung der Kranckheit 162
Messerlein die Zunge zu lösen 47
Meßing 105
Metall 512
Metallen Schaum 682
Meth 415. 505
Meyenblume 469
Meyer 97. 129. 517
Miete 5
Milch 448. in den Fischen 450
Milch Adern 781
- Canal 308
- Fieber 450
- Gefässe 374
- Haare 452
- Safft aus Speisen 209
- Säugung 450

Milte 102
Miltz 714
- Ader 669
- Kraut 714
- Sucht 419

Mineral 515. 516
Mißgeburth 519
Mispelbaum 511
Mist 720
Mistel 798
Mitesser 261
Mithridat 516
Mitleiden 241. 736
Mittel 500
- gegen Augenwehe 554
- gegen Brechen 56
- - - Fieber 62
- - - Lebersucht 402
- - - Säure 56
- - - Zahnwehe 546

Mittelbauch 331
Mittelfell 500
Mittel-Punct 188
Mittelsaltz 327
Mittelste des Nabels 10
Mittelwand der Nase 690
Mitternacht 511
Mörsel 520. 602

Mohn 571
= Häupter 228
Mohren Kümmel 287
Mohrrüben 169
Molcken 692
Monath Blümlein 120
Monathliche Reinigung 179. 508
Mond Kalb 517
Mond Kraut 478
Mondsüchtig 478. 539
Mooß 525. 8
Morsellen 520. 739
Motten Kraut 17. 128
Mücken Kraut 589
Mücken Pulver 328
Müdigkeit 182. 246. 456
Münchs Kappe 269
Münchs Kopf 742
Mund 560. 722
= der Bärmutter 232 561
Mund Fäule 199. 722
= vom Magen 166
= Schleim 716
= voll 129
Müntze 539
Muscatblume 483
Muscat-Nuß 521
Muschel der Ohren 238
Muscul 525
= = der Speiseröhre 548
= = des Rückgradt 652
= = zwischen den Rippen 488
Mutterbruch 454
Mutterflecken 484
= Gewächs 577
= Kranckheit 423
= Kuchen 607
= Kraut 497
= Mahl 484. 530
= Nägelein 57. 175
= Pein 422
= Röhre 769
= Schnitt 424
= Scheide 777
= Spiegel 299
= Trichter 513
= Trompete 769
= Zäpflein 590
= Zimmet 176
Myrrhen 528
Myrten 529
Myrtengleiches Fleisch 173

N.

Nabel 804
= Ader 782
= Bruch 328. 334. 552
= Fleischbruch 673
= Kraut 5
= Pflaster 336
= Schnur 372
= Windbruch 610
Nachgeburt 607. 686
Nachwehe 758
Nachtblattern 333
Nachtgeschwulst 333
Nachtmännlein 432

Nachtschatten 702
: Viole 405
: Wandeler 539
Nacken 194. 504
Nadel 10
Nagel 806
Nägelein Blumen 174
Nagelgeschwär 576
Nahrung 24. 541
Narbe 211. 721
Narcisse 530
Narren Kappe 8. 530
: : Kolben 776
Nase 532
Nasenbluten 394.
: Geschwär 565
: Härlein 794
: Löcher 525. 531
: Säule 235
: Sprütze 654
Nath 735
Natterwurtz 127
: Zünglein 553
Natur 532
Natürliche Sachen 648
: : Würckung 533
Nebenwachs 625
Nelcken 174
Nelcken blumen 771
Nelcken Holtz 175
Nerven 536
: : stärckende Mittel 536
: : zwischen den Ribben 439
: : Safft 713
Nesselsucht 340
Netz 551
: Bruch 334. 328
: Gefässe 378
: gleiche Blutgefässe 608 206
: Häutlein 650
Netzlein 335
Nicht schwere Kranckheit 120
Niederdrucker 282
Niederdruckende Augen-Muscul 412
Niederholder 311
Niederschlagung 619
Niederwärts distilliren 284
Nieren 647
: Becken 435. 581
: Gefässe 324
: Säcke 163
: Wehe 535
Niesen 721
: machende Artzney 338. 629
Niese Pulver 721
Niesewurtzel 320
Nietnagel 645
Nössel 649

O.

Ober Eingeweide 619
Oberste Häutlein 331.
: : des Haupts 151
: : an Kräuter 732
: : Rippe 478
: : der Schulter 10

Oberschenckels Umdreher 661
Ochergelb. 544
Ochsenzunge 46. 139
Oculiste 545
Odermenig 18
Oel 550
Oelbaum 315. 549. 257
Oeffnende Mittel 65
Oeffnung des Hertzens 296
= der Luftröhre 658
= der Pulsader 87
Offener Schade 802
Ofen 372
= fauler Heintz genannt 100
= unter zu treiben 288
Ohngesäuert Brod 110
Ohnmacht 100. 284. 472
= grosse und starcke 737
Ohr 108
Ohrendrüsen 567
= Gang 30
= Läpplein 475
= Schmaltz 194. 494
= Schmertzen 562
= Sprütze 562
Oehrlein am Hertzen 107
Ohrrand 399
Oleander 535
Oliven 549. 550
Operment 107
Opiat 554
Orant 62
Ordnung 593
= im essen und trincken 292
Orvietan 560
Osterlucey 81
Ottern

P.

Panace 568
Pancreatischer Canal 308
Pantoffelholtz 727
Papierrohr 571
Pappe von Honig und Brodt 88
Pappeln 489
= grosse 30
Pappelbaum 617
= Salbe 616
Paradiskörner 165
Paßionsblume 220
Pastel 383
Pastinach 577
Pech 606
= Haube 306
= Pflaster 306
Pelican 366. 546. 581
Penidien-Zucker 582
Peonie 566
Pergament-Muscul 508
Perlen 493
= Hirse 474
= Mutter 497
= Zucker 492
Pest 476. 590
= Blatter 58

= Kohle 58
Pestilentzwurtz 591
Peterlein 591
Petersilig 591
Pfaffenfutter 760
Pfaffenpint 88
Pfanne 143
Pfeben 506. 583
Pfeffer 604
= Kraut 461. 604
Pfeilkraut 667
= Rath 543. 667
Pfennigkraut 188. 478
Pferdeschwantz 337
Pfersigbaum 589
Pfingst=Rosen 566
Pfinnig 196
Pflantze 607
Pflaster 324
= Rolle 275
= von Spanischen Fliegen 792
= von Wachs 191
Pförtner 636
Pfort=Ader 784
Pfriemenkraut 379
Pfund 465. 615
Philosophisch Calciniren 148
Phiole 596
Phosphorus 598
Pillen 179. 603
Pimpernuß 719
= = Baum 605
Pinien=Baum 604
Pinsel 582
Pistachien 605
Platte Erbsen 456
= Würmer 478. 756
Plauderer 112
Plücksel 171
Plumasole 714
Pocken 780
Poley 611. 632
Polier=Messer 459
Pomade 615
Pomerantze 105
Pomesine 387
Portulac. 618
Postel 628
Potasche 31. 214
Präcipitation 619
Preisselbeer 121
Pressung der Lufft 61
Puckel 381.
Puls 633
= Ader Ausspannung 49
= = Canal 155
= Pflaster 330
Pulsschlag 334
Pulverisiren 633
Pumpernickel 109
Purgation 183. 635
Purgierende Artzney 635
Purgier=Fieber 143
= Morsellen 543
= Oblaten 543
Purgier=Fieber 635
Pyramidal=Muscul 636

Q.

Quacksalber 19. 323
Quecken 269. 388
Queckſilber 414. 510
Quentlein 305
Quendel 691
Quint-Eſſentz 319. 340
Quittenbaum 257
Quittenlattwerge 494

R.

Rabenſchnabel gleicher Auswachs 247
- Muſcul 248
Rachen 595
Radier-Meſſer 643
Radiſchen 642
Räuchern 731
Räucherung 371
Räucherkertzen 111
Räudigkeit 628. 877
- der Augen 628
Rauchfaß 731
Raute 664
Raſpel 643
Raſpeln 469
Ratten-Pulver 84
Rauchwerck 564
Raucken 338
Raufzänglein 807
Rauſchgelb 670
Rautengleiche Muſculn 656
Rebauge 545
Recept 366
Rechte Geſtalt 239
Recipiente 644
Recken des Leibes 569
Rectificiren 644
Regel der Diät 645
- mäßige Artzeney 303
Reiben 369
Reibeiſen 643
Reibſtein 617
Reiffung 498
Reinfahren 742
Reinbluhmen 17
Reinweiden 468
Reinigen 524
Reinigend Mittel 325
Reinigung 219
Reiß 560
Reitgraß 168
Reitläuſe 700
Retorte 650
Rettich 642
Reverberir-Feuer 427
Reverberir-Ofen 650
Reudigkeit des Hauptes 7
Ribben-Fell 608
Riechküchlein 577
Riem. 367
Rieß auf den Fuſſe 513. 743
Rietgraß 142
Rinde 254

Rindengleicher Theil des Hirns 254
Ring 217
Ringelblume 148. 150
Ringgleiche Knorpelbein 261
Rippen 256
Riß 658
Ritterspорn 285
Rocken 685
Rockendistel 339
Rodiser Holtz 655
Röedelkraut 22. 361
Röhre. 328. 703. 154. 589
Röhrlein 158
Röhr-Geschwär 360. 421
Röstung 96
Röthe 662
Rötheln 662
Röthelstein 663
Rohr 89. 147
Rohrkolben 776
Rollen-Muscul 767
Rose 339. 655. 659
Rosen-Eßig 564
= Holtz 655
= Honig 655
= Oel ibid.
= Wurtz 655
= Zucker 655
Rosmarin 660
Roßmist 785
Roßschwantz 337
Rost 260. 662
Rothe Flecken 484
= Ruhr 310
Rother Steinbrech. 358
Rothlauff 339
Rotz 128. 523. 529. 597
Rüben 642
Rücken 304. 512
Rückader 394
Rückgrad 4
Rückendarre 740
Rücklein 149
Rührhacke 665
Rüstern 803
Rubin 663
Ruhr 295
= Kraut 358. 386
= Wurtz 758
Rumpf 767
Runckel 122
Runde Drüse. 240
Rund Fläschlein 39
Runde Muscul 661
Rundes Spitzlein der Nase 389
Ruprechtskraut 381
Ruse 340

S.

Sadebaum 665
Säge 691
Sägengleicher Muscul 692
Säcklein 539. 591. 666
Säubrodt 86

Säubern 524
Säubersaltz 20
Säuberung 288
Säuren 355
Safflor. 222
Saffran 264
= Pflaster 564
Safft 729. guter Safft 341
= Pflaster 290
Sack. 666
Salat 5. 450
Salbe. 805
= für Müdigkeit 9
= von Wachs 193
= Krämer 528
Salbey 609
Salivation 669
Salmiack 83
Salniter 536
Salpeter ibid.
= Schaum 66
Saltz 668
Samen 687
= Bläslein 793
= Fäßlein 163. 649. 781
= Fluß 387. 611
= Röhre 780
Sammetblume 32
= gleiches Häutlein
Sand 79. 660
= Bad 79. 627
= Körnlein 627
Sandarach 670
Sanickel 287. 671
Saphir 672
Sarsaparille 674
Sattelbein 330. 686
Saturey 675
Sauer Klee 26. 565
= Ampfer 6
= brechende Mittel 3
Saugen 705. 730
Sausen der Ohren 756
Scelet 679
Scorzoner 683
Schaben-Kraut 128
Schärffe brechende Mittel 543
Schafgarbe 575
= Häutlein 37
= Husten 191
= Zunge 84
Schaffthen 337
Schale. 254
Schambein 335. 631
= Bug. 435
= Haar 631
= Zünglein 221
Scharbock 679. 682
= Kraut 256
Scharffer Fluß 654
Scharlachbeeren 447
= = Baum 428
Schauder 762
Schauer 411
Scheide der Mutter 777
Scheiden 689
Scheidkunst 210

Scheid-Trichter 520 689
Schelkraut 200
Schenckel 266. 354
- - Muscul 266. 544
Scheere 366
Schermesser 540. 643
Scherff 340
Schienbein 755
- Muscul ibid.
Schieferweiß 36
Schielen 723
Schierling 212
Schiessen des Zäpfleins 215
Schiffgleiche Beinlein 533
Schifflein Windel 678
Schildbeins-Muscul 261
Schild-Pflaster 684
- - gleicher Knorpel 754
Schilffrohr 89
Schlacken 682
Schläffe 744
Schläfrigkeit 704
Schlaf 704
- bringende Mittel 419. 703
- Fieber 462
- Kraut 199
- Losigkeit 18
- Muscul 744
- Puls-Ader 170
- Sucht 173. 179. 236 462
Schlag 71
Schlangenholtz 234
- Kraut 306
- Mord 683
Schlappigkeit 101. 646
Schlehendorn 4
- Baum 627
Schleim 523. 597
- austreibende Mittel 70. 597
- der Därme 523
- Drüsen 383
Schlier 137. 382. 600
- am Halse 684
Schließmuscul 710
Schlüsselbeins-Muscul. 727
Schlüsselblume 621
Schlucken 699
Schlund 595
Schlurffen 705
Schmack 656
Schmaltz 11. 110
- Blume 642
Schmeer 11. 110
- Bauch 1
Schmeltzkunst 210
- Tiegel 265
Schmeltzung 373
Schmerbel 130
Schmertz 303
- der Beine 562
- lindernde Artzney 674
- stillende Mittel 54

Schmincke

Schmincke 356
Schnabel 661
Schnarchen 721
Schneckengleiche Beinlein 226
: Klee 500
Schneeglöcklein 464
Schneidemesser 431
Schnelle Treibung 557
Schnittlauch 680
Schnupfen 256
Schößlein der Kräuter 257
Schramme 211
Schröpfen 271. 679
Schroteisen 643
Schrotmeissel ibid.
Schrunden 653
Schüssel 258
Schulter 412
: Bein 551
: Fluß 551
: heraussstehende 630
Schuppen 372
Schuppichte Haut 328
Schuppen Nath 461
Schwachheit 281. 327 429
Schwacher Puls 366
: Tranck 129
Schwämme 67
Schwalbenkraut 200
: Wurtz 92. 409
Schwammicht Fleisch 419
Schwamm-Gewächse 371
Schwangerschafft 381
Schwangerer Lust 219
Schwantzbein 225
: Pfeffer 268
Schwartz Geblüthe 504
: Häutlein des Auges 653
: Kümmel 504. 537
: Stahr 33
: Senff 338
: Weitzen 504
: Winde 400
Schwefel 732
: Wurtz 592
Schweinbrodt 86
: Todt 590
Schweiß 730
: Blätterlein 406. 730
: Fieber 406. 731
: Löcher 617
: treibende Mittel 407
Schemmenkraut 619
Schwertel 382. 794
Schwertgleicher Knorpel 327
Schwere Geburth 311
: Noth 332
: Schlafsucht 183
: Sprache 116. 145. 311. 317
: rAthem 52. 97. 311

Schwermüthig 311
Schwiele 150
Schwindel 683
Schwinden 372. 466. 492 509
: der Glieder 102
Schwindsucht 102. 600. 740
Schwindsüchtiger 600
Schwitzen 730
Schwitz-Fieber 320
Schwulst 771
Scrupel 684
Seeblume 542
: Senckel 263
Sehnen 466
Seiden 690
Seidelbast 753
Seiffe 673
: Kraut 673
Seitengleiche Sennader 205
: stechen 608
Seliunck 669
Seleri 68
Senff 698
: Umschlag 698
Sennaderstich 634
Senneblätter 689
Serapinsafft 667
Serpentinstein 553
Seuche 242. 519. 569
Seufzer 734
Seytuch 230. 235
Sichel 351
Sichten 260
Sieb 260
Siebung ibid.
Siebgleich Bein 341
Siechhaus 540
Sieden 312
Siegwurtzel 794
Siegmarskraut 21
Sigmundswurtz 21
Silber 478
Sinnen 14
: Benehmung 178
Singrün 220
Sirup 739
Sode 79. 223
Solen Muscul 703
Sommerflecken 329. 459 592
: : sprossen 329
Sonde 503
Sonnenbrand 570
: Thau 660
: wende 399. 790
Sorgsaame 705
Spalt. 360. 658
: Bruch 764
Spaltung der Hare 296
Spangrün 14
Spanische Fliegen 158
: Pflaster 792
Spanischer Flieder 738
Spanische Kranckheit 477
: Pfeffer 162
: Sode 702

Spannen 243. 357
Spannen des Halses 374
Spannader 69. 466. 536
Spargel 93
Spatel 707
Specerey 84
Species 708
Speck-Geschwulst 532. 719
- Lilien 469
Speichel 668
- Fluß 631
- Röhre 309
- Wurtzel 637
Speiren 705
Speiseröhre 353. 548
Speytranck 322. 808
Spicke 457.
Spiegelhartz 234
Spierbaum 705
Spießglaß 61
Spinath 409. 711
Spinne 76
Spinnwebhäutlein 39. 76
Spindelbaum 342
Spindel am Arm 641
Spiritus 713
Spitze Zähne 276. 287
Spitze des Hertzens 523
Spitzen an den Aehren 82
Spitziger Filtrir-Beutel 491
- Fortsatz der Hirnschale 119
Splitter der Hirnschale 159
Sprachlosigkeit 66
Springkörner 180. 456
- Kraut 430. 456
Sprütze 328. 738
Sprung 98
Spulwurm 478
Spüräpfel 705
Stahr 180
Stabwurtz 3
Stachelbeer 390. 812
- Nuß 763
Stadt-Artz
Stärcke 40
Stahl 196. 494
Stamm 767
- eines Baums 184
Stammeln 113
Starck Getränck 613
Starcke Artzney 306
- Muscul 782
- Purgantz von wilden Cucumern 316
Staude 370
Stechapfel 723
Steckfluß 182
- Rüben 530
Stein 148. 473
- Alaun 659
- Bein 473
- brechende Mittel 473. 677
- Buchen 171

Stein-Dacht 36
: Eiche 428
: Flachs 36
: Flechten 465
: Klee 505
: Kohlen 473
: Löffel 453
: Marck 493. 501
: Nägelein 82
: Oel 550. 591
: Saamen 479
: Saltz 378
Steinhartes Bein im Ohr 592
: Schneiden 474
: Schneider 474
Stendelwurtzel 557
Stengel 185
Stern im Auge 635
: Kraut 97
: Kunst 99
: Putzen 246
Stichpflaster 555
Steckwurtz 137
Stiel 579
Stillstand der Monath-Zeit 733
Stinckender Athen 363
: : Sachen 310
Stirn 369
: Umschlag 370
Stockfisch 92
Stockzähne 287
Stopfende Mittel 241
Storchschnabel 381
Stösser 605
Streichkraut 480
Strick 454
Stube 419
Stücke Pflaster 484
Stuffen-Jahr 44
Stuhlgang 383
: Zäpflein 733
Stumpfe Zähne 383
Sublimiren 727
Sublimat 728
Sublimir-Gefässe 728
: Helm 30
Subtile Geister 713
Subtileste Geist 78
Subtilisiren 102
Sucher 503
Suchheisen 708
Süßholtz 386
Süßmachen 315
Sympathie 241
Sympathetisch Pulver 736
Synau 21
Syrup 418

T.

Tafel 508
Täglich Fieber 353. 640
Tage die was anzeigen 264. 434
Tag und Nacht 575
Tamarinden 741
Tamarisken 742

Taschenkraut 142
= gleicher Muscul 495
Taube Nessel 376. 452
Tauben=Fuß 590
= Kropf 371
Taubheit 246. 310
Taubsucht 436
Tausendgüldenkraut 187
Tausendschön 120
Taxbaum 743
Teig 495
Temperament 259. 341
Teuffels Abbiß 520
Teutscher Ingwer 88
Thorhüter 636
Theil 576
Theile die einander gleich 698
Thorheit 519
Thymian 573
Tillkraut 48
Tinctur 755
Tisch 508
Thon 80
Toback 739
Tobfieber 599
= Sucht 490. 599
Todter Cörper 145
Todten=Farbe 350
= Kopf 104. 230
Todte Nessel 376
Tödliche Ohnmacht 95
Tormentille 402. 758
Trägheit 602
Tränklein 395
Thränen 449
= Canal 308
= Löcher 231
Tragant 759
Trageknospe 545
Tranck 395. 405. 619
= wie Milch 325
Traubenkraut 34. 132
Traum 338. 704
Trepan 517. 584
Trepaniren 762
Trichter 203. 326. 435
Trisenet 760
Tripel 765
Trocken Bad 450
Truckene Wassersucht 774
Trummelhäutlein 775
Trummel im Ohr 776
Trusen vom Oel 39
Türckische Bohnen 595
= Bund 495
Tulipane 771
Tuncke 115

U. V.

Ubelgefärbt 7. 9
Uberbein 347. 376
Uberschulterbeins Muscul 484
Uble Beschaffenheit der Galle 145
Ubler=Puls 145
Ubung 346

Umfang 587
Umgang des Bluts 587
Umkehren der Augenlieder 400
Umschlag 336
Um sich fressend Geschwür 35
Unaufhörend Fieber 242
Unbeständig Fieber 353
Unbeweglikeit 8
Undaulichkeit 34
Unempfligkeit 42. 178. 725
Unempfindlich machen 530
Unflath 293. 346
: durch die Nase 128
Unfruchtbarkeit 18
Ungedeyen 145
Ungeduldig 310
Ungemeine Dicke 614
Ungenannte Häutlein 436
: : : Bein 536
Ungerische Kranckheit 254
Ungleich 406
Ungleicher Art 55
: : Puls 145
Ungleiche Ernehrung 28
: : Theilung 301
Unlust zum essen 71
Unmuth 17
Unnatürliche Sachen 648
: Puls 314
Unruhe 436
Unser Fr. Bettstroh 376
Unsinnigkeit 54. 436
Unterbacke 138
Unterband 420
Unterbauch 1. 420
Untere Muscul des Darmes 421
Unter Schulterblats Muscul 434
Untertheil des Schenckels 151
Unzeitige Frucht 321
: Geburth 2
: : : verursachend 314
Unzertrennliche Stücklein 101
Urin 811
Veits-Tantz 206
Venus Berg 519
: Blümlein 440
Veränderte Farbe 9
Verändrung 512
: der Kranckheit 512
Verbesserung 253. 345
Verbindung 283
Verborgene Eigenschafft 544
: Kranckheit ibid.
Verborgen Messer 366
Verbrennen 349
Verbrennung 35

Verdauung 228. 343
Verderbung 294
Verdickende Mittel 223
238. 565
Verdorben Geblüth 144
Verdrehung 301
Verdünnende Mittel 298
Verfallen 81. 492
Verfaulen 606
Vergehren 355
Vergessenheit 543
Vergiß mein nicht 198
199
Verguldeten 281. 431
Verhärteter Geschwulst
680
Verhaltung des Harns
443
Verhinderte Ausdünstung 12
= Dauung 65
Verlängung 320
Verlutirung 480
Vermehrung 103
Vermengung 258
Vermischen 432
Vermischte Artzney 237
Vermischung 237. 258.
259. 517
Vermögen 350
Verniß 680. 789
Verpuffen 347. 389
Verrencken 728
Verrenckung 345. 480
= der Hüffte 346
Verrücken 728
Verschluckung 283
Versehrung der Haut 349
Versenckung 286
Verstand 438
Verstopfung 322. 543
Verwachsung 64
Verwundung 349
Verzehrung 40
Victril 101
Vieh-Theriac 296
Vierfache Muscul 639
Vierhauptige Windel 371
Vierschrötige Muscul
639
Viertägig Fieber 353.
639
Viertheil 638
= eines Loths 305
Violen-Wurtzel 441
Victriol 101. 802
Vogel-Beer 103
= Fuß 559
= Kraut 29
Volanten 346
Voll Galle 602
= guter Säffte 341
Vollblütig 608
Vollkommen ausgemachte Wahrheit 109
Von tollen Hunde gebissen 276
Vorausgesetzter Satz 421
Vorbothe 623
Vörderste Zähne 621

Vor-

Vorgebogen 476
Vorgehen 622
, der Mutter 623
Vorgehende Ursache 623
Vorhaut 329. 670
Vorläuffer 623
Vorlege-Glaß 644
Vorlippen 624
Vorrückende Fieber 624
Vorsagen 624
Vorstoß 625
Vorwartsrücken 59

W.

Wachen 795
Wachende Schlafsucht 236
Wachholderbaum 446
Wachs 190
, Drüsen 137
, Kraut 183
, Stock 156
Wachsthum 103
Wackeln der Zähne 387
Waden 377. 734
Waden-Bein 357. 589
, Muscul 378
Wärtzlein-Creiß an der Brust 80
Wäßrig Blut 426. 740
Wäßrige im Blute 692
Wäßrige Feuchtigkeit 412. 414
Wäßriger Aderbruch 417
, Geschwulst 547
, Nabelbruch 415
Waffensalbe 410
Wahnwitz 285
Wahrsagung aus den Händen 202
Wald-Knoblauch 78. 553
Wald-Lilie 162
, Mangold 637
, Stroh 376
, Winde 469
Wallfisch 195
, Nuß 444
, Rath 709
, Wurtz 241
Wand der Nasen 443
Wangen 379. 486
Wantzenkraut 561
Wartzen 790
Wartzenkraut 205
Waschen 477
Waschkraut 673
Wasser 482. 811
, Bitter 514
, Blasen 413. 598
, blutig 426
, Bruch 415
, Bungen 118
, Dost 343
, Eppich 416
, Farn 561
, Fleck am Auge 464
, Furcht 415
, Gefässe 785
, Krebs 199

Wasser-Lilien 542
= Melonen 51
= Nuß. 763
= Mooß 803
= Pfeffer 416
= sucht 91. 416
= = im Auge 416
= = des Haupts 415
= treibende Mittel .414. 416
= in der Nachgeburt
= und Eßig 564
Weberkarten 300
Wegebreit 84
= Dorn 603
= Graß 613
Wegerich 84
Wegsenf 339. 441
Wegtritt 613
= wart 211
= weiser 239
Weibliche Scham 272
Weichmachende Salbe 191
Weichleibigkeit 31
Weiche der Seiten 420
Weide 669
Weid-Asche 214
Weinblattern 391
= Raute 664
= stein 743
= stock 800
= mit Oel 542
Weiß Fischbein 567
= machung 281
= wurtz. 612
Weisse Augenhäutlein 20
= Augenfell 20
= Bräune 49
= im Ey 196
= Haare 157
= Hünerbrühe 464
= Linie 470
= Rhabarbar 499
= Räude 799
= Wassersucht 464
= Wegdistel 463
Weisser Andorn 494
= Aussatz 29. 463
= Diptam 368
= Fluß 362
= Nichts 615
= Steinbrech 676
Weitzen 766
Welsche Bohnen 595
= Linsen 238
= Kirschen 251
= Nuß. 444
Welscher Hirsche 569
= Peterlein 577
= Sennebaum 235
Werckstatt 549
Werckzeug 483. 551
Wermuth 3
Wesen 340
Weyde 442
Weyderich 482
Weydt 383
Wickeln 352
Wircken 232. 772
Wieder einrichten 647

Wi

Wieder Gifft 61. 124
- natürliche Sachen 648
- todt 764
- wärtigkeit gegen ein Ding 61

Wilde Garbe 388
- Granate 388
- Möhren 578
- Ochsenzunge 313
- Raute 395
- Rosen 277

Wilder Aurin 389
- Eschenbaum 559
- Feigenbaum 161
- Haber 13
- Kerwel 529
- Poley 691
- Saffran 222. 230
- Senff 441

Windblume 48
Winde im Leibe 361
- Kraut 701

Windbruch 610
- Ofen 48
- Sucht 774
- treibende Mittel 169

Windel 352
- Muscul 674

Wintergrün 637
Wirbel des Haupts 790
Wirckung 327. 532
Wißmuth 493
Wohlriechende Kertzlein 111
Wölcklein in Urin 325 54
Wolff 103. 164. 480 592
Wolffsbeer 575
- Bohnen 479
- Kraut 8
- Milch 341. 398 583

Wollkraut 788
Wollichte an den Kräutern 542
Würckung der Seele 52
Würffelbein 269
Würmer 478
Wütende Liebe 66
Wullkraut 597
Wunde 813
Wund-Artzt 202
- Artzney ibid. 762
- Eisen 503
- heilende Mittel 210
- Mahl 211
- Pflaster 605
- reinigende Mittel 3

Wunderbaum 657
- Geburt 579
- Netz 649

Wurm gleicher Anhang 73
- - Muscul 478
- Kraut 742
- Samen 672

Wurm

Wurm tödtende Mittel 399
Wurst förmige Blume 35
: Häutlein 25
Wurtzel 641
: Mann 655
Würtz-Krämer 84
Wüterich 212
Wütende Geilheit 373
: : Unsinnigkeit 490
Wut-Schierling 212

Z.

Zähren 449
Zäpflein-Kraut 470
: : Muscul 630
: : Zange 718
Zäserlein 256
Zahnen 288
Zahnbrecher Zange 366
: Fleisch 381
: Höhlen 670
: loß 533
: Pulver 288. 546
: Wehe 546
: Zange 546
Zange 366
Zapfen 215
Zartes Pulver 485
Zaum-Binde 392
Zeichen 199. 592
: gute 344
: der Kranckheit 695
Zeiger 483
Zeiland 457. 514
Zeitigende Mittel 498
Zeitlosen 230
Zeltlein 520
Zerknirschung 244
Zermalmung 45
Zernagung 40. 253. 290
: : des Metalls mit Qveckſilber 32
Zernagende Mittel 254
Zerstossung 244
Zertheilende Mittel 300
Ziehende Mittel 598
Ziser-Erbsen 211
Zimmet 213
: Rinde 213
Zinn 446. 717
: Kraut 96
Zinnober 215
Zipollen 146
Zipperlein 87
: an Füssen 611
: : Händen 201
Zittern 411. 762
Zitternd Fieber 599
Zittermahl 366. 405. 466
Zittwer 8
: Saamen 672
Zucker 665
: Cand 156
: mit Oel 316
: Rüblein 700
: Wurtzel 700
Zufall 736

Zunehmend 345
Zunge 471
Zungen-Bein 417
- Blat 126. 298. 470
- Riem 367
- Stein 385
Zurücktreibend 68. 647
Zusammen backen 432
- drucken des Hertzens 739
- Fügung 87. 382
- gefügte Kranckheit. 236
- geloffen 223
- gesetzte Drüsen 240
- - Theile 557
- gewickelte Kranckheit 236
Zusammenstimmung 495
- wachsung 223. 625
- ziehen 243
- ziehend 99. 243
Zwerchbruch 185
- Fell. 294
- Muscul 761
Zweige 641
Zweybauchiger Muscul.
Zweyfach Faß 299
- Köpfiger Muscul. 125
- schneidig Messer 39
Zwiebel 146
- Gewächse 140
Zwischen Rath. 429
- weite 79
Zwitter 47. 403
Zwölffinger Darm. 301.

FINIS.



Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Blankaart, Steven,

Steph. Blancardi Lexicon Medicvm Renovatvm In Qvo Totivs Artis Medicae Vocabvla Vsitata Breviter Et Dilvcide Explicantvr

Halae Magdeburgicae 1739

Med.g. 42 d
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10083924-8
VD18 10824227